

**ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ
ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ
ΑΠΑΝΤΑ ΤΑ ΕΡΓΑ**

6

ΟΜΙΛΙΑΙ ΚΑΙ ΛΟΓΟΙ

**ΕΙΣΑΓΩΓΗ
ΚΕΙΜΕΝΟΝ - ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ - ΣΧΟΛΙΑ**

**Ὑπό
ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΨΕΥΤΟΓΚΑ
Διδάκτορος Θεολογίας**

Ἐπόπται

ΠΑΝ. Κ. ΧΡΗΣΤΟΥ & ΣΤΕΡ. Ν. ΣΑΚΚΟΣ
Καθηγηταὶ Πανεπιστημίου

Ἐπιμεληταὶ

ΒΑΣ. Σ. ΨΕΥΤΟΓΚΑΣ & ΘΕΟΔ. Ν. ΖΗΣΗΣ
Διδάκτορες τῆς Θεολογίας

Ε Π Ε

ΠΑΤΕΡΙΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΑΜΑΣ»

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1973

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ὁ Μέγας Βασίλειος, πλὴν τῶν ἐρμηνευτικῶν ὁμιλιῶν εἰς τὴν Ἐξαήμερον καὶ τοὺς Ψαλμοὺς, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν ἐνότητα καθ' ἑαυτάς, ὡς καὶ τῶν Ἀσκητικῶν, ἐξεφώνησε καὶ ἄλλας αὐτοτελεῖς ὁμιλίας μὲ ποικίλον περιεχόμενον. Τέτοια ὁμιλίαι σώζονται πολλαὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Ἀπὸ αὐτάς ὅμως θεωροῦνται γνήσια καὶ ἔχουν ἐκδοθῆ μέχρι τώρα, ὅλοι μαζὶ ἢ καὶ χωριστὰ εἰς διαφόρους ἐκδόσεις, ἐν συνόλῳ 24 τὸν ἀριθμόν. Εἰς τὰς μεγάλας ἐκδόσεις¹ τῶν ἀπάντων τοῦ ἁγίου Βασιλείου, ὅπου καταχωρίζονται καὶ αὐταὶ μετὰ τῶν ἄλλων ἔργων του, ἐκδίδονται κατὰ σειρὰν ὑπὸ τὴν ἀρίθμησιν Α' - ΚΔ', ἀδιακρίτως τοῦ περιεχομένου αὐτῶν. Εἰς τὴν παροῦσαν ἐκδοσιν διακρινόμεναι ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ περιεχομένου των δημοσιεῦνται καθ' ὁμάδας. Οὕτως ἔχομεν τὰς ἀκολούθους ἕξ ὁμάδας ὁμιλιῶν.

1. Ἠθικὰς καὶ πρακτικὰς², ὡς εἶναι αἱ· α') Περὶ νηστείας α', β') Περὶ νηστείας β', γ') Περὶ εὐχαριστίας, δ') Περὶ ταπεινοφροσύνης, ε') Περὶ φθόνου, ς') Κατὰ ὀργιζομένων, ζ') Κατὰ μεθυόντων, η') Εἰς τὸ «πρόσεχε σεαυτῷ» καὶ θ') Προτρεπτικὸς εἰς τὸ ἅγιον βάπτισμα.

2. Κοινωνικὰς, ὡς εἶναι αἱ· α') Πρὸς τοὺς πλουτοῦντας³ καὶ

---

1. Βλ. τὰς ἐκδόσεις τῶν J. Garnier, Sancti Patris nostri Basilii Caesareae Cappadociae archiepiscopi, quae exstant... τόμ. 3, Parisiis 1839². καὶ J. Migne, Patrologia Graeca 31, 164 - 617, Parisiis 1885.

2. Οὕτω διακρίνει τὰς ὁμιλίας πρῶτος ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος. Βλ. Ἐπιτάφιος εἰς Βασίλειον, 67.

3. Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ἐκδόσεων, ὅπου περιέχεται, ἔχει ἐκδοθῆ καὶ κεχωρισμένως ὑπὸ τοῦ Υ. Courtonne, Saint Basile, Homélie sur la richesse, Édition critique et exégétique, Paris 1935.

β) Εἰς τὸ «καθελῶ μου τὰς ἀποθήκας καὶ μείζονας τούτων οἰκοδομήσω» καὶ περὶ πλεονεξίας.

3. Δογματικὰς, ὡς εἶναι αἰ· α') Περὶ πίστεως, β') Εἰς τὸ «ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος», γ') Κατὰ Σαβελλιανῶν καὶ Ἀρείου καὶ τῶν Ἀνομοίων καὶ δ') Ὅτι οὐκ ἔστιν αἷτιος τῶν κακῶν ὁ Θεός.

4. Περιστατικὰς, ὡς εἶναι αἰ· α') Ἐν λιμῷ καὶ αὐχμῷ καὶ β') Περὶ τοῦ μὴ προσηλωθῆναι τοῖς βιοτικοῖς καὶ περὶ τοῦ γενομένου ἐμπρησμοῦ ἔξωθεν τῆς Ἐκκλησίας.

5. Ἐγκωμιαστικὰς ⁴, ὡς εἶναι αἰ· α') Εἰς τὴν Ἰουλίτταν τὴν μάρτυρα καὶ περὶ εὐχαριστίας, β') Εἰς Βαρλαάμ τὸν μάρτυρα ⁵, γ') Εἰς Γόρδιον τὸν μάρτυρα, δ') Εἰς τὸν ἅγιον Μάμαντα καὶ ε') Εἰς τοὺς ἁγίους Τεσσαράκοντα μάρτυρας. Καὶ

6. Παιδαγωγικὰς, ὡς εἶναι αἰ· α') Εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν Παροιμιῶν καὶ β') Πρὸς τοὺς νέους, ὅπως ἂν ἐξ ἑλληνικῶν ὠφελοῦντο λόγων.

Μερικαὶ ἀπὸ αὐτὰς, ὡς φαίνονται ἐκ πρώτης ὄψεως ἀπὸ τοὺς τίτλους αὐτῶν, ἔχουν ἐρμηνευτικὸν χαρακτῆρα, ὡς ἐρμηνεύουσαι γραφικὰ χωρία, καὶ ὡς ἐκ τούτου θά ἔπρεπε νὰ ἀποτελέσουν ἰδιαιτέραν ὁμάδα, ἀλλὰ λόγῳ τοῦ ὅλως ἰδιάζοντος περιεχομένου καὶ τοῦ ὑπ' αὐτῶν ἐπιδιωκομένου σκοποῦ ἐθεωρήσαμεν καλὸν νὰ τὰς ἐντάξωμεν εἰς τὰς ἄλλας ὁμάδας.

Ἐκτὸς τῶν ὁμιλιῶν τούτων ὁ Βασίλειος ἐξεφώνησε καὶ ἄλλας, αἱ ὁποῖαι ἀσφαλῶς δὲν σώζονται ἢ ἂν σώζονται, παραμένουν ἄγνωστοι καὶ ἀνέκδοτοι εἰς χειρόγραφα· περὶ αὐτῶν μαρτυρίας ἔχομεν εἰς τὰς παρούσας σωζομένας. Εἶναι ἴσως μᾶλλον πιθανὸν ὅτι μαρτυρίαι τινὲς ἀναφέρονται εἰς ὁμιλίαις ἤδη γνωστάς, ὡς εἶναι αὐταὶ τῆς Ἐξαήμερου ἢ καὶ ἐκεῖναι εἰς τοὺς Ψαλμοὺς. Οὕτω,

4. Γρηγόριος ὁ Θεολόγος μνημονεύει αὐτὰς εἰς Ἐπιτάφιον Βασιλείου, 67.

5. Ἐχει ἐκδοθῆ καὶ ὑπὸ τοῦ Υ. Courtonne, édit. critique de l' oratio in Barlaam· ἐπίσης καὶ ὑπὸ τοῦ Γ. Γαβριήλ Σταυρονικητιανοῦ ἐν «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς» (1933), 281 - 285, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὑπ' ἀριθ. 8 κώδικος τῆς Μονῆς Σταυρονικήτα.

φέρ' εἰπεῖν, εἰς τὴν ὁμιλίαν Κατὰ μεθυόντων, ἡ ὁποία ἐξεφωνήθη ὀλίγον μετὰ τὸ Πάσχα (1· 8) καὶ ἐν ὄψει τῆς Πεντηκοστῆς, ὑπάρχει μαρτυρία συμφώνως πρὸς τὴν ὁποίαν ὁ Βασίλειος ἐξεφώνησε σειρὰν ὅλην ὁμιλιῶν κατὰ τὴν περίοδον τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς. Ἐπίσης εἰς τὴν δευτέραν Περί νηστείας ὁμιλίαν λέγονται ἐπὶ λέξει τὰ ἐξῆς: «πάσας τοίνυν τὰς ἐφεξῆς ἡμέρας ἐστιάσει ὑμᾶς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐωθιναῖς τε καὶ ἐσπεριναῖς εὐφροσύναις» (8), ὅπερ σημαίνει τὴν ἑναρξιν σειρᾶς ὁμιλιῶν κατὰ τὴν ἐν λόγῳ περίοδον. Γνωστοῦ ὄντος ὅτι αἱ ὁμιλίαι εἰς τὴν Ἐξαήμερον ἐξεφωνήθησαν κατὰ τὴν Μ. Τεσσαρακοστὴν⁶ καὶ μάλιστα ἐντὸς πέντε ἡμερῶν κατὰ τὰς πρωϊνάς καὶ ἐσπερινάς ὥρας τῆς ἡμέρας, δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι πρόκειται μᾶλλον περὶ αὐτῶν, αἱ ὁποῖαι πρέπει νὰ ἠκολούθησαν ἀμέσως μετὰ τὴν δευτέραν Περί νηστείας ὁμιλίαν, ἐκφωνηθεῖσαι τὴν πρώτην ἐβδομάδα τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς. Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων ἡ δευτέρα Περί νηστείας ὁμιλία ἐξεφωνήθη τὸ ἴδιον ἔτος μὲ τὰς ὁμιλίας εἰς τὴν Ἐξαήμερον, πιθανὸν τὸ ἔτος 370. Εἰς τὴν ὁμιλίαν Πρὸς τοὺς πλουτοῦντας (1), μαρτυρεῖται ὡσαύτως καὶ ἑτέρα ὁμιλία ἐξετάζουσα τὸν χαρακτήρα τοῦ ἰδίου νεανίσκου τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Ματθαίου, ἡ ὁποία δυστυχῶς δὲν σώζεται.

Τὸ σύνολον τῶν ὁμιλιῶν τούτων ἐξεφωνήθη τὴν περίοδον κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Βασίλειος ἦτο πρεσβύτερος καὶ ἐπίσκοπος, ἦτοι μεταξὺ τῶν ἐτῶν 364 - 370 καὶ 370 - 379. Αἱ πλεῖσται δὲ μᾶλλον κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον, τὴν ἐπισκοπικὴν. Ἡ ἀκριβὴς χρονολόγησις αὐτῶν εἶναι δυσχερὴς. Πάντως εἶναι εὐκολώτερον νὰ ἐπισημανθῇ ἡ περίοδος καθ' ἣν ἐξεφωνήθησαν παρὰ τὸ ἔτος. Εἰς τοῦτο ὑποβοηθοῦν, ἂν καὶ ὄχι ὅλοι, αἱ ἴδιαι αἱ ὁμιλίαι, εἰς τὰς ὁποίας εὐρίσκομεν σχετικὰς μαρτυρίας, ὡς θὰ ἴδωμεν κατὰ τὴν εἰδικὴν παρουσίαν καὶ ἀνάλυσιν μιᾶς ἐκάστης τῶν ὁμιλιῶν εἰς τὴν συνέχειαν τῆς εἰσχωγῆς μας. Πολλοὶ ἀπὸ

6. Βλ. Σ. Σάκκου, Μεγάλου Βασιλείου ἔργα, Ἑλληνες Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, Θεσσαλονίκη 1973, τόμ. 4ος, σ. 16.

αὐτάς μετεφράσθησαν πολὺ ἔνωρις εἰς τὰς ἀνατολικὰς γλώσσας, πέντε δὲ τὸν ἀριθμὸν μετεφράσθησαν ὑπὸ τοῦ Ρουφίνου ⁷ εἰς τὴν λατινικὴν τριάντα χρόνια ἀργότερα ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Μεγάλου Βασιλείου. Ἐπίσης ὄλαι εἰς τὰς μεγάλας ἐκδόσεις ἔχουν μεταγλωττισθῆ εἰς τὴν λατινικὴν· σήμερον δὲ καὶ εἰς τὰς κυριωτέρας τῶν εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν. Γενικῶς πρέπει νὰ λεχθῆ ὅτι ὄλαι αἱ ὑπ' ὄψιν ὀμιλῖαι συνιστοῦν πλουσιωτάτην πηγὴν τόσον διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἥθους καὶ τῶν συνηθειῶν τῶν χρόνων ἐκείνων, ὅσον καὶ διὰ τὴν πρᾶξιν τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τινῶν ζητημάτων λατρευτικῆς φύσεως. Μερικαὶ δὲ ἀπὸ αὐτάς ἔχουν ἀφήσει σαφῆ τὰ ἔχνη τῆς ἐπιδράσεώς των εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ὑμνογραφίαν.

Αἱ ὀμιλῖαι αὐταὶ λόγῳ τῆς μεγάλης ἐκτάσεώς των θὰ συμπεριληφθοῦν εἰς δύο τόμους τῆς παρούσης ἐκδόσεως ὡς ἑξῆς. Αἱ ὀμιλῖαι τῶν δύο πρώτων ομάδων θὰ ἀποτελέσουν τὴν ὕλην τοῦ παρόντος τόμου, ἐνῶ αἱ ὑπόλοιποι τῶν τεσσάρων ομάδων τὴν ὕλην τοῦ ἐπομένου κατὰ σειρὰν τόμου. Συνεπῶς εἰς τὴν συνέχειαν θὰ ἀσχοληθῶμεν μόνον μὲ τὴν παρουσίαν καὶ σύντομον ἀνάλυσιν τοῦ περιεχομένου τῶν ὀμιλιῶν τοῦ παρόντος τόμου.

Α'. Ὀμιλῖαι ἠθικαὶ καὶ πρακτικαί. α'β') Αἱ δύο Περὶ νηστείας ὀμιλῖαι δὲν συνιστοῦν μίαν ἐνότητα, οὔτε ἡ δευτέρα εἶναι ἐπιτομὴ τῆς πρώτης, ὡς ὑπεστηρίχθη ὑπὸ τοῦ Ἐράσμου ⁸, ἀλλὰ δύο ξεχωριστὰς ὀμιλῖας. Ἐξεφωνήθησαν κατὰ τὴν πρώτην Κυριακὴν τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς, ἀλλ' εἰς διάφορον ἔτος ⁹, τὸ ὁποῖον καθ' ὅσον μὲν ἀφορᾷ εἰς τὴν πρώτην παραμένει ἀπροσδιόριστον, καθ' ὅσον δὲ εἰς τὴν δευτέραν, πιθανὸν ὡς προελέχθη, νὰ εἶναι τὸ ἔτος 370. Ὑποθέτομεν ὅτι ἡ πρώτη προηγήθη κατὰ τὴν ἐκφώνησιν ἀπὸ τὴν δευτέραν. Ἀμφότεραι προϋποθέτουν πενθήμερον νηστείαν ¹⁰. Ἀσφαλῶς πρόκειται περὶ τῶν πέντε νηστίμων ἡμερῶν τῆς

7. Αὐταὶ εὔρηται ἐν PG 31, 1733 - 1785.

8. Βλ. Praefacio, PG 31, 10 καὶ Κ. Κοντογόνου, Φιλολογικὴ καὶ κριτικὴ ἱστορία, Ἀθῆναι 1853, τόμ. Β', σ. 377.

9. Βλ. PG 31, 163, ὑπόσημ. 1.

10. Βλ. ὀμιλίαν Α', 7 καὶ 10 καὶ ὀμιλίαν Β', 4 καὶ 7.

πρώτης ἐβδομάδος τῶν νηστειῶν τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς, κατὰ τὰς ὁποίας ἐνήστευον, ἐνῶ τὰς δύο ἄλλας ἡμέρας τῆς ἐβδομάδος ἦτοι Σάββατον καὶ Κυριακὴν κατέλυον ἔλαιον. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης αἱ ὁμιλίαι εἶναι ἀξιοπρόσεκτοι, διότι ἀποτελοῦν μαρτυρίας περὶ τῆς ἀρχαίας ἐκκλησιαστικῆς πράξεως τῆς νηστείας τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς.

Ὡς πρὸς τὴν οὐσιαστικὴν πλευρὰν τῆς νηστείας τὸ θέμα εἶναι μὲν κοινὸν εἰς ἀμφοτέρας τὰς ὁμιλίαις, ἀλλ' εἰς ἑκατέραν, πλὴν τῶν κοινῶν σημείων, τονίζονται καὶ διάφοροι πτυχαι αὐτοῦ. Οὕτως εἰς τὴν πρώτην μετὰ τὰς δύο πρώτας παραγράφους, ὅπου γίνεται εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ἡ διάκρισις τῆς ἀληθοῦς ἀπὸ τῆς ψευδοῦς νηστείας καὶ ἐκτίθενται αἱ προϋποθέσεις τοῦ πιστοῦ διὰ τὴν τήρησιν τῆς νηστείας, ὁ Βασίλειος ἐξετάζει ἱστορικῶς καὶ θεολογικῶς τὸν θεσμόν τῆς νηστείας, λέγων ὅτι αὕτη ἐνομοθετήθη εἰς τὸν παράδεισον καὶ συνεπῶς εἶναι «συνηλικιωτὶς τῆς ἀνθρωπότητος» καὶ ὅτι ὅλαι αἱ μεγάλαι θρησκευτικαὶ προσωπικότητες τῆς παλαιᾶς καὶ τῆς καινῆς διαθήκης ἐνήστευον. Ἡ εἰς τὸν παράδεισον ζωὴ εἶναι εἰκὼν τῆς νηστείας, ἡ δὲ ἐξ αὐτοῦ ἔξωσις τοῦ ἀνθρώπου σχετίζεται πρὸς τὴν παραβίασιν τοῦ νόμου τῆς νηστείας. Ὁ ἄνθρωπος διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς νηστείας ὀφείλει καὶ πάλιν νὰ ἐπανακτῆσῃ ὅ,τι ἀπώλεσεν. Ἡ νηστεία ἀντιτίθεται πρὸς τὴν πολυφαγίαν καὶ τὴν πολυποσίαν, πού εἰσῆλθαν εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τὴν ἀστοχίαν αὐτοῦ νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν τελείωσιν. Κατὰ τὴν ἱστορικὴν ἀνασκόπησιν τοῦ θεσμοῦ τῆς νηστείας ἐπισημαίνονται τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς εἰς τὰ πρότυπα τῶν νηστευτῶν, ὡς εἶναι οἱ Μωυσῆς, Σαμψών, Ἄννα ἡ μήτηρ τοῦ Σαμουὴλ, Δαυιδ, Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος καὶ τέλος ὁ Κύριος, ὁ ὁποῖος διὰ τῆς νηστείας καθώπλισε τὴν σάρκα εἰς τὰ κατὰ τοῦ διαβόλου παλαίσματα. Κυρίως δὲ ἡ νηστεία ὡς ὄπλον τοῦ πιστοῦ εἰς τὸν ἀγῶνά του κατὰ τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας ἀναπτύσσεται εἰς τὰς πρώτας παραγράφους τῆς δευτέρας ὁμιλίας. Εἰς ἀμφοτέρας δὲ ὀρίζεται ἡ ἀληθινὴ νηστεία ὡς ἀποχὴ ἀπὸ ὠρισμένας τροφὰς καὶ ὡς ἀλλοτρίωσις ἀπὸ τὰ κακὰ ἔργα καὶ διανοία. Ἡ πρώτη ἄνευ τῆς δευτέρας οὐδεμίαν ἀξίαν ἔχει καὶ εἶναι Ἰουδαϊκὴ, τὴν ὁποίαν ἀπέρριψαν οἱ

προφήται καὶ ὁ Κύριος ὡς ψευδῆ. Ἐπίσης εἰς ἀμφοτέρας τὰς ὁμιλίας τονίζονται ἡ καθολικότης τῆς νηστείας ὡς ἀφορώσης εἰς ὅλους, ὡς καὶ ἡ ἀτομικὴ καὶ κοινωνικὴ διάστασις αὐτῆς.

Γενικῶς πρέπει νὰ λεχθῆ ὅτι ἡ νηστεία προβάλλεται ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου ὡς καθολικὴ ἐγκράτεια τοῦ πιστοῦ καὶ ὡς ἀσκητικὴ τοποθέτησις αὐτοῦ ἐναντι τῶν ὑλικῶν στοιχείων τοῦ κόσμου, διὰ νὰ ἀποφύγῃ οὗτος τὴν εἰς αὐτὰ ὑποταγὴν καὶ προσανατολίση τὴν βούλησίν του πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὴν ὑποτάξῃ εἰς τὸ θέλημα αὐτοῦ. Συγχρόνως διὰ τῆς νηστείας αὐτῆς ὁ ἅγιος πατὴρ προσπαθεῖ νὰ καταπολεμήσῃ καὶ περιορίσῃ τὰ κακὰ τῆς μέθης καὶ τῆς ἀκολασίας καὶ γενικώτερον τὴν χλιδὴν τοῦ βίου τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς του, παραλλήλως δὲ νὰ διαπλάσῃ ἕνα τύπον ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος νὰ ἔχῃ τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς λιτότητος, τῆς ἀπλότητος, τῆς σοβαρότητος καὶ τῆς ἀξιοπρεπείας· ἕνα ἄνθρωπον ἐλεύθερον κατὰ τὸ φρόνημα ἀπὸ τὰ κοσμικὰ στοιχεῖα, ἄξιον τέκνον τῆς θείας εἰκόνας.

γ') Περὶ εὐχαριστίας. Εἰς τὴν ὁμιλίαν ταύτην ἐρμηνεύεται καὶ ἀναπτύσσεται ἐκτενῶς ὁ λόγος τοῦ ἀποστόλου Παύλου «πάντοτε χαίρετε, ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε, ἐν παντὶ εὐχαριστεῖτε», ὁ ὁποῖος ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τινῶν μὴ ἐχόντων νοῦν Κυρίου ὡς ἀνεφάρμοστος ὑπὸ τὰς συνθήκας τῆς παρούσης ζωῆς. Εἰς ἀπάντησιν αὐτῶν ὁ Βασίλειος λέγει κατ' ἀρχὴν ὅτι ὁ Παῦλος δὲν ἀπευθύνει τὸν λόγον αὐτὸν εἰς τὸν τυχόντα, ἀλλ' εἰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι, ὅπως ὁ ἴδιος, ἐνέκρωσαν τὸ σαρκικὸν φρόνημα καὶ ἔκαμαν ἔνοικον ἐντὸς τῶν τὸν Χριστόν. Ἡ ζωὴ τῆς διαρκοῦς χαρᾶς, τῆς ἀδιαλείπτου προσευχῆς καὶ τῆς ἐν παντὶ εὐχαριστίας εἶναι χαρακτηριστικὰ τῆς εὐαγγελικῆς ζωῆς καὶ αὐτοὶ οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχουν κατανοήσει τὸ ἀληθινὸν νόημά της καὶ δὲν τὴν ἔχουν οἰκαιοποιηθῆ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀντιληφθοῦν τὸν νοῦν τῆς ἀποστολικῆς προσταγῆς. Ἐν συνεχείᾳ ἐκθέτει τοὺς λόγους, ἕνεκα τῶν ὁποίων ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει νὰ δοκιμάζῃ συνεχῆ χαρὰν καὶ νὰ εὐχαριστῇ τὸν Θεὸν καὶ συγχρόνως διαγράφει τὴν ὀρθὴν ἀντιμετώπισιν τῶν δυσχερειῶν τῆς ζωῆς ἐκ μέρους τῶν Χριστιανῶν. Τὸ ὅλον θέμα δὲν ἐξαντλεῖται ὑπὸ τοῦ Βασιλείου εἰς τὴν παροῦσαν ὁμιλίαν, ἡ

ὅποια ὁμῶς κατακλείεται ὁμαλῶς, ἀλλὰ συνεχίζεται εἰς τὰς παραγράφους γ' - θ' τῆς ὁμιλίας πρὸς τὴν μάρτυρα Ἰουλίτταν, ὅπου ἀναπτύσσονται τὰ περὶ τῆς ἀδιαλείπτου προσευχῆς. Ἐντεῦθεν πληροφοροῦμεθα ὅτι ἡ ὁμιλία ἐξεφωνήθη κατὰ μίαν ἡμέραν ἐνωρίτερον, πιθανὸν τὴν 29ην Ἰουλίου πρὸ τῆς ὁμιλίας πρὸς τὴν Ἰουλίτταν, ἢ ὅποια πρέπει νὰ ἐξεφωνήθη τὴν 30ην τοῦ ἰδίου μηνός, ἀλλ' ἄγνωστον ποῖον ἔτος. Γενικῶς περὶ τῆς ὁμιλίας ταύτης πρέπει νὰ παρατηρηθῇ ὅτι δύναται νὰ διακρίνη κανεὶς εἰς αὐτὴν μίαν πραγματικὴν δοξολογικὴν θεολογίαν περὶ τῆς ὅποιας πολὺς λόγος γίνεται εἰς τὰς ἡμέρας ἡμῶν. Ὡσαύτως ἡ ὁμιλία εἶναι πλουσία εἰς λαογραφικὰ στοιχεῖα τῆς ἐποχῆς τοῦ Μεγάλου Βασιλείου.

δ') Περὶ ταπεινοφροσύνης. Εἰς ταύτην περιγράφει ὁ Βασίλειος τὴν διαγωγὴν τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ προσπαθείᾳ του νὰ ἀποκτήσῃ δόξαν καὶ μεγαλεῖον διὰ τῶν κοσμικῶν πραγμάτων μετὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς ἀληθοῦς δόξης, τὴν ὅποιαν εἶχε πλησίον τοῦ Θεοῦ προτοῦ πέση. Ἡ καύχησις τοῦ ἀνθρώπου δι' ὅλα τὰ κοσμικὰ ἀξιώματα, τὸν πλοῦτον, τὸ σωματικὸν κάλλος ἢ διὰ τὴν κοσμικὴν σοφίαν, εἶναι σαθρὰ καὶ ἐμπερικλείει τὴν καταστροφὴν αὐτοῦ. Ἀκόμη καὶ ἡ καύχησις διὰ τὴν ἀρετὴν, τὴν ὅποιαν κατακτᾷ ὁ ἄνθρωπος ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς χριστιανικῆς ζωῆς, ἐγκυμονεῖ κινδύνους δι' αὐτόν. Ἡ μόνη καύχησις, ἡ ὅποια ἀρμόζει εἰς τὸν ἄνθρωπον εἶναι αὕτη ἡ ὅποια προέρχεται ἀπὸ τὴν γνῶσιν καὶ τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ Θεοῦ καὶ αὕτη ἡ ὅποια γίνεται διὰ τὰ παθήματα τοῦ δικαιώσαντος ἡμᾶς Κυρίου. Τέλος ἡ ζωὴ τοῦ Κυρίου καὶ τῶν ἁγίων αὐτοῦ εἶναι ἡ ὁδὸς τῆς ταπεινώσεως, τὴν ὅποιαν καλεῖται ὁ ἄνθρωπος νὰ μιμηθῇ προκειμένου νὰ κατακτήσῃ τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν εἰς αὐτὴν ἀληθινὴν δόξαν του.

Ὁ χρόνος ἐκφωνήσεως τῆς ὁμιλίας δὲν εἶναι γνωστός.

ε') Περὶ φθόνου. Ἡ ὁμιλία αὕτη εἶναι ἓνα ἀληθινὸν ἀριστοῦργημα ψυχογραφίας τοῦ φθονεροῦ τύπου. Συνδυάζει λεπτὴν ψυχολογικὴν παρατήρησιν καὶ δυνατὴν περιγραφὴν. Δι' αὐτῆς καὶ μόνον ὁ Βασίλειος ἀποδεικνύεται ἄριστος ψυχολόγος καὶ ψυχογράφος. Ὁ φθόνος, πάθος καὶ ἀσθένεια τῆς ψυχῆς, ὀρίζεται ὡς λύπη διὰ τὴν εὐτυχίαν τοῦ πλησίον. Καὶ ἀκόμη διαγράφεται ὡς ἐκδή-

λωσις ἔχθρας τοῦ ἀδυνάτου πρὸς τὸν δυνατὸν. Ἡ δὲ ὑποκρισία καὶ ἀγνωμοσύνη εἶναι καρποὶ τοῦ φθόνου. Ὁ φθονερός καὶ ὁ κακοήθης λυπεῖται διὰ τὴν δύναμιν τοῦ εὐεργέτου παρά εὐγνωμονεῖ διὰ τὰς εἰς αὐτὸν προσγινομένας εὐεργεσίας. Ὡς θεραπεία τοῦ πάθους προτείνεται ὑπὸ τοῦ ἀγίου πατρὸς ἢ θεώρησις τῶν παρόντων ἀγαθῶν ὡς μηδαμινῶν καὶ ἡ κλησις ὄλων πρὸς συμμετοχὴν εἰς τὰ αἰώνια ἀγαθὰ τοῦ Θεοῦ. Ἡ ὄλη περιγραφή διανθίζεται με ἀρκετὰ παραδείγματα ἀπὸ τὴν ἱεράν ἱστορίαν. Ὁ διάβολος εἶναι ὁ ἀπ' ἀρχῆς φθονερός, διότι πρῶτα ἐφθόνησε τὸν Θεὸν διὰ τὰς μεγαλοδωρεάς του πρὸς τὸν ἄνθρωπον, ἐπειδὴ δὲ δὲν ἠδυνήθη νὰ βλάψῃ τὸν Θεόν, ἐβλάψε τὸ πλάσμα του. Ὁ Κάιν, ὁ Σαούλ, οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Ἰωσήφ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ἀναφέρονται ὡς παραδείγματα φθονεῶν. Οὔτε ὀλίγον οὔτε πολὺ ἡ ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος παρουσιάζεται ὑπὸ τοῦ Βασιλείου ὡς δρᾶμα, τὸ ὅποιον ἐπροκάλεσεν ὁ φθόνος τοῦ ἀρχεκάκου διαβόλου κατὰ τοῦ ἀνθρώπου.

ς') Κατὰ ὀργιζομένων. Καὶ ἡ ὁμιλία αὕτη εἶναι παρομοία πρὸς τὴν ἀνωτέρω, διότι καὶ εἰς αὕτην ὁ Βασίλειος περιγράφει τὰ πάθη τῆς ὀργῆς καὶ τοῦ θυμοῦ καὶ τὰς συνεπειὰς αὐτῶν. Διακρίνων μεταξὺ θυμοῦ καὶ ὀργῆς λέγει ὅτι ὁ μὲν θυμὸς εἶναι ἀπότομον ζέσπασμα τοῦ πάθους, ἐνῶ ἡ ὀργὴ εἶναι μόνιμος λύπη καὶ διαρκῆς ὀρμὴ πρὸς ἐκδίκησιν τῶν προκαλεσάντων τὴν λύπην. Ἐπειδὴ οἱ ἄνθρωποι σφάλλονται καὶ ὡς πρὸς τὰς δύο διαθέσεις τῆς ψυχῆς, συνιστᾷ τὴν ἀποφυγὴν καὶ τῶν δύο. Θετικῶς συνιστᾷ τὴν ὀργὴν ὡς φάρμακον ἐκεῖ ὅπου πρέπει, καὶ τὸν θυμὸν κατὰ τοῦ ἀνθρωποκτόνου διαβόλου καὶ τῆς ἁμαρτίας. Χρησιμοποιῶν ἐδῶ τὴν ὀρολογίαν τῆς πλατωνικῆς ἀνθρωπολογίας, περὶ τῆς τριμεροῦς διακρίσεως τῆς ψυχῆς, συνιστᾷ τὴν ὑποταγὴν τοῦ θυμοειδοῦς καὶ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ μέρους αὐτῆς εἰς τὸ λογιστικὸν καὶ τούτου πάλιν εἰς τὸν καθηγεμόνα νοῦν. Ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ νοῦς καὶ τὰ τρία αὐτὰ συντελοῦν εἰς τὴν κατόρθωσιν τῆς ἀρετῆς.

ζ') Κατὰ μεθυόντων. Ἡ ὁμιλία, ὡς ἐξάγεται ἀπὸ ἐσωτερικὰς μαρτυρίας τῆς ἰδίας, ἐξεφωνήθη ὀλίγον μετὰ τὸ Πάσχα καὶ ἐν ὄψει τῆς Πεντηκοστῆς, ἀλλ' ἄγνωστον ποῖον ἔτος.

Ὁ ὁμιλητὴς ἐδῶ φαίνεται ὡς νὰ ἔχη ἀποκάμει ἀπὸ τὰ συνεχῆ

κηρύγματα τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς καὶ τῆς πρὸ αὐτῆς περιόδου, ὁμιλῶν εἰς ἀκροατήριον τὸ ὁποῖον δὲν ἔφερε καρποὺς πνευματικῆς προκοπῆς. Ἐν τούτοις εἶναι ἠναγκασμένοι καὶ πάλιν νὰ ὁμιλήσῃ, διὰ νὰ ἀποφύγῃ, ὅπως λέγει, τὸ πάθημα τοῦ προφήτου Ἰερεμίου, ὁ ὁποῖος ἀρνήθεις νὰ ὁμιλήσῃ πρὸς λαὸν ἀπειθῆ ἐτύπτετο ὑπὸ τῆς συνειδήσεώς του. Μὲ πολλὴν παραστατικὴν ἀλλὰ καὶ ὀξυτάτην παρατηρητικὴν περιγράφει τὸ πάθος καὶ τὰς συνεπείας τῆς μέθης καὶ τὴν συμπεριφορὰν τῶν μεθύσων. Χαρακτηρίζει τὴν μέθην ὡς ἐκούσιον δαίμονα, ὁ ὁποῖος εἰσβάλλει εἰς τὰς ψυχὰς διὰ τῆς ἡδονῆς καὶ ρίζαν πολλῶν ἄλλων κακῶν, τὸν δὲ μέθυσον παρομοιάζει πρὸς τὸν δαιμονιζόμενον, λέγων ὅτι ὁ μὲν δεύτερος εἶναι ἄξιος συμπαθείας, ὁ δὲ πρῶτος ἀνάξιος καὶ αὐτοῦ τοῦ οἴκτου. Συναμα περιγράφει μὲ ζωηρὰ χρώματα τὰς ἀκολάστους διασκεδάσεις τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς του. Τέλος συνιστᾷ τὴν ἀποφυγὴν τῆς μέθης καὶ τὴν θεραπείαν τοῦ κακοῦ διὰ τῆς νηστείας, τῆς προσευχῆς καὶ τῆς ταπεινώσεως καὶ διαγράφει τὰ καθήκοντα τῶν σωφρόνων πρὸς τοὺς παρεκτρεπομένους.

η') Εἰς τὸ «πρόσεχε σεαυτῶ». Ἡ ὅλη ὁμιλία ἀποτελεῖ ἐρμηνείαν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ ρητοῦ τοῦ Δευτερονομίου 15,9. Δυστυχῶς δὲν γνωρίζομεν πότε ἐξεφωνήθη. Καὶ εἰς αὐτὴν, ὅπως καὶ εἰς τὴν ὁμιλίαν Κατὰ ὀργιζομένων, στηρίζων τὴν διαγωγὴν τοῦ ἀνθρώπου εἰς ἐλληνίζουσαν ἀνθρωπολογίαν¹¹, τονίζει τὴν ἀνάγκην συμμορφώσεως πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς πρὸς αὐτὸν ὀδύσεως. Ἀρχόμενος, λέγει ὅτι δὲν πρέπει νὰ προσέχωμεν εἰς τὰ γύρω ἀπὸ ἡμᾶς ἢ εἰς τὰ ἀνήκοντα εἰς ἡμᾶς πράγματα, ἀλλὰ εἰς τὴν ψυχὴν μας, ἣ ὁποία ἀποτελεῖ τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτὸν μας. Ἡ ὀρθὴ ἀξιολόγησις τῶν πραγμάτων τούτων παρέχει τὴν δυνατότητα τοῦ προσανατολισμοῦ πρὸς τὰ αἰώνια ἀγαθὰ, ἣ δὲ ὀρθὴ κατανόησις τῆς φύσεως τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς ἀποτελεῖ καὶ τὴν σωστὴν βάσιν διὰ τὴν κατανόησιν τῆς φύσεως τοῦ Θεοῦ.

11. Βλ. Π. Χρήστου, Μεγάλου Βασιλείου ἔργα, "Ἕλληνες Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, Θεσσαλονίκη 1972, τόμ. 1ος, σ. 29.

θ') Προτρεπτικός εἰς τὸ ἅγιον βάπτισμα. Ἐν καὶ εἶναι ἄγνωστον τὸ ἔτος ἐκφωνήσεως τῆς ὁμιλίας, πάντως εἶναι βέβαιον ὅτι ἐξεφωνήθη ἐν ὄψει τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἀρχαία Ἐκκλησία συμφώνως πρὸς παλαιὰν παράδοσιν ἐσυνήθιζε νὰ τελεῖ τὸ μυστήριον τοῦ βαπτίσματος. Ἀπευθύνεται λοιπὸν πρὸς τοὺς κατηχομένους, τοὺς ὁποίους καὶ προτρέπει ὅπως προσέλθουν εἰς τὸ βάπτισμα διὰ νὰ λάβουν τὴν δωρεὰν τῆς ἀναστάσεως κατὰ τὴν ἀναστάσιμον ἡμέραν τοῦ Πάσχα, ἂν καὶ διὰ τὸ βάπτισμα πᾶς καιρὸς εἶναι κατάλληλος. Οἱ κατηχούμενοι ὠλιγώρουν καὶ ἀνέβαλλον τὸν καιρὸν τῆς βαπτίσεώς των καὶ λόγῳ ἠθικῶν ἀτασθαλιῶν ἀλλ' ἔτι καὶ διὰ νὰ ἀποφύγουν τὰς ἐκ τοῦ βαπτίσματος ἀπορροεούσας ἠθικὰς ὑποχρεώσεις των. Ὁ Βασιλεῖος ἐλέγχει τὴν ὀλιγωρίαν των καὶ ἐπισημαίνει τοὺς πνευματικούς κινδύνους ἐκ τῆς ἀναβολῆς τοῦ μυστηρίου. Ἡ ὁμιλία πλὴν τῶν ἄλλων εἶναι ἀξιόλογος καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ὅτι παρέχει στοιχεῖα ἐκ τῆς πράξεως τοῦ μυστηρίου τοῦ βαπτίσματος καὶ τῆς λειτουργικῆς ἐν γένει ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας.

Β'. Ὁμιλίαι κοινωνικαί. Ἡ κοινωνικὴ διδασκαλία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου κατέχει ἐξέχουσαν θέσιν εἰς τὴν καθόλου διδασκαλίαν, ὅπως ἄλλωστε ἀξιόλογος ὑπῆρξε καὶ ἡ κοινωνικὴ δρασις αὐτοῦ εἰς τὴν ἐν γένει ἐκκλησιαστικὴν δραστηριότητά του¹². Σχεδὸν τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ συγγραφικοῦ ἔργου του διαπνέεται ἀπὸ πλούσιον κοινωνικὸν φρόνημα, ἰδιαίτερος ἕμως ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν ἀπὸ τῆς πλευρᾶς αὐτῆς αἱ δύο ὁμιλίαι αὐτοῦ· α') Πρὸς τοὺς πλουτοῦντας καὶ β') Εἰς τὸ «καθελῶ μου τὰς ἀποθήκας καὶ μείζονας τούτων οἰκοδομήσω» καὶ περὶ πλεονεξίας.

Εἰς τὴν πρώτην ὁμιλίαν ἡ ὁποία ἀναφέρεται εἰς τὸ περιστατικὸν τοῦ νεαροῦ πλουσίου, ὃ ὁποῖος προσελθὼν εἰς τὸν Κύριον τὸν ἠρώτησε, τί πρέπει νὰ κάμῃ διὰ νὰ κληρονομήσῃ τὴν αἰώνιον βασιλείαν, ἐρμηνεύεται καὶ ἀναπτύσσεται διεξοδικῶς τὸ χω-

12. Βλ. Παν. Κ. Χρήστου, Ἡ κοινωνιολογία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, Ἀθῆναι 1951, σ. 26. Εἰς τὴν μελέτην αὐτὴν πλὴν τῶν ἄλλων κοινωνικῶν θεμάτων, ἀντιμετωπίζεται διεξοδικῶς καὶ τὸ περὶ πλοῦτου θέμα.

ρίον τοῦ Ματθαίου 19,21· «πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα καὶ δός πτωχοῖς», ἐνῶ εἰς τὴν δευτέραν τὸ εἰς τὸν τίτλον αὐτῆς διαλαμβανόμενον χωρίον τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Λουκᾶ 12,18. Εἰς τὴν πρώτην, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, γίνεται μνεῖα καὶ περὶ ἄλλης ὀμιλίας, εἰς τὴν ὁποῖαν ὁ Βασίλειος ἠσχολήθη μὲ τὸν χαρακτήρα τοῦ νεανίσκου τοῦ Ματθαίου, ὁ ὁποῖος, ὅπως λέγει, διαφέρει ἀπὸ αὐτόν, ὁ ὁποῖος μνημονεύεται εἰς τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Λουκᾶ 10,25. Ἀμφότεραι αἱ ὀμιλίας, ὑποθέτομεν, πρέπει νὰ ἔχουν ἐκφωνηθῇ ὀλίγον πρὸ ἢ καὶ μετὰ τὴν ἐκφώνησιν τῆς ὀμιλίας Ἐν λιμῶ καὶ αὐχμῶ, ἥτοι τὸ ἔτος 368, διὰ νὰ παρακινήθωσιν οἱ πλοῦσοι, ὅπως φανοῦσιν κοινωνικοὶ καὶ εὐμετάδοτοι πρὸς τὰς ἀνάγκας τῶν πενεστέρων τάξεων, αἱ ὁποῖαι λόγῳ τοῦ λιμοῦ καὶ τῆς ξηρασίας ἐδοκιμάζοντο δεινῶς ἀπὸ τὴν ἔλλειψιν τροφίμων.

Ὁ Βασίλειος ἀντιμετωπίζων εἰς τὰς ἐν λόγῳ δύο ὀμιλίας τὸ ὅλον θέμα τοῦ πλοῦτου μέσα εἰς τὰ πλαίσια τῶν ποιμαντικῶν του φροντίδων διὰ τὰς πνευματικὰς καὶ ὕλικὰς ἀνάγκας τοῦ ποιμνίου καὶ θεωρῶν τοῦτο ὡς θεολόγος ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῆς πτώσεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς ἐν Χριστῶ ἀποκαταστάσεως αὐτοῦ, διατυπώνει ἀξιοπροσέχτους περὶ τοῦ πλοῦτου κοινωνικὰς ἰδέας, αἱ ὁποῖαι καὶ κατὰ τὴν θεωρητικὴν σύλληψιν καὶ κατὰ τὴν πρακτικὴν ἐφαρμογὴν αὐτῶν παραμένουν ἀκόμη καὶ σήμερον ἀξεπέραστοι.

Α΄

ΟΜΙΛΙΑΙ ΗΘΙΚΑΙ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ

ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ

ΟΜΙΛΙΑΙ ΚΑΙ ΛΟΓΟΙ

1

ΛΟΓΟΣ Α΄

ΠΕΡΙ ΝΗΣΤΕΙΑΣ

1. «Σαλπίσατε, φησίν, ἐν νεομηνία σάλπιγγι, ἐν εὐσήμῳ
ἡμέρα ἑορτῆς ὑμῶν». Τοῦτο πρόσταγμά ἐστι προφητικόν.
Ἐμῖν δὲ πάσης σάλπιγγος μεγαλοφωνότερον καὶ παντὸς ὄρ-
γάνου μουσικοῦ εὐσημότερον, τὴν προάγουσαν τῶν ἡμερῶν
5 ἑορτὴν ὑποσημαίνει τὰ ἀναγνώσματα. Ἐγνωρίσαμεν γὰρ τῶν
νηστειῶν τὴν χάριν ἐκ τοῦ Ἑσαίου, τὸν μὲν ἰουδαϊκὸν τῆς
νηστείας τρόπον παρωσαμένου, τὴν δὲ ἀληθινὴν νηστείαν ἡμῖν
παραδείξαντος. «Μὴ εἰς κρίσεις καὶ μάχας νηστεύετε», «ἀλλὰ
10 ἄλλε πάντα σύνδεσμον ἀδικίας». Καὶ ὁ Κύριος· «Μὴ γίνεσθε σκυ-
θρωποί, ἀλλὰ νίψαι σου τὸ πρόσωπον, καὶ ἀλειφαί σου τὴν κεφα-
λήν». Διατεθῶμεν τοίνυν, ὡς ἐδιδάχθημεν, μὴ κατασκυθροπάζον-
τες ἐπὶ ταῖς προσιούσαις ἡμέραις, ἀλλὰ φαιδρῶς πρὸς αὐτάς, ὡς

---

1. Ψαλμ. 80, 4. Νεομηνία ἐκαλεῖτο ἡ πρώτη ἡμέρα ἐκάστου μηνός. Ἐ-
δῶ πρόκειται περὶ τῆς πρώτης ἡμέρας τοῦ μηνός Τισρεί, τοῦ ἑβδόμου μηνός
τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔτους τῶν Ἑβραίων, τοῦ πρώτου δὲ μηνός τοῦ πολι-
τικοῦ ἔτους. Κατὰ τὰς ἑορτάς των οἱ Ἑβραῖοι ἤχουσαν δύο εἶδη σαλπίγγων
τὰς *hasserot*, αἱ ὁποῖαι ἦσαν εὐθείαι ἐκ μετάλλου καὶ τὰς *sofar*, αἱ ὁ-

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ

ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ

ΟΜΙΛΙΑΙ ΚΑΙ ΛΟΓΟΙ

1

ΛΟΓΟΣ Α΄ ΠΕΡΙ ΝΗΣΤΕΙΑΣ

1. «Νά σαλπίσετε, λέγει, κατά τήν πρώτην ἡμέραν τοῦ μηνὸς μέ τήν σάλπιγγα, ὡς καί κατά τήν ἐπίσημον ἡμέραν τῆς μεγάλης ἑορτῆς σας»¹. Αὐτό προστάζει ὁ προφήτης. Δι' ἡμᾶς ὅμως πιό μεγαλόφωνα ἀπό ὅλας τὰς σάλπιγγας καί πιό ἐπίσημα ἀπό ὅλα τὰ μουσικά ὄργανα τὰ ἀναγνώσματα² ὑποδηλώνουν τήν ἐρχομένην ἑορτήν τῶν ἡμερῶν. Διότι ἀπό τὸν Ἡσαΐαν, ὁ ὁποῖος ἀπέρριψε τὸν ἰουδαϊκὸν τρόπον τῆς νηστείας καί ἔδειξεν εἰς ἡμᾶς τήν ἀληθινὴν νηστείαν, ἐγνωρίσαμεν τήν χάριν τῶν νηστειῶν. Νὰ μὴ «νηστεύετε χάριν διαμάχης καί ἔριδος», ἀλλὰ «νὰ λύησ τὰ δεσμὰ τῆς ἀδικίας»³. Καί ὁ Κύριος λέγει· «νὰ μὴ γίνεσθε σκυθρωποί, ἀλλὰ νὰ νίψης τὸ πρόσωπόν σου, καί νὰ ἀλείψης τὸ κεφάλι σου»⁴. Λοιπὸν ἄς συμπεριφερθοῦμεν, ὅπως ἔχομεν διδαχθῆ· νὰ μὴ φαινόμεθα σκυθρωποί κατὰ τὰς ἡμέρας

ποῖαι ἦσαν καμπυλωταί καί προήρχοντο ἐκ κέρατος βοῶς ἢ τράγου (Ἄριθμ. 10, 10).

2. Ἡσ. 58,4· 6.

3. Ἐννοεῖ μάλλον τὰ σχετικὰ μέ τό θέμα τῆς νηστείας κείμενα τῆς Γραφῆς, τὰ ὁποῖα προφανῶς ἀνέγνωσε καί τὰ ὁποῖα παραθέτει ἐν τῇ ὁμιλίᾳ.

4. Ματθ. 6,16-17.

πρέπει ἁγίοις, διατιθέμενοι. Οὐδείς ἀθυμῶν στεφανοῦται, οὐδείς στυγνάζων τρόπαιον ἴστησι. Μὴ σκυθρωπάσης θεραπευόμενος. Ἄτοπον μὴ χαίρειν ἐπὶ ὑγείᾳ ψυχῆς, ἀλλὰ λυπεῖσθαι ἐπὶ βρωμάτων ὑπαλλαγῇ καὶ πλείονα χάριν φαίνεσθαι
 5 διδόντας ἡδονῇ γαστρούς, ἢ ἐπιμελείᾳ ψυχῆς. Κόρος μὲν γὰρ εἰς γάστρα τὴν χάριν ἴστησι, νηστεία δὲ πρὸς ψυχὴν ἀναβιβάζει τὸ κέρδος. Εὐθύμησον ὅτι σοι δέδοται παρὰ τοῦ ἱατροῦ φάρμακον ἁμαρτίας ἀναιρετικόν. Ὡσπερ γὰρ οἱ ἐν τοῖς ἐγκάτοις τῶν παιδῶν ζωογονούμενοι σκώληκες φαρμάκοις τισὶ δριμυτάτοις
 10 ἐξαφανίζονται, οὕτως ἁμαρτίαν, ὑποικουροῦσαν τῷ βάθει, ἐναποκτείνει τῇ ψυχῇ ἐπεισελθοῦσα νηστεία, ἤγε ὡς ἀληθῶς τῆς προσηγορίας ταύτης ἀξία.

2. («Ἀλειφαί σου τὴν κεφαλὴν καὶ νίψαι τὸ πρόσωπον»). Ἐπὶ μυστήριά σε καλεῖ ὁ λόγος. Ὁ ἀλειψάμενος ἐχρίσατο
 15 ὁ νιψάμενος ἀπεπλύνατο. Ἐπὶ τὰ ἔνδον λάμβανε τῶν μελῶν τὴν νομοθεσίαν. Ἀπόπλυνε τὴν ψυχὴν ἁμαρτημάτων. Χρῆσαι τὴν κεφαλὴν χρίσματι ἁγίῳ, ἵνα μέτοχος γένη Χριστοῦ, καὶ οὕτω πρόσελθε τῇ νηστεία. Μὴ ἀφανίσης τὸ πρόσωπόν σου ὡσπερ οἱ ὑποκριταί. Ἀφανίζεται πρόσωπον, ὅταν ἡ ἔνδον διά-
 20 θεσις ἐπιπλάστω σχήματι τῷ ἔξωθεν ἐπισκοτῆται, ὡσπερ ὑπὸ παραπετάσματι τῷ ψεύδει καλυπτομένη. Ὑποκριτής ἐστὶν ὁ ἐν θεάτρῳ ἀλλότριον πρόσωπον ὑπελθών· δοῦλος ὢν, πολλακίς τὸ τοῦ δεσπότη, καὶ ιδιώτης, τὸ τοῦ βασιλέως. Οὕτω καὶ ἐν

πού ἔρχονται, ἀλλὰ μὲ φαιδρὸν πρόσωπον, ὅπως πρέπει εἰς ἀγίους, νὰ συμπεριφερώμεθα κατ' αὐτάς. Δὲν στεφανώνεται ὁ ἄκαρδος καὶ δὲν στήνει τρόπαιον ὁ κατηφής. Νὰ μὴ γίνης σκυθρωπός, ἐνῶ δέχεσαι περιποιήσεις. Εἶναι ἄτοπον νὰ μὴ χαιρώμεθα διὰ τὴν ὑγείαν τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ νὰ λυπούμεθα μὲ τὴν ἐναλλαγὴν τῶν τροφῶν καὶ νὰ φαινώμεθα ὅτι χαρίζομεθα εἰς τὴν εὐχαρίστησιν τῆς σαρκός, παρὰ εἰς τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ψυχῆς. Διότι ὁ μὲν κόρος περιορίζει τὴν τέρψιν εἰς τὴν κοιλίαν, ἡ δὲ νηστεία ἀνεβάζει τὸ κέρδος εἰς τὴν ψυχὴν. Νὰ χაίρεσαι διότι σου ἔχει δοθῆ ἀπὸ ἱατρὸν φάρμακον, τὸ ὁποῖον καταστρέφει τὴν ἁμαρτίαν. Διότι ὅπως τὰ σκουλήκια, πού ἀναζωογονοῦνται εἰς τὰ ἔντερα τῶν παιδιῶν, ἐξαφανίζονται μὲ κάποια δραστικὰ φάρμακα, ἔτσι καὶ ἡ νηστεία, αὐτὴ πού πράγματι εἶναι ἀξία τοῦ ὀνόματός της, ὅταν εἰσχωρήσῃ εἰς τὴν ψυχὴν, θανατώνει τὴν ἁμαρτίαν πού ἐμφωλεύει εἰς τὸ βάθος.

2. «Ἀλειψε τὸ κεφάλι σου καὶ πλῦνε τὸ πρόσωπόν σου». ⁵ Ὁ λόγος σέ καλεῖ εἰς μυστήρια. Αὐτὸς ὁ ὁποῖος ἀλείφθη ἐμυρώθη καὶ αὐτὸς ὁ ὁποῖος ἐνίφθη ἐκαθαρίσθη. Νὰ ἐννοῆς τὴν νομοθεσίαν εἰς τὸν ἐσωτερικὸν ἄνθρωπον. Νὰ καθάρῃς τὴν ψυχὴν ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματα. Νὰ χρίσης τὸ κεφάλι σου μὲ τὸ ἅγιον χρίσμα, διὰ νὰ γίνης μέτοχος τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἔτσι νὰ προσέλθῃς εἰς τὴν νηστείαν. Νὰ μὴ ἁμαυρώσης τὸ πρόσωπόν σου καθὼς οἱ ὑποκριταί. Τὸ πρόσωπον ἁμαυρώνεται, ὅταν ἡ ἐσωτερικὴ διάθεσις ἐπισκιαζέται μὲ τὸ ἐπίπλαστον ἐξωτερικὸν σχῆμα, καλυπτομένη ἀπὸ τὸ ψεῦδος, ὡσὰν μὲ παραπέτασμα. Ὑποκριτὴς εἶναι αὐτὸς πού ὑποδύεται ξένον πρόσωπον εἰς τὸ θέατρον. Ἐνῶ εἶναι δοῦλος, πολλὰς φοράς ὑποδύεται τὸ πρόσωπον τοῦ κυρίου, καὶ ἐνῶ εἶναι πολίτης ὑποδύεται τὸ πρόσωπον τοῦ βασιλέως. Ἔτσι καὶ εἰς τὸν βίον αὐτόν. Οἱ πιὸ πολλοί, ὡσὰν

τῷ βίῳ τούτῳ, ὡσπερ ἐπὶ ἀρχήστρας, τῆς ἑαυτῶν ζωῆς, οἱ πολλοὶ θεατριζοῦσιν, ἄλλα μὲν ἐν τῇ καρδίᾳ φέροντες, ἄλλα δὲ ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ τοῖς ἀνθρώποις δεικνύντες. Μὴ ἀφάνιζε οὖν τὸ πρόσωπον. Οἶος εἶ, τοιοῦτος φαίνου· μὴ κατασχηματίζου
 5 σεαυτὸν πρὸς τὸ σκυθρωπόν, τὴν ἐκ τοῦ δοκεῖν ἐγκρατῆς εἶναι δόξαν θηρώμενος. Οὔτε γὰρ εὐποίας σαλπυζομένης ὄφελος, καὶ νηστείας δημοσιευομένης κέρδος οὐδέν. Τὰ γὰρ ἐπιδεικτικῶς γινόμενα οὐ πρὸς τὸν αἰῶνα τὸν μέλλοντα τὸν καρπὸν ἐκτείνει, ἀλλ' εἰς τὸν τῶν ἀνθρώπων ἔπαινον καταστρέφει. Πρόσ-
 10 δραμε τοίνυν φαιδρῶς τῇ δωρεᾷ τῆς νηστείας. Ἄρχαιον δῶρον ἡ νηστεία· οὐ παλαιούμενον καὶ γηράσκον, ἀλλ' ἀνανεούμενον αἰεὶ, καὶ εἰς ἀκμὴν ἐπανθοῦν.

3. Οἶε με τὴν ἀρχαιογονίαν αὐτῆς ἀπὸ τοῦ νόμου τίθεσθαι; Καὶ νόμον πρεσβυτέρα νηστεία. Ἐὰν μικρὸν ἀναμείνης,
 15 εὐρήσεις τοῦ λόγου τὴν ἀλήθειαν. Μὴ οἴου τὴν ἡμέραν τοῦ ἰλασμοῦ, τὴν διατεταγμένην τῷ Ἰσραὴλ τῷ ἐβδόμῳ μηνί, τῇ δεκάτῃ ἡμέρᾳ τοῦ μηνός, ταύτην εἶναι τῆς νηστείας τὴν ἀρχήν. Δεῦρο δὴ διὰ τῆς ἱστορίας βαδίζων, ἀνερεύνησον τὴν ἀρχαιογονίαν αὐτῆς. Οὐ γὰρ νεώτερον τὸ ἐφεύρημα· πατέρων ἐστὶ
 20 τὸ κειμήλιον. Πᾶν τὸ ἀρχαιότητι διαφέρων, αἰδέσιμον. Δυσωπήθητι τὴν πολιὰν τῆς νηστείας. Συναληκτικῶς ἐστὶ τῆς ἀνθρωπότητος· νηστεία ἐν τῷ παραδείσῳ ἐνομοθετήθη. Τὴν πρώτην ἐντολήν ἔλαβεν Ἄδὰμ· («Ἀπὸ τοῦ ξύλου τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρὸν οὐ φάγεσθε»). Τὸ δέ, («Οὐ φάγεσθε»), νηστείας ἐστὶ
 25 καὶ ἐγκρατείας νομοθεσία. Εἰ ἐνήστευσεν ἀπὸ τοῦ ξύλου ἡ Ἐῤα, οὐκ ἂν ταύτης νῦν ἐδεόμεθα τῆς νηστείας. «Οὐ γὰρ χρεῖαν ἔχου-

6. Λευιτ. 16,29· 23,27.

7. Γέν. 2,17.

εἰς τὴν σκηνὴν τῆς ἰδικῆς των ζωῆς, παίζουσι θέατρον μετὰ τὸ νὰ φέρουσι ἄλλα μὲν εἰς τὴν καρδίαν ἄλλα δὲ νὰ ἐπιδεικνύουσι φανερὰ εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Μὴ λοιπὸν παραλλάσσης τὸ πρόσωπόν σου. Ὅποιος εἶσαι, τέτοιος νὰ φαίνεσαι. Μὴ ὑποκρίνεσαι τὸν σκυθρωπὸν, θηρεύων τὴν δόξαν ἀπὸ τοῦ νὰ φαίνεσαι ὅτι εἶσαι ἐγκρατής. Διότι ἀπὸ εὐεργεσίαν ποῦ διατυμπανίζεται κανένα ὄφελος καὶ ἀπὸ νηστείαν ποῦ γίνεται δημοσίᾳ κανένα κέρδος δὲν προέρχεται. Διότι αὐτὰ ποῦ γίνονται ἐπιδεικτικῶς δὲν προεκτείνουσι τὸν καρπὸν εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν, ἀλλὰ τὸν καταστρέφουσι εἰς τὸν ἔπαινον τῶν ἀνθρώπων. Τρέξε λοιπὸν μετὰ χαρὰν εἰς τὴν δωρεάν τῆς νηστείας. Ἡ νηστεία εἶναι παλαιὸν δῶρον. Δὲν παλαιώνει καὶ δὲν γηράζει, ἀλλὰ πάντοτε ἀνανεώνεται καὶ ἀνθίζει διὰ τὸ ἀποφέρειν ὠρίμους καρπούς.

3. Νομίζεις ὅτι ὑπολογίζω τὴν ἀρχαιότητά της ἀπὸ τὸν νόμον; Ἡ νηστεία εἶναι παλαιότερα καὶ ἀπὸ τὸν νόμον. Ἐὰν ἀναμείνης ὀλίγον, θὰ εὕρης τὴν ἀλήθειαν τοῦ λόγου. Μὴ νομίζης ὅτι ἡ ἡμέρα τοῦ ἐξιλασμοῦ, ποῦ ἔχει νομοθετηθῆ διὰ τὸν Ἰσραὴλ κατὰ τὴν δεκάτην ἡμέραν τοῦ ἑβδόμου μηνός⁶, αὐτὴ εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς νηστείας. Ἐλα λοιπὸν, βαδίζων διὰ μέσου τῆς ἱστορίας, ἐρεύνησε τὴν ἀρχαιότητά της. Διότι τὸ ἐφεύρημα δὲν εἶναι νεώτερον. Τὸ κειμήλιον εἶναι πατρικόν. Κάθε τι ποῦ εἶναι ἀρχαῖον εἶναι σεβαστόν. Νὰ σέβησαι τὴν παλαιότητα τῆς νηστείας. Εἶναι συνομηλικὸς μετὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Ἡ νηστεία ἐνομοθετήθη εἰς τὸν παράδεισον. Εἶναι ἡ πρώτη ἐντολὴ ποῦ ἔλαβεν ὁ Ἀδάμ: «ἀπὸ τὸ δένδρον τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ δὲν θὰ φάγετε»⁷. Τὸ «δὲν θὰ φάγετε» ὅμως εἶναι νομοθέτημα νηστείας καὶ ἐγκρατείας. Ἐὰν ἡ Εὐὰ εἶχε νηστεύσει ἀπὸ τὸν καρπὸν τοῦ δένδρου, τώρα δὲν θὰ εἶχαμεν ἀνάγκην ἀπὸ τὴν νηστείαν αὐτῆν. «Διότι ἀνάγκην ἰατροῦ δὲν ἔχουσι οἱ ὑγιεῖς, ἀλλὰ οἱ ἄρρωστοι»⁸. Ἡ ἀμαρτία μᾶς ἐταλαιπώρησεν.

8. Ματθ. 9,12.

σιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες). Ἐκακώθημεν
 διὰ τῆς ἁμαρτίας· ἰαθῶμεν διὰ τῆς μετανοίας· μετάνοια δὲ
 χωρὶς νηστείας ἀργή. «Ἐπικατάρatos ἡ γῆ, ἀκάνθας καὶ τρι-
 βόλους ἀνατελεῖ σοι». Στυγνάζειν προσετάρχθης, μὴ γὰρ τρυφᾶν.
 5 Διὰ νηστείας ἀπολόγησαι τῷ Θεῷ. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐν παραδείσῳ
 διαγωγή, νηστείας ἐστὶν εἰκὼν, οὐ μόνον καθότι τοῖς ἀγγέλοις
 ὁμοδαίτος ὢν ὁ ἄνθρωπος, διὰ τῆς ὀλιγαρκείας τὴν πρὸς αὐτοὺς
 ὁμοίωσιν κατώρθον, ἀλλ' ὅτι καὶ ὅσα ὕστερον ἢ ἐπίνοια τῶν
 ἀνθρώπων ἐξεῦρεν, οὕτω τοῖς ἐν τῷ παραδείσῳ διατιτωμένοις
 10 ἐπενενόητο· οὕτω οἰνοποσίαι, οὕτω ζωοθυσίαι· οὐχ ὅσα τὸν
 νοῦν ἐπιθολοῖ τὸν ἀνθρώπινον.

4. Ἐπειδὴ οὐκ ἐνηστεύσαμεν, ἐξεπέσομεν τοῦ παραδεί-
 σου· νηστεύσωμεν τοίνυν, ἵνα πρὸς αὐτὸν ἐπανέλθωμεν. Οὐχ
 ὄργῃ τὸν Λάζαρον, πῶς διὰ νηστείας εἰσηλθεν εἰς τὸν παράδεισον;
 15 Μὴ μιμήση τῆς Εὔας τὴν παρακοήν, μὴ πάλιν σύμβουλον παρα-
 δέξη τὸν ὄφιν, φειδοῖ τῆς σαρκὸς τὴν βρωσὶν ὑποτιθέμενον.
 Μὴ προφασίζου ἀρρωστίαν σώματος καὶ ἀδυναμίαν. Οὐ γὰρ
 ἐμοὶ τὰς προφάσεις, ἀλλὰ τῷ εἰδότι λέγεις. Νηστεύειν οὐ δύ-
 νασαι, εἶπέ μοι· κορῆνυσθαι δὲ διὰ βίου καὶ συντριβεῖν τὸ
 20 σῶμα τῷ βάρει τῶν ἐσθιομένων δύνασαι. Καὶ μὴν τοῖς ἀσθε-
 νοῦσιν οὐχὶ βρωμάτων ποικιλίαν, ἀλλ' ἀσιτίαν καὶ ἔνδειαν οἶδα
 τοὺς ἰατροὺς ἐπιτάσσοντας. Πῶς οὖν ὁ ταῦτα δυνάμενος, ἐκεῖνα
 προφασίζῃ μὴ δύνασθαι; Τί εὐκολώτερον τῇ γαστρὶ, λιτότητι
 διαίτης παρενεγκεῖν τὴν νύκτα, ἢ δαφιλεία βρωμάτων βεβαρη-
 25 μένην κεῖσθαι; μᾶλλον δὲ μηδὲ κεῖσθαι, ἀλλὰ πυκνὰ μεταστρέ-
 φεσθαι διαροηγνημένην καὶ στένουσαν; Εἰ μὴ καὶ τοὺς κυβερ-
 νήτας φήσεις βαρυνομένην τοῖς ἀγωγίμοις ὀγκάδα εὐκολώτερον

Ἄς θεραπευθοῦμεν μετὴν μετάνοιαν. Ἡ μετάνοια ὁμως χωρὶς τὴν νηστείαν εἶναι ἀργή. «Καταραμένη νὰ εἶναι ἡ γῆ. Νὰ σοῦ βλαστάνη ἀκάνθας καὶ τριβόλους»⁹. Ἐπροστάχθης νὰ δοκιμάζῃσαι, ὄχι βέβαια νὰ ζῆς τρυφηλῶς. Ἐξομολογήσου εἰς τὸν Θεὸν μετὴν νηστείαν. Ἄλλὰ καὶ ὁ τρόπος ζωῆς εἰς τὸν παράδεισον εἶναι εἰκὼν τῆς νηστείας. Ὅχι μόνον διότι ὁ ἄνθρωπος μετὸ νὰ εἶναι ὁμοτράπεζος μετὰ τοὺς ἀγγέλους ἐπετύγχανε τὴν ὁμοίωσιν πρὸς αὐτοὺς διὰ τῆς ὀλιγαρκείας, ἀλλὰ διότι καὶ ὅσα ὕστερα ἐφεῦρεν ἡ διάνοια τῶν ἀνθρώπων, δὲν εἶχαν ἐπινοηθῆ καθόλου ἀπὸ τοὺς τρεφομένους εἰς τὸν παράδεισον. Δὲν ὑπῆρχαν καθόλου οἰνοποσία, καθόλου θυσία ζώων, οὔτε ὅσα θολώνουν τὸν ἀνθρώπινον νοῦν.

4. Ἐπειδὴ δὲν ἐνηστεύσαμεν, ἐξεπέσαμεν ἀπὸ τὸν παράδεισον. Ἄς νηστεύσωμεν λοιπὸν, διὰ νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς αὐτόν. Δὲν βλέπεις ὅτι ὁ Λάζαρος μετὴν νηστείαν εἰσηλθεν εἰς τὸν παράδεισον¹⁰; Νὰ μὴ μιμηθῆς τὴν παρακοὴν τῆς Εὐας, μὴ παραδεχθῆς τὸ φίδι πάλιν ὡς σύμβουλον, ποὺ προτείνει τὴν βρωσίαν φροντίζοντας διὰ τὸ σῶμα. Νὰ μὴ προφασίζῃσαι σωματικὴν ἀρρώστιαν καὶ ἀδυναμίαν. Διότι τὰς δικαιολογίας δὲν τὰς λέγεις εἰς ἐμέ, ἀλλὰ εἰς αὐτὸν ποὺ γνωρίζεις. Δὲν ἠμπορεῖς νὰ νηστεύῃς; πὲς μου. Ἡμπορεῖς ὁμως νὰ παραχορταίνῃς καθ' ὅλην τὴν ζωὴν καὶ νὰ συντριβῆς τὸ σῶμά σου κάτω ἀπὸ τὸ βάρος τῶν ἐσθιομένων. Καὶ ὁμως γνωρίζω πολὺ καλὰ ὅτι οἱ ἰατροὶ ἐπιβάλλουν εἰς τοὺς ἀσθενεῖς ὄχι ποικιλίαν βρωμάτων, ἀλλ' ἀσιτίαν καὶ διαίταν. Πῶς λοιπὸν ἐσὺ ποὺ ἠμπορεῖς αὐτὰ, προφασίζῃσαι ὅτι δὲν ἠμπορεῖς ἐκεῖνα; Τί εἶναι εὐκολώτερον διὰ τὴν κοιλίαν, νὰ περάσῃ τὴν νύκτα μετὴν λιτότητα τῆς διαίτης ἢ μετὴν ἀφθονίαν τῶν φαγητῶν νὰ κῆται βαρεῖα; Ἡ καλύτερα οὐδὲ κἂν νὰ κῆται, ἀλλὰ νὰ πυκνοστριφογυρίζῃ παραφορτωμένη καὶ στενοχωρημένη; Ἐκτὸς ἐάν εἴπῃς ὅτι καὶ οἱ κυβερνηταὶ

10. Λουκ. 16,20 - 31.

σώζειν τῆς εὐσταλεστέρας καὶ κούφης. Τὴν μὲν γὰρ πεπεισμέ-
 νην τῷ πλήθει βραχεῖα κύματος ἐπανάστασις κατεβάπτισεν,
 ἢ δὲ συμμέτρως τῶν ἀγωγίμων ἔχουσα ῥαδίως ὑπεραίρει τοῦ
 κλύδωνος, οὐδενὸς ἐμποδίζοντος αὐτὴν ὑψηλοτέραν γενέσθαι.
 5 Καὶ τοίνυν τὰ τῶν ἀνθρώπων σώματα συνεχεῖ μὲν τῷ κόρῳ
 καταβαρυνόμενα, εὐκόλως ὑποβρύχια ταῖς ἀρρωστίαις γίνεται·
 εὐσταλεῖ δὲ καὶ κούφη τῇ τροφῇ κεχηρήμενα, καὶ τὸ προσδοκώ-
 μενον ἐκ νόσου κακὸν ὥσπερ χειμῶνος ἐπανάστασιν ὑπεξέφυγε,
 καὶ τὸ ἤδη παρὸν ὀχληρὸν ὥσπερ τινὰ σπιλάδος ἐπιδρομῆν
 10 διεκρούσατο. Ἦπου καὶ τὸ ἡσυχάζειν κατὰ σὲ τοῦ τρέχειν
 ἐπιπονώτερον καὶ τοῦ παλαίειν τὸ ἡρεμεῖν· εἶπερ οὖν καὶ τὸ
 τρυφᾶν τοῦ λιτῶς διαιτᾶσθαι τοῖς ἀσθενοῦσι φῆς εἶναι καταλ-
 ληλότερον. Ἡ γὰρ οἰκονομοῦσα τὸ ζῶον δύναμις αὐτάρκειαν
 μὲν καὶ λιτότητα ῥαδίως κατειργάσατο, καὶ ὑκείωσε τῷ τρε-
 15 φομένῳ πολυτέλειαν δὲ καὶ ποικιλίαν βρωμάτων παραλαβοῦ-
 σα, εἶτα ἀντισχεῖν πρὸς τὸ πέρας οὐκ ἐξαρκέσασα, τὰ ποικίλα
 γένη τῶν νοσημάτων ἐποίησεν.

5. Ἄλλ' ἐπὶ τὴν ἱστορίαν βαδιζέτω ὁ λόγος, τὸ ἀρχαῖον
 τῆς νηστείας διεξιὼν· καὶ ὅπως πάντες οἱ ἄγιοι, ὥσπερ τινὰ
 20 κλῆρον πατρῶον, διαδεξάμενοι, οὕτω διεφύλαξαν, πατὴρ παιδὶ
 παραδιδόντες· ὅθεν καὶ εἰς ἡμᾶς ἀκολουθία διαδοχῆς διε-
 σώθη τὸ κτῆμα. Οὐκ ἦν ἐν τῷ παραδείσῳ οἶνος· οὐπω ζωοθυ-
 σίαι· οὐπω κρεοφαγία. Μετὰ τὸν κατακλυσμὸν οἶνος· μετὰ
 τὸν κατακλυσμὸν, «Φάγεσθε πάντα ὡς λάχανα χόρτου». Ὅτε
 25 ἀπεγνώσθη ἡ τελείωσις, τότε συνεχωρήθη ἡ ἀπόλαυσις. Δεῖγμα
 δὲ τῆς τοῦ οἴνου ἀπειρίας Νῶε ἀγνοῶν τοῦ οἴνου τὴν χρῆσιν.
 Οὐπω γὰρ εἰς τὸν βίον παρεληλύθει, οὐδ' ἐτέτριπτο ἐν τῇ συν-

σώζουν τὸ βαροφορτωμένον μὲ ἔμπορεύματα πλοῖον εὐκολώτερα ἀπὸ τὸ καλὰ ἐφωδιασμένον καὶ ἐλαφρὸν. Διότι αὐτὸ μὲν τὸ ὁποῖον πιέζεται ἀπὸ τὸ πλῆθος, συνήθως μικρὰ τρικυμία τὸ καταβυθίζει, ἐκεῖνο δὲ τὸ ὁποῖον ἔχει σύμμετρα τὰ ἔμπορεύματα, εὐκολα διαπλέει τὴν τρικυμίαν, ἀφοῦ τίποτε δὲν τὸ ἐμποδίζει ὥστε νὰ ἀνέλθῃ ὑψηλότερα. Καὶ τὰ σώματα τῶν ἀνθρώπων λοιπὸν ὅταν παραφορτώνωνται μὲ τὸν συνεχῆ κόρον, εὐκολα ὑποκύπτουν εἰς τὰς ἀσθενείας. Ὅταν ὁμως κάμνουν χρῆσιν στερεᾶς καὶ ἐλαφρᾶς τροφῆς, καὶ τὸ ἀναμενόμενον ἀπὸ τὴν νόσον κακὸν ὡσάν κακοκαιρίαν ξεφεύγουν, καὶ τὸ παρὸν ὀχληρὸν ὡσάν κάποιαν ἔφοδον δίνης διασχίζουν. Δηλαδή, κατὰ τὴν γνώμην σου, ἐάν ἰσχυρίζεσαι ὅτι διὰ τοὺς ἀσθενεῖς εἶναι καταλληλοτέρα ἢ τρυφή ἀπὸ τὴν λιτὴν δίαιταν, τότε καὶ ἡ ἡσυχία εἶναι πιὸ ἐπίτιμος ἀπὸ τὸ τρέξιμον καὶ ἡ ἡρεμία ἀπὸ τὴν πάλην. Διότι ἡ δύναμις ἡ ὁποία κυβερνᾷ τὸν ἄνθρωπον εὐκολα μὲν ἐπεξεργάσθη τὴν αὐτάρκειαν καὶ τὴν λιτότητα καὶ τὴν ἔκαμεν οἰκίαν εἰς τὸ τρεφόμενον, ἐπειδὴ ὁμως παρέλαβε καὶ τὴν πολυτέλειαν καὶ τὴν ποικιλίαν τῶν ἐδεσμάτων καὶ ἐπειδὴ ἔπειτα δὲν ἠμπόρεσε νὰ ἀνθέξῃ ὡς τὸ τέλος, ἐδημιούργησε τὰ διάφορα εἶδη τῶν ἀσθενειῶν.

5. Ἄλλὰ ὁ λόγος μας ἄς βαδίζῃ διὰ μέσου τῆς ἱστορίας, ἐνῶ ἔξετάζει τὴν ἀρχαιότητα τῆς νηστείας, καὶ πῶς ὅλοι οἱ ἅγιοι, ὡσάν νὰ διεδέχθησαν κάποιαν πατρικὴν κληρονομίαν, ἔτσι τὴν διεφύλαξαν, παραδίδοντες ὁ πατέρας εἰς τὸ τέκνον, ὁπότεν καὶ εἰς ἡμᾶς διαδοχικῶς διεσώθη τὸ κτῆμα. Δὲν ὑπῆρχεν εἰς τὸν παράδεισον οἶνος· οὔτε σφαγαὶ ζώων οὔτε κρεοφαγίαι. Ὁ οἶνος ἐνεφανίσθη μετὰ τὸν κατακλυσμόν. Μετὰ τὸν κατακλυσμόν λέγει ἡ Γραφή, «νὰ τρώγετε ἀπὸ ὄλα, ὡσάν χλωρὰ χόρτα»¹¹. Τότε ἐπετράπη ἡ ἀπόλαυσις, ὅταν ἀπερρίφθη ἡ τελείωσις. Δεῖγμα δὲ περὶ τῆς ἀγνοίας τοῦ οἴνου εἶναι ὁ Νῶε, ὁ ὁποῖος ἀγνοοῦσε τὴν χρῆσιν του. Διότι δὲν εἶχεν ἀκόμη εἰσέλθει εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων, οὔτε εἶχε χρησιμοποιηθῆ εἰς τὰς συναναστρο-

ηθεία τῇ τῶν ἀνθρώπων. Οὕτε οὖν ἄλλον τεθεαμένος, οὕτε αὐ-
 τὸς πειραθείς, τῇ ἀπ' αὐτοῦ βλάβῃ περιέπεσεν ἀφυλάκτως.
 «Ἐφύτευσε γὰρ ἄμπελον Νῶε, καὶ ἔπιεν ἀπὸ τοῦ καρποῦ, καὶ
 ἐμεθύσθη»· οὐχὶ τῷ πάροινος εἶναι, ἀλλὰ τῷ ἄπειρος εἶναι τῶν
 5 μέτρων τῆς μεταλήψεως. Οὕτω νεαρότερον παραδείσου τὸ
 εὖρημα τῆς οἰνοποσίας, καὶ οὕτως ἀρχαῖον τὸ τῆς νηστείας
 σεμνόν. Ἐννοεῖται καὶ Μωσῆα διὰ νηστείας ἔγνωμεν προσβαλόντα
 τῷ ὄρει. Οὐ γὰρ ἂν κατετόλμησε καπνιζομένης τῆς κορυφῆς,
 οὐδ' ἂν ἐθάρσησεν εἰσελθεῖν εἰς τὸν γνόφον, εἰ μὴ νηστεία καθ-
 10 ὥπλιστο. Διὰ νηστείας τὴν ἐντολὴν ὑπεδέξατο δακτύλῳ Θεοῦ
 γραφεῖσαν ἐν ταῖς πλαξί. Καὶ ἄνω μὲν ἡ νηστεία νομοθεσίας
 πρόξενος ἦν, κάτω δὲ ἡ γαστριμαργία εἰς εἰδωλολατρίαν ἐξέ-
 μνην. «Ἐκάθισε γὰρ ὁ λαὸς φαγεῖν καὶ πιεῖν, καὶ ἀνέστησαν
 παίζειν». Τεσσαράκοντα ἡμερῶν προσεδρίαν νηστεύοντος καὶ
 15 δεομένου τοῦ θεράποντος ἀχρηστον ἀπέδειξεν οἰνοφλυγία μία.
 Ἐὰν γὰρ ἡ νηστεία ἔλαβε πλάκας δακτύλῳ Θεοῦ γεγραμμένας,
 ταύτας ἡ μέθη συνέτριψεν, οὐκ ἄξιον κρίναντος τοῦ προφήτου
 μεθύοντα λαὸν νομοθετεῖσθαι παρὰ τοῦ Θεοῦ. Ἐν μιᾷ καιροῦ
 ὄποιον διὰ γαστριμαργίας ὁ λαὸς ἐκεῖνος, ὁ τὸν Θεὸν διὰ τῶν
 20 μεγίστων τεραστῶν δεδιδασκόμενος, εἰς τὴν Αἰγυπτίαν εἰδω-
 λομανίαν ἐξεκλύσθη. Παράλληλα θεὸς ἀμφοτέρω· πῶς νηστεία
 Θεῷ προσάγει καὶ πῶς τρυφή τὴν σωτηρίαν προδίδωσι. Κατάβα
 ὁδῶν βαδίζων ἐπὶ τὰ κάτω.

6. Τί τὸν Ἡσαῦ ἐβεβήλωσε καὶ δοῦλον ἐποίησε τοῦ ἀδελ-
 25 φοῦ; Οὐ βρωῶσις μία, δι' ἣν ἀπέδοτο τὰ πρωτοτόκια; Τὸν δὲ

φάς μεταξύ τῶν ἀνθρώπων. Οὔτε λοιπὸν διότι εἶδεν ἄλλον, οὔτε διότι ὁ ἴδιος ἐδοκίμασε, περιέπεσεν ἀπροσέκτως εἰς τὴν μέθην τοῦ οἴνου. «Διότι ἐφύτευσεν ὁ Νῶε ἄμπελον, καὶ ἔπιεν ἀπὸ τὸ γέννημα τοῦ καρποῦ καὶ ἐμέθυσεν»¹². *Οχι διότι ἦταν μέθυσος, ἀλλὰ διότι δὲν ἐγνώριζε τὴν μετρίαν πόσιν. *Ἐτσι τὸ ἐπινόημα τῆς οἰνοποσίας εἶναι νεώτερον τοῦ παραδείσου καὶ ἔτσι εἶναι παλαιὸς ὁ σεβασμὸς πρὸς τὴν νηστείαν.

*Ἐξ ἄλλου ἐγνωρίσαμεν ὅτι καὶ ὁ Μωυσῆς κατόπιν νηστείας προσήγγισε τὸ ὄρος¹³. Διότι δὲν θὰ ἀπετολμοῦσε νὰ πλησιάσῃ τὴν κορυφὴν ποῦ ἐκάπνιζεν, οὔτε θὰ ἐλάμβανε τὸ θάρρος νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν γνόφον, ἐὰν δὲν εἶχεν ὀπλισθῆ μετὰ τὸ ὄπλον τῆς νηστείας. Κατόπιν νηστείας ὑπεδέχθη τὸν νόμον, ὁ ὁποῖος ἐγράφη ἐπὶ τῶν πλακῶν μετὰ τὸν δάκτυλον τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐνῶ ἐπάνω εἰς τὸ ὄρος ἡ νηστεία ἔγινε πρόξενος τῆς νομοθεσίας, κάτω ἡ λαιμαργία ἐξεμάνη εἰς εἰδωλολατρίαν. «*Ἐκάθισεν ὁ λαὸς διὰ νὰ φάγῃ καὶ νὰ πῖῃ καὶ ἔσηκώθησαν μετὰ διὰ νὰ διασκεδάσουν»¹⁴. Ἡ οἰνοποσία ἀχρήστευσε τὴν ἐπὶ σαράντα ἡμέρας προσμονὴν τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν νηστείαν καὶ τὴν προσευχὴν. Διότι αὐτὰς τὰς πλάκας ποῦ ἔλαβεν ἡ νηστεία γραμμένας μετὰ τὸν δάκτυλον τοῦ Θεοῦ, αὐτὰς ἡ μέθη ἐκομμάτιασε, διότι ὁ προφήτης δὲν ἔκρινεν ἄξιον νὰ νομοθετῆται ἀπὸ τὸν Θεὸν λαὸς μέθυσος. Εἰς μίαν φευγαλέαν στιγμὴν ὁ λαὸς ἐκεῖνος μετὰ τὴν λαιμαργίαν του, ὁ λαὸς ὁ ὁποῖος εἶχε γνωρίσει τὸν Θεὸν μετὰ τὰ πιὸ μεγάλα θαύματα, ἐκυλίσθη εἰς τὴν εἰδωλολατρικὴν τρέλλαν τῶν Αἰγυπτίων. Σύγκρινε καὶ τὰ δύο· πῶς δηλαδὴ ἡ νηστεία ὁδηγεῖ εἰς τὸν Θεὸν καὶ πῶς ἡ τρυφή προδίδει τὴν σωτηρίαν. Κατέβα, βαδίζων τὸν δρόμον πρὸς τὰ κατωτέρω.

6. Τί ἦταν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐβεβήλωσε τὸν Ἡσαῦ καὶ τὸν ἔκαμε δούλον τοῦ ἀδελφοῦ του; Δὲν ἦταν ἓνα ἀπλό

13. *Ἐξοδ. 24, 18.

14. *Ἐξοδ. 32,6.

Σαμουήλ οὐχ ἢ μετὰ νηστείας προσευχῇ ἐχαρίσατο τῇ μητρί;
 Τί τὸν μέγαν ἀριστεῖα τὸν Σαμψῶν ἀκαταγώνιστον ἀπειργάσατο;
 Οὐχ ἢ νηστεία, μεθ' ἧς ἐν τῇ γαστρὶ τῆς μητρὸς συνελήφθη;
 Νηστεία αὐτὸν ἐκήρυσσε, νηστεία αὐτὸν ἐτιθηνήσατο, νηστεία
 5 αὐτὸν ἠνδρωσεν, ἣν ὁ ἄγγελος διετάξασκε τῇ μητρί. «Ὅσα ἐκ-
 πορεύεται ἐξ ἀμπέλου οὐ μὴ φάγη, καὶ οἶνον καὶ σίκερα οὐ
 μὴ πῖν». Νηστεία προφῆτας γεννᾷ, δυνατοὺς ῥώνουσι νηστεία
 νομοθέτας σοφίζει, ψυχῆς ἀγαθὸν φυλακτήριον, σώματι σύν-
 οίκος ἀσφαλῆς, ὄπλον ἀριστεύουσιν, ἀθληταῖς γυμνάσιον. Τοῦτο
 10 πειρασμοὺς ἀποκρούεται, τοῦτο ἀλείφει πρὸς εὐσέβειαν, νή-
 ψεως σύνοικος, σωφροσύνης δημιουργός. Ἐν πολέμοις ἀν-
 δραγαθεῖ, ἐν εἰρήνῃ ἡσυχίαν διδάσκει. Τὸν ναζιραῖον ἀγιάζει,
 τὴν ἱερέα τελειοῖ. Οὐ γὰρ δυνατόν ἄνευ νηστείας ἱερουργίας
 κατατολμῆσαι· οὐ μόνον ἐν τῇ μυστικῇ νῦν καὶ ἀληθινῇ λα-
 15 τρεία, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ τυπικῇ τῇ κατὰ τὸν νόμον προαγομένη.
 Αὕτη θεατὴν ἐποίησε τοῦ μεγάλου θαύματος τὸν Ἡλίαν· τεσ-
 σαράκοντα γὰρ ἡμέραις νηστεία τὴν ψυχὴν ἀποκαθάρας, οὐ-
 τως ἐν τῷ σπηλαίῳ τῷ ἐν Χωρὴθ ἰδεῖν κατηξιώθη, ὡς δυνα-
 τόν ἐστιν ἰδεῖν ἀνθρώπων, τὸν Κύριον. Νηστεύων ἀπέδωκε
 20 τῇ χήρᾳ τὸν παῖδα, ἰσχυρὸς φανεῖς κατὰ τοῦ θανάτου διὰ νη-

15. Γέν. 25,30 - 34.

16. Α' Βασιλ. 1,13 - 16.

17. Κριτ. 13,4.

18. Κριτ. 13,14.

19. Ναζιραῖος ἢ Ναζιραῖοι· πρόκειται περὶ ἀφιερωμένων εἰς τὸν Θεὸν Ἰουδαίων, οἱ ὅποιοι ἀνελάμβανον ἐνόρκως τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἀπέχουν ἐπὶ 30 ἡμέρας ἀπὸ οἰνοπνευματώδη ποτὰ καὶ ὠρισμένα φαγητά. Αὐτοὶ ἔτρεφον μακρὰν κόμην τὴν ὅποιαν ἐκούρευαν κατὰ τὴν διάρκειαν θυσίας. Ἰσόβιοι Ναζιραῖοι ἀναφέρονται ὑπὸ τῆς Βίβλου οἱ Σαμψῶν, Σαμουήλ, Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος καὶ Βαπτιστὴς τοῦ Κυρίου, ὡς καὶ ὁ Ἰάκωβος μαθητὴς τοῦ

φαγητὸν ἐξ αἰτίας τοῦ ὁποίου ἐπώλησε τὰ πρωτοτόκια; ¹⁵ Καὶ τὸν Σαμουὴλ δὲν τὸν ἐχάρισεν εἰς τὴν μητέρα του ἢ προσευχὴ μὲ τὴν νηστείαν ¹⁶; Τί ἦταν ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἔκαμεν ἀκαταμάχητον τὸν μέγαν ἥρωα, τὸν Σαμψών; Δὲν ἦταν ἡ νηστεία κατόπιν τῆς ὁποίας συνελήφθη εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητρός του ¹⁷; Ἡ νηστεία τὸν ἐγέννησεν, ἡ νηστεία τὸν ἐθήλασεν, ἡ νηστεία τὸν ἔκαμεν ἄνδρα· ἡ νηστεία αὐτῆ, τὴν ὁποίαν ὁ ἄγγελος ὥρισεν εἰς τὴν μητέρα του· «Δὲν πρέπει νὰ τρώγῃ κανένα ἀπὸ τὰ προϊόντα τῆς ἀμπέλου, οὔτε νὰ πίνῃ οἶνον καὶ ποτόν» ¹⁸. Ἡ νηστεία γεννᾷ προφήτας, δυναμώνει δυνατούς· ἡ νηστεία κάμνει σοφοὺς νομοθέτας, εἶναι φυλακτήριον τῆς ψυχῆς, εἰς τὸ σῶμα ἀσφαλῆς σύνοικος, ὄπλον εἰς τοὺς ἀνδρείους, γυμναστήριον εἰς τοὺς ἀθλητάς. Αὐτὴ ἀποκρούει τοὺς πειρασμούς· αὐτὴ προετοιμάζει πρὸς τὴν εὐσέβειαν. Εἶναι σύνοικος τῆς νηφαλιότητος καὶ δημιουργὸς τῆς σωφροσύνης. Εἰς τοὺς πολέμους κάμνει ἀνδραγαθήματα καὶ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς εἰρήνης διδάσκει τὴν ἡσυχίαν. Ἀγιάζει τὸν ναζιραῖον ¹⁹ καὶ κάμνει τέλειον τὸν ἱερέα. Διότι δὲν εἶναι δυνατόν χωρὶς νηστείαν νὰ ἀποτολήσῃ τὴν ἱεουργίαν· ὄχι μόνον τώρα εἰς τὴν μυστικὴν καὶ ἀληθινὴν λατρείαν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν τυπικὴν πού ἐγίνετο κατὰ τὸν νόμον. Αὐτὴ ἔκαμε τὸν Ἡλίαν θεατὴν τοῦ μεγάλου θεάματος. Διότι ἀφοῦ ἐπὶ σαράντα ἡμέρας μὲ νηστείαν ἀπεκάθαρε τὴν ψυχὴν, ἔτσι κατηξιώθη νὰ ἰδῇ εἰς τὸ σπήλαιον τοῦ Χωρήβ τὸν Κύριον ²⁰, ὅσον εἶναι δυνατόν εἰς τὸν ἄνθρωπον νὰ τὸν ἰδῇ. Μὲ νηστείαν ἔδωκε πίσω εἰς τὴν μητέρα τὸ παιδί της, ἀφοῦ διὰ τῆς νηστείας ἀπεδεί-

---

Κυρίου καὶ πρῶτος ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων. Πλὴν τῶν ἰσοβίως ὑπῆρχον καὶ προσκαίρου διαρκείας 30 ἡμερῶν. Τὴν ναζιρικὴν ἰδιότητα, ὑπὸ περιορισμοὺς βεβαίως, ἤμποροῦσαν νὰ ἔχουν καὶ αἱ γυναῖκες. Εἰς τὸν Χριστιανισμὸν Ναζιραῖοι καλοῦνται οἱ μοναχοί. (βλ. Γρηγορίου Θεολόγου, Λόγος ἐπιτάφιος εἰς τὸν Μέγαν Βασίλειον, 28).

20. Γ΄ Βασίλ. 19,8 - 13.

στείας. Ἀπὸ νηστεύοντος στόματος φωνὴ ἐξελθοῦσα ἀπέκλεισε τῷ παρανομοῦντι λαῶ τὸν οὐρανὸν τρία ἔτη καὶ μῆνας ἕξ. Ἴνα γὰρ μαλάξῃ τὴν ἀδάμαστον καρδίαν τῶν σκληροτραχήλων, εἴλετο καὶ ἑαυτὸν τῇ κακοπαθείᾳ συγκαταδικάσαι.

5 Διὰ τοῦτο «Ζῆ Κύριος, ἔφη, εἰ ἔσται ὕδωρ ἐπὶ τῆς γῆς, εἰ μὴ διὰ στόματός μου». Καὶ ἐπήγαγε παντὶ τῷ λαῶ νηστείαν διὰ τοῦ λιμοῦ, ὥστε τὴν ἐκ τῆς τροφῆς καὶ τοῦ ἀνειμένον βίου κακίαν ἐπανορθώσασθαι. Ἐλισσαίῳ δὲ ποταπὸς ὁ βίος; πῶς μὲν παρὰ τῇ Σουναμίτιδι τῆς ξενίας ἀπέλαυσε; πῶς δὲ αὐ-

10 τὸς τοὺς προφήτας ἐδεξιούτο; Οὐχὶ λάχανα ἄγρια καὶ ἄλεύρου βραχὺ τὴν φιλοξενίαν ἐπλήρου; ὅτε καὶ τῆς τολύπης συμπαρηληφθείσης, κινδυνεύειν ἔμελλον οἱ ἀπάμενοι, εἰ μὴ τῇ εὐχῇ τοῦ νηστευτοῦ ἡμανρώθη τὸ δηλητήριον. Καὶ ἀπαξασπλῶς, εὖροις ἂν τὴν νηστείαν πάντας τοὺς ἁγίους εἰς τὴν κατὰ Θεὸν

15 πολιτείαν χειραγωγήσασαν. Ἔστι τις φύσις σώματος, ἣν καλοῦσιν ἀμίαντον, ἀνάλωτος πυρὶ, ἣτις ἐν μὲν τῇ φλογὶ κειμένη ἀπνηθρακῶσθαι δοκεῖ, ἐξαιρεθεῖσα δὲ τοῦ πυρὸς ὡς ὕδατι λαμπρυνθεῖσα καθαρωτέρα γίνεται. Τοιαῦτα ἦν τὰ τῶν τριῶν παιδῶν ἐκείνων σώματα ἐπὶ τῆς Βαβυλωνίας ἐκ τῆς νηστείας

20 ἔχοντα τὸ ἀμίαντον. Ἐν γὰρ τῇ μεγάλῃ φλογὶ τῆς καμίνου, οἶονεὶ χρυσοὶ τὴν φύσιν ὄντες, οὕτω κρείττους τῆς ἀπὸ τοῦ πυρὸς διεδείκνυντο βλάβης. Ἦπου καὶ χρυσοῦ δυνατώτεροι διεδείκνυντο· οὐ γὰρ ἐχώνευσεν αὐτοὺς τὸ πῦρ, ἀλλ' ἐφύλασσεν ἀκεραίους. Καίτοι οὐδὲν ἂν ἐκείνην τότε τὴν φλόγα ὑπέστη,

25 ἦν νάφθα καὶ πίσσα καὶ κληματίδες ἔτρεφον, ὡς ἐπὶ τεσσαρα-

21. Γ' Βασιλ. 17,1.

22. Δ' Βασιλ. 4,42 - 44.

23. Δ' Βασιλ. 4,39 - 41.

χθη ἰσχυρὸς κατὰ τοῦ θανάτου. Ἐκ στόμα πού ἐνήστευεν ἐβγήκε φωνή καὶ ἔσταμάτησεν ἐπὶ τρία χρόνια καὶ ἕξι μῆνας τὸν οὐρανὸν νὰ βρέχη ἕξ αἰτίας τοῦ παρανόμου λαοῦ. Διότι διὰ νὰ μαλακῶσῃ τὴν ἀδάμαστον καρδίαν τῶν σκληροτραχήλων ἐπροτίμησε νὰ καταδικάσῃ μαζί με τοὺς ἄλλους καὶ τὸν ἑαυτὸν του εἰς τὴν κακοπάθειαν. Διὰ τοῦτο «ζῆ Κύριος, εἶπε· δὲν θὰ ὑπάρξῃ εἰς τὴν γῆν νερόν, παρὰ μόνον διὰ τοῦ λόγου μου»²¹. Καὶ διὰ τῆς πείνης ἐπροκάλεσεν εἰς ὀλοκληρον τὸν λαὸν νηστείαν, διὰ νὰ ἐπανορθώσῃ τὴν κακίαν πού εἶχε προέλθει ἀπὸ τὴν τρυφήν καὶ τὸν μαλθακὸν βίον. Τί λογιῆς δὲ ὑπῆρξεν ὁ βίος τοῦ Ἑλισσαίου; πῶς ἐφιλοξενήθη ἀπὸ τὴν Σουναμίτιδα καὶ πῶς ὁ ἴδιος ἐδέχετο τοὺς προφήτας; Δὲν ἔκαμνε τὴν φιλοξενίαν με ἄγρια λάχανα καὶ ὀλίγον ἀλεύρι²²; Ὅποτε, ἐπειδὴ με τὰ ἄλλα χόρτα εἶχε συλλεγῆ καὶ ἡ κολοκύνθη, πιθανῶς νὰ ἐκινδύνευαν αὐτοὶ πού θὰ ἔτρωγαν, ἐὰν διὰ τῆς εὐχῆς τοῦ νηστευτοῦ δὲν εἶχεν ἀφαιρεθῆ τὸ δηλητήριον²³. Καὶ γενικῶς θὰ ἤμποροῦσες νὰ εὕρης τὴν νηστείαν νὰ χειραγωγῆ ὅλους τοὺς ἁγίους εἰς τὴν κατὰ Θεὸν πολιτείαν. Ὑπάρχει κάποιον εἶδος ἀντικειμένου, τὸ ὁποῖον ὀνομάζουν ἀμίαντον, ἄφθορον εἰς τὴν φωτιάν, τὸ ὁποῖον ὅταν μὲν τίθεται εἰς τὴν φλόγα φαίνεται ὅτι ἔχει ἀπανθρακωθῆ, ὅταν δὲ τὸ βγάξουν ἀπὸ τὴν φωτιάν, γίνεται πιὸ καθαρὸν ὡσὰν νὰ ἔχη λευκανθῆ εἰς τὸ νερόν. Τέτοια ὑπῆρξαν τὰ σώματα τῶν τριῶν ἐκείνων παιδῶν εἰς τὴν κάμινον τῆς Βαβυλῶνος, πού εἶχαν τὸ ἀμίαντον ἀπὸ τὴν νηστείαν²⁴. Διότι εἰς τὴν μεγάλην φλόγα τῆς καμίνου, ὡσὰν νὰ ἦσαν ἀπὸ χρυσὸν κατὰ τὴν φύσιν, ἔτσι ἀπεδεικνύοντο ἀνώτεροι ἀπὸ τὴν ζημίαν τῆς φωτιᾶς. Δηλαδὴ ἀπεδεικνύοντο πιὸ δυνατοὶ καὶ ἀπὸ τὸν χρυσόν. Καὶ ὅμως τίποτε δὲν θὰ συγκρατοῦσε τότε τὴν φλόγα ἐκείνην, πού ἔτρεφαν νάφθα καὶ πίσσα καὶ κληματίδες, ὡστε νὰ ἐξαπλώ-

24. Δαν. 1,3-16.

κονταεννέα πήχεις αὐτὴν διαχειῖσθαι, καὶ τὰ κύκλω αὐτῆς ἐπι-
νεμομένην πολλοὺς τῶν Χαλδαίων ἐξαναλῶσαι. Ἐκείνην τοίνυν
τὴν πυρκαϊὰν μετὰ νηστείας εἰσελθόντες κατεπάτουν οἱ παῖδες,
λεπτὸν ἀέρα καὶ ἔνδροσον ἐν οὐτῷ λάβρω πυρὶ ἀναπνέοντες.
5 Οὐδὲ γὰρ τῶν τριχῶν τὸ πῦρ κατετόλμησε, διὰ τὸ ὑπὸ νηστείας
αὐτὰς ἐκτραφῆναι.

7. Δανιὴλ δὲ ὁ ἀνὴρ τῶν ἐπιθυμιῶν, ὁ τρεῖς ἑβδομάδας
ἄρτον μὴ φαγὼν καὶ ὕδωρ μὴ πιὼν καὶ τοὺς λέοντας νηστεύειν
ἐδίδαξε, κατελθὼν εἰς τὸν λάκκον. Ὡσπερ γὰρ ἐκ λίθου ἢ χαλ-
10 κοῦ ἢ ἄλλης στερροτέρας τινὸς ὕλης συμπεπηγότι, ἐμβαλεῖν
οὐκ εἶχον τοὺς ὀδόντας οἱ λέοντες. Οὕτως οἷονεὶ βαφὴ σιδή-
ρου τὸ σῶμα τοῦ ἀνδρὸς ἢ νηστεία στομώσασα, ἀδάμαστον
ἐποίει τοῖς λέουσιν· οὐ γὰρ ἤνοιγον κατὰ τοῦ ἀγίου τὸ στόμα.
Νηστεία («ἔσβεσε δύναμιν πυρός, ἔφραξε στόματα λεόντων»).

15 Νηστεία προσευχὴν εἰς οὐρανὸν ἀναπέμπει, οἷονεὶ πτερὸν αὐτῆ
γυνομένη πρὸς τὴν ἄνω πορείαν. Νηστεία οἴκων αὔξησις, ὑγείας
μήτηρ, νεότητος παιδαγωγός, κόσμος πρεσβύταις, ἀγαθὴ συν-
έμπορος ὀδοιπόροις, ἀσφαλὴς ὁμόσκηρος τοῖς συνοίκοις. Οὐχ
ὑποπτέυει γάμων ἐπιβουλὴν ὁ ἀνὴρ, νηστείας ὀρῶν τὴν γυ-
20 ναῖκα συζῶσαν. Οὐ τήκεται ζηλοτυπίας γυνή, τὸν ἄνδρα βλέ-
πουσα νηστείαν καταδεχόμενον. Τίς τὸν ἑαυτοῦ οἶκον ἠλάττω-
σεν ἐν νηστεία; Ἀρίθμησον σήμερον τὰ ἔνδον καὶ ἀρίθμησον
μετὰ ταῦτα· οὐδὲν διὰ τὴν νηστείαν λείπει τῶν ἐν τῷ οἴκῳ.
Οὐδὲν ζῶον ὀδύρεται θάνατον, οὐδαμοῦ αἷμα, οὐδαμοῦ ἀπόφασις,
25 παρὰ τῆς ἀπαραιτήτου γαστρὸς ἐκφερομένη κατὰ τῶν ζώων.

25. Δαν. 3,24 - 33.

26. Δαν. 10,2 - 3.

νεται αὐτὴ σαρανταεννέα πῆχεις, καὶ κατατρώγουσα τὰ γύρω ἀπ' αὐτὴν, νὰ καταφάγη πολλοὺς ἀπὸ τοὺς Χαλδαίους. Αὐτὴν λοιπὸν τὴν πυρκαϊάν κατεπατοῦσαν οἱ παῖδες, ἀφοῦ εἰσηλθάν εἰς αὐτὴν κατόπιν νηστείας, ἀναπνέοντες ἔτσι λεπτήν αὔραν καὶ δροσερὰν ἀνάμεσα εἰς ὀρμητικὴν φωτιάν. Διότι ἡ φωτιά οὔτε τὰς τρίχας δὲν ἐπέπραξεν, ἐπειδὴ εἶχαν τραφῆ διὰ τῆς νηστείας ²⁵.

7. Καὶ ὁ Δανιήλ, ὁ ἄνδρας τῶν ἐπιθυμιῶν, αὐτὸς ὁ ὁποῖος τρεῖς ἑβδομάδας δὲν ἔφαγε ψωμί καὶ δὲν ἔπινε νερόν ²⁶, ἐδίδαξε καὶ τὰ λεοντάρια νὰ νηστεύουν, ὅταν κατέβη εἰς τὸν λάκκον ²⁷. Διότι, ὡσὰν νὰ ἦταν κατεσκευασμένος ἀπὸ πέτραν ἢ χαλκὸν ἢ κάποιαν ἄλλην στερεάν ὕλην, τὰ λεοντάρια δὲν ἤμποροῦσαν νὰ καρφώσουν τὰ δόντια των. Ἐτσι ἡ νηστεία ἀφοῦ ἐδυναμώσεν τὸ σῶμα τοῦ ἀνδρός, ὅπως ἡ βαφή τὸν σίδηρον, τὸ κατέστησεν ἀκαταγώνιστον εἰς τὰ λεοντάρια. Διότι δὲν ἄνοιγαν τὸ στόμα ἐναντίον τοῦ ἀγίου. Ἡ νηστεία «ἔσβησε τὴν δύναμιν τῆς φωτιᾶς» ἔφραξε τὰ στόματα τῶν λεονταριῶν». Ἡ νηστεία ἀναπέμπει τὴν προσευχὴν εἰς τὸν οὐρανόν, μὲ τὸ νὰ τῆς γίνεταί τρόπον τινὰ πτερὸν εἰς τὴν πορείαν τῆς πρὸς τὰ ἑπάνω. Ἡ νηστεία εἶναι ἡ προκοπὴ τῶν οἰκῶν· μητέρα τῆς ὑγείας, παιδαγωγὸς τῆς νεότητος, στολίδι τῶν γερόντων, καλὴ συνοδοιπόρος εἰς τοὺς πεζοπόρους, ἀσφαλὴς ὁμόσκηνος εἰς τοὺς συνοίκους. Ὁ ἄνδρας δὲν ὑποψιάζεται ἐπιβουλήν τοῦ γάμου, ὅταν βλέπῃ τὴν γυναῖκα νὰ συζῆ μὲ τὴν νηστείαν. Ἡ γυναῖκα δὲν λυώνει ἀπὸ τὴν ζηλοτυπίαν, ὅταν βλέπῃ τὸν ἄνδρα νὰ νηστεύῃ. Ποῖος ἐζημίωσε τὸ σπίτι του μὲ τὴν νηστείαν; Ὑπολόγισε σήμερα τὰ πράγματα τοῦ σπιτιοῦ, ὑπολόγισέ τα καὶ μετὰ· δὲν θὰ λείψῃ τίποτε μὲ τὴν νηστείαν ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντα εἰς τὰ σπίτια. Κανένα ζῶον δὲν ἐκβάλλει κραυγὰς θανάτου, πουθενὰ αἷμα, πουθενὰ ἀπόφασις πού νὰ ὑπαγορεύεται ἀπὸ τὴν ἀμείλικτον κοιλίαν ἐναντίον τῶν

27. Δαν. 6,16 - 22.

Πέπανται μαγεῖρων ἢ μάχαιρα· ἢ τράπεζα ἀρκεῖται τοῖς αὐτομάτοις. Τὸ σάββατον ἐδόθη τοῖς Ἰουδαίοις, «ἵνα ἀναπαύσῃται, φησί, τὸ ὑποζύγιόν σου καὶ ὁ παῖς σου». Γινέσθω ἡ νηστεία ἀνάπανσις ἐκ τῶν συνεχῶν πόνων, τοῖς διὰ τοῦ ἐνιαυτοῦ παντὸς 5 ὑπηρετοῦσιν οἰκέταις. Ἀνάπασόν σου τὸν μάγειρον, δὸς ἄδειαν τῷ τραπεζοποιῷ, στήσον τὴν χεῖρα τῷ οἰνοχόῳ, πανσάσθω ποτὲ καὶ ὁ τὰς ποικιλίας τῶν πεμμάτων ἐπιτηδεύων. Ἦσυχασάτω ποτὲ καὶ ὁ οἶκος ἀπὸ τῶν μυρίων θορύβων, καὶ τοῦ καπνοῦ καὶ τῆς κνίσσης καὶ τῶν ἄνω καὶ κάτω διατρεχόντων, 10 καὶ οἶονεὶ ἀπαραιτήτῳ δεσποίνῃ τῇ γαστρὶ λειτουργούντων. Πάντως ποτὲ καὶ οἱ φορολόγοι τοῖς ὑποχειρίοις ἐλευθεριάσαι μικρὸν ἐπιτρέπουσι. Δότω τινὰ ἐκεχειρίαν καὶ ἡ γαστήρ τῷ στόματι, σπεισάσθω ἡμῖν πενθημέρους σπονδάς, ἡ ἀεὶ ἀπαιτοῦσα καὶ οὐδέποτε λήγουσα, ἡ λαμβάνουσα σήμερον καὶ 15 αὔριον ἐπιλανθανομένη. Ὅταν ἐμπλησθῇ, περὶ ἐγκρατείας φιλοσοφεῖ· ὅταν διαπνευσθῇ, ἐπιλανθάνεται τῶν δογμάτων.

8. Νηστεία δανείου φύσιν οὐκ οἶδεν· οὐκ ὄζει τόκων τράπεζα τοῦ νηστεύοντος· οὐκ ἄγχουσι ὄρφανὸν νηστευτοῦ παιδα τόκοι πατρῶοι, ὥσπερ ὄφεις περιπλεκόμενοι. Καὶ ἄλλως 20 δὲ ἀφορμὴ εἰς εὐφροσύνην ἐστὶ τὸ νηστεύειν. Ὡς γὰρ ἡ δίψα ἡδὺ τὸ ποτὸν εὐτρεπίζει, καὶ λιμὸς ἡγησάμενος ἡδεῖαν παρασκευάζει τὴν τράπεζαν, οὕτω καὶ τὴν τῶν βρωμάτων ἀπόλαυσιν νηστεία φαιδρύνει. Μέσην γὰρ ἑαυτὴν παρενθεῖσα καὶ τὸ συνεχὲς τῆς τροφῆς διακόψασα, ποθεινὴν σοὶ τὴν μετάληψιν 25 φανῆναι ποιήσει ὥσπερ ἀπόδημον. Ὅστε εἰ βούλει σεαυτῷ ἐπιθυμητὴν κατασκευάσαι τὴν τράπεζαν, δέξαι τὴν ἐκ τῆς νηστείας μεταβολήν. Σὺ δὲ ὑπὸ τοῦ σφόδρα τῆς τροφῆς περιέχεσθαι, λέληθας σεαυτῷ ἀμαυρῶν τὴν τροφήν καὶ ὑπὸ φιλη-

ζώων. Ἐσταμάτησε τὸ μαχαίρι τῶν χασάπηδων. Τὸ τραπέζι ἀρκεῖται εἰς τὰ πρόχειρα. Τὸ Σάββατον ἐδόθη εἰς τοὺς Ἰουδαίους «διὰ νὰ ξεκουρασθῆ, λέγει, τὸ ὑποζύγιόν σου καὶ ὁ δοῦλός σου»²⁸. Ἄς γίνῃ ἡ νηστεία ἀνάπαυσις ἀπὸ τοὺς συνεχεῖς κόπους εἰς τοὺς ὑπηρέτας ποῦ ὑπηρετοῦν καθ' ὄλον τὸ ἔτος. Ἀνάπαυσε τὸν μάγειρόν σου καὶ δῶσε ἄδειαν εἰς τὸν τραπεζοκόμον· σταμάτησε τὸ χέρι τοῦ κεραστοῦ. Ἄς σταματήσῃ κάποτε καὶ ὁ κατασκευαστὴς τῶν ποικίλων γλυκισμάτων. Ἄς ἡσυχάσῃ κάποτε καὶ τὸ σπίτι ἀπὸ τοὺς μυρίους θορύβους καὶ ἀπὸ τὸν καπνὸν καὶ τὴν τσίκναν καὶ ἀπὸ αὐτοὺς ποῦ ἀνεβοκατεβαίνουν καὶ ποῦ ὑπηρετοῦν τὴν κοιλίαν ὡσάν νὰ εἶναι κάποια ἀμείλικτος κυρία. Ἐξάπαντος κάποτε καὶ οἱ φοροεισπράκτορες ἐπιτρέπουν δι' ὀλίγον εἰς τοὺς ὑποχειρίους των νὰ ζήσουν ἐλεύθερα. Ἄς δώσῃ κάποιαν ἀνάπαυλαν καὶ ἡ κοιλιά εἰς τὸ στόμα, ἃς κάμη δι' ἡμᾶς πενθήμερον ἀνακωχὴν, αὐτὴ ποῦ πάντοτε ἀπαιτεῖ καὶ οὐδέποτε σταματᾷ, αὐτὴ ποῦ σήμερα λαμβάνει καὶ αὔριον λησμονεῖ. Ὅταν χορτάσῃ φιλοσοφεῖ περὶ ἐγκρατείας, καὶ ὅταν κενωθῆ λησμονεῖ τὰ δόγματα.

8. Ἡ νηστεία δὲν γνωρίζει τὴν φύσιν τοῦ δανείου. Δὲν γνωρίζει ἀπὸ τόκους τὸ τραπέζι τοῦ νηστεύοντος. Οἱ πατρικοὶ τόκοι, ὡσάν φίδια περιπλεκόμενα, δὲν συμπνίγουν τὸ ὄρφανὸν παιδί τοῦ νηστευτοῦ. Καὶ διαφορετικὰ ἡ νηστεία γίνεται ἀφορμὴ δι' εὐφροσύνην. Διότι ὅπως ἡ δίψα καθιστᾷ γλυκὺ τὸ ποτὸν καὶ ἡ πείνα, ποῦ προηγῆθη, παρασκευάζει γλυκεῖαν τὴν τράπεζαν, ἔτσι καὶ ἡ νηστεία φαιδρύνει τὴν ἀπόλαυσιν τῶν φαγητῶν. Διότι μὲ τὸ νὰ παρεμβληθῆ εἰς τὸ μέσον καὶ νὰ διακόψῃ τὴν συνέχειαν τῆς τρυφῆς θὰ κάμη ὥστε νὰ σοῦ φανῆ, ὡσάν ἀπόδημος ἐπιθυμητὴ, ἡ μετάληψις. Ὡστε ἐάν θέλῃς νὰ ἐτοιμάσῃς ἐπιθυμητὴν διὰ τὸν ἑαυτὸν σου τὴν τράπεζαν, δέξου τὴν μεταβολὴν ποῦ ἐπιβάλλει ἡ νηστεία. Ἐσὺ ὁμως περικυκλωμένος σφόδρα ἀπὸ τὴν τρυφήν, ἔχεις ξεχάσει τὸν ἑαυτὸν σου μὲ τὸ νὰ ἀμαυρώνῃς τὴν τρυφήν καὶ νὰ ἐξαφανίζῃς τὴν ἡδονὴν μὲ τὴν φιληδονίαν.

δονίας τὴν ἡδονὴν ἀφανίζων. Οὐδὲν γὰρ οὕτως ἐπιθυμητόν,
 ὡς μὴ τῇ συνεχείᾳ τῆς ἀπολαύσεως εὐκαταφρόνητον γίνεσθαι.
 Ὡν δὲ σπανία ἢ κτήσις, τούτων περισπούδαστος ἢ ἀπόλαυσις.
 Οὕτω καὶ ὁ κτίσας ἡμᾶς, διὰ τῆς κατὰ τὸν βίον ἐναλλαγῆς
 5 παραμένειν ἡμῖν τὴν χάριν τῶν δεδομένων ἐμηχανήσατο. Οὐχ
 ὁρᾷς ὅτι καὶ ἥλιος φαιδρότερος μετὰ τὴν νύκτα; καὶ ἐργήγορσις
 ἡδίων μετὰ τὸν ὕπνον; καὶ ὑγεία ποθεινότερα μετὰ τὴν πείραν
 τῶν ἐναντίων; Καὶ τράπεζα τοίνυν χαριεστέρα μετὰ τὴν νη-
 στείαν· ὁμοίως μὲν πλουσίοις καὶ εὐτραπέζοις, ὁμοίως δὲ τοῖς
 10 λιτοῖς καὶ αὐτοσχεδίοις τὴν δίαιταν.

9. Φοβήθητι τὸ ὑπόδειγμα τοῦ πλουσίου. Ἐκεῖνον παρέ-
 δωκε τῷ πυρὶ ἢ διὰ βίου τρυφή. Οὐ γὰρ ἀδικίαν, ἀλλὰ τὸ ἀβρο-
 διάιτον ἐγκληθεῖς, ἀπετηγανίζετο ἐν τῇ φλογὶ τῆς καμίνου.
 Ἴνα τοίνυν σβέσωμεν ἐκεῖνο τὸ πῦρ, ὕδατος χρεῖα. Καὶ οὐ πρὸς
 15 τὰ μέλλοντα μόνον ὠφέλιμος ἢ νηστεία, ἀλλὰ καὶ αὐτῇ τῇ
 σαρκὶ λυσιτελεστέρα. Αἱ γὰρ εἰς ἄκρον εὐδεξίαι ὑποστροφᾶς
 ἔχουσι καὶ μεταπτώσεις, ὀκλαζούσης τῆς φύσεως, καὶ ἀναφέ-
 ρειν τὸ βάρος τῆς εὐδεξίας ἀδυνατούσης. Ὅρα μὴ νῦν διαπτύων
 τὸ ὕδωρ, ὕστερον ῥανίδος ἐπιθυμῆσης, ὡς καὶ ὁ πλούσιος. Οὐ-
 20 δεῖς ἐκραιπάλησεν ἀπὸ ὕδατος. Οὐδενὸς κεφαλὴ ὠδυνήθη ποτὲ
 ὕδατι βαρηθεῖσα. Οὐδεῖς ἀλλοτριῶν ποδῶν ἐδέθη ὑδροποσίᾳ
 συζῶν. Οὐδενὸς ἐδέθησαν πόδες, οὐδενὸς χεῖρες ἀπηχειώ-
 θησαν, ὕδατι καταρδόμεναι. Τὸ γὰρ περὶ τὴν πέψιν πλημμελές,
 ὃ τοῖς τρυφῶσιν ἀναγκαίως ἀκολουθεῖ, τοῦτο τὰ σφοδρᾶ νο-
 25 σήματα τοῖς σώμασιν ἐνεργάζεται. Νηστεύοντος σεμνὸν τὸ
 χρῶμα, οὐκ εἰς ἐρυθρῆμα ἀναιδὲς ἐξανθοῦν, ἀλλ' ὠχρότητι σώ-
 φρονι κεκοσμημένοι· ὀφθαλμὸς πραῦς, κατεσταλμένον βᾶδισμα,
 πρόσωπον σύννον, ἀκολάστῳ γέλωτι μὴ καθυβριζόμενον, συμ-

Διότι δὲν ὑπάρχει τίποτε τόσο ἐπιθυμητόν, ὥστε νὰ μὴ καταφρονῆται μὲ τὴν συνεχῆ ἀπόλαυσιν. Αὐτῶν δὲ τῶν ὁποίων ἡ ἀπόκτησις εἶναι σπανία, αὐτῶν ἡ ἀπόλαυσις γίνεται περισπούδαστος. Ἔτσι καὶ ὁ κτίστης μας ἐπενόησε μὲ τὴν ποικιλίαν εἰς τὸν βίον νὰ παραμένῃ εἰς ἡμᾶς ἡ χάρις αὐτῶν ποὺ ἔχουν δοθῆ. Δὲν βλέπεις ὅτι καὶ ὁ ἥλιος εἶναι λαμπρότερος μετὰ τὴν νύκτα; Καὶ ἡ ἀγρυπνία γλυκυτέρα μετὰ τὸν ὕπνον, καὶ ἡ ὑγεία πιὸ ἐπιθυμητὴ μετὰ τὴν πείραν τῶν ἀντιθέτων; Λοιπὸν καὶ ἡ τράπεζα γίνεται πιὸ εὐχάριστος μετὰ τὴν νηστείαν· ὁμοίως εἰς τοὺς πλουσίους καὶ εἰς τοὺς παρέχοντας πλούσια γεύματα καὶ εἰς τοὺς λιτοὺς καὶ προχείρους κατὰ τὴν δίαιταν.

9. Νὰ φοβῆσαι τὸ παράδειγμα τοῦ πλουσίου. Ἡ συνεχὴς τρυφὴ εἰς τὸν βίον παρέδωκεν ἐκείνον εἰς τὸ πῦρ. Διότι, ἂν καὶ δὲν κατηγορήθη δι' ἀδικίαν ἀλλὰ διὰ τρυφηλὴν ζωὴν, ἐτηγανίζετο εἰς τὴν φλόγα τῆς καμίνου. Διὰ νὰ σβήσωμεν λοιπὸν τὸ πῦρ ἐκεῖνο χρειάζεται νερόν. Καὶ ἡ νηστεία δὲν εἶναι μόνον ὠφέλιμος διὰ τὰ μέλλοντα πράγματα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἰδίαν τὴν σάρκα περισσότερον ἐπωφελῆς. Διότι ἡ ἄκρα εὐεξία ἔχει ὑποτροπὰς καὶ μεταπτώσεις, ὅποτε ἡ φύσις κἀμπτεται καὶ ἀδυνατεῖ νὰ σηκώσῃ τό βάρος τῆς παχυσαρκίας. Κῦττα μὴ τώρα μὲ τὸ νὰ ἀποστρέφῃσαι τὸ νερόν, ἐπιθυμῆσης ὕστερα μίαν σταγόνα, ὅπως καὶ ὁ πλούσιος²⁹. Κανεὶς δὲν ἐμέθυσεν ἀπὸ νερόν. Κανενὸς δὲν ἐπόνεσε ποτὲ τὸ κεφάλι, διότι ἐβαρύνθη ἀπὸ νερόν. Κανεὶς δὲν ἐχρειάσθη ξένα πόδια πίνων νερόν. Κανενὸς τὰ πόδια δὲν ἐδέθησαν. Κανενὸς τὰ χέρια δὲν ἀχρηστεύθησαν ποτιζόμενα μὲ νερόν. Διότι ἡ ἐλαττωματικὴ πέψις, ἡ ὁποία κατ' ἀνάγκην ἀκολουθεῖ εἰς τοὺς ζῶντας τρυφηλῶς, αὐτὴ ἀπεργάζεται τὰ φοβερὰ νοσήματα εἰς τὰ σώματα. Τὸ χρῶμα τοῦ νηστεύοντος εἶναι σεμνόν· δὲν κοκκινίζει ἀδιάντροπα, ἀλλ' εἶναι στολισμένος μὲ τὴν σῶφρονα χλωμάδα. Ὁφθαλμὸς πρᾶος, βᾶδισμα σεμνοπρεπές, πρόσωπον περίσκεπτον, ποῦ

μετρία λόγου, καθαρότης καρδίας. Μνήσθητι τῶν ἀπ' αἰῶνος
 ἀγίων, «Ὦν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος», οἱ περιηλθον «ἐν μηλω-
 ταῖς, ἐν αἰγείοις δέρμασιν, ὑστερούμενοι, θλιβόμενοι, κακου-
 χούμενοι»· ἐκείνων μίμησαι τὴν ἀναστροφήν, εἴπερ ἐπιζητεῖς
 5 αὐτῶν τὴν μερίδα. Τί τὸν Λάζαρον ἐνανέπασε τοῖς κόλποις
 τοῦ Ἀβραάμ; Οὐχὶ νηστεία; Ἰωάννου δὲ ὁ βίος μία νηστεία
 ἦν· ὃς οὐ κλίνην εἶχεν, οὐ τράπεζαν, οὐ γῆν ἀροσίμην, οὐκ ἀρο-
 τήρα βοῶν, οὐ σίτον, οὐ σιτοποιόν, οὐκ ἄλλο τι τῶν κατὰ τὸν
 βίον. Διὰ τοῦτο «Μείζων ἐν γεννητοῖς γυναικῶν οὐκ ἀνέστη
 10 Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ». Παῦλον μετὰ τῶν ἄλλων καὶ ἡ νη-
 στεία, ἦν ἐν τοῖς ὑπὲρ τῶν θλίψεων καυχήμασιν ἀπρηθμήσατο,
 εἰς τὸν τρίτον οὐρανὸν ἀνήγαγε. Κεφάλαιον δὲ ἐπὶ τοῖς εἰρη-
 μένοις, ὁ Κύριος ἡμῶν νηστεία τὴν σάρκα, ἦν ὑπὲρ ἡμῶν ἀνέ-
 λαβεν, ὀχρωώσας, οὕτως ἐν αὐτῇ τοῦ διαβόλου τὰς προσβολὰς
 15 ὑπεδέξατο, ἡμᾶς τε παιδεύων νηστείαις ἀλείφειν καὶ παιδο-
 τριβεῖν ἑαυτοὺς πρὸς τοὺς ἐν τοῖς πειρασμοῖς ἀγῶνας, καὶ
 τῷ ἀντιπάλῳ διὰ τῆς ἐνδεείας οἶον λαβὴν ἐνδιδούς. Ἀπρόσιτος
 γὰρ ἦν αὐτῷ διὰ τὸ ὕψος τῆς θεότητος, εἰ μὴ διὰ τῆς ἐνδεείας
 ὑπέβη πρὸς τὸ ἀνθρώπινον. Ἐπανίων μέντοι εἰς οὐρανοὺς,
 20 τροφῆς ἤφατο, τὴν φύσιν τοῦ σώματος τοῦ ἀναστάντος πιστού-
 μενος. Σὺ δὲ ὑπερπαιίνων μὲν σεαυτὸν καὶ κατασαρκῶν, οὐκ
 ἀνίης; ἐκτήκων δὲ τὸν νοῦν ἐν ἀτροφία, τῶν σωτηριῶν καὶ ζωο-
 ποιῶν διδαγμάτων οὐδένα λόγον ποιῆ; Ἡ ἀγνοεῖς ὅτι ὡσπερ

30. Ἐβρ. 11,37-38.

31. Λουκ. 16,23.

32. Ματθ. 3,4.

33. Ματθ. 11,11.

34. Β' Κοριν. 11,27· 12,2.

35. Ματθ. 4,2.

δὲν ἀσχημίζει μὲ τὸ ἀκόλαστον γέλιο· λόγια μετρημένα, καρδία καθαρὰ. Νὰ ἐνθυμῆσαι τοὺς ἀγίους ὄλων τῶν αἰώνων, «διὰ τοὺς ὁποίους δὲν ἦταν ἄξιος ὁ κόσμος. Αὐτοὶ περιεπλανῶντο φοροῦντες δέρματα προβάτων καὶ δέρματα αἰγῶν, ἐστεροῦντο, ὑπέφεραν θλίψεις καὶ κακουχίας»³⁰. Αὐτοὺς νὰ μιμῆσαι εἰς τὴν διαγωγὴν, ἐὰν βέβαια ἐπιζητῆς νὰ εἶσαι εἰς τὴν μερίδα τῶν. Τί ἀνέπαυσε τὸν Λάζαρον εἰς τοὺς κόλπους τοῦ Ἀβραάμ;³¹. Ὁχι ἡ νηστεία; Ἡ ζωὴ δὲ τοῦ Ἰωάννου ὑπῆρξε μία συνεχῆς νηστεία³². Αὐτὸς δὲν διέθετε κρεββάτι, οὔτε τραπέζι φαγητοῦ, οὔτε καλλιεργήσιμον γῆν, οὔτε βόδια δι' ὄργωμα, οὔτε ἀρτοποιόν, οὔτε τίποτε ἄλλο ἀπὸ αὐτὰ ποὺ συνοδεύουν τὸν βίον. Διὰ τοῦτο «μεταξὺ τῶν γεννηθέντων ὑπὸ τῶν γυναικῶν μεγαλύτερος δὲν ἀνεφάνη ἄλλος»³³, ἀπὸ τὸν Ἰωάννην τὸν Βαπτιστὴν. Ἡ νηστεία μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους καὶ τὸν Παῦλον, ὁ ὁποῖος τὴν ἀπαρίθμησεν εἰς τὰ καυχήματα διὰ τὰς θλίψεις του, τὸν ἀνέβασεν εἰς τὸν τρίτον οὐρανόν³⁴. Ἀρχὴ ὅμως δι' ὅσα ἔχομεν εἰπῆ εἶναι ὁ Κύριός μας, ὁ ὁποῖος μὲ νηστείαν ἀφοῦ ὠχύρωσε τὴν σάρκα, τὴν ὁποῖαν ἔλαβε πρὸς χάριν μας, ἔτσι ἐδέχθη εἰς αὐτὴν³⁵ τὰς προσβολὰς τοῦ διαβόλου καὶ διὰ νὰ μᾶς διδάσκη μὲ νηστείας νὰ ἐτοιμαζώμεθα καὶ νὰ γυμναζώμεθα διὰ τοὺς ἀγῶνας κατὰ τῶν πειρασμῶν, καὶ διὰ νὰ προσφέρῃ ἔτσι λαβὴν εἰς τὸν ἀντίπαλον διὰ τῆς στερήσεως. Διότι μὲ τὸ ὕψος τῆς θεότητος θὰ ἦταν ἀπρόσιτος εἰς αὐτόν, ἐὰν μὲ τὴν πτωχείαν δὲν εἶχε κατεβῆ πρὸς τὸ ἀνθρώπινον. Ἐπανερχόμενος λοιπὸν εἰς τοὺς οὐρανοὺς ἔφαγε³⁶, διὰ νὰ πιστοποιήσῃ τὴν φύσιν τοῦ σώματος ποὺ ἀνεστήθη. Καὶ σὺ μὲ τὸ νὰ παραπαχαίνῃς καὶ νὰ εἶσαι πολὺσαρκος δὲν γίνεσαι μαλθακός; Καὶ μὲ τὸ νὰ ἐξαντλῆς τὸν νοῦν διὰ τῆς πνευματικῆς ἀτροφίας κανένα λόγον δὲν κάμνεις διὰ τὰ σωτήρια καὶ ζωοποιὰ διδάγματα; Ἡ μήπως ἀγνοεῖς ὅτι

36. Λουκ. 24,43.

ἐπὶ παρατάξεως ἢ τοῦ ἐτέρου συμμαχία ἦταν ποιεῖ τοῦ ἐτέρου, οὕτως ὁ τῆ σαρκὶ προσθήμενος, τὸ πνεῦμα καταγωνίζεται καὶ ὁ πρὸς τὸ πνεῦμα μεταταξάμενος καταδουλοῦται τὴν σάρκα; «Ταῦτα γὰρ ἀλλήλοις ἀντίκειται». Ὡστε εἰ βούλει ἰσχυρὸν 5 ποιῆσαι τὸν νοῦν, δάμασον τὴν σάρκα διὰ νηστείας. Τοῦτο γάρ ἐστιν ὃ φησιν ὁ ἀπόστολος· ὅτι «ὄσον ὁ ἔξωθεν ἄνθρωπος διαφθείρεται, τοσοῦτον ὁ ἔσωθεν ἀνακαινοῦται»· καὶ τό· «Ὅταν ἀσθενῶ, τότε δυνατός εἰμι». Οὐ καταφρονήσεις τῶν φθειρομένων βρωμάτων; οὐκ ἐπιθυμίαν λήψη τῆς ἐν τῇ βασιλείᾳ 10 τραπέζης, ἣν πάντως ἢ ἐνθάδε νηστεία προεντρεπίσει; Ἄγνοεῖς τῇ ἀμετρίᾳ τοῦ κόρου παχὺν σεαυτῷ τὸν βασανιστὴν κατασκευάζων σκώληκα; Τίς γὰρ ἐν τροφῇ δαφιλεῖ καὶ τρυφῇ διηνεκεῖ ἐδέξατό τινα κοινωνίαν χαρίσματος πνευματικοῦ; Μωσῆς δευτέραν λαμβάνων νομοθεσίαν, δευτέρας νηστείας προσ- 15 δεδήθη. Νινευίταις εἰ μὴ καὶ τὰ ἄλογα συνενήστευσεν, οὐκ ἂν διέφυγον τὴν ἀπειλὴν τῆς καταστροφῆς. Τίνων ἔπεσε τὰ κῶλα ἐν τῇ ἐρήμῳ; Οὐ τῶν κρεοφαγίαν ἐπιζητούντων; Ἐκεῖνοι ἕως μὲν ἤρκοῦντο τῷ μάννα καὶ τῷ ἐκ τῆς πέτρας ὕδατι, Αἰγυπτίους ἐνίκων, διὰ θαλάσσης ὠδεον· «Οὐκ ἦν ἐν ταῖς φυλαῖς αὐτῶν ὁ 20 ἀσθενῶν»· ἐπειδὴ δὲ ἐμνήσθησαν τῶν κρεῶν τῶν λεβήτων καὶ ἐστράφησαν ταῖς ἐπιθυμίαις εἰς Αἴγυπτον, οὐκ εἶδον τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας. Οὐ φοβῆ τὸ ὑπόδειγμα; οὐ φρίσσεις τὴν ἀδηφαγίαν, μή πού σε τῶν ἐλπιζομένων ἀγαθῶν ἀποκλείση; Ἄλλ' οὐδ' ἂν ὁ σοφὸς Δανιὴλ τὰς ὀπτασίας εἶδεν, εἰ μὴ νηστεία

37. Γαλάτ. 5,17.

38. Β' Κορ. 4,16.

39. Β' Κορ. 12,10.

40. Ἰων. 3,4 - 10.

41. Ἐβρ. 3,17.

42. Ἀριθμ. 11,33.

ὅπως εἰς πολεμικὴν παράταξιν ἢ συμμαχία τοῦ ἑνὸς ἐπιφέρει τὴν ἤτταν τοῦ ἄλλου, ἔτσι καὶ αὐτὸς ποὺ συμμαχεῖ μετὰ τὴν σάρκα ἀνταγωνίζεται τὸ πνεῦμα, καὶ αὐτὸς ποὺ πηγαίνει μετὰ τὴν παράταξιν τοῦ πνεύματος ὑποδουλώνει τὴν σάρκα; «Διότι αὐτὰ μεταξὺ τῶν εἶναι ἀντίθετα»³⁷. Ὡστε ἐὰν θέλῃς νὰ ἰσχυροποιήσῃς τὸν νοῦν, νὰ δαμάσῃς τὴν σάρκα μετὰ νηστείαν. Διότι αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον λέγει ὁ σπύροστολος, ὅτι δηλαδὴ ὅσον «ὁ ἐξωτερικὸς ἀνθρώπος φθείρεται» τόσον «ὁ ἐσωτερικὸς ἀνακαινίζεται»³⁸ καὶ τὸ «ὅταν ἀσθενῶ, τότε εἶμαι δυνατός»³⁹. Δὲν θὰ περιφρονήσῃς τὰ βρώματα ποὺ χάνονται; Δὲν θὰ ἐπιθυμήσῃς τὴν τράπεζαν τῆς βασιλείας, τὴν ὁποῖαν ἐξάπαντος θὰ ἐξωραίσῃ ἢ νηστεία ἐδῶ; Δὲν γνωρίζεις ὅτι μετὰ τὴν ἀμετρίαν τοῦ κόρου κατασκευάζεις διὰ τὸν ἑαυτὸν σου παχὺν τὸν βασιανιστὴν σκώληκα; Διότι ποῖος ἀπ' αὐτοὺς ποὺ ζοῦν μετὰ πλουσίαν τροφήν καὶ διαρκῆ τρυφήν ἐδέχθη κάποιαν κοινωνίαν πνευματικοῦ χαρίσματος; Ὁ Μωυσῆς διὰ νὰ λάβῃ δευτέραν νομοθεσίαν ἐχρειάσθη ἐπὶ πλέον δευτέραν νηστείαν. Μετὰ τοὺς Νινευίτας ἐὰν καὶ τὰ ζῶα δὲν εἶχαν νηστεύσει, δὲν θὰ εἶχαν διαφύγει τὴν ἀπειλὴν τῆς καταστροφῆς⁴⁰. Ποίων τὰ πτώματα ἔπεσαν εἰς τὴν ἔρημον;⁴¹ Ὅχι αὐτῶν ποὺ ἐπέζητοῦσαν τὴν κρεοφαγίαν⁴²; Ἐκεῖνοι ἕως ὅτου μὲν ἤρκοῦντο εἰς τὸ μάννα καὶ εἰς τὸ νερὸν ποὺ ἐβγῆκεν ἀπὸ τὴν πέτραν, ἐνικοῦσαν τοὺς Αἰγυπτίους καὶ ἐδιάβαιναν τὴν θάλασσαν. «Κανένας δὲν ὑπῆρχεν εἰς τὰς φυλάς τῶν μὴ δυνάμενος νὰ ὁδοιπορήσῃ».⁴³ Ἐπειδὴ ὁμως ἐνεθυμήθησαν τὰ κρέατα εἰς τὰς χύτρας⁴⁴ καὶ μετὰ τὰς ἐπιθυμίας τῶν ἐστράφησαν πίσω εἰς τὴν Αἴγυπτον, δὲν εἶδαν τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας. Δὲν φοβεῖσαι τὸ παράδειγμα; Δὲν φρικιᾶς διὰ τὴν πολυφαγίαν μήπως σὲ ἀποκλείσῃ ἀπὸ τὰ ἐλπιζόμενα ἀγαθὰ; Ἄλλ' οὔτε ὁ σοφὸς Δανιὴλ θὰ ἔβλεπε τὰ ὄραματα, ἐὰν μετὰ τὴν νηστείαν δὲν

43. Ψαλμ. 104,37.

44. Ἐξοδ. 16,3.

διανγεστέραν ἐποίησε τὴν ψυχὴν. Ἐκ γὰρ τῆς παχείας τροφῆς, ὅλον αἰθαλώδεις ἀναθυμιάσεις ἀναπεμπόμεναι, νεφέλης δίκην πικνῆς, τὰς ἀπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐγγινομένας ἐλλάμψεις ἐπὶ τὸν νοῦν διακόπτουσιν. Εἰ δὲ καὶ ἀγγέλων ἐστὶ τις τροφή, 5 ἄρτος ἐστίν, ὡς φησιν ὁ προφήτης: «Ἄρτον ἀγγέλων ἔφαγεν ἄνθρωπος»: οὐ κρέα, οὐδὲ οἶνος, οὐδὲ ὅσα τοῖς δούλοις τῆς γαστροῦ διεσπούδαται. Νηστεία ὄπλον ἐστὶ πρὸς τὴν κατὰ τῶν δαιμόνων στρατιάν. «Τοῦτο γὰρ τὸ γένος οὐκ ἐξέροχεται, εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ». Καὶ τὰ μὲν ἐκ τῆς νηστείας ἀγα- 10 θὰ τσαῖτα· ὁ δὲ κόρος ὕβρεων ἀρχή. Εὐθὺς γὰρ συνεισπίπτει τῇ τροφῇ καὶ τῇ μέθῃ καὶ ταῖς παντοδαπαῖς καρυκείαις πᾶν εἶδος ἀκολασίας βοσκηματώδους. Ἐνθεν «ἵπποι θηλυμανεῖς» οἱ ἄνθρωποι διὰ τὸν ἐκ τῆς τροφῆς ἰστρον ἐγγινόμενον τῇ ψυχῇ. Παρὰ τῶν μεθύντων αἰ τῆς φύσεως ἐναλλαγαί, ἐν ἄρρени 15 μὲν τὸ θῆλυ, ἐν δὲ τῷ θήλει τὸ ἄρρени ἐπιζητούντων. Νηστεία δὲ καὶ γαμικῶν ἔργων μέτρα γνωρίζει καὶ τῶν ἐκ νόμου συγκεχωρημένων τὴν ἀμετρίαν κολάζουσα, σύμφωνον σχολὴν ἐμποιεῖ, ἵνα παραμείνωσι τῇ προσευχῇ.

10. Μὴ μέντοι ἐν τῇ ἀποχῇ μόνη τῶν βρωμάτων τὸ ἐκ 20 τῆς νηστείας ἀγαθὸν ὀρίζει. Νηστεία γὰρ ἀληθῆς ἢ τῶν κακῶν ἀλλοτριώσεις. «Λυε πάντα σύνδεσμον ἀδικίας»: ἄφες τῷ πλησίον τὴν λύπην, ἄφες αὐτῷ τὰ ὀφλήματα. «Μὴ εἰς κρίσεις καὶ μάχας νηστεύετε». Κρεῶν οὐκ ἐσθίεις, ἀλλ' ἐσθίεις τὸν ἀδελφόν. Οἴνου ἀπέχη, ἀλλ' ὕβρεων οὐ κρατεῖς. Τὴν ἐσπέραν

45. Ψαλμ. 77,25.

46. Μάρκ. 9,28.

47. Κατὰ τὸν Μέγαν Βασίλειον «ὁ κόρος τῆς μακαρίας τέρψεως», τὸν ὁποῖον ἔλαβεν ἡ ψυχὴ εἰς τὴν παραδεισιακὴν ζωὴν, ἐπροκάλεσε τὴν ὕβριν καὶ τὴν ἐκπτώσιν τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸν Παράδεισον (βλ. ὁμιλίαν, Οὐκ ἔστι αἴτιος τῶν κακῶν ὁ Θεός, § 6).

ἔκαμνε καθαρωτέραν τὴν ψυχὴν. Διότι ἀπὸ τὴν παχειὰν τροφήν καπνώδεις ἀναθυμιάσεις ἀνερχόμεναι τρόπον τινά, ὡσάν πυκνὸν σύννεφον, διακόπτουν τὰς ἐλλάμψεις ποῦ ἔρχονται εἰς τὸν νοῦν ἀπὸ τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Ἐάν δὲ ὑπάρχη καὶ κάποια ἀγγελικὴ τροφή, αὐτὴ εἶναι ὁ ἄρτος, ὅπως λέγει ὁ προφήτης· «ἄρτον ἀγγέλων ἔφαγεν ὁ ἄνθρωπος»⁴⁵. Ὅχι κρέας, οὔτε οἶνος οὔτε ὅσα εἶναι εἰς τὴν φροντίδα τῶν δούλων τῆς κοιλίας. Ἡ νηστεία εἶναι ὄπλον διὰ τὴν ἐκστρατείαν ἐναντίον τῶν δαιμόνων. Διότι, «τὸ γένος αὐτὸ δὲν ἔμπορεῖ νὰ βγῆ με κανένα ἄλλο μέσον, παρὰ με προσευχὴν καὶ νηστείαν»⁴⁶. Καὶ αὐτὰ μὲν εἶναι τὰ ἀγαθὰ ποῦ προέρχονται ἀπὸ τὴν νηστείαν. Ὁ κόρος ὅμως εἶναι ἡ ἀρχὴ τῶν ὑβρεῶν⁴⁷. Διότι συγχρόνως με τὴν τρυφήν καὶ τὴν μέθην καὶ τὰ διάφορα καὶ ποικίλα καρυκεύματα εἰσορμᾶ καὶ κάθε εἶδος κτηνώδους ἀκολασίας. Ἀπ' ἐδῶ οἱ ἄνθρωποι γίνονται «ἴπποι θηλυμανεῖς»⁴⁸ ἕξ αἰτίας τοῦ οἴστρου τῆς τρυφῆς ποῦ γεννᾶται εἰς τὴν ψυχὴν. Αἱ διαστροφαι τῆς φύσεως προέρχονται ἀπὸ τοὺς μεθύσους, ποῦ ἐπιζητοῦν τὴν μὲν γυναῖκα εἰς τὸν ἄνδρα, τὸν δὲ ἄνδρα εἰς τὴν γυναῖκα. Ἡ νηστεία ὁμως γνωρίζει τὸ μέτρον καὶ εἰς τὰ ἔργα τοῦ γάμου καί, με τὸ νὰ τιμωρῆ τὴν ἀμετρίαν τῶν ἐπιτρεπομένων ἀπὸ τὸν νόμον, ἐπιφέρει σύμφωνον ἀνάπαυλαν, διὰ νὰ ἀφιερωθοῦν εἰς τὴν προσευχὴν⁴⁹.

10. Μὴ λοιπὸν περιορίζης τὸ καλὸν τῆς νηστείας εἰς μόνην τὴν ἀποχὴν ἀπὸ τὰ φαγητά. Διότι ἀληθινὴ νηστεία εἶναι ἡ ἀποξένωσις ἀπὸ τὰ κακά. «Νὰ λύσης τὰ δεσμὰ τῆς ἀδικίας»⁵⁰. Συγχώρησε τὸν πλησίον διὰ τὴν λύπην, συγχώρησέ τον διὰ τὰ χρέη. «Νὰ μὴ νηστεύετε χάριν διαμάχης καὶ ἔριδος»⁵¹. Δὲν τρώγεις κρέατα, ἀλλὰ τρώγεις τὸν ἀδελφόν σου. Δὲν πίνεις οἶνον, ἀλλὰ δὲν εἶσαι ἐγκρατὴς εἰς τὰς

48. Ἱερειμ. 5,8.

49. Α' Κορ. 7,5.

50. Ἦσ. 63,6.

51. Ἦσ. 63,4.

ἀναμένεις εἰς μετάληψιν, ἀλλὰ δαπανᾷς τὴν ἡμέραν εἰς δικαστήρια. «Ὅθαι οἱ μεθύοντες, οὐκ ἀπὸ οἴνου». Θυμὸς μέθη ἐστὶ τῆς ψυχῆς, ἔκφρασα αὐτὴν ποιῶν ὡς ὁ οἶνος. Λύπη μέθη ἐστὶ καὶ αὐτή, καταβαπτίζουσα τὴν διάνοιαν. Φόβος ἑτέρα μέθη, 5 ὅταν ἐφ' ἃ μὴ δεῖ γένηται. «Ἀπὸ φόβου γὰρ, φησὶν, ἐχθροῦ ἐξελοῦ τὴν ψυχὴν μου». Καὶ ὅλως, ἕκαστον τῶν παθημάτων ἑκστατικὸν διανοίας ὑπάρχον μέθη ἂν δικαίως προσαγορεύοιτο. Ἐννόησόν μοι τὸν δογιζόμενον ὅπως μεθύει τῷ πάθει. Οὐκ ἔστιν αὐτὸς ἑαυτοῦ κύριος· ἀγνοεῖ ἑαυτόν, ἀγνοεῖ τοὺς 10 πειρόντας, ὥσπερ ἐν νυκτομαχίᾳ πάντων ἄπτεται, πᾶσι προσπταίει, ἀταμίευτα φθέγγεται, δυσκάθεκτός ἐστι, λουδορεῖται, τύπτει, ἀπειλεῖ, διόμνυται, βοᾷ, διαρρηγνυται. Φύγε ταύτην τὴν μέθην, μηδὲ τὴν διὰ τοῦ οἴνου προσδέξῃ. Μὴ προλάβῃς οἰνοποσίᾳ τὴν ὑδροποσίαν. Μὴ μυσταγωγείτω σε ἐπὶ νηστείαν ἢ 15 μέθη. Οὐκ ἔστι διὰ μέθης εἴσοδος εἰς νηστείαν· οὐδὲ γὰρ διὰ πλεονεξίας εἰς δικαιοσύνην, οὐδὲ δι' ἀκολασίας εἰς σωφροσύνην, οὐδέ, συλλήβδην εἰπεῖν, διὰ τῆς κακίας εἰς ἀρετήν. Ἄλλη θύρα ἐπὶ νηστείαν. Μέθη εἰς ἀκολασίαν εἰσάγει, ἐπὶ νηστείαν ἀτάρκεια. Ὁ ἀθλῶν προγυμνάζεται, ὁ νηστεύων προεγκρατεύεται. 20 Μὴ ὡς ἀμυνόμενος τὰς ἡμέρας, μὴ ὡς κατασοφιζόμενος τὸν νομοθέτην, τῶν πέντε ἡμερῶν τὴν κραιπάλην προαποτίθεσο. Καὶ γὰρ ἀνόνητα πονεῖς, τὸ μὲν σῶμα συντρίβων, μὴ παραμυθούμενος δὲ τὴν ἔνδειαν. Ἄπιστόν ἐστι τὸ ταμεῖον, εἰς τετρημένον πίθον ἀντλεῖς. Ὁ μὲν γὰρ οἶνος διαρρέει, τὴν ἰδίαν 25 ὁδὸν ἀποτρέχων, ἢ δὲ ἁμαρτία ἐναπομένει. Οἰκέτης δραπετεύει δεσπότην τύπτοντα, σὺ δὲ παραμένεις τῷ οἴνω, καθ' ἑ-

52. Ἡσ. 28,1.

53. Ψαλμ. 63,2.

54. Κάτι ἀνάλογον γίνεται καὶ σήμερον ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ἐν ὄψει τῆς νηστείας.

ὑβρεις. Περιμένεις τὸ βράδυ διὰ νὰ λάβῃς τροφήν, ἀλλὰ ἐξοδεύεις τὴν ἡμέραν εἰς τὰ δικαστήρια.

«Ἄλλοίμονον εἰς αὐτοὺς ποὺ δὲν μεθοῦν μὲ κρασί»⁵². Ὁ θυμὸς εἶναι ἡ μέθη τῆς ψυχῆς, διότι τὴν κάμνει παράφρονα ὅπως ὁ οἶνος. Ἡ λύπη εἶναι καὶ αὐτὴ μέθη, διότι καταπνίγει τὴν διάνοιαν. Ὁ φόβος εἶναι ἄλλη μέθη, ὅταν συμβαίνει ἐκεῖ ποὺ δὲν πρέπει. Διότι «ἀπάλλαξέ με, λέγει, ἀπὸ τὸν φόβον ποὺ μ' ἐμπνέει ὁ ἐχθρὸς μου»⁵³. Καὶ γενικῶς, καθένα ἀπὸ τὰ πάθη ποὺ παραλογίζει τὸν νοῦν δικαίως θὰ ὠνομάζετο μέθη. Σκέψου, παρακαλῶ, τὸν ὀργιζόμενον πῶς μεθᾶ μὲ τὸ πάθος. Ὁ ἴδιος δὲν εἶναι κύριος τοῦ ἑαυτοῦ του. Δὲν γνωρίζει τὸν ἑαυτόν του. Δὲν γνωρίζει αὐτοὺς ποὺ εἶναι παρόντες. Ὡσὰν νὰ μάχεται μέσα εἰς τὴν νύκτα πιάνει τὸ κάθε τι, σκοντάπτει εἰς ὅλα, δὲν ἤξεύρει τί λέγει, εἶναι δυσκολοσυγκράτητος. Ὑβρίζει, κτυπᾶ, ἀπειλεῖ, ὀρκίζεται, κραυγάζει, ξεσχίζεται. Νὰ ἀποφεύγῃς τὴν μέθην αὐτὴν, μήτε νὰ καταδεχθῆς τὴν μέθην ἀπὸ οἶνον. Νὰ μὴ περιφρονήσῃς τὴν ὑδροποσίαν ἀντὶ τῆς οἰνοποσίας. Μὴ σὲ ὀδηγήσῃ ἡ μέθη εἰς τὴν νηστείαν. Δὲν ὑπάρχει εἴσοδος εἰς τὴν νηστείαν διὰ τῆς μέθης. Οὔτε βέβαια εἰσέρχεται κανεὶς εἰς τὴν δικαιοσύνην διὰ τῆς ἀδικίας, οὔτε εἰς τὴν ἐγκράτειαν διὰ τῆς ἀκολασίας, οὔτε, διὰ νὰ εἴπωμεν γενικῶς, εἰς τὴν ἀρετὴν διὰ τῆς κακίας. Ἄλλη εἶναι ἡ θύρα τῆς νηστείας. Ἡ μέθη εἰσάγει εἰς τὴν ἀκολασίαν καὶ ἡ ἐγκράτεια εἰς τὴν νηστείαν. Ὁ ἀθλητὴς προγυμνάζεται, καὶ αὐτὸς ποὺ νηστεύει προεγκρατεύεται. Μὴ ὡσὰν νὰ ἐκδικῆσαι τὰς ἡμέρας, μὴ ὡσὰν νὰ ἐξαπατᾶς μὲ σοφίσματα τὸν νομοθέτην, μὴ θέτῃς τὸ ὄργιον τῆς μέθης πρὸ τῶν πέντε ἡμερῶν⁵⁴. Διότι ἀνώφελα κοπιᾶζεις μὲ τὸ νὰ καταπιέζῃς μὲν τὸ σῶμα, ἀλλὰ νὰ μὴ παρηγορῆσαι διὰ τὴν στέρησιν. Ἡ ἀποθήκη εἶναι ἀναξιόπιστος. Ρίπτεις εἰς τρυπημένον πιθάρι. Διότι ὁ μὲν οἶνος διαρρέει, μὲ τὸ νὰ τρέχῃ γρήγορα τὸν ἴδιον δρόμον, ἡ ἀμαρτία ὁμως παραμένει. Ὁ δοῦλος δραπετεύει ὅταν ὁ κύριος τὸν κτυπᾶ, σὺ ὁμως παραμένεις εἰς τὸν οἶνον, ποὺ καθη-

κάστην ἡμέραν τὴν κεφαλὴν σου τύπτοντι; Μέτρον ἄριστον τῆς τοῦ οἴνου χρήσεως, ἢ χρεια τοῦ σώματος. Ἐὰν δὲ ἔξω τῶν ὄρων γένη, αὔριον ἤξεις καρηβαρῶν, χασμώμενος, ἰλιγγιῶν, σεσηπότος οἶνον ἀπόζων· πάντα σοι περιφέρεσθαι, πάντα 5 δονεῖσθαι δόξει. Μέθη γὰρ ἔπνον μὲν ἐπάγει, ἀδελφὸν θανάτου, ἐγρήγορσιν δὲ ὀνειροῖς προσσεοικυῖαν.

11. Ἄρα οἶδας τίς ἐστὶν ὃν ὑποδέχεσθαι μέλλεις; Ὁ ἐπαγγειλάμενος ἡμῖν, ὅτι («Ἐγὼ καὶ ὁ πατήρ ἐλευσόμεθα, καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν»). Τί οὖν προλαμβάνεις τῇ μέ-
 10 θῇ καὶ ἀποκλείεις τῷ Δεσπότη τὴν εἴσοδον; τί προτρέπη τὸν ἐχθρὸν προκατασχεῖν σου τὰ ὀχυρώματα; Μέθη Κύριον οὐχ ὑποδέχεται· μέθη Πνεῦμα ἅγιον ἀποδιώκει. Καπνὸς μὲν γὰρ ἀποδιώκει μελίσσας, χαρίσματα δὲ πνευματικὰ ἀποδιώκει κραι-
 15 κωπάλῃ. Νηστεία πόλεως ἐσχημοσύνη, ἀγορᾶς ἐδστάθεια, οἰ-
 15 κων εἰρήνη, σωτηρία τῶν ὑπαρχόντων. Βούλει αὐτῆς ἰδεῖν τὴν σεμνότητα; Σύγκρινόν μοι τὴν σήμερον ἐσπέραν τῇ αὔριον καὶ ὄψει τὴν πόλιν ἐκ ταραχῆς καὶ ζάλῃς εἰς γαλήνην βαθεῖαν μεταβαλοῦσαν. Εὐχομαι δὲ καὶ τὴν σήμερον τῇ αὔριον ἐοικέναι κατὰ τὴν σεμνότητα, καὶ τὴν αὔριον μηδὲν φαιδρότητι
 20 τῆς σήμερον ἀπολείπεσθαι. Ὁ δὲ ἀγαθῶν ἡμᾶς εἰς τὴν περιόδον τοῦ χρόνου Κύριος, παράσχοι ἡμῖν, οἷον ἀγωνισταῖς, εἰς τοῦς προαγῶνας τοῦτους τὸ στερεὸν καὶ εὐτονον τῆς καρτερίας ἐπιδειξαμένους, φθάσαι καὶ ἐπὶ τὴν κυρίαν τῶν στεφάνων ἡμέ-
 25 μέλλοντι αἰῶνι, τῆς ἀνταποδόσεως τῶν βεβιωμένων ἡμῖν ἐν τῇ δικαιοκρυσία τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ, ὅτι αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

55. Ὁλίγην χρῆσιν οἴνου συνιστᾷ καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος διὰ τὴν ὑγείαν τοῦ στομάχου (βλ. Α' Τιμ. 5,23).

56. Ἰωάν. 14,23.

μερινῶς σου κτυπᾷ τὴν κεφαλὴν; Ἡ ἀνάγκη τοῦ σώματος εἶναι μέτρον ἄριστον διὰ τὴν χρῆσιν τοῦ οἴνου⁵⁵. Ἐὰν δὲ ξεφύγῃς ἀπὸ τὰ ὄρια, αὔριον θὰ εἶσαι μὲ βαρὺ κεφάλι, θὰ χάσκης, θὰ ζαλίζεσαι, θὰ μυρίζῃς κρασίλα. Ὅλα θὰ σοῦ φαίνωνται ὅτι γυρίζουν, ὅλα ὅτι κλονίζονται. Ἡ μέθη ἐπιφέρει βέβαια ὕπνον, ἀδελφὸν τοῦ θανάτου, καὶ ἐγρήγορσιν πού ὁμοιάζει μὲ ὄνειρα.

11. Ἄραγε γνωρίζεις καλὰ ποῖος εἶναι αὐτὸς τὸν ὁποῖον πρόκειται νὰ ὑποδεχθῆς; Εἶναι αὐτὸς πού μᾶς ἐπηγγέλθη ὅτι «ἐγὼ καὶ ὁ πατέρας μου, θὰ ἔλθωμεν εἰς αὐτόν καὶ θὰ κατοικήσωμεν μαζί του»⁵⁶. Διατί λοιπὸν προπορεύεσαι εἰς τὴν μέθην καὶ κλείνεις τὴν εἴσοδον εἰς τὸν Δεσπότην; Διατί προτρέπεις τὸν ἐχθρὸν νὰ προκαταλάβῃ τὰ ὀχυρώματά σου; Ἡ μέθη δὲν ὑποδέχεται τὸν Κύριον. Ἡ μέθη ἀπομακρύνει τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Διότι ὁ μὲν καπνὸς ἀποδιώκει τὰ μελίσσια, τὸ ὄργιον δὲ τῆς μέθης ἀποδιώκει τὰ πνευματικὰ χαρίσματα. Ἡ νηστεία εἶναι ἡ εὐπρέπεια τῆς πόλεως, ἡ σταθερότης τῆς ἀγορᾶς, ἡ εἰρήνη τῶν οἰκιῶν, ἡ σωτηρία τῶν ὑπαρχόντων. Θέλεις νὰ ἰδῆς τὴν μεγαλοπρέπειάν της; Σύγκρινε, παρακαλῶ, τὴν σημερινὴν ἑσπέραν μὲ τὴν αὔριον καὶ θὰ ἰδῆς νὰ μεταβάλλῃ τὴν πόλιν ἀπὸ τὴν ταραχὴν καὶ τὴν ζάλην εἰς βαθεῖαν γαλήνην. Εὐχομαι δὲ καὶ ἡ σημερινὴ νὰ ὁμοιάζῃ μὲ τὴν αὔριαν κατὰ τὴν σεμνότητα καὶ ἡ αὔριον νὰ μὴ ὑπολείπεται σὲ φαιδρότητα ἀπὸ τὴν σήμερον. Καὶ ὁ Κύριος, πού μᾶς ὠδήγησεν εἰς αὐτὴν τὴν περίοδον τοῦ χρόνου, μακάρι νὰ μᾶς παράσχῃ, ὡσάν εἰς ἀγωνιστάς, ἀφοῦ ἐπιδειξῶμεν τὴν στερεότητα καὶ τὴν δύναμιν τῆς καρτερίας εἰς τοὺς προκαταρκτικούς ἀγῶνας, νὰ φθάσωμεν καὶ εἰς τὴν κυρίαν ἡμέραν τῶν στεφάνων, τώρα μὲν τῆς ἀναμνήσεως τοῦ πάθους τοῦ Σωτῆρος, εἰς δὲ τὸν μέλλοντα αἰῶνα τῆς ἀνταποδόσεως αὐτῶν πού ἔχουν βιωθῆ ἀπὸ μᾶς ἐν ὄψει τῆς δικαιοκρισίας αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ, διότι εἰς αὐτὸν ἀνήκει ἡ αἰώνιος δόξα. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Β'
ΠΕΡΙ ΝΗΣΤΕΙΑΣ

1. «Παρακαλεῖτε, φησίν, ἱερεῖς τὸν λαόν· λαλήσατε εἰς τὰ ὦτα Ἱερουσαλήμ». Ἰκανὴ τοῦ λόγου ἡ φύσις, τῶν μὲν σπουδαίων τὰς ὁρμὰς ἐπιτεῖναι, τῶν δὲ ῥαθύμων καὶ νωθῶν ἐπεγεῖραι τὸ πρόθυμον. Ὅθεν στρατηγοὶ μὲν εἰς παράταξιν τὸν
5 στρατὸν καθιστῶντες, τοῖς παρακλητικοῖς λόγοις πρὸ τῶν ἀγῶνων κέχρηται, καὶ τοσαύτην ἔχει δύναμιν ἢ παραίνεσις, ὥστε πολλοῖς καὶ θανάτου πολλάκις καταφρόνησιν ἐμποιεῖν. Γυμνασται δὲ καὶ παιδοτριβίαι, πρὸς τοὺς ἐν τοῖς σταδίοις ἀγῶνας τοὺς ἀθλοῦντας προσάγοντες, πολλὰ περὶ τοῦ χρῆναι πονεῖν
10 ὑπὲρ τῶν στεφάνων διακελεύονται, ὥστε καὶ συνεπέσθησαν πολλοί, τῇ περὶ τὴν νίκην φιλοτιμίᾳ, τῶν σωμάτων ὑπεριδεῖν. Καὶ τοίνυν καὶ ἐμοὶ τοὺς Χριστοῦ στρατιώτας πρὸς τὸν κατὰ τῶν ἀοράτων ἐχθρῶν πόλεμον διατάσσοντι καὶ τοὺς ἀθλητὰς τῆς εὐσεβείας ἐπὶ τοὺς τῆς δικαιοσύνης στεφάνους διὰ τῆς
5 ἐγκρατείας παρασκευάζοντι, ἀναγκαῖος ὁ λόγος τῆς παρακλίσεως. Τί οὖν φημί, ἀδελφοί; Ὅτι τοὺς μὲν τὰ τακτικὰ μελειῶντας καὶ τοὺς ἐν παλαίστραις διαπονουμένους, ἀκόλουθόν ἐστι τῇ δαφιλείᾳ τῆς τροφῆς κατασαρκοῦν ἐαυτούς, ὡς ἂν εὐτονώτερον τῶν πόνων ἀντιλαμβάνονται· οἷς δὲ «Ὅθκ ἔστιν
20 ἡ πᾶλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας», τούτοις διὰ τῆς ἐγκρατείας

1. Ἡσ. 40,1 - 2.

2. Ἐφεσ. 6,12.

ΛΟΓΟΣ Β΄ ΠΕΡΙ ΝΗΣΤΕΙΑΣ

1. «Παρηγορεῖτε, λέγει, ἱερεῖς τὸν λαόν. Λαλήσατε εἰς τὰς ἀκοὰς τῆς Ἱερουσαλήμ» ¹. Ἡ φύσις τοῦ λόγου εἶναι ἱκανὴ ἄφ' ἑνὸς μὲν νὰ ἐντείνῃ τὰς δυνάμεις τῶν ἐπιμελῶν, ἄφ' ἑτέρου δὲ νὰ διεγείρῃ τὴν προθυμίαν τῶν νωθῶν. Διὰ τοῦτο οἱ στρατηγοί, ὅταν παρατάσσουν τὸν στρατὸν πρὸς μάχην, μεταχειρίζονται τοὺς προτρεπτικούς λόγους πρὸ τῶν ἀγώνων καὶ ἡ παραίνεσις ἔχει τόσην δύναμιν, ὥστε πολλὰς φορὰς νὰ ἐμβάλλῃ εἰς πολλοὺς ἀκόμη καὶ τὴν περιφρόνησιν τοῦ θανάτου. Οἱ δὲ γυμνασταὶ καὶ οἱ ἐκπαιδευταὶ τῶν νέων, ὅταν ὀδηγοῦν τοὺς ἀθλητὰς εἰς τοὺς ἀγῶνας τῶν σταδίων, κάμνουν πολλὰς προτροπὰς περὶ τοῦ ὅτι πρέπει νὰ μοχθοῦν διὰ τὰ στεφάνια, ὥστε πολλοὶ νὰ πείθωνται μὲ τὴν φιλοτιμίαν εἰς τὴν νίκην νὰ περιφρονοῦν τὰ σώματα. Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ εἰς ἐμέ πού παρατάσσω τοὺς σαρτιώτας τοῦ Χριστοῦ διὰ πόλεμον ἐναντίον τῶν ἀοράτων ἐχθρῶν καὶ πού προετοιμάζω διὰ τῆς ἐγκρατείας τοὺς ἀθλητὰς τῆς εὐσεβείας διὰ τὰ στεφάνια τῆς δικαιοσύνης, εἶναι ἀναγκαῖος ὁ προτρεπτικὸς λόγος. Τί λοιπὸν λέγω, ἀδελφοί; Ὅτι αὐτοὶ μὲν πού μελετοῦν τὰ πολεμικὰ πράγματα καὶ ἀσκοῦνται εἰς τὰς παλαιστρας εἶναι φυσικὸν μὲ τὴν ἀφθονίαν τῆς τροφῆς νὰ παχαίνουν τοὺς ἑαυτοὺς των, ὥστε δυναμικώτερα νὰ καταπιάνωνται μὲ τοὺς ἀγῶνας. Αὐτοὶ δὲ πού δὲν παλαίουσιν μὲ αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ «μὲ τὰς ἀρχάς, μὲ τὰς ἐξουσίας, μὲ τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τούτου, μὲ τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας» ², αὐτοὶ εἶναι ἀνάγ-

καὶ τῆς νηστείας ἀναγκαῖόν ἐστι τὸ πρὸς τὸν ἀγῶνα καταγυμνάζεσθαι. Ἐλαιον μὲν γὰρ πιαίνει τὸν ἀθλητὴν, νηστεία δὲ τὸν ἀσκητὴν τῆς εὐσεβείας κρατύνει. Ὅστε ὅσον ὑφαιρεῖς τῆς σαρκός, τοσοῦτον ποιήσεις τῆς πνευματικῆς εὐδεξίας τὴν ψυχὴν 5 ἀποστίλβειν. Ὁδὲ γὰρ σωματικοῖς τόνοις, ἀλλὰ καρτερίᾳ ψυχῆς καὶ τῇ πρὸς τὰς θλίψεις ὑπομονῇ τὸ πρὸς τοὺς ἀοράτους ἐχθροὺς περιγίνεται κράτος.

2. Ἔστι μὲν οὖν πάντα τὸν χρόνον ἡ νηστεία ὠφέλιμος, τοῖς αἰρουμένοις αὐτὴν (οὔτε γὰρ ἐπήρεια δαιμόνων κατατολμᾷ 10 τοῦ νηστεύοντος, καὶ οἱ φύλακες τῆς ζωῆς ἡμῶν ἄγγελοι φιλοπονώτερον παραμένουσι τοῖς διὰ νηστείας τὴν ψυχὴν κεκαθαυμένοις)· πολλῶ δὲ πλέον νῦν, ὅτε εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην περιαγγέλλεται τὸ κήρυγμα. Καὶ οὔτε τις νῆσος, οὐκ ἤπειρος, οὐ πόλις, οὐκ ἔθνος, οὐκ ἐσχατιὰ ἀνήκοός ἐστι τοῦ κηρύγματος. 15 Ἀλλὰ καὶ στρατόπεδα, καὶ ὁδοιπόροι, καὶ πλωτῆρες, καὶ ἔμποροι, πάντες ὁμοίως καὶ ἀκούουσι τοῦ παραγγέλματος καὶ περιχαρῶς ὑποδέχονται. Ὅστε μηδεὶς ἑαυτὸν ἔξω ποιεῖτω τοῦ καταλόγου τῶν νηστευόντων, ἐν ᾧ πάντα γένη καὶ πᾶσα ἡλικία καὶ ἀξιομάτων διαφοραὶ πᾶσαι καταλέγονται. Ἄγγε- 20 λοὶ εἰσιν οἱ καθ' ἑκάστην ἐκκλησίαν ἀπογραφόμενοι τοὺς νηστεύοντας. Ὅρα μὴ διὰ μικρὰν ἡδονὴν βρωμάτων ζημιωθῆς μὲν τὴν ἀπογραφὴν τοῦ ἀγγέλου, ὑπόδικον δὲ σαυτὸν λιποταξίου γραφῆς τῷ στρατολογήσαντι καταστήσης. Ἐλάττων ὁ κίνδυνος, ρίψασπιν ἐπὶ παρατάξεως ἀπελεγχθῆναί τινα, ἢ τὸ 25 μέγα ὄπλον τὴν νηστείαν ἀποβαλόντα φανῆναι. Πλούσιος εἶ; μὴ καθυβρίσης τὴν νηστείαν, ἀπαξιώσας λαβεῖν αὐτὴν ὁμοτράπεζον, μηδὲ τῆς οἰκίας σεαυτοῦ ἄτιμον ἀποπέμψη παρενημερηθεῖσαν ὑπὸ τῆς ἡδονῆς, μὴ ποτέ σε καταγγείλῃ ἐπὶ τοῦ νομοθέτου τῶν νηστειῶν καὶ πολλαπλασιονὰ σοὶ ἀπὸ καταδί-

κη νὰ ἀσκοῦνται διὰ τὸν πόλεμον αὐτὸν διὰ τῆς νηστείας καὶ τῆς ἐγκρατείας. Διότι τὸ μὲν λάδι παχαίνει τὸν ἀθλητὴν, ἡ δὲ νηστεία κάμνει ἰσχυρὸν τὸν ἀσκητὴν τῆς εὐσεβείας. Ὡστε ὅσον ἀφαιρεῖς ἀπὸ τὴν σάρκα τόσον θὰ κάμης νὰ ἀπαστράπτῃ ἡ ψυχὴ ἀπὸ πνευματικὴν λαμπρότητα. Διότι ἡ κυριαρχία ἐπὶ τῶν ἀοράτων ἐχθρῶν ἐπιτυγχάνεται ὄχι μὲ τὰς σωματικὰς δυνάμεις, ἀλλὰ μὲ τὴν καρτερίαν τῆς ψυχῆς καὶ τὴν ὑπομονὴν εἰς τὰς θλίψεις.

2. Ἡ νηστεία λοιπὸν δι' αὐτοὺς ποῦ τὴν προτιμοῦν εἶναι ὠφέλιμος καθ' ὅλον τὸν χρόνον, διότι ἡ δαιμονικὴ ἐπήρεια δὲν ἀποθρασύνεται κατὰ τοῦ νηστεύοντος καὶ ἐπὶ πλεόν οἱ φύλακες ἄγγελοι τῆς ζωῆς μας μὲ περισσοτέραν φιλοπονίαν παραμένουν εἰς αὐτοὺς ποῦ μὲ τὴν νηστείαν ἔχουν ἀποκαθαρθῆ, πολὺ δὲ περισσότερον τώρα, ὅποτε εἰς ὀλόκληρον τὴν οἰκουμένην διαδίδεται τὸ κήρυγμα. Καὶ δὲν ὑπάρχει οὔτε νησί, οὔτε ἡπειρος, οὔτε πόλις, οὔτε ἔθνος, οὔτε ἄκρη γῆς, ποῦ νὰ μὴ ἀκούεται τὸ κήρυγμα. Ἐπίσης καὶ τὰ στρατόπεδα καὶ οἱ ταξιδιωταὶ καὶ οἱ ναῦται καὶ οἱ ἔμποροι, ὅλοι ὁμοίως καὶ ἀκούουν τὸ παράγγελμα καὶ περιχαρῶς τὸ ὑποδέχονται. Ὡστε κανεὶς ἄς μὴ ἐξαιρέσῃ τὸν ἑαυτὸν του ἀπὸ τὸν κατάλογον τῶν νηστευόντων. Εἰς αὐτὸν συμπεριλαμβάνονται ὅλα τὰ γένη καὶ ὅλαι αἱ ἡλικίαι καὶ ὅλα τὰ διάφορα ἀξιώματα. Ἄγγελοι εἶναι αὐτοὶ ποῦ κάμνουν τὴν ἀπογραφὴν τῶν νηστευόντων εἰς κάθε ἐκκλησίαν. Πρόσχε μήπως ἐξ αἰτίας μικρᾶς ἡδονῆς φαγητῶν χάσης ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν ἀπογραφὴν τοῦ ἀγγέλου, ἀφ' ἑτέρου δὲ καταστήσης ὑπόδικον τὸν ἑαυτὸν σου εἰς τὸν στρατολόγον διὰ δίκην ἐπὶ λιποταξία. Ὁ κίνδυνος νὰ τιμωρηθῇ κάποιος ποῦ ἔχει πετάξῃ τὴν ἀσπίδα εἰς τὴν μάχην εἶναι μικρότερος παρὰ ἀπὸ τὸ νὰ φανῇ ὅτι ἀπορρίπτει τὸ ὄπλον τῆς νηστείας. Εἶσαι πλούσιος; Μὴ ὑβρίζῃς τὴν νηστείαν μὲ τὸ νὰ ἀπαξιώσης νὰ τὴν κάμης ὁμοτράπεζον· μήτε νὰ τὴν ἀποπέμψῃς ἀπὸ τὸ σπίτι σου ἀτιμασμένην ἀπὸ τὴν ἡδονὴν, διὰ νὰ μὴ σὲ καταγγείλῃ κάποτε εἰς τὸν νομοθέτην τῶν νηστειῶν καὶ

κης ἐπαγάγι τὴν ἔνδειαν, ἢ ἐξ ἀρρωστίας σώματος, ἢ ἐξ ἄλλης τινὸς σκυθρωπῆς περιστάσεως. Ὁ πένης μὴ εἰρωνευέσθω πρὸς τὴν νηστείαν, πάλαι σύνοικον αὐτὴν καὶ ὁμοδίαιτον ἔχων. Γυναιξὶ δὲ ὡσπερ τὸ ἀναπνεῖν, οὕτω καὶ τὸ νηστεύειν 5 οἰκειὸν ἐστὶ κατὰ φύσιν. Οἱ παῖδες, ὡσπερ τῶν φυτῶν τὰ εὐθαλῆ, τῷ τῆς νηστείας ὕδατι καταρδενέσθωσαν. Τοῖς πρεσβυτέροις κοῦφον ποιεῖ τὸν πόνον ἢ ἐκ παλαιοῦ πρὸς αὐτὴν οἰκείωσις· πόνοι γὰρ ἐκ μακρῆς συνηθείας μελετηθέντες, ἀλυπότερον προσπίπτουσι τοῖς γεγυμνασμένοις. Τοῖς ὁδοιπόροις 10 εὐσταλὴς ἐστὶ συνέμπορος ἡ νηστεία. Ὡσπερ γὰρ ἡ τροφή ἀχθοφορεῖν αὐτοὺς ἀναγκάζει, τὰς ἀπολαύσεις περικομίζοντας, οὕτω κούφους αὐτοὺς καὶ εὐζώνους ἡ νηστεία παρασκευάζει. Εἶτα, στρατείας μὲν ὑπεροχίου προγραφείσης, τὰ ἀναγκαῖα, οὐχὶ τὰ πρὸς τροφήν, ἐπισιτίζονται στρατιῶται· ἡμῖν δὲ πρὸς 15 τὸν κατὰ τῶν ἀοράτων ἐχθρῶν πόλεμον ἔξιοῦσι καὶ μετὰ τὴν τούτων νίκην πρὸς τὴν ἄνω πατρίδα ἐπειγομένοις, οὐ πολλῷ μᾶλλον ἀρμόσει ὡσπερ ἐπὶ στρατοπέδον διαιτωμένοις, αὐτοῖς ἀρκεῖσθαι τοῖς ἀναγκαίοις;

3. Κακοπάθησον ὡς καλὸς στρατιώτης καὶ ἄθλησον 20 νομίμως, ἵνα στεφανωθῆς, ἐκεῖνο εἰδὼς, ὅτι πᾶς ὁ ἀγωνιζόμενος, πάντα ἐγκρατεύεται. Ὁ δὲ με ὑπῆλθεν ἀρετίως λέγοντα, ἄξιον μὴ παριδεῖν· ὅτι τοῖς μὲν τοῦ κόσμου στρατιώταις κατὰ τὴν τῶν καμάτων ἀναλογίαν τὸ σιτηρέσιον αὐξεται, τοῖς δὲ πνευματικοῖς ὀπλίταις, ὁ τὸ ἔλαττον ἔχων τῆς τροφῆς, τὸ μείζον 25 ἔχει τοῦ ἀξιώματος. Ὡς γὰρ ἡ περικεφαλαία ἡμῶν παρήλλακται τὴν φύσιν πρὸς τὴν φθαρτὴν, τῆς μὲν γὰρ ὕλη ἐστὶν ὁ χαλκός, ἡ δὲ ἐκ τῆς ἐλπίδος τοῦ σωτηρίου συνέστηκε· καὶ ὁ θυρεὸς ἐκεί-

3. Β' Τιμ. 2,3· Α' Κορ. 9,25.

4. Α' Θεσσ. 5,8.

σοῦ ἐπιφέρῃ πολλαπλασίαν τὴν στέρησιν ἀπὸ καταδίκην ἢ σωματικὴν ἀρρώστιαν ἢ κάποιαν ἄλλην δυσχερῆ περιστάσιν. Ὁ πτωχὸς νὰ μὴ γίνεταί εἰρωνικὸς ἀπέναντι τῆς νηστείας, διότι ἀπὸ πολὺ παλαιὰ τὴν ἔχει σύνοικον καὶ ὁμοτρόπεζον. Εἰς τὰς γυναῖκας δέ, ὅπως ἡ ἀναπνοή, ἔτσι καὶ ἡ νηστεία εἶναι οἰκεία καὶ φυσιολογική. Τὰ παιδιά, ὅπως τὰ θαλερὰ ἀπὸ τὰ φυτὰ, ἔτσι μὲ τὸ νερὸν τῆς νηστείας νὰ ποτίζωνται. Εἰς τοὺς πρεσβυτέρους ἢ παλαιὰ οἰκείωσις πού εἶχαν πρὸς αὐτὴν κάμνει ἑλαφρὸν τὸν κόπον. Διότι οἱ κόποι πού ἔχουν μελετηθῆ κατόπιν μακρᾶς συνηθείας δὲν προκαλοῦν τόσον πόνον εἰς τοὺς γυμνασμένους. Εἰς τοὺς ὀδοιπόρους ἢ νηστεία εἶναι καλὸς συνταξιδιώτης. Διότι ὅπως ἡ τρυφή τοὺς ἀναγκάζει νὰ σηκώνουν βάρη, μὲ τὸ νὰ κουβαλοῦν μαζί των τὰς ἀπολαύσεις, ἔτσι ἡ νηστεία τοὺς κάμνει ἑλαφροὺς καὶ εὐκινήτους. Ἐπειτα, ὅταν ἀναγγελθῆ ἐκστρατεία ἔξω ἀπὸ τὰ ὄρια τῆς χώρας, οἱ στρατιῶται προμηθεύονται τὰ ἀναγκαῖα καὶ ὄχι ἐκεῖνα πού εἶναι πρὸς τέρψιν. Ἡμεῖς δὲ πού ἐξερχόμεθα εἰς τὸν πόλεμον κατὰ τῶν ἀοράτων ἐχθρῶν καὶ πού μετὰ τὴν νίκην αὐτῶν σπεύδομεν πρὸς τὴν οὐράνιον πατρίδα δὲν ἀρμόζει πολὺ περισσότερον νὰ τρεφόμεθα ὡσάν εἰς στρατόπεδον καὶ νὰ ἀρκοῦμεθα εἰς αὐτὰ πού εἶναι ἀναγκαῖα;

3. Νὰ κατορθώσῃς σάν καλὸς στρατιώτης καὶ νὰ ἀθλήσῃς μὲ νόμιμα μέσα, διὰ νὰ στεφανωθῆς, γνωρίζων καλὰ ἐκεῖνο, ὅτι καθέννας πού ἀγωνίζεται εἶναι εἰς ὅλα ἐγκρατής³. Ἀξίζει δὲ νὰ μὴ παραβλέψωμεν αὐτὸ πού μου ἤλθεν εἰς τὸν νοῦν τώρα πού ὁμιλῶ, ὅτι δηλαδὴ εἰς τοὺς κοσμικοὺς στρατιώτας τὸ συσσίτιον αὐξάνεται ἀνάλογα μὲ τοὺς κόπους, εἰς τοὺς πνευματικοὺς ὁμως ὀπλίτας αὐτὸς πού ἔχει τὴν ὀλιγωτέραν τροφήν ἔχει τὸ μεγαλύτερον ἀξίωμα. Διότι ὅπως ἡ περικεφαλαία μας διαφέρει κατὰ τὴν φύσιν πρὸς τὴν φαρτήν, διότι ὕλη αὐτῆς μὲν εἶναι ὁ χαλκός, ἡ ἄλλη δὲ ἔχει συσταθῆ ἀπὸ τὴν σωτήριον ἐλπίδα⁴, καὶ ἡ ἀσπίδα εἰς ἐκεῖ-

νοις μὲν ἐκ ξύλου καὶ βύρσης πεποίηται, ἡμῖν δὲ τὸ τῆς πίστεώς ἐστι προβόλαιον, καὶ θώρακι ἡμεῖς μὲν τῷ τῆς δικαιοσύνης περιπεφράγμεθα, ἐκεῖνοι δὲ χιτῶνά τινα ἀλυσιδωτὸν περιφέρουσι, καὶ μάχαιρα ἡμῖν μὲν ἢ τοῦ πνεύματός ἐστι πρὸς ἄμν-
 5 ναν, οἱ δὲ τὴν ἐκ σιδήρου προβάλλονται, οὕτω δῆλον ὅτι τροφαὶ οὐχ αἱ αὐταὶ ἀμφοτέροις τὴν ἰσχὺν ἐμποιοῦσιν· ἀλλ' ἡμᾶς μὲν τὰ δόγματα τῆς εὐσεβείας ῥώνουσιν, ἐκεῖνοι δὲ ἢ πλησμονὴ τῆς γαστροῦ ἀναγκαία. Ἐπεὶ οὖν ἤγαγεν ἡμῖν περιτρέχων ὁ χρόνος τὰς πολυποθήτους ταύτας ἡμέρας, ὡς παλαιὰς τροφούς,
 10 ἄσμενοι πάντες ὑποδεξώμεθα, δι' ὧν ἐτιθηθήσατο ἡμᾶς ἢ Ἐκκλησία πρὸς τὴν εὐσεβείαν. Μέλλον τοίνυν νηστεύειν μὴ σκωθροπάσης ἰουδαϊκῶς, ἀλλ' εὐαγγελικῶς σεαυτὸν καταφαιδρυνον· μὴ πενθῶν τῆς γαστροῦ τὴν ἔνδειαν, ἀλλὰ συνηθόμενος τῇ ψυχῇ τῶν πνευματικῶν ἀπολαύσεων. Οἶδας γὰρ ὅτι «Ἡ
 15 σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ πνεύματος, τὸ δὲ πνεῦμα κατὰ τῆς σαρκός». Ἐπεὶ οὖν ταῦτα ἀλλήλοις ἀντίκειται, ὑφέλωμεν τῆς σαρκὸς τὴν ἐδπάθειαν, ἀυξήσωμεν δὲ τῶν ψυχῶν τὴν ἰσχύν, ἵνα διὰ τῆς νηστείας κατὰ τῶν παθῶν λαβόντες τὰ νικητήρια, τοὺς τῆς ἐγκρατείας στεφάνους ἀναδυσώμεθα.

20 4. Ἦδη οὖν σεαυτὸν ἄξιον παρασκεύασον τῆς σεμνοτάτης νηστείας· μὴ τῇ σημερινῇ μέθῃ τὴν αὔριον διαφθείρης ἐγκράτειαν. Κακὸς ὁ λογισμὸς, πονηρὰ ἢ ἐπίνοια· ἐπειδὴ πέντε ἡμερῶν νηστεία ἡμῖν προκεκίρηνται, σήμερον ἑαυτοὺς τῇ μέθῃ καταβαπτίσωμεν. Οὐδεὶς γυναικα σεμνήν νόμοις γαμικοῖς
 25 ἐπάγεσθαι μέλλον, παλλακίδας καὶ ἑταίρας προλαβὼν εἰσοικίζεται. Οὐ γὰρ ἀνέχεται ἢ νομίμη τὴν μετὰ τῶν διεφθαρμένων

5. Ἐφεσ. 6,16 - 17.

6. Ματθ. 6,16 - 17.

νοὺς μὲν ἔχει κατασκευασθῆ ἀπὸ ξύλον καὶ δέρμα, εἰς ἡμᾶς δὲ εἶναι τὸ δόρυ τῆς πίστεως, καὶ ἡμεῖς μὲν ἔχομεν περιφραχθῆ μὲ τὸ θώρακα τῆς δικαιοσύνης, ἐκεῖνοι δὲ περιτυλίσσουν κάποιον ἀλυσιδωτὸν χιτῶνα, καὶ δι' ἡμᾶς μὲν μάχαιρα πρὸς ἄμυναν εἶναι αὐτῆ τοῦ ἁγίου Πνεύματος⁵, αὐτοὶ δὲ προτείνουν τὴν σιδερένιαν, ἔτσι λοιπὸν δὲν ἐνδυναμώνουν καὶ τὸν ἕνα καὶ τὸν ἄλλον αἱ ἴδιαι τροφαί. Ἄλλ' ἡμᾶς μὲν μᾶς δυναμώνουν τὰ δόγματα τῆς εὐσεβείας δι' ἐκείνους δὲ εἶναι ἀναγκαῖον τὸ γέμισμα τῆς κοιλίας. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ χρόνος ποῦ γυρίζει μᾶς ἔφερε τὰς πολυποθήτους αὐτὰς ἡμέρας, σὰν παλαιὰς τροφούς, χαρούμενοι ὡς τὰς ὑποδεχθοῦμεν. Μὲ αὐτὰς ἡ Ἐκκλησία μᾶς ἀνέθρεψεν εἰς τὴν εὐσέβειαν. Ὅταν λοιπὸν πρόκηται νὰ νηστεύσης μὴ σκυθρωπάσης σὰν Ἰουδαῖος, ἀλλὰ εὐαγγελικὰ λάμπρυνε τὸν ἑαυτὸν σου⁶. Δηλαδή νὰ μὴ πενθῆς διὰ τὴν στέρησιν τῆς κοιλίας, ἀλλὰ νὰ χαίρεσαι ὀλόψυχα διὰ τὰς πνευματικὰς ἀπολαύσεις. Διότι γνωρίζεις πολὺ καλὰ ὅτι «ἡ σὰρκα ἔχει ἐπιθυμίας ἀντιθέτους πρὸς τὸ πνεῦμα, τὸ δὲ πνεῦμα ἀντιθέτους πρὸς τὴν σὰρκα»⁷. Ἐπειδὴ λοιπὸν αὐτὰ ἀντιτίθενται μεταξὺ τῶν, ὡς μειώσωμεν τὴν εὐπάθειαν τῆς σαρκὸς καὶ ὡς αὐξήσωμεν τὴν δύναμιν τῶν ψυχῶν, διὰ νὰ φορέσωμεν τὰ στεφάνια τῆς ἐγκρατείας, ἀφοῦ διὰ τῆς νηστείας λάβωμεν τὰ νικητήρια ἐναντίον τῶν παθῶν.

4. Κάμε λοιπὸν κιόλας τὸν ἑαυτὸν σου ἄξιον διὰ τὴν τόσον σεμνὴν νηστείαν καὶ μὴ καταστρέφης μὲ τὴν σημερινὴν μέθην τὴν ἐγκράτειαν τῆς αὔριον. Ὁ συλλογισμὸς εἶναι κακὸς καὶ πονηρὰ ἡ σκέψις· ἐπειδὴ δηλαδή μᾶς ἔχει προαναγγελθῆ νηστεία πέντε ἡμερῶν, σήμερα ὡς βυθισθοῦμεν εἰς τὴν μέθην. Κανεῖς, ὅταν πρόκηται σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους νὰ νυμφευθῆ σεμνὴν γυναῖκα, δὲν βάζει προηγουμένως εἰς τὸ σπῆτι παλλακίδας καὶ πόρνους. Διότι ἡ νόμιμος σύζυγος δὲν ἀνέχεται τὴν συνοίκησιν μὲ τὰς διεφθαρ-

7. Γαλάτ. 5,17.

συνοίκησιν. Μὴ τοίνυν καὶ σύ, προσδοκωμένης νηστείας, προ-
 εισαγάγῃς τὴν μέθην, τὴν πάνδημον πόρνην, τὴν ἀναισχυντίας
 μητέρα, τὴν φιλόγελον, τὴν μαινάδα, τὴν πρὸς πᾶσαν ἰδέαν
 ἀσχημοσύνης εὐκολον. Οὐ γὰρ μὴ εἰσέλθῃ νηστεία καὶ δέησις
 5 εἰς ψυχὴν ὀνυωθεῖσαν ὑπὸ τῆς μέθης. Τὴν νηστεύοντα εἶσω
 τῶν ἱερῶν περιβόλων παραδέχεται ὁ Κύριος, τὸν κραιπαλῶν-
 τα ὡς βέβηλον καὶ ἀνίερον οὐ προσίεται. Ἐὰν γὰρ ἔλθῃς αὐ-
 ριον οἶνον ἀπόζων καὶ τούτου σεσηπότος, πῶς εἰς νηστείαν
 σοι τὴν κραιπάλην λογίσομαι; Μὴ γὰρ ὅτι πρόσφατον οὐκ
 10 ἐνεχέω τὸν ἄκρατον, ἀλλ' ὅτι οὐ καθαρεύεις οἶνον, τοῦτο λογίζου.
 Ποῦ σε τάξω; Ἐν τοῖς μεθύσοις, ἢ ἐν τοῖς νηστευταῖς; Ἡ
 παρελθοῦσα οἰνοφλυγία πρὸς ἑαυτὴν ἐπισπᾶται ἢ παροῦσα
 ἐνδεία νηστείαν προσμαρτυρεῖ. Ἀμφισβητήσιμος εἰ τῇ μέθῃ
 ὡσπερ ἀνδράποδον, καὶ οὐκ ἀφέξεται σου δικαίως, ἐναργεῖς
 15 τὰς ἀποδείξεις τῆς δουλείας παρεχομένη, τὴν ὄσμην τοῦ οἴνου
 ὡσπερ ἀγγεῖω ἐναπομείναςαν. Εὐθὺς ἡ πρώτη τῶν νηστειῶν
 ἀδόκιμός σοι γενήσεται, διὰ τὸ ἐναποκεῖσθαί σοι τῆς μέθης τὰ
 λείψανα. Ὡν δὲ ἡ ἀπαρχὴ ἀδόκιμος, καὶ τὸ πᾶν ἀπόβλητον
 δηλονότι. «Μέθυσοι Θεοῦ βασιλείαν οὐ κληρονομήσουσιν».
 20 Εἰ μεθύων ἔρχῃ ἐπὶ τὴν νηστείαν, τί σοι τὸ ὄφελος; Εἰ γὰρ ἀπο-
 κλείει σε τῆς βασιλείας ἡ μέθη, ποῦ σοι λοιπὸν χρήσιμον τὸ
 νηστεύειν; Οὐχ ὀρθῶς ὅτι καὶ τῶν ἵππων τοὺς ἀγωνιστὰς οἱ
 ἐμπειρότατοι πωλοδάμναι, τῆς ἀγωνίας προσδοκωμένης, διὰ
 τῆς ἐνδείας προευτρεπίζουσι; Σὺ δὲ ἐξεπίτηδες σεαυτὸν κατα-
 25 πιέζεις τῷ κόρῳ τοσοῦτον τῇ γαστριμαργίᾳ καὶ τὰ ἄλογα παρ-
 ελαύνεις. Βαρουμένη γαστήρ οὐχ ὅπως πρὸς δρόμον, ἀλλ' οὐ-

8. Ἡ νηστεία καὶ ἡ προσευχὴ εἶναι κατὰ τοὺς πατέρας τῆς Ἐκκλησίας μας «ἡ καλὴ συζυγία», διότι δέν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐννοηθῇ ἡ μία χωρὶς τὴν ἄλλην.

μένας. Μὴ λοιπὸν καὶ σύ, ἐνῶ ἀναμένεται ἡ νηστεία, ὀδηγῆς πρῶτα τὴν μέθην, τὴν δημοσίαν πόρνην, τὴν μητέρα τῆς ἀναισχυντίας, τὴν φίλην τοῦ γέλωτος, τὴν μανικὴν, τὴν εὐκόλον εἰς κάθε ἰδέαν ἀσχημοσύνης. Εἰς ψυχὴν ποῦ ἔχει λερωθῆ ἀπὸ τὴν μέθην δὲν θὰ εἰσέλθῃ νηστεία καὶ προσευχή⁸. Ὁ Κύριος προσδέχεται εἰς τὰς ἱεράς αὐλάς αὐτὸν ποῦ νηστεύει, δὲν δέχεται, ὡσάν βέβηλον καὶ ἀνίερον, τὸν μέθυσον. Διότι ἐάν ἔλθῃς αὐρίον, ἐνῶ μυρίζεις κρασί καὶ μάλιστα χωνευμένον, πῶς θὰ σοῦ ὑπολογίσω τὴν κραιπάλην ὡς νηστείαν; Διότι μὴ λογαριάζῃς αὐτό, ὅτι δηλαδὴ πρόσφατα δὲν κατηνάλωσες πολὺ κρασί, ἀλλὰ ὅτι δὲν εἶσαι καθαρὸς ἀπὸ κρασί. Ποῦ νὰ σὲ κατατάξω; Εἰς τοὺς μεθύσους ἢ εἰς τοὺς νηστευτάς; Ἡ προηγουμένη μέθη σύρει πρὸς τὸν ἑαυτὸν της, ἐνῶ ἡ παροῦσα δίαιτα ἐπιβεβαιώνει τὴν νηστείαν. Ὡσάν ἀνδράποδον εἶσαι ὑποκείμενος εἰς τὴν μέθην καὶ δικαίως δὲν θὰ ἀπομακρυνθῆ ἀπὸ ἐσέ, διότι μὲ τὸ νὰ παραμείνῃ, ὡσάν εἰς τὸ ἀγγεῖον ἢ μυρωδιά τοῦ οἴνου, παρέχει σαφεῖς ἀποδείξεις τῆς δουλείας. Εὐθύς ἀμέσως ἡ πρώτη ἡμέρα τῶν νηστειῶν θὰ σοῦ γίνῃ ἀπρόσφορος, διότι μέσα σου ἐναπομένουν τὰ λείψανα τῆς μέθης. Αὐτῶν ὅμως τῶν ὀπείων ἡ ἀρχὴ εἶναι ἀπόβλητος καὶ τὸ ὅλον, εἶναι φανερόν, ὅτι εἶναι ἀπόβλητον. «Οἱ μέθυσοι δὲν θὰ κληρονομήσουν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ»⁹. Ἐάν προσέρχῃσαι μεθυσμένος εἰς τὴν νηστείαν, τί σὲ ὠφελεῖ; Διότι ἐάν ἡ μέθη σὲ ἀποκλείῃ ἀπὸ τὴν βασιλείαν, ποῦ λοιπὸν θὰ σοῦ εἶναι χρήσιμος, ἡ νηστεία; Δὲν βλέπεις ὅτι καὶ οἱ πιὸ ἔμπειροι ἀλογοδασταὶ ἐν ὄψει τῶν ἀγώνων διὰ τῆς διαίτης προετοιμάζουν ἐκείνους ἀπὸ τοὺς ἵππους ποῦ ἀγωνίζονται; Ἐσὺ ὅμως ἐξεπίτηδες καταπιέξῃσαι μὲ τὸν κόρον· τόσον πολὺ ξεπερνᾷς καὶ τὰ ἄλογα εἰς τὴν λαιμαργίαν! Ἡ κοιλία ὅμως βαροφορτωμένη ὄχι μόνον διὰ δρόμον δὲν εἶναι ἐπιτηδεῖα, ἀλλ' οὔτε καὶ διὰ

9. Α' Κορ. 6,10.

δὲ πρὸς ἕπνον ἐπιτηδεΐα· διότι καταθλιβομένη τῷ πλήθει, οὐδὲ ἤρεμειν συγχωρεῖται, ἀλλ' ἀναγκάζεται πολλάς ποιεῖσθαι τὰς περιστροφὰς ἐφ' ἑκάτερα.

5. Νηστεία φυλάσσει νήπια, σωφρονίζει τὸν νέον, σε-
 5 μὸν ποιεῖ τὸν πρεσβύτερον· αἰδεσιμωτέρα γὰρ πολὺὰ νηστεία κεκοσμημένη. Γυναιξὶ κόσμος ἀρμοδιώτατος, ἀκμαζόντων χαλινός, συζυγίας φυλακτήριον, παρθενίας τροφός. Τοιαῦται μὲν αἱ καθ' ἕκαστον οἶκον αὐτῆς ἐπιμέλειαί. Δημοσίᾳ δὲ πῶς τῷ βίῳ ἡμῶν ἐμπολιτεύεται; Πᾶσαν ἀθρόως τὴν πόλιν καὶ
 10 πάντα τὸν δῆμον μεθαρμόζει πρὸς εὐταξίαν, κοιμίζει κραυγὴν, ἐξορίζει μάχην, λοιδορίαν κατασιγάξει. Τίνος διδασκάλου παρουσία παίδων θόρυβον οὕτως ἀθρόως καθίστησιν, ὡς ἡ νηστεία παραφανεῖσα ταραχὴν πόλεως καταστέλλει; Ποῖος κωμαστῆς ἐν νηστείᾳ προῆλθε; Ποῖος χορὸς ἀσελγῆς ἀπὸ νη-
 15 στείας συνέστη; Ἀπαλοὶ γέλωτες καὶ ἄσματα πορνικὰ καὶ δορῆσεις ἐκμανεῖς ἐξαπίνης τῆς πόλεως ὑπεξέρχονται, ὥσπερ ὑπὸ δικαστοῦ τινος ἀδστηροῦ τῆς νηστείας φρυγαδευθεῖσαι. Εἰ δὲ πάντες αὐτὴν εἰς τὴν ὑπὲρ τῶν πρακτέων σύμβουλον παρελάμβανον, οὐδὲν ἐκώλυε βαθεῖαν εἰρήνην εἶναι κατὰ πᾶσαν
 20 τὴν οἰκουμένην· μήτε ἐθνῶν ἐπανισταμένων ἀλλήλοις, μήτε στρατοπέδων συρρηγνυμένων. Οὐκ ἂν ἐχαλκεύετο ὄπλα, νηστείας κρατούσης, οὐδ' ἂν δικαστήρια συνεκροτεῖτο, οὐδ' ἂν ᾔσκουν τινὲς τὰ δεσμοπήρια, οὐδ' ἂν ὄλως εἶχον αἱ ἐρημίαι τοὺς κακουργοῦντας, ἢ αἱ πόλεις τοὺς συκοφάντας, ἢ τοὺς καταπον-
 25 τιστάς ἢ θάλασσα. Εἰ πάντες ἦσαν μαθηταὶ τῆς νηστείας, οὐδ' ἂν ἠκούσθη ὄλως, κατὰ τὸν τοῦ Ἰωβ λόγον, φωνὴ φορολόγου, οὐδ' ἂν οὕτως ἦν ὁ βίος ἡμῶν πολυστένακτος καὶ κατηφείας

ὑπνον, διότι καταπιεζομένη ἀπὸ τὸ βάρος, δὲν τῆς ἐπιτρέπεται οὔτε νὰ ἡρεμῇ, ἀλλ' ἀναγκάζεται νὰ γυρίζῃ πότε ἀπὸ τὴν μίαν καὶ πότε ἀπὸ τὴν ἄλλην.

5. Ἡ νηστεία προφυλάσσει τὰ νήπια, σωφρονίζει τὸν νέον, κάμνει σεβαστὸν τὸν γέροντα. Διότι τὰ γηράματα στολισμένα μὲ νηστείαν γίνονται πιὸ σεβαστά. Διὰ τὰς γυναῖκας εἶναι στολίδι ταιριαστό, χαλινάρι τῶν εὕρισκομένων εἰς ἀκμήν, φυλακτήριον τῆς συζυγικῆς ζωῆς, τροφὸς τῆς παρθενίας. Τέτοια λοιπὸν εἶναι αἱ φροντίδες αὐτῆς διὰ καθέ σπίτι. Πῶς ὁμως πολιτεύεται εἰς τὴν δημοσίαν ζωὴν μας; Διὰ μιᾶς ὀλόκληρον τὴν πόλιν καὶ ὀλόκληρον τὸν λαὸν καθιστᾷ εὐτακτον, κοιμίζει τὰς κραυγὰς, ἐξορίζει τὴν μάχην, κατασιγάζει τὴν κακολογίαν. Ποίου διδασκάλου ἢ παρουσίας ἀποκαθιστᾷ ἔτσι διὰ μιᾶς τὸν θόρυβον τῶν παιδιῶν, ὅπως ἡ νηστεία καταστέλλει τὴν ταραχὴν τῆς πόλεως, ὅταν ἐμφανισθῇ; Ποῖος ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ λαμβάνουν μέρος εἰς τὰς διασκεδάσεις ἐπροχώρησεν εἰς τὴν νηστείαν; Ποῖος ἀκόλαστος χορὸς προῆλθεν ἀπὸ τὴν νηστείαν; Τρυφερὰ γέλια, καὶ πορνικὰ τραγούδια καὶ ἕξαλλοι χοροὶ ἀμέσως ἀπομακρύνονται κρυφὰ ἀπὸ τὴν πόλιν, ὡσὰν νὰ ἔχουν φυγαδευθῆ ἀπὸ κάποιον αὐστηρὸν δικαστὴν, τὴν νηστείαν. Ἐὰν ὅλοι τὴν ἐδέχοντο ὡς σύμβουλον δι' αὐτὰ ποὺ πρέπει νὰ πράττουν, τίποτε δὲν θὰ ἠμπόδιζε νὰ ἐπικρατήσῃ ἄκρα εἰρήνη εἰς ὀλόκληρον τὴν οἰκουμένην, ἀφοῦ οὔτε τὰ ἔθνη θὰ ἐπαναστατοῦν τὸ ἓνα κατὰ τοῦ ἄλλου, οὔτε τὰ στρατεύματα θὰ ἔρχωνται εἰς σύρραξιν. Ἐὰν ἡ νηστεία ἐπικρατοῦσε, δὲν θὰ κατεσκευάζοντο ὅπλα, δὲν θὰ ἐγίνοντο δικαστήρια, οὔτε θὰ ἐφυλακίζοντο μερικοί, οὔτε γενικῶς αἱ ἐρημίαι θὰ ἐφιλοξενοῦσαν τοὺς κακοποιούς, οὔτε αἱ πόλεις τοὺς συκοφάντας καὶ ἡ θάλασσα τοὺς πειρατάς. Ἐὰν ὅλοι ᾔσαν μαθηταὶ τῆς νηστείας δὲν θὰ εἶχεν ἀκουσθῆ καθόλου, σύμφωνα μὲ τὸν λόγον τοῦ Ἰωβ¹⁰, φωνὴ εἰσπράκτορος τῶν φόρων, οὔτε θὰ ἦτο τόσον πολυστένακτος ὁ βίος μας καὶ γεμάτος ἀπὸ κα-

πλήρης, εἰ νηστεία τὸν βίον ἡμῶν ἐπρυτάνευε. Δῆλον γὰρ ὅτι ἐδίδαξεν ἂν πάντας οὐχὶ βρωμάτων μόνον ἐγκράτειαν, ἀλλὰ καὶ φιλαργυρίας καὶ πλεονεξίας καὶ πάσης κακίας παντελῆ φυγὴν καὶ ἀλλοτριώσιν. Ὡν ἐξαιρεθέντων, οὐδὲν ἐκώλυεν ἐν
5 εἰρήνῃ βαθεῖα καὶ ἀταραξία ψυχῶν τὴν ζωὴν ἡμᾶς παραπέμ-
πειν.

6. Νῦν δὲ οἱ μὲν τὴν νηστείαν ἀποπεμπόμενοι, τὴν τρυ-
φήν δὲ ὡς μακαριότητα βίου μεταδιώκοντες, τὸν τε πολὺν ἐ-
κεῖνον τῶν κακῶν ἔσμὸν ἐπεισῆγαγον καὶ τὰ ἑαυτῶν προσ-
10 διαφθείρουσι σώματα. Παρατήρησόν μοι τῶν προσώπων τὴν
διαφορὰν, τῶν τε σήμερόν σοι κατὰ τὴν ἑσπέραν φανησομένων
καὶ τῶν αὔριον. Σήμερον οἰδοῦντα, ὑπέρυθρα, ἰδρωτὶ λεπτῶ
νοτιζόμενα, ὀφθαλμοὶ δίνυγροι, προπετεῖς, τὸ ἀκριβὲς τῆς αἰ-
σθήσεως ἐκ τῆς ἐνδοθεν ἀχλύος ἀφηρημένοι, αὔριον δὲ κατε-
15 σταλμένα, σεμνά, τὴν ἐκ τῆς φύσεως χροῖαν ἀπολαβόντα, συν-
νοίας γέμοντα καὶ πάσης αἰσθήσεως ἀκριβοῦς, οὐδεμιᾶς ἐν-
δοθεν αἰτίας ταῖς φυσικαῖς ἐνεργείαις ἐπισκοτοῦσης. Νηστεία,
ἢ τῶν ἀγγέλων ὁμοίωσις, ἢ τῶν δικαίων ὁμόσκηρος, ὁ τοῦ βίου
σωφρονισμός. Αὕτη νομοθέτην ἐποίησε τὸν Μωυσῆν· νηστείας
20 ἐστὶ καρπὸς Σαμουήλ. Νηστεύουσα προσηύξατο τῷ Θεῷ Ἄν-
να· «Ἄδωναὶ Κύριε, Ἐλωὶ Σαβαώθ, εἰ ἐπιβλέπων ἐπιβλέψης
ἐπὶ τὴν δούλην σου, καὶ δῶς μοι σπέρμα ἀνδρός, δώσω αὐτὸν
ἐνώπιόν σου δοτόν. Οἶνον καὶ σίκερα οὐ μὴ πίη, ἕως ἡμέρας
θανάτου αὐτοῦ». Αὕτη τὸν μέγαν Σαμψὼν ἐτιθηνήσατο, καὶ
25 ἕως ὅτε συμπάρῃν τῷ ἀνδρὶ, κατὰ χιλίους ἐπιπτον οἱ πολέμιοι,
καὶ πύλαι πόλεων ἀνεσπῶντο, καὶ λέοντες τῶν χειρῶν τὴν ἰ-

11. Α' Βασιλ. 1,11.

12. Κριτ. 13,14.

τήφειαν, ἔάν ἡ νηστεία ἐπρυτάνευεν εἰς τὴν ζωὴν μας. Διότι εἶναι φανερόν ὅτι θὰ ἐδίδασκειν εἰς ὅλους ὄχι μόνον τὴν ἐγκράτειαν ἀπὸ τὰ βρώματα ἀλλὰ καὶ ὀλοκληρωτικὴν φυγὴν καὶ ἀποξένωσιν καὶ ἀπὸ τὴν φιλαργυρίαν καὶ ἀπὸ τὴν πλεονεξίαν καὶ ἀπὸ κάθε κακίαν. Αὐτὰ ἔάν εἶχαν ἀποβληθῆ, τίποτε δὲν θὰ ἠμπόδιζε νὰ διάγωμεν ἡμεῖς τὴν ζωὴν μὲ βαθεῖαν εἰρήνην καὶ ἀταραξίαν ψυχῶν.

6. Τώρα ὅμως οἱ μὲν, μὲ τὸ νὰ ἀπορρίπτουν τὴν νηστείαν, νὰ ἐπιδιώκουν δὲ τὴν τρυφήν ὡς τὴν μακαριότητα τῆς ζωῆς, ἔχουν εἰσάγει καὶ τὴν μεγάλην ἐκείνην ἀφθονίαν τῶν κακῶν καὶ ἐπὶ πλέον καταστρέφουν τὰ σώματά των. Παρατήρησε, παρακαλῶ, τὴν διαφορὰν τῶν προσώπων καὶ αὐτῶν ποὺ σήμερα κατὰ τὸ βράδυ θὰ σοῦ παρουσιασθοῦν καὶ τῶν αὐριανῶν. Σήμερα πρισμένα, κατακόκκινα, ὑγρά ἀπὸ λεπτόν ἰδρῶτα, μάτια δλόυγρα, αὐθάδη, ἐστερημένα τὴν ἀκρίβειαν τῆς ὁράσεως ἐξ αἰτίας τῆς ἐσωτερικῆς συσκοτίσεως, αὔριον ὅμως ἐντροπαλά, σεμνά, ἔχοντα φυσικὸν χρῶμα, γεμάτα περίσκεψιν καὶ ἀκρίβειαν αἰσθήσεων, ἀφοῦ καμμία ἐσωτερικὴ αἰτία δὲν ἐπισκοτίζει τὰς φυσικὰς ἐνεργείας. Ἡ νηστεία εἶναι ἡ ὁμοίωσις τῶν ἀγγέλων, ἡ σύνοικος τῶν δικαίων, ἡ ἐγκράτεια τοῦ βίου. Αὐτὴ ἔκαμε νομοθέτην τὸν Μωυσῆν. Ὁ Σαμουὴλ εἶναι καρπὸς τῆς νηστείας. Ἡ Ἄννα ἐπροσευχῆθη εἰς τὸν Θεὸν ἀφοῦ ἐνήστευσε. «Κύριε τῶν δυνάμεων, ἔάν πράγματι προσβλέψης εἰς τὴν δούλην σου καὶ μοῦ δώσης τέκνον τοῦ ἀνδρός, θὰ σοῦ τὸ ἀφιερῶσω ἐνώπιόν σου¹¹. Δὲν θὰ πῆη κρασί καὶ μεθυστικὰ ποτὰ, ὡς τὴν ἡμέραν τοῦ θανάτου»¹². Ἡ νηστεία ἀνέθρεψε τὸν μέγαν Σαμφών· καὶ ὡς τότε ποὺ συμπάριστατο εἰς τὸν ἄνδρα κατὰ χιλιάδας ἐφονεύοντο οἱ ἐχθροὶ καὶ κατεκρημνίζοντο αἱ πύλαι τῶν πόλεων καὶ τὰ λεοντάρια δὲν ἀντεῖχαν εἰς τὴν δύναμιν τῶν χειρῶν του¹³. Ὅταν ὅμως τὸν κατέλα-

13. Κριτ. 14,6· 15,16· 16,3.

σχὺν οὐχ ὑφίσταντο. "Οτε δὲ μέθη αὐτὸν καὶ πορνεία παρέλαβον, ἀλώσιμος ἦν τοῖς ἐχθροῖς, καὶ τῶν ὀφθαλμῶν στερηθεὶς παίγιον προέκειτο τοῖς παιδαρίοις τῶν ἀλλοφύλων. Νηστεύσας Ἡλίας ἀπέκλεισε τὸν οὐρανὸν τρία ἔτη καὶ μῆνας ἕξ. Ἐπειδὴ 5 γὰρ εἶδε πολλὴν ἐκ τοῦ κόρου τικτομένην τὴν ὕβριν, ἀναγκαίως αὐτοῖς τὴν ἀκούσιον ἐκ τοῦ λιμοῦ νηστείαν ἐπήγαγε· δι' ἧς πρὸς τὸ ἄμετρον ἤδη χεομένην αὐτῶν τὴν ἁμαρτίαν ἔστησεν, οἶον καυτῆρί τινι ἢ τομῇ, τῇ νηστεία τὴν εἰς τὸ πλεόν πρόοδον τοῦ κακοῦ διακόψας.

10 7. Δέξασθε αὐτήν, οἱ πένητες, τὴν σίνοικον ὑμῶν καὶ ὀμοτρόπεζον. Οἱ δοῦλοι, τὴν ἀνάπαισιν τῶν συνεχῶν τῆς ὑπηρεσίας καμάτων. Οἱ πλούσιοι, τὴν ἰατρούουσαν ὑμᾶς τῆς ἐκ τοῦ κόρου βλάβης καὶ τῇ μεταβολῇ τερπνότερα ποιούσαν τὰ ὑπὸ τῆς σνηθείας καταφρονούμενα. Οἱ ἄρρωστοι, τὴν τῆς 15 ὑγείας μητέρα. Οἱ εὐεκτοῦντες, τὸ τῆς εὐδεξίας ὑμῶν φυλακτῆριον. Ἐρώτησον τοὺς ἰατροὺς καὶ ἀναγγελοῦσί σοι, ὅτι σφαλρώτατόν ἐστι πάντων ἢ ἐπ' ἄκρον εὐδεξία. Διόπερ διὰ νηστείας ὑφαιροῦσι τὸ πλεονάζον οἱ ἐμπειρότατοι, ὡς μὴ τῷ βάρει τῆς πολυσαρκίας ὑποκλασθῆναι τὴν δύναμιν. Ἐξεπίτηδες γὰρ διὰ 20 τῆς ἐνδείας καθελόντες τὴν ἀμετρίαν, εὐρυχωρίαν τινὰ καὶ ἀνατροφήν καὶ ἀρχὴν δευτέρας αὐξήσεως τῇ θρεπτικῇ δυνάμει παρασκευάζουσιν. Οὕτω παντὶ ἐπιτηδεύματι καὶ πάσῃ σώματος ἕξει τὸ παρ' αὐτῆς ὠφέλιμον ἀπαντᾶ καὶ πᾶσιν ὁμοίως ἐπιτρέπει, τοῖς οἴκοις, ταῖς ἀγοραῖς, ταῖς νυξί, ταῖς ἡμέραις, 25 ταῖς πόλεσι, ταῖς ἐρημίαις. Τὴν τοίνυν διὰ τοσοῦτων ἡμῖν τὸ παρ' ἑαυτῆς καλὸν χαριζομένην φαιδρῶς ὑποδεξώμεθα, κατὰ τὸν τοῦ Κυρίου λόγον, μὴ κατασκυθροπάζοντες ὡς οἱ ὑποκριταί, ἀλλὰ τὸ ἱλαρὸν τῆς ψυχῆς ἀνεπιτηδεύτως διαδεικνύντες.

βαν ἢ μέθη καὶ ἡ πορνεία περιῆλθεν εἰς τὰ χέρια τῶν ἐχθρῶν καὶ ἀφοῦ ἔχασε τὰ μάτια του, ἐγινε παιχνίδι εἰς τοὺς δούλους των ἄλλοεθνῶν¹⁴. Ὁ Ἥλιος μὲ τὴν νηστείαν ἔσταμάτησε τὸν οὐρανὸν ἐπὶ τρία χρόνια καὶ ἕξι μῆνας¹⁵. Ἀφοῦ εἶδε λοιπὸν ὅτι ἀπὸ τὸν κόρον πολλαπλασιάζεται ἡ ὑβρις, κατ' ἀνάγκην ἐπροσκάλεσε τὴν ἀκούσιον εἰς αὐτοὺς νηστείαν τῆς πείνης. Μὲ αὐτὴν ἔσταμάτησε τὴν ἀμαρτίαν των, ποὺ κιάλας ἐξεχύνετο χωρὶς μέτρον, ἀφοῦ μὲ τὴν νηστείαν, ὡσὰν μὲ κάποιον καυτερόν σίδηρον ἢ τομὴν, διέκοψε τὴν ὀλονὲν καὶ περισσότερον πρόοδον τοῦ κακοῦ.

7. Δεχθῆτέ τὴν, οἱ πτωχοί, τὴν συγκάτοικόν σας καὶ ὁμοτράπεζον. Οἱ δοῦλοι αὐτὴν ποὺ εἶναι ἡ ἀνάπαυσις ἀπὸ τοὺς συνεχεῖς καμάτων τῆς ὑπηρεσίας. Οἱ πλούσιοι αὐτὴν ποὺ σᾶς ἰατρεῦει ἀπὸ τὴν βλάβην τοῦ κόρου καὶ ποὺ μὲ τὴν μεταβολὴν κάμνει πιὸ τερπνὰ αὐτὰ ποὺ ἀπὸ τὴν συνήθειαν περιφρονοῦνται. Οἱ ἄρρωστοι τὴν μητέρα τῆς ὑγείας. Οἱ ὑγιεῖς τὸ φυλακτήριον τῆς εὐεξίας. Ρώτησε τοὺς ἰατροὺς καὶ θὰ σοῦ ἀπαντήσουν ὅτι τὸ περισσότερον σφαλερόν ἀπὸ ὅλα τὰ πράγματα εἶναι ἡ ἄκρα εὐεξία. Διὰ τοῦτο οἱ πιὸ ἔμπειροι μὲ νηστείαν ἀφαιροῦν τὸ πάχος, ὥστε νὰ μὴ συντριβῆ ἡ δύναμις κάτω ἀπὸ τὸ βάρος τῆς παχυσαρκίας. Διότι σκοπίμως, ἀφοῦ μὲ τὴν στέρησιν ἐξαφανίσουν τὴν ἀσυμμετρίαν τοῦ πάχους, παρέχουν εἰς τὴν θρεπτικὴν δύναμιν κάποιαν ἄνεσιν καὶ ἄσκησιν καὶ ἀρχὴν διὰ δευτέραν αὐξησιν. Ἔτσι εἰς κάθε ἔργον καὶ σωματικὴν ἔξιν εὐρίσκεται ἡ ὠφέλεια τῆς νηστείας καὶ εἰς ὅλα ὁμοίως ἀρμόζει· εἰς τοὺς οἴκους, εἰς τὰς ἀγοράς, εἰς τὰς νύκτας, εἰς τὰς ἡμέρας, εἰς τὰς πόλεις καὶ εἰς τὰς ἐρημίας. Αὐτὴν λοιπὸν, ποὺ μὲ τόσα μέσα χαρίζει εἰς ἡμᾶς τὸ καλόν, ἃς ὑποδεχθοῦμεν μὲ χαράν, σύμφωνα μὲ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου· νὰ μὴ φαινώμεθα κατηφεῖς, ἀλλὰ νὰ δεικνύωμεν χωρὶς προσποίησην τὸ χαρωπὸν τῆς ψυχῆς¹⁶.

15. Γ' Βασιλ. 17,1.

16. Ματθ. 6,16-17.

Καὶ οὐ τοσούτου μοι δεῖν ἀγῶνος ἡγοῦμαι τὴν περὶ νηστείας
 παράκλησιν, ὅσου τὸ μὴ σήμερόν τινα τοῖς κακοῖς τῆς μέθης
 περιπεσεῖν. Τὴν μὲν γὰρ νηστείαν καὶ διὰ τὴν συνήθειαν, καὶ
 διὰ τὴν πρὸς ἀλλήλους αἰδῶ, οἱ πολλοὶ καταδέχονται. Φοβοῦ-
 5 μαι δὲ τὴν μέθην, ἣν, ὡσπερ τινὰ κληρον πατρῶον, οἱ φίλοινοι
 διασώζουσιν. Ὡς γὰρ οἱ πρὸς τὰς μακρὰς ἀποδημίας ἀπαί-
 ροντες, οὕτω τινὲς τῶν ἀνοήτων σήμερον πρὸς τὰς πέντε τῶν
 νηστειῶν ἡμέρας οἰνίζονται. Τίς οὕτως ἀνόητος, ὥστε πρὶν
 ἀρξασθαι πίνειν, τὰ τῶν μεθύοντων παραφρονεῖν; Οὐκ οἶδας,
 10 ὅτι γαστήρ παρακαταθήκην οὐ διασώζει; Γαστήρ συναλλα-
 κτῆς ἐστὶν ἀπιστότατος· ταμιεῖον ἀφύλακτον, πολλῶν ἐναπο-
 τεθέντων, τὴν μὲν βλάβην παρακατέχουσα, τὰ μέντοι παρατε-
 θέντα οὐ διασώζουσα. Ὅρα καὶ μὴ σοι αἰδοῖον ἀπὸ μέθης ἐλ-
 θόντι τὰ νῦν ἀναγνωσθέντα λεχθῆ· «Οὐ ταύτην τὴν νηστείαν
 15 ἐξελεξάμην, λέγει Κύριος». Τί μὲν γινύεις τὰ ἄμικτα; Τίς μετοχὴ
 νηστείας πρὸς μέθην; Τίς κοινωνία τῇ οἰνοφλυγίᾳ πρὸς τὴν
 ἐγκράτειαν; Τίς συγκατάθεσις ναῶ Θεοῦ μετὰ εἰδώλων; Ναὸς
 μὲν γὰρ Θεοῦ εἰσὶν ἐν οἷς τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἐνοικεῖ· ναὸς δὲ
 εἰδώλων, οἱ διὰ τῆς μέθης τὸν συρφετὸν τῆς ἀκολασίας ὑπο-
 20 δεχόμενοι. Ἡ σήμερον ἡμέρα προπύλαιόν ἐστι τῶν νηστειῶν.
 Οὐδὴπου δὲ ὁ ἐν τοῖς προθύροις βεβηλωθεὶς ἀξίος ἐστὶν εἰσ-
 ελθεῖν εἰς τὰ ἅγια. Οὐδεὶς οἰκέτης ἐξευμενίσασθαι θέλων τὸν
 ἑαυτοῦ δεσπότην, τῷ ἐχθρῷ αὐτοῦ προστάτῃ καὶ διαλλακτῇ
 κέχρηται. Μέθη ἐχθρα ἐστὶν εἰς Θεόν· νηστεία δέ, ἀρχὴ μετα-
 25 νοίας. Εἰ οὖν βούλει διὰ τῆς ἐξομολογήσεως ἐπανελθεῖν πρὸς
 τὸν Θεόν, φεῦγε τὴν μέθην, μὴ σοι χαλεπωτέραν κατασκευάσῃ
 τὴν ἀλλοτριώσιν. Οὐ μέντοι ἐξαρκεῖ καθ' ἑαυτὴν ἡ ἀποχὴ τῶν

17. Ἑσ. 58,5.

18. Β' Κορ. 6,16.

Καὶ δὲν νομίζω ὅτι ἡ προτροπὴ διὰ τὴν νηστείαν χρειάζεται τόσον ἀγῶνα, ὅσον τὸ νὰ μὴ περιπέση σήμερα κάποιος εἰς τὰ κακὰ τῆς μέθης. Διότι οἱ πῖο πολλοὶ ἀποδέχονται τὴν νηστείαν καὶ λόγῳ τῆς συνηθείας ἀλλὰ καὶ λόγῳ τῆς ἐντροπῆς τοῦ ἑνὸς πρὸς τὸν ἄλλον. Τρέμω ὁμως διὰ τὴν μέθην, τὴν ὁποίαν σὰν πατρικὴν κληρονομίαν διαφυλάσσουν οἱ φίλοι τοῦ οἴνου. Διότι, ὅπως αὐτοὶ ποὺ κάμνουν μακρυνὰ ταξίδια, ἔτσι καὶ μερικοὶ ἀνόητοι σήμερα πίνουν οἶνον ἐν ὄψει τῶν πέντε ἡμερῶν τῆς νηστείας. Ποῖος εἶναι τόσον ἀνόητος, ὥστε προτοῦ ἀρχίσῃ νὰ πίνη, νὰ κάμνῃ τὰς τρέλλας τῶν μεθυσμένων; Δὲν γνωρίζεις ὅτι ἡ κοιλία δὲν κάμνει ἀποταμίευσιν; Ἡ κοιλία εἶναι ὁ πῖο ἄπιστος μεσίτης. Εἶναι ταμεῖον ποὺ δὲν φυλάσσεται, διότι ἐνῶ ἔχουν ἐναποτεθῆ πολλά, διατηρεῖ τὴν βλάβην χωρὶς νὰ διαφυλάσῃ τὰ παρατεθέντα. Πρόσεχε μὴ τυχὸν καὶ εἰς σέ, ποὺ θὰ ἔλθῃς αὔριον ἀπὸ τὴν μέθην, λεχθοῦν αὐτὰ ποὺ τῶρα ἔχουν ἀναγνωσθῆ· «δὲν ἐδιάλεξα τὴν νηστείαν αὐτὴν, λέγει ὁ Κύριος»¹⁷. Διατί ἀναμιγνύεις αὐτὰ ποὺ δὲν ἐπιδέχονται ἀνάμιξιν; Ποία εἶναι ἡ σχέσις τῆς νηστείας πρὸς τὴν μέθην; Ποία εἶναι ἡ σχέσις τῆς μέθης πρὸς τὴν ἐγκράτειαν; «Ποία συμφωνία μεταξὺ τοῦ ναοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν εἰδώλων»¹⁸. Διότι ναὸς τοῦ Θεοῦ εἶναι αὐτοὶ εἰς τοὺς ὁποίους κατοικεῖ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ¹⁹, ἐνῶ ναὸς τῶν εἰδώλων εἶναι αὐτοὶ ποὺ ὑποδέχονται μὲ τὴν μέθην τὸν συρφετὸν τῆς ἀκολασίας. Ἡ σημερινὴ ἡμέρα εἶναι τὰ πρόθυρα τῶν νηστειῶν. Βεβαίως αὐτὸς ποὺ ἔχει βεβηλωθῆ εἰς τὰ πρόθυρα δὲν εἶναι ἄξιος νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὰ ἅγια. Κανεὶς δοῦλος ποὺ θέλει νὰ ἐξευμενίσῃ τὸν κύριόν του δὲν μεταχειρίζεται τὸν ἐχθρὸν αὐτοῦ ὡς προστάτην καὶ μεσίτην. Ὁ Θεὸς ἐχθρεύεται τὴν μέθην. Ἡ νηστεία ὁμως εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς μετανοίας. Ἐὰν λοιπὸν θέλῃς διὰ τῆς ἐξομολογήσεως νὰ ἐπανεέλθῃς εἰς τὸν Θεόν, νὰ ἀποφεύγῃς τὴν μέθην, διὰ νὰ μὴ σοῦ κάμῃ δυσκολωτέραν τὴν ἀποξένωσιν. Καὶ ὁμως δὲν εἶναι

19. Α' Κορ. 3,16.

βρωμάτων πρὸς τὴν ἐπαινετὴν νηστείαν, ἀλλὰ νηστεύσωμεν νηστείαν δεκτὴν, εὐάρεστον τῷ Θεῷ. Ἀληθὴς νηστεία, ἢ τοῦ κακοῦ ἀλλοτριώσεις, ἐγκράτεια γλώσσης, θυμοῦ ἀποχή, ἐπιθυμιῶν χωρισμός, καταλαλιᾶς, ψεύδους, ἐπιπορκίας. Ἡ τούτων 5 ἔνδεια νηστεία ἐστὶν ἀληθής. Ἐν τούτοις μὲν οὖν ἡ νηστεία καλόν.

8. Κατατροφήσωμεν δὲ τοῦ Κυρίου, ἐν τῇ μελέτῃ τῶν λογίων τοῦ Πνεύματος καὶ ἐν τῇ ἀναλήψει τῶν σωτηρίων νομίμων καὶ ἐν πᾶσι τοῖς διορθωτικοῖς τῶν ψυχῶν ἡμῶν δόγμα-
10 σιν. Ἀπὸ μέντοι τῆς ἐν τῷ κρυπτῷ νηστείας φυλαξῶμεθα, περὶ ἧς καὶ ὁ προφήτης ἀπεύχεται λέγων· «Οὐ λιμοκτονήσει Κύριος ψυχὰς δικαίων». Καὶ τό· «Οὐκ εἶδον δίκαιον ἐγκαταλελειμένον, οὐδὲ τὸ σπέρμα αὐτοῦ ζητοῦν ἄρτους». Οὐ γὰρ ἂν περὶ αἰσθητῶν ἄρτων εἶπεν ὁ εἰδὼς τοὺς παῖδας τοῦ πατριάρχου 15 ἡμῶν Ἰακώβ ἄρτων ἕνεκεν καταβάνας εἰς Αἴγυπτον, ἀλλὰ περὶ τῆς πνευματικῆς λέγει τροφῆς, καθ' ἣν ὁ ἔσω ἡμῶν ἄνθρωπος τελειοῦται. Μὴ ἔλθῃ καὶ ἐφ' ἡμᾶς ἡ τοῖς Ἰουδαίοις ἀπεληθεῖσα νηστεία· «Ἴδου γὰρ ἡμέραι ἔρχονται, λέγει Κύριος, καὶ ἐπάξω ἐπὶ τὴν γῆν ταύτην λιμόν, οὐ λιμόν ἄρτου, οὐδὲ 20 δίψαν ὕδατος, ἀλλὰ λιμόν τοῦ ἀκοῦσαι λόγον Κυρίου»· ὃν διὰ τοῦτο ἐπήγαγεν ὁ δίκαιος κριτής, ἐπειδὴ ἐώρα αὐτῶν τὸν μὲν νοῦν ἐν τῇ ἀτροφίᾳ τῶν τῆς ἀληθείας δογμάτων λιμαγχονούμενον, ὑπερπεινόμενον δὲ αὐτῶν καὶ κατασαρκούμενον τὸν ἔξω ἄνθρωπον. Πάσας τοίνυν τὰς ἐφεξῆς ἡμέρας ἐστιάσει ὑμᾶς τὸ Πνεῦμα 25 τὸ ἅγιον, ἐωθιναῖς τε καὶ ἑσπεριναῖς εὐφροσύναις. Μηδεὶς

20. Παροιμ. 10,3.

21. Ψαλμ. 36,25.

22. Ἀμώς 8,11.

άρκετή μόνη ἢ ἀποχὴ ἀπὸ τὰ βρώματα διὰ τὴν ἐπαινετὴν νηστείαν, ἀλλὰ ὡς νηστεύσωμεν νηστείαν δεκτὴν καὶ εὐάρεστον εἰς τὸν Θεόν. Νηστεία ἀληθινὴ εἶναι ἡ ἀποξένωσις ἀπὸ τοῦ κακόν, ἡ ἐγκράτεια τῆς γλώσσης, ἡ ἀποχὴ ἀπὸ τὸν θυμόν, ὁ χωρισμὸς ἀπὸ τὰς ἐπιθυμίας, τὴν καταλαλίαν, τὸ ψεῦδος καὶ τὴν ψευδορκίαν. Ἡ στέρησις ἀπὸ αὐτὰ εἶναι ἀληθινὴ νηστεία. Μέσα εἰς αὐτὰ λοιπὸν ἡ νηστεία εἶναι ἀγαθόν.

8. Ἐὰς εὐφρανθοῦμεν ἐν Κυρίῳ, μὲ τὴν μελέτην τῶν λόγων τοῦ Πνεύματος καὶ μὲ τὴν ἀποδοχὴν τῶν σωτηριωδῶν ἐθίμων καὶ μὲ κάθε διδασκαλίαν ποὺ διορθώνει τὰς ψυχὰς μας. Ἐὰς φυλαχθοῦμεν λοιπὸν ἀπὸ τὴν νηστείαν ποὺ γίνεται κρυφά. Αὐτὴν καὶ ὁ προφήτης ἀπεύχεται, ὅταν λέγῃ: «Ὁ Κύριος δὲν θὰ θανατώσῃ διὰ τῆς πείνης τὰς ψυχὰς τῶν δικαίων»²⁰, καὶ τό: «δὲν εἶδα νὰ ἔχη ἐγκαταλειφθῆ ὁ δίκαιος, οὔτε τοὺς ἀπογόνους του νὰ ζητιανεύουν ψωμί»²¹. Διότι αὐτὸς ποὺ γνωρίζει ὅτι τὰ παιδιὰ τοῦ πατριάρχου μας Ἰακώβ ἐξ αἰτίας τοῦ ἄρτου κατέβηκαν εἰς τὴν Αἴγυπτον δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὀμιλῇ διὰ τοὺς αἰσθητοὺς ἄρτους, ἀλλὰ ὀμιλεῖ διὰ τὴν πνευματικὴν τροφήν, μὲ τὴν ὁποίαν ὁ ἔσωτερικός μας ἄνθρωπος γίνεται τέλειος. Ἐὰς μὴ ἔλθῃ καὶ εἰς ἡμᾶς ἡ νηστεία ποὺ ἀπέιλησεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους ὁ Θεὸς: «Νᾶ, ἔρχονται ἡμέραι, λέγει ὁ Κύριος, ποὺ θὰ προκαλέσω εἰς αὐτὴν τὴν γῆν πείναν, ὄχι πείναν ἄρτου, οὔτε δίψαν νεροῦ, ἀλλὰ πείναν ἀπὸ τὸ νὰ ἀκούσῃ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου»²². Διὰ τοῦτο ἐπέφερε τὴν πείναν αὐτὴν ὁ δίκαιος κριτής, διότι ἔβλεπε τὸν νοῦν αὐτῶν νὰ λιμοκτονῇ εἰς τὴν ἀτροφίαν τῶν δογμάτων τῆς ἀληθείας καὶ τὸν ἐξωτερικὸν ἄνθρωπον νὰ ὑπερπαχαίνῃ καὶ νὰ γίνεται ὄλος σάρκες. Ὅλας λοιπὸν τὰς ἐπομένας ἡμέρας θὰ μᾶς προσφέρῃ γεῦμα τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ μὲ πρωϊνάς καὶ μὲ βραδυνὰς τέρψεις²³. Κα-

23. Πρόκειται δι' ὀμιλίας ποὺ ἐξεφώνει ὁ Βασίλειος κατὰ τὰς πρωϊνάς καὶ ἑσπερινὰς ὥρας τῆς ἡμέρας.

ἐκουσίως ἀπολιμπανέσθω τῆς πνευματικῆς εὐωχίας. Πάντες
 μετάσχωμεν τοῦ νηφαλίου κρατῆρος, ὃν ἡ σοφία κεράσασα,
 προέθηκεν ἡμῖν ἐξίσου, καθ' ὅσον ἐστὶ χωρητικὸς ἕκαστος ἀ-
 παρύεσθαι. «Ἐκέρασε γὰρ τὸν ἑαυτῆς κρατῆρα, καὶ ἔσφαξε τὰ
 5 ἑαυτῆς θύματα»· τουτέστι τὴν τῶν τελείων τροφήν, «Τῶν διὰ
 τὴν ἕξιν τὰ αἰσθητήρια γεγυμνασμένα ἔχόντων πρὸς διάκρι-
 σιν καλοῦ τε καὶ κακοῦ». Ὡν δαφυλῶς ἐμφορηθέντες, εὐθετήθη-
 μεν ἄξιοι καὶ τῆς ἐν τῷ νυμφῶνι εὐφροσύνης, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ
 τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀ-
 10 μὴν.

νεις ἄς μὴ λείψῃ μὲ τὴν θέλησίν του ἀπὸ τὴν πνευματικὴν εὐωχίαν. "Ολοὶ ἄς κοινωνήσωμεν ἀπὸ τὸ νηφάλιον ποτήριον ποὺ ἡ σοφία ἀφοῦ ἀνέμιξε μᾶς προσέφερεν ἐξίσου, διὰ νὰ ἀντλήσῃ ὁ καθένας ὅσον ἤμπορεῖ. Διότι «ἀνέμιξε τὸν οἶνον τῆς καὶ ἔσφαξε τὰ ζῶα τῆς»²⁴. Δηλαδή τὴν τροφήν τῶν τελείων, «αὐτῶν ποὺ λόγῳ τῆς συνηθείας ἔχουν γυμνασμένα τὰ αἰσθητήρια εἰς τὸ νὰ διακρίνουν καὶ τὸ καλὸν καὶ τὸ κακόν»²⁵. Μὲ αὐτὰ πλουσίως ἀφοῦ χορτάσωμεν, μακάρι νὰ εὐρεθοῦμεν ἄξιοι καὶ τῆς εὐφροσύνης εἰς τὸν νυμφικὸν θάλαμον, μαζί μὲ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Κύριόν μας, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

---

25. Ἐβρ. 5,14.

ΛΟΓΟΣ
ΠΕΡΙ ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑΣ

1. Ἐκούσατε τῶν ῥημάτων τοῦ ἀποστόλου, δι' ὧν Θεσσαλονικεῦσι διαλέγεται, παντὶ νομοθετοῦντος τῷ βίῳ. Ἡ μὲν γὰρ διδασκαλία πρὸς τοὺς ἐκάστοτε αὐτῷ παρατυγχάνοντας ἦν, τὸ δὲ ἀπ' αὐτῆς ὠφέλιμον ἐπὶ πᾶσαν διαβαίνει τὴν τῶν ἀνθρώπων ζωὴν. «Πάντοτε χαίρετε, φησὶν, ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε, ἐν παντὶ εὐχαριστεῖτε». Τί μὲν οὖν τὸ χαίρειν αὐτό, καὶ τί τὸ ἐξ αὐτοῦ ὠφέλιμον, καὶ πῶς δυνατόν τὴν ἀδιάλειπτον προσευχὴν κατορθοῦν, καὶ τὴν ἐπὶ πᾶσιν εὐχαριστίαν ἀποδοῦναι τῷ Θεῷ, ὡς δυνατόν μικρὸν ὕστερον διηγησόμεθα. Ἄγε μὴν παρὰ τῶν ἐναντίων ἡμῖν ἀπαντᾷ, διαβαλλόντων τὸ τῆς νομοθεσίας ἀδύνατον, ταῦτα προδιαλαβεῖν ἀναγκαῖον. Τίς γάρ ἐστιν ἀρετή, φησί, νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐν διαχύσει ψυχῆς φαιδρὸν καὶ γεγανωμένον διάγειν; Πῶς δὲ καὶ δυνατόν κατορθωθῆναι τοῦτο, μυρίων περισταμένων ἡμᾶς ἀβουλήτων κακῶν, ἀναγκαίαν τῇ ψυχῇ τὴν κατήφειαν ἐμποιοῦντων, ἐξ ὧν χαίρειν καὶ διευθυμεῖσθαι πλέον ἀδύνατον, ἢ τὸν ἀποτηγανίζομενον

1. Α' Θεσσ. 5,16 - 18.

2. Ἡ ἀδιάλειπτος προσευχὴ ἀπέτελεσε βασικὸν στόχον καὶ κύριον μέλημα τῶν ἡσυχαστῶν ἀσκητῶν διὰ μέσου τῆς ἱστορίας τοῦ μοναχικοῦ

ΛΟΓΟΣ ΠΕΡΙ ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑΣ

1. Ἦκούσατε τὰ λόγια τοῦ ἀποστόλου μὲ τὰ ὅποια ἀπευθύνεται πρὸς τοὺς Θεσσαλονικεῖς, ἐνῶ νομοθετεῖ δι' ὀλόκληρον τὸν κόσμον. Διότι ἡ διδασκαλία ἐγένετο δι' αὐτοὺς, ποὺ κάθε φοράν εὐρίσκοντο κοντά του, ἀλλ' ἡ ὠφέλεια ἀπὸ αὐτὴν διαβαίνει εἰς ὀλόκληρον τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων. «Πάντοτε νὰ χαίρετε, λέγει, ἀδιακόπως νὰ προσεύχεσθε, δι' ὅλα νὰ εὐχαριστεῖτε»¹. Λοιπὸν, τί σημαίνει αὐτὸ τὸ «χαίρειν» καὶ ποῖα εἶναι ἡ ὠφέλεια ἀπὸ αὐτὸ καὶ πῶς ἡμπορεῖ νὰ κατορθωθῇ ἡ ἀδιάλειπτος προσευχή² καὶ νὰ ἀποδίδεται διὰ τὸ κάθε τι εὐχαριστία εἰς τὸν Θεόν, ὅσον μᾶς εἶναι δυνατὸν θὰ ἐξηγήσωμεν ὑστερώτερα. Τώρα βεβαίως εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀναφέρωμεν πρῶτα αὐτὰ τὰ ὅποια μᾶς ἔρχονται ἀπὸ τοὺς ἀντιπάλους ποὺ διαβάλλουν τὸ ἀδύνατον τῆς νομοθεσίας. Διότι τί εἶδους ἀρετῆ εἶναι, λέγουν, ὅταν νύκτα καὶ ἡμέραν ἡ ψυχὴ εὐρίσκεται εἰς διάχυσιν, τὸ νὰ διάγη κανεὶς μὲ φαιδρότητα καὶ λαμπρότητα; Καὶ ἐπὶ πλέον πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθῇ αὐτό, ὅταν μύρια ἀκούσια κακὰ μᾶς περιβάλλουν καὶ ἐμβάλλουν κατ' ἀνάγκην εἰς τὴν ψυχὴν τὴν κατῆφειαν, ἐξ αἰτίας τῶν ὁποίων εἶναι ἀδύνατον πλέον νὰ χαιρώμεθα καὶ εὐθυμοῦμεν ὑπερβολικῶς, ἐκτὸς ἐὰν δὲν πονῆ αὐτὸς ποὺ ψήνεται εἰς τὸ τηγάνι καὶ δὲν αἰσθάνε-

---

βίου ἀπὸ τοῦ Διαδόχου Φωτικῆς καὶ ἐντεῦθεν σχεδὸν μέχρι καὶ σήμερον. Αὕτῃ ἐπιτυγχάνεται ὑπὸ τῶν μοναχῶν διὰ τῆς μονολογίστου προσευχῆς «Κύριε Ἰησοῦ, ἐλέησον ἡμᾶς», τὴν ὁποίαν οἱ ἡσυχασταὶ ἀπαγγέλλουν ἀδιαλείπτως.

μὴ ἄλγειν καὶ τὸν κατακεντούμενον μὴ ὀδυνᾶσθαι; Ἡ ποῦ τις
 τῶν περιεστώτων ἡμᾶς ἐνταῦθα, τὴν ἀσθένειαν ταύτην τῶν
 λογισμῶν ἀρρωστώων, «προφασίζεται προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις»,
 ὅς, διὰ τὸ περὶ τὴν τήρησιν τῶν ἐντολῶν ὀκνηρόν, τῷ νομοθέτῃ
 5 περιτρέπειν τὰς μέμφεις ἐπιχειρεῖ, ὡς ἀδύνατα διορίζοντι.
 Καὶ φησι πῶς δυνατόν μοι πάντοτε χαίρειν, τῶν αἰτιῶν τῆς
 χαρᾶς οὐκ ἐπ' ἐμοὶ κειμένων; Ἐξωθεν γάρ ἐστι τὰ ποιητικά
 τοῦ χαίρειν καὶ οὐκ ἐν ἡμῖν ἀποκείμενα· φίλου παρουσία, γο-
 νέων χρονία συντυχία, χρημάτων εὐρέσεις, τιμαὶ παρὰ τῶν
 10 ἀνθρώπων, πρὸς ὑγείαν ἐκ χαλεπῆς ἀρρωστίας ἀποκατάστα-
 σις, ἢ λοιπὴ τοῦ βίου εὐημερία· οἶκος εὐθηνῶν διὰ πάντων,
 τράπεζα πλήθουσα, κοινωνοὶ τῆς εὐφροσύνης οἱ ἐπιτήδειοι,
 ἀκούσματα καὶ θεάματα ἡδονῆν φέροντα, ὑγεία τῶν οἰκειοτά-
 των, καὶ ἢ λοιπὴ αὐτοῖς τοῦ βίου εὐροια. Λυπηρὰ γάρ, οὐ τὰ
 15 ἡμῖν προσπίπτοντα μόνον τῶν ἀλγεινῶν, ἀλλὰ καὶ τὰ φίλους
 καὶ συγγενεῖς ἀνιῶντα. Ὡστε ἐκ πάντων τούτων ἀνάγκη ἀ-
 θροίζεσθαι τὸ περιχαρὲς καὶ εὐθυμον τῆς ψυχῆς. Καὶ πρὸς τού-
 τοις, ὅταν ὄρᾶν ὑπάρχει ἐχθρῶν καταπτώσεις, ἐπιβούλων πλη-
 γὰς, εὐεργετῶν ἀμοιβὰς, καὶ ἀπαξιαπλῶς, ἐὰν μῆτε παρὸν τι
 20 τῶν δυσκόλων, μῆτε προσδοκώμενον ὅλως τὴν ζωὴν ἡμῶν ἐ-
 πιταράσση, τότε δυνατόν ἐγγίνεσθαι τῇ ψυχῇ τὴν χαρὰν. Πῶς
 οὖν πρόσταγμα ἡμῖν δέδοται, τὸ μὴ ἐκ προαιρέσεως κατορ-
 θούμενον, ἀλλὰ ἐπακολούθημα ἐτέρων προηγουμένων ὑπάρ-
 χον; Πῶς δὲ καὶ ἀδιαλείπτως προσεύξομαι, τῶν τοῦ σώματος
 25 χρεῶν ἀναγκαίως τὴν ἔννοιαν τῆς ψυχῆς περιστρεφουσῶν πρὸς

3. Ἀπηχοῦνται ἐδῶ βασανιστήρια μέσα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, εἰς τὰ ὁποῖα ὑπεβάλλοντο οἱ πιστοὶ ὑπὸ τῶν διωκτῶν.

ται πόνον αὐτὸς ποὺ κατατρυπιέται³; Ἡ ἴσως κάποιος καὶ ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ μᾶς περιβάλλουν ἐδῶ, πάσχων ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀρρώστιαν τῶν λογικῶν, προφασίζεται προφάσεις ἐν ἀμαρτίαις⁴ καὶ λόγῳ ὀκνηρίας νὰ τηρήσῃ τὰς ἐντολάς, ἐπιχειρεῖ νὰ στρέψῃ τὰς κατηγορίας ἐναντίον τοῦ νομοθέτου ὅτι τάχα διατάσσει πράγματα ἀδύνατα. Καὶ πιθανὸν νὰ λέγῃ· πῶς μοῦ εἶναι δυνατὸν νὰ χαίρω πάντοτε, τὴν στιγμὴν ποὺ τὰ αἴτια τῆς χαρᾶς δὲν ἐξαρτῶνται ἀπὸ ἐμέ; Διότι αὐτὰ ποὺ συντελοῦν εἰς τὴν χαρὰν ἔρχονται ἀπ' ἔξω καὶ δὲν ὑπόκεινται εἰς ἐμέ. Δηλαδὴ ἡ παρουσία τοῦ φίλου, ἡ διαρκὴς συναναστροφή μὲ τοὺς γονεῖς, ἡ ἐξεύρεσις χρημάτων, αἱ τιμαὶ ἐκ μέρους τῶν ἀνθρώπων, ἡ ἀποκατάστασις τῆς ὑγείας ὕστερα ἀπὸ βαρεῖαν ἀρρώστιαν καὶ ἡ ὑπόλοιπος εὐημερία τῆς ζωῆς· οἶκος ποὺ νὰ εὐημερῇ διαρκῶς, πλούσιον τραπέζι, οἱ φίλοι μέτοχοι τῆς εὐφροσύνης, ἀκούσματα καὶ θεάματα ποὺ νὰ προξενοῦν ἡδονήν, ὑγεία τῶν συγγενῶν καὶ ἡ ὑπόλοιπος δι' αὐτοὺς εὐδαιμονία τῆς ζωῆς. Διότι λυπηρὰ δὲν εἶναι μόνον ἐκεῖνα ἀπὸ τὰ δυσάρεστα ποὺ συμβαίνουν εἰς ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ ποὺ στενοχωροῦν φίλους καὶ συγγενεῖς. Ὡστε εἶναι ἀνάγκη ἀπὸ ὅλα αὐτὰ νὰ λογαριάσωμεν τὴν χαρὰν καὶ τὴν εὐθυμίαν τῆς ψυχῆς. Καὶ κοντὰ εἰς αὐτά, ὅταν συμβαίῃ νὰ βλέπωμεν τὴν κατάρρευσιν τῶν ἐχθρῶν, τὰ κτυπήματα τῶν κακῶν, τὰς ἀνταμοιβὰς τῶν εὐεργετῶν καὶ γενικῶς ὅταν δὲν διαταράσῃ τὴν ζωὴν μας κάτι δύσκολον οὔτε παρὸν οὔτε ἀναμενόμενον, τότε εἶναι δυνατὸν νὰ γεννηᾶται ἡ χαρὰ εἰς τὴν ψυχὴν. Πῶς λοιπὸν μᾶς ἔχει δοθῆ ὡς πρόσταγμα, ὄχι αὐτὸ ποὺ ἐπιτυγχάνει ἡ βούλησις, ἀλλὰ κάτι ποὺ ὑπάρχει ὡς ἐπακόλουθον ἄλλων προηγουμένων; Πῶς δὲ καὶ ἀδιακόπως θὰ προσεύχωμαι, ὅταν αἱ ἀνάγκαι τοῦ σώματος ὑποχρεωτικῶς στρέφουν τὴν διάνοιαν τῆς ψυχῆς γύρω ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν τους,

4. Ψαλμ. 140,4.

ἑαυτάς, ἀδυνάτου ὄντος, κατὰ ταῦτόν πρὸς δύο μερίμνας τὴν διάνοιαν κατατέμνεσθαι;

2. Ἄλλὰ καὶ ἐν παντί μοι εὐχαριστεῖν διατέτακται. Εὐχαριστήσω στρεβλούμενος; αἰκιζόμενος; ἐπὶ τροχοῦ κατατεινόμενος; τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκκοπτόμενος; Εὐχαριστήσω τυπτόμενος τὴν ἄτιμον πληγὴν παρὰ τοῦ μισοῦντος; πηγνύμενος ὑπὸ τοῦ κρούους; λιμῶ καταγχόμενος; ἐπὶ τοῦ ξύλου δεδεμένος; ἀτεκνωθεὶς ἀθρόως, ἢ καὶ τῆς γυναικὸς αὐτῆς ἐστερημένος; ἐκ ναυαγίων ἐξαίφνης ἐκπεσὼν εὐπορίας; πειραταῖς κατὰ
10 θάλασσαν, ἢ λησταῖς κατ' ἠπειρον περιτυχών; τραύματα ἔχων; συκοφαντούμενος; ἀλητεύων; τὸ δεσμοκτήριον οἰκῶν; Ταῦτα καὶ ἔτι πλείω τούτων κατηγοροῦντες τοῦ νομοθέτου συνείρουσιν, ἀπολογία τῶν ἁμαρτημάτων ἑαυτοῖς εὐτρεπίζειν, ἠγούμενοι τὴν ἐπὶ τοῖς διατεταγμένοις ἡμῖν, ὡς ἀδυνάτοις, δια-
15 βολήν. Τί οὖν φαμέν; Ὅτι πρὸς ἕτερα βλέποντος τοῦ ἀποστόλου καὶ τὰς ψυχὰς ἡμῶν πειρωμένου χαμόθεν πρὸς ὕψος μετεωρίζειν καὶ ἐπὶ τὸ οὐράνιον μετατιθέται πολίτευμα, οἱ μὴ ἐφικνούμενοι τῆς μεγαλονοίας τοῦ νομοθέτου, περὶ γῆν καὶ σάρκα, ὡς περὶ τέλμα σκώληκες, ἰλυσπῶμενοι ἐν τοῖς τοῦ
20 σώματος πάθεσι, τὸ δυνατόν τῶν ἀποστολικῶν διατάξεων ἀπαιτοῦσιν. Ὁ δὲ προκαλεῖται εἰς τὸ πάντοτε χαίρειν, οὐχὶ τὸν τυχόντα, ἀλλὰ τὸν οἶος αὐτὸς ἦν, οὐδέτι ζῶν ἐν σαρκί, ἀλλὰ ζῶντα ἔχων ἐν ἑαυτῷ τὸν Χριστόν, ὡς τῆς πρὸς τὸ ἀκρότατον

5. Τροχός: ἦταν ὄργανον βασανιστικῆς θανατώσεως ποῦ ἐχρησιμοποιεῖτο εἰς τὴν ἀρχαιότητα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἐποχὴν αὐτὴν καὶ τὸ ὅποιον διεδόθη εὐρέως κατὰ τὸν μεσαίωνα καὶ διτηρήθη ὡς τὰ τέλη τοῦ 1η' αἰῶνος. Διὰ πρώτην φοράν ἀναφέρεται εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἀρχαιότητα εἰς τὸν μῦθον τοῦ Ἰζίδωνος, ὁ ὅποιος ἐπειδὴ ἠρωτεύθη τὴν Ἥραν προσεδέθη ἐπὶ πτερωτοῦ τροχοῦ, ποῦ περιστρέφετο ἀκαταπαύστως καὶ ταχέως εἰς τὸν ἀέρα.

ἐνῶ εἶναι ἀδύνατον ἢ διάνοια νὰ διασπᾶται συγχρόνως εἰς δύο φροντίδας;

2. Ἄλλὰ μοῦ ἔχει διαταχθῆ νὰ εὐχαριστῶ τὸν Θεὸν διὰ τὸ κάθε τι. Θὰ εὐχαριστήσω ὅταν βασανίζωμαι; ὅταν κακοποιουῦμαι; ὅταν τεντώνωμαι ἐπάνω εἰς τὸν τροχόν⁵; ὅταν μοῦ βγάζουν τὰ μάτια; Θὰ εὐχαριστήσω ὅταν κτυπῶμαι ἀτιμωτικά ἀπὸ αὐτὸν ποῦ μέ μισεῖ; ὅταν παγώνω ἀπὸ τὸ κρῦον; ὅταν λιμοκτονῶ; ὅταν εἶμαι δεμένος ἐπάνω εἰς τὸ ξύλον⁶, ὅταν διὰ μιᾶς ἀτεκνωθῶ ἢ χάσω καὶ τὴν ἴδιαν τὴν σύζυγον; ὅταν ξαφνικὰ ἐξ αἰτίας ναυαγίων ἐκπέσω ἀπὸ τὴν εὐπορίαν; ὅταν περιπέσω εἰς τὰ χέρια πειρατῶν εἰς τὴν θάλασσαν ἢ ληστῶν εἰς τὴν ξηράν; ὅταν τραυματίζωμαι; ὅταν συκοφαντοῦμαι; ὅταν περιπλανῶμαι σὰν ζητιάνος; ὅταν εἶμαι εἰς τὴν φυλακὴν; Αὐτὰ καὶ ἀκόμη περισσότερα ἀπὸ αὐτὰ ἀραδιάζουν διὰ νὰ κατηγορήσουν τὸν νομοθέτην, νομίζοντες ὅτι ἡ συκοφαντία ὡς ἀνεφαρμόστων αὐτῶν ποῦ μᾶς ἔχουν διαταχθῆ εἶναι ἀπολογία διὰ τὰ ἀμαρτήματά τους. Τί λοιπὸν θὰ ἀπαντήσωμεν; Ὅ,τι ἐνῶ ὁ ἀπόστολος ἀπέβλεπεν εἰς ἄλλα καὶ ἐπροσπαθοῦσε νὰ ἀνυψώσῃ ἀπὸ κάτω τὰς ψυχὰς μας καὶ νὰ τὰς μεταθέσῃ εἰς τὸ οὐράνιον πολίτευμα, οἱ ἀνίκανοι νὰ φθάσουν τὴν μεγαλοφροσύνην τοῦ νομοθέτου, κυλιόμενοι εἰς τὴν γῆν καὶ τὰς σάρκας, εἰς τὰ σωματικά πάθη, ὡσὰν τὰ σκουλήκια εἰς τὸν βοῦρκον, ἀξιούν τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἀποστολικῶν διατάξεων. Αὐτὸς ὅμως προσκαλεῖ εἰς τὴν παντοτινὴν χαρὰν ὄχι τὸν ὅποιονδῆποτε, ἀλλὰ ἐκεῖνον ποῦ εἶναι ὅπως ἦταν ὁ ἴδιος, ποῦ δὲν ἐζοῦσε πλέον κατὰ σάρκα, ἀλλ' εἶχε μέσα του ζωντανὸν τὸν Χριστόν⁷, ὡσὰν νὰ μὴ ἐδέχετο καθό-

6. Ὅργανον βασανισμοῦ, ἀποτελούμενον ἀπὸ ἓνα ἢ δύο ἢ καὶ περισσότερα ξύλα εἰς διάφορα σχήματα ἐπὶ τοῦ ὁποίου προσέδεναν τοὺς δούλους πρὸς ἀτιμωτικὴν καὶ χλευαστικὴν τιμωρίαν κατ' ἀρχὰς καὶ θανατικὴν καταδίκην κατόπιν (βλ. Λ. Φιλιππίδου, Ἱστορία τῆς ἐποχῆς τῆς Καινῆς Διαθήκης, Ἀθῆναι 1958, σ. 309εξ).

7. Γαλάτ. 2,20.

τῶν ἀγαθῶν συναφείας μηδαμῶς τὴν ἀπὸ τῶν ὀχληρῶν τῆς σαρκὸς συμπάθειαν δεχομένης. Ἀλλὰ καὶ διακόπτεται ἡ σὰρξ, ἢ τῆς συνεχείας διάλυσις ἐναπομένει τῷ πεπονθότῳ τοῦ σώματος μέρει, τῆς διαδόσεως τοῦ λυποῦντος οὐ δυναμένης διικνεῖσθαι πρὸς τὸ νοερὸν τῆς ψυχῆς. Εἰ γὰρ ἐνεκρώσαμεν τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, κατὰ τὰς ὑποθήκας τοῦ ἀποστόλου, καὶ τὴν νέκρωσιν τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι περιεφέρομεν, ἀναγκαίως ἢ ἀπὸ τοῦ νενεκρωμένου σώματος πληγὴ πρὸς τὴν ἀπολελυμένην τῆς συναφείας αὐτοῦ ψυχὴν οὐ χωρήσει. Ἀτιμῖαι δὲ καὶ ζημῖαι καὶ οἰκείων θάνατοι οὐκ ἀναβήσονται πρὸς τὸν νοῦν, οὐδὲ καταστρέψουσι τὸ ὑψηλὸν τῆς ψυχῆς πρὸς τὴν ὡδε συμπάθειαν. Εἰ μὲν γὰρ τὰ αὐτὰ φρονοῦσι τῷ σπουδαίῳ οἱ ταῖς δυσκολίαις περιπεσόντες, οὐ παρέξουσι λύπας ἑτέρω, οἷ γε μὴδ' αὐτοὶ λυπηρῶς διαφέροντες τὰ συμπίπτοντα. Εἰ δὲ κατὰ σάρκα ζῶσιν, οὐθ' οὕτω λυπήσουσιν, ἀλλ' ἔλεινοι κριθήσονται, οὐ τῶν περιστάσεων μᾶλλον, ἢ τοῦ μὴ προαιρεῖσθαι τὰ δέοντα. Ὅλωσ δὲ ψυχὴ, ἢ ἅπαξ προσδεθεῖσα τῷ πόθῳ τοῦ κτίσαντος καὶ τοῖς ἐκεῖ κάλλεσιν ἐνειθισμένην φαιδρύνεσθαι, τὸ περιχαρὲς αὐτῆς καὶ εὐθυμον ὑπὸ τῆς ποικίλης μεταπτώσεως τῶν σαρκικῶν παθημάτων οὐ μεταβαλεῖ, ἀλλὰ τὰ τοῖς ἄλλοις λυπηρὰ προσθήκην εὐφροσύνης ποιήσεται. Οἶος ἦν ὁ ἀπόστολος, εὐδοκῶν ἐν ἀσθενείαις, ἐν θλίψεσιν, ἐν διωγμοῖς, ἐν ἀνάγκαις, καυχήματα ἑαυτοῦ τὰς ἐνδείας ποιούμενος· ἐν λιμῷ καὶ δίψει, ἐν ψύχει καὶ γυμνότητι, ἐν διωγμοῖς καὶ στενοχωρίαις, 25 ἐφ' οἷς ἄλλοι δυσανασχετοῦσι καὶ πρὸς τὸν βίον ἀπαγορεύουσιν, ἐπὶ τούτοις αὐτὸς ἀγαλλιώμενος. Οἱ τοίνυν ἀπαιδεύτως ἔχον-

8. Κολασ. 3,5.

9. Β' Κορ. 4,10.

10. Ρωμ. 8,13.

λου ἢ σάρκα τὴν ἐξάρτησιν ἀπὸ αὐτὰ πού ἐνοχλοῦν τὴν σύνδεσιν μὲ τὸ ὕψιστον ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ. Ἄλλὰ καὶ ἂν ἡ σάρκα κόπτεται καὶ σχίζεται, ἡ διάλυσις τῆς συνεχείας ἐναπομένει εἰς τὸ παθητὸν μέρος τοῦ σώματος, διότι ἡ λύπη δὲν ἔμπορεῖ νὰ μεταδοθῆ εἰς τὸ νοερὸν μέρος τῆς ψυχῆς. Διότι ἔαν, συμφώνως μὲ τὰς ὑποθήκας τοῦ ἀποστόλου, ἔχωμεν νεκρώσει τὰ γήινα μέλη⁸ καὶ περιεφέραμεν τὴν νέκρωσιν τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸ σῶμα μας⁹, κατ' ἀνάγκην ἡ πληγὴ ἀπὸ τὸ σῶμα δὲν θὰ προχωρήσῃ πρὸς τὴν ψυχὴν πού ἔχει ἀπελευθερωθῆ ἀπὸ τὸν δεσμόν της μὲ αὐτό. Ἀτιμώσεις δὲ καὶ ζημίαι καὶ θάνατοι συγγενῶν δὲν θὰ ἀνεβούν εἰς τὸν νοῦν, οὔτε θὰ βλάψουν τὸ ὑψηλὸν φρόνημα τῆς ψυχῆς μὲ τὰ ἐδῶ παθήματα. Διότι ἔαν αὐτοὶ πού ἔχουν περιπέσει εἰς τὰς δυσκολίας ἔχουν τὸ ἴδιον μὲ τὸν ἀνδρεῖον φρόνημα δὲν θὰ λυπήσουν ἄλλον, αὐτοὶ βεβαίως πού οὔτε οἱ ἴδιοι λυποῦνται διὰ τὰ συμβαίνοντα. Ἐὰν ὅμως ζοῦν σαρκικὰ¹⁰ δὲν θὰ προσενηύσουν λύπην τόσον, ἀλλὰ θὰ κριθοῦν ὡς ἔλεεινοί, ὄχι τόσον ἕνεκα τῶν περιστάσεων, ὅσον διὰ τὸ ὅτι δὲν ἐκλέγουν τὰ πρέποντα. Γενικῶς δὲ ἡ ψυχὴ ἐκείνη πού ἔχει προσδεθῆ διαπαντὸς μὲ τὸν πόθον τοῦ κτίστου καὶ πού ἔχει συνηθίσει νὰ λαμπρύνεται καὶ μὲ τὰ ἐκεῖ κάλλη, δὲν θὰ μεταβάλλῃ τὴν μεγάλην χαρὰν καὶ τὴν εὐθυμίαν της ἐξ αἰτίας τῆς ποικίλης ἐναλλαγῆς τῶν σαρκικῶν παθημάτων, ἀλλὰ αὐτὰ πού εἶναι λυπηρὰ εἰς τοὺς ἄλλους θὰ τὰ κάμη πρόσθετον εὐφροσύνην. Ὅπως ἦταν ὁ ἀπόστολος, ὁ ὁποῖος διέκειτο εὐνοϊκῶς εἰς τὰς ἀσθενείας, εἰς τὰς θλίψεις, εἰς τοὺς διωγμούς, εἰς τὰς ἀνάγκας καὶ ἔθεωροῦσε καυχήματά του τὰς στερήσεις¹¹ εἰς τὴν πείναν καὶ τὴν δίψαν, εἰς τὸ ψῦχος καὶ τὴν γύμναιαν, εἰς τοὺς διωγμούς καὶ τὰς στενοχωρίας¹²· εἰς αὐτὰ πού ἄλλοι δυσανασχετοῦν καὶ ἀποκάμουν διὰ τὴν ζωὴν, εἰς αὐτὰ αὐτὸς ἐδοκίμαζεν ἀγαλλίασιν. Αὐτοὶ λοιπὸν πού

11. Β' Κορ. 12,9-10.

12. Β' Κορ. 11,27.

τες τῆς ἀποστολικῆς διανοίας καὶ μὴ συνιέντες ὅτι πρὸς τὴν
 εὐαγγελικὴν ἡμᾶς προσκαλεῖται ζωὴν, τολμῶσι κατηγορεῖν
 τοῦ Παύλου, ὡς ἀδύνατα ἡμῖν διορίζοντος. Ἄλλὰ μὴν διδα-
 σκέσθωσαν ὅσαι τοῦ χαίρειν εὐλόγως, αἱ ἀφορμαὶ διὰ τῆς τοῦ
 5 Θεοῦ μεγαλοδωρεᾶς ἡμῖν πρόκεινται. Παρήχθημεν εἰς τὸ εἶναι,
 μὴ ὄντες· κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος ἐγεννήθημεν· νοῦν καὶ λό-
 γον συμπληροῦντα ἡμῶν τὴν φύσιν ἔχομεν, δι' οὗ Θεὸν ἐγνω-
 ρίσαμεν. Καὶ τὰ κάλλη τῆς κτίσεως ἐντέχνως καταμανθάνον-
 τες, δι' αὐτῶν, οἰοῦναι διὰ γραμμάτων τινῶν, τὴν μεγάλην τοῦ
 10 Θεοῦ περὶ πάντα πρόνοιαν καὶ σοφίαν ἀναγινώσκουμεν. Διακρι-
 τικοὶ ἐσμεν ἀγαθοῦ καὶ τοῦ χείρονος· ἐκλογὴν τοῦ συμφέρον-
 τος καὶ ἀποστροφὴν τοῦ βλαβεροῦ ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως δεδι-
 δάγμεθα. Ἄλλοτριωθέντες Θεοῦ διὰ τῆς ἁμαρτίας, πάλιν εἰς τὴν
 οἰκειότητα ἀνεκλήθημεν, τῷ αἵματι τοῦ Μονογενοῦς ἐκ τῆς
 15 ἀτίμου δουλείας ἐξαιρεθέντες. Ἀναστάσεως ἐλπίδες, ἀγγε-
 λικῶν ἀγαθῶν ἀπολαύσεις, ἢ ἐν οὐρανοῖς βασιλεία, τὰ ἐν ἐ-
 παγγελίαις ἀγαθὰ, καὶ διανοίας καὶ λόγου δύναμιν ὑπερβαί-
 νοντα.

3. Πῶς οὐχὶ ταῦτα προσήκει χαρᾶς ἀλήκτου καὶ εὐφροσύνης
 20 διηνεκοῦς ἐξαρκεῖν νομίζειν αἷτια, ἀλλ' οἶεσθαι τὸν γαστρι-
 ζόμενον καὶ καταυλούμενον καὶ ἐπὶ μαλακῆς κοίτης ἀνατε-
 τραμμένον καὶ ρέγγοντα, τοῦτον ἀξίως χαρᾶς διαζῆν; Ἐγὼ
 δὲ τούτοις μὲν τὸ θρηνεῖσθαι φαίην ἂν πρέπειν παρὰ τῶν νοῦν
 ἔχόντων, μακαρίζειν δὲ τοὺς ἐπ' ἐλπίδι τοῦ μέλλοντος αἰῶνος
 25 τὴν παροῦσαν ζωὴν διαφέροντας καὶ τὰ παρόντα τῶν αἰωνίων
 ἀμειβομένους, κἂν ἐν φλογὶ διάγωσιν οἱ Θεῷ σνημμένοι,
 ὡς οἱ τρεῖς παῖδες ἐπὶ τῆς Βαβυλωνίας, κἂν λέουσιν ὥσι σγυ-

13. Γέν. 1,26.

14. Δαν. 3,21.

δὲν ἔχουν διδαχθῆ τὴν ἀποστολικὴν σκέψιν καὶ δὲν καταλαβαίνουν ὅτι μᾶς προσκαλεῖ εἰς τὴν εὐαγγελικὴν ζωὴν, τολμοῦν νὰ κατηγοροῦν τὸν Παῦλον ὅτι τάχα μᾶς διατάσσει ἀνεφάρμοστα πράγματα. Ἄλλ' ὅμως ἄς διδαχθοῦν πόσαι εἶναι αἱ διὰ τῆς μεγαλοδωρεᾶς τοῦ Θεοῦ ἐνώπιόν μας ἀφορμαὶ τῆς εὐλόγου χαρᾶς. Ἦλθαμεν εἰς τὴν ὑπαρξιν, ἐνῶ δὲν ὑπήρχαμεν. Ἐδημιουργήθημεν συμφώνως πρὸς τὴν εἰκόνα τοῦ κτίστου¹³. ἔχομεν νοῦν καὶ λόγον ποὺ συμπληρῶνει τὴν φύσιν μας, διὰ τοῦ ὁποίου ἐγνωρίσαμεν τὸν Θεόν. Καὶ ὅταν μὲ αὐτὰ προσεκτικὰ παρατηροῦμεν τὰ κάλλη τῆς δημιουργίας ὡσὰν μὲ κάποια γράμματα, διαβάζομεν τὴν μεγάλην πρόνοιαν καὶ σοφίαν τοῦ Θεοῦ, ποὺ ἔχει δι' ὅλα τὰ κτίσματα¹⁴. Ξεχωρίζομεν τὸ καλὸν καὶ τὸ κακόν, καὶ ἀπὸ τὴν ἰδίαν τὴν φύσιν ἔχομεν διδαχθῆ νὰ ἐκλέγωμεν τὸ συμφέρον καὶ νὰ ἀποστρεφώμεθα τὸ βλαβερόν. Ἐνῶ διὰ τῆς ἀμαρτίας ἀπεξενώθημεν ἀπὸ τὸν Θεόν, πάλιν ἀνεκλήθημεν εἰς τὴν συγγένειαν, ὅταν μὲ τὸ αἷμα τοῦ Μονογενοῦς ἀπελευθερώθημεν ἀπὸ τὴν ἀτιμωτικὴν δουλείαν. Τὰ ἀγαθὰ ποὺ μᾶς ἔχουν ὑποσχεθῆ καὶ ποὺ ὑπερβαίνουν τὴν δύναμιν τῆς διανοίας καὶ τῆς λογικῆς εἶναι αἱ ἐλπίδες τῆς ἀναστάσεως, αἱ ἀπολαύσεις τῶν ἀγγελικῶν ἀγαθῶν, ἡ οὐράνιος βασιλεία.

3. Πῶς δὲν ἀρμόζει νὰ πιστεύωμεν ὅτι αὐτὰ εἶναι ἐπαρκῆ αἷτια ἀτελευτήτου χαρᾶς καὶ διαρκοῦς εὐφροσύνης, ἀλλὰ νὰ νομίζωμεν ὅτι ὁ κοιλιόδουλος καὶ αὐτὸς ποὺ διαδιασκεδάζει μὲ τὴν αὐλησιν καὶ αὐτὸς ποὺ ἔχει ἀνατραφῆ εἰς μαλακὸν κρεββάτι καὶ ροχαλίζει, αὐτὸς ζῆ ὅπως ἀξίζει εἰς τὴν χαράν; Ἐγὼ ὅμως θὰ ἔλεγα ὅτι οἱ μυαλωμένοι, πρέπει αὐτοὺς μὲν νὰ τοὺς θρηνοῦν νὰ μακαρίζουν δὲ αὐτοὺς ποὺ περνοῦν τὴν παροῦσαν ζωὴν μὲ τὴν ἐλπίδα τοῦ μέλλοντος καὶ ἀνταλλάσσουν τὰ παρόντα μὲ τὰ μελλοντικά. Εἴτε εἰς τὴν φλόγα διαβιοῦν οἱ συνδεδεμένοι μὲ τὸν Θεόν, ὅπως οἱ τρεῖς παῖδες εἰς τὴν Βαβυλῶνα¹⁵, εἴτε εἶναι ἐγκλειστοὶ μὲ

15. Δαν. 6,15 ἔ.

καθειργμένοι, κἄν ὑπὸ κήτους καταποθέντες, ὑφ' ἡμῶν τε χρῆ-
 ναι μακαρίζεσθαι, καὶ αὐτοὺς ἐν χαρᾷ διάγειν, οὐχὶ τοῖς πα-
 ροῦσιν ἀλγυνομένους, ἀλλὰ τῇ ἐλπίδι τῶν εἰς ὄστερον ἡμῖν ἀ-
 ποκειμένων εὐφραιομένους. Οἶμαι γὰρ τὸν ἀγωνιστὴν τὸν κα-
 5 λόν, ἅπαξ ἐπὶ τὸ τῆς εὐσεβείας στάδιον ἀποδύντα, φέρειν χρῆ-
 ναι γενναίως τὰς πληγὰς τῶν ἀντιπάλων, ἐλπίδι τῆς δόξης τῆς
 ἀπὸ τῶν στεφάνων. Καὶ γὰρ ἐν τοῖς γυμνικοῖς ἀγῶσιν, οἱ κα-
 τὰ τὰς παλαιστρας τοῖς πόνους προσεθισθέντες, οὐ πρὸς τὸ ἀλ-
 γεινὸν συστέλλονται τῆς πληγῆς, ἀλλ' ὁμόσε χωροῦσι τοῖς
 10 ἀντιπάλοις, ἐπιθυμία τῆς ἀναρρήσεως, τῶν παραντίκα πόνων
 ὑπερορῶντες. Οὕτω τῷ σπουδαίῳ κἄν παρῆ τι τῶν τραχυτέρων,
 οὐκ ἐπισκοπήσει τῷ χαίρειν. Διότι «Ἡ θλίψις ὑπομονὴν κα-
 τεργάζεται· ἡ δὲ ὑπομονὴ δοκιμίην, ἡ δὲ δοκιμὴ ἐλπίδα, ἡ δὲ
 ἐλπίς οὐ κατασχύνει». Διὸ καὶ ἐτέρωθι τῇ θλίψει ὑπομένειν,
 15 καὶ τῇ ἐλπίδι χαίρειν παρὰ τοῦ αὐτοῦ προσετάχθημεν. Ἐλπίς
 οὖν ἐστὶν ἡ τὴν χαρὰν σύννοικον τῇ ψυχῇ τοῦ σπουδαίου παρα-
 σκευάζουσα. Ἄλλ' ὁ αὐτὸς ἀπόστολος καὶ κλαίειν χρῆναι ἡ-
 μᾶς προστάσσει μετὰ κλαιόντων· καὶ Φιλιππησίοις γράφων ἔ-
 κλαιε περὶ τῶν ἐχθρῶν τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ. Καὶ τί δεῖ
 20 λέγειν Ἰερεμίαν κλαίοντα καὶ Ἰεζεκιήλ θρήνους ἀρχόντων
 ἐκ προστάγματος Θεοῦ γράφοντα καὶ πολλοὺς δὲ τῶν ἀγίων
 οἰμώζοντας; «Οἶμοι, μῆτερ, ὡς τίνα με ἔτεκες», καί, «Οἶμοι
 ὅτι ἀπόλωλεν εὐλαβὴς ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ὁ κατορθῶν ἐν ἀνθρώ-
 ποις οὐκ ἔστι». Καί, «Οἶμοι ὅτι ἐγενόμην ὡς συνάγων καλάμην

16. Ἰων. 2,1.

17. Ρωμ. 5,3 - 5.

18. Ρωμ. 12,12.

19. Ρωμ. 12,15.

20. Τὸ κείμενον ἐκ λάθους ἔχει Γαλάτας.

21. Φιλιππ. 3,18.

λεοντάρια, εἴτε ἔχουν καταποθῆ ἀπὸ κῆτος¹⁶, ἀπὸ ἡμᾶς πρέπει νὰ μακαρίζωνται ὅτι αὐτοὶ περνοῦν τὴν ζωὴν των μὲ χαρὰν. Διότι δὲν θλίβονται διὰ τὰ παρόντα, ἀλλὰ εὐφραίνονται μὲ τὴν ἐλπίδα δι' αὐτὰ πού εἰς τὸ μέλλον φυλάσσονται δι' ἡμᾶς. Ἐπειδὴ νομίζω ὅτι ὁ καλὸς ἀγωνιστὴς μιᾶς καὶ ἄρχισε τὸν ἀγῶνα εἰς τὸ στάδιον τῆς εὐσεβείας, πρέπει νὰ φέρῃ μὲ γενναιότητα τὰ κτυπήματα τῶν ἀντιπάλων μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς δόξης πού θὰ προέλθῃ ἀπὸ τὸ στεφάνωμα. Διότι καὶ εἰς τοὺς γυμναστικούς ἀγῶνας, αὐτοὶ πού ἔχουν συνηθίσει εἰς τοὺς κόπους τῆς παλαιστρας δὲν ὑποχωροῦν ἐμπρὸς εἰς τὰ ὀδυνηρὰ κτυπήματα, ἀλλὰ συμπλέκονται μὲ τοὺς ἐχθροὺς, μὲ τὸν πόθον τῆς ἀναδείξεως τοῦ νικητοῦ, περιφρονοῦντες τοὺς πόνους τῆς στιγμῆς. Ἔτσι ὁ γενναῖος καὶ ἐπιμελὴς καὶ ὅταν ἀκόμη παρουσιασθῆ κάτι ἀπὸ τὰ πιὸ δύσκολα δὲν θὰ ἐπισκιάσῃ τὴν χαρὰν. Διότι «ἡ θλίψις παράγει ὑπομονήν, ἡ δὲ ὑπομονὴ δόκιμον χαρακτῆρα, ὁ δόκιμος χαρακτῆρ ἐλπίδα, ἡ δὲ ἐλπίς δὲν ἐντροπιάζει»¹⁷. Διὰ τοῦτο, ἄλλοῦ πάλιν, καὶ ἀπὸ τὸν ἴδιον ἔχομεν τὴν προσταγὴν νὰ ὑπομένωμεν εἰς τὴν θλίψιν καὶ νὰ χαίρωμεν μὲ τὴν ἐλπίδα¹⁸. Ἡ ἐλπίς λοιπὸν εἶναι αὐτὴ πού κάμνει σύννοικον τὴν χαρὰν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ γενναίου. Ἄλλ' ὁ ἴδιος ὁ ἀπόστολος μᾶς προστάζει ὅτι πρέπει «νὰ κλαίωμεν μαζὶ μὲ αὐτοὺς πού κλαίου»¹⁹. Καὶ ὅταν ἔγραφε πρὸς τοὺς Φιλιππησίους²⁰ ἔκλαιε διὰ τοὺς ἐχθροὺς τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ²¹. Καὶ διατί πρέπει νὰ λέγωμεν ὅτι ὁ Ἱερεμίας θρηνεῖ; ²² καὶ ὅτι ὁ Ἰεζεκιὴλ γράφει θρήνους κατόπιν προσταγῆς τοῦ Θεοῦ²³ καὶ ὅτι πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἁγίους θρηνοῦν καὶ κλαίου; «Ἄλλοιμονον, εἰς ἐμέ, μητέρα μου, διότι μὲ ἐγέννησες»²⁴· καὶ «ἄλλοιμονον, διότι ἐξηφανίσθη ὁ εὐσεβὴς ἀπὸ τὴν γῆν καὶ δὲν ὑπάρχει δίκαιος μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων»²⁵. Καὶ «ἄλλοι-

22. Θρῆν. 1,1 ἐξ.

23. Ἰεζεκ. 2,10.

24. Ἱερεμ. 15,10.

25. Μιχ. 7,2.

ἐν ἀμῆτῳ». Καὶ ὄλωσ ἐρεύνησον τὰς φωνὰς τῶν δικαίων, κἄν
 πού τινα εὖρης σκυθρωποτέραν φωνὴν ἀφιέντα, πεισθήσῃ,
 ὅτι πάντες τοῦ κόσμου τούτου καὶ τῆς ἐν αὐτῷ ζωῆς τῆς δυσ-
 τήνου ταύτης καταστενάζουσιν. «Οἴμοι ὅτι ἡ παροικία μου
 5 ἐμακρύνθη». Ἐπιθυμίαν γὰρ ἔχει «ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ
 εἶναι». Ὡς οὖν ἐμπόδιον τῆς χαρᾶς, τῆς παροικίας ταύτης τὴν
 παράτασιν δυσχεραίνει. Δαβὶδ δὲ καὶ ἐν μέλεσιν ἡμῖν θρη-
 νον τοῦ φίλου κατέλιπεν Ἰωνάθαν, ὃ συναπεθρήνησε καὶ τὸν
 ἐχθρὸν ἑαυτοῦ. («Ἀλγῶ ἐπὶ σοί, ἀδελφέ μου, Ἰωνάθαν»). Καί,
 10 «Θυγατέρες Ἰσραὴλ, θρηνήσατε ἐπὶ Σαούλ». Τὸν μὲν γὰρ θρη-
 νεῖ, ὡς ἐναποθανόντα τῇ ἁμαρτία, τὸν δὲ Ἰωνάθαν, ὡς μέχρι
 παντὸς αὐτῷ κοινωνήσαντα τοῦ βίου. Καὶ τί δεῖ τὰ ἄλλα λέ-
 γειν; Ἄλλ' ἐδάκρυσε καὶ ὁ Κύριος ἐπὶ Λαζάρῳ, ἐδάκρυσε
 καὶ ἐπὶ Ἱερουσαλήμ. Καὶ μακαρίζει δὲ τοὺς πενθοῦντας καὶ
 15 πάλιν τοὺς κλαίοντας.

4. Καὶ πῶς σύμφωνα ταῦτα, φασί, τῷ «Πάντοτε χαί-
 ρετε»; Οὐδέ γὰρ ἐκ τῶν αὐτῶν ἀρχῶν δάκρυνόν τε καὶ χαρὰ
 τὴν γένεσιν ἔχουσι. Τὸ μὲν γάρ, οἶον ἐκ πληγῆς τινος, τῆς
 προσβολῆς τοῦ ἀβουλήτου τὴν ψυχὴν τύπτοντος καὶ συστέλ-
 20 λοντος, καταθλιβομένου τοῦ περικαρδίου πνεύματος, ἀποτί-
 κτεσθαι πέφυκεν, ἡ δὲ χαρὰ οἶον σκίρτημά τί ἐστι τῆς ψυχῆς
 ἐπαγαλλομένης τοῖς κατὰ γνώμην. Ὅθεν καὶ τὰ περὶ τὸ
 σῶμα συμπτώματα διενήνοχε. Τοῖς μὲν γὰρ λυπουμένοις ὑ-
 πωχρος καὶ πελιδνός καὶ κατεψυγμένος ὁ ὄγκος, τοῖς δὲ φαι-

26. Μιχ. 7,1.

27. Ψαλμ. 119,5.

28. Φιλιππ. 1,23.

29. Β' Βασιλ. 1,26.

30. Β' Βασιλ. 1,24.

μονον διότι κατήντησα, ὅπως αὐτὸς ποὺ συλλέγει ἄχυρον κατὰ τὸν θερισμόν»²⁶. Καὶ γενικῶς νὰ ἐρευνηθῆς τὰς φωνὰς τῶν δικαίων καί, ἂν κάποιου εὐρης κάποιον νὰ ἀφήνῃ πρὸ θλιμμένην φωνήν, θὰ πεισθῆς ὅτι ὅλοι θρηνοῦν τὸν κόσμον τοῦτον καὶ αὐτὴν τὴν ἀθλίαν ζωὴν εἰς αὐτόν. «Ἀλλοιμόνον μου, διότι ἡ διαμονή μου παρετάθη ἐπὶ πολὺ»²⁷. Διότι ἐποθοῦσεν ὁ Παῦλος νὰ ἀποθάνῃ καὶ νὰ εὕρεθῇ μαζί με τὸν Χριστόν²⁸. Ὡς ἐμπόδιον λοιπὸν τῆς χαρᾶς δυσανασχετεῖ διὰ τὴν παράτασιν τῆς διαμονῆς αὐτῆς. Ὁ δὲ Δαβὶδ μᾶς ἀφησεν ἐμμελῆ θρῆνον διὰ τὸν φίλον του Ἰωνάθαν, με τὸν ὁποῖον ἐθρήνησε καὶ τὸν ἐχθρὸν αὐτοῦ. «Πονῶ διὰ σέ, ἀδελφέ μου, Ἰωνάθαν»²⁹. Καὶ «κλαύσατε θυγατέρες τοῦ Ἰσραὴλ διὰ τὸν Σαούλ»³⁰. Διότι αὐτὸν μὲν τὸν θρηνεῖ, ἐπειδὴ ἀπέθανεν εἰς τὴν ἀμαρτίαν, τὸν δὲ Ἰωνάθαν, ἐπειδὴ εἶχε μαζί του φιλικὴν συναναστροφὴν εἰς ὅλον τὸν βίον. Καὶ διατί πρέπει νὰ λέγωμεν τὰ ἄλλα; Ἄλλωστε καὶ ὁ Κύριος ἐδάκρυσεν διὰ τὸν Λάζαρον³¹, ἐδάκρυσεν καὶ διὰ τὴν Ἰερουσαλήμ³². Ἐπὶ πλέον δὲ μακαρίζει αὐτοὺς ποὺ πενθοῦν καὶ πάλιν αὐτοὺς ποὺ κλαίουσιν³³.

4. Καὶ πῶς αὐτὰ, λέγουν, συμφωνοῦν μετὰ τὸ «πάντοτε χαίρετε»³⁴; Διότι καὶ τὰ δάκρυα καὶ ἡ χαρὰ δὲν ἔχουν τὴν προέλευσίν των ἀπὸ τὰς ἰδίας αἰτίας. Τὰ μὲν δάκρυα προκαλοῦνται φυσικά, ὅταν καταπιέζεται τὸ περικάρδιον πνεῦμα τῆς ψυχῆς, π.χ. ἀπὸ κάποιου πληγμα, τὴν προσβολὴν τοῦ ἀπροόπτου ποὺ πλήττει καὶ σφίγγει τὴν ψυχὴν, ἡ δὲ χαρὰ εἶναι κατὰ κάποιον τρόπον σκίρτημα τῆς ψυχῆς, ὅταν αὐτὴ χαίρῃ διὰ τὰ κατὰ βούλησιν πράγματα. Διὰ τοῦτο καὶ τὰ σωματικὰ συμπτώματα διαφέρουν. Διότι εἰς αὐτοὺς μὲν ποὺ λυποῦνται ἡ μορφὴ εἶναι χλωμή, μαυροκίτρινη καὶ

31. Ἰωάν. 11,35.

32. Λουκ. 19,41.

33. Ματθ. 5,4· Λουκ. 6,21.

34. Φιλιππ. 4,4.

δρυννομένοις ἔξανθοῦσα καὶ ὑπέρυθρος ἢ τοῦ σώματος ἕξις, μονοουχὶ πηδῶσης τῆς ψυχῆς καὶ προωθουμένης ὑφ' ἡδονῆς εἰς τὸ ἔξω. Πρὸς δὴ ταῦτα ἐροῦμεν ὅτι καὶ οἱ θρηνοὶ καὶ τὰ δάκρυα τῶν ἁγίων διὰ τὴν πρὸς Θεὸν ἀγάπην ἐγίγνοντο. Ἄει 5 οὖν ἐνορῶντες τῷ ἀγαπητῷ καὶ τὴν ἐκεῖθεν ἑαυτοῖς εὐφροσύνην συναύξοντες, τὰ περὶ τοὺς ὁμοδόλους ἑαυτῶν ὠκονόμουν, πενθοῦντες τοὺς ἁμαρτάνοντας, ἐπανορθούμενοι αὐτοὺς διὰ τῶν δακρῶν. Ὡσπερ δὲ οἱ ἐπὶ τῶν αἰγιαλῶν ἐστῶτες, τοῖς ἐν τῇ θαλάττῃ βαπτιζομένοις συμπάσχοντες, οὐ προίενται τὴν 10 οἰκείαν ἀσφάλειαν ἐν τῇ περὶ τῶν κινδυνευόντων φροντίδι, οὕτως οὐδὲ οἱ τοῖς ἁμαρτήμασι τῶν πέλας ἐπιστυγνάζοντες, τὴν οἰκείαν ἀφανίζουσιν εὐφροσύνην. Τὸ ἐναντίον μὲν οὖν καὶ μείζονα ποιοῦσιν αὐτῇ, ὑπὲρ τῶν εἰς τὸν ἀδελφὸν δακρῶν, τῆς χαρᾶς τοῦ Κυρίου καταξιούμενοι. Διὰ τοῦτο, «μακάριοι οἱ κλαί- 15 οντες, καὶ μακάριοι οἱ πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται, καὶ αὐτοὶ γελάσουσι». Γέλωτα δὲ λέγειν, οὐ τὸν διὰ τῶν παρειῶν ἐκπίπτοντα ψόφον ἐν τῷ αἵματος ἀναβρασμῷ ἀλλὰ τὴν ἄκρατον καὶ ἀμιγῆ παντὸς σκυθρωποῦ ἰλαρότητα. «Κλαίειν οὖν μετὰ κλαιόντων» συγχωρεῖ ὁ ἀπόστολος, ἐπειδὴ τὸ δάκρυον τοῦτο οἶονεὶ σπέρμα καὶ δάνεισμα γίνεται τῆς αἰωνίου χαρᾶς. Ἄνάβα μοι τῇ διανοίᾳ καὶ θέασαι τὴν ἀγγελικὴν κατάστασιν, εἰ ἄλλη τις αὐτοῖς πρέπει κατάστασις, πλὴν τοῦ χαίρειν καὶ διευθυμῆσθαι ὅτι ἠξίωνται παρεστάναι Θεῷ καὶ ἀπολαύειν τοῦ ἀπορρητήτου κάλλους τῆς δόξης τοῦ κτίσαντος 25 ἡμᾶς. Πρὸς ἐκεῖνον οὖν τὸν βίον παρορμῶν ἡμᾶς ὁ ἀπόστολος, πάντοτε χαίρειν ἡμῖν διετάξατο.

5. Ἄλλὰ μὴν πρὸς γε τὸ δακρῶσαι τὸν Κύριον ἐπὶ Λα-

35. Λουκ. 6,21· Ματθ. 5,4.

36. Ρωμ. 12,15.

παγερά, εἰς αὐτοὺς δὲ ποὺ χαίρονται ἢ κατάστασις τοῦ σώματος εἶναι θαλερά καὶ ἐρυθρωπή, ὡσάν ἢ ψυχὴ νὰ πηδᾷ καὶ νὰ ὠθῆται σχεδὸν πρὸς τὰ ἔξω ἀπὸ μεγάλην εὐχαρίστησιν. Κοντὰ εἰς αὐτὰ θὰ εἴπωμεν μάλιστα ὅτι καὶ οἱ θρῆνοι καὶ τὰ δάκρυα τῶν ἀγίων ἐπροκαλοῦντο ἐξ αἰτίας τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Θεόν. Πάντοτε λοιπὸν, ὅταν προσέβλεπαν εἰς τὸν ἀγαπητὸν καὶ ἠῤξαναν διὰ τοὺς ἑαυτοὺς των τὴν προερχομένην ἀπ' ἐκεῖ εὐφροσύνην, ἐφρόντιζαν συγχρόνως καὶ διὰ τὰ ἀναγκαῖα εἰς τοὺς συναθρώπους των, ἀφοῦ μὲ τὸ νὰ πενθοῦν αὐτοὺς ποὺ ἀμαρτάνουν τοὺς διώρθωναν μὲ τὰ δάκρυα. Ὅπως δὲ αὐτοὶ ποὺ στέκονται εἰς τὸν αἰγιαλὸν, μὲ τὸ νὰ συμπάσχουν δι' αὐτοὺς ποὺ βυθίζονται εἰς τὴν θάλασσαν δὲν ἀφήνουν τὴν ἀσφάλειάν των, ἐνῶ φροντίζουν δι' αὐτοὺς ποὺ κινδυνεύουν, ἔτσι οὔτε αὐτοί, ποὺ θλίβονται διὰ τὰ ἀμαρτήματα τῶν πλησίον, ἐξαφανίζουν τὴν χαρὰν των. Τὸ ἀντίθετον λοιπὸν τὴν κάμνουν μεγαλυτέραν διὰ τῶν δακρῦων πρὸς τὸν ἀδελφόν, ἀφοῦ καταξιώνονται μὲ τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου. Διὰ τοῦτο «εἶναι μακάριοι αὐτοὶ ποὺ κλαίουں καὶ μακάριοι αὐτοὶ ποὺ πενθοῦν, διότι αὐτοὶ θὰ εὔρουν παρηγορίαν καὶ αὐτοὶ θὰ γελάσουν»³⁵. Καὶ γέλωτα ἐννοεῖ ὄχι τὸν θόρυβον ποὺ προκαλεῖται ἀπὸ τὰ μάγουλα μὲ τὸν ἀναβρασμὸν τοῦ αἵματος, ἀλλὰ τὴν καθαρὰν καὶ ἀμιγῆ ἀπὸ κάθε σκυθρωπότητα γλυκύτητα. Ὁ ἀπόστολος λοιπὸν ἐπιτρέπει τὸ «κλαίειν μετὰ κλαίωντων»³⁶, ἐπειδὴ τὰ δάκρυα αὐτὰ γίνονται κατὰ κάποιον τρόπον σπέρμα καὶ δάνεισμα τῆς αἰωνίου χαρᾶς. Ἀνέβα, σὲ παρακαλῶ, μὲ τὴν σκέψιν καὶ κύτταξε τὴν ἀγγελικὴν κατάστασιν, ἐὰν κάποια ἄλλη εἰς αὐτοὺς ἀρμόζει κατάστασις ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὴν τῆς χαρᾶς καὶ τῆς εὐθυμίας. Διότι κατηξιώθησαν νὰ παραστέκωνται εἰς τὸν Θεὸν καὶ νὰ ἀπολαμβάνουν τὸ ἀνέκφραστον κάλλος τῆς δόξης τοῦ κτίστου μας. Ὁ ἀπόστολος λοιπὸν ἐπειδὴ μᾶς παρορμᾷ πρὸς τὴν ζωὴν ἐκείνην, μᾶς διέταξε νὰ χαίρωμεν πάντοτε.

5. Ἐκτὸς δὲ τούτου, ὡς πρὸς τὸ ὅτι ἐδάκρυσεν βέβαια

ζάρῳ καὶ ἐπὶ τῇ πόλει, ἐκεῖνο εἰπεῖν ἔχομεν, ὅτι καὶ ἔφαγε καὶ ἔπιεν, οὐκ αὐτὸς τοῦτων δεόμενος, ἀλλὰ σοι μέτρα καὶ ὄρους τῶν ἀναγκαίων τῆς ψυχῆς παθημάτων καταλιμπάνων. Οὕτω γοῦν καὶ ἐδάκρυσε, τῶν ὀδυρτικῶν καὶ φιλοθρήνων τὸ 5 ἄγαν περιπαθὲς καὶ ταπεινὸν ἐπανορθούμενος. Εἰ γάρ τι ἄλλο, καὶ τὸ δακρῦειν τῆς ἐκ τοῦ λόγου συμμετρίας προσδεῖται· ἐπὶ τίσι γίνεσθαι, καὶ ἐπὶ πόσον, καὶ πότε, καὶ ὅπως προσῆκεν. Ὅτι γάρ οὐκ ἔμπαθὲς ἦν τὸ δάκρυον τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ διδασκαλικόν, ἐκεῖθεν δῆλον· «Λάζαρος ὁ φίλος ἡμῶν κεκοίμηται, 10 ἀλλὰ πορεύομαι ἵνα ἐξυπνήσω αὐτόν». Τίς ἡμῶν κοιμώμενον ὀδύρεται φίλον, ὃν μικρὸν ὕστερον προσδοκᾷ διωπνίζειν; «Λάζαρε, δεῦρο ἔξω». Καὶ ὁ νεκρὸς ἐζωοποιεῖτο καὶ ὁ δεδεμένος περιεπάτει. Θαῦμα ἐν θαύματι· κειρίαις δεδέσθαι τοὺς πόδας, καὶ μὴ κωλύεσθαι πρὸς τὴν κίνησιν. Μείζον γάρ ἦν τὸ ἐνισχύον 15 τοῦ ἐμποδίζοντος. Πῶς οὖν ὁ τοιαῦτα ἐνεργεῖν μέλλων, δακρῶν ἄξιον τὸ συμβᾶν ἔκρινεν; Ἡ δῆλον, ὅτι πανταχόθεν τὸ ἀσθενὲς ἡμῶν ὑπερείδων, μέτροις τισὶ καὶ ὅροις τὰ ἀναγκαῖα περιέλαβε πάθη, τὸ μὲν ἀσυμπαθὲς ὡς θηριῶδες ἐκκλίνων, τὸ δὲ φιλόλυπον καὶ πολυθρήνον ὡς ἀγενὲς παραιτούμενος. Διόπερ ἐπι- 20 δακρῦσας τῷ φίλῳ, αὐτὸς τε τὴν κοινωνίαν τῆς ἀνθρωπείας φύσεως ἐπεδείξατο καὶ ἡμᾶς τῶν ἐφ' ἑκάτερα ὑπερβολῶν ἠλευθέρωσε· μήτε καταμαλακίζεσθαι πρὸς τὰ πάθη, μήτε ἀναισθητῶς ἔχειν τῶν λυπηρῶν ἐπιτρέπων. Ὡς οὖν κατεδέξατο τὴν πείναν ὁ Κύριος, τῆς στερεᾶς τροφῆς διαπνευσθείσης αὐτῷ, 25 καὶ τὴν δίψαν προσήκατο, τῆς ὑγρότητος ἀναλωθείσης τῆς ἐν τῷ σώματι, καὶ ἐκοπίασε τῶν μυῶν καὶ τῶν νεύρων ἐκ τῆς

37. Ἰωάν. 11,11.

38. Ἰωάν. 11,43.

ὁ Κύριος διὰ τὸν Λάζαρον καὶ διὰ τὴν πόλιν, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν καὶ ἐκεῖνο, ὅτι δηλαδὴ καὶ ἔφαγε καὶ ἔπινε, μολονότι ὁ ἴδιος δὲν εἶχεν ἀνάγκην ἀπὸ αὐτά. Ἄλλ' ἔπραξεν αὐτὰ διὰ νὰ σοῦ ἀφήσῃ μέτρα καὶ ὄρια διὰ τὰ κατ' ἀνάγκην παθήματα τῆς ψυχῆς. Τοιουτοτρόπως λοιπὸν ἐδάκρυσεν, ὥστε νὰ διορθώσῃ τὸ μεγάλο πάθος τῆς θλίψεως καὶ τὴν ἀναξιοπρέπειαν αὐτῶν ποὺ ὀδύρονται καὶ ἀγαποῦν τὰ μοιρολόγια. Διότι περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλο καὶ τὰ δάκρυα πρέπει νὰ μετριάζονται ἀπὸ τὴν λογικὴν· δηλαδὴ διὰ ποῖα πράγματα πρέπει νὰ δακρῦν κανεὶς καὶ ἐπὶ πόσον χρόνον καὶ πότε καὶ πῶς ἀρμόζει. Ὅτι δηλαδὴ τὸ δάκρυσμα τοῦ Κυρίου δὲν ἦταν πάθος, ἀλλὰ διδακτικόν, γίνεται φανερόν ἀπὸ τὸ ἐξῆς· «ὁ φίλος μᾶς ὁ Λάζαρος ἔχει κοιμηθῆ, ἀλλὰ πηγαίνω νὰ τὸν ξυπνήσω»³⁷. Ποῖος ἀπὸ μᾶς κλαίει φίλον ποὺ κοιμᾶται καὶ ποὺ ὕστερα ἀπὸ ὀλίγον περιμένει νὰ τὸν ξυπνήσῃ; «Λάζαρε, δεῦρο ἔξω»³⁸. Καὶ ὁ νεκρὸς ἐλάμβανε ζωὴν καὶ ὁ δεμένος ἐπεριπατοῦσε. Θαῦμα ἐπάνω εἰς τὸ θαῦμα· τὸ ὅτι μὲ νεκρικὰς ταινίας εἶναι δεμένα τὰ πόδια καὶ δὲν ἐμποδίζονται νὰ βαδίσουν. Διότι ἡ βοήθεια ἦταν μεγαλύτερα ἀπὸ τὸ ἐμπόδιον. Πῶς λοιπὸν αὐτὸς ποὺ ἐπρόκειτο νὰ ἐνεργήσῃ τέτοια ἔργα θὰ ἐθεωροῦσε τὸ συμβᾶν ἄξιον δακρύων; Ἡ εἶναι φανερόν ὅτι, στηρίζων ἀπὸ παντοῦ τὴν ἀσθένειάν μας, περιέκλεισε τὰ κατ' ἀνάγκην πάθη εἰς μέτρα καὶ ὄρια μὲ τὸ νὰ ἀποστρέφεται μὲν τὴν ἔλλειψιν συμπαθείας ὡς κάτι τὸ θηριῶδες, νὰ ἀποφεύγῃ δὲ ὡς ἀνάρμοστον τὴν τάσιν πρὸς τὴν μεγάλην λύπην καὶ τὸ πολὺ κλάμα. Διότι μὲ τὸ νὰ δακρῦσῃ διὰ τὸν φίλον ὁ ἴδιος ἐφάνερωσε τὴν κοινωνικότητα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ μᾶς ἀπήλλαξεν ἀπὸ τὰς ἀκρότητας πρὸς τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο, μὴ ἐπιτρέπων οὔτε νὰ ἐκθηλυνώμεθα ἐνώπιον τῶν παθῶν, οὔτε νὰ γινώμεθα ἀναίσθητοι ἐμπρὸς εἰς τὰ λυπηρά. Ὅπως λοιπὸν ὁ Κύριος ὑπέμεινε τὴν πείναν, ὅταν ἐξανεμίσθη ἡ στερεὰ τροφή, καὶ ἀπεδέχθη τὴν δίψαν, ὅταν τὸ ὑγρὸν στυγεῖον ποὺ ὑπάρχει εἰς τὸ σῶμα ἐξωδεύθη, καὶ ἐκοπίασεν, ὅταν

ὀδοιπορίας ὑπερταθέντων, οὐ τῆς θεότητος τῷ καμάτῳ δαμαζο-
 μένης, ἀλλὰ τοῦ σώματος τὰ ἐκ φύσεως ἐπακολουθοῦντα συμ-
 πτώματα δεχομένου, οὕτω καὶ τὸ δάκρυον προσήκατο, τὸ φυ-
 σικὸν τῇ σαρκὶ ἐπιγίνεσθαι σύμπτωμα συγγωρῶν. "Ὅπερ συμ-
 5 βαίνει, ὅταν τὰ κοῖλα τοῦ ἐγκεφάλου τῶν ἐκ ἡ, λύπης ἀναθυμιά-
 σεων πληρωθέντα, οἷον δι' ὀχετῶν τιῶν τῶν κατὰ τοὺς ὀ-
 φθαλμοὺς πόρων τοῦ ὑγροῦ τὸ βάρος ἀποσκευάζεται. "Ὅθεν
 ἤχοι τινες καὶ ἱλιγγοὶ καὶ σκοτώσεις ἐπὶ ταῖς ἀδοκίτοις τῶν
 λυπηρῶν ἀκοαῖς ἐγγίνονται, περιδονομένης τῆς κεφαλῆς ὑπὸ
 10 τῶν ἀτμῶν, οὗς ἢ ἐπὶ τὸ βάθος τοῦ θερμοῦ συστολὴ ἀναπέμπει.
 Εἶτα, οἶμαι, ὥσπερ τὸ νέφος εἰς ψεκάδα, οὕτω τὸ πάχος τῶν
 ἀτμῶν εἰς δάκρυον διαλύεται. "Ἐνθεν καὶ ἡδονὴ τίς ἐστὶ τοῖς λυ-
 πουμένοις περὶ τὸν θρηῆνον, λανθανόντως διὰ τοῦ κλαίειν κε-
 νουμένου αὐτοῖς τοῦ βαρύνοντος. Συνίστησι δὲ τοῦ λόγου
 15 τὸ ἀληθές ἢ πείρα τῶν γινομένων. Πολλοὺς γὰρ ἔγνωμεν ἐν
 συμφοραῖς ἀνηκέστοις ἀποστάξαι τὸ δάκρυον βιαίως ἐγκαρ-
 τερήσαντας· εἶτα τοὺς μὲν, εἰς ἀνήκεστα ἐμπεσόντας πάθη,
 ἀποπληξίας ἢ παραλύσεις, τοὺς δέ, καὶ παντελῶς ἀποψύξαν-
 τας, ὥσπερ ἐρείσματα ἀσθενοῦς, τῆς δυνάμεως αὐτῶν τῷ βάρει
 20 τῆς λύπης ὑποκλασθείσης. "Ὁ γὰρ ἐπὶ τῆς φλογὸς ὄραν ὑπάρχει,
 ὑπὸ τοῦ οἰκείου αὐτὴν καπνοῦ καταπνίγεσθαι, μὴ ὑπεξιόντος,
 ἀλλὰ περὶ αὐτὴν εἰλουμένου, τοῦτό φασι καὶ ἐπὶ τῆς οἰκονο-
 μούσης τὸ ζῶον δυνάμειος γίνεσθαι, ἀπομαραίνεσθαι γὰρ ὑπὸ
 τῶν ὀδυνηρῶν καὶ κατασβέννυσθαι, μηδεμιᾶς γινομένης ἐπὶ
 25 τὸ ἔξω διαπνοῆς.

6. Μὴ τοίνυν εἰς συνηγορίαν τοῦ οἰκείου πάθους τὸ τοῦ
 Κυρίου προβαλλέσθωσαν δάκρυον οἱ φιλόλυποι. Ὡς γὰρ ἡ

οί μῦς καί τὰ νεῦρα εἶχαν παρατεντωθῆ ἀπὸ τὴν πεζοπορίαν³⁹, ὄχι διότι ἡ θεότης ἐνικᾶτο ἀπὸ τὸν κάματον, ἀλλὰ διότι τὸ σῶμα ὑφίστατο τὰ συμπτώματα ποῦ ἐκ φύσεως ἐπακολουθοῦν, ἔτσι καὶ τὸ δάκρυσμα κατεδέχετο, ἐπιτρέπων νὰ ἐκδηλώνεται εἰς τὴν σάρκα τὸ φυσικόν της σύμπτωμα. Αὐτὸ συμβαίνει, ὅταν αἱ κοιλότητες τοῦ ἐγκεφάλου, ἀφοῦ γεμίσουν ἀπὸ τὰς ἀναθυμιάσεις ἐκ τῆς λύπης, ξεφορτώνωνται τρόπον τινὰ διὰ μέσου κάποιων ὀχετῶν, τῶν ὀφθαλμικῶν πόρων, τὸ βάρος τοῦ ὑγροῦ. Διὰ τοῦτο ὅταν μὲ τὰ ἀπροσδόκητα ἀκούσματα τῶν λυπηρῶν πραγμάτων προκαλοῦνται βοαί, ζάλαι καὶ σκοτοδίνας, συγκλονίζεται ἡ κεφαλὴ ἀπὸ τοὺς ἀτμούς ποῦ ἀναπέμπει ἡ συστολή, ποῦ γίνεται εἰς τὸ βάθος τοῦ θερμοῦ ὑγροῦ. Ἐπειτα, νομίζω ὅπως τὸ σύννεφον διαλύεται εἰς σταγονίδια, ἔτσι καὶ ἡ πυκνότης τῶν ἀτμῶν εἰς δάκρυα. Ἄλλωστε αὐτοὶ ποῦ λυποῦνται δοκιμάζουν κάποιαν εὐχαρίστησιν ἀπὸ τὸν θρῆνον, διότι μὲ τὸ κλάμα ἀνεπαισθήτως ἀδειάζει αὐτὸ ποῦ τοὺς βαρύνει⁴⁰. Ἡ πείρα τῶν γεγονότων ἐπιβεβαιώνει τὴν ἀλήθειαν τῶν λεγομένων. Δηλαδή ἐγνωρίσαμεν πολλοὺς ποῦ ὑπέμειναν τὰς ἀθεραπεύτους συμφορὰς μὲ τὸ χύσιμον τῶν δακρῦων· ἔπειτα ἄλλους μὲν ποῦ ἔπεσαν εἰς ἀνιάτους ἀσθενείας, ἀποπληξίας ἢ παραλύσεις, ἄλλους δὲ ποῦ τελικῶς ἀπέθαναν, ἀφοῦ ἡ δύναμις των, ὡσὰν ἀνίσχυρον ἔρεισμα, κατέρρευσε κάτω ἀπὸ τὸ βάρος τῆς λύπης. Αὐτὸ δηλαδή ποῦ συμβαίνει νὰ παρατηροῦμεν εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς φλόγας, τὸ νὰ καταπνίγεται κάτω ἀπὸ τὸν ἴδιον καπνὸν ποῦ δὲν ὑποχωρεῖ, ἀλλὰ στρέφεται γύρω της, αὐτὸ λέγουσιν ὅτι γίνεται καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς δυνάμεως ποῦ κυβερνᾷ τὸν ἄνθρωπον, ὅτι μαραζώνει δηλαδή καὶ σβήνει ἐξ αἰτίας τῶν λυπηρῶν, ὅταν δὲν εὕρισκῃ διέξοδον.

6. Οἱ ἐπιρρεπεῖς εἰς τὴν λύπην νὰ μὴ προβάλλουν λοιπὸν δι' ὑποστήριξιν τοῦ ἰδικοῦ των πάθους τὸ δάκρυσμα

40. Καὶ σήμερα λέγεται «κλάψε γιὰ νὰ ξαλαφρώσης».

βρωσίς, ἣν ὁ Κύριος ἔφαγεν, οὐκ ἔστιν ἡδυπαθείας ἡμῖν ἀφορμή,
 τὸ ἐναντίον μὲν οὖν, ἐγκρατείας καὶ ἀταρκείας ὄρος ὁ ἀνωτάτω,
 οὕτω καὶ τὸ δάκρυον οὐκ ἔστι νομοθεσία πρὸς τὸ θρηγεῖν, ἀλ-
 λὰ μέτρον εὐσχημονέστατον ἐκτεθὲν καὶ κανὼν ἀκριβής, καθ' ὃν
 5 προσῆκε σεμνῶς καὶ εὐσχημόνως τοῖς τῆς φύσεως ὄροις ἐμμέ-
 νοντας διαφέρειν τὰ λυπηρὰ. Οὔτε οὖν γυναιξίν, οὔτε ἀνδράσιν
 ἐπιτέτραπται τὸ φιλοπενθὲς καὶ πολύδακρυ, ἀλλ' ὅσον ἐπιστυγνά-
 σαι τοῖς λυπηροῖς καὶ μικρὸν τι δάκρυον ἀποστάξαι, καὶ τοῦτο
 ἡσυχῇ, μὴ ἀναβρυχώμενον μηδὲ ὀλολύζοντα, μηδὲ καταρρηγνύν-
 10 τα χιτῶνα, ἢ κόριν καταχεόμενον, μηδ' ἄλλο τι τοιοῦτον ἀσχη-
 μονοῦντα τῶν ἐπιτηδευομένων παρὰ τῶν ἀπαιδευτῶς ἐχόντων
 πρὸς τὰ οὐράνια. Δεῖ γὰρ τὸν κεκαθαρμένον τῷ θεῷ διδασκαλίῳ
 οἶον ὄχυρῳ τινι τειχίῳ τῷ ὀρθῷ λόγῳ πεφραῆσθαι, καὶ ἀνδρείως
 καὶ καρτερῶς τὰς τῶν τοιούτων παθῶν προσβολὰς ἀπαμύνασθαι
 15 καὶ μὴ, καθάπερ εἷς τι χωρίον ὑποκαθήμενον, τῷ ταπεινῷ καὶ
 ὑπέικοντι τῆς ψυχῆς, τὸν τῶν παθῶν ὄχλον ἐπιρρέοντα δέχεσθαι.
 Ἐνανδρῶν γὰρ ψυχῆς καὶ οὐδένα τόνον ἐκ τῆς ἐπὶ Θεὸν
 ἐλπίδος ἐχούσης, τὸ σφοδρῶς καταρρηγνυσθαι καὶ ὑποπίπτειν
 τοῖς λυπηροῖς. Ὡσπερ γὰρ οἱ σκώληκες τοῖς ἀπαλωτέροις
 20 τῶν ξύλων ἐντίκτονται μάλιστα, οὕτως αἱ λῦπαι τοῖς μαλακω-
 τέροις ἤθεσι τῶν ἀνθρώπων ἐμφύονται. Μὴ γὰρ ἀδαμάντινος
 ἦν ὁ Ἰώβ τὴν καρδίαν; μὴ γὰρ ἐκ λίθου ἦν αὐτῷ πεποιημένα τὰ
 σπλάγχνα; Ἐπεσον αὐτῷ δέκα παῖδες ἐν βραχείᾳ καιροῦ ῥοπῇ
 μὲν πληγῇ συντριβέντες ἐν τῷ οἴκῳ τῆς θυμηδίας, ἐν τῷ και-
 25 ρῷ τῆς ἀπολαύσεως, ἐπικατασεύσαντος αὐτοῖς τοῦ διαβόλου
 τὸ οἶκημα. Εἶδε τράπεζαν αἵματι μεμιγμένην, εἶδε παῖδας

τοῦ Κυρίου. Διότι, ὅπως ἡ βρῶσις πού ἔφαγεν ὁ Κύριος, δὲν ἀποτελεῖ δι' ἡμᾶς ἀφορμὴν ἡδονικῆς ζωῆς, ἀλλὰ τὸ ἀντίθετον, ὅτι εἶναι δηλαδὴ ὁ ὑπέρτατος ὄρος ἐγκρατείας καὶ αὐταρκειας, ἔτσι καὶ τὸ δάκρυσμα δὲν εἶναι νομοθεσία διὰ νὰ θρηνοῦμεν, ἀλλὰ κάτι πού προεβλήθη, ὡς μέτρον ἀξιόσεβαστον καὶ κανὼν ἀκριβῆς, συμφώνως πρὸς τὸν ὁποῖον ἀρμόζει σεμνῶς καὶ ἀξιοπρεπῶς νὰ ὑπομένουν τὰ λυπηρὰ αὐτοὶ πού ἐμμένουν εἰς τοὺς φυσικοὺς νόμους. Δὲν ἔχει ἐπιτραπῆ λοιπὸν οὔτε εἰς τὰς γυναῖκας, οὔτε εἰς τοὺς ἄνδρας ἡ ἀγάπη πρὸς τὸ πένθος καὶ τὸ πολὺ κλάμα, ἀλλὰ τόσον, ὅσον νὰ θλιβῆ κανεὶς διὰ τὰ λυπηρὰ καὶ νὰ χύσῃ ὀλίγα δάκρυα, καὶ αὐτὰ ἡσυχᾶ, δηλαδὴ νὰ μὴ βογγᾷ, μῆτε νὰ σκούζῃ, μῆτε νὰ ξεσχίζῃ τὰ ἐνδύματα ἢ νὰ κάμνῃ κάποιαν ἄλλην παρομοίαν ἀσχημίαν ἀπὸ αὐτὰς πού διαπράττουν οἱ ἀπαίδευτοι πρὸς τὰ οὐράνια πράγματα. Διότι πρέπει αὐτὸς πού ἔχει καθαρθῆ εἰς τὴν θείαν διδασκαλίαν, ὡσὰν νὰ ἔχη περιφραχθῆ μὲ κάποιον ἰσχυρὸν τείχωμα, τὸν ὀρθὸν λόγον, καὶ νὰ ἀποκρούῃ ἀνδρείως καὶ θαρραλέως τὰς προσβολὰς τῶν παρομοίων παθῶν καὶ νὰ μὴ δέχεται νὰ εἰσορμᾷ ὁ θόρυβος τῶν παθῶν εἰς τὸ ταπεινὸν καὶ ὑποχωρητικὸν μέρος τῆς ψυχῆς, ὡσὰν εἰς κάποιαν χαμηλοτέραν θέσιν. Διότι ἡ βιαία καταστροφή καὶ ἡ ὑποδούλωσις εἰς τὰ λυπηρὰ εἶναι γνώρισμα ἀνάνδρου ψυχῆς πού δὲν λαμβάνει κανένα τωνωτικὸν ἀπὸ τὴν ἐλπίδα εἰς τὸν Θεόν. Διότι, ὅπως τὰ σκουλήκια γεννῶνται πολὺ πιὸ εὐκόλα εἰς τὰ ἀπαλώτερα ἀπὸ τὰ ξύλα, ἔτσι καὶ αἱ θλίψεις ἐμφυτεύονται εἰς τὰ μαλακώτερα ἦθη τῶν ἀνθρώπων. Μήπως δηλαδὴ ὁ Ἰώβ ἦταν ἀδαμάντινος εἰς τὴν καρδίαν; Μήπως δηλαδὴ τὰ σπλάγχνα ἦταν κατεσκευασμένα εἰς αὐτὸν ἀπὸ πέτραν; Μέσα εἰς ὀλίγον χρονικὸν διάστημα ἔχασε δέκα παιδιά, πού μὲ ἓνα κτύπημα ἔγιναν συντρίμμια εἰς τὸ χαρούμενον σπίτι, κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἀπολαύσεως, ὅταν ὁ διάβολος συνεκλόνησε καὶ ἐκρήμνισεν ἐπάνω τους τὸ οἶκημα. Ἀντίκρουσε τὴν τράπεζαν νὰ εἶναι γεμάτη αἷμα· ἀντίκρουσε τὰ παιδιά πού εἶχαν γεννηθῆ εἰς

διαφόρως μὲν κατὰ τὸν χρόνον ἀποτεχθέντας, κοινῇ δὲ ὑπελθόντας τοῦ βίου τὸ τέλος. Οὐκ ὤμωξεν, οὐ κατετίλατο κόμην, οὐκ ἀφῆκέ τινα φωνὴν ἀγενῆ, ἀλλὰ τὴν αἰοιδιμον ἐκείνην καὶ παρὰ πᾶσιν ἀνυμνουμένην εὐχαριστίαν ἀπεφθέγγετο· «Ὁ Κύριος ἔδωκεν, ὁ Κύριος ἀφείλετο· ὡς τῷ Κυρίῳ ἔδοξεν, οὕτω καὶ ἐγένετο· εἶη τὸ ὄνομα Κυρίου ἐδλογημένον». Μὴ ἀσυνπαθῆς ὁ ἄνθρωπος; Καὶ πῶς; ὅς γε περὶ ἑαυτοῦ λέγει· «Ἐγὼ ἔκλαυσα ἐπὶ παντὶ θλιβομένῳ». Ἄλλ' ἄρα μὴ ἐψεύδετο ταῦτα λέγων; Καὶ μὴν μαρτυρεῖ αὐτῷ ἡ ἀλήθεια ὅτι πρὸς ταῖς
 10 λοιπαῖς ἀρεταῖς καὶ ἀληθινὸς ἦν· «Ἄνθρωπος γάρ, φησὶν, ἄμемπτος, δίκαιος, θεοσεβής, ἀληθινός». Σὺ δὲ ᾧδαῖς τισὶ πρὸς τὸ κατηφές πεπονημέναις παραθρηνεῖς καὶ μέλεσι γοεροῖς ἐκτῆκναι σεαυτοῦ τὴν ψυχὴν ἐπιτηδεύεις· καὶ ὡσπερ τῶν τραγωδῶν ἴδιόν ἐστι τὸ ἀνάπλασμα καὶ ἡ σκευή, μεθ' ἧς τὰ θεάτρα
 15 καταλαμβάνουσιν, οὕτως οἶει προσήκειν καὶ τῷ πενθοῦντι πρόπον εἶναι σχῆμα, μέλαν ἱμάτιον, καὶ αὐχμηρὰν κόμην, καὶ σκότος ἐν οἰκίᾳ, καὶ ῥύπον, καὶ κόνιν, καὶ μέλος στυγνόν, αἰε νεαρὸν τῆς λύπης τὸ τραῦμα τῇ ψυχῇ διασῶζον. Κατάλιπε ταῦτα ποιεῖν τοῖς μὴ ἔχουσιν ἐλπίδα. Σὺ δὲ ἐδιδάχθης περὶ τῶν ἐν Χριστῷ
 20 κοιμηθέντων, ὅτι «Σπείρεται ἐν φθορᾷ, ἐγείρεται ἐν ἀφθαρσίᾳ· σπείρεται ἐν ἀσθενείᾳ, ἐγείρεται ἐν δυνάμει· σπείρεται σῶμα ψυχικόν, ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν». Τί οὖν κλαίεις τὸν ἐξελθόντα μεταμφιάσασθαι; Μήτε σεαυτὸν θρῆναι ὡς βοηθοῦτινος πρὸς τὸν βίον στερούμενος· «Ἀγαθὸν γάρ, φησὶν, ἐλπί-

41. Ἰώβ 1,21.

42. Ἰώβ 30,25.

43. Ἰώβ 1,1.

44. Πρόκειται μᾶλλον διὰ τὰς ἐλεγείας, θρηνώδη δηλαδὴ ζήματα, κοινῶς «μοιρολόγια», τὰ ὅποια ἐλέγοντο γύρω ἀπὸ τοὺς νεκροὺς καὶ λέγονται ἀκόμη καὶ σήμερον εἰς τὰ χωρία εἰς ἀναλόγους περιπτώσεις.

διάφορον χρόνον, νὰ εἶναι συγχρόνως πεθαμένα. Δὲν ἔβγαλε κραυγὰς θρήνου, δὲν ἐμάδησε τὰ μαλλιά, δὲν ἔβγαλε καμμίαν ἀναξιοπρεπή φωνήν, ἀλλ' ἐπρόφερον ἐκείνην τὴν περίφημον καὶ πού ἀπὸ ὅλους ἐξυμνεῖται εὐχαριστίαν· «Ὁ Κύριος ἔδωκεν, ὁ Κύριος ἐπέηρεν. Ὅπως ἐφάνη καλὸν εἰς τὸν Κύριον, ἔτσι καὶ ἔγινεν· ὡς εἶναι εὐλογημένον τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου»⁴¹. Μήπως ὅμως ὁ ἄνθρωπος ἦταν ἀνάληγτος; Καὶ πῶς εἶναι τοῦτο δυνατὸν; Αὐτὸς βεβαίως λέγει διὰ τὸν ἑαυτὸν του· «κι ἐγὼ ἔκλαυσα διὰ κάθε πονεμένον»⁴². Ἄλλὰ μήπως ἄράγε ἐψεύδετο, ὅταν ἔλεγεν αὐτά; Ἄλλ' ὅμως ἡ ἀλήθεια τὸ βεβαιώνει· Διότι κοντὰ εἰς τὰς ἄλλας ἀρετὰς ἦταν καὶ ἀληθής· «ἄνθρωπος, λέγει, ἀμεμπτος, δίκαιος, θεοσεβής, ἀληθινός»⁴³. Σὺ ὅμως μοιρολογεῖς μὲ κάποια τραγούδια πού ἔχουν ποιηθῆ πρὸς τὸ λυπητερόν⁴⁴ καὶ μὲ γοερὰ ἄσματα φροντίζεις νὰ λυώνης τὴν ψυχὴν σου. Καὶ ὅπως ἔργον τῶν τραγωδῶν εἶναι ἡ ἀλλαγὴ ὄψεως καὶ ἡ ἐνδυμασία τῶν ἠθοποιῶν, μὲ τὴν ὁποίαν κατέχουν θέσιν εἰς τὰ θέατρα, ἔτσι νομίζεις ὅτι ἀρμόζει καὶ εἰς τὸν πενθοῦντα ὅτι τὸ σχῆμα πού τοῦ πρέπει εἶναι, μαῦρον ἐνδυμα, ἀγριωπὰ μαλλιά καὶ σκοτάδι εἰς τὴν οἰκίαν καὶ ἀκαθαρσία καὶ σκόνη καὶ θλιβερόν τραγούδι, πού νὰ διατηρῆ πάντοτε νέον τὸ τραῦμα τῆς λύπης εἰς τὴν ψυχὴν. Ἄφησε αὐτὰ νὰ τὰ κάμνουν αὐτοὶ πού δὲν ἐλπίζουν⁴⁵. Σὺ ἔχεις διδαχθῆ τὰ σχετικὰ μὲ αὐτούς πού ἐκοιμήθησαν ἐν Χριστῷ⁴⁶ ὅτι· «ἐκεῖνο πού σπέρνεται εἶναι φθαρτὸν, ἐκεῖνον πού ἀνασταίνεται ἀφθαρτον· σπέρνεται ἄδοξον, ἀνασταίνεται ἐνδοξον· σπέρνεται σῶμα ψυχικόν, ἀνασταίνεται σῶμα πνευματικόν»⁴⁷. Διατί λοιπὸν κλαίεις αὐτὸν πού ἀπῆλθε διὰ νὰ ἀλλάξῃ; Οὔτε τὸν ἑαυτὸν σου νὰ θρηνηῖς, διότι εἶναι ὡσάν νὰ χάνης κάποιον βοηθὸν ἀπὸ τὴν ζωὴν σου. Διότι «εἶναι καλόν, λέγει, νὰ ἐλπίζῃς εἰς τὸν Κύ-

45. Α' Θεσσ. 4,13.

46. Ἄποκ. 14,13.

47. Α' Κορ. 15,42 - 44.

ζειν ἐπὶ Κύριον, ἢ ἐλπίζειν ἐπ' ἄνθρωπον). Μήτε ἐκείνον ὀδύ-
 ρον, ὡς δεινὰ πεπονθότα. Μικρὸν γὰρ ὕστερον ἢ ἐξ οὐρανῶν
 σάλπιγξ αὐτὸν διωπνίσει καὶ ὄψει αὐτὸν παριστάμενον τῷ
 βήματι τοῦ Χριστοῦ. Ἄφες οὖν ταύτας τὰς ταπεινάς καὶ ἀ-
 5 παιδεύτους φωνάς· οἴμοι τῶν ἀπροσδοκῆτων κακῶν! καὶ τό-
 τίς δ' ἂν ταῦτα ᾤθη γενέσθαι; Καί, πότε δ' ἂν προσεδόκησα
 γῆ κατακρύψειν τὴν φιλότιμην ἐμοὶ κεφαλὴν; Ταῦτα γὰρ κἀν
 ἑτέρου λόγοντος ἀκούωμεν, ἐρυθριᾷν ἡμᾶς προσῆκε, τοὺς ἐκ τε
 τῆς μνήμης τῶν παρελθόντων καὶ ἐκ τῆς τῶν παρόντων πεί-
 10 ρις τὰ ἀναγκαῖα τῆς φύσεως πάθη δεδιδαγμένους.

7. Οὔτε οὖν ἀωρίαί θανάτου, οὔτε ἄλλαι τινές δυσκλη-
 ρίαί ἀδοκῆτως ἐμπεσοῦσαι, ἐκπλήξουσιν ἡμᾶς ποτε τοὺς παι-
 δαγωγουμένους τῷ λόγῳ τῆς εὐσεβείας. Οἶον, παῖς μοι ἦν
 νεανίας, μόνος τοῦ βίου διάδοχος, παραμύθιον γήρωσ, ἐγκαλλώ-
 15 πισμα γένους, ἄνθος τῶν ὀμηλικῶν, στήριγμα τῆς οἰκίας, αὐ-
 τὸ τῆς ἡλικίας ἦγε τὸ χαριέστατον· οὗτος ἀνάρπαστος οἴχεται,
 καὶ γῆ καὶ κόνις γέγονεν, ὃ πρὸ βραχέως ἠδὲ μὲν ἄκουσμα φθηγ-
 γόμενος, ἠδιστον δὲ θέαμα ὦν τοῖς τοῦ γεννήσαντος ὀφθαλμοῖς.
 Τί οὖν ποιήσομαι; Καταρρήξομαι τὴν ἐσθῆτα καὶ καταδέξο-
 20 μαι κυλινδεῖσθαι χαμαὶ καὶ ποτνιαῖσθαι καὶ δυσανασχετεῖν
 καὶ δεικνύειν ἐμαυτὸν τοῖς παροῦσιν οἶονεὶ παῖδά τινα ὑπὸ πλη-
 γῶν ἐκβοῶντα καὶ ἀποσπαίροντα; Ἡ τῷ ἀναγκαίῳ τῶν γινο-
 μένων προσέχων, ὅτι ἀπαραίτητος ὁ τοῦ θανάτου νόμος καὶ
 διὰ πάσης ὁμοίως ἡλικίας χωρῶν καὶ πάντα ἐφεξῆς τὰ σύνθετα
 25 διαλύων, οὐ ξενισθήσομαι τῷ συμβάντι; οὐδ' ἀνατραπήσομαι
 τὸν νοῦν ὡς ὑπὸ πληγῆς ἀπροσδοκῆτου καταρραχθεῖς, πάλαι
 προπεπαιδευμένος ὅτι θνητὸς ὢν, θνητὸν εἶχον τὸν παῖδα, καὶ

ριον, παρά νὰ ἐλπίζης εἰς ἄνθρωπον»⁴⁸. Μήτε νὰ ὀδύρεσαι δι' ἐκείνον, διότι ἐδεινοπάθησε. Διότι ὕστερα ἀπὸ ὀλίγον ἢ οὐράνιος σάλπιγγα θὰ τὸν ἐξυπνήσῃ καὶ θὰ τὸν ἰδῆς νὰ παραστέκεται εἰς τὸ βῆμα τοῦ Χριστοῦ. Ἄφησε λοιπὸν αὐτὰς τὰς ταπεινάς καὶ ἀγροίκους φωνάς· «Ἄλλοίμονον, τί ἀναπάντεχα κακά!» καὶ τό· «ποῖος ἐπερίμενε νὰ μοῦ συμβοῦν αὐτά;». Καί, «ποτὲ δὲν ἀνέμενα νὰ παραχώσω εἰς τὴν γῆν τὸ ἀγαπητόν μου πρόσωπον». Καὶ ἂν αὐτὰ ἀκούωμεν νὰ τὰ λέγῃ ἄλλος, ἡμεῖς ἀρμύζει νὰ κοκκινίζωμεν· ἡμεῖς οἱ ὅποιοι ἔχομεν διδαχθῆ καὶ διὰ τῆς ἀναμνήσεως τῶν περασμένων καὶ διὰ τῆς ἐμπειρίας τῶν τωρινῶν τὰ ἀναγκαῖα ἀπὸ τὴν φύσιν πάθη.

7. Ἡμᾶς οἱ ὅποιοι ἔχομεν παιδαγωγηθῆ με τὸν λόγον τῆς πίστεως δὲν θὰ μᾶς τρομάξουν ποτὲ οὔτε οἱ πρόωροι θάνατοι, οὔτε ἄλλα δυστυχήματα ποὺ ἀπροσδοκῆτως θὰ συμβοῦν. Ὅπως π.χ. ὁ υἱὸς μου ἦταν νέος, ὁ μοναδικὸς κληρονόμος τῆς περιουσίας, παρηγορία τοῦ γήρατος, κόσμημα τῆς γενιᾶς, ἄνθος τῶν συνομηλίκων, τὸ στήριγμα τοῦ σπιτιοῦ, διῆγε τὸ πιὸ χαρούμενον στάδιον τῆς ἡλικίας, αὐτὸς ἀνηρπάγη καὶ ἐχάθη. Ἐγίνε χῶμα καὶ σκόνη, αὐτὸς ποὺ πρὸ ὀλίγου, ὅταν ὠμίλει, ἦταν ἄκουσμα γλυκὺ καὶ ἀκόμη πιὸ γλυκύτερον θέαμα εἰς τὰ μάτια τῶν γονέων. Τί λοιπὸν θὰ κάμω; Θὰ ξεσχίσω τὸ ἔνδυμα καὶ θὰ καταδεχθῶ νὰ κυλίωμαι κάτω καὶ νὰ θρηνῶ μεγαλόφωνα καὶ νὰ δυσανασχετῶ καὶ νὰ δεικνύω τὸν ἑαυτὸν μου εἰς τοὺς παρευρισκομένους ὡσάν κάποιον παιδί ποὺ ἀπὸ τὰ κτυπήματα ξεφωνίζει καὶ σπαρταρᾷ; Ἡ με τὸ νὰ στρέφω τὴν προσοχὴν μου εἰς τὴν ἀναγκαιότητα τῶν συμβαινόντων ὅτι ὁ νόμος τοῦ θανάτου εἶναι ἀμείλικτος καὶ προχωρεῖ ὁμοίως διὰ μέσου κάθε ἡλικίας καὶ διαλύει ὅλα ὅσα εἶναι σύνθετα, δὲν θὰ ξενισθῶ με τὸ συμβάν; Δὲν θὰ σαλευθοῦν τὰ μυαλά μου, ὡσάν νὰ ἔχω συντριβῆ ἀπὸ ἀναπάντεχον πλήγμα, ὅταν πρὸ πολλοῦ ἔχω διδαχθῆ ὅτι, ὄντας ὁ ἴδιος θνητός, εἶχα θνητὸν παιδί, καὶ ὅτι ἐκ φύσεως τίποτε ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα δὲν

5 ὅτι οὐδὲν τῶν ἀνθρωπίνων βέβαιον, οὐδὲ εἰς τὸ παντελὲς πα-
 ραμένειν τοῖς κτησαμένοις πέφυκεν; Ἀλλὰ καὶ πόλεις μεγάλαι
 καὶ περιφανεῖς τῇ τε τῶν κατασκευασμάτων λαμπρότητι, καὶ
 τῇ δυνάμει τῶν ἐνοικούντων καὶ τῇ λοιπῇ κατὰ τε τὴν χώραν
 10 καὶ τὴν ἀγορὰν εὐθηρίᾳ διαπρέπουσαι, ἐν ἐρειπίοις νῦν μόνοις
 τῆς παλαιᾶς σεμνότητος τὰ σύμβολα φέρουσι. Καὶ πλοῖον πολ-
 λάκις ἐκ θαλάττης διασωθὲν καὶ μυριάκις μὲν ταχυνναυτήσαν
 μυρίον δὲ φόρτον τοῖς ἐμπορευομένοις διακομίσαν, μιᾷ προσβολῇ
 πνεύματος ἠφανίσθη. Στρατόπεδα δὲ κρατήσαντα μάχαις πολ-
 15 λάκις τῶν ἐναντίων, περιτραπίσεως αὐτοῖς τῆς εἰρημερίας, ἐλε-
 εινὸν θέαμα καὶ διήγημα γέγονεν. Ἔθνη δὲ ὄλα καὶ νῆσοι ἐπὶ
 μέγα δυνάμει προελθοῦσαι καὶ πολλὰ μὲν κατὰ γῆν, πολλὰ
 δὲ κατὰ θάλασσαν, ἐγείρασαι τρόπαια, πολλὴν δὲ πλοῦτον ἐκ λα-
 φύρων ἀθροίσασαι, ἣ χρόνῳ κατηναλώθησαν, ἣ αἰχμάλωτοι
 20 γενόμενοι, δουλείαν τῆς ἐλευθερίας ἠλλάξαντο. Καὶ ὄλωσ, ὅπερ
 ἂν εἴπης τῶν μεγίστων καὶ ἀφορητῶν κακῶν, ἤδη προλαβὼν
 ὁ βίος ἔχει τὰ ὑποδείγματα. Ὡσπερ οὖν τὰ βῆθη ταῖς ἐπὶ τοῦ
 ζυγοῦ ῥοπαῖς διακρίνομεν, καὶ τοῦ χρυσοῦ τὴν διαφορὰν τῇ
 λίθῳ προστρέβοντες δοκιμάζομεν, οὕτω πρὸς τὰ ἐκτεθέντα
 25 ἡμῖν παρὰ τοῦ Κυρίου μέτρα τὴν μνήμην ἐπαναφέροντες, οὐ-
 δαμοῦ ἂν τῶν ὄρων τῆς σωφροσύνης ἐκπέσοιμεν. Ἐπειδὴν
 οὖν σοὶ ποτε προσπέσῃ τῶν ἀβουλήτων τι, μάλιστα μὲν τῷ προ-
 εντρεπισμένῳ τῆς διανοίας, τὴν ταραχὴν μὴ παθεῖν· ἔπειτα
 δὲ τῇ ἐλπίδι τῶν μελλόντων κουφότερα ποιεῖν τὰ παρόντα.
 25 Ὡσπερ γὰρ οἱ ἀσθενεῖς τὰ ὄμματα, τῶν ἄγαν λαμπρῶν τὰς
 ὄψεις ἀπάγοντες, ἐν ἀνθεσι καὶ πόαις προσαναπαύουσιν, οὕτω
 χρὴ καὶ τὴν ψυχὴν μὴ συνεχῶς καταβλέπειν τὸ λυπηρόν, μηδὲ
 τοῖς παροῦσιν ἀνιαροῖς προσκεῖσθαι, ἀλλὰ πρὸς τὴν θεωρίαν
 τῶν ὄντως ἀγαθῶν περιάγειν αὐτῆς τὸ ὄμμα. Οὕτω κατορθωθή-

εἶναι βέβαιον, οὔτε παραμένουν ὡς τὸ τέλος εἰς τοὺς κατόχους; Ἄλλὰ καὶ πόλεις μεγάλαι καὶ ἔνδοξοι καὶ διὰ τὴν λαμπρότητα τῶν κτισμάτων καὶ διὰ τὴν δύναμιν τῶν κατοίκων, καὶ ποὺ διέπρεπαν κατὰ τὸν ὑπόλοιπον πλοῦτον καὶ εἰς τὴν περιοχὴν καὶ εἰς τὴν ἀγοράν, δὲν φέρουν τώρα εἰς μόνον τὰ ἐρείπια τὰ σημεῖα τῆς παλαιᾶς μεγαλοπρεπείας; Καὶ πλοῖον ποὺ πολλὰς φορὰς ἔχει διασωθῆ ἀπὸ τρικυμίαν καὶ ἔταξι-δευσεν ἀπείρους φορὰς καὶ μετέφερεν ἀναρίθμητα φορτώματα εἰς τοὺς ἐμπόρους, μὲ ἓνα κτύπημα ἀνέμου συνήθως ἐξαφανίζεται. Στρατεύματα ποὺ πολλὰς φορὰς ἐνίκησαν εἰς μάχας τοὺς ἀντιπάλους, ὅταν ὁμως ἠλλαξε δι' αὐτὰ ἡ τύχη, ἔγιναν ἐλεινὸν θέαμα καὶ μῦθος. Ὀλόκληρα δὲ ἔθνη καὶ νησιά, ποὺ ἀπέκτησαν μεγάλην δύναμιν καὶ ποὺ ἔστησαν πολλὰ τρόπαια νίκης καὶ κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν καὶ ποὺ συνεκέντρωσαν πλοῦτον πολὺν ἀπὸ λάφυρα, ἢ μὲ τὸν χρόνον ἐξέλιπαν ἢ ἀφοῦ ἠχμαλωτίσθησαν ἀντήλλαξαν τὴν ἐλευθερίαν των μὲ τὴν δουλείαν. Καὶ γενικῶς, ὅποιο ἀπὸ τὰ πιδὸ μεγάλα καὶ δυσβάστακτα κακὰ θὰ ἤμποροῦσες νὰ ἀναφέρης, ἔχει ἐκ τῶν προτέρων κιόλας ἢ ζωὴ τὰ παραδείγματα. Ὅπως λοιπὸν διακρίνομεν τὰ βάρη μὲ τὴν φορὰν τῆς ζυγαριᾶς καὶ δοκιμάζομεν τὴν ποιότητα τοῦ χρυσοῦ μὲ τὸ νὰ τὸν προστρίβωμεν εἰς τὸν ἀδάμαντα, ἔτσι ἀφοῦ ἐπαναφέρωμεν τὴν μνήμην πρὸς τὰ μέτρα ποὺ ὁ Κύριος ἔχει προβάλει εἰς ἡμᾶς, πουθενὰ δὲν θὰ πέσωμεν ἔξω ἀπὸ τὰ ὅρια τῆς σωφροσύνης. Ἐὰν λοιπὸν κάποτε σοῦ συμβῆ κάτι ἀπὸ τὰ ἀπροσδόκητα, ἔχων μὲν πολὺ καλὰ προετοιμασμένον τὸ φρόνημα, νὰ μὴ ταραχθῆς· ἔπειτα δὲ μὲ τὴν ἐλπίδα τῶν μελλόντων νὰ κάμνης ἐλαφρώτερα τὰ παρόντα. Ὅπως δηλαδὴ οἱ ἄρρωστοι εἰς τὰ μάτια ἀποφεύγουν νὰ κυττάζουν τὰ πολὺ λαμπρὰ ἀντικείμενα καὶ ἀναπαύουν τὰ βλέμματά των εἰς τὰ ἄνθη καὶ τὴν πρασινάδα, ἔτσι πρέπει καὶ ἡ ψυχὴ νὰ μὴ θεωρῆ συνεχῶς τὰ λυπηρὰ, μήτε νὰ ἀφοσιώνεται εἰς τὰ παρόντα ἀνιαρὰ, ἀλλὰ νὰ περιφέρῃ τὸ βλέμμα της εἰς τὴν θεωρίαν τῶν ἀληθινῶν ἀγαθῶν. Ἐτσι θὰ κατορθώσης νὰ

σεταιί σοι τὸ «πάντοτε χαίρειν»· εἰάν ὁ μὲν βίος σοι αἰεὶ πρὸς Θεὸν
 ἀποβλέπη, ἡ δὲ ἐλπίς τῆς ἀντιδόσεως κουφίζη τοῦ βίου τὰ λυ-
 πηρά. Ἐπιμάσθης; Ἄλλὰ πρὸς τὴν δόξαν τὴν διὰ τῆς ὑπο-
 μονῆς ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀποκειμένην ἀπόβλεπον. Ἐζημιώθης;
 5 Ἄλλ' ἐνατένισον τῷ πλοῦτῳ τῷ ἐπουρανίῳ καὶ τῷ θησαυρῷ,
 ὃν ἀπέθου σεαυτῷ διὰ τῶν ἀγαθῶν ἔργων. Ἐξέλεσες τῆς πα-
 τρίδος; Ἄλλ' ἔχεις πατρίδα τὴν ἐπουράνιον Ἰερουσαλήμ.
 Τέκνον ἀπέβαλες; Ἄλλ' ἀγγέλους ἔχεις, μεθ' ὧν χορεύσεις
 περὶ τὸν θρόνον τοῦ Θεοῦ καὶ εὐφρανθήσῃ τὴν αἰώνιον εὐφρο-
 10 σύνην. Οὕτως ἀντιτιθεῖς τοῖς παροῦσιν ἀνιαροῖς τὰ προσδοκώ-
 μενα ἀγαθὰ, φυλάξεις σεαυτῷ τὸ ἄλυπον τῆς ψυχῆς καὶ ἀτά-
 ραχον, ἐφ' ὃ προσκαλεῖται ἡμᾶς ἡ νομοθεσία τοῦ ἀποστόλου.
 Μήτε τὰ φαιδρὰ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων περιχαρείαις
 ἀμέτρους ἐμποιεῖτω σοι τῇ ψυχῇ, μήτε τὰ λυπηρὰ κατηφείαις
 15 καὶ συστολαῖς τὸ γαῦρον αὐτῆς καὶ ὑψηλὸν ταπεινούτω. Μὴ
 γὰρ οὕτω προπεπαιδευμένος περὶ τῶν κατὰ τὸν βίον, οὐδέ
 ποτε ἀκύμονα ζωὴν καὶ ἀτάραχον ζῆση. Τοῦτο δὲ σοι ὀραδίως
 κατορθωθήσεται, εἰάν ἔχῃς τὴν ἐντολὴν σύνοικον, τὴν πάντοτε
 χαίρειν σοι παραιοῦσαν, ἀποπεμπόμενος μὲν τὰ ὀχληρὰ τῆς
 20 σαρκός, συνάγων δὲ τὰς τῆς ψυχῆς εὐφροσύνας καὶ τῶν μὲν παρ-
 ὄντων τὴν αἴσθησιν ὑπερβαίνων, πρὸς δὲ τὴν ἐλπίδα τῶν αἰω-
 νίων ἀποτείνων τὴν ἔννοιαν, ὧν καὶ μόνη ἡ φαντασία ἐξαρκεῖ τὴν
 ψυχὴν εὐφροσύνης πληρῶσαι καὶ τὸ ἀγγελικὸν ἀγαλλίαμα
 ταῖς καρδίαις ἡμῶν ἐνοικίσαι, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν,
 25 ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

χαίρης πάντοτε, ἐὰν μὲν ὁ βίος σου ἀποβλέπη πάντοτε πρὸς τὸν Θεόν, ἢ δὲ ἐλπίς τῆς ἀνταποδόσεως ἀνακουφίζει τὰ δυσάρεστα τῆς ζωῆς. Ἔχεις ἀτιμασθῆ; Νὰ ἀποβλέψης πρὸς τὴν δόξαν πού διὰ τῆς ὑπομονῆς φυλάσσεται εἰς τοὺς οὐρανοὺς. Ἔχεις ζημιωθῆ; Νὰ ἀτενίσῃς εἰς τὸν ἐπουράνιον πλοῦτον καὶ εἰς τὸν θησαυρόν, τὸν ὁποῖον κατέθεσες διὰ τὸν ἑαυτὸν σου μὲ τὰ καλὰ ἔργα. Ἔχεις ἐξορισθῆ ἀπὸ τὴν πατρίδα; Ἔχεις ὅμως πατρίδα τὴν ἐπουράνιον Ἰερουσαλήμ. Ἔχασες τέκνον; Ἔχεις ὅμως ἀγγέλους μὲ τοὺς ὁποίους θὰ χορεύσῃς γύρω ἀπὸ τὸν θρόνον τοῦ Θεοῦ καὶ θὰ εὐφρανθῆς τὴν αἰώνιον εὐφροσύνην. Ἔτσι ἀφοῦ ἀντιπαραβάλλῃς τὰ προσδοκώμενα ἀγαθὰ πρὸς τὰ παρόντα δυσάρεστα, θὰ διατηρήσῃς εἰς τὸν ἑαυτὸν σου τὴν ἀλυπίαν καὶ ἀταραξίαν τῆς ψυχῆς, ὅπου καὶ μᾶς προσκαλεῖ ἡ νομοθεσία τοῦ ἀποστόλου. Τὰ φαιδρὰ ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα νὰ μὴ ἐμβάλλουν εἰς τὴν ψυχὴν σου ὑπερβολικὰς χαράς, καὶ τὰ λυπηρὰ νὰ μὴ ταπεινώνουν μὲ κατσουφιάσματα καὶ ἐξευτελισμοὺς τὸ ὑπερήφανον καὶ ὑψηλὸν φρόνημά της. Διότι ἐὰν ἔτσι δὲν εἶσαι παιδαγωγημένος γύρω ἀπὸ τὰ πράγματα τῆς ζωῆς, οὐδέποτε θὰ ζήσῃς ἀκύμαντον καὶ ἀτάραχον ζωὴν. Αὐτὸ δὲ εὐκόλα θὰ τὸ ἐπιτύχῃς, ἐὰν ἔχῃς συγκάτοικον τὴν ἐντολὴν πού σέ προτρέπει πάντοτε νὰ χαίρεσαι, ἐὰν ἀποδιώκῃς αὐτὰ πού ἐνοχλοῦν τὴν σάρκα καὶ συγκεντρῶνῃς τὰς εὐφροσύνας τῆς ψυχῆς καὶ ἐὰν ξεπερνᾷς τὴν ἐντύπωσιν τῶν παρόντων καὶ κατατείνῃς τὴν σκέψιν πρὸς τὴν ἐλπίδα τῶν αἰωνίων. Αὐτῶν καὶ μόνη ἡ φαντασία εἶναι ἀρκετὴ νὰ γεμίσῃ τὴν ψυχὴν ἀπὸ εὐφροσύνης καὶ νὰ κατοικήσῃ εἰς τὰς καρδίας μας τὸ ἀγγελικὸν ἀγαλλίαμα, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, πού εἶναι ὁ Κύριός μας, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ
ΠΕΡΙ ΤΑΠΕΙΝΟΦΡΟΣΥΝΗΣ

1. Ὄφειλεν ἄνθρωπος ἐν τῇ παρὰ Θεῶ δόξῃ μεμενη-
 κέναι, καὶ εἶχεν ἂν ὕψος οὐκ ἐπίπλαστον, ἀλλ' ἀληθινόν· δυνάμει
 Θεοῦ μεγαλυνόμενος, σοφία θεία φαιδρυνόμενος, αἰωνία ζωῆ
 καὶ τοῖς ἀγαθοῖς εὐφραινόμενος. Ἐπειδὴ δὲ τὴν τῆς θείας δόξης
 5 ἐπιθυμίαν μετέθηκε καὶ μείζονα προσδοκίησας καὶ σπεύσας
 ὅπερ οὐκ ἠδύνατο λαβεῖν, ἀπώλεσεν ὅπερ ἔχειν ἠδύνατο·
 μεγίστη σωτηρία αὐτῷ καὶ τῆς νόσου θεραπεία καὶ πρὸς τὸ
 ἐξ ἀρχῆς ἐπάνοδος, ἀτυφία, καὶ τὸ μὴ φαντάζεσθαι δόξης
 τινὸς περιβολὴν δι' ἑαυτοῦ, ἀλλὰ ζητεῖν παρὰ Θεοῦ. Οὕτω γὰρ
 10 διορθῶσει τὸ πταῖσμα, οὕτως ἰάσεται τὸ νόσημα, οὕτως ἀνα-
 δραμεῖται πρὸς τὴν ἱεράν, ἣν κατέλιπεν, ἐντολήν. Ἄλλ' ὁ κατα-
 βαλὼν ἐλπίδι δόξης ψευδοῦς τὸν ἄνθρωπον διάβολος οὐ παύεται
 τοῖς αὐτοῖς ἐρεθίσμασιν ἐκκαλούμενος καὶ μυρία μηχανήματα
 πρὸς τοῦτο ἐξευρίσκων· μέγα μὲν ἐπιδεικνὸς αὐτῷ, χρημάτων
 15 περιβολὴν, ἵνα ἐπὶ τούτῳ μεγαλύνηται καὶ περὶ τοῦτο σπουδάξῃ,
 ὅπερ ἐστὶν οὐδὲν μὲν εἰς δόξαν, μέγα δὲ εἰς κίνδυνον. Χρημάτων
 γὰρ πορισμός, πλεονεξίας μὲν ὑπόθεσις, κτῆσις δέ, οὐδὲν εἰς
 εὐδοξίαν, ἀλλὰ μάτην τυφλοῖ, διακενῆς ἐπαίρει, φλεγμονῆ
 τινι παραπλήσιον πάθος ἐοράζεται περὶ τὴν ψυχὴν. Οὐ γὰρ ὕγι-

ΟΜΙΛΙΑ ΠΕΡΙ ΤΑΠΕΙΝΟΦΡΟΣΥΝΗΣ

1. Θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχε μείνει κοντὰ εἰς τὴν θεῖαν δόξαν καὶ θὰ εἶχεν ἔτσι ὄχι πλαστὸν ἀλλ' ἀληθινὸν μεγαλεῖον. Διότι θὰ ἐμεγαλύνετο μὲ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, θὰ ἐλαμπρύνετο μὲ τὴν θεῖαν σοφίαν καὶ θὰ ηὐφραίνετο μὲ τὴν αἰώνιον ζωὴν καὶ τὰ ἀγαθὰ τῆς. Ἐπειδὴ ὁμως μετέθεσεν ἀπὸ τὴν θεῖαν δόξαν τὴν ἐπιθυμίαν καὶ μὲ τὸ νὰ ἐλπίσῃ ἀνώτερα πράγματα καὶ μὲ τὸ νὰ σπεύσῃ νὰ λάβῃ αὐτὸ ποῦ δὲν ἤμποροῦσεν, ἔχασε καὶ αὐτὸ ποῦ ἤμποροῦσε νὰ ἔχῃ, δι' αὐτὸ εἶναι μεγίστη σωτηρία καὶ συνάμα θεραπεία τῆς ἀρρώστιας καὶ ἐπιστροφή εἰς τὴν ἀρχικὴν κατάστασιν ἢ ταπεινοφροσύνη καὶ τὸ νὰ μὴ φαντάζεται ὅτι ἀπὸ μόνου του θὰ περιβληθῇ κάποιαν δόξαν, ἀλλὰ νὰ τὴν ζητῇ ἀπὸ τὸν Θεόν. Διότι ἔτσι θὰ διορθώσῃ τὸ σφάλμα, ἔτσι θὰ θεραπεύσῃ τὴν ἀρρώστιαν, ἔτσι θὰ ἀνατρέξῃ πίσω εἰς τὴν ἱερὰν ἐντολὴν, τὴν ὁποίαν ἐγκατέλειψεν. Ἄλλ' ὁ διάβολος, ὁ ὁποῖος ἐνίκησε τὸν ἄνθρωπον μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς ἀπατηλῆς δόξης, δὲν θὰ παύσῃ νὰ τὸν προκαλῇ μὲ τὰ ἴδια ἐρεθίσματα καὶ νὰ ἐξευρίσκῃ πρὸς τοῦτο ἀπείρους ἐφευρέσεις, μὲ τὸ νὰ τοῦ ἐπιδεικνύῃ τὸν πλοῦτον τῶν χρημάτων ὡς μεγάλο πρᾶγμα, διὰ νὰ καυχᾶται δι' αὐτὸν καὶ ν' ἀσχολῆται μ' αὐτόν. Πρᾶγμα ποῦ εἶναι μηδαμινὸν διὰ δόξαν, ἀλλὰ μέγα εἰς κίνδυνον. Διότι ὁ πορισμὸς τῶν χρημάτων εἶναι ὑπόθεσις πλεονεξίας καὶ ἡ ἀπόκτησις των εἶναι μηδαμινὴ διὰ τὴν καλὴν φήμην. Εἰς τὰ χαμένα ὁμως ἀποτυφλώνει, ἀσκοπῶς προκαλεῖ ἀλαζονεῖαν καὶ δημιουργεῖ εἰς τὴν ψυχὴν πάθος παρόμοιον

ἥς ὄγκος, οὐδὲ ὠφέλιμος, ὁ τῶν φλεγμαινόντων σωμάτων, ἀλλὰ νοσώδης, ἐπιβλαβής, ἀρχὴ κινδύνου καὶ πρόφασις ἀπωλείας. Τοιοῦτο καὶ περὶ ψυχὴν ὑπερφηανία. Καὶ γὰρ οὐ μόνον ἐπὶ χρήμασιν ἔπαρσις γίνεται, οὐδὲ μόνον ταῖς ἀπὸ τῶν χρημάτων κομ-
 5 πώδεσι διαίταις τε καὶ περιβολαῖς ἐπαίρονται ἄνθρωποι· πολυτελεῖς ὑπὲρ τὴν χρεῖαν παρατιθέμενοι τραπέζας τρυφηλᾶς, οὐκ ἀναγκαίας περιβαλλόμενοι τὰς ἐσθῆτας, οἴκων μεγέθη κατασκευάζοντες καὶ κάλλει ποικίλλοντες, οἰκετῶν ἀκολούθων πλήθη, καὶ κολάκων ἀναριθμίων ἐξηρητημένοι συστήματα,
 10 ἀλλὰ καὶ χειροτονητοῖς ἀξιώμασιν ὑπὲρ φύσιν ὑψοῦνται. Εἰ δῆμος ἀξίωμα δῶ, εἴ τινος προεδρίας ἀξιώσειε καὶ τὸ τῆς ὑπεροχῆς ἀξίωμα ψηφίσαιτο αὐτῶ, καὶ ἐνταῦθα δὴ, καθάπερ ὑπερβάλλοντες τὴν ἀνθρώπειον φύσιν, μόνον τὴν οὐκ ἐπὶ νεφελῶν ἰδρῦσθαι νομίζουσι, πᾶτημα τοὺς ὑποκειμένους ἀν-
 15 θρώπους ἡγούμενοι καὶ κατὰ τῶν τὴν ἀξίαν δεδοκότων αὐτοῖς ἐπαιρούμενοι καὶ δι' ὧν εἶναι δοκοῦσί τινες, κατὰ τούτων ἀλαζονευόμενοι· πρῶγμα πλήρες ἀνοίας ὑπομένοντες, ὄνειρον σαθροτέραν ἔχοντες δόξαν, καὶ ματαιοτέραν φασμάτων νυκτερινῶν περιβεβλημένοι λαμπρότητα, νεύματι δῆμον σννισταμένην
 20 καὶ νεύματι διαλυομένην. Οἶος ἦν ὁ παρὰφρων ἐκεῖνος, ὁ τοῦ Σολομῶντος υἱός, ὁ νέος τὴν ἡλικίαν καὶ τὰς φρένας νεώτερος, ὁ τῶ δῆμῳ ζητοῦντι πρᾶοτέραν ἡγεμονίαν ἀπειλήσας χαλεπωτέραν καὶ διὰ τῆς ἀπειλῆς ἀπολέσας τὴν βασιλείαν, δι' ἧς προσεδόκησε βασιλικώτερος ὀφθῆσεσθαι, διὰ ταύτης καθαιρεθεῖς
 25 ἧς εἶχεν ἀξίας. Θρασύνει δὲ ἄνθρωπον καὶ χειρῶν δύναμις καὶ τάχος ποδῶν καὶ σώματος εὐμορφία, νόσων παραναλώ-

πρὸς φλόγωσιν. Διότι τὸ βάρος τῶν σωμάτων, ποὺ πάσχουν ἀπὸ φλόγωσιν δὲν εἶναι ὑγιεινόν, οὔτε ὠφέλιμον, ἀλλὰ νοσηρὸν καὶ ἐπιβλαβές. Εἶναι ἀρχὴ κινδύνου καὶ αἰτία καταστροφῆς. Κάτι παρόμοιον εἶναι καὶ ἡ ὑπερηφάνεια διὰ τὴν ψυχὴν. Πράγματι ἡ ἀλαζονεία δὲν γίνεται μόνον διὰ τὰ χρήματα. Οὔτε οἱ ἄνθρωποι ὑπερηφανεύονται μόνον διὰ τὰς κομπαστικὰς διαίτας καὶ ἐνδυμασίας, μὲ τὸ νὰ παραθέτουν δηλαδὴ πολυτελεῖ καὶ ἔξω ἀπὸ τὰς ἀνάγκας ἀπολαυστικὰ τραπέζια, νὰ φοροῦν ἐνδύματα ποὺ δὲν εἶναι ἀναγκαῖα, νὰ κατασκευάζουν σπίτια μεγάλα καὶ νὰ τὰ καλλωπίζουν μὲ κεντήματα, νὰ ἐξαρτῶνται ἀπὸ πλήθη ἀκολούθων ὑπηρετῶν καὶ ἀπὸ συγκροτήματα κολάκων, ἀλλὰ καὶ ὑπερβολικὰ καμαρώνουν καὶ διὰ τὰ αἰρετὰ ἀξιώματα. Ἐὰν ὁ λαὸς τοὺς δώσῃ κάποιον ἀξίωμα, ἐὰν θὰ τοὺς θεωρήσῃ ἀξιόους διὰ κάποιαν προεδρίαν καὶ μὲ τὴν ψῆφον τοὺς παραχωρήσῃ ἀνώτατον ἀξίωμα, καὶ μάλιστα ἐδῶ, ὡσὰν νὰ ξεπερνοῦν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, μόνον ποὺ δὲν νομίζουν ὅτι ἔχουν ἐγκατασταθῆ ἐπάνω εἰς τὰ σύννεφα· καὶ διὰ τοῦτο θεωροῦν πάτημα τοὺς ἀνθρώπους, ποὺ εἶναι κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν των καὶ ὑπερηφανεύονται ἐμπρὸς εἰς ἐκείνους ποὺ τοὺς ἔδωσαν τὴν ἀξίαν καὶ ἀλαζονεύονται ἐμπρὸς εἰς αὐτοὺς μὲ τὴν ψῆφον τῶν ὁποίων φαίνονται ὅτι κάτι εἶναι. Καὶ ὑφίστανται μίαν κατάστασιν γεμάτην τρέλλαν μὲ τὸ νὰ ἔχουν δόξαν ποὺ εἶναι πιὸ σαθρὰ καὶ ἀπὸ ὄνειρον καὶ μὲ τὸ νὰ περιβάλλονται λαμπρότητα ποὺ εἶναι πιὸ ματαια καὶ ἀπὸ τὰ νυκτερινὰ φαντάσματα. Τέτοιος ὑπῆρξεν ἐκεῖνος ὁ τρελλός, ὁ υἱὸς τοῦ Σολομῶντος, ὁ νεαρὸς εἰς τὴν ἡλικίαν καὶ πολὺ πιὸ νέος εἰς τὰ μυαλά. Ὁ ὁποῖος ἠπειλήσῃ βαρυτέραν βασιλείαν εἰς τὸν λαὸν ποὺ ἐζητοῦσεν ἠπιωτέραν καὶ ὁ ὁποῖος καθηρέθη μὲ τὴν αὐτὴν δύναμιν μὲ τὴν ὁποῖαν εἶχεν ἐλπῖσει νὰ φανῆ βασιλικώτερος¹. Καὶ ἡ δύναμις τῶν χειρῶν καὶ ἡ γρηγοράδα τῶν ποδιῶν καὶ ἡ σωματικὴ ὁμορφιά, αὐτὰ δηλαδὴ ποὺ τὰ καταστρέφουν αἱ ἀρρώστια καὶ τὰ φθείρει ὁ χρόνος, ἀκόμη καὶ αὐτὰ ἀποθρασύουν τὸν ἄνθρωπον.

ματα καὶ χρόνου δαπανήματα· καὶ οὐκ αἰσθάνεται ὅτι «Πᾶσα
 σὰρξ χόρτος, καὶ πᾶσα δόξα ἀνθρώπου, ὡς ἄνθος χόρτου. Ἐξη-
 ράνθη ὁ χόρτος, καὶ τὸ ἄνθος ἐξέπεσε». Τοιαῦται γιγάντων
 ἐπὶ δυνάμει ἀλαζονεῖται, καὶ Γολιάθ ἀνοήτου φρόνημα θεομά-
 5 χον, καὶ ὁ κάλλει μέγα φρονῶν Ἀδωνίας, καὶ μεγέθει κόμης
 ἐπαιρούμενος Ἀβεσσαλώμ.

2. Ὁ δὲ δοκεῖ τῶν ἄλλων τῶν ὑπαρχόντων ἀνθρώποις
 καλῶν μέγιστον εἶναι καὶ βεβαιότερον, ἢ σοφία καὶ ἡ φρόνη-
 σις, καὶ τοῦτο ματαίαν ἔχει τὴν ἔπαρσιν καὶ ὕψος οὐκ ἀληθές
 10 παρασκευάζει, τῆς παρὰ Θεοῦ σοφίας ἀπούσης, εἰς οὐδὲν τού-
 των λογιζομένων. Διαπίπτει μὲν γὰρ αὐτῷ τῷ διαβόλῳ τὸ
 κατὰ τοῦ ἀνθρώπου σόφισμα, καὶ καθ' ἑαυτοῦ τεχνάσας ἔλαθεν
 ὁ κατὰ τοῦ ἀνθρώπου μεμηχάνηται, οὐδὲν τοσοῦτον ἐκεῖνον
 ζημιώσας, ὃν ἤλπισεν ἀπαλλοτριώσειν Θεοῦ καὶ ζωῆς αἰωνίου,
 15 ὅσον ἑαυτὸν προδοῦς, ἀποστάτης Θεοῦ γεγονὼς καὶ θανάτῳ
 καταδικασθεὶς αἰωνίῳ. Καὶ τὴν κατὰ τοῦ Κυρίου στήσας παγίδα,
 διὰ ταύτης ἐάλω, σταυρωθεὶς ἐν ᾧ σταυρώσειν προσεδόκησε,
 καὶ ἀποθανὼν ἐν ᾧ τὸν Κύριον ἤλπισεν ἀναιρήσειν θανάτῳ.
 Εἰ δὲ ὁ τοῦ κόσμου ἄρχων, ὁ πρῶτος καὶ μέγιστος καὶ ἀόρατος
 20 τῆς κοσμικῆς σοφίας σοφιστής, ἀλλίσκεται τοῖς ἑαυτοῦ σοφίσμα-
 σιν, εἰς τὴν ἐσχάτην περιστατάμενος ἀφροσύνην, πολλῷ μᾶλλον
 οἱ ἐκεῖνου μαθηταὶ καὶ ζηλωταί, κἂν μυρία σοφίσωνται, «Φά-

2. Ἦσ. 40,6· 7.

3. Γέν. 6,4.

4. Α' Βασιλ. 17,4.

Δὲν ἔχει συναίσθησιν ὅτι «κάθε ἄνθρωπος εἶναι χόρτος καὶ κάθε ἀνθρωπίνη δόξα ὁμοιάζει μὲ τὸ ἄνθος τοῦ χόρτου. Ὁ χόρτος ξηραίνεται καὶ τὸ ἄνθος τοῦ χόρτου πέφτει»². Τέτοιαι ἦσαν αἱ καυχῆσεις τῶν γιγάντων διὰ τὴν δύναμιν των³. Τέτοιο ἦταν τὸ θεομάχον φρόνημα τοῦ ἀνοήτου Γολιάθ⁴ καὶ τέτοιος ὑπῆρξεν ὁ Ἀδωνίας ποῦ εἶχε μεγάλην ἰδέαν διὰ τὴν ὁμορφίαν του⁵ καὶ ὁ Ἀβεσσαλώμ ποῦ ἔκαυχᾶτο διὰ τὰ μεγάλα μαλλιά του⁶.

2. Αὐτὸ δὲ ποῦ θεωρεῖται ὅτι εἶναι τὸ πιὸ μεγάλο καὶ τὸ πιὸ σταθερὸν ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ ποῦ ὑπάρχουν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, δηλαδὴ ἡ σοφία καὶ ἡ φρονιμάδα, ἀκόμη καὶ αὐτὸ ἔχει κούφιαν ἔπαρσιν, καὶ ἐτοιμάζει ὄχι ἀληθινὸν μεγαλεῖον. Αὐτὰ δὲν λογαριάζονται, ὅταν ἀπουσιάζῃ ἡ θεία σοφία. Διότι τὸ σόφισμα ἐναντίον τοῦ ἀνθρώπου ἀποβαίνει ἄχρηστον εἰς τὸν ἴδιον τὸν διάβολον. Καὶ αὐτὸ τὸ ὅποῖον ἔχει ἐπινοήσῃ ἐναντίον τοῦ ἀνθρώπου χωρὶς νὰ τὸ καταλάβῃ τὸ ἔτεχνούργησε κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ του, διότι δὲν ἐξημίωσε τόσον ἐκείνον ποῦ ἤλπισε νὰ ἀποξενώσῃ ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ τὴν αἰώνιαν ζωὴν, ὅσον ἐπρόδωσε τὸν ἑαυτόν του μὲ τὸ νὰ γίνῃ ἀποστάτης τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ καταδικασθῇ εἰς τὸν αἰώνιον θάνατον. Καὶ εἰς τὴν παγίδα ποῦ ἔστησεν εἰς τὸν Κύριον ἐπιάσθη ὁ ἴδιος μὲ τὸ νὰ σταυρωθῇ μὲ τὸ μέσον ποῦ ἤλπισε νὰ σταυρώσῃ καὶ μὲ τὸ νὰ πεθάνῃ τὸν θάνατον μὲ τὸν ὅποῖον εἶχεν ἐλπῖσει νὰ θανατώσῃ τὸν Κύριον. Ἐάν δὲ ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τῆς ἁμαρτίας, αὐτὸς ποῦ εἶναι ὁ πρῶτος καὶ ὁ πιὸ μεγάλος σοφιστὴς τῆς κοσμικῆς σοφίας, πιάνεται εἰς τὰ δικά του τεχνάσματα, περιερχόμενος εἰς τὴν ἐσχάτην ἀφροσύνην, πολὺ περισσότερον οἱ μαθηταὶ καὶ οἱ ζηλωταὶ ἐκείνου, ἔστω καὶ ἂν ἐπινοήσουν μύρια σοφίσματα, «ἐνῶ λέγουν ὅτι εἶναι σοφοί, ἔγιναν μω-

5. Γ' Βασιλ. 1,5κέ.

6. Β' Βασιλ. 14,26.

σκοντες εἶναι σοφοί, ἐμωράνθησαν). Κατασοφίζεται φαραὼ ἐπ' ὀλέθρῳ Ἰσραήλ, ἀλλ' ἔλαθεν ὁ κατασοφισμὸς αὐτῷ διαλυθεῖς, ὅθεν οὐ προσεδόκησε. Καὶ βρέφος ἐκτεθὲν διὰ τὸ πρόσταγμα αὐτοῦ εἰς θάνατον, λανθάνει τρεφόμενον ἐπὶ τῆς οἰκίας 5 τῆς βασιλικῆς, καὶ καθαιροῦν τὴν ἐκείνου δύναμιν καὶ τὴν τοῦ παντὸς ἔθνους, καὶ τὸν Ἰσραήλ ἐξάγον εἰς σωτηρίαν. Ὁ δὲ ἀνδροφόνος Ἀβιμέλεχ, ὁ τοῦ Γεδεὼν νόθος υἱός, ὁ τοὺς ἐβδομήκοντα παῖδας τοὺς γνησίους ἀποκτείνας καὶ σοφὸν τοῦτο νομίσας ἐξευρηκέναι πρὸς τὸ βεβαίως τὴν βασιλείαν κατασχεῖν, 10 συντρίβει μὲν τοὺς συνεργοὺς αὐτῷ τοῦ φόνου γενομένους, συντρίβεται δὲ ὑπ' αὐτῶν καὶ τέλος ἀπόλλυται χειρὶ γυναικὸς καὶ λίθου βολῆ. Καὶ ἐσοφίσαντο πάντες Ἰουδαῖοι κατὰ τοῦ Κυρίου βούλευμα ὀλέθριον, ἑαυτοῖς λέγοντες, «Ἐὰν ἀφῶμεν οὕτως, πάντες πιστεύσουσιν εἰς αὐτόν, καὶ ἐλεύσονται οἱ Ρωμαῖοι καὶ ἀροῦσιν ἡμῶν τὸν τόπον καὶ τὸ ἔθνος». Ἐκ τούτου τοῦ βουλεύματος ἐπὶ τὴν χριστοκτονίαν ἐλθόντες, ὡς τὸ ἔθνος αὐτοὶ καὶ τὴν χώραν διασώσοντες, ἀπολώλασι δι' ὧν ἐβουλεύσαντο καὶ ἐκ τῆς χώρας ἀνάστατοι καὶ τῶν νόμων ἀλλότριοι καὶ τῆς λατρείας γεγεννημένοι. Καὶ ὅλως ἐν μυρίοις ἂν τις κα- 20 ταμάθοι παραδείγμασι σαθρὸν τὸ τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας πλεονέκτημα, μικρὸν τε καὶ ταπεινὸν μᾶλλον, ἢ μέγα καὶ ὑψηλόν.

3. Ὡστε οὐδεὶς εὖ φρονῶν, οὔτε ἐπὶ τῇ σοφίᾳ τῇ ἑαυτοῦ μέγα φρονήσει, οὔτε ἐπὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς προειρημένοις, ἀλλὰ πεισθήσεται τῇ καλλίστῃ παραινέσει τῆς μακαρίας Ἄννης καὶ 25 τοῦ προφήτου Ἰερεμίου· «Μὴ κανχάσθω ὁ σοφὸς ἐν τῇ σοφίᾳ

7. Ρωμ. 1,22.

8. Ἔξ. 2,1ε.

ροί»⁷. Ὁ φαραῶ σοφίζεται σχέδια πανουῶργα διὰ νὰ καταστρέψη τὸν Ἰσραήλ, ἀλλ' ἡ πανουργία διελύθη χωρὶς νὰ τὸ καταλάβῃ ἀπ' ἐκεῖ ἀπ' ὅπου δὲν ἐπερίμενε. Καὶ τὸ βρέφος ποῦ εἶχε ριφθῆ ἔξ αἰτίας τῆς διαταγῆς του διὰ νὰ πεθάνῃ, ἀνατρέφεται κρυφὰ μέσα εἰς τὸν βασιλικὸν οἶκον⁸, καὶ διὰ νὰ καταστρέψη τὴν δύναμιν αὐτοῦ καὶ ὀλοκλήρου τοῦ ἔθνους καὶ διὰ νὰ σώσῃ τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαόν. Καὶ ὁ Ἄβιμέλεχ ὁ φονιάς, ὁ νόθος υἱὸς τοῦ Γεδεών, αὐτὸς ποῦ ἐφόνευσε τὰ ἑβδομήντα γνήσια παιδιὰ καὶ ἐνόμισεν ὅτι εἶχεν ἐξεύρει αὐτὸ ὡς τέχνασμα διὰ νὰ καταλάβῃ μὲ ἀσφάλειαν τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν, συνέτριψε μὲν αὐτοὺς ποῦ εἶχαν ἔλθει ὡς συνεργοὶ του εἰς τὸν φόνον, ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος συνετρίβει ἀπὸ τοὺς ἰδίους. Τελικὰ ἐφονεύθη ἀπὸ χέρι γυναικός, μὲ μίαν πετριάν. Καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ἐσοφίσθησαν καταστρεπτικὴν ἀπόφασιν ἐναντίον τοῦ Κυρίου, μὲ τὸ νὰ εἰποῦν εἰς τοὺς ἑαυτοῦς των· «ἐὰν τὸν ἀφήσωμεν ἔτσι, ὅλοι θὰ πιστέψουν εἰς αὐτὸν καὶ θὰ ἔλθουν οἱ Ῥωμαῖοι καὶ θὰ μᾶς πάρουν καὶ τὸν τόπον καὶ τὸν λαόν»⁹. Μὲ τὴν ἀπόφασιν αὐτὴν ὀδηγηθέντες εἰς τὴν χριστοκτονίαν, μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι αὐτοὶ θὰ σώσουν καὶ τὸν λαόν καὶ τὴν χώραν, κατεστράφησαν μὲ τὰ ἴδια μέσα ποῦ ἐσκέφθησαν, διότι καὶ ἀπὸ τὴν χώραν των ἐξεδιώχθησαν καὶ ἀπεξενώθησαν ἀπὸ τοὺς νόμους καὶ τὴν λατρευτικὴν ζωὴν. Καὶ γενικὰ μὲ χίλια δύο παραδείγματα θὰ ἠμποροῦσε κανεὶς νὰ πληροφορηθῆ ὅτι τὸ πλεονέκτημα τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας εἶναι σαθρόν, εἶναι μικρὸν καὶ ποταπὸν μᾶλλον, παρὰ μεγάλο καὶ ὑψηλόν.

3. Ὡστε κανένας μυαλωμένος ἄνθρωπος δὲν θὰ ἔχη μεγάλην ἰδέαν διὰ τὴν σοφίαν του, οὔτε διὰ τὰ ἄλλα ποῦ εἶπαμεν προηγουμένως, ἀλλὰ θὰ πεισθῆ εἰς τὴν ἀρίστην συμβουλήν τῆς μακαρίας Ἄννης καὶ τοῦ προφήτου Ἰερεμίου. «Ἄς μὴ καυχᾶται ὁ σοφὸς διὰ τὴν σοφίαν του, ὅς μὴ καυχᾶται

9. Ἰωάν. 11,48.

αὐτοῦ, καὶ μὴ καυχᾶσθω ὁ ἰσχυρὸς ἐν τῇ ἰσχύϊ αὐτοῦ, καὶ μὴ
καυχᾶσθω ὁ πλούσιος ἐν τῷ πλούτῳ αὐτοῦ». Ἄλλὰ τί τὸ καύχη-
μα τὸ ἀληθές; καὶ ἐν τίνι μέγας ὁ ἄνθρωπος; «Ἐν τούτῳ, φησί,
καυχᾶσθω ὁ καυχώμενος, ἐν τῷ συνιεῖν καὶ γινώσκειν ὅτι ἐγὼ
5 Κύριος». Τοῦτο ἕψος ἀνθρώπου, τοῦτο δόξα καὶ μεγαλειότης·
ἀληθῶς γινῶναι τὸ μέγα καὶ τούτῳ προσφύεσθαι καὶ δόξαν τὴν
παρὰ τοῦ Κυρίου τῆς δόξης ἐπιζητεῖν. Λέγει δὲ ὁ ἀπόστολος,
«Ὁ καυχώμενος ἐν Κυρίῳ καυχᾶσθω», λέγων, ὅτι «Χριστὸς
ἡμῖν ἐγενήθη σοφία ἀπὸ Θεοῦ, δικαιοσύνη τε καὶ ἁγιασμὸς
10 καὶ ἀπολύτρωσις», ἵνα καθὼς γέγραπται, «Ὁ καυχώμενος ἐν
Κυρίῳ καυχᾶσθω». Αὕτη γὰρ δὴ ἡ τελεία καὶ ὀλόκληρος καύ-
χησις ἐν Θεῷ, ὅτε μήτε ἐπὶ δικαιοσύνῃ τις ἐπαίρεται τῇ ἐαυ-
τοῦ, ἀλλ' ἐγνω μὲν ἐνδεῆ ὄντα ἑαυτὸν δικαιοσύνης ἀληθοῦς,
πίστει δὲ μόνη τῇ εἰς Χριστὸν δεδικαιωμένον. Καὶ καυχᾶται
15 Παῦλος ἐπὶ τῷ καταφρονῆσαι τῆς ἑαυτοῦ δικαιοσύνης, ζητεῖν
δὲ τὴν διὰ Χριστοῦ, τὴν ἐκ Θεοῦ δικαιοσύνην ἐπὶ τῇ πίστει,
«Τοῦ γινῶναι αὐτὸν καὶ τὴν δύναμιν τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ, καὶ
τὴν κοινωνίαν τῶν παθημάτων αὐτοῦ, συμμορφούμενος τῷ
θανάτῳ αὐτοῦ, εἴ πως καταστήσει εἰς τὴν ἕξανάστασιν τὴν ἐκ
20 νεκρῶν». Ἐνταῦθα πέπτωκε πᾶν ἕψος ὑπερηφανίας. Οὐδὲν
ὑπολέλειπται σοι πρὸς ἀλαζονείαν, ὦ ἄνθρωπε, ᾧ τὸ καύχημα
καὶ ἡ ἐλπίς ἐν τῷ νεκρῶσαι μὲν πάντα τὰ σεαυτοῦ, ζητῆσαι
δὲ τὴν ἐν Χριστῷ ζωὴν τὴν μέλλουσαν, ἧς ἀπαρχὰς ἔχοντες,
ἤδη ἐν τούτοις ἐσμέν, τὸ ὄλον ἐν χάριτι ζῶντες καὶ δωρεᾷ Θεοῦ.
25 Καὶ Θεὸς μὲν ἐστίν, «Ὁ ἐνεργῶν ἐν ἡμῖν καὶ τὸ θέλει καὶ τὸ

10. Α' Βασιλ. 2,3· Ἱερειμ. 9,23.

11. Ἱερειμ. 9,24.

12. Α' Κορ. 1,31.

ὁ ἰσχυρὸς διὰ τὴν δύναμιν του καὶ ἄς μὴ καυχᾶται ὁ πλούσιος διὰ τὸν πλοῦτόν του»¹⁰. Ἄλλὰ ποία εἶναι ἡ ἀληθινὴ καύχησις καὶ κατὰ τί εἶναι μέγας ὁ ἄνθρωπος; «Διὰ τοῦτο, λέγει, ἄς καυχᾶται αὐτὸς ποῦ θέλει νὰ καυχᾶται· διὰ τὸ ὅτι κατανοεῖ καὶ γνωρίζει ὅτι ἐγὼ εἶμαι ὁ Κύριος»¹¹. Αὐτὸ εἶναι τὸ ὕψος τοῦ ἀνθρώπου, ἡ δόξα καὶ ἡ μεγαλειότης, τὸ νὰ γνωρίζῃ ἀληθινὰ τὸ μέγα καὶ νὰ προσκολλᾶται εἰς αὐτὸ καὶ νὰ ἐπιζητῇ τὴν δόξαν ἀπὸ τὴν δόξαν τοῦ Κυρίου. Καὶ ὁ ἀπόστολος λέγει· «Ἐκεῖνος ποῦ καυχᾶται, ἄς καυχᾶται διὰ τὸν Κύριον»¹², λέγων ὅτι «ὁ Χριστὸς ἔγινε δι' ἡμᾶς σοφία ἀπὸ τὸν Θεόν, δικαιοσύνη μας καὶ ἁγιασμός καὶ ἀπολύτρωση», διὰ νὰ «καυχᾶται», ὅπως ἔχει γραφῆ, «διὰ τὸν Κύριον αὐτὸς ποῦ καυχᾶται»¹³. Διότι πράγματι αὕτη εἶναι ἡ τελεία καὶ ὠλοκληρωμένη κατὰ Θεὸν καύχησις, ὅταν δηλαδὴ δὲν καυχᾶται κανεὶς διὰ τὴν δικαιοσύνην του, ἀλλὰ γνωρίζῃ ὅτι εἶναι πτωχὸς ὁ ἑαυτὸς του ἀπὸ τὴν ἀληθινήν δικαιοσύνην καὶ ὅτι ἔχει δικαιωθῆ με μόνην τὴν πίστιν εἰς τὸν Χριστόν. Καὶ ὁ Παῦλος καυχᾶται διὰ τὴν περιφρόνησιν τῆς αὐτοδικαιώσεώς του καὶ ζητᾷ τὴν δικαίωσιν διὰ τοῦ Χριστοῦ, «τὴν δικαίωσιν ἀπὸ τὸν Θεὸν με τὴν πίστιν, με τὸ νὰ γνωρίσῃ αὐτόν καὶ τὴν δύναμιν τῆς ἀναστάσεώς του καὶ τὴν κοινωσίαν τῶν παθημάτων αὐτοῦ, συμμορφούμενος πρὸς τὸν θάνατόν του με τὴν ἐλπίδα νὰ φθάσῃ εἰς τὴν ἐξανάστασιν τῶν νεκρῶν»¹⁴. Ἐδῶ κάθε ὕψος ὑπερηφανείας ἔχει καταπέσει. Τίποτε, ὦ ἄνθρωπε, δὲν σοῦ ἀπέμεινε διὰ νὰ καυχηθῆς. Τὸ καύχημά σου καὶ ἡ ἐλπίς σου συνίσταται εἰς τὸ νὰ νεκρώσῃς κάθε τι ἰδικόν σου καὶ νὰ ζητήσῃς τὴν κατὰ Χριστόν μελλοντικὴν ζωὴν. Ἐχοντες τὰς ἀπαρχὰς αὐτῆς τῆς ζωῆς, ἀπὸ τοῦδε κιόλας εὐρισκόμεθα εἰς αὐτά, με τὸ νὰ ζῶμεν ἐξ ὀλοκληρου διὰ τῆς χάριτος καὶ τῆς δωρεᾶς τοῦ Θεοῦ. Καὶ «ὁ Θεὸς εἰ-

13. Α' Κορ. 1,30.

14. Φιλιππ. 3,10-11.

ἐνεργεῖν ὑπὲρ τῆς εὐδοκίας», Θεὸς δὲ τὴν ἑαυτοῦ σοφίαν τὴν προωρισμένην εἰς δόξαν ἡμῶν ἀποκαλύπτει διὰ τοῦ ἰδίου Πνεύματος, Θεὸς δὲ τὴν ἐν πόνοις δίδωσι δύναμιν. «Περισσότερον πάντων ἐκοπίασα», φησὶ Παῦλος, «οὐκ ἐγὼ δέ, ἀλλ' ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἢ σὺν ἐμοί». Θεὸς δὲ ἐξαιρεῖται κινδύνων παρὰ πᾶσαν ἀνθρωπίνην ἐλπίδα. «Αὐτοί, φησὶν, ἐν ἑαυτοῖς τὸ ἀπόκριμα τοῦ θανάτου ἐσχήκαμεν, ἵνα μὴ πεποιοῦτες ὦμεν ἐφ' ἑαυτοῖς, ἀλλ' ἐπὶ τῷ Θεῷ τῷ ἐγείροντι τοὺς νεκρούς· ὃς ἐκ τηλικούτου θανάτου ἐρρύσατο ἡμᾶς καὶ ῥύεται, εἰς ὃν ἠλπίκαμεν ὅτι καὶ 10 ἔτι ῥύσεται».

4. Τί οὖν ἐπαίρεις, εἰπέ μοι, σαυτὸν ὡς ἐπὶ καλοῖς ἰδί-
οις, ἀντὶ τοῦ χάριν ἐπὶ τοῖς δώροις ὁμολογεῖν τῷ δεδωκότι;
«Τί γὰρ ἔχεις, ὃ οὐκ ἔλαβες; Εἰ δὲ καὶ ἔλαβες, τί κανχᾶσαι ὡς
μὴ λαβῶν»; Οὐ σὺ Θεὸν ἔγνωσ διὰ δικαιοσύνης, ἀλλὰ Θεός σε
15 διὰ χρηστότητα ἔγνω· «Γνόντες, φησὶ, Θεόν, μᾶλλον δὲ γνω-
σθέντες ὑπὸ Θεοῦ». Οὐ σὺ Χριστὸν κατείληφας διὰ τῆς ἀρετῆς,
ἀλλὰ Χριστός σε διὰ τῆς παρουσίας κατείληφε. «Διώκω, φη-
σὶν, εἰ καὶ καταλάβω, ἐφ' ᾧ καὶ κατελήφθην ὑπὸ Χριστοῦ».
«Οὐχ ὑμεῖς με ἐξελέξασθε, φησὶν ὁ Κύριος, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην
20 ὑμᾶς». Ἄλλ' ὅτι τετίμησαι, μέγα φρονεῖς, καὶ τὸν ἔλεον πρό-
φασιν ὑπερηφανίας λαμβάνεις; Καὶ τότε γνῶς σεαυτὸν ὅστις
εἶ, ὡς Ἀδὰμ ἐκβληθεὶς ἐκ τοῦ παραδείσου, ὡς Σαοὺλ καταλει-
φθεὶς ὑπὸ Πνεύματος Θεοῦ, ὡς Ἰσραὴλ τῆς ἀγίας ῥίψης ἀπο-

15. Φιλιππ. 2,13.

16. Α' Κορ. 2,7· 10.

17. Α' Κορ. 15,10.

18. Β' Κορ. 1,9 - 10.

19. Α' Κορ. 4,7.

20. Γαλάτ. 4,9.

21. Φιλιππ. 3,12.

ναι αὐτὸς ποὺ ἀπεργάζεται μέσα μας καὶ τὸ νὰ θέλωμεν καὶ τὸ νὰ ἐνεργοῦμεν κατὰ τὴν θέλησίν του»¹⁵. Ὁ Θεὸς δὲ ἀποκαλύπτει διὰ τοῦ Πνεύματός του τὴν σοφίαν του ποὺ εἶναι προωρισμένη διὰ τὴν ἰδικὴν μας δόξαν¹⁶. Ὁ Θεὸς μᾶς ἐνδυναμώνει εἰς τοὺς μόχθους· «περισσότερον ἀπὸ ὄλους ἐκοπίασα» λέγει ὁ Παῦλος, «ὄχι ἐγὼ ὁμως, ἀλλὰ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ποὺ εἶναι μαζί μου»¹⁷. Ὁ Θεὸς παρὰ πᾶσαν ἀνθρωπίνην ἐλπίδα μᾶς βγάζει ἀπὸ τοὺς κινδύνους. «Οἱ ἴδιοι, λέγει, διὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας εἶχαμεν λάβει τὴν θανατικὴν καταδίκην, διὰ νὰ ἔχωμεν πεποιθήσιν ὄχι εἰς τοὺς ἑαυτοὺς μας, ἀλλ' εἰς τὸν Θεόν, ποὺ ἀνασταίνει τοὺς νεκρούς. Αὐτὸς μᾶς ἔσωσεν ἀπὸ ἓνα τόσον θανάσιμον κίνδυνον καὶ μᾶς σώζει· εἰς αὐτὸν ἔχομεν ἐλπίσει ὅτι καὶ πάλιν θὰ μᾶς σώσῃ»¹⁸.

4. Διατί λοιπόν, πές μου, ἐπαίρεσαι ὡσάν δι' ἴδια καλὰ, ἀντὶ νὰ εὐχαριστῆς διὰ τὰ δῶρα τὸν δωρητὴν; Διότι «τί ἔχεις ποὺ νὰ μὴ τὸ ἔλαβες; Καὶ ἐὰν τὸ ἔλαβες, διατί καυχᾶσαι ὡσάν νὰ μὴ τὸ ἔχῃς λάβει;»¹⁹. Δὲν εἶσαι σὺ αὐτὸς ποὺ μὲ τὰ ἔργα τῆς δικαιοσύνης σου ἐγνώρισες τὸν Θεόν, ἀλλὰ ὁ Θεὸς σὲ ἐγνώρισε λόγῳ τῆς ἀγαθότητός του. «Ἄφου ἐγνώρισάτε, λέγει, ἢ καλύτερα ὁ Θεὸς σᾶς ἐγνώρισε»²⁰. Δὲν ἔχεις λάβει ἐσὺ τὸν Χριστὸν διὰ τῆς ἀρετῆς σου, ἀλλὰ ὁ Χριστὸς μὲ τὴν παρουσίαν σὲ ἔχει προσλάβει· «τρέχω, λέγει, μήπως κάμω ἰδικόν μου, αὐτὸ μὲ τὸ ὅποσον ὁ Χριστὸς μὲ ἔχει κάμει ἰδικόν του»²¹. «Δὲν μὲ ἐκλέξατε ἐσεῖς, λέγει ὁ Κύριος, ἀλλὰ ἐγὼ σᾶς ἐξέλεξα»²². Ἄλλὰ μεγαλοφρονεῖς διότι ἔχεις τιμηθῆ καὶ ἐκλαμβάνεις τὴν χάριν ὡς πρόφασιν διὰ νὰ ὑπερηφανευθῆς; Καὶ τότε θὰ γνωρίσης τὸν ἑαυτὸν σου ποῖος εἶσαι, ὅπως ὁ Ἄδὰμ ὅταν ἐξεδιώχθη ἀπὸ τὸν παράδεισον²³, ὅπως ὁ Σαοὺλ ὅταν ἐγκατελείφθη ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ²⁴, ὅπως ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς ὅταν ἀπεκόπη

22. Ἰωάν. 15,16.

23. Γέν. 3,24.

24. Α' Βασιλ. 16,14.

τμηθείς. «Τῇ πίστει, φησίν, ἔστηκας· μὴ ὑψηλοφρόνει, ἀλλὰ
 φοβοῦ». Κρίσις ἔπεται χάριτι, καὶ ὅπως ἐχρήσω τοῖς χαρισθεῖ-
 σιν, ὁ κριτὴς ἐξετάσει. Εἰ δὲ μηδὲ τοῦτο αὐτὸ συνίης, ὅτι χάριτος
 τετύχηκας, ἀλλ' ἴδιον ποιῆ κατόρθωμα τὴν χάριν, ὑπερβολῇ
 5 τῆς ἀναισθησίας, οὐκ εἰ τοῦ μακαρίου τιμιώτερος ἀποστόλου
 Πέτρου. Οὐδὲ γὰρ ἀγάπη τῇ πρὸς τὸν Κύριον ὑπερβαλέσθαι
 δυνήσῃ τὸν οὕτω σφοδρῶς ἀγαπιῶντα, ὡς καὶ ὑπεραποθνήσκειν
 ἐθέλειν. Ἄλλ' ὅτι μεγαλοφρονέστερον ἐφθέγγατο λέγων· «Εἰ
 καὶ πάντες σκανδαλισθήσονται ἐν σοί, ἀλλ' ἐγὼ οὐδέποτε
 10 σκανδαλισθήσομαι», παρεδόθη τῇ ἀνθρωπίνῃ δειλίᾳ, καὶ πέ-
 πτωκεν εἰς ἄρνησιν, σωφρονιζόμενος τῷ σφάλματι πρὸς εὐ-
 λάβειαν καὶ διδασκόμενος φεῖδεσθαι τῶν ἀσθενούντων, τῷ
 καὶ τὴν ἑαυτοῦ καταμαθεῖν ἀσθένειαν καὶ γνῶναι σαφῶς ὅτι,
 καθάπερ ἐν τῷ πελάγει καταποντιζόμενος, ἐκουφίσθη τῇ τοῦ
 15 Χριστοῦ δεξιᾷ, οὕτως ἐν τῷ κλύδωνι τοῦ σκανδαλισμοῦ κιν-
 δυνεύσας ἀπολέσθαι δι' ἀπιστίας, ἐφυλάχθη δυνάμει Χριστοῦ,
 ὅς καὶ προεῖπεν αὐτῷ τὸ συμβησόμενον λέγων· «Σίμων, Σί-
 μων, ἰδοὺ ὁ σατανᾶς ἐξητήσατο τοῦ σινιάσαι ὑμᾶς ὡς τὸν σί-
 τον. Κάγῳ ἐδεήθην περὶ σοῦ, ἵνα μὴ ἐκλείπῃ ἡ πίστις σου, καὶ
 20 σύ ποτε ἐπιστρέψας, στήριξον τοὺς ἀδελφούς σου». Καὶ Πέτρος
 μὲν οὕτως ἐλεγχθεὶς, δικαίως ἐβοηθεῖτο, πρὸς ἀπόθεσιν ἀλα-
 ζονείας καὶ φειδῶ τῶν ἀσθενούντων ἐκπαιδευόμενος· ὁ δὲ φα-
 ρισαῖος ἐκεῖνος, ὁ βαρὺς καὶ καθ' ὑπερβολὴν ὑπερήφανος, ὁ μὴ

25. Ρωμ. 11,20.

26. Ματθ. 26,33.

ἀπό τὴν ἁγίαν ρίζαν. «Διὰ τῆς πίστεως, λέγει, στέκεσαι ἄς μὴ μεγαλοφρονῆς, ἀλλὰ νὰ φοβᾶσαι»²⁶. Ἡ κρίσις ἀκολουθεῖ τὴν χάριν· ὁ κριτὴς θὰ σέ κρίνῃ καὶ κατὰ τὸν τρόπον ποῦ ἐχρησιμοποίησες τὰ δῶρα. Ἐὰν δὲ δὲν γνωρίζῃς οὔτε αὐτὸ τὸ ἴδιον, ὅτι δηλαδὴ ἔχεις τύχει τῆς χάριτος, ἀλλὰ διὰ τῆς ὑπερβολικῆς ἀναισθησίας κάμνης ἰδικόν σου κατόρθωμα τὴν χάριν, δὲν εἶσαι τιμιώτερος ἀπὸ τὸν μακάριον ἀπόστολον Πέτρον. Διότι δὲν θὰ ἤμπορέσῃς οὔτε κατὰ τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν Κύριον νὰ ξεπεράσῃς αὐτὸν ποῦ τόσον πολὺ ἀγαπᾷ, ὥστε νὰ θέλῃ καὶ νὰ ἀποθάνῃ ὑπὲρ αὐτοῦ. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἐμεγαλοφρόνησε μὲ τὸ νὰ εἰπῇ· «καὶ ἂν ἀκόμη ὅλοι κλονισθοῦν εἰς τὴν πίστιν των πρὸς σέ, ἐγὼ ὁμως οὐδέποτε θὰ σκανδαλισθῶ»²⁶, παρεδόθη εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φοβίαν καὶ ἐξέπεσεν εἰς τὴν ἄρνησιν, διὰ νὰ σωφρονίζεταί με τὸ σφάλμα του πρὸς τὴν εὐλάβειαν καὶ διὰ νὰ διδάσκεται νὰ λυπηθῆται τοὺς ἀσθενεῖς εἰς τὴν πίστιν, μὲ τὸ νὰ πληροφορηθῆ καλὰ καὶ τὴν ἰδικήν του ἀσθένειαν καὶ μὲ τὸ νὰ γνωρίσῃ ξεκάθαρα ὅτι, ὅπως εἰς τὸ πέλαγος ἐκρατήθη ἐπάνω ἀπὸ τὰ κύματα διὰ τῆς δεξιᾶς τοῦ Κυρίου, ἔτσι εἰς τὸν κλύδωνα τοῦ σκανδαλισμοῦ, ἀφοῦ ἐκινδύνευσε νὰ χαθῆ ἐξ αἰτίας τῆς ἀπιστίας, διεφυλάχθη μὲ τὴν δύναμιν τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος τοῦ προεῖπε δι' αὐτὸ ποῦ ἐπρόκειτο νὰ συμβῆ, λέγοντας· «Σίμων, Σίμων, νὰ ὁ σατανᾶς ἐζήτησε νὰ σᾶς ταραξῆ καὶ νὰ σᾶς κοσκινίσῃ ὅπως τὸ σιτάρι εἰς τὸ κόσκινον. Καὶ ἐγὼ ἐπροσευχήθην διὰ λογαριασμόν σου, διὰ νὰ μὴ σοῦ ἀπολείψῃ ἡ πίστις· καὶ σύ, ὅταν κάποτε ἐπιστρέψῃς διὰ τῆς μετανοίας, νὰ στηρίξῃς τοὺς ἀδελφούς σου»²⁷. Καὶ ὁ μὲν Πέτρος ἔτσι ἀφοῦ ἠλέγχθη δικαιολογημένα ἐβοηθεῖτο, διὰ νὰ ἐκπαιδευθῆ εἰς τὴν ἀποβολὴν τῆς ἀλαζονείας καὶ τὴν συμπόνοιαν αὐτῶν ποῦ ἀσθενοῦν εἰς τὴν πίστιν. Ἐκεῖνος ὁμως ὁ φαραισαῖος, ὁ πολὺ βαρὺς καὶ ὑπερβολικὰ

μόνον ἐφ' ἑαυτῷ θρασυνόμενος, ἀλλὰ καὶ τὸν τελώνην ἐπὶ Θεοῦ διασύρων, ἀπώλεσε τῆς δικαιοσύνης τὸ καύχημα, διὰ τὸ τῆς ὑπερηφανίας ἔγκλημα. Καὶ κατήλθεν ὁ τελώνης δεδικαιωμένος ὑπὲρ αὐτόν, ὅτι τὸν ἅγιον ἐδόξαζε Θεόν, καὶ οὐδὲ ἀναβλέπειν ἐτόλμα, ἀλλ' ἰλασμόν ἐζήτηι μόνον, κατήγορος ὢν ἑαυτοῦ καὶ τῷ σχήματι καὶ τῇ κατὰ στήθους πληγῇ καὶ τῷ ζητεῖν οὐδὲν ἄλλο πλὴν ἰλασμόν. "Ορα δὴ ὄν καὶ φυλάττου τὸ παράδειγμα τῆς χαλεπῆς δι' ὑπερηφανίαν ζημίας. Ἐζημιώθη τὴν δικαιοσύνην ὑπερηφανευσάμενος, ἀπώλεσε τὸν μισθὸν θρασυνόμενος, ἤλαττώθη τοῦ ταπεινοῦ καὶ ἁμαρτωλοῦ, μεγαλύνας ἑαυτὸν ὑπὲρ ἐκεῖνον, καὶ οὐκ ἀναμείνας τὴν παρὰ Θεοῦ κρίσιν, ἀλλὰ τὴν παρ' αὐτοῦ ἐξενεγκών. Σὺ δὲ κατ' οὐδενὸς ἐπαρθήσῃ ποτέ, οὐδὲ κατὰ τῶν ἄγαν ἁμαρτωλῶν. Ῥύεται πολλάκις ἡ ταπεινοφροσύνη τὸν ἡμαρτηκότα πολλὰ καὶ μεγάλα. Μὴ ὄν σεαυτὸν

15 δικαίωσῃς ὑπὲρ ἕτερον, μήποτε δικαιοθεὶς τῇ σεαυτοῦ ψήφῳ, τῇ τοῦ Θεοῦ κατακριθῆς. «Οὐκ ἀνακρίνω, φησί, ἑμαυτόν», ὁ Παῦλος. «Οὐδὲν γὰρ ἑμαντῶ σὺνοῖδα, ἀλλ' οὐκ ἐν τούτῳ δεδικαίωμαι. Ὁ δὲ ἀνακρίνων με Κύριός ἐστιν».

5. Οἶει τί κατορθοῦν ἀγαθόν; Εὐχαρίστει τῷ Θεῷ, μὴ

20 κατὰ τοῦ πλησίον ἐπαίρου. «Τὸ ἔργον ἑαυτοῦ, φησί, δοκιμαζέτω ἕκαστος καὶ τότε εἰς ἑαυτὸν μόνον τὸ καύχημα ἔξει, καὶ οὐκ εἰς τὸν ἕτερον». Τί γὰρ ὦνησας τὸν πλησίον ὅτι πίστιν ὡμολόγησας, ἢ φυγὴν ὑπέμεινας διὰ ὄνομα Χριστοῦ, ἢ τοῖς νηστείας

28. Λουκ. 18,11 - 14.

29. Α' Κορ. 4,3· 4.

ἀλαζονικός, ὁ ὁποῖος δὲν ἑκαμάρωνε μὲ τὸν ἑαυτὸν του μόνον, ἀλλὰ διέσυρε καὶ τὸν τελώνην, ἔχασε τὸ δικαίωμα τῆς καυχῆσεως λόγῳ τοῦ ἔγκλήματος τῆς ὑπερηφανείας. «Καὶ ἐκατέβη ὁ τελώνης ἀθωωμένος καὶ δίκαιος, παρὰ ἐκείνος», διότι ἐδόξαζε τὸν ἅγιον Θεὸν καὶ δὲν ἀπετολμοῦσε νὰ κυττάξῃ ὑψηλά, ἀλλὰ ἐζητοῦσε μόνον συγχώρησιν, κατηγορῶντας τὸν ἑαυτὸν του καὶ μὲ τὴν στάσιν του καὶ μὲ τὸ κτύπημα τοῦ στήθους του καὶ μὲ τὸ νὰ μὴ ζητῆ τίποτε ἄλλο παρὰ τὴν συγχώρησιν²⁸. Πρόσχεχε τώρα λοιπὸν καὶ φυλάξου ἀπὸ τὸ παράδειγμα τῆς βαρείας ζημίας ἐξ αἰτίας τῆς ὑπερηφανείας. Διότι αὐτὸς ποὺ ὑπερηφανεύθη ἔχασε τὴν δικαίωσιν καὶ ὁ θρασὺς ἀπώλεσε τὸν μισθὸν του. Ἐπειδὴ ἐμεγαλύνθη περισσότερο ἀπὸ ἐκείνον καὶ δὲν ἀνέμεινε τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ὁ ἴδιος ἐξέφερε τὴν ἰδικήν του, ἐμειώθη ἀπὸ τὸν ταπεινὸν καὶ τὸν ἀμαρτωλὸν. Ἐσὺ ὁμως νὰ μὴ ὑπερηφανευθῆς ποτέ εἰς βάρος ἄλλου, οὔτε καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν ὑπερβολικὰ ἀμαρτωλῶν. Πολλὰς φορὰς ἡ ταπεινοφροσύνη σώζει αὐτὸν ποὺ διέπραξε πολλὰ καὶ μεγάλα ἀμαρτήματα. Νὰ μὴ θεωρῆς λοιπὸν τὸν ἑαυτὸν σου περισσότερο δίκαιον ἀπὸ κάποιον ἄλλον, διὰ νὰ μὴ κάποτε, ἀφοῦ αὐτοδικαιωθῆς, καταδικασθῆς μὲ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Θεοῦ. «Δὲν κρίνω τὸν ἑαυτὸν μου», λέγει ὁ Παῦλος, «διότι δὲν συναισθάνομαι τίποτε κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ μου, ἀλλὰ μ' αὐτὸ δὲν εἶμαι δικαιωμένος. Αὐτὸς ποὺ μὲ κρίνει εἶναι ὁ Κύριός μου»²⁹.

5. Νομίζεις ὅτι ἐπιτυγχάνεις κάτι καλόν; Νὰ εὐχαριστῆς τὸν Θεὸν καὶ νὰ μὴ ὑπερηφανεύεσαι κατὰ τοῦ πλησίον. «Ὁ καθένας, λέγει, ἅς ἐξετάξῃ τὸ ἔργον του καὶ τότε μόνον ὁ λόγος τῆς καυχῆσεως του θὰ εἶναι εἰς τὸν ἑαυτὸν του καὶ ὄχι εἰς τὸν ἄλλον»³⁰. Διότι κατὰ τί ὠφέλησες τὸν πλησίον, ἐπειδὴ ὠμολόγησες πίστιν ἢ ὑπέμεινες διωγμὸν ἐξ αἰτίας τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ ἢ ὑπέφερες τοὺς κόπους

30. Γαλάτ. 6,4.

ἐνεκαρτέρησας πόνοις; Οὐχ ἑτέρου τὸ κέρδος, ἀλλὰ σόν. Φο-
 βήθητι τῆς τοῦ διαβόλου πτώσεως τὴν ὁμοίωσιν, ὃς ἐπαρθεὶς
 κατὰ τοῦ ἀνθρώπου πέπτωκεν ὑπ' ἀνθρώπου, καὶ παραδέδο-
 ται πάτημα τῷ πεπατημένῳ. Τοιαύτη καὶ τῶν Ἰσραηλιτῶν
 5 ἡ πτώσις. Ἐπαιρόμενοι γὰρ κατὰ τῶν ἐθνῶν, ὡς ἀκαθάρτων,
 ἀκάθαρτοι γεγόνασιν ἀληθῶς, τὰ δὲ ἔθνη κεκάθαρται. Καὶ τῶν
 μὲν ἡ δικαιοσύνη γέγονεν «ὡς ράκος ἀποκαθημένης», τῶν δὲ
 ἐθνῶν ἡ ἀνομία καὶ ἡ ἀσέβεια διὰ πίστεως ἐξήλειπται. Καθόλου
 μέμνησο τῆς ἀληθοῦς παροιμίας: «Ὑπερηφάνοις Θεὸς ἄν-
 10 τιτάσσειται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν». Ἔχε τοῦ Κυρίου τὸ
 ῥῆμα πρόχειρον: «Πᾶς ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται· καὶ ὁ
 ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται». Μὴ γίνου κριτῆς ἑαυ-
 τοῦ, μηδὲ πρὸς χάριν ἐξέταζε, εἰ μὲν τι δοκεῖς ἔχειν καλόν,
 τοῦτο ἐν ψήφῳ τιθεῖς, τῶν δὲ πταισμάτων ἐκὼν ἐπιλανθανό-
 15 μενος, μηδὲ ἐφ' οἷς μὲν σήμερον κατορθοῖς μεγαλυνόμενος,
 ἐφ' οἷς δὲ πρόην καὶ πάλαι κακῶς εἰργάσω, συγχώρησιν σεαυ-
 τῷ διδούς, ἀλλ' ὅταν σε τὸ παρὸν ἐπαίρη, τὸ παλαιὸν εἰς ἀνά-
 μνησιν ἀγέτω, καὶ παύση τῆς ἀναισθήτου φλεγμονῆς. Καὶ
 εἰ τὸν πέλας ἀμαρτάνοντα θεωρήσεις, μὴ τοῦτο μόνον αὐτοῦ
 20 σκοπήσης· ἐνθυμήθητι δὲ καὶ ὅσα πέπραχεν ἢ πράττει καλῶς
 καὶ πολλάκις εὐρήσεις αὐτὸν ἀμείνονα σεαυτοῦ, διὰ πάντων
 ἐξετάζων καὶ μὴ μερικᾶ ψηφίζόμενος. Οὐδὲ γὰρ Θεὸς μερικῶς

31. Ἦσ. 64,5.

32. Παροιμ. 3,34· Ἰακ. 4,6· Α' Πέτρ. 5,5.

τῆς νηστείας; Ἡ ὠφέλεια δὲν εἶναι ἄλλου, ἀλλὰ ἰδική σου. Νὰ φοβᾶσαι νὰ μὴ ὁμοιάσης τὸ πέσιμον τοῦ διαβόλου. Αὐτὸς ἀφοῦ ὑπερηφανεύθη κατὰ τοῦ ἀνθρώπου, ἐνικήθη ὑπὸ ἀνθρώπου καὶ παρεδόθη νὰ γίνῃ καταπάτημα εἰς αὐτὸν ποὺ ἦταν καταπατημένος. Τέτοιο ὑπῆρξε καὶ τὸ πέσιμον τῶν Ἰσραηλιτῶν. Διότι μὲ τὸ νὰ ὑπερηφανευθοῦν κατὰ τῶν εἰδωλολατρῶν, ποὺ τοὺς ἔθεωροῦσαν ὡς ἀκαθάρτους, ἔγιναν πράγματι αὐτοὶ ἀκάθαρτοι, ἐνῶ οἱ εἰδωλολάτραι ἐκαθαρίσθησαν. Καὶ ἔγιναν τὰ ἔργα τῆς δικαιοσύνης αὐτῶν ρυπαρὰ, ὅπως εἶναι τὰ ράκη τῆς γυναικὸς ποὺ ἔχει τὰ ἔμμηνα³¹, ἐνῶ ἡ ἀνομία καὶ ἡ ἀσέβεια τῶν ἐθνικῶν διὰ τῆς πίστεως ἔχει ἐξαλειφθῆ. Γενικὰ νὰ ἐνθυμησῆς τὸν λόγον τῆς ἀληθινῆς παροιμίας· «Ὁ Κύριος περιφρονεῖ τοὺς ἀλαζόνες, ἀλλὰ δεικνύει εὐμένειαν πρὸς τοὺς ταπεινοὺς»³². Νὰ ἔχῃς πρόχειρον τὸν λόγον τοῦ Κυρίου. «Ὁ καθέννας ποὺ ὑψώνει τὸν ἑαυτὸν του θὰ ταπεινωθῆ, καὶ ἐκεῖνος ποὺ ταπεινώνει τὸν ἑαυτὸν του θὰ ὑψωθῆ»³³. Νὰ μὴ γίνεσαι ἄδικος κριτὴς τοῦ ἑαυτοῦ σου καὶ νὰ μὴ ἐξετάζῃς τὰ πράγματα χαριζόμενος εἰς τὸν ἑαυτὸν σου. Δηλαδή ἐὰν μὲν νομίζῃς ὅτι ἔχεις κάτι καλόν, αὐτὸ νὰ τὸ θεωρεῖς ἀξιόλογον, νὰ λησμονῆς δὲ θεληματικῶς τὰ σφάλματα ποὺ διέπραξες· μήτε νὰ ὑπερηφανεύεσαι δι' αὐτὰ ποὺ σήμερα ἐπιτυγχάνεις καὶ νὰ συγχωρῆς τὸν ἑαυτὸν σου δι' αὐτὰ τὰ κακὰ ποὺ διέπραξες πρὸ ὀλίγου καὶ παλαιότερα. Ἀλλὰ ὅταν τὸ παρὸν κατόρθωμα σὲ ξιπάσῃ, νὰ φέρῃς εἰς τὴν μνήμην σου τὸ παλαιὸν καὶ ἔτσι θὰ κατασιγάσῃς τὴν ἀναίσθητον φλεγμονὴν τῆς ὑπερηφανείας. Καὶ ὅταν ἰδῆς τὸν πλησίον νὰ ἀμαρτάνῃ, νὰ μὴ ἐξετάσῃς μόνον αὐτό, ἀλλὰ νὰ θυμηθῆς καὶ ὅσα καλὰ ἔχει πράξει ἢ πράττει καὶ πολλὰς φορὰς θὰ τὸν εὔρῃς νὰ εἶναι καλύτερος ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν σου, ὅταν τὸν ἐξετάζῃς δι' ὅλα καὶ δὲν κρίνῃς μόνον μερικὰ. Διότι οὔτε ὁ Θεὸς κρίνει τὸν ἄνθρωπον

33. Λουκ. 18,11.

ἐξετάζει τὸν ἄνθρωπον· «Ἐγὼ γάρ, φησί, τὰ ἔργα καὶ τοὺς λογισμοὺς αὐτῶν ἔρχομαι συναγαγεῖν». Καὶ τῷ Ἰωσαφάτ ἐπιτιμήσας ποτὲ διὰ τὴν παραπόδας ἁμαρτίαν, ἐμνήσθη καὶ τῶν κατωρθωμένων αὐτῷ λέγων· «Πλὴν ἀλλὰ λόγοι ἀγαθοὶ εὐ-
5 ρέθησαν ἐν σοί».

6. Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα πρὸς τὴν ὑπερηφανίαν ἐπάδω-
μεν ἑαυτοῖς ἐκάστοτε, καθαιροῦντες ἑαυτοὺς ἰν' ὑψωθῶμεν,
μιμούμενοι τὸν ἐξ οὐρανοῦ καταβάντα Κύριον πρὸς τὴν ἐσχάτην
ταπεινότητα, καὶ τοῦναντίον ἐκ ταπεινότητος εἰς ὕψος αἴσιον
10 ἐξογκούμενοι. Πάντα γὰρ δὴ πρὸς ταπεινοφροσύνην παιδεύοντα
τὰ τοῦ Κυρίου εὐρίσκομεν. Βρέφος ὢν, εὐθὺς ἐν σπηλαίῳ,
καὶ οὐδὲ ἐπὶ κλίνης, ἀλλ' ἐπὶ φάτνης· ἐν οἴκῳ τέκτονος καὶ μη-
τρὸς πενιχρᾶς, ὑποτασσόμενος τῇ μητρὶ καὶ τῷ ταύτης μνη-
στηρι· διδασκόμενος, ἀκούων ὧν οὐκ ἔδειτο, ἐπερωτῶν δὲ ὁμοῦς,
15 καὶ διὰ τῆς ἐρωτήσεως ἐπὶ τῇ σοφίᾳ θαυμαζόμενος. Ὑποτασ-
σόμενος Ἰωάννῃ, καὶ βάπτισμα παρὰ τοῦ δούλου δεχόμενος ὁ
Δεσπότης· οὐδενὶ τῶν ἐπανισταμένων ἀνθιστάμενος, οὐδὲ τὴν
ἄφατον ἐξουσίαν, ἣν εἶχεν, ἐπανατεινόμενος· ἀλλ' ὡς δυνατω-
τέροις ὑποχωρῶν καὶ τῇ προσκαίρῳ ἐξουσίᾳ τὸ κατ' αὐτὴν
20 ἰσχυρὸν ἐπιτρέπων. Ἐπὶ τῶν ἀρχιερέων ἰστάμενος ἐν σχήματι
δικαζομένου, ἡγεμόνι προσαγόμενος καὶ κρίσιν ὑποφέρων,
καὶ παρὸν ἐλέγχειν τοὺς συκοφαντοῦντας, σιωπῇ φέρων τὰς
συκοφαντίας. Ἐμπτύμενος ὑπὸ δούλων καὶ παιδαριῶν εὐ-

34. Ἡσ. 66,18. Τὸ χωρίον ἐδῶ εἶναι παρηλλαγμένον· ἡ παραλλαγή φαίνεται ὅτι ὀφείλεται εἰς τὸ ἀνακάτωμα τῶν λέξεων ποῦ ἀνήκουν εἰς τὸ ἴδιον χωρίον, τὸ ὁποῖον ἐν τῷ συνόλῳ αὐτοῦ ἔχει· «κἀγὼ τὰ ἔργα αὐτῶν

μερικῶς. «Ἐγώ, λέγει, ἔρχομαι νὰ συγκεντρώσω τὰ ἔργα καὶ τοὺς λογισμοὺς αὐτῶν»³⁴. Καὶ ὅταν κάποτε ἐπέπληξε τὸν Ἰωσαφάτ διὰ τὴν πρόσφατον ἁμαρτίαν του, ἐνεθυμήθη καὶ τὰ κατορθώματά του, μὲ τὸ νὰ εἴπῃ· «ἐν τούτοις ὑπάρχει κάτι καλὸν μέσα σου»³⁵.

6. Κάθε φοράν αὐτὰ καὶ παρόμοια νὰ ἐπαναλαμβάνωμεν εἰς τὸν ἑαυτὸν μας ἐναντίον τῆς ὑπερηφανείας, διὰ νὰ ὑψωνώμεθα, ἀφοῦ ταπεινώνομεν τοὺς ἑαυτοὺς μας μὲ τὸ νὰ μιμούμεθα τὴν ἄκραν ταπείνωσιν τοῦ Κυρίου, ποὺ κατέβη ἀπὸ τὸν οὐρανὸν καὶ νὰ προχωροῦμεν ἀντιθέτως, ἀπὸ τὴν ταπείνωσιν εἰς ἐξαισιον ὕψος. Διότι πράγματι ὀλοκληρον τὴν ζωὴν τοῦ Κυρίου τὴν εὐρίσκομεν νὰ μᾶς παιδαγωγῆ πρὸς τὴν ταπεινοφροσύνην. Ἐνῶ ἦταν βρέφος, δὲν τὸν ἔβαλαν εἰς κρεββάτι, ἀλλὰ εἰς τὸ σπήλαιον καὶ εἰς τὸ παχνί. Ἐπέρασε τὴν ζωὴν του εἰς τὸ σπίτι τοῦ ξυλουργοῦ καὶ τῆς πτωχῆς μητέρας, ὑπακούων εἰς τὴν μητέρα καὶ εἰς τὸν ἄρραβωνιαστικὸν αὐτῆς. Ἐδιδάσκετο καὶ ἤκουε πράγματα, τὰ ὁποῖα δὲν εἶχεν ἀνάγκην νὰ ἀκούσῃ· ἐρωτοῦσε καὶ μὲ τὰς ἐρωτῆσεις του ἐθαυμάζετο διὰ τὴν σοφίαν του. Ὑπετάσσετο εἰς τὸν Ἰωάννην, καὶ ὁ Δεσπότης ἐδέχετο τὸ βάπτισμα ἀπὸ τὸν δούλον. Δὲν ἀνθίστατο εἰς κανένα ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἐξεγείροντο ἐναντίον του, οὔτε ἀντέτεινε τὴν ἄρρητον ἐξουσίαν ποὺ εἶχεν, ἀλλ' ὑπεχωροῦσεν ὡσὰν εἰς περισσότερον δυνατοὺς καὶ ἐπέτρεπεν εἰς τὴν πρόσκαιρον ἐξουσίαν νὰ φανερώνη τὴν δύναμίν της. Ἐμπρὸς εἰς τοὺς ἀρχιερεῖς ἐστέκετο εἰς στάσιν δικαζομένου· εἰς τὸν ἡγεμόνα προσήγετο καὶ ὑπέμεινε τὴν δίκην καὶ μολονότι ἤμποροῦσε νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ψεύδονται οἱ συκοφάνται, ὑπέμεινε διὰ τῆς σιωπῆς τὴν συκοφαντίαν των. Ἐπτύετο ἀπὸ τοὺς δούλους καὶ τοὺς τιποτένιους ὑπηρέτας· παρεδίδετο εἰς τὸν θάνατον καὶ μάλιστα

καὶ τὸν λογισμὸν αὐτῶν ἐπίσταμαι· ἔρχομαι συναγαγεῖν πάντα τὰ ἔθνη καὶ τὰς γλώσσας καὶ ἤξουσι καὶ ὄψονται τὴν δόξαν μου».

35. Β' Παραλειπ. 19,3.

τελεστάτων, θανάτῳ παραδιδόμενος καὶ θανάτῳ τῷ παρὰ ἀνθρώποις αἰσχίστῳ. Οὕτω τὸν ἄνθρωπον διεξήλθε πάντα τὰ ἀπὸ γενέσεως εἰς τέλος, καὶ μετὰ τοσαύτην ταπεινοφροσύνην ὕστερον τὴν δόξαν ἐκφαίνει, συνδοξάζων ἑαυτῷ τοὺς συναδοξήσαντας. Ὡν οἱ μακάριοι μαθηταὶ πρῶτι· πένητες καὶ γυμνοὶ τὴν οἰκουμένην διαδραμόντες, οὐκ ἐν σοφίᾳ λόγον, οὐκ ἐν ἀκολούθῳ πλήθει, μόνοι καὶ ἀλήται καὶ ἔρημοι γῆν τε καὶ θάλατταν ἔξαμείβοντες, μαστιζόμενοι, λιθοβολούμενοι, διωκόμενοι, τέλος ἀναιρούμενοι. Ταῦτα ἡμῖν πατρῶα καὶ θεῖα παιδεύματα. Πρὸς τὴν τούτων ἔλθωμεν μίμησιν, ἵν' ἡμῖν ἐκ τῆς ταπεινότητος ἀνατείλῃ δόξα αἰώνιος, ἡ τελεία καὶ ἀληθὴς Χριστοῦ δωρεά.

7. Πῶς οὖν εἰς τὴν σωτήριον ταπεινοφροσύνην καταβησόμεθα, τὸν ὀλέθριον ὄγκον τῆς ὑπερηφανίας καταλιπόντες; 15 Ἐὰν διὰ πάντων ἀσκῶμεν τὸ τοιοῦτο, καὶ μηδὲν παρορῶμεν ὡς οὐ παρὰ τοῦτο βλαβησόμενοι. Τοῖς γὰρ ἐπιτηδεύμασιν ὁμοιοῦται ψυχὴ καὶ πρὸς ἃ πράττει τυποῦται καὶ πρὸς ταῦτα σχηματίζεται. Ἐστω σοι καὶ σχῆμα καὶ ἰμάτιον καὶ βάδισμα καὶ καθέδρα καὶ τροφῆς κατάστασις καὶ στρωμνῆς παρασκευὴ καὶ οἶκος καὶ τὰ ἐν οἴκῳ σκευὴ πάντα πρὸς εὐτέλειαν ἡσκημένα καὶ λόγος καὶ ᾠδὴ καὶ ἡ τοῦ πλησίον ἔντευξις καὶ ταῦτα πρὸς μετριότητα μᾶλλον, ἢ πρὸς ὄγκον ὁράτω. Μή μοι κόμπους ἐν λόγῳ σοφιστικούς, μηδὲ ἐν ᾠδαῖς ἡδυφωνίας ὑπερβαλλούσας, μηδὲ διαλέξεις ὑπερηφάνους καὶ βαρείας, ἀλλ' ἐν 25 ἅπασιν ὑφαίρει τοῦ μεγέθους· χρηστός πρὸς τὸν φίλον, ἤπιος πρὸς τὸν οἰκέτην, ἀνεξίκακος πρὸς τοὺς θρασεῖς, φιλόανθρωπος πρὸς τοὺς ταπεινοὺς, παρηγορῶν κακουμένους, ἐπισκεπτόμενος τοὺς ἐν ὀδύναϊς, μηδένα καθ' ἅπαξ ὑπερορῶν, γλυκὺς ἐν προση-

εἰς τὸν πιὸ αἰσχρὸν διὰ τοὺς ἀνθρώπους θάνατον. Ἔτσι ἐπέ-
 ρασεν ὅλα τὰ στάδια ὡς ἄνθρωπος ἀπὸ τὴν γέννησιν ὡς τὸ
 τέλος τῆς ζωῆς. Καὶ ὕστερα ἀπὸ αὐτὴν τὴν ταπείνωσιν
 φανερώνει τὴν δόξαν καὶ μαζί με τὸν ἑαυτὸν του δοξάζει
 καὶ αὐτοὺς ποὺ μαζί του ἔγιναν ἄδοξοι. Ἄπ' αὐτοὺς πρῶ-
 τοι εἶναι οἱ μακάριοι μαθηταί· αὐτοὶ ποὺ πτωχοὶ καὶ γυμνοὶ
 διέτρεξαν ὀλόκληρον τὴν οἰκουμένην, χωρὶς νὰ ἔχουν τὴν
 σοφίαν τοῦ λόγου, χωρὶς νὰ συνοδεύωνται ἀπὸ πλῆθος
 ὑπηρετῶν, ἀλλὰ μοναχοὶ καὶ σὰν ἀλῆτες καὶ ἔρημοι διέτρεχαν
 τὴν ξηρὰν καὶ τὴν θάλασσαν· ἐμαστιγώνοντο, ἐλίθοβο-
 λούντο, ἐδιώκοντο καὶ τέλος ἐφρονεύοντο. Αὐτὰ εἶναι δι' ἡμᾶς
 πατρικὰ καὶ θεῖα διδάγματα. Αὐτοὺς ὡς μυμηθοῦμεν, διὰ νὰ
 ἀνατείλῃ εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τὴν ταπείνωσιν αἰώνιος δόξα, ἡ τε-
 λεία καὶ ἀληθινὴ δωρεὰ τοῦ Χριστοῦ.

7. Πῶς λοιπὸν, ἀφοῦ ἀπαλλαγοῦμεν ἀπὸ τὸν καταστρε-
 πτικὸν ὄγκον τῆς ὑπερηφανείας, θὰ φθάσωμεν εἰς τὴν σωτή-
 ριον ταπεινοφροσύνην; Ἐὰν ἀσκούμεθα εἰς αὐτὴν με' ὅλα
 τὰ μέσα καὶ δὲν παραμελοῦμεν τίποτε με' τὴν ιδέαν ὅτι παρὰ
 ταῦτα δὲν θὰ βλαβοῦμεν. Διότι ἡ ψυχὴ ὁμοιώνεται πρὸς
 αὐτὰ ποὺ σπουδάζει καὶ λαμβάνει τὸν τύπον αὐτῶν ποὺ
 πράττει καὶ συμμορφώνεται πρὸς αὐτά. Ἄς εἶναι εἰς σέ καὶ
 ἡ ἐμφάνισις καὶ τὸ ἔνδυμα καὶ τὸ περπάτημα καὶ τὸ κάθισμα
 καὶ ἡ δίαιτα καὶ ἡ ἐτοιμασία τοῦ κρεββατιοῦ καὶ τὸ σπῆτι
 καὶ τὰ οἰκιακὰ σκεύη ὅλα ἐξησκημένα πρὸς τὴν ταπείνωσιν.
 Ἀκόμη καὶ ὁ λόγος καὶ τὸ ἄσμα καὶ ἡ συναναστροφή με'
 τὸν πλησίον καὶ αὐτὰ νὰ ἀποβλέπουν πρὸς τὴν ταπεινο-
 φροσύνην μᾶλλον παρὰ πρὸς τὴν ὑπερηφάνειαν. Νὰ μὴ, παρα-
 καλῶ, κάμνης λόγους σοφιστικούς, μήτε νὰ ψάλλῃς με' ὑπερ-
 βολικὰ γλυκεῖαν φωνήν, μήτε νὰ διαλέγεσαι ὑπερήφανα καὶ
 ἀλαζονικά, ἀλλὰ εἰς ὅλα νὰ περικόπτῃς ἀπὸ τὸ μέγεθος.
 Νὰ εἶσαι καλὸς πρὸς τὸν φίλον, μαλακὸς εἰς τὸν ὑπηρέτην,
 ἀνεξίκακος πρὸς τοὺς θρασεῖς, φιλόανθρωπος πρὸς τοὺς πτω-
 χούς. Νὰ παρηγορῇς τοὺς πάσχοντας, νὰ ἐπισκέπτεσαι
 αὐτοὺς ποὺ εὐρίσκονται εἰς θλίψιν· νὰ μὴ περιφρονῇς κανένα

γορία, φαιδρός ἐν ἀποκρίσει, δεξιός, εὐπρόσιτος ἅπασι, μήτε
σεαυτοῦ διεξιὼν ἐγκώμια, μηδὲ ἑτέρους λέγειν παρασκευά-
ζων, μηδὲ λόγον ἄσεμνον ἀποδεχόμενος, ἐπικαλύπτων ὅσα
δυνατὸν τῶν σεαυτοῦ πλεονεκτημάτων· ἐπὶ δὲ τοῖς ἀμαρτήμασι
5 κατηγορῶν σεαυτοῦ, καὶ μὴ τοὺς ἑτέρων ἐλέγχους ἀναμένων,
ἵνα γένη κατὰ τὸν δίκαιον τὸν ἑαυτοῦ κατήγορον ἐν πρωτολογίᾳ,
ἵνα ἦς κατὰ τὸν Ἰώβ, ὃς οὐ διετράπη πολυοχλίαν πόλεως ἐπὶ
αὐτῶν ἐξαγορευῆσαι τὸ ἴδιον πταῖσμα. Μὴ βαρὺς ἐν ἐπιτιμήσεσι
γίνου, μηδὲ ταχέως μηδὲ ἐμπαθῶς ἐξελέγχων (αὔθαδες γὰρ
10 τὸ τοιοῦτον), μηδὲ ἐπὶ μικροῖς καταδικάζων, ὡς ἀκριβοδί-
καιος αὐτὸς ὑπάρχων, τοὺς ἐν παραπτώματι προσλαμβάνόμενος
καὶ πνευματικῶς καταρτίζων αὐτούς, ὡς ὁ ἀπόστολος παραινεῖ·
«Σκοπῶν σεαυτὸν, μὴ καὶ σὺ πειρασθῆς», τοσαύτην ποιούμενος
σπουδὴν μὴ δοξάζεσθαι παρὰ ἀνθρώποις, ὅσην ἕτεροι περὶ τοῦ
15 δοξάζεσθαι, εἴ γε μέμνησαι τοῦ Χριστοῦ, ζημίαν λέγοντος εἶ-
ναι τοῦ παρὰ Θεοῦ μισθοῦ τὴν ἐκούσιον παρὰ ἀνθρώποις ἐπι-
φάνειαν, καὶ τὸ ποιεῖν ἀγαθὸν «πρὸς τὸ θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώ-
ποις». «Ἐπέχουσι γὰρ, φησί, τὸν μισθὸν αὐτῶν». Μὴ τοίνυν ζη-
μίου σεαυτὸν, ἐπὶ ἀνθρώπων φαίνεσθαι βουλόμενος. Ἐπειδὴ Θεὸς
20 μέγας θεατῆς, φιλοδόξησον ἐπὶ Θεοῦ· λαμπρὸν γὰρ ἀποδίδωσι
τὸν μισθόν. Ἄλλὰ προεδρίας ἡξιώθης καὶ περιέπουσί σε ἄνθρω-
ποι καὶ δοξάζουσι; Γίνου τοῖς ὑπηκόοις ἴσος, «Μὴ ὡς κατεξου-

36. Παροιμ. 18,17.

37. Ἰώβ 31,34.

38. Γαλάτ. 6,1.

ποτέ. Νὰ εἶσαι γλυκὺς εἰς τὰς συνομιλίας, φαιδρὸς εἰς τὰς ἀπαντήσεις, πρόθυμος, εὐκολοπλησίαστος εἰς ὅλους. Νὰ μὴ κάμνης ἐγκώμια τοῦ ἑαυτοῦ σου, οὔτε νὰ παρακινήσῃς ἄλλους νὰ λέγουν· νὰ μὴ δέχεσαι ἀπρεπῆ λόγια καὶ νὰ σκεπάζῃς ὅσα εἶναι δυνατὸν ἀπὸ τὰ προτερήματά σου. Νὰ κατηγορῆς τὸν ἑαυτὸν σου διὰ τὰ ἀμαρτήματα καὶ νὰ μὴ περιμένῃς τοὺς ἐλέγχους τῶν ἄλλων, διὰ νὰ γίνῃς ὁμοῖος πρὸς τὸν δίκαιον ὁ ὁποῖος πρῶτος αὐτὸς κατηγορεῖ τὸν ἑαυτὸν του ³⁶, διὰ νὰ ὁμοιάσῃς τὸν Ἰώβ³⁷, ὁ ὁποῖος δὲν ἀπέφυγε τὸ πλῆθος τῶν ἀνθρώπων τῆς πόλεως, προκειμένου νὰ ἐξομολογηθῇ εἰς αὐτοὺς τὸ ἀμάρτημά του. Νὰ μὴ εἶσαι αὐστηρὸς εἰς τὰς ἐπιτιμήσεις καὶ νὰ μὴ ἐλέγχῃς γρήγορα καὶ μὲ ἐμπάθειαν, (διότι αὐτὸ εἶναι αὐθάδεια)· μήτε νὰ καταδικάζῃς τὸν ἄλλον διὰ μικρὰ σφάλματα, ὡσάν ὁ ἴδιος νὰ εἶσαι ἀκριβοδίκαιος. Νὰ περιμαζεύῃς αὐτοὺς πού πέφτουν εἰς παραπτώματα καὶ νὰ τοὺς διορθῶνῃς πνευματικά, ὅπως συμβουλεύει καὶ ὁ ἀπόστολος, λέγων· «νὰ προσέχῃς τὸν ἑαυτὸν σου μήπως καὶ σὺ πέσῃς εἰς πειρασμόν» ³⁸. Καὶ ὅταν φροντίζῃς τόσον διὰ νὰ μὴ δοξάζῃσαι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ὅσον ἄλλοι φροντίζουν διὰ νὰ δοξάζωνται, νὰ ἐνθυμῆσαι βέβαια τὸν Χριστόν, ὁ ὁποῖος λέγει ὅτι ἡ ἐκούσιος δόξα ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἡ διάπραξις τοῦ καλοῦ διὰ νὰ φανῇ εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ζημιώνουν τὸν μισθὸν ἀπὸ τὸν Θεόν, διότι αὐτοί, λέγει, «ἔχουν πάρει τὸν μισθὸν τους» ³⁹. Νὰ μὴ ζημιώνῃς λοιπὸν τὸν ἑαυτὸν σου μὲ τὸ νὰ θέλῃς νὰ φαίνεσαι εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶναι μέγας θεατῆς, νὰ φιλοδοξήσῃς νὰ φαίνεσαι εἰς τὸν Θεόν. Διότι αὐτὸς ἀποδίδει λαμπρὸν μισθόν. Ἔχεις καταξιωθῆ μὲ τὸ ἀξίωμα τῆς προεδρίας καὶ σὲ περιβάλλουν πολλοὶ ἄνθρωποι καὶ σὲ δοξάζουν; Νὰ ἐξισωθῆς μὲ τοὺς ὑπηκόους· «νὰ μὴ κυριαρχῆτε, λέγει, ἐπάνω εἰς αὐτοὺς πού σᾶς ἔλαχε νὰ ποιμαίνετε» ⁴⁰,

39. Ματθ. 6,2.

40. Α' Πέτρ. 5,3.

σιάζων τῶν κλήρων», φησί, μηδὲ κατὰ τοὺς κοσμικοὺς ἄρχοντας. Τὸν γὰρ θέλοντα πρῶτον εἶναι, δοῦλον εἶναι πάντων ὁ Κύριος ἐκέλευσε. Καθόλου δὲ εἰπεῖν, οὕτω δίωξον τὴν ταπεινοφροσύνην, ὡς ἐραστῆς αὐτῆς. «Ἐράσθητι αὐτῆς καὶ δοξάσει σε». Οὕτω
 5 καλῶς ἐπὶ δόξαν ὀδεύσεις τὴν ἀληθῆ, τὴν ἐν ἀγγέλοις, τὴν παρὰ Θεῷ. Ὁμολογήσει δέ σε Χριστός, ὡς ἴδιον μαθητὴν, ἐπὶ τῶν ἀγγέλων καὶ δοξάσει σε, ἂν γένη τῆς ταπεινοφροσύνης αὐτοῦ μιμητής, τοῦ λέγοντος· «Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πραῖός εἰμι, καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὐρήσετε ἀνάπανσιν ταῖς ψυχαῖς
 10 ὑμῶν»· ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
 Ἀμήν.

41. Μάρκ. 10,44.

42. Παροιμ. 4,6.

οὔτε νὰ ἐξουσιάζετε ὅπως οἱ κοσμικοὶ ἄρχοντες. Διότι ὁ Κύριος διέταξε· «αὐτὸς ποὺ θέλει νὰ εἶναι πρῶτος, πρέπει νὰ εἶναι δοῦλος ὅλων»⁴¹. Καὶ διὰ νὰ ὁμιλήσωμεν γενικᾶ, ἔτσι νὰ ἐπιδιώκης τὴν ταπεινοφροσύνην, ὡσὰν νὰ τὴν ἔχῃς ἐρωτευθῆ. «Νὰ τὴν ἀγαπήσης καὶ αὐτὴ θὰ σὲ δοξάσῃ»⁴². Ἔτσι θὰ βαδίσης σωστὰ πρὸς τὴν ἀληθινὴν δόξαν, τὴν ἀγγελικὴν, τὴν θεῖαν. Ὁ Χριστὸς θὰ σὲ ὁμολογήσῃ ὡς πραγματικὸν μαθητὴν τοῦ ἐμπρὸς εἰς τοὺς ἀγγέλους καὶ θὰ σὲ δοξάσῃ⁴³, ἔὰν μιμηθῆς εἰς τὴν ταπεινοφροσύνην αὐτόν, ποὺ λέγει· «μάθετε ἀπὸ ἐμέ ὅτι εἶμαι πρᾶος καὶ ταπεινὸς κατὰ τὴν καρδίαν καὶ θὰ εὔρητε ἀνάπαυσιν εἰς τὰς ψυχὰς σας»⁴⁴. Εἰς αὐτὸν πρέπει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἄμην.

---

43. Λουκ. 12,8.

44. Ματθ. 11,29.

9

ΟΜΙΛΙΑ
ΠΕΡΙ ΦΘΟΝΟΥ

1. Ἄγαθός ὁ Θεός καὶ ἀγαθῶν τοῖς ἀξίοις παρεκτικὸς·
πονηρὸς ὁ διάβολος καὶ κακίας παντοίας δημιουργός. Καὶ ὡς-
περ ἔπεται τῷ ἀγαθῷ ἢ ἀφθονία, οὕτως ἀκολουθεῖ τῷ διαβόλῳ
ἢ βασκανία. Φυλαξώμεθα οὖν, ἀδελφοί, τὸ πάθος τοῦ φθόνου,
5 μὴ κοινωνοὶ τῶν ἔργων τοῦ ἀντικειμένου γενώμεθα, καὶ εὐ-
ρεθῶμεν τῷ αὐτῷ συγκαταδικαζόμενοι κρίματι. Εἰ γὰρ ὁ τυ-
φωθεὶς εἰς κρίμα ἐμπίπτει τοῦ διαβόλου, πῶς ὁ φθονερός τὴν
ἠτοιμασμένην τῷ διαβόλῳ τιμωρίαν ἐκφεύξει; Φθόνου γὰρ
πάθος οὐδὲν ὀλεθριώτερον ψυχαῖς ἀνθρώπων ἐμφύεται· δε
10 ἐλάχιστα λυπῶν τοὺς ἔξωθεν, πρῶτον κακὸν καὶ οἰκειὸν ἔστι
τῷ κεκτημένῳ. Ὡσπερ γὰρ ἰὸς σίδηρον, οὕτως ὁ φθόνος τὴν
ἔχουσαν αὐτὸν ψυχὴν ἐξαναλίσκει. Μᾶλλον δὲ ὡσπερ τὰς ἐχίδ-
νας φασὶ τὴν κυήσασαν αὐτὰς γαστέρα διεσθιούσας ἀπογεννᾶ-
σθαι, οὕτω καὶ ὁ φθόνος τὴν ὠδίνουσαν αὐτὸν ψυχὴν πέφυκε
15 δαπανᾶν. Λύπη γάρ ἐστι τῆς τοῦ πλησίον εὐπραγίας ὁ φθόνος.
Διόπερ οὐδέποτε ἀνία, οὐδέποτε δυσθυμία τὸν βᾶσκανον ἀπο-
λείπουσιν. Εὐφόρησεν ἢ χώρα τοῦ πλησίον; εὐθηνεῖται πᾶσι
τοῖς κατὰ τὸν βίον ὁ οἶκος; θυμηδία τὸν ἄνδρα οὐκ ἐπιλεί-

---

1. Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς λέγει σχετικῶς «μητρολῶν καὶ πατρολῶν τὸ τῆς ἐχίδνης γέννημα», διότι τὰ μὲν μικρὰ γεννώμενα θανατώνουν τὴν μητέρα των, αὐτὴ δὲ μετὰ τὴν ἐρωτικὴν πράξιν σκοτῶνει τὸν ἀρσενικόν. Τὸ

ΟΜΙΛΙΑ
ΠΕΡΙ ΦΘΟΝΟΥ

1. Ὁ Θεὸς εἶναι ἀγαθὸς καὶ παρέχει ἀγαθὰ εἰς τοὺς ἀξίους. Ὁ διάβολος εἶναι πονηρὸς καὶ δημιουργὸς κάθε κακίας. Καὶ ὅπως εἰς τὸν ἀγαθὸν ἀκολουθεῖ ἡ ἔλλειψις φθόνου, ἔτσι εἰς τὸν διάβολον ἀκολουθεῖ ὁ φθόνος. Ἄς φυλαχθοῦμεν λοιπόν, ἀδελφοί, ἀπὸ τὸ πάθος τοῦ φθόνου διὰ νὰ μὴ γίνωμεν κοινωνοὶ τῶν ἔργων τοῦ διαβόλου καὶ εὐρεθοῦμεν νὰ καταδικαζώμεθα συγχρόνως μὲ τὴν ἰδίαν καταδίκην. Διότι ἐὰν αὐτὸς ποὺ ἔχει ἀλαζονευθῆ εὐρίσκεται εἰς τὸ κρίμα τοῦ διαβόλου, τότε πῶς ὁ φθονερός θὰ ξεφύγῃ τὴν τιμωρίαν ποὺ ἔχει ἐτοιμασθῆ διὰ τὸν διάβολον; Διότι εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων δὲν φυτρώνει κανένα πάθος ὀλεθριώτερον ἀπὸ τὸν φθόνον. Αὐτὸ ποὺ ἐλάχιστα λυπεῖ τοὺς ἔξω, εἶναι τὸ πρῶτον καὶ συγγενὲς κακὸν εἰς τὸν κάτοχον. Διότι ὅπως ἡ σκωρίασις φθείρει τὸν σίδηρον, ἔτσι ὁ φθόνος φθείρει τὴν ψυχὴν ποὺ τὴν κατέχει. Ἡ καλύτερα ὅπως οἱ ὀχιές λέγουσιν ὅτι γεννῶνται μὲ τὸ νὰ τρώγουν ἐσωτερικὰ τὴν κοιλίαν ποὺ τὰς ἐκυφόρησεν¹, ἔτσι καὶ ὁ φθόνος φυσικὰ κατατρῶγει τὴν ψυχὴν ποὺ τὸν ἐγκυμονεῖ. Ὁ φθόνος εἶναι λύπη διὰ τὴν εὐτυχίαν τοῦ πλησίον. Διὰ τοῦτο ἀπὸ τὸν φθονερὸν οὐδέποτε λείπουν ἀθυμίαι, οὐδέποτε αἱ κακοκεφίαι. Ἐκαμε πολλὰ γεννήματα τὸ χωράφι τοῦ πλησίον; Ἐχει ἐπάρκεια τὸ σπῖτι ἀπὸ ὅλα τὰ ἀγαθὰ τῆς ζωῆς; Πάντοτε εἶναι χα-

---

παράδειγμα ἐπαναλαμβάνουν καὶ ἄλλοι πατέρες· βλ. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, Ὁμιλία 11,2, PG 57, 193 - 194.

πουσι; Ταῦτα πάντα τροφή τῆς νόσου καὶ προσθήκη τῆς ἀλη-
 δόνοσ ἐστὶ τῷ βασκάνῳ. Ὡστε οὐδὲν διαφέρει ἀνθρώπου γυ-
 μνοῦ παρὰ πάντων τιτρωσκομένου. Ἄνδρείός τις ἐστίν; εὐ-
 εκτεῖ; Ταῦτα πλήττει τὸν βασκανόν. Ἐτερος χαριέστερος τὴν
 5 μορφήν; Ἄλλη πληγὴ τῷ βασκάνῳ. Ὁ δεῖνα τοῖς τῆς ψυχῆς
 προτερήμασι τῶν πολλῶν ὑπερέχει; ἐπὶ φρονήσει καὶ δυνάμει
 λόγων ἀποβλέπεται καὶ ζηλοῦται; Ἄλλος πλουτεῖ καὶ φιλο-
 τιμεῖται λαμπρῶς ἐν ἐπιδόσεσι καὶ κοινωνίᾳ τῇ πρὸς τοὺς ἐν-
 δεεῖς, καὶ πολλὸς αὐτῷ παρὰ τῶν εὐεργετουμένων ὁ ἔπαινος;
 10 Ταῦτα πάντα πληγαὶ καὶ τραύματα, μέσην αὐτοῦ τύπτοντα τὴν
 καρδίαν. Καὶ τὸ χαλεπὸν τῆς νόσου, ὅτι οὐδὲ ἐξειπεῖν αὐτὴν
 δύναται, ἀλλὰ κύπτει μὲν καὶ κατηφής ἐστὶ καὶ συγκέχυται
 καὶ ποτνιαῖται καὶ ἀπόλωλεν ὑπὸ τοῦ κακοῦ. Ἐρωτώμενος δὲ τὸ
 πάθος, ἐρυθριᾷ δημοσιεῦσαι τὴν συμφορὰν, ὅτι βασκανός εἰμι
 15 καὶ πικρὸς καὶ ἐπιτρίβει με τὰ τοῦ φίλου καλὰ καὶ τοῦ ἀδελφοῦ
 τὴν εὐθυμίαν ὀδύρομαι καὶ οὐ φέρω τὴν θέαν τῶν ἀλλοτρίων
 καλῶν, ἀλλὰ συμφορὰν ποιοῦμαι τὴν τῶν πλησίον εὐημερίαν.
 Ταῦτα γὰρ ἂν εἶποι, εἰ τὰ ἀληθῆ λέγειν βούλοιο. Ὡν οὐδὲν
 ἐξειπεῖν αἰρούμενος, ἐν τῷ βάθει κατέχει τὴν νόσον ὑποσμύ-
 20 χουσαν αὐτοῦ τὰ σπλάγχνα καὶ κατεσθίουσαν.

2. Οὐκοῦν οὔτε ἰατρὸν τῆς νόσου παραλαμβάνει, οὔτε τι
 φάρμακον ἐξευρεῖν δύναται τοῦ πάθους ἀλεξιτήριον, καίτοι
 πλήρεις αἱ Γραφαὶ τῶν ἰαμάτων τούτων, ἀλλὰ μίαν ἀναμένει
 τοῦ κακοῦ ῥαστώνην, εἴ πού τινα ἴδοι καταπεσόντα τῶν φθο-
 25 νομένων. Οὗτος ὄρος τοῦ μίσους, ἄθλιον ἰδεῖν ἐκ μακαρίου
 τὸν βασκαινόμενον, ἔλεεινὸν γενέσθαι τὸν ζηλωτόν. Τότε σπέν-
 δεται καὶ φίλος ἐστίν, ὅταν δακρύνοντα ἴδῃ, ὅταν πενθοῦντα
 θεάσῃται. Καὶ εὐθυμοῦντι μὲν οὐ συνευφραίνεται, ὀδυρομένῳ

ρούμενος ὁ ἄνθρωπος; Ὅλα αὐτὰ εἶναι τροφή διὰ τὴν ἀρρώστιαν καὶ πρόσθετος πόνος διὰ τὸν φθονερόν. Ὡστε κατὰ τίποτε νὰ μὴ διαφέρῃ ἀπὸ τὸν γυμνὸν ἄνθρωπον ποῦ ἀπὸ ὄλους πληγώνεται. Εἶναι κάποιος γενναῖος; Ἐχει καλὴν ὑγείαν; Αὐτὰ πληγώνουν τὸν φθονερόν. Ἄλλος εἶναι πιὸ ὁμορφος; Τοῦτο εἶναι ἄλλη πληγὴ διὰ τὸν φθονερόν. Ὑπερέχει κάποιος ὡς πρὸς τὰ προτερήματα τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοὺς πολλοὺς; Εἶναι περίβλεπτος καὶ ζηλεύεται διὰ τὴν σύνεσιν καὶ τὴν δύναμιν τοῦ λόγου; Ἄλλος εἶναι πλούσιος καὶ ἐπιδίδεται λαμπρὰ εἰς δοσίματα καὶ εἰς κοινωνίαν πρὸς τοὺς πτωχοὺς καὶ ἐπαινεῖται πολὺ ἀπὸ τοὺς εὐεργετούμενους; Ὅλα αὐτὰ εἶναι πληγαὶ καὶ τραύματα ποῦ τοῦ κτυποῦν κατάμεσα τὴν καρδίαν. Καὶ ἡ δυσκολία τῆς ἀσθενείας εἶναι ὅτι δὲν ἔμπορεῖ οὔτε κἂν νὰ τὴν ὀνομάσῃ. Ἄλλ' ὁμως σκύβει, καὶ εἶναι κατηφής, τὰ ἔχει χαμένα, κλαίει μεγαλόφωνα καὶ ἀπὸ τὸ κακὸν εἶναι χαμένος. Ὅταν δὲ ἐρωτᾷται διὰ τὸ πάθος, ἐντρέπεται νὰ ὁμολογήσῃ τὴν συμφορὰν ὅτι εἶμαι φθονερός καὶ πικρός καὶ μὲ συντρίβουν τὰ κατὰ τοῦ φίλου, ὀδύρομαι διὰ τὴν χαρὰν τοῦ ἀδελφοῦ καὶ δὲν ὑποφέρω νὰ βλέπω τὰ ξένα καλὰ, ἀλλὰ θεωρῶ συμφορὰν τὴν εὐτυχίαν τοῦ πλησίον μου. Πράγματι αὐτὰ θὰ ἔμποροῦσε νὰ εἰπῇ, ἐὰν θὰ ἤθελε νὰ ὁμολογήσῃ τὴν ἀλήθειαν. Ἐπειδὴ τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν θέλει νὰ ἐξομολογηθῇ, κρατᾷ κατάβαθα τὴν ἀσθένειαν, ἢ ὁποῖα τοῦ σιγολυώνει καὶ κατατρώγει τὰ σπλάγχχνα.

2. Λοιπὸν οὔτε ἰατρὸν καλεῖ διὰ τὴν ἀρρώστιαν οὔτε ἔμπορεῖ νὰ εὕρῃ κάποιο φάρμακον διὰ νὰ ἀπομακρύνῃ τὸ πάθος. Καὶ ὁμως αἱ Γραφαὶ εἶναι γεμάται ἀπὸ τὰ ἰατρικὰ αὐτά. Ἄλλ' ἀναμένει κάποιαν ἀνακούφισιν ἀπὸ τὸ κακὸν νὰ ἔμποροῦσε δηλαδὴ νὰ ἰδῇ κάποιον ἀπὸ αὐτοὺς ποῦ φθονεῖ νὰ πίπτῃ κάτω. Αὐτὸς εἶναι ὁ κανὼν τοῦ μίσους· νὰ ἀντικρύσῃ τὸν φθονούμενον νὰ γίνεταί ἀπὸ μακάριος ἄθλιος, καὶ ὁ ἀξιοζήλευτος νὰ γίνεταί ἀξιολύπητος. Τότε εἰρηνεύει καὶ γίνεταί φίλος, ὅταν ἀντικρύσῃ ἄνθρωπον νὰ κλαίῃ,

δὲ συνδακρῦει. Καὶ τὴν μεταβολὴν τοῦ βίου, ἐξ οἶων εἰς οἶα μεταπέπτωκε, κατοικτίζεται οὐχ ὑπὸ φιλανθρωπίας καὶ τοῦ συμπαθῆς εἶναι, ἐξαίρων τῷ λόγῳ τὰ πρότερα, ἀλλ' ἵνα βαρύτεραν αὐτῷ κατασκευάσῃ τὴν συμφορὰν. Τὸ παιδίον μετὰ τὸν θάνατον ἐπαινεῖ καὶ μυρίοις ἐγκωμίοις ἀποσεμνύνει, ὡς μὲν καλὸν ἰδεῖν, ὡς δὲ εὐμαθές, ὡς δὲ πρὸς πάντα εὐάρμοστον, οὐκ ἂν αὐτῷ περιόντι γλῶσσαν εὐφημον χαρισάμενος. Ἐὰν μέντοι πολλοὺς ἴδῃ συντρέχοντας τῷ ἐπαίνῳ, μεταβαλὼν πάλιν, βαρύνει τῷ τεθνεῶτι. Τὸν πλοῦτον θαυμάζει μετὰ τὴν ἔκπτωσιν. Τὴν ὥραν τοῦ σώματος, ἢ τὴν ῥώμην καὶ τὴν εὐδειαν μετὰ τὰς νόσους ἐπαινεῖ καὶ ἐξαίρει. Καὶ ὅλως, ἐχθρὸς μὲν ἐστὶ τῶν παρόντων, φίλος δὲ τῶν ἀπολλυμένων.

3. Τί ἂν οὖν γένοιτο τῆς νόσου ταύτης ὀλεθριώτερον; Φθορὰ τῆς ζωῆς, λήθη τῆς φύσεως, ἐχθρα τῶν παρὰ Θεοῦ δεδομένων ἡμῖν, ἐναντίωσις πρὸς Θεόν. Τί τὸν ἀρχέκακον δαίμονα εἰς τὸν κατὰ ἀνθρώπων ἐξέμηγε πόλεμον; Οὐχ ὁ φθόνος; δι' οὗ καὶ θεομάχος φανερῶς ἀτηλέγχθη, ἀχθόμενος μὲν Θεῷ ἐπὶ τῇ μεγαλοδωρεῇ τῇ εἰς τὸν ἄνθρωπον, τὸν ἄνθρωπον δὲ ἄμνυόμενος, ἐπειδὴ Θεὸν οὐκ ἠδύνατο. Τὰ αὐτὰ δὲ ποιῶν καὶ ὁ Κἄν δεικνύται, ὁ πρῶτος μαθητῆς τοῦ διαβόλου καὶ φθόνου καὶ φόνον παρ' αὐτοῦ διδαχθεὶς, τὰς ἀδελφὰς ἀνομίας, ἃς καὶ Παῦλος συνέζηυξεν εἰπὼν «Μεστοὺς φθόνου, φόνου». Τί οὖν ἦν ὃ ἐποίησεν; Εἶδε τὴν παρὰ Θεοῦ τιμὴν καὶ ἐξεκαύθη πρὸς ζῆλον καὶ ἀνεῖλε τὸν τιμηθέντα, ἵνα καθάψῃται τοῦ τιμήσαν-

ὅταν ἰδῆ ἄνθρωπον νὰ πενθῆ. Καί ὅταν μὲν κάποιος εὐθυμῆ, δὲν εὐφραίνεται μαζί του, ὅταν ὁμως κάποιος ὀδύρεται, δακρύζει μαζί του. Καί εὐσπλαγχνίζεται διὰ τὴν μεταβολὴν τοῦ βίου· ποῦ ἦταν καὶ ποῦ κατήντησεν! Ἐξαίρει διὰ τοῦ λόγου τὴν προηγουμένην κατάστασιν ὄχι ἀπὸ φιλανθρωπικὰ αἰσθήματα καὶ συμπάθειαν, ἀλλὰ διὰ νὰ καταστήσῃ εἰς αὐτὸν μεγαλυτέραν τὴν συμφορὰν. Ἐπαινεῖ τὸ παιδί μετὰ τὸν θάνατον καὶ τὸ ἐξυμνεῖ μὲ χίλια δυὸ ἐγκώμια· πόσον ὁμορφον ἦταν! πόσον ἐπιμελές! πόσον εἰς ὅλα καλόβουλον! Ἐνῶ, ὅταν αὐτὸ ἦταν ζωντανόν, οὔτε κἂν τοῦ εἶπε λόγον ἐπαινετικόν. Ἐὰν ὁμως ἰδῆ καὶ ἄλλους νὰ συναγωνίζωνται εἰς τὸν ἔπαινον, ἀλλάσσει γνώμην πάλιν καὶ φθονεῖ τὸ πεθαμένον. Θαυμάζει τὸν πλοῦτον μετὰ τὴν πτώχευσιν. Ἐπαινεῖ καὶ ἐξυμνεῖ τὴν ὁμορφίαν τοῦ σώματος καὶ τὴν ρωμαλεότητα καὶ τὴν καλὴν ὑγείαν μετὰ τὴν ἀρρώστιαν. Καὶ γενικὰ εἶναι ἐχθρὸς τῶν παρόντων καὶ φίλος αὐτῶν ποῦ χάνονται.

3. Λοιπὸν τί πιὸ ἄθλιον ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν αὐτὴν θὰ ἤμποροῦσε νὰ ὑπάρξῃ; Εἶναι καταστροφή τῆς ζωῆς, κακοποίησις τῆς φύσεως, ἐχθρα αὐτῶν ποῦ μᾶς χαρίζει ὁ Θεός, ἐναντίωσις πρὸς τὸν Θεόν. Τί ἦταν ἐκεῖνο ποῦ ἐξαγρίωσε τὸν ἀρχέκακον διάβολον εἰς τὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν ἀνθρώπων; Δὲν ἦταν ὁ φθόνος, διὰ τοῦ ὁποίου καὶ ἀπεδείχθη φανερὰ ὅτι εἶναι θεομάχος μὲ τὸ νὰ δυσανασχετῆ ἀφ' ἑνὸς ἐναντίον τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν μεγαλοδωρεάν του πρὸς τὸν ἄνθρωπον καὶ μὲ τὸ νὰ ἐκδικῆται ἀφ' ἑτέρου τὸν ἄνθρωπον, ἀφοῦ δὲν ἤμποροῦσε νὰ ἐκδικηθῆ τὸν Θεόν; Τὰ ἴδια ἀκριβῶς ἀποδεικνύεται νὰ κάμνη καὶ ὁ Κάιν. Αὐτὸς ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος μαθητῆς τοῦ διαβόλου, διότι ἀπὸ αὐτὸν ἐδιδάχθη τὰς δύο ἀδελφὰς ἀδικίας, τὸν φθόνον καὶ τὸν φόνον. Αὐτὰς συνέδεσε καὶ ὁ Παῦλος μὲ τὸ νὰ εἰπῆ· «εἶναι γεμάτοι ἀπὸ φθόνον καὶ φόνον»². Τί ἦταν αὐτὸ ποῦ ἔκαμε λοιπόν; Εἶδε τὴν τιμὴν ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ καὶ ἀναψεν ἀπὸ τὴν ζήλειάν του. Ἐφόνευσεν αὐτὸν ποῦ ἐτιμήθη, διὰ νὰ προσβάλλῃ αὐ-

τος. Πρὸς γὰρ τὴν θεομαχίαν ἀδυνατῶν, εἰς ἀδελφοκτονίαν
 μετέπεσε. Φύγωμεν, ἀδελφοί, νόσον θεομαχίας διδάσκαλον,
 ἀνδροφονίας μητέρα, σύγχυσιν φύσεως, οἰκειότητος ἄγνοιαν,
 συμφορὰν ἀλογωτάτην. Τί λυπῆ, ἄνθρωπε, μηδὲν δεινὸν πε-
 5 ποινθῶς; τί πολεμεῖς τῷ ἐν ἀγαθοῖς τισιν ὄντι, μηδὲν τῶν σῶν
 ἐλαττώσαντι; Ἐὰν δὲ δὴ καὶ εὐεργετούμενος ἀγανακτῆς, οὐκ
 ἄντικρος τῆς ἑαυτοῦ ὠφελείας βασκαίνεις; Ὅποιος ἦν ὁ Σαούλ,
 δς τῶν εὐεργεσιῶν τὰς ὑπερβολὰς ἀφορμὴν τοῦ πολέμου τοῦ
 πρὸς τὸν Δαβὶδ ἐποιήσατο. Πρῶτον μὲν γὰρ τῇ παναρμονίῳ
 10 ἐκείνῃ καὶ θείᾳ μουσικῇ τῆς μανίας ἀπαλλαγείς, ἐπειρᾶτο δό-
 ρατι διαπειρῶν τὸν εὐεργέτην. Ἐπειτα σὺν αὐτῷ τῷ στρατῷ
 ἐκ τῶν πολεμίων περισωθεὶς καὶ τῆς ἐπὶ τῷ Γολιάθ ἀσχύνῃς
 ἀπαλλαγείς, ὁμῶς ἐπειδὴ ἐν τοῖς ἐπινικίοις τὸ δεκαπλάσιον
 τῆς τῶν συμβάντων αἰτίας τῷ Δαβὶδ ἀνέθεσαν αἱ χορεύουσαι
 15 «Ἐπάταξε Δαβὶδ ἐν μυριάσι καὶ Σαούλ ἐν χιλιάσιν αὐτοῦ»
 διὰ μίαν ταύτην φωνὴν καὶ τὴν ἐξ αὐτῆς τῆς ἀληθείας ὑπάρ-
 ξασαν μαρτυρίαν, πρῶτον αὐτόχειρ γενέσθαι, καὶ ἐξ ἐνέδρας
 ἀνελεῖν ἐπεχείρησεν, εἶτα φυγάδα καταστήσας, οὐδὲ οὕτω τὴν
 ἔχθραν ἔστησεν, ἀλλὰ τὸ τελευταῖον ἐκστρατεύσας ἐπ' αὐτὸν
 20 τρισχιλίους λογάσι, τὰς ἐρημίας διηρενῶτο. Εἰ δὲ ἠρωτήθη
 τοῦ πολέμου τὴν πρόφασιν, εἶπεν ἂν πάντως τὰς τοῦ ἀνδρὸς
 εὐποιίας. Ὅς γε παρ' αὐτὸν τὸν καιρὸν τῆς διώξεως καθεδύων
 καταληφθεὶς, ἔτοιμος εἰς σφαγὴν προκείμενος τῷ ἐχθρῷ, καὶ
 πάλιν περισωθεὶς ὑπὸ τοῦ δικαίου, ἐπαγαγεῖν αὐτῷ τὰς χεῖ-

τόν πού τόν ἐτίμησεν. Ἄδυνατῶν δηλαδή νά θεομαχήση, διέπραξε τήν ἀδελφοκτονίαν. Ἄς ἀποφεύγωμεν, ἀδελφοί, τήν ἀρρώστιαν πού εἶναι διδάσκαλος τῆς θεομαχίας, μητέρα τῆς ἀνθρωποκτονίας, ἀνατροπή τῆς φύσεως παραγνώρισις τῆς συγγενείας, παράλογος συμφορά. Διατί λυπεῖσαι, ἄνθρωπέ μου, ἐνῶ δέν ἔπαθες κανένα κακόν; Διατί καταπολεμᾷς αὐτόν πού κατέχει ὀλίγα ἀγαθά, χωρίς νά ἔχη ἀφαιρέσει κάτι ἀπό τά ἰδικά σου; Ἐάν μάλιστα ἀγανακτῆς, ὅταν ἀκόμη εὐεργετῆσαι, δέν φθονεῖς κατάματα τήν ἰδικήν σου ὠφέλειαν; Τέτοιος ὑπῆρξεν ὁ Σαούλ, ὁ ὁποῖος τās ὑπερβολικὰς εὐεργεσίας τās μετέβαλεν εἰς αἰτίαν τοῦ πολέμου ἐναντίον τοῦ Δαβίδ. Πρῶτα ἀφοῦ μέ τήν παναρμόνιον ἐκείνην καί θείαν μουσικήν ἔγινε καλά ἀπό τήν μελαγχολίαν, ἐπροσπάθησε μέ τὸ δόρυ νά διατρυπήσῃ τόν εὐεργέτην του. Ἐπειτα μαζί μέ τόν στρατόν του ἐγλύτωσεν ἀπό τοὺς ἐχθροὺς καί ἀπηλλάγη ἀπό τήν ἐντροπήν εἰς τήν περίπτωσιν τοῦ Γολιάθ. Ἐπειδὴ ὁμως κατὰ τὰ ἐπινίκια αἱ χορεύτριαι ἀπέδωσαν τὸ δεκαπλάσιον τῆς αἰτίας τῶν γεγονότων εἰς τόν Δαβίδ, «ἐφόνευσεν ὁ Δαβίδ τās μυριάδας του, ἀλλὰ ὁ Σαούλ τās χιλιάδας του»³, διὰ μίαν τέτοιαν φωνήν καί διὰ τήν μαρτυρίαν πού ὀφείλει τήν ὑπαρξίν της εἰς τήν ἴδιαν τήν πραγματικότητα, ἐπροσπάθησε πρῶτα μέ τὰ ἴδια του τὰ χέρια καί ἀπό ἐνέδραν νά τόν φονεύσῃ. Ἐπειτα τόν ἔκαμε νά γίνῃ φυγᾶς, ἀλλ' οὔτε ἔτσι ἐσταμάτησε τήν ἐχθραν του. Τέλος ἐξεστράτευσεν ἐναντίον του μέ τρεῖς χιλιάδας ἐπιλέκτους στρατιώτας καί τόν ἀναζητοῦσεν εἰς τās ἔρημιας⁴. Ἐάν δέ κάποιος τόν ἐρωτοῦσε διὰ τήν αἰτίαν τοῦ πολέμου, ἐξάπαντος θά ἤμποροῦσε νά ἀναφέρῃ τās εὐεργεσίας τοῦ ἀνδρός! Αὐτὸς βέβαια καί ὅταν ἀκόμη κατὰ τόν καιρὸν πού ἔκαμε τήν καταδίωξιν συνελήφθη ἀπό τόν Δαβίδ, ἐνῶ ἐκοιμᾶτο καί ἦταν ἐμπρὸς εἰς τόν ἐχθρὸν ἑτοιμος

4. Α' Βασιλ. 24,3.

ρας φυλαξαμένον, οὐδ' ὑπὸ ταύτης τῆς εδεργεσίας ἐκάμφθη,
 ἀλλὰ καὶ πάλιν ἐστρατολόγει καὶ πάλιν ἐδίωκεν, ἕως καὶ δεύτε-
 ρον ἄλους ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἐν τῷ σπηλαίῳ, τοῦ μὲν τὴν ἀρετὴν
 λαμπροτέραν ἀπέδειξεν, ἑαυτοῦ δὲ τὴν πονηρίαν καταφανε-
 5 στέραν ἐποίησε. Δυσμεταχειριστότατον ἔχθρας εἶδος ὁ φθό-
 νος. Τοὺς μὲν γὰρ ἄλλως δυσμενεῖς ἡμεροτέρους ποιοῦσιν αἱ εὐ-
 ποιαί, τὸν βάσκανον δὲ καὶ κακοήθη τὸ καλῶς παθεῖν πλέον
 προσερεθίζει· καὶ ὅσῳ περ ἂν μειζόνων τύχη, μειζόνως ἀγανα-
 κτεῖ καὶ ἀνιάται καὶ δυσχεραίνει. Πλεῖον γὰρ ἄχθεται τῇ δυ-
 10 νάμει τοῦ εδεργέτου, ἢ χάριν ἔχει τοῖς εἰς αὐτὸν γινομένοις.
 Ποῖον οὐ νικῶσι θηρίον τῇ χαλεπότητι τῶν τρόπων; Τί τῶν
 ἀνημέρων οὐχ ὑπερβάλλουσιν ἀγριότητι; Οἱ κύνες τρεφόμενοι
 ἡμεροῦνται, οἱ λέοντες χειροῆθεις γίνονται θεραπευόμενοι, οἱ
 δὲ βάσκανοι ταῖς θεραπείαις πλέον ἐξαγριαίνονται.

15 4. Τί τὸν γενναῖον Ἰωσήφ δοῦλον ἐποίησεν; Οὐχ ὁ φθό-
 νος τῶν ἀδελφῶν; Ἐνθα καὶ θαυμάσαι ἄξιον τὴν ἀλογίαν
 τῆς νόσου. Φοβηθέντες γὰρ τῶν ὄνειράτων τὴν ἔκβασιν, δοῦ-
 λον ἐποίουν τὸν ἀδελφόν, ὡς οὐκ ἂν ποτε δούλου προσκνηθέν-
 τος. Καίτοι εἰ μὲν ἀληθῆ τὰ ἐνύπνια, τίς μηχανὴ μὴ οὐχὶ πάν-
 20 τως ἐκβῆναι τὰ προρρηθέντα; Εἰ δὲ ψευδεῖς αἱ τῶν ὄνειράτων
 ὄψεις, ἀντὶ τίνος βασκαίνεται τῷ σφαλλομένῳ; Νυνὶ δὲ ὑπὸ τῆς
 τοῦ Θεοῦ οἰκονομίας περιτρέπεται αὐτοῖς τὸ σοφόν. Δι' ὧν
 γὰρ ἐνόμιζον ἐμποδίζεω τῇ προρρήσει, διὰ τούτων ἐφάνησαν

διὰ τὴν σφαγὴν καὶ διεσώθη πάλιν ἀπὸ τὸν δίκαιον⁶, ὁ ὁποῖος ἀπέφυγε νὰ βάλῃ χερί ἐπάνω του, δὲν ἐλύγισεν οὔτε κάτω ἀπὸ μίαν τέτοιαν εὐεργεσίαν. Ἀλλὰ πάλιν συνεκέντρωνε στρατὸν καὶ πάλιν τὸν κατεδίωκε, μέχρις ὅτου καὶ διὰ δευτέραν φοράν συνελήφθη ἀπὸ τὸν ἴδιον εἰς τὸ σπήλαιον. Καὶ ἀπέδειξε πιὸ λαμπρὰ τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ καὶ ἔκαμε πιὸ φανεράν τὴν πονηρίαν τοῦ Σαούλ. Ὁ φθόνος εἶναι ἓνα δυσκολομεταχείριστον εἶδος ἔχθρας. Διότι αἱ εὐεργεσίαι τοὺς μὲν κατὰ διάφορον τρόπον ἐμπαθεῖς τοὺς κάμνει πιὸ ἡμέρους, τὸν φθονερὸν ὅμως καὶ τὸν κακοήθη ἢ εὐεργεσία τὸν ἐξερεθίζει ἀκόμη περισσότερον. Καὶ ὅσον περισσότερα ἐπιτυγχάνει, τόσον περισσότερον ἀγανακτεῖ καὶ στενοχωρεῖται καὶ δυσανασχετεῖ. Περισσότερον δηλαδή λυπεῖται διὰ τὴν δύναμιν τοῦ εὐεργέτου παρά εὐγνωμονεῖ δι' αὐτὰ πού γίνονται εἰς αὐτόν. Ποῖον θηρίον δὲν ξεπερνοῦν εἰς τὴν σκληρότητα τῶν τρόπων; Ποῖον ἀπὸ τὰ ἀνήμερα ζῶα δὲν ὑπερβαίνουν εἰς ἀγριότητα; Οἱ σκύλοι ἐξημερώνονται μὲ τὴν τροφήν καὶ τὰ λεοντάρια γίνονται ἡμερα μὲ τὴν περιποίησιν. Οἱ φθονεροὶ ὅμως ἐξαγριώνονται ἀκόμη περισσότερον μὲ τὰς περιποιήσεις.

4. Τί ἦταν ἐκεῖνο πού κατέστησε δοῦλον τὸν γενναῖον Ἰωσήφ⁶; Ὁχι ὁ ἀδελφικὸς φθόνος; Ἐδῶ ἀξίζει μάλιστα νὰ θαυμάσῃ κανεὶς τὸν παραλογισμὸν τῆς ἀρρώστιας! Ἐπειδὴ δηλαδή ἐφοβήθησαν τὴν πραγματοποιήσιν τῶν ὀνείρων, ἔκαμαν δοῦλον τὸν ἀδελφόν, μὲ τὴν ιδέαν ὅτι δὲν θὰ ἐπροσκυνεῖτο ποτὲ δοῦλος. Καὶ ὅμως, ἐάν τὰ ὄνειρα εἶναι ἀληθινά, ποῖον ἐμπόδιον θὰ ὑπάρξῃ, ὥστε νὰ μὴ πραγματοποιηθοῦν αὐτὰ πού ἔχουν προλεχθῆ; Ἐάν τὰ ὄραματα τῶν ὀνείρων εἶναι ψευδῆ, τότε ἀντὶ ποίου φθονεῖται αὐτὸ πού δὲν ἐπραγματοποιήθη; Τώρα ὅμως ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ τοὺς ἀνατρέπει τὸ ἐπινόημά των. Διότι μ' αὐτὰ πού ἐνόμιζαν

6. Γέν. 37,28.

ὁδοποιοῦντες τὴν ἔκβασιν. Εἰ γὰρ μὴ ἐπράθη, οὐκ ἂν ἦλθεν
 εἰς Αἴγυπτον, οὐκ ἂν διὰ σωφροσύνην ταῖς ἐπιβουλαῖς τῆς ἀ-
 κολάστου γυναικὸς περιέπεσεν, οὐκ ἂν ἐβλήθη εἰς δεσμωτή-
 ριον, οὐκ ἂν ἐγένετο συνήθης τοῖς ὑπηρέταις τοῦ φαραώ, οὐδ'
 5 ἂν συνέβαλε τὰ ὄνειρατα, ὅθεν τὴν ἀρχὴν ἐδέξατο τῆς Αἰγύ-
 πτου, καὶ διὰ τὴν σιτοδείαν ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ πρὸς αὐ-
 τὸν ἐλθόντων προσεκινήθη. Μετάβα τῷ λόγῳ ἐπὶ τὸν μέγι-
 στον φθόνον, καὶ ἐπὶ μεγίστοις συστάντα, ὃς ἐκ τῆς Ἰουδαίων
 μανίας κατὰ τοῦ Σωτῆρος ἐγένετο. Διὰ τί ἐφθονεῖτο; Διὰ τὰ
 10 θαύματα. Τίνες δὲ ἦσαν αἱ θαυματοποιαί; Σωτηρία τῶν δεο-
 μένων· ἐτρέφοντο οἱ πεινῶντες καὶ ὁ τρέφων ἐπολεμεῖτο, ἡ-
 γείροντο οἱ νεκροὶ καὶ ὁ ζωοποιῶν ἐβασκαίνετο, δαίμονες ἀ-
 πηλαύνοντο καὶ ὁ ἐπιτάσων ἐπεβουλεύετο, λεπροὶ ἐκαθαρί-
 ζοντο καὶ χωλοὶ περιεπάτου, κωφοὶ ἤκουον καὶ τυφλοὶ ἀνέ-
 15 βλεπον, καὶ ὁ εὐεργέτης ἐφρυγαδεύετο. Καὶ τὸ τελευταῖον, θα-
 νάτῳ παρέδωκαν τὸν τὴν ζωὴν χαρισάμενον, καὶ ἐμαστίγουν
 τὸν ἐλευθερωτὴν τῶν ἀνθρώπων καὶ κατεδίκαζον τὸν κριτὴν
 τοῦ κόσμου. Οὕτω μέχρι πάντων διεξῆλθε τὰ τοῦ φθόνου κα-
 κά. Καὶ ἐνὶ τούτῳ ὅπλῳ ἀπὸ καταβολῆς ἀρξάμενος κόσμου
 20 μέχρι συντελείας αἰῶνος πάντας τιτρώσκει καὶ καταβάλλει
 ὁ λυμεὼν τῆς ζωῆς ἡμῶν διάβολος, ὁ χαίρων ἡμῶν τῇ ἀπωλείᾳ,
 ὁ καταπεσῶν διὰ τοῦ φθόνου καὶ ἡμᾶς ἐαυτῷ διὰ τοῦ ἴσου πά-
 θους συγκαταβάλλων. Σοφὸς ἄρα ἦν, ὁ τῷ βασκάνῳ ἀνδρὶ μη-
 δὲ συνδειπνεῖν ἐπιτρέπων, ἀπὸ τῆς ἐν τῷ δείπνῳ συνουσίας
 25 περὶ πάσης ὁμοῦ τῆς κατὰ τὸν βίον κοινωνίας διαλεγόμενος.
 Ὡσπερ γὰρ τὴν εὐκατάπρηστον ὕλην ἐπιμελὲς ἡμῖν ὅτι πορ-
 ρωτάτῳ τοῦ πυρὸς ἀποτίθεσθαι, οὕτω χρῆ, καθ' ὅσον οἶόν τε,
 τῆς τῶν βασκάνων ὁμιλίας τὰς φιλίας ἀπάγειν, ἔξω τῶν τοῦ

ὅτι ἐμποδίζουν τὴν προφητείαν, μὲ τὰ ἴδια ἐφάνησαν νὰ ἐτοιμάζουν τὴν πραγματοποίησιν. Διότι ἐὰν δὲν εἶχε πωληθῆ δὲν θὰ ἤρχετο εἰς τὴν Αἴγυπτον. Δὲν θὰ περιέπιπτεν εἰς τὰ ἐπίβουλα σχέδια τῆς ἀνηθίκου γυναικὸς διὰ τὴν ἐγκράτειάν του. Δὲν θὰ ἐρρίπτετο εἰς τὴν φυλακὴν, δὲν θὰ ἐγίνετο οἰκείος εἰς τοὺς ὑπηρέτας τοῦ φαράω, δὲν θὰ ἐξηγοῦσε τὰ ὀράματα, ἀπ' ὅπου ἀνέλαβε τὴν ἐξουσίαν τῆς Αἰγύπτου καὶ ἐπροσκυνήθη ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς του ποὺ ἦλθαν πρὸς αὐτὸν ἐξ αἰτίας τῆς ἐλλείψεως σίτου. Νὰ μεταβῆς μὲ τὴν σκέψιν εἰς τὸν πιὸ μέγαν φθόνον, ὁ ὁποῖος μάλιστα συνδέεται μὲ πολὺ μέγαν πράγματα. Εἶναι αὐτὸς ποὺ ἐξεδηλώθη ἐναντίον τοῦ Σωτῆρος ἀπὸ τὴν μανίαν τῶν Ἰουδαίων. Διατί ἐφθονεῖτο; Διὰ τὰ θαύματά του. Ποῖαι ὅμως ὑπῆρξαν αἱ θαυμασταὶ πράξεις; Ἡ σωτηρία αὐτῶν ποὺ τὴν ἐχρειάζοντο. Ἔτρεφε τοὺς πεινῶντας καὶ ὁ τροφίας των κατεπολεμεῖτο. Ἀνέσταινε τοὺς νεκροὺς καὶ ὁ ζωοποιὸς ἐφθονεῖτο. Ἐξεδίωκε τὰ δαιμόνια καὶ αὐτὸς ποὺ τὰ διέτασσε ἐπεβουλεύετο. Ἐκαθάριζε τοὺς λεπρούς καὶ ἔκαμε τοὺς χωλοὺς νὰ περιπατοῦν, τοὺς κωφοὺς νὰ ἀκούουν, τοὺς τυφλοὺς νὰ βλέπουν καὶ ὁ εὐεργέτης ἐδιδώκετο. Καὶ τελευταῖα παρέδωκαν εἰς τὸν θάνατον αὐτὸν ποὺ ἐχάρισε τὴν ζωὴν ἑμαστίγωναν τὸν ἐλευθερωτὴν τῶν ἀνθρώπων καὶ κατεδίκάζαν τὸν δικαστὴν τοῦ κόσμου. Ἔτσι ἐπέρασεν ἀπὸ ὅλα τὰ κακὰ τοῦ φθόνου. Καὶ μ' αὐτὸ τὸ μοναδικὸν ὄπλον ὁ διάβολος, ὁ καταστροφεὺς τῆς ζωῆς μας, αὐτὸς ποὺ χαίρει μὲ τὴν ἀπώλειάν μας, ποὺ ἀπὸ φθόνον ἔπεσε καὶ μὲ τὸ ἴδιον πάθος μᾶς καταβάλλει, πληγώνει καὶ νικᾷ ὅλους ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς δημιουργίας μέχρι συντελείας τῶν αἰώνων. Ἄρα ὑπῆρξε σοφὸς αὐτὸς ποὺ δὲν ἐπιτρέπει μήτε νὰ συνδειπνῆ κανεὶς μὲ τὸν φθονερὸν ἄνδρα⁷. Καὶ ἀπὸ τὴν συναναστροφήν εἰς τὸ δεῖπνον ὁμιλεῖ δι' ὀλόκληρον τὴν συμπεριφορὰν εἰς τὴν ζωὴν. Διότι, ὅπως φροντίζομεν νὰ ἀποθέτωμεν πολὺ μακρὰ ἀπὸ τὴν φωτιάν τὴν εὐφλεκτον ὕλην, ἔτσι πρέπει, ὅσον ἤμποροῦμεν, νὰ ἀπομακρύνωμεν τὰς φιλικὰς σχέσεις ἀπὸ τοὺς

φθόνου βελῶν ἑαυτοὺς ποιοῦντας. Ὁὐδὲ γὰρ ἄλλως δυνατὸν
 συμπλακῆναι τῷ φθόνῳ, μὴ δι' οἰκειότητος αὐτῷ προσεγγί-
 σαντα. Ἐπεὶ περ κατὰ τὸν Σολομῶντος λόγον, «Τῷ ἀνδρὶ ὁ
 ζῆλος παρὰ τοῦ ἑταίρου αὐτοῦ». Καὶ γὰρ οὕτως ἔχει. Ὁὐχὶ
 5 τῷ Αἰγυπτίῳ βασκαίνει ὁ Σκύθης, ἀλλὰ τῷ ὁμοεθνεῖ ἕκαστος
 καὶ ἐν τῷ ὁμοεθνεῖ μέντοι οὐ τοῖς ἀγνωστομένοις φθονεῖ, ἀλλὰ
 τοῖς συνηθεστάτοις· καὶ τῶν συνηθῶν τοῖς γείτοσι καὶ ὁμο-
 τέχοις καὶ τοῖς ἄλλως οἰκειοῖς· κἂν τούτοις πάλιν, ἡλικιώ-
 ταις καὶ συγγενέσι καὶ ἀδελφοῖς. Καὶ ὅλως, ὡσπερ ἡ ἐρυσίβη
 10 ἰδιὸν ἐστὶ τοῦ σίτου νόσημα, οὕτως ὁ φθόνος φιλίας ἐστὶν ἀρ-
 ρώστημα. Ἐκεῖνό γε κἂν ἐπαινέσειέ τις τοῦ κακοῦ, ὅτι ὁσπ-
 περ ἂν σφοδρότερος κινήθῃ, τοσοῦτῳ χαλεπώτερός ἐστὶ τῷ
 κεκτημένῳ. Ὡσπερ γὰρ τῶν βελῶν τὰ βιαίως φερόμενα, ἐ-
 πειδᾶν καρτερῷ τινι καὶ ἀντιτύπῳ προσπέση, ἐπὶ τὸν προέ-
 15 μενον ἐπανέρχεται, οὕτω καὶ τὰ τοῦ φθόνου κινήματα οὐδὲν
 λυποῦντα τὸν βασκαινόμενον, αὐτοῦ πληγαὶ γίνονται τοῦ βα-
 σκάνου. Τίς γὰρ λυπούμενος ἡλάττωσέ ποτε τὰ τοῦ πλησίον
 καλὰ; Ἐαυτὸν μέντοι προσηγάλωσε ταῖς λύπαις κατατηκό-
 μενος. Ἡδὴ δὲ καὶ τῶν ἰοβόλων αὐτῶν ὀλεθριώτεροι εἶναι οἱ
 20 νοσοῦντες τὴν βασκανίαν ὑπονενοήνται, εἶπερ τὰ μὲν διὰ πλη-
 γῆς ἐνίησι τὸν ἰόν, καὶ κατὰ μικρὸν σηπεδοσί τὸ δηχθὲν ἐπι-
 νέμεται, τοὺς δὲ φθονερούς τινες οἴονται καὶ δι' ὀφθαλμῶν μό-
 νων τὴν βλάβην ἐπιβάλλειν· ὥστε τὰ εὐεκτικὰ σώματα καὶ
 ἐκ τῆς κατὰ τὴν ἡλικίαν ἀκμῆς εἰς τὴν ἄκραν ὥραν ὑπερανθή-
 25 σαντα, τήκεσθαι παρ' αὐτῶν καταβασκαινόμενα καὶ ὄλον ἀ-
 θρόως συνανααιρεῖσθαι τὸν ὄγκον, οἷον ρεύματός τινος ὀλεθρίου

φθονερούς, βγάζοντας έξω τούς ἑαυτούς μας ἀπὸ τὰ βέλη τοῦ φθόνου. Διότι διαφορετικά δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συνάψωμεν σχέσεις μὲ τὸν φθονερόν, ἔάν δὲν τὸν πλησιάσωμεν μὲ οἰκειότητα. Ἐπειδὴ καὶ σύμφωνα μὲ τὸν λόγον τοῦ Σολομῶντος «ὁ φθόνος εἰς τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὸν πλησίον του προέρχεται»⁸. Καὶ πράγματι ἔτσι συμβαίνει. Ὁ Σκύθης δὲν φθονεῖ τὸν Αἰγύπτιον, ἀλλὰ ὁ καθένας τὸν συμπατριώτην του. Ἀλλὰ καὶ μεταξύ τῶν συμπατριωτῶν δὲν φθονεῖ αὐτούς πού εἶναι ἄγνωστοι, ἀλλὰ τούς πολὺ γνωστούς. Καὶ ἀπὸ τούς γνωστούς, τούς γείτονας καὶ τούς συνεπαγγελματίας καὶ αὐτούς πού κατὰ διάφορον τρόπον εἶναι οἰκεῖοι. Καὶ ἀπ' αὐτούς πάλιν τούς συνομηλίκους, τούς συγγενεῖς καὶ τούς ἀδελφούς. Καὶ γενικά, ὅπως ἢ καπνιὰ εἶναι χαρακτηριστικὴ ἀσθένεια τοῦ σίτου, ἔτσι ὁ φθόνος εἶναι ἄρρωστία τῆς φιλίας. Ἀλλὰ κάποιος θὰ ἠμποροῦσε βέβαια νὰ ἐπαινέσῃ ἐκεῖνο ἀπὸ τὸ κακόν, ὅτι δηλαδὴ ὅσον σφοδρότερα ἐκδηλώνεται, τόσον περισσότερο ἐνοχλητικὸν γίνεται εἰς τὸν κάτοχόν του. Ὅπως δηλαδὴ ἐκεῖνα ἀπὸ τὰ βέλη πού ἐκτοξεύονται μὲ δύναμιν, ὅταν μὲν προσκρούσουν εἰς κάποιο δυνατὸν καὶ σκληρόν ἀντίσωμα, ἐπιστρέφουν εἰς αὐτὸν πού τὰ ἐκτόξευσεν, ἔτσι καὶ τὰ κινήματα τοῦ φθόνου, χωρὶς νὰ προκαλοῦν λύπην εἰς τὸν φθονούμενον, γίνονται κτυπήματα τοῦ ἰδίου τοῦ φθονεροῦ. Διότι ποῖος πού λυπεῖται ἐζημίωσε ποτὲ τὰ ἀγαθὰ τοῦ πλησίον; Κατέστρεψεν ὅμως τὸν ἑαυτὸν του μὲ τὸ νὰ λυώνῃ ἀπὸ τὰς λύπας. Οἱ ἄρρωστοι ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν τοῦ φθόνου ἐθεωρήθησαν πρὸ πολλοῦ ὅτι εἶναι ὀλεθριώτεροι καὶ ἀπὸ αὐτὰ τὰ δηλητηριώδη ζῶα. Αὐτὰ μὲν διὰ πλήγματος χύνουν τὸ δηλητήριον καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον καταστρέφεται ἀπὸ τὸ σάπισμα τὸ μέρος πού ἐδαγκώθη. Οἱ φθονεροὶ ὅμως, νομίζουν μερικοί, ὅτι καὶ μὲ μόνα τὰ μάτια προκαλοῦν τὴν ζημίαν, ὥστε, μερικὰ σώματα πού ἔχουν καλὴν ὑγείαν καὶ πού λόγῳ τῆς ἀκμῆς τῆς ἡλικίας ἔχουν φθάσει εἰς τὴν ἔπακρον ὁμορφίαν, νὰ μαραζώνουν ὅταν ἀπὸ αὐτούς βασκαίνωνται καὶ διὰ μιᾶς νὰ χάνουν ὅλον τὸ βάρος, ὡσάν

ἐκ τῶν φθονερῶν ὀφθαλμῶν ἀπορρέοντος καὶ λυμαιομένου
καὶ διαφθείροντος. Ἐγὼ δὲ τοῦτον μὲν τὸν λόγον ἀποπέμπομαι,
ὥς δημῳδὴ καὶ τῇ γυναικωνίτιδι παρεισαχθέντα ὑπὸ γραϊδίων,
ἐκεῖνο δὲ φημι, ὅτι οἱ μισόκαλοι δαίμονες, ἐπειδὴν οἰκείας ἐαυ-
5 τοῖς εὐρωσι προαιρέσεις, παντοίως αὐταῖς πρὸς τὸ ἴδιον ἀπο-
κέχρηται βούλημα, ὥστε καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς τῶν βασκάνων
εἰς ὑπηρεσίαν χρῆσθαι τοῦ ἰδίου θελήματος. Εἶτα οὐ φρίσσεις
ὑπηρετήν σεαυτὸν ποιῶν δαίμονος ὀλεθρίου, ἀλλ' ὑποδέχη κα-
κόν, δι' οὗ ἐχθρὸς μὲν γενήσῃ τῶν μηδὲν ἀδικούντων, ἐχθρὸς
10 δὲ Θεοῦ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ ἀφθόνου;

5. Φύγωμεν κακὸν ἀφόρητον. Ὁφεώς ἐστὶ δίδαγμα,
δαιμόνων εὖρημα, ἐχθροῦ ἐπισπορά, ἀρραβῶν κολάσεως, ἐμ-
πόδιον εὐσεβείας, ὁδὸς ἐπὶ γέενναν, στέρησις βασιλείας. Δῆλοι
δέ πως καὶ αὐτῷ τῷ προσώπῳ τυγχάνουσι οἱ φθονοῦντες.
15 Ὅμμα τούτοις ξηρὸν καὶ ἀλαμπές, παρειὰ κατηφής, ὄφρὸς
συμπεπτωκυῖα, ἢ ψυχὴ τῷ πάθει συγκεχυμένη, τὸ τῆς ἀληθείας
κριτήριον ἐπὶ τῶν πραγμάτων οὐκ ἔχουσα. Οὐ προᾶξις κατ'
ἀρετὴν ἐπαιετὴ παρ' ἐκείνοις, οὐ λόγον δύναμις σεμνότητι
κεκοσμημένη καὶ χάρισιν, οὐκ ἄλλο τι τῶν ζηλωτῶν καὶ περι-
20 βλέπτων οὐδέν. Ὡσπερ δὲ οἱ γῦπες πρὸς τὰ δυσώδη φέρον-
ται, πολλοὺς μὲν λειμῶνας, πολλοὺς δὲ ἠδεῖς καὶ εὐώδεις τό-
πους ὑπεριπτάμενοι, καὶ αἱ μῦται τὸ μὲν ὑγιαῖνον παρατρέχου-
σι, πρὸς δὲ τὸ ἔλκος ἐπείγονται, οὕτως οἱ βάσκανοι, τὰς μὲν
τοῦ βίου λαμπρότητας καὶ τὰ μεγέθη τῶν κατορθουμένων οὐ-
25 δὲ προσβλέπουσι, τοῖς δὲ σαθροῖς ἐπιτίθενται· κἄν τι προσ-
πταῖσαι συμβῆ, ὅλα πολλὰ τὰ ἀνθρώπινα, τοῦτο δημοσιεύουσι
καὶ ἀπὸ τούτων τοὺς ἄνδρας γνωρίζειν βούλονται· ὥσπερ οἱ
πονηροὶ τῶν ζωγράφων ἀπὸ τῆς ἐνδιαστρόφου ῥινός, ἢ ἀπὸ

νά ἀπορρέῃ ἀπὸ τὰ μάτια καταστρεπτικὸν ρεῦμα καὶ νά κακοποιῇ καὶ νά καταστρέφῃ. Ἐγὼ ὁμως ἀπορρίπτω τὴν ἐξήγησιν αὐτὴν, διότι εἶναι λαϊκὴ καὶ ἔχει εἰσαχθῆ κατὰ τρόπον μυστικὸν ἀπὸ τὰ γραῖδια εἰς τὸν γυναικεῖον κόσμον. Λέγω ὁμως τὸ ἐξῆς, ὅτι οἱ δαίμονες ποῦ μισοῦν τὸ καλόν, ὅταν εὔρουν διαθέσεις φιλικὰς εἰς αὐτούς, μὲ κάθε τρόπον τὰς χρησιμοποιοῦν πρὸς τὸ ἰδικόν των θέλημα, ὥστε νά χρησιμοποιοῦν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ θελήματός των καὶ τὰ μάτια τῶν φθονερῶν. Ἐπειτα δὲν φρικιᾶς νά καθιστᾶς τὸν ἑαυτὸν σου ὑπηρέτην τοῦ καταστρεπτικοῦ δαίμονος, ἀλλὰ ὑποδέχεσαι κακόν, μὲ τὸ ὅποῖον θά γίνῃς ἐχθρὸς αὐτῶν ποῦ εἰς τίποτε δὲν ἀδικοῦν καὶ ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ ὅποῖος εἶναι ἀγαθὸς καὶ δὲν γνωρίζει τὸν φθόνον;

5. Ἄς φύγωμεν μακριὰ ἀπὸ ἓνα τέτοιο ἀφόρητον κακόν. Εἶναι δίδαγμα φιδιοῦ, διαβολικὴ ἐφεύρεσις, πρόσθετος σπορὰ ἐχθροῦ, ἀρραβῶν κολάσεως, ἐμπόδιον εἰς τὴν εὐσέβειαν, δρόμος διὰ τὴν κόλασιν, στέρησις τῆς βασιλείας. Οἱ φθονεροὶ δὲ γίνονται κάπως φανεροὶ καὶ ἀπὸ τὴν ἰδίαν τὴν ἐμφάνισίν των. Τὸ βλέμμα των εἶναι σκληρὸν καὶ σκοτεινόν, τὸ πρόσωπον σκυθρωπόν, ἡ ψυχὴ διάχυτος ἀπὸ τὸ πάθος, δὲν διαθέτει τὸ κριτήριον τῆς ἀληθείας διὰ τὰ πράγματα. Δι' αὐτούς δὲν ὑπάρχει πρᾶξις ἀρετῆς ἀξία νά ἐπαινεθῇ· δὲν ὑπάρχει ἰκανότης λόγου, στολισμένη μὲ τὴν σεμνότητα καὶ τὴν χάριν, οὔτε τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὰ ἀξιοζήλευτα καὶ ἀξιοπρόσεκτα. Ὅπως δὲ τὰ ἀρπακτικὰ ὄρνεα ὀρμοῦν πρὸς τὰ δύσοσμα, ἐνῶ πετοῦν ἐπάνω ἀπὸ πολλὰ λιβάδια καὶ ἀπὸ πολλὰ εὐχάριστα καὶ εὐωδιστὰ τοπία, καὶ ὅπως οἱ μῦγες ἀδιαφοροῦν διὰ τὸ καθαρὸν καὶ σπεύδουν πρὸς τὰ ἔλκη, ἔτσι καὶ οἱ φθονεροὶ, ἐνῶ ἐπιτίθενται ἐναντίον τῶν κακῶν, οὔτε κἄν παρατηροῦν τὰ λαμπρὰ καὶ μεγάλα ἐπιτεύγματα τοῦ βίου. Καὶ ἂν συμβῇ νά σφάλῃ κάποιος εἰς κάτι, πρᾶγμα πολὺ ἀνθρώπινον, τὸ γνωστοποιοῦν καὶ ἀπὸ αὐτὰ θέλουν νά διαμορφώσουν γνώμην διὰ τοὺς ἀνθρώπους. Ὅπως οἱ πονηροὶ ἀπὸ τοὺς ζωγράφους ποῦ ἀπὸ τὴν στραβὴν μύτην ἢ ἀπὸ

τινος οὐδ' ἤν κολοβώματος ἐκ φύσεως ἢ ἐκ πάθους ἐπισυμ-
 βάντος τὰς μορφὰς τῶν γραφομένων ἀποσημαίνοντες. Δεινοὶ
 δὲ ταῖς εἰς τὸ χεῖρον παρατροπαῖς τὸ ἐπαινετὸν διαπτίσει,
 καὶ ἐκ τῆς γείτονος κακίας τὴν ἀρετὴν διαβαλεῖν. Θρασὺν μὲν
 5 γὰρ λέγουσι τὸν ἀνδρεῖον, ἀνάλγητον δὲ τὸν σῶφρονα, τὸν δί-
 καιον ἀπηγῆ, κακοῦργον τὸν φρόνιμον. Καὶ τὸν μεγαλοπρεπῆ
 μὲν ὡς βάνουσον διαβάλλουσι, τὸν ἐλευθέριον δὲ ὡς ἄσωτον
 πάλιν τὸν οικονομικόν, φειδιωλόν. Καὶ ὅλως, πάντα τὰ τῆς ἀ-
 ρετῆς εἶδη οὐκ ἀπορεῖ παρ' αὐτοῖς ὀνόματος ἐκ τῆς ἀντικει-
 10 μένης κακίας μετενεχθέντος. Τί οὖν; ἐν τῇ κατηγορίᾳ τοῦ κα-
 κοῦ τὸν λόγον στήσομεν; Ἄλλὰ τοῦτο ὡσπερ ἡμισὺ τί ἐστὶ
 τῆς ἰατρείας. Τὸ μὲν γὰρ δεῖξαι τῷ κάμνοντι τῆς νόσου τὸ μέ-
 γεθος, ὥστε ἀξίαν ἐμποιεῖσαι αὐτῷ τοῦ κακοῦ τὴν φροντίδα,
 οὐκ ἄχρηστον, τὸ δὲ ἄχρι τούτου καταλιπεῖν, μὴ πρὸς τὴν ὑ-
 15 γίειαν χειραγωγήσαντα, οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν ἢ ἔκδοτον ἀφεῖναι
 τῇ ἀρρωστίᾳ τὸν κάμνοντα. Τί οὖν; πῶς ἂν μὴ πάθοιμεν ἐξ
 ἀρχῆς τὴν νόσον, ἢ ὑπαχθέντες ἐκφύγοιμεν; Εἰ πρῶτον μὲν
 μηδὲν μέγα, μηδὲ ὑπερφυῆς τῶν ἀνθρωπίνων κρίνοιμεν· μὴ εὐ-
 πορίαν τὴν ἐν ἀνθρώποις, μὴ δόξαν τὴν ἀπαιθοῦσαν, μὴ σώ-
 20 ματος εὐδεξίαν. Οὐ γὰρ ἐν τοῖς παρερχομένοις ὀριζόμεθα εἶναι
 τὸ ἀγαθόν, ἀλλ' ἐπὶ αἰωνίων ἀγαθῶν καὶ ἀληθινῶν μετουσίαν
 κεκλήμεθα. Ὡστε ὁ πλουτῶν οὐπω ζηλωτός ἐστι διὰ τὸν πλοῦ-
 τον, οὐχ ὁ δυνάστης διὰ τὸν ὄγκον τοῦ ἀξιώματος, οὐχ ὁ ἰσχυ-
 ρὸς διὰ τὴν ῥώμην τοῦ σώματος, οὐχ ὁ σοφὸς διὰ τὴν τοῦ λόγου
 25 περιουσίαν. Ὁργανὰ γὰρ ἐστὶ ταῦτα τῆς ἀρετῆς τοῖς καλῶς
 κεχημένοις, οὐκ αὐτὰ ἐν ἑαυτοῖς ἔχοντα τὸ μακάριον. Ὁ μὲν
 οὖν κακῶς αὐτοῖς κεχημένος ἐλεεινός, ὡς ὁ τῷ ξίφει, ὃ ἔ-
 λαβε πρὸς τὴν τῶν πολεμίων ἄμυναν, τούτῳ ἐκουσίως ἑαυτὸν
 κατατιτρώσκων. Εἰ δὲ καλῶς καὶ κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον τὸ

κάποιαν οὐλήν ἢ ἀναπηρίαν πού ἐκ φύσεως ἢ ἀπὸ ἀτύχημα ἐπισυνέβη, ἀπεικονίζουσιν τὰς μορφὰς τῶν ζωγραφιῶν των. Εἶναι δὲ ἱκανοὶ νὰ διαστρέψουσιν τὸ ἀξιέπαινον πρὸς τὸ κακὸν καὶ νὰ συκοφαντήσουσιν τὴν ἀρετὴν μὲ τὴν γειτονικὴν κακίαν. Διότι ὀνομάζουσιν τὸν μὲν γενναῖον θρασύν, τὸν δὲ σώφρονα ἀναίσθητον, σκληρὸν τὸν δίκαιον καὶ κακοῦργον τὸν φρόνιμον. Καὶ αὐτὸν πού ἔχει λαμπρὸν παρουσιαστικὸν τὸν συκοφαντοῦν ὡς βάναισον καὶ τὸν ἐλευθέρου ὡς ἄσωτον. Ἐπίσης τὸν οἰκονόμον ὡς τσιγκούνην. Καὶ γενικὰ δὲν ὑπάρχει δυσκολία εἰς αὐτοὺς νὰ ὀνομάζουσιν ὅλα τὰ εἶδη τῆς ἀρετῆς μὲ τὰ ἀντίθετά των τῆς κακίας. Τί λοιπόν; Θὰ περιορίσωμεν τὸν λόγον εἰς τὸ νὰ κατηγοροῦμεν τὸ κακόν; Ἄλλ' αὐτὸ εἶναι σὰν νὰ εἶναι μισὴ θεραπεία. Διότι τὸ νὰ δείξη κανεὶς εἰς τὸν ἄρρωστον τὸ μέγεθος τῆς ἀρρώστιας του, ὥστε νὰ τοῦ ἐμβάλλῃ ἀξίαν πρὸς τὸ κακὸν φροντίδα, δὲν εἶναι ἄχρηστον; τὸ νὰ τὸν ἐγκαταλείψῃ ὅμως εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο, χωρὶς νὰ τὸν χειραγωγῆσιν πρὸς τὴν ὑγείαν, δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἐγκατάλειψις τοῦ ἀσθενοῦς εἰς τὴν ἀρρώστιάν του. Τί λοιπόν; Πῶς θὰ ἠμπορούσαμεν ἐξ ἀρχῆς νὰ μὴ ἀσθενήσωμεν, ἢ ἀφοῦ ἀσθενήσαμεν νὰ ἀπαλλαγοῦμεν; Ἐὰν κατ' ἀρχὴν θεωρήσωμεν ὅτι τίποτε ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα δὲν εἶναι μέγα οὔτε ἐξαισίον· οὔτε ἡ εὐπορία εἰς τοὺς ἀνθρώπους, οὔτε ἡ δόξα πού ἀκμάζει, οὔτε ἡ ὑγεία τοῦ σώματος. Διότι δὲν ὀρίζομεν ὅτι τὸ ἀγαθὸν ὑπάρχει εἰς αὐτὰ πού παρέρχονται, ἀλλ' ἔχομεν κληθῆ νὰ γίνωμεν μέτοχοι τῶν αἰωνίων καὶ ἀληθινῶν ἀγαθῶν. Ὡστε αὐτὸς πού εἶναι πλούσιος δὲν εἶναι καθόλου ἀξιοζήλευτος διὰ τὸν πλοῦτόν του· οὔτε ὁ ἀπόλυτος ἄρχων διὰ τὸ μέγεθος τοῦ ἀξιωματὸς του, οὔτε ὁ ἰσχυρὸς διὰ τὴν δύναμιν τοῦ σώματος, οὔτε ὁ σοφὸς διὰ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ λόγου. Διότι αὐτὰ εἶναι ὄργανα τῆς ἀρετῆς δι' αὐτοὺς πού τὰ χρησιμοποιοῦν καλῶς. Αὐτὰ δὲν ἔχουσιν ἐντὸς των τὴν μακαριότητα. Αὐτὸς πού κάμνει κακὴν χρῆσιν αὐτῶν εἶναι ἐλεεινός, ὅπως αὐτὸς πού μὲ τὸ ξίφος, πού ἔλαβε διὰ νὰ ἀμυνθῆ εἰς τὸν πόλεμον,

παρόντα μεταχειρίζεται, και οικονομός ἐστὶ τῶν παρὰ Θεοῦ, οὐχὶ δὲ πρὸς ἰδίαν ἀπόλαυσιν θησαυρίζει, ἐπαινεῖσθαι και ἀγαπᾶσθαι δίκαιός ἐστι διὰ τὸ φιλάδελφον και κοινωνικὸν τοῦ τρόπου. Πάλιν φρονήσει τις διαφέρει και λόγω Θεοῦ τετίμη-
 5 ται και ἐξηγητής ἐστὶν ἱερῶν λόγων· μὴ φθονήσης τῷ τοιού-
 τῳ, μηδὲ βουληθῆς ποτε σιωπῆσαι τὸν τῶν ἱερῶν λόγων ὑπο-
 φήτην, εἰ τῇ τοῦ Πνεύματος χάριτι ἀποδοχὴ τις και ἔπαινος
 ἐκ τῶν ἀκούοντων ἀκολουθεῖ. Σὸν γάρ ἐστι τὸ ἀγαθὸν και σοὶ
 ἐπέμφθη διὰ τοῦ ἀδελφοῦ τῆς διδασκαλίας τὸ δῶρον, ἐὰν ὑπο-
 10 δέξασθαι θέλῃς. Εἶτα, πηγὴν μὲν βρούσαν οὐδεὶς ἐμφράσσει
 και ἡλίου λάμποντος οὐδεὶς τὰς ὄψεις ἐπικαλύπτει, οὐδὲ βα-
 σκαίνει ἐκείνοις, ἀλλ' ἐαυτῷ συνεύχεται τὴν ἀπόλαυσιν. Λό-
 γου δὲ πνευματικοῦ ἐν Ἐκκλησίᾳ βρόντος, και καρδίας εὐσε-
 βοῦς ἐκ τῶν χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος πηγαζούσης, οὐχ
 15 ὑπέχεις τὰς ἀκοὰς μετ' εὐφροσύνης; οὐκ εὐχαρίστως ὑποδέχῃ
 τὴν ὠφέλειαν; Ἀλλὰ δάκνει σε ὁ κρότος τῶν ἀκούοντων, και
 ἐβουλήθης ἂν μήτε τὸν ὠφελούμενον εἶναι, μήτε τὸν ἐπαινοῦν-
 τα. Τίνα ταῦτα ἀπολογία ἐξεῖ ἐπὶ τοῦ κριτοῦ τῶν καρδιῶν
 ἡμῶν; Φύσει μὲν οὖν εἶναι καλὸν ἡγεῖσθαι χρὴ τὸ τῆς ψυχῆς
 20 ἀγαθόν, τὸν δὲ ὑπερανθοῦντα τῷ πλούτῳ και δυναστείᾳ μέγα
 φρονοῦντα και εὐεξία σώματος και καλῶς μὲν κεχρημένον
 οἷς ἔχει, ἀγαπᾶν και περιέπειν, ὡς κοινὰ τὰ τοῦ βίου ὄργανα
 κεκτημένον, εἴπερ δὴ ταῦτα κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον μεταχειρί-
 ζοιτο, ὡς τῇ μὲν τῶν χρημάτων χορηγία ἄφθονος εἶναι τοῖς
 25 δεομένοις, τῷ σώματι δὲ ὑπηρεσίαν παρέχειν τοῖς ἀσθενοῦσι,
 πᾶσαν δὲ τὴν λοιπὴν περιουσίαν οὐ μᾶλλον ἑαυτοῦ νομίζειν,

9. Κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἔχειροκροτοῦσε τοὺς ἐκ-
 κλησιαστικοὺς ρήτορας.

μ' αὐτό ἐκουσίως αὐτοτραυματίζεται. Ἐάν δὲ καλῶς καὶ σύμφωνα μὲ τὴν ὀρθὴν λογικὴν μεταχειρίζεται τὰ παρόντα καὶ εἶναι οἰκονόμος αὐτῶν πού ὁ Θεὸς δωρίζει καὶ δὲν θησαυρίζει δι' ἀτομικὴν ἀπόλαυσιν, δικαιούται νὰ ἐπαινηταὶ καὶ νὰ ἀγαπᾶται διὰ τὴν φιλάδελφον καὶ κοινωνικὴν συμπεριφορὰν του. Ἐπίσης διαφέρει κάποιος εἰς φρόνησιν καὶ ἔχει τιμηθῆ μὲ τὸ χάρισμα τοῦ λόγου ἀπὸ τὸν Θεόν καὶ εἶναι ἐξηγητὴς τῶν ἱερῶν γραφῶν; μὴ τὸν φθονήσης καὶ μὴ θελήσης ποτὲ νὰ σιωπήσῃ ὁ ἑρμηνευτὴς τῶν ἱερῶν λόγων, ἔάν μὲ τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀκολουθεῖ ἐκ μέρους τῶν ἀκροατῶν κάποια ἐκτίμησις καὶ ἐπαινος. Διότι ἰδικόν σου εἶναι τὸ ἀγαθὸν καὶ σοῦ ἐστάλη τὸ δῶρον μὲ τὴν διδασκαλίαν τοῦ ἀδελφοῦ, ἔάν θελήσης νὰ τὸ δεχθῆς. Ἐπειτα, κανεὶς δὲν βουλώνει τὴν πηγὴν πού ἀναβρύζει. Καὶ ὅταν ὁ ἥλιος λάμπῃ κανεὶς δὲν σκεπάζει τὰ μάτια του, οὔτε φθονεῖ δι' αὐτά, ἀλλ' εὔχεται εἰς τὸν ἑαυτὸν του συγχρόνως τὴν ἀπόλαυσιν. Ὅταν δὲ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἀναβλύζῃ ὁ πνευματικὸς λόγος καὶ εὐσεβῆς καρδιά ἐκπηγάξῃ ἀπὸ τὰ χαρίσματα τοῦ ἁγίου Πνεύματος, δὲν τείνεις τὰς ἀκοὰς σου μὲ εὐφροσύνην; Δὲν δέχεσαι μὲ εὐχαρίστησιν τὴν ὠφέλειαν; Ἀλλὰ σὲ ἐνοχλοῦν τὰ χειροκροτήματα τῶν ἀκροατῶν καὶ θὰ ἤθελες νὰ μὴ ὑπάρχῃ οὔτε αὐτὸς πού ὠφελεῖται οὔτε αὐτὸς πού χειροκροτεῖ⁹. Ποίαν δικαιολογίαν θὰ εὔρουν αὐτὰ ἐνώπιον τοῦ κριτοῦ τῶν καρδιῶν μας; Πρέπει λοιπὸν νὰ θεωροῦμεν ὅτι τὸ ἀγαθὸν τῆς ψυχῆς εἶναι καλὸν ἀπὸ τὴν φύσιν του. Αὐτὸν δὲ πού εἶναι πλούσιος καὶ καυχᾶται διὰ τὴν ἐξουσίαν καὶ διὰ τὴν σωματικὴν ρωμαλεότητα καὶ πού χρησιμοποιεῖ καλῶς αὐτὰ πού ἔχει, νὰ τὸν ἀγαπᾶς καὶ νὰ τὸν τιμᾶς, διότι κατέχει ἀγαθὰ κοινὰ εἰς τὴν ζωὴν, ἔάν βέβαια τὰ διαχειρίζεται σύμφωνα μὲ τὸν ὀρθὸν λόγον. Διότι μὲ τὴν χορηγίαν τῶν χρημάτων παρέχει ἄφθονα εἰς τοὺς πτωχοὺς, καὶ μὲ τὸ σῶμά του προσφέρει ὑπηρεσίαν εἰς τοὺς ἀρρώστους. Ὀλόκληρος δὲ ἡ ὑπόλοιπος περιουσία δὲν νομίζει ὅτι εἶναι περισσότερον δική του ἀπὸ ὅσον καὶ τοῦ ὁποιοῦδήποτε ἀπὸ αὐτοὺς πού

ἢ καὶ οὐτινοσοῦν τῶν ἐπιδεομένων, τὸν δὲ μὴ οὕτω πρὸς ταῦτα
 διακείμενον, ἄθλιον τίθεσθαι μᾶλλον ἢ ἐπίφθονον, εἰ μείζονας
 ἔχει πρὸς τὸ κακὸς εἶναι τὰς ἀφορμὰς. Τοῦτο γὰρ ἐστὶν ἐκ πλείο-
 νος τῆς παρασκευῆς καὶ πραγματείας ἀπόλλυσθαι. Εἰ μὲν γὰρ
 5 ἐφόδιον πρὸς ἀδικίαν ὁ πλοῦτος, ἐλεεινὸς ὁ πλουτῶν· εἰ δὲ ὑπη-
 ρεσία πρὸς ἀρετὴν, οὐκ ἔχει χώραν ἢ βασκανία, κοινῆς τῆς ἀπ'
 αὐτῶν ὠφελείας ἅπασι προκειμένης· πλὴν εἰ μὴ τις ἄρα τῆ πε-
 ριουσία τῆς πονηρίας καὶ ἑαυτῷ βασκαίνοι τῶν ἀγαθῶν. Ὅλοις
 δέ, ὑπερκύψας τῷ λογισμῷ τὰ ἀνθρώπινα καὶ πρὸς τὸ ὄντως
 10 καλὸν καὶ ἐπαινετὸν ἀπιδῶν, πολλοῦ ἂν τι δέοις τῶν φθαρτῶν
 καὶ γήινων μακαριστὸν κρῖναι καὶ ζηλωτόν. Οὕτω δὲ ἔχοντι,
 καὶ μὴ ὡς ἐπὶ μεγάλοις ἐκπεπληγμένῳ τοῖς κοσμικοῖς, ἀμή-
 χανόν ποτε παραγενέσθαι τὸν φθόνον. Εἰ δὲ πάντως δόξης ἐπιθυ-
 μεῖς καὶ βούλει τῶν πολλῶν ὑπερφαίνεσθαι, καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἀνέ-
 15 χη δεύτερος εἶναι (ἔστι γὰρ οὖν δὴ καὶ τοῦτο πρὸς τὸ φθονεῖν
 ἀφορμή), σὺ δὲ ἐπὶ τὴν κτῆσιν τῆς ἀρετῆς, ὡσπερ τι ῥεῦμα, με-
 τάθες σεαυτοῦ τὸ φιλότιμον. Μὴ γὰρ πάντως πλουτεῖν ἐκ παν-
 τὸς τρόπον βούλου, μηδὲ εὐδόκιμος εἶναι ἐκ τῶν τοῦ κόσμου
 πραγμάτων. Οὐ γὰρ ἐπὶ σοὶ ταῦτα, ἀλλὰ δίκαιος ἔσο καὶ σώ-
 20 φρων καὶ φρόνιμος καὶ ἀνδρεῖος καὶ ὑπομονητικὸς ἐν τοῖς ὑπὲρ
 εὐσεβείας παθήμασιν. Οὕτω γὰρ καὶ σεαυτὸν σώσεις καὶ ἐπὶ
 μείζουσιν ἀγαθοῖς μείζονα ἔξεις τὴν περιφάνειαν. Ἡ μὲν γὰρ
 ἀρετὴ ἐφ' ἡμῖν, καὶ δυνατὴ κτηθῆναι τῷ φιλοπόνῳ, ἡ δὲ τῶν
 χρημάτων περιβολὴ καὶ ὥρα σώματος καὶ ὄγκος ἀξιομάτων,
 25 οὐκ ἐφ' ἡμῖν. Εἰ τοίνυν καὶ μείζον ἀγαθὸν ἢ ἀρετὴ καὶ διαρ-
 κέστερον, καὶ ὁμολογουμένην παρὰ πάντων ἔχουσα τὴν προτί-

τὴν ἔχουν ἀνάγκην. Αὐτὸν δὲ ποῦ δὲν συμπεριφέρεται ἔτσι πρὸς αὐτὰ πρέπει νὰ τὸν θεωρῆς καλῦτερα ἄθλιον παρά φθονερόν, διότι ἔχει μεγαλυτέρας ἀφορμὰς διὰ νὰ εἶναι κακός. Αὐτὸ σημαίνει νὰ καταστρέφεται κανεὶς ὕστερα ἀπὸ πολλὴν προπαρασκευὴν καὶ ἐπίπονον φροντίδα. Διότι ἐὰν ὁ πλοῦτος γίνεταί ἐφόδιον τῆς ἀδικίας, τότε ὁ πλούσιος εἶναι ἀξιολύπητος. Ἐὰν δὲ ὑπηρετῆ τὴν ἀρετὴν, ὁ φθόνος δὲν ἔχει χῶρον, διότι δι' ὅλους προκύπτει κοινὴ ὠφέλεια ἀπ' αὐτά. Ἐκτὸς ἐὰν κάποιος μὲ τὴν ὑπεροχὴν τῆς κακίας φθονῆ καὶ τὸν ἑαυτὸν του διὰ τὰ ἀγαθὰ. Γενικὰ δὲ, ἀφοῦ θέσης κάτω ἀπὸ τὴν λογικὴν τὰ ἀνθρώπινα πράγματα καὶ ἀποβλέψης πρὸς τὸ πρᾶγματι καλὸν καὶ ἐπαινετόν, θὰ ἐχρειάζεσο πολὺ ἀκόμη νὰ θεωρήσης κάτι ἀξιομακάριστον καὶ ἀξιοζήλευτον ἀπὸ τὰ φθαρτὰ καὶ τὰ γήινα ἀγαθὰ. Ὅταν δὲ ἔτσι διάκησαι καὶ δὲν ἔχης ξιπασθῆ μὲ τὰ μεγάλα κοσμικὰ πράγματα, εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐμφανισθῆ ὁ φθόνος. Ἐὰν δὲ ἐπιθυμῆς ἐξάπαντος τὴν δόξαν καὶ ἐπιθυμῆς νὰ ὑπερτερῆς ἀπὸ πολλοὺς καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἀνέχεσαι νὰ εἶσαι δεῦτερος (διότι καὶ αὐτὸ εἶναι ἀφορμὴ φθόνου), ἐσὺ νὰ τρέψης, ὡσὰν κάποιο ρεῦμα, τὴν φιλοδοξίαν σου πρὸς τὴν ἀπόκτησιν τῆς ἀρετῆς. Ἀλλὰ ἐξάπαντος νὰ μὴ ἐπιθυμῆς νὰ πλουτῆς καθ' οἷονδήποτε τρόπον, μήτε νὰ εὐδοκιμῆς ἀπὸ τὰ πράγματα τοῦ κόσμου. Διότι αὐτὰ δὲν ἔχουν εἰς σέ θέσιν· νὰ εἶσαι δίκαιος, σώφρων, φρόνιμος, ἀνδρεῖος καὶ ὑπομονητικὸς εἰς τὰ παθήματα ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας. Διότι ἔτσι καὶ τὸν ἑαυτὸν σου θὰ σώσης καὶ θὰ ἔχης πολὺ μεγάλην καύχησιν διὰ μεγάλα ἀγαθὰ. Διότι ἡ ἀρετὴ ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἡμᾶς καὶ ὁ φιλόπρονος ἡμπορεῖ νὰ τὴν κάμη κτῆμά του. Ἡ ἐπιδίωξις ὁμῶς τῶν χρημάτων, ἡ ὁμορφία τοῦ σώματος καὶ τὸ μέγεθος τῶν ἀξιομάτων δὲν ἐξαρτῶνται ἀπὸ ἡμᾶς. Ἐὰν λοιπὸν ἡ ἀρετὴ εἶναι καὶ ἀγαθὸν μεγαλύτερον καὶ διαρκέστερον καὶ ἀπὸ ὅλους ὁμολογουμένως προτιμᾶται, αὐτὴν ἡμεῖς πρέπει νὰ ἐπιδιώκωμεν. Αὐτὴ δὲν ἡμπορεῖ νὰ ἐμφυτευθῆ εἰς ψυχὴν ποῦ

μησιν, ταύτην ἡμῖν διωκτέον· ἦν ἐγγενέσθαι τῇ ψυχῇ, ἀπό τε τῶν ἄλλων παθῶν καὶ μάλιστα δὴ πάντων ἀπὸ τῆς βασκανίας μὴ καθαρευούση, ἀμύχανον.

6. Οὐχ ὀρᾶς ἠλίκον κακὸν ἢ ὑπόκρισις; Καὶ αὕτη καρ-
 5 πός ἐστι τοῦ φθόνου. Τὸ γὰρ διπλοῦν τοῦ ἠθους ἐκ φθόνου μάλιστα τοῖς ἀνθρώποις ἐγγίνεται, ὅταν τὸ μῖσος ἐν τῷ βάθει κατέχοντες, ἀγάπη δεικνύοσι κατακεχρωσμένην τὴν ἐπιφάνειαν, κατὰ τὰς ὑφάλους πέτρας, αἱ βραχεῖ ὕδατι καλυπτόμε-
 ναι, κακὸν ἀπροόρατον τοῖς ἀφυλάκτοις γίνονται. Εἰ τοίνυν
 10 καὶ θάνατος ἡμῖν ἐκεῖθεν ὡσπερ ἐκ πηγῆς ἐπερρῶη, ἀγαθῶν ἔκπτωσις, Θεοῦ ἄλλοτρίωσις, θεσμῶν σύγχυσις καὶ ἀνατροπή πάντων ὁμοῦ τῶν κατὰ τὸν βίον καλῶν, πεισθῶμεν τῷ ἀποστόλῳ καὶ «Μὴ γενώμεθα κενόδοξοι, ἀλλήλους προκαλοῦμε-
 νοι, ἀλλήλοις φθονοῦντες, ἀλλὰ μᾶλλον χρηστοί, εὐσπλαγχοι,
 15 χαριζόμενοι ἑαυτοῖς, ὡς καὶ ὁ Θεὸς ἐχαρίσατο ἡμῖν», ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ ἡ δόξα τῷ Πατρὶ, σὺν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

δέν εἶναι καθαρὰ καὶ ἀπὸ τὰ ἄλλα πάθη, ἀλλὰ πρὸ πάντων ἀπὸ τὸν φθόνον.

6. Δέν βλέπεις πόσον μέγαλον κακὸν εἶναι ἡ ὑποκρισία; Καὶ αὕτη εἶναι καρπὸς τοῦ φθόνου. Διότι ἡ διπλῆ συμπεριφορὰ γεννᾶται εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ὅταν, ἐνῶ κρατοῦν εἰς τὰ κατὰβρα τὸ μῖσος, δεικνύουν τὸ πρόσωπον χρωματισμένον μὲ ἀγάπην, κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰς ὑφάλους πέτρας, αἱ ὁποῖαι καλυπτόμεναι μὲ ὀλίγον νερόν, ἀποβαίνουν ἀπρόβλεπτον κακὸν εἰς αὐτοὺς ποῦ δέν προσέχουν. Ἐάν λοιπὸν καὶ ὁ θάνατος δι' ἡμᾶς ἀπ' ἐκεῖ, ὡσάν ἀπὸ πηγῆν, ἀπέρρευσεν, καὶ ἡ ἔκπτωσις ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ, καὶ ἡ ἀποξένωσις ἀπὸ τὸν Θεόν, καὶ τὸ ἀνακάτωμα τῶν θεσμῶν, καὶ ἡ ἀνατροπή ὅλων μαζί τῶν καλῶν τῆς ζωῆς, ἃς δώσωμεν ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν ἀπόστολον, καὶ «ἄς μὴ γινώμεθα κενόδοξοι προκαλοῦντες ὁ ἓνας τὸν ἄλλον καὶ φθονοῦντες ὁ ἓνας τὸν ἄλλον»¹⁰. Ἄλλὰ καλύτερα νὰ εἴμεθα «καλοί, εὐσπλαγχνικοί, νὰ συγχωροῦμεν ὁ ἓνας τὸν ἄλλον, ὅπως καὶ ὁ Θεὸς μᾶς ἐσυγχώρησεν»¹¹ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ποῦ εἶναι ὁ Κύριός μας. Μετ' αὐτοῦ ἡ δόξα εἰς τὸν Πατέρα μαζί μὲ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

11. Ἐφεσ. 4,32.

ΟΜΙΛΙΑ
ΚΑΤΑ ΟΡΓΙΖΟΜΕΝΩΝ

1. Ὡσπερ ἐπὶ τῶν ἰατρικῶν παραγγελμάτων, ὅταν εὐστόχως καὶ κατὰ τὸν λόγον τῆς τέχνης γίγνηται, μετὰ τὴν πείραν μάλιστα τὸ ἀπ' αὐτῶν ὠφέλιμον διαδείκνυται, οὕτως ἐπὶ τῶν πνευματικῶν παραινέσεων, ἐπειδὴν μάλιστα τὴν ἔκβασιν 5 μαρτυροῦσαν λάβῃ τὰ παραγγέλματα, τότε τὸ σοφὸν αὐτῶν καὶ ὠφέλιμον πρὸς τὴν ἐπανόρθωσιν τοῦ βίου καὶ τὴν τῶν πειθομένων τελείωσιν ἀναφαίνεται. Ἀκούοντες μὲν γὰρ τῶν Παροιμιῶν διαρρήδην ἀποφαινομένων ὅτι «Ὁργὴ ἀπόλλυσι καὶ φρονίμους», ἀκούοντες δὲ καὶ ἀποστολικῶν παραινέσεων 10 «Πᾶσα ὀργὴ καὶ θυμὸς καὶ κραυγὴ ἀρτήτω ἀφ' ὑμῶν, σὺν πάσῃ κακίᾳ», καὶ τοῦ Κυρίου λέγοντος, «Τὸν ὀργιζόμενον εἰκῆ τῶ ἀδελφῶ αὐτοῦ ἔνοχον εἶναι τῇ κρίσει» νῦν ὅτε εἰς πείραν ἤλθομεν τοῦ πάθους, οὐκ ἐν ἡμῖν γενομένου, ἀλλ' ἔξωθεν ἡμῖν προσπεσόντος, ὡσπερ καταιγίδος τινὸς ἀδοκίτου, τό- 15 τε μάλιστα τὸ θαυμαστὸν τῶν θείων παραγγελμάτων ἐπέγνω- μεν. Λόντες μὲν αὐτοὶ τῇ ὀργῇ τόπον, ὡσπερ θεύματι βιαίῳ δι- ἔξοδον, καταμανθάνοντες δὲ ἐν ἡσυχίᾳ τὴν ἀσχήμονα ταραχὴν τῶν ὑπὸ τοῦ πάθους κατεχομένων, ἐπέγνωμεν ἐπὶ τῶν ἔργων τὴν εὐστοχίαν τοῦ ῥήματος ὅτι «Ἀνὴρ θυμώδης οὐκ εὐσχή-

1. Παροιμ. 15,1.

2. Ἐφεσ. 4,31.

ΟΜΙΛΙΑ
ENANTION ΤΩΝ ΟΡΓΙΖΟΜΕΝΩΝ

1. Ὅπως εἰς τὰς ἰατρικὰς συνταγὰς, ὅταν μὲ ἐπιτυχίαν καὶ σύμφωνα μὲ τὴν λογικὴν τῆς ἐπιστήμης ἐπιτελοῦνται, μετὰ τὴν ἐμπειρίαν μάλιστα ἀποδεικνύεται ἡ ὠφέλεια ἀπὸ αὐτὰς, ἔτσι καὶ εἰς τὰς πνευματικὰς διδασκαλίαις, ἀφοῦ τὰ παραγγέλματα λάβουν τὸ τέλος ποῦ τὰ ἐπιβεβαιώνει κατὰ τὸν καλύτερον τρόπον, τότε ἀποδεικνύεται ἡ σοφία των καὶ ἡ ὠφέλεια διὰ τὴν διόρθωσιν τῆς ζωῆς καὶ ἡ τελείωσις αὐτῶν ποῦ τὰ ἀκούουν καὶ πείθονται. Ὅταν ἀκούωμεν λοιπὸν τὰς Παροιμίας νὰ ἀποφαίνωνται ἀπεριφράστως ὅτι «ἡ ὄργη καταστρέφει καὶ τοὺς φρονίμους»¹, ἀκούωμεν δὲ καὶ τὰς ἀποστολικὰς προτροπὰς: «κάθε ὄργη καὶ θυμὸς καὶ κραυγὴ ἅς εἶναι μακρὰ ἀπὸ σαῶς μαζὶ μὲ κάθε κακίαν»², καὶ τὸν Κύριον νὰ λέγῃ ὅτι «ὁ καθένας ποῦ ὀργίζεται ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ του χωρὶς λόγον πρέπει νὰ δικασθῆ»³, τώρα, ὅποτε ἐλάβαμεν γνῶσιν τοῦ πάθους, ποῦ δὲν ἔχει συμβῆ εἰς ἡμᾶς, ἀλλὰ ἀπ' ἔξω μᾶς ἔχει προσβάλει, ὡσάν κάποια ἀναπάντεχη καταιγίδα, τώρα ἐγνωρίσαμεν πολὺ καλύτερα τὸ ἀξιοθαύμαστον τῶν θείων παραγγελμάτων. Ἀφοῦ ἐδώσαμεν τόπον εἰς τὴν ὄργην οἱ ἴδιοι, ὅπως δίδομεν διέξοδον εἰς ὀρμητικὸν ρεῦμα, καὶ ἀφοῦ ἐμάθαμεν καλὰ ἐν ἡσυχίᾳ τὴν αἰσχροὺν ταραχὴν αὐτῶν, ποῦ κατέχονται ἀπὸ τὸ πάθος, ἐγνωρίσαμεν ἐπάνω εἰς τὰ ἴδια τὰ πράγματα τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ λόγου ὅτι «ἄνδρας ὀργίλος δὲν

3. Ματθ. 5,22.

μην». Ἐπειδὴν γὰρ ἅπαξ παρωσάμενον τοὺς λογισμοὺς τὸ πάθος αὐτὸ τὴν δυναστείαν τὴν ψυχῆς παραλάβη, ἀποθηριοῖ παντελῶς τὸν ἄνθρωπον καὶ οὐδὲ ἄνθρωπον εἶναι συγχωρεῖ, οὐκέτι ἔχοντα τὴν ἐκ τοῦ λόγου βοήθειαν. Ὅπερ γὰρ τοῖς
 5 ἰοβόλοις ἐστὶν ὁ ἰός, τοῦτο τοῖς παροξυνθεῖσιν ὁ θυμὸς γίνεται. Λυσσῶσιν ὥσπερ οἱ κύνες, ἄττουσιν ὥσπερ οἱ σκορπίοι, δάκνουσιν ὥσπερ οἱ ὄφεις. Οἶδε καὶ ἡ Γραφή τοὺς ὑπὸ τοῦ πάθους κεκρατημένους ταῖς τῶν θηρίων προσηγορίαις ἀποκαλεῖν, οἷς ἑαυτοὺς διὰ τῆς πονηρίας ᾤκειώσαν. «Κύνας
 10 γὰρ ἐννεοῦς», καὶ ὄφεις, «γεννήματα ἐχιδνῶν», καὶ τὰ τοιαῦτα προσαγορεύει. Οἱ γὰρ ἐτοιμοὶ πρὸς τὴν κατ' ἀλλήλων φθορὰν καὶ τὴν κατὰ τῶν ὁμοφύλων βλάβην, εἰκότως ἂν θηρίοις καὶ ἰοβόλοις συναριθμοῖντο, οἷς ἀδιάλλακτον ἐκ φύσεως ἐνυπάρχει πρὸς ἀνθρώπους τὸ μῖσος. Διὰ θυμόν, ἀχάλνιοι
 15 γλῶσσαι καὶ ἀπύλωτα στόματα· χεῖρες ἀκρατεῖς, ὄβρεις, ὄνειδη, κακηγορίαι, πληγαί, τὰ ἄλλα ὅσα οὐδ' ἂν ἐξαριθμησαιοτί τις, ὀργῆς καὶ θυμοῦ ἔκγονά ἐστι πάθη. Διὰ θυμόν, καὶ ξίφος ἀκονᾶται. Θάνατος ἀνθρώπου, ἐκ χειρὸς ἀνθρωπείας τολμᾶται. Διὰ τοῦτον ἀδελφοὶ μὲν ἀλλήλους ἠγνόησαν, γονεῖς
 20 δὲ καὶ τέκνα τῆς φύσεως ἐπελάθοντο. Ἄγνοοῦσι μὲν γὰρ ἑαυτοὺς πρῶτον οἱ ὀργιζόμενοι, ἔπειτα καὶ πάντας ὁμοῦ τοὺς ἐπιτηδείους. Ὅσπερ γὰρ αἱ χαράδραι πρὸς τὰ κοῖλα συρρέουσιν, τὸ προστυχὸν παρασύρουν, οὕτως αἱ τῶν ὀργιζομένων ὀρμαὶ βίαιοι καὶ ἀκάθεκτοι διὰ πάντων ὁμοίως χωροῦσιν. Οὐδ' ὀλιγά

είναι σεβαστός»⁴. Διότι τὸ πάθος αὐτὸ ἀπὸ τὴν στιγμήν πού θά ἐκδιώξη τὰ λογικά καὶ ἐξουσιάση τὴν ψυχὴν ἀποθηριώνει καθ' ὀλοκληρίαν τὸν ἄνθρωπον καὶ δὲν τοῦ ἐπιτρέπει οὔτε ἄνθρωπος νὰ εἶναι, ἀφοῦ πλέον δὲν ἔχει τὴν βοήθειαν τῆς λογικῆς. Διότι ὅ,τι πρᾶγμα εἶναι τὸ δηλητήριο διὰ τὰ φαρμακερὰ ζῶα, τὸ ἴδιο γίνεται ὁ θυμὸς εἰς αὐτοὺς πού θά ἐξοργισθοῦν. Ὡσάν τὰ σκυλιὰ λυσοῦν, ὡσάν τοὺς σκορπιούς ἐπιτίθενται, ὡσάν τὰ φίδια δαγκάνουν. Καὶ ἡ Γραφή γνωρίζει αὐτοὺς πού διακατέχονται ἀπὸ τὸ πάθος νὰ τοὺς ἀποκαλῆ με ὀνομασίας τῶν θηρίων, με τὰ ὁποῖα ἐξωμοιώθησαν διὰ τῆς πονηρίας. Δηλαδή τοὺς ὀνομάζει «κρυφὰ σκυλιὰ»⁵, φίδια, «γεννήματα ἐχιδνῶν»⁶ καὶ ἄλλα παρόμοια. Διότι αὐτοὶ πού εἶναι ἔτοιμοι διὰ νὰ καταστρέψουν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον καὶ νὰ βλάψουν τοὺς ὁμοφύλους των εὐλόγως θά ἤμποροῦσαν νὰ συγκαταριθμηθοῦν μεταξὺ τῶν θηρίων καὶ τῶν φαρμακερῶν ζώων, εἰς τὰ ὁποῖα ἐκ φύσεως ἐνυπάρχει ἄσπονδον μῖσος ἐναντίον τῶν ἀνθρώπων. Ἐξ αἰτίας τοῦ θυμοῦ ὑπάρχουν ἀχαλίνωτοι γλῶσσαι καὶ ξέφραγα στόματα, χέρια ἀσυγκράτητα, ὕβρεις, χλευασμοί, κατηγορίαι, προσβολαὶ καὶ ἄλλα πάθη, γεννήματα τῆς ὀργῆς καὶ τοῦ θυμοῦ, τόσα, ὅσα θά ἤμποροῦσε κανεὶς νὰ ἀπαριθμήσῃ. Ἐξ αἰτίας τοῦ θυμοῦ καὶ τὸ ξίφος ἀκονίζεται καὶ ὁ θάνατος ἀνθρώπου ἀπὸ ἀνθρώπινον χέρι ἐπιχειρεῖται. Ἐξ αἰτίας αὐτοῦ τὰ ἀδέλφια δὲν θέλουν νὰ ἠξεύρουν τὸ ἕνα τὸ ἄλλο καὶ οἱ γονεῖς καὶ τὰ παιδιὰ ξεχνοῦν τὴν συγγενεὶάν των. Καὶ πρῶτα πρῶτα αὐτοὶ πού ὀργίζονται δὲν ἀναγνωρίζουν τοὺς ἑαυτοὺς των καὶ ἔπειτα ὅλους συγχρόνως τοὺς συγγενεῖς. Ὅπως δηλαδή οἱ χεῖμαροι πού χύνονται εἰς τὰ κοιλάματα παρασύρουν ὅ,τι εὔρουν ἐμπρὸς των, ἔτσι καὶ αἱ βίαιαι καὶ ἀσυγκράτητοι ὀρμαὶ αὐτῶν πού ὀργίζονται παρασύρουν ὁμοίως ὅλους. Αὐτοὶ πού θυμώνουν δὲν σέβονται τὰ γερατεία· δὲν σέβον-

5. Ἦσ. 56,10.

6. Ματθ. 3,7.

τοῖς θυμονμένοις αἰδέσιμος, οὐκ ἀρετὴ βίου, οὐκ οἰκειότης γένους, οὐδ' προλαβοῦσαι χάριτες, οὐκ ἄλλο τι τῶν τιμίων. Μανία τίς ἐστὶν ὀλιγοχρόνιος ὁ θυμός. Οἷ γε καὶ εἰς προὔπτον κακὸν ἑαυτοὺς πολλάκις ἐμβάλλουσι, τῇ πρὸς τὴν ἄμυναν σπουδῇ,
 5 τοῦ καθ' ἑαυτοὺς ἀμελοῦντες. Οἷονεὶ γὰρ οἴστρω τῇ μνήμῃ τῶν λελυπηκότων περικεντούμενοι, σφαδάζοντος αὐτοῖς τοῦ θυμοῦ καὶ πηδῶντος, οὐ πρότερον ἀπολήγουσι, πρὶν ἢ κακὸν τι δοῦναι τῷ παροξύναντι, ἦπου τι καὶ προσλαβεῖν ἐὰν τύχη, ὥσπερ πον πολλάκις τὰ βιαίως καταρρηγνύμενα ἔπαθέ τι
 10 πλέον ἢ ἔδρασε τοῖς ἀντιτύποις περιθραυσθέντα.

2. Τίς ἂν ἐφίκοιτο τοῦ κακοῦ; ὅπως οἱ δξύρροποι πρὸς θυμὸν ὑπὸ τῆς τυχούσης προφάσεως ἐξαπτόμενον, βοῶντες καὶ ἀγριαίνοντες, καὶ τίνος οὐχὶ λοβόλων ἀναιδέστερον ἐφορμῶντες, οὐ πρότερον ἴστανται πρὶν ἢ διὰ μεγάλου καὶ ἀνη-
 15 κέστου κακοῦ, οἷον πομφόλυγος, αὐτοῖς τῆς ὀργῆς ἐκραγεῖσης, διαπνευσθῆ τὸ φλεγμαῖνον. Οὔτε γὰρ ξίφους ἀκμή, οὔτε πῦρ, οὔτε ἄλλο τι τῶν φοβερῶν, ἰκανὸν τὴν ὑπὸ τῆς ὀργῆς ἐκμανεῖσαν ψυχὴν ἐπισχεῖν, οὐ μᾶλλον γε, ἢ τοὺς ὑπὸ δαιμόνων κατασχεθέντας, ὧν οὐδὲν οὔτε κατὰ τὸ σχῆμα, οὔτε κατὰ τὴν
 20 τῆς ψυχῆς διάθεσιν οἱ ὀργιζόμενοι διαφέρουσιν. Ὀρεγομένοις γὰρ τῆς ἀντιλυπίσεως περιζεῖ μὲν τῇ καρδίᾳ τὸ αἷμα, ὥσπερ βία πυρὸς κυκώμενον καὶ παφλάζον, πρὸς δὲ τὴν ἐπιφάνειαν ἐξανθῆσαν, ἐν ἄλλῃ μορφῇ τὸν ὀργιζόμενον ἔδειξε, τὴν συνήθη πᾶσι καὶ γνωρίμην, ὥσπερ τι προσωπεῖον ἐπὶ

ται τὴν ἀρετὴν τῆς ζωῆς, οὔτε τὴν συγγένειαν, οὔτε ἀποκτηθέντα προτερήματα, οὔτε τίποτε ἄλλο ἀπὸ αὐτὰ ποῦ τιμοῦν οἱ ἄνθρωποι. Ὁ θυμὸς εἶναι στιγμιαία τρέλλα. Αὐτοὶ βέβαια πολλὰς φορὰς καὶ εἰς ὀλοφάνερον κακὸν ρίπτονται μὲ τὸ νὰ παραμελοῦν τοὺς ἑαυτοὺς των ἐξ αἰτίας τῆς σπουδῆς νὰ ἐκδικηθοῦν. Κεντριζόμενοι δηλαδὴ μὲ τὴν ἐνθύμησιν αὐτῶν ποῦ τοὺς ἠδίκησαν, ὡσὰν ἀπὸ οἴστρον, καὶ ἐνῶ ἐντὸς των βράζει καὶ κοχλάζει ὁ θυμὸς, δὲν ἠσυχάζουν προηγουμένως παρὰ ἀφοῦ ἀνταποδώσουν κάποιον κακὸν εἰς αὐτὸν ποῦ τοὺς ἐξώργισε, ἢ λάβουν οἱ ἴδιοι, ὅπως συμβαίνει πολλὰς φορὰς εἰς τὰ πράγματα ἐκεῖνα ποῦ μὲ ὀρμὴν πίπτουν ἐπάνω εἰς ἄλλα καὶ παθαίνουν πολὺ μεγαλύτεραν βλάβην ἀπὸ ἐκείνην τὴν ὁποῖαν ἐπροκάλεσαν εἰς τὸ πρᾶγμα ἐπάνω εἰς τὸ ὁποῖον ἔπεσαν καὶ ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐθρυμματίσθησαν.

2. Ποῖος θὰ ἠμποροῦσε νὰ περιγράψῃ τὸ κακὸν τοῦτο; Πῶς δηλαδὴ αὐτοὶ ποῦ εἶναι ἐπιρρέπεις πρὸς τὸν θυμὸν, ποῦ ἀπὸ τυχαίαν πρόφασιν ἐξάπτεται, μὲ τὸ νὰ κραυγάζουν καὶ νὰ ἀγριεύουν καὶ νὰ ὀρμοῦν πρὸς ἀδιάντροπα ἀπὸ ὁποιοδήποτε ἀπὸ τὰ δηλητηριώδη θηρία δὲν σταματοῦν παρὰ μόνον ὅταν ξεθυμάνῃ ἢ φλεγμονὴ τῆς ψυχῆς, ἀφοῦ ὡσὰν φούσκα ἀέρος ξεσπᾶσῃ ἢ ὀργὴ των, εἰς κάποιον μεγάλο καὶ ἀθεράπευτον κακόν. Διότι οὔτε ἡ κόψη τοῦ ξίφους, οὔτε ἡ φωτιά, οὔτε τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὰ φοβερά, εἶναι ἰκανὸν νὰ συγκρατήσῃ τὴν ψυχὴν ποῦ ἔχει γίνεῃ μανιακὴ ἀπὸ τὴν ὀργὴν, βεβαίως ὄχι περισσότερον ἀπ' ὅσον αὐτοὶ ποῦ ἔχουν κυριευθῆ ἀπὸ τοὺς δαίμονας, ἀπὸ τοὺς ὁποῖους εἰς τίποτε οὔτε κατὰ τὴν συμπεριφορὰν οὔτε κατὰ τὴν διάθεσιν τῆς ψυχῆς διαφέρουν αὐτοὶ ποῦ ὀργίζονται. Διότι εἰς αὐτοὺς ποῦ ἐπιθυμοῦν νὰ πάρουν ἐκδίκησιν, βράζει εἰς τὴν καρδίαν τὸ αἷμα, ὡσὰν νὰ ἀνακατεῦεται καὶ νὰ κοχλάζῃ ἀπὸ τὴν δύναμιν τῆς φωτιᾶς. Ὅταν δὲ βγῇ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν, μὲ ἄλλην μορφήν παρουσιάζει τὸν ὀργιζόμενον, ἀφοῦ ἀλλάσσει, ὡσὰν μὲ προσωπεῖον εἰς τὴν σκηνὴν, τὴν συνήθη καὶ γνωστὴν εἰς ὅλους μορφήν. Δηλαδὴ τὰ μάτια ποῦ εἰς αὐτοὺς

σκηνης ὑπαλλάξαν. Ὀφθαλμοὶ μὲν γὰρ ἐκείνοις οἱ οικεῖοί
 τε καὶ συνήθεις ἠγνόνηται· παράφορον δὲ τὸ ὄμμα καὶ πῦρ
 ἤδη βλέπει. Καὶ παραθήγει τὸν ὀδόντα, κατὰ τῶν συνῶν τοὺς
 ὁμόσε χωροῦντας. Πρόσωπον πελιδνὸν καὶ ὕφαιμον, ὄγκος τοῦ
 5 σώματος ἐξοιδαίνων, φλέβες διαρρηγνύμεναι, ὑπὸ τῆς ἔν-
 δοθεν ζάλης κλονουμένου τοῦ πνεύματος. Φωνὴ τραχεῖα καὶ
 ὑπερτεινομένη καὶ ὁ λόγος ἀναρθρος καὶ εἰκῆ προεκπίπτων,
 οὐ κατὰ μέρος, οὐδὲ εὐτάκτως, οὐδὲ εὐσήμως προῖών. Ἐπει-
 δὴν δὲ εἰς τὸ ἀνήκεστον, ὥσπερ φλόξ ὕλης ἀφθονία, τοῖς παρ-
 10 οξύνουσι ἐξαφθῆ, τότε δῆ, τότε, τὰ οὔτε λόγῳ ῥητὰ, οὔτε
 ἔργῳ φορητὰ ἐπιθεῖν ἐστὶ θεάματα· χεῖρας μὲν διηρμένας
 κατὰ τῶν ὁμοφύλων καὶ πᾶσι μέρεσι τοῦ σώματος ἐπιφερο-
 μένας, πόδας δὲ ἀφειδῶς τοῖς καιριωτάτοις ἐναλλομένους,
 πᾶν δὲ τὸ φανὲν ὄπλον τῇ μανίᾳ γινόμενον. Ἐὰν δὲ καὶ ἐκ
 15 τοῦ ἐναντίου τὸ ἴσον κακὸν ἀντιστρατευόμενον εὗρωσι, ὀργῆν
 ἄλλην καὶ μανίαν ὁμότιμον, οὕτω δὴ συμπεσόντες ἔδρασαν
 ἀλλήλους καὶ ἔπαθον, ὅσα εἰκὸς τοὺς ὑπὸ τοιούτῳ δαίμονι
 στρατηγούμενους παθεῖν. Πηρώσεις γὰρ μελῶν ἦ καὶ θανά-
 τους πολλάκις ἄθλα τῆς ὀργῆς οἱ μαχόμενοι ἀπηνέγκαντο.
 20 Ἦρξε χειρῶν ἀδίκων, ὁ δὲ ἠμόνατο, ὁ δὲ ἀντεπήνεγκεν, ὁ
 δὲ οὐχ ὑφίεται. Καὶ τὸ μὲν σῶμα ταῖς πληγαῖς διακόπτεται,
 ὁ δὲ θυμὸς τοῦ ἀλγεινοῦ τὴν αἴσθησιν παραιρεῖται. Οὐ γὰρ
 ἄγουσι σχολὴν πρὸς τὴν ὦν πεπόνθασιν αἴσθησιν, δλῆς αὐ-
 τοῖς τῆς ψυχῆς πρὸς τὴν ἄμυναν τοῦ λελυπηκότος κεκινη-
 25 μένης.

3. Μὴ δὴ κακῷ τὸ κακὸν ἰᾶσθε, μηδὲ ἐπιχειρεῖτε ἀλ-
 λήλους ὑπερβαίνειν ταῖς συμφοραῖς. Ἐν γὰρ ἀμίλλαις πονη-
 ραῖς ἀθλιώτερος ὁ νικήσας, διότι ἀπέροχεται τὸ πλεῖον ἔχων

εἶναι οἰκεῖα καὶ γνωστὰ γίνονται ἀγνωρίστα. Τὸ βλέμμα εἶναι παράφορον καὶ ἀστράπτει κιόλας φωτιάν. Ἄκονίζει τὰ δόντια, ὅπως κάμνουν οἱ χοῖροι ὅταν παλαίουں μεταξύ των. Τὸ πρόσωπον εἶναι μαυροκίτρινον καὶ θερμόαιμον. Ὀλόκληρον τὸ σῶμα πρήζεται. Οἱ φλέβες τευτώνονται, διότι ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴν ταραχὴν συγκλονίζεται τὸ πνεῦμα. Ἡ φωνὴ γίνεται τραχεῖα καὶ ἔντονος. Ὁ λόγος ξεφεύγει ἀπὸ τὸ στόμα ἀναρθρος καὶ ὅπως - ὅπως, χωρὶς καμμίαν σειράν, ἄτακτος καὶ ἀκατανόητος. Ὅταν δὲ τὸ κακὸν φθάσῃ, εἰς αὐτοὺς ποὺ ὀργίζονται, ὅπως ἡ φλόγα μὲ τὴν ἀφθονίαν τῆς καυσίμου ὕλης, εἰς τὸ ἀθεράπευτον σημεῖον, τότε λοιπόν, τότε, εἶναι δυνατὸν νὰ παρατηρήσῃ κανεὶς θεάματα, ποὺ οὔτε μὲ τὸν λόγον λέγονται οὔτε εἰς τὴν πράξιν παριστάνονται. Νὰ σηκώνωνται χέρια κατὰ τῶν ὁμοφύλων καὶ νὰ πίπτουν εἰς ὅλα τὰ σημεῖα τοῦ σώματος, πόδια νὰ κλωτσοῦν χωρὶς λύπην εἰς τὰ πλέον εὐαίσθητα μέρη, καὶ τὸ κάθε τι ποὺ εὐρίσκεται ἐμπρὸς των νὰ γίνεται ὄπλον εἰς τὴν μανίαν. Ἐὰν δὲ καὶ ἀπὸ τὴν ἀντίθετον πλευρὰν συναντήσουν νὰ ἀντιστρατεύεται τὸ ἴδιον κακὸν, δηλαδὴ ἄλλην ὀργὴν καὶ ἰσαξίαν τρέλλαν, καὶ συγκρουσθοῦν μάλιστα ἔτσι, τότε πράττουν καὶ παθαίνουν, ὅσα συνήθως παθαίνουν αὐτοὶ ποὺ ἔχουν στρατηγὸν τους ἕνα τέτοιον δαίμονα. Πολλὰς φορές δηλαδὴ αὐτοὶ ποὺ διαπληκτίζονται ἀποκομίζουν ὡσάν βραβεῖα τῆς ὀργῆς των σωματικὰς ἀναπηρίας καὶ θανάτους. Ἐκαμὲ κάποιος ἀρχὴν τῆς χειροδικίας, ὁ ἄλλος ἠμύνθη· ἀνταπέδωσεν ὁ πρῶτος, ὁ δὲ ἄλλος δὲν ὑποχωρεῖ. Καὶ τὸ μὲν σῶμα καταξοσχίζεται ἀπὸ τὰ κτυπήματα, ὁ δὲ θυμὸς ὀλιγοστεύει τὸ αἶσθημα τοῦ πόνου. Δηλαδὴ δὲν ἡσυχάζουν ἐξ αἰτίας τῆς ἐντυπώσεως αὐτῶν ποὺ ἔχουν ὑποστῆ, διότι ὀλόκληρον τὸ μένος τῆς ψυχῆς εἰς αὐτοὺς ἔχει κινηθῆ πρὸς ἐκδίκησιν αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος ἐπροκάλεσε τὴν λύπην.

3. Μὴ λοιπόν θεραπεύετε τὸ κακὸν μὲ τὸ κακὸν, καὶ μὴ προσπαθῆτε νὰ ξεπεράσετε ὁ ἕνας τὸν ἄλλον εἰς τὰς συμ-

τῆς ἀμαρτίας. Μὴ τοίνυν γένη κακοῦ πληρωτῆς ἐράνου, μηδὲ
 πονηροῦ δανείου πονηρότερος ἐκτιστής. Ὑβρισεν ὀργισθεῖς;
 στήσον τῇ σιωπῇ τὸ κακόν. Σὺ δὲ ὥσπερ ῥεῦμα τὴν ἐκείνου
 ὀργὴν εἰς τὴν ἰδίαν καρδίαν ὑποδεξάμενος, τοὺς ἀνέμους μιμῆ,
 5 διὰ τῆς ἀντιπνοίας ἀντιδιδόντας τὸ ἐνεχθέν. Μὴ διδασκάλω
 χρῆση τῷ ἐχθρῷ, μηδὲ ὁ μισεῖς, τοῦτο ζηλώσης. Μὴδὲ γένη
 ὥσπερ κάτοπτρον τοῦ ὀργίλου, τὴν ἐκείνου μορφὴν ἐν σεαυτῷ
 δεικνύς. Ἐρυθρὸς ἐκεῖνος, σὺ δὲ οὐκ ἐφουίχθης; Ὀφθαλμοὶ
 ὕφαιμοι, οἱ δὲ σοί, εἶπέ μοι, γαλήνην βλέπουσι; Φωνὴ τραχεῖα,
 10 ἡ δὲ σὴ ἠπία; Οὐδὲ ἡ ἐν ταῖς ἐρημίαις ἠχῶ οὕτως ἀνεκλάσθη
 ἀκεραία πρὸς τὸν φθεγξάμενον, ὡς ἐπὶ τὸν λοιδοροῦν αἱ ὕβρεις
 ἐπαναστρέφουσι. Μᾶλλον δὲ ὁ μὲν ἦχος ὁ αὐτὸς ἀπεδόθη, ἡ
 δὲ λοιδορία μετὰ προσθήκης ἐπάνεισιν. Οἶα γὰρ ἀλλήλους
 ἐφρυβρίζοντες ἀντιφθέγγονται; Ὁ μὲν εἶπεν ἀφανῆ, καὶ ἐξ
 15 ἀφανῶν, ὁ δὲ ἀπεκάλεσεν οἰκοτριβίων οἰκότριβα· οὗτος πέ-
 νητα, ἐκεῖνος ἀλήτην· οὗτος ἀμαθῆ, ἐκεῖνος παραπλήγα, ἕως
 ἂν αὐτοῖς αἱ ὕβρεις, ὥσπερ τοξεύματα, ἐπιλίπωσιν. Εἶτα,
 πᾶσαν λοιδορίαν διὰ τῆς γλώττης ἐκσφενδονήσωσιν, οὕτω
 λοιπὸν πρὸς τὴν διὰ τῶν ἔργων χωροῦσιν ἄμυναν. Θυμὸς μὲν
 20 γὰρ ἐγείρει μάχην, μάχη δὲ γεννᾷ λοιδορίας, αἱ δὲ λοιδορίαι
 πληγᾶς, αἱ δὲ πληγαὶ τραύματα, ἐκ δὲ τραυμάτων πολλᾶκις
 θάνατοι. Ἀπὸ τῆς πρώτης ἀρχῆς τὸ κακὸν ἐπίσχωμεν, τὴν
 ὀργὴν πάση μηχανῇ τῶν ψυχῶν ἐξελόντες. Οὕτω γὰρ ἂν δυ-
 νηθείημεν τὰ πλεῖστα τῶν κακῶν, ὥσπερ ῥίζη τινὴ καὶ ἀρχῇ, τῷ
 25 πᾶθει τούτῳ συνεκτεμεῖν. Ἐλοιδόρησε; σὺ δὲ εὐλόγησον.

7. «Οἰκότριψ» ἐκαλεῖτο ὁ δοῦλος πού εἶχε γεννηθῆ καὶ ἀνατραφῆ εἰς τὸν οἶκον· ἡ λέξις ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν λέξιν «οἰκογενής». Ὡς λέξις ὑβριστι-

φοράς. Διότι εἰς τοὺς κακοὺς συναγωνισμοὺς ὁ νικητὴς εἶναι ἀθλιώτερος, διότι ἀποχωρεῖ ἐνῶ ἔχει τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς ἀμαρτίας. Νὰ μὴ γίνῃς λοιπὸν πληρωτὴς κακοῦ ἐράνου, μήτε πιὸ κακὸς ἐξοφλητὴς πονηροῦ δανείου. Σὲ ὕβρισεν αὐτὸς ποὺ ὠργίσθη; Σταμάτησε τὸ κακὸν μὲ τὴν σιωπὴν. Ἐσὺ δέ, ὡσάν ρεῦμα, ἀφοῦ ὑποδεχθῆς τὴν ὀργὴν τοῦ εἰς τὴν καρδίαν σου, νὰ μιμῆσαι τοὺς ἀνέμους ποὺ μὲ τὸ ἀντιφύσημα ἀνταποδίδουν κάθε τι ποὺ λαμβάνουν. Νὰ μὴ κάμῃς διδάσκαλόν σου τὸν ἐχθρόν, μήτε νὰ ζηλέψῃς αὐτὸ ποὺ μισεῖς. Μήτε νὰ γίνῃς ὡσάν καθρέπτῃς τοῦ ὀργίλου, μὲ τὸ νὰ ἐμφανίζῃς τὴν μορφήν ἐκείνου εἰς τὸν ἑαυτὸν σου. Ἐκεῖνος εἶναι κατακόκκινος. Ἐσὺ ὁμως δὲν ἐκοκκίνισες; Μάτια κατακόκκινα ἐκείνος· τὰ ἰδικὰ σου, πὲς μου, γαληνεύουν; Ἡ φωνὴ τοῦ τραχειά, ἡ ἰδικὴ σου εἶναι γλυκεῖα; Οὔτε ὁ ἀντίλαλος εἰς τὰς ἐρημίας δὲν ἐπιστρέφει συνήθως ἔτσι ὀλοκάθαρος ὀπίσω εἰς αὐτὸν ποὺ φωνάζει, ὅπως ξαναγυρίζουν αἱ ὕβρεις εἰς τὸν ὕβριστήν. Ἡ καλύτερα ὁ ἀντίλαλος ὁ ἴδιος ἐπανακάμπει, ἡ ὕβρις ὁμως ἐπανέρχεται μὲ προσθήκην. Τί δηλαδὴ λέγει ὁ ἓνας εἰς τὸν ἄλλον, ὅταν ὕβρίζονται μετὰξὺ των; Ὁ ἓνας λέγει· ἀσήμαντε τῶν ἀσημάντων· καὶ ὁ ἄλλος ἀνταπαντᾷ· δοῦλε δούλων⁷. Αὐτὸς, πτωχέ, ἐκεῖνος ἀλήτη. Αὐτὸς, ἀγράμματα, ἐκεῖνος, τρελλέ. Καὶ ἔτσι πάει, μέχρις ὅτου αἱ ὕβρεις τοὺς λείψουν, ὅπως τὰ βέλη. Ἐπειτα, ἀφοῦ μὲ τὴν γλῶσσαν ἐκτοξεύσουν κάθε εἶδους ὕβριν, ἔτσι εἰς τὸ ἐξῆς προχωροῦν μὲ ἔργα εἰς τὴν μάχην. Διότι ὁ θυμὸς προκαλεῖ μάχην, ἡ μάχη γεννᾷ ὕβρεις, αἱ ὕβρεις κτυπήματα, τὰ κτυπήματα τραύματα καὶ ἀπὸ τὰ τραύματα πολλὰς φορὰς οἱ θάνατοι. Ἄς συγκρατήσωμεν τὸ κακὸν ἀπὸ τὸ πρῶτον ξεκίνημα μὲ τὸ νὰ ξεριζώσωμεν μὲ κάθε τρόπον τὴν ὀργὴν ἀπὸ τὰς ψυχάς. Διότι ἔτσι θὰ ἠμπορούσαμεν τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ κακά, ὡσάν κάποιον ἀρχὴν καὶ ρίζαν, νὰ τὰ ἀποκόψωμεν μαζί μὲ τὸ πάθος αὐτό. Σὲ ὕβρισεν; Ἐσὺ πὲς καλὸν

κή καὶ μάλιστα ὑπὸ τὴν ἔκφρασιν ὅπως ἐδῶ «οἰκοτριβῶν οἰκότριβα» ἀπαντᾷται εἰς τὸν Δημοσθένην 173,16.

Ἐτύπησε; σὺ δὲ ὑπόμεινον. Διαπτύει καὶ τὸ μηδὲν ἠγειρά
σε; σὺ δὲ ἔννοιαν λάβε σεαυτοῦ, ὅτι ἐκ γῆς ὑφέστηκας καὶ
εἰς γῆν πάλιν ἀναλυθήσῃ. Ὁ γὰρ τούτοις τοῖς λόγοις ἑαυτὸν
προκατασχών, πᾶσαν ἀτιμίαν ἐλάττονα εὐρήσει τῆς ἀληθείας.
5 Οὕτω γὰρ καὶ τῷ ἐχθρῷ ἀμήχανον κατασκευάσεις τὴν ἄμν-
ναν, ἄτρωτον σεαυτὸν ταῖς λοιδορίαις δεικνύς, καὶ σεαυτῷ
μέγαν τῆς ὑπομονῆς προξενήσεις τὸν στέφανον, τὴν ἐτέρου
μανίαν ἀφορμὴν οἰκείας φιλοσοφίας ποιούμενος. Ὡστε, ἂν
ἐμοὶ πείθῃ, καὶ ἐπιδασιλεύσῃ τῶν ὕβρεων. Ἀφανῆ σε εἶπεν,
10 καὶ ἄδοξον καὶ μηδένα μηδαμόθεν; Σὺ δὲ γῆν εἶπέ καὶ σπο-
δὸν σεαυτόν. Οὐκ εἰ σεμνότερος τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἀβραάμ,
δς ἑαυτὸν ταῦτα ἀπεκάλει. Ἀμαθῆ καὶ πτωχὸν καὶ τοῦ μη-
δενὸς ἄξιον; Σὺ δὲ σκώληκα σεαυτὸν εἶπέ, καὶ ἀπὸ κοπρίας
ἔχειν τὴν γένεσιν, τὰ τοῦ Δαβὶδ λέγων ῥήματα. Τούτοις πρόσθε
15 καὶ τὸ τοῦ Μωυσέως καλόν. Ἐκεῖνος ὑπὸ Ἀαρὼν καὶ Μαρίας
λοιδορηθεὶς, οὐ κατενέτυχε τῷ Θεῷ, ἀλλὰ προσηύχετο ὑπὲρ
αὐτῶν. Τίνων βούλει μαθητῆς εἶναι μᾶλλον, τῶν θεοφιλῶν
καὶ μακαρίων ἀνδρῶν, ἢ τῶν ὑπὸ τοῦ πνεύματος τῆς πονηρίας
πεπληρωμένων; Ὅταν σοι κινήθῃ τῆς λοιδορίας ὁ πειρασμός,
20 νόμιζε κρῖνεσθαι σεαυτόν, πότερον διὰ τῆς μακροθυμίας προσ-
χωρεῖς τῷ Θεῷ, ἢ διὰ τῆς ὀργῆς ἀποτρέχεις πρὸς τὸν ἀντί-
δικον. Δὸς καιρὸν τοῖς λογισμοῖς σεαυτοῦ τὴν ἀγαθὴν ἐκ-
λέξασθαι μερίδα. Ἡ γὰρ ὠφέλησάς τι κἀκεῖνον τῷ ὑποδεί-
γματι τῆς πραότητος, ἢ χαλεπώτερον ἡμύνω διὰ τῆς ὑπεροψίας.
25 Τί γὰρ ἂν γένοιτο ὀδυνηρότερον τῷ ἐχθρῷ, ἢ τὸν ἐχθρὸν ἑαυ-
τοῦ ὀρῶν ὕβρεων ὑψηλότερον; Μὴ καταβάλλῃς σεαυτοῦ τὴν

8. Γέν. 3,19.

9. Γέν. 18,27.

10. Ψαλμ. 21,7.

λόγον. Σὲ ἐκτύπησεν; Ἐσὺ νὰ ὑπομείνης. Σὲ φτύνει καὶ σὲ θεωρεῖ ὡς τίποτε; Ἐσὺ σκέψου ποῖος εἶσαι, ὅτι δηλαδὴ ἀπὸ τὴν γῆν προῆλθες καὶ πάλιν θὰ διαλυθῆς εἰς τὴν γῆν⁸. Διότι αὐτὸς πού με τοὺς λόγους αὐτοὺς θὰ αὐτοκυριαρχηθῆ, θὰ εὖρη κάθε ἀτίμωσιν μικροτέραν τῆς πραγματικότητος. Διότι ἔτσι καὶ εἰς τὸν ἐχθρὸν θὰ ἀχρηστεύσης τὴν ἄμυναν, με τὸ νὰ δεικνύης ὅτι εἶσαι ἄτρωτος ἀπὸ τὰς ὕβρεις, καὶ εἰς τὸν ἑαυτὸν σου θὰ προμηθεύσης μεγάλο τὸ στεφάνι τῆς ὑπομονῆς με τὸ νὰ καταστήσης τὴν μανίαν τοῦ ἄλλου ἀφορμὴν τῆς ἰδικῆς σου φιλοσοφίας. Ὡστε, ἂν με πιστεύσης, θὰ φανῆς ἀνώτερος ἀπὸ τὰς ὕβρεις. Σὲ εἶπεν ἄσημον καὶ ἄδοξον καὶ τιποτένιον; Ἐσὺ νὰ εἶπῆς τὸν ἑαυτὸν σου «χῶμα καὶ στάκτην»⁹. Δὲν εἶσαι περισσότερο ἀξιοσέβαστος ἀπὸ τὸν πατέρα μας τὸν Ἀβραάμ πού με αὐτὰ ἀπεκάλεσε τὸν ἑαυτὸν του. Σὲ εἶπεν ἀγροῖκον καὶ πτωχὸν καὶ μηδενικόν; Ἐσὺ νὰ εἶπῆς σκουλήκι τὸν ἑαυτὸν σου καὶ ὅτι ἀπὸ τὴν κοπριάν προῆλθες, λέγων τὰ λόγια τοῦ Δαβίδ¹⁰. Κοντὰ εἰς αὐτὰ νὰ προσθέσης καὶ τὸ καλὸν παράδειγμα τοῦ Μωυσέως. Ἐκεῖνος ὅταν ἐξυβρίσθη ἀπὸ τὸν Ἀαρὼν καὶ τὴν Μαρίαν δὲν παρεπονέθη εἰς τὸν Θεὸν ἐναντίον τους, ἀλλὰ ἐπροσευχήθη δι' αὐτούς¹¹. Ποίων μαθητῆς προτιμᾶς νὰ εἶσαι· τῶν ἀνδρῶν πού ὑπῆρξαν θεοφιλεῖς καὶ μακάριοι ἢ τῶν ἀνδρῶν πού ὑπῆρξαν γεμάτοι ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς πονηρίας; Ὅταν ὁ πειρασμὸς τῆς ὕβρεως κινηθῆ ἐντός σου, νὰ πιστεύης ὅτι δοκιμάζεσαι· νὰ προχωρήσης εἰς τὸν Θεὸν με τὴν μακροθυμίαν ἢ νὰ προστρέξης εἰς τὸν ἀντίπαλον με τὴν ὀργήν; Δῶσε τὴν εὐκαιρίαν εἰς τοὺς λογισμοὺς σου νὰ διαλέξουν τὴν καλὴν μερίδα. Ἡ δηλαδὴ θὰ ὠφελήσης καὶ ἐκεῖνον με τὸ παράδειγμα τῆς πραότητος ἢ δυσκολώτερα θὰ τὸν ἀντιμετωπίσης με τὴν ἀλαζονείαν. Διότι, τί θὰ ἠμποροῦσε νὰ ὑπάρξῃ πιὸ ὀδυνηρὸν διὰ τὸν ἐχθρὸν ἀπὸ τὸ νὰ βλέπῃ τὸν ἀντίπαλόν του ἀνώτερον ἀπὸ τὰς ὕβρεις; Νὰ μὴ ταπεινώσης τὸ φρό-

11. Ἀριθ. 12,1ἔξ.

γνώμην, μηδὲ ἀνάσχη γενέσθαι ἐφικτὸς τοῖς ὕβριζουσιν. Ἔασον αὐτὸν ἄπρακτά σου καθυλακτεῖν· ἐφ' ἑαυτῷ διαρρηγνύσθω. Ὡσπερ γὰρ ὁ τύπτων τὸν μὴ ἀλγοῦντα, ἑαυτὸν τιμωρεῖται (οὔτε γὰρ τὸν ἐχθρὸν ἠμύνατο, καὶ τὸν θυμὸν οὐκ ἀνέπαυσεν), οὕτως ὁ τὸν ἀλοιδόρητον ὀνειδίζων, παραμυθίαν εὐρεῖν τοῦ πάθους οὐ δύναται. Τὸναντίον μὲν οὖν, ὅπερ ἔφη, καὶ διαπρίεται. Εὐθύς γὰρ ἐκ τῶν παρόντων οἷα ἐκάτερος ὑμῶν προσ-
 5 αγορεύεται; Ὁ μὲν λοιδορὸς, σὺ δὲ μεγαλόψυχος· ὁ μὲν ὀργίλος καὶ χαλεπός, σὺ δὲ μακρόθυμος καὶ πρᾶος· ὁ μὲν μεταγνώ-
 10 σεται ἐφ' οἷς ἐφθέγγετο, σὺ δὲ οὐδέποτε μεταμελήσῃ τῆς ἀρε-
 τῆς.

4. Τί δεῖ τὰ πολλὰ λέγειν; Τῷ μὲν ἀπέκλεισε τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν ἢ λοιδορία· «Λοιδόροι γὰρ βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι», σοὶ δὲ ἠτοίμασε τὴν βασιλείαν ἢ σιωπή.
 15 «Ὁ γὰρ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται». Ἀμυνόμενος δὲ καὶ εἰς ἴσον ἀντικαθιστάμενος τῷ λοιδόρῳ, τί καὶ ἀπολογίῃ;
 Ὅτι παρῶξυνε κατάρξας; Καὶ ποίας τοῦτο συγγνώμης ἄξιον; Οὐδὲ γὰρ ὁ πόρονος ἐπὶ τὴν ἐταίραν τὴν αἰτίαν μετατι-
 θεῖς ὡς πρὸς τὴν ἁμαρτίαν διερεθίσασαν, ἤττον τῆς κατακρί-
 20 σεως ἀξιοῦται. Οὔτε στέφανοι χωρὶς ἀνταγωνιστῶν, οὔτε πτώματα χωρὶς ἀντιπάλων. Ἄκουε τοῦ Δαβὶδ λέγοντος· «Ἐν τῷ συστῆναι τὸν ἁμαρτωλὸν ἐναντίον μου, οὐχὶ παροξύνθη, οὐδὲ ἠμυνάμην», ἀλλ' «Ἐκωφώθη καὶ ἐταπεινώθη, καὶ εἰσίγησα ἐξ ἀγαθῶν». Σὺ δὲ παροξύνῃ μὲν ὡς ἐπὶ φαύλη

νημά σου· οὔτε νά ἀνεχθῆς νά γίνης προσιτός εἰς αὐτοὺς ποὺ ὑβρίζουν. Ἄφησέ τον νά γαυγίζη ἐναντίον σου χωρὶς κανένα ἀποτέλεσμα· ἄς μαλώνῃ μὲ τὸν ἑαυτὸν του. Ὅπως δηλαδὴ αὐτὸς ποὺ κτυπᾷ ἐκείνον ποὺ δὲν αἰσθάνεται τὸν πόνον αὐτοτιμωρεῖται (διότι οὔτε τὸν ἐχθρὸν ἀπέκρουσεν, οὔτε καὶ τὸν θυμὸν του κατεπράυνεν), ἔτσι καὶ αὐτὸς ποὺ ὑβρίζει ἐκείνον ποὺ δὲν ὑβρίζει δὲν ἠμπορεῖ νά κατασιγάσῃ τὸ πάθος του. Ἀντιθέτως λοιπόν, ὅπως εἶπα, ἐξοργίζεται ἀκόμη περισσότερο. Ἀμέσως δὲ ἀπὸ τοὺς παρόντας, πῶς ὁ καθένας σας ὀνομάζεται; Αὐτὸς μὲν ὑβριστής, ἐνῶ ἐσύ μεγαλόκαρδος· αὐτὸς ὀργίλος καὶ ἐπικίνδυνος, ἐνῶ ἐσύ μακρόθυμος καὶ πρᾶος. Αὐτὸς μὲν θά μετανοήσῃ δι' αὐτὰ ποὺ εἶπε, ἐνῶ ἐσύ καμμίαν φοράν δὲν θά μεταμεληθῆς διὰ τὴν ἀρετὴν.

4. Ἀλλὰ διατί πρέπει νά λέγωμεν πολλὰ; Ἡ ὑβρις τοῦ ἀπέκλεισε τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, διότι «οἱ ὑβρισταὶ δὲν θά κληρονομήσουν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ»¹³. Διὰ σέ ὁμως ἡ σιωπὴ ἔχει ἐτοιμάσει τὴν βασιλείαν. Διότι «αὐτὸς ποὺ θά ὑπομείνῃ ὡς τὸ τέλος, αὐτὸς θά σωθῆ»¹³. Ὅταν ὁμως ὑπερασπίζεσαι τὸν ἑαυτὸν σου καὶ ἐξ ἴσου ἀντιτάσσεσαι πρὸς τὸν ὑβριστήν, διατί ἀπολογοεῖσαι ἐπὶ πλεόν; Διότι ἔκαμεν ἀρχὴν τοῦ παροξυσμοῦ; Καὶ αὐτὸ ἀξίζει νά συγχωρηθῆ; Διότι οὔτε ὁ ἀνήθικος μὲ τὸ νά μεταθέσῃ τὴν εὐθύνην εἰς τὴν πόρνην, ὅτι δῆθεν τὸν ἐξηρέθισεν εἰς τὴν ἀμαρτίαν, ἀξιῶνεται νά τιμωρηθῆ ὀλιγώτερον. Οὔτε στεφάνια ὑπάρχουν χωρὶς ἀνταγωνιστάς, οὔτε πτώματα χωρὶς ἀντιπάλους. Ἄκου τὸν Δαβὶδ ποὺ λέγει· «ἐν ὄσφ ὁ ἀσεβῆς ἐστέκετο ἐμπρὸς μου, δὲν ἐθύμωσα, οὔτε ὑπερήσπισα τὸν ἑαυτὸν μου», ἀλλὰ «ἔκαμα τὸν κωφάλαλον καὶ ἐταπεινώθην καὶ ἀπέσχον ἀπὸ τοῦ καλόν»¹⁴. Ἐσύ δὲ ἐξοργίζεσαι μὲν ὡσάν εἰς κακὸν ἐναντίον τῆς ὑβρεως, ἀλλὰ τὴν μιμεῖσαι πάλιν ὡς

13. Ματθ. 10,22.

14. Ψαλμ. 38,2-3.

τῇ λουδορίᾳ, μιμῆ δὲ πάλιν ὡς ἀγαθόν. Ἴδὸν γὰρ ἔπαθες ἂ
 ἐγκαλεῖς. Ἡ τὸ μὲν ἀλλότριον κακὸν ἐπιμελῶς καταβλέπεις;
 τὸ δὲ σεαυτοῦ αἰσχρὸν οὐδαμοῦ τιθεῖς; Πονηρὸν ἢ ὕβρις;
 Φεῦγε τὴν μίμησιν. Οὐ γὰρ δὴ τὸ ἕτερον κατάρξαι, ἱκανὸν
 5 εἰς παραίτησιν. Δικαιότερον μὲν οὖν, ὡς ἑμαυτὸν πείθω, καὶ
 ἐπιτεῖναι τὴν ἀγανάκτησιν, διότι ὁ μὲν οὐκ εἶχε τὸ σωφρονί-
 ζον ὑπόδειγμα· σὺ δὲ βλέπων ἀσχημονοῦντα τὸν ὀργιζόμε-
 νον, οὐκ ἐφυλάξω αὐτοῦ τὴν ὁμοίωσιν, ἀλλ' ἀγανακτεῖς καὶ
 χαλεπαίνεις καὶ ἀντοργίζῃ καὶ γίνεται σου τὸ πάθος ἀπολογία
 10 τοῦ προλαβόντος. Αὐτοῖς γὰρ οἷς ποιεῖς, κάκεινον αἰτίας ἀφίης
 καὶ σεαυτὸν κατακρίνεις. Εἰ μὲν γὰρ πονηρὸν ὁ θυμὸς, τί οὐκ
 ἐξέκλινας τὸ κακόν; Εἰ δὲ συγγνώμης ἄξιον, τί χαλεπαίνεις
 τῷ θυμουμένῳ; Ὡστε εἰ δεύτερος ἦλθες πρὸς τὴν ἀντίδοσιν,
 οὐδὲν σε τοῦτο ὀνήσει. Οὐδὲ γὰρ ἐν τοῖς στεφανίταις ἀγῶσιν,
 15 ὁ κατάρξας τῶν παλαισμάτων, ἀλλ' ὁ ὑπερβαλλόμενος στε-
 φανοῦται. Καὶ κατακρίνεται τοίνυν, οὐχὶ μόνον ὁ καθηγησά-
 μενος τοῦ δεινοῦ, ἀλλ' ὁ καὶ πονηρῷ ἠγεμόνι πρὸς τὴν ἀμαρ-
 τίαν ἐξακολουθήσας. Ἐὰν πένητά σε προσεείπη, εἰ μὲν ἀληθῆ
 λέγει, κατάδεξαι τὴν ἀλήθειαν, εἰ δὲ ψεύδεται, τί πρὸς σὲ τὸ
 20 λεγόμενον; Μῆτε πρὸς ἐπαίνους χαννωθῆς τοὺς ὑπὲρ τὴν ἀλή-
 θειαν, μῆτε πρὸς ὕβρεις ἀγριανῆς τὰς οὐχ ἀπτομένας σου. Οὐχ
 ὀρᾶς τὰ τοξεύματα, πῶς τῶν μὲν στεροῶν καὶ ἀντιτύπων πέ-
 φυκε διεκπίπτειν, ἐν δὲ τοῖς ἀπαλοῖς καὶ ὑπείκουσι τὴν ὀρμὴν
 ὑπεκλύειν; Τοιοῦτον δὴ τι νόμιζε εἶναι καὶ τὸ τῆς λουδορίας.
 25 Ὁ μὲν ἀντιβαίνων εἰς ἑαυτὸν καταδέχεται, ὁ δὲ ἐνδιδοὺς
 καὶ ὑπείκων ἐν τῇ ἀπαλότητι τοῦ τρόπου τὴν ἐπ' αὐτὸν φερο-

καλόν. Νά λοιπόν πού ἔπαθες αὐτά πού κατηγορεῖς. Ἡ μήπως ἐξετάζης μέ ἐπιμέλειαν τὸ ξένον κακόν καί τὸ ἰδικόν σου αἰσχρόν δέν τὸ βλέπεις πουθενά; Ἡ ὕβρις εἶναι πράγμα πονηρόν. Νά ἀποφεύγης τήν μίμησιν. Διότι τὸ ὅτι ἄλλος ἔκαμε τήν ἀρχήν δέν εἶναι ἀρκετόν διὰ τήν συγχώρησιν. Εἶναι δικαιότερον λοιπόν, ὅπως ἐγώ πιστεύω, νά ἐπιτείνης περισσότερον τήν ἀγανάκτησιν, διότι αὐτός μὲν δέν εἶχε τὸ παράδειγμα πού νά τὸν σωφρονίζη· ἐσύ δὲ ἐνῶ ἔβλεπες τὸν ὀργιζόμενον νά ἀσχημονῆ δέν ἐφυλάχθης ἀπὸ τὸ νά τὸν ὁμοιάσης, ἀλλὰ ἀγανακτεῖς καὶ δυσφορεῖς καὶ ὀργίζεσαι ἐναντίον του, καὶ γίνεται ἔτσι τὸ πάθος σου δικαιολογία δι' αὐτὸν πού σέ ἐπρόλαβεν εἰς τήν ὀργήν. Δηλαδή μ' αὐτά πού κάμνεις καὶ ἐκεῖνον ἀπαλλάσσεις ἀπὸ τήν εὐθύνην καὶ τὸν ἑαυτὸν σου καταδικάζεις. Διότι ἐὰν ὁ θυμὸς εἶναι πονηρός, διατί δέν ἀπέφυγες τὸ κακόν; Ἐάν δὲ ἀξίζη τήν συγχώρησιν, διατί δυσφορεῖς μ' αὐτὸν πού θυμῶναι; Ὡστε εἰς τίποτε δέν θά σέ ὠφελήσῃ, ὅτι ἦλθες δεύτερος εἰς ἀνταπόδοσιν τοῦ κακοῦ. Διότι εἰς τοὺς ἀγῶνας ὅπου ἀπονέμονται στεφάνια δέν στεφανώνεται αὐτός πού πρῶτος ἄρχισε τὰ ἀγωνίσματα, ἀλλ' αὐτός πού νικᾷ. Συνεπῶς καὶ καταδικάζεται ὄχι μόνον αὐτός πού ἔκαμεν τήν ἀρχήν τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ καὶ αὐτός πού ἠκολούθησεν εἰς τήν ἀμαρτίαν κακὸν ἀρχηγόν. Ἐάν σέ ἀποκαλέσῃ πτωχόν, νά τὸ παραδεχθῆς, ἐὰν λέγῃ τήν ἀλήθειαν· ἐὰν ὁμως λέγῃ ψέματα, διατί ἐνοχλεῖσαι ἀπὸ τὸ λεγόμενον; Νά μὴ ἀποχαυνώνεσαι ἀπὸ ἐπαίνους πού ξεπερνῶσιν τήν πραγματικότητα καὶ νά μὴ ἀγριεύης ἀπὸ τὰς ὕβρεις πού δέν σέ πιάνουν. Δέν παρατηρεῖς τὰ βέλη, πῶς ἐκ φύσεως ἐξοστρακίζονται ἀπὸ τὰ στερεά καὶ τὰ σκληρὰ ἀντικείμενα, ἐνῶ εἰς τὰ ἀπαλά καὶ τὰ ὑποχωρητικά χαλαρώνουν τήν ὀρμήν; Κάτι παρόμοιον λοιπόν νά πιστεύῃς ὅτι εἶναι καὶ τὸ πάθος τῆς ὕβρεως. Αὐτὸς μὲν πού ἐναντιώνεται, πρὸς τὸν ἑαυτὸν του ἐναντιώνεται· αὐτὸς δὲ πού ὑποχωρεῖ, μέ τήν ἀπαλότητα τῆς συμπεριφορᾶς του διαλύει τήν κακίαν πού στρέφεται ἐναντίον του. Διατί

μένην πονηρίαν διέλυσε. Τί δέ σε ταράσσει ἢ προσηγορία τοῦ
 πένητος; Μνήσθητι τῆς φύσεως σεαυτοῦ ὅτι «Γυμνός εἰς
 τὸν κόσμον εἰσηλθες, γυμνός καὶ ἀπελεύση». Τί δέ γυμνοῦ
 πενιχρότερον; Οὐδὲν ἤκουσας δεινόν, ἐὰν μὴ σεαυτῷ οἰκει-
 5 ὄσης τὰ εἰρημένα. Τίς ποτε ἀπήχθη διὰ πενίαν εἰς δεσμοτή-
 ριον; Οὐ τὸ πένεσθαι ἐπονείδιστον, ἀλλὰ τὸ μὴ φέρειν εὐ-
 γενῶς τὴν πενίαν. Μνήσθητι τοῦ Δεσπότου «Ὅτι πλούσιος
 ὢν ἐπτώχευσε δι' ἡμᾶς». Ἐὰν ἄφρονά σε καὶ ἀμαθῆ προσαγο-
 ρεύση, ὑπομνήσθητι τῶν ἰουδαϊκῶν ὕβρεων, αἷς τὴν ἀληθινὴν
 10 σοφίαν ἐλοιδορήσαντο· «Σαμαρείτης εἶ, καὶ δαιμόνιον ἔχεις». Ἐὰν
 μὲν οὖν ὀργισθῆς, ἐβεβαίωσας τὰ ὄνειδη. Τί γάρ ὀργῆς
 ἀφρονέστερον; Ἐὰν δὲ μείνης ἀόργητος, ἥσχυνας τὸν ὕβρι-
 σαντα, ἔργω τὴν σωφροσύνην ἐπιδειξάμενος. Ἐρραπίσθης;
 Καὶ γὰρ καὶ ὁ Κύριος. Ἐνεπτύσθης; Ἀλλὰ καὶ ὁ Δεσπότης
 15 ἡμῶν. «Οὐ γὰρ ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπον ἀπὸ αἰσχύνης ἐμπτυ-
 σμάτων». Ἐσυκοφαντήθης; Καὶ γὰρ καὶ ὁ κριτής. Περιέρρη-
 ξάν σου τὸν χιτωνίσκον; Ἀπέδυσάν μου καὶ τὸν Κύριον, «καὶ
 διεμερίσαντο τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἑαυτοῖς». Οὐπω κατεκρίθης,
 οὐπω ἐσταυρώθης. Πολλὰ σοι λείπει, ἵνα φθάσης αὐτοῦ
 20 πρὸς τὴν μίμησιν.

5. Τούτων ἕκαστον ὑποτρεχέτω σου τὴν διάνοιαν καὶ
 καταστελλέτω τὴν φλεγμονήν. Αἱ γὰρ τοιαῦται προπαρασκευαί
 καὶ διαθέσεις, οἷον πηδήματα τῆς καρδίας καὶ σφυγμοὺς
 ἀφαιροῦσαι, εἰς εὐστάθειαν καὶ γαλήνην τοὺς λογισμοὺς ἐπ-
 25 ανάγουσι. Καὶ τοῦτό ἐστιν ἄρα τὸ ὑπὸ τοῦ Δαβὶδ εἰρημένον,

15. Ἰωβ 1,21.

16. Β' Κορ. 8,9.

17. Ἰωάν. 8,48.

18. Ἦσ. 50,6.

δὲ σὲ προκαλεῖ παραχὴν ἢ ὀνομασία τοῦ πτωχοῦ; Θυμῆ-
σου τὴν φύσιν σου «ὅτι γυμνὸς εἰσῆλθες εἰς τὸν κόσμον καὶ
γυμνὸς θὰ φύγῃς»¹⁵. Τί ὅμως εἶναι πιὸ πτωχὸν ἀπὸ τὴν γύ-
μνιαν; Τίποτε τὸ φοβερὸν δὲν ἄκουσες, ἐὰν δὲν οἰκειοποιη-
θῆς αὐτὰ ποῦ εἶπαμεν. Ποῖος ποτὲ ὠδηγήθη διὰ τὴν πτω-
χείαν του εἰς τὴν φυλακὴν; Δὲν εἶναι κακὸν ἢ πτωχεῖα, ἀλλὰ
κακὸν εἶναι τὸ νὰ μὴ ὑπομένῃς μὲ εὐγένειαν τὴν πτωχείαν.
Νὰ ἐνθυμῆσαι τὸν Δεσπότην μας, ὅτι «ἐνῶ ἦταν πλούσιος
ἔγινεν πτωχὸς πρὸς χάριν μας»¹⁶. Ἐὰν σὲ ἀποκαλέσῃ ἄ-
φρονα καὶ ἄμαθῆ, νὰ ἐνθυμηθῆς τὰς ὕβρεις τῶν Ἰουδαίων
μὲ τὰς ὁποίας ἐξύβρισαν τὴν ἀληθινὴν σοφίαν. «Εἶσαι Σα-
μαρείτης καὶ ἔχεις δαιμόνιον»¹⁷. Ἐὰν λοιπὸν ὀργισθῆς, εἶναι
σάν νὰ ἐπιβεβαιώωνης τὰ αἴσχη. Διότι ποῖον πρᾶγμα εἶναι
περισσότερον ἀσύνητον ἀπὸ τὴν ὀργήν. Ἐὰν παραμείνῃς
νηφάλιος, θὰ ἐντροπιάσῃς αὐτὸν ποῦ ὑβρίζει καὶ ἐμπράκτως
θὰ ἀποδείξῃς τὴν σωφροσύνην σου. Ἐδέχθῃς ράπισμα;
Ἄλλὰ καὶ ὁ Κύριος ἔρραπίσθη. Ἐπτύσθῃς; Ἄλλὰ καὶ ὁ Δε-
σπότης μας ἐπτύσθη. Διότι «δὲν ἔκρυψε τὸ πρόσωπόν του
ἀπὸ τὰ πτυσίματα τῆς ἐντροπῆς»¹⁸. Ἐσυκοφαντήθῃς; Καὶ
ὁ Κριτῆς ἐσυκοφαντήθη. Σοῦ ἐξέσχισαν τὸν χιτωνίσκον; Καὶ
τὸν Κύριόν μου τὸν ἐξεγύμνωσαν καὶ ἐμοίρασαν μεταξύ των
τὰ ἐνδύματά του¹⁹. Δὲν κατεδικάσθῃς ἀκόμη, δὲν ἐσταυρώ-
θῃς ἀκόμη. Σοῦ λείπουν πολλὰ διὰ νὰ τὸν ὁμοιάσῃς.

5. Τὸ καθένα ἀπὸ αὐτὰ νὰ περνᾷ ἀπὸ τὸ μυαλὸν σου
καὶ νὰ καταστέλλῃ τὴν φλόγωσιν. Διότι τέτοιου εἴδους
προετοιμασίαι καὶ διαθέσεις, ποῦ τρόπον τινὰ ἀφαιροῦν
τὰ πηδῆματα καὶ τοὺς σφυγμοὺς τῆς καρδίας, ἐπαναφέρουν
τὰ λογικὰ εἰς τὴν σταθερότητα καὶ τὴν γαλήνην. Καὶ αὐτὸ
σημαίνει λοιπὸν ὁ λόγος ποῦ εἶπεν ὁ Δαβὶδ ὅτι «ἤτοιμάσθη
καὶ οὐκ ἔταράχθη»²⁰. Πρέπει λοιπὸν μὲ τὴν ἀνάμνησιν τῶν

19. Ματθ. 27,31· 35.

20. Ψαλμ. 118,60.

5

 10

 15

 20

 25

«Ἡτοιμάσθην καὶ οὐκ ἐταράχθην». Δεῖ τοίνυν τὸ μανικὸν καὶ ἔκπληκτον κίνημα τῆς ψυχῆς καταστέλλειν τῇ μνήμῃ τῶν μακαρίων ἀνδρῶν ὑποδειγμάτων· πῶς ὁ μέγας Δαβὶδ πρῶως ἠνείχετο τῆς παροινίας τοῦ Σεμεεί. Οὐ γὰρ ἐδίδον καιρὸν τῇ ὀργῇ κινήσθαι, πρὸς τὸν Θεὸν μεταφέρων τὴν ἔννοιαν, ὅτι «Κύριος εἶπε, φησί, τῷ Σεμεεί καταρῶσθαι τὸν Δαβίδ». Διόπερ ἀκούων αἱμάτων ἀνῆρ καὶ ἀνῆρ παράνομος, οὐκ ἐκείνω ἐχαλέπαινε, ἀλλ' ἐαυτὸν ἐταπείνου, ὡς κατὰ τὴν ἀξίαν αὐτῷ τῆς ὄβρεως ἀπαντίωσης. Δύο δὴ ταῦτα περίελε σεαυτοῦ, μήτε σεαυτὸν μεγάλων ἀξίων κρίνης, μήτε ἀνθρώπων τινὰ παρὰ πολὺ ἐλαττοῦσθαι σου κατὰ τὴν ἀξίαν νομίσης. Οὕτω γὰρ οὐδέποτε ὁ θυμὸς ἐν ταῖς ἐπαγομέναις ἡμῖν ἀτιμίαις ἐπαναστήσεται. Δεινὸν μὲν τὸν ἐδουραγετηθέντα καὶ ταῖς μεγίσταις ὑπόχρεων χάρισι, πρὸς τῷ ἀχαρίστῳ ἔτι καὶ ὄβρεως καὶ ἀτιμίας κατάρξει. Δεινὸν μὲν, ἀλλὰ τῷ ποιῶντι μείζον ἐστὶ κακὸν ἢ τῷ πάσχοντι. Ἐκεῖνος ὕβριζέτω, σὺ δὲ μὴ ὕβριζου. Γυμνάσιόν σοι πρὸς φιλοσοφίαν ἔστω τὰ ῥήματα. Ἐὰν μὴ δηχθῆς, ἄτρωτος εἶ. Ἐὰν δὲ καὶ πάθῃς τι τὴν ψυχὴν, ἐν σεαυτῷ κάτασχε τὸ λυπηρόν. «Ἐν ἐμοὶ γάρ, φησὶν, ἐταράχθη ἡ καρδία μου»· τουτέστιν, οὐ διεδόθη πρὸς τὸ ἔξω τὸ πάθος, ἀλλ' οἷόν τι κῶμα εἶσω τῶν αἰγιαλῶν κατακλασθὲν ἐστορέσθη. Καθησύχασόν μοι τὴν καρδίαν ὑλακτοῦσαν καὶ ἀγριαίνουσαν. Αἰδέισθω τὰ πάθη τοῦ ἐν σοὶ λόγον τὴν ἐπιφάνειαν, ὥσπερ τὸ ἐν παισὶν ἄτακτον ἀνδρὸς αἰδεσίμου παρ- ουσίαν. Πῶς ἂν οὐν ἐκφύγοιμεν τὴν ἐκ τοῦ ὀργίζεσθαι βλάβην; Ἐὰν πείσωμεν τὸν θυμὸν μὴ προλαμβάνειν τοὺς λογισμοὺς,

παραδειγμάτων τῶν ἁγίων ἀνδρῶν νὰ καταστέλλωμεν τὸ μανιακὸν καὶ φοβερὸν κίνημα τῆς ψυχῆς. Πῶς ὁ μεγάλος Δαβίδ μετὰ πραότητα ἠνείχετο τὴν ὑβριστικὴν συμπεριφορὰν τοῦ Σεμεὶ. Δὲν ἔδιδεν εὐκαιρίαν εἰς τὴν ὀργὴν νὰ ἐκδηλωθῆ, διότι ἔστρεφε τὴν διάνοιάν του πρὸς τὸν Θεόν. Διότι «ὁ Κύριος εἶπε, λέγει, εἰς τὸν Σεμεὶ νὰ καταρασθῆ τὸν Δαβίδ»²¹. Διὰ τοῦτο ὅταν ἀκούη νὰ τὸν ὀνομάζῃ ἄνδρα τῶν αἱμάτων καὶ ἄνδρα παράνομον, δὲν ἐδυσφοροῦσεν ἐναντίον του, ἀλλὰ ἔταπείνωνε τὸν ἑαυτὸν του, ὡσάν ἡ ὕβρις νὰ τοῦ ἄξιζε. Δύο πράγματα λοιπὸν νὰ ἀπομακρύνῃς ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν σου· νὰ μὴ θεωρῆς τὸν ἑαυτὸν σου ἀξιόλογον καὶ σπουδαῖον οὔτε νὰ νομίσῃς ὅτι κάποιος ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους εἶναι κατώτερός σου εἰς τὴν ἀξίαν. Διότι ἔτσι ὁ θυμὸς οὐδέποτε θὰ ἐξεγερθῆ διὰ τὰς ἀτιμώσεις πού μᾶς προσγίνονται. Εἶναι φοβερὸν πρᾶγμα, αὐτὸς πού ἔχει εὐεργετηθῆ καὶ πού εἶναι χρωμένος μετὰ τὰς πιὸ μεγάλας εὐεργεσίας, κοντὰ εἰς τὴν ἀχαριστίαν, νὰ ἀρχίσῃ νὰ ὑβρίζῃ καὶ νὰ ἀτιμάζῃ. Εἶναι βεβαίως φοβερὸν, ἀλλὰ εἶναι μεγαλύτερον κακὸν δι' αὐτὸν πού τὸ κάμνει παρὰ δι' αὐτὸν πού τὸ ὑφίσταται. Ἐκεῖνος ὅς ὑβρίζῃ, ἐσένα ὅμως νὰ μὴ σὲ πιάνῃ ἡ ὕβρις. Τὰ λόγια νὰ σοῦ γίνουσι γύμνασμα εἰς τὸ νὰ φιλοσοφῆς. Ἐὰν δὲν πειραχθῆς, εἶσαι ἄτρωτος. Ἐὰν ὅμως ἔστω καὶ τὸ ἐλάχιστον αἰσθανθῆς εἰς τὴν ψυχὴν, κράτησε ἐντὸς σου τὸ λυπηρὸν. Διότι λέγει· «ἡ καρδία μου ἐντὸς μου εἶναι ταραγμένη»²². Δηλαδή τὸ πάθος δὲν ἐξεδηλώθη ἐξωτερικῶς, ἀλλὰ κατεπράυνεν ὡσάν κῦμα πού ἔσπασε μέσα εἰς τὸν αἰγιαλόν. Νὰ καθησυχάζῃς, παρακαλῶ, τὴν καρδίαν σου ὅταν ὀργίζεται καὶ ἀγριεύῃ. Τὰ πάθη ὅς ἐντραποῦν τὴν παρουσίαν τοῦ λόγου πού εὐρίσκεται μέσα σου, ὅπως τὸ ἄτακτον παιδί τὴν παρουσίαν σεβαστοῦ ἀνδρὸς ἀνάμεσα εἰς τὰ παιδιά. Πῶς λοιπὸν θὰ ἠμπορούσαμεν νὰ ἀποφύγωμεν τὴν ζημίαν πού προξενεῖ ἡ ὀργή; Ἐὰν πείσωμεν τὸν θυμὸν νὰ μὴ προτρέχῃ τοῦ λο-

22. Ψαλμ. 142,4.

ἀλλὰ τούτου πρῶτον ἐπιμελώμεθα, ὡς μηδέποτε αὐτὸν προ-
 εκτρέχειν τῆς διανοίας· ἔχωμεν δὲ ὡσπερ ἵππον ὑπεξευγμέ-
 νον ἡμῖν, καὶ οἷον χαλινῶ τινι τῷ λόγῳ καταπειθῆ, μηδαμοῦ
 τῆς τάξεως ἐκβαίνοντα τῆς οἰκείας, ἀγόμενον δὲ ὑπὸ τοῦ λόγου,
 5 ἐφ' ὅπερ ἂν καθηγῆται. "Ἐτι γὰρ πρὸς πολλὰ τῶν τῆς ἀρετῆς
 ἔργων ἐπιτήδειον ἡμῶν τῆς ψυχῆς τὸ θυμοειδές, ὅταν, ὡσπερ
 τις στρατιώτης παρὰ τῷ στρατηγῷ τὰ ὄπλα θέμενος, ἐτοίμως
 ἐπὶ τὰ παραγγελλόμενα τὰς βοηθείας παρέχεται, καὶ σύμμαχος
 ἢ τῷ λόγῳ κατὰ τῆς ἁμαρτίας. Νεῦρον γάρ ἐστι τῆς ψυχῆς ὁ
 10 θυμός, τόνον αὐτῇ πρὸς τὴν τῶν καλῶν ἔνστασιν ἐμποιῶν.
 Εἰ γὰρ ποτε λάβοι αὐτὴν ὕψ' ἠδονῆς ἐκλυθεῖσαν, οἷονεὶ βαφῆ
 σιδήρου στομώσας, αὐστηρὰν αὐτὴν καὶ ἀνδρείαν ἐκ μαλακῆς
 ἀγαν καὶ ἀνειμένης ἐποίησεν. Οὐ γάρ, εἰ μὴ θυμοθείης κατὰ
 τοῦ πονηροῦ, δυνατόν σοι μισῆσαι αὐτὸν ὅσον ἄξιον. Δεῖ γάρ,
 15 οἶμαι, τὴν ἴσην σπουδὴν ἔχειν περὶ τε τὴν ἀγάπην τῆς ἀρετῆς,
 καὶ περὶ τὸ μῖσος τῆς ἁμαρτίας. Πρὸς ὅπερ μάλιστα χρήσιμος
 ὁ θυμός· ἐπειδὰν οἷον κύων ποιμένι, οὕτως ὁ θυμὸς τῷ λο-
 γισμῷ παρεπόμενος, πρῶτος μένη καὶ χειροθήης τοῖς ὠφελού-
 σι, καὶ εὐανάκλητος τῷ λογισμῷ, πρὸς μὲν τὴν ἀλλοτριαν
 20 καὶ φωνὴν καὶ ὄψιν ἐξαγριούμενος, κἂν θεραπείαν ἔχειν δοκῆ,
 τοῦ δὲ συνήθους αὐτῷ καὶ φίλου ἐμβοήσαντος, ὑποπτήσσων.
 Αὕτη ἀρίστη ἐστὶ καὶ ἑμμέτρος τῷ φρονίμῳ τῆς ψυχῆς μέ-
 ρει παρὰ τοῦ θυμοειδοῦς ἡ συνεργασία. Ὁ γὰρ τοιοῦτος ἀδιάλ-
 λακτος ἐστὶ τοῖς ἐπιβούλοις καὶ ἄσπονδος, μηδέποτε τὴν
 25 πρὸς τὸ βλάπτον φιλίαν καταδεχόμενος, ἀλλὰ τὴν ἐπίβουλον
 ἠδονὴν, ὡσπερ τινὰ λύκον ὑλακτῶν ἀεὶ καὶ σπαράσσων. Τοιοῦ-

23. Ἐνταῦθα καὶ ἀλλαχοῦ ὁ Μέγας Βασίλειος χρησιμοποιεῖ τὴν τρι-
 μερῆ διάκρισιν τῆς ψυχῆς (λογιστικόν, θυμοειδές καὶ ἐπιθυμητικόν) καὶ
 θεωρεῖ ὅτι τὰ δύο τελευταῖα ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τοῦ λογικοῦ εἶναι συντε-
 λεστικά τῆς ἀρετῆς.

γικοῦ. Ἄλλὰ νὰ φροντίζωμεν πρῶτα δι' αὐτό, ὥστε οὐδέποτε νὰ τρέχη αὐτὸς ἔμπρὸς ἀπὸ τὸν νοῦν. Νὰ τὸν ἔχωμεν ὡσάν ἄλογον ὑποταγμένον εἰς ἡμᾶς καὶ μὲ τὴν λογικὴν ὡσάν μὲ χαλινὸν νὰ τὸν πείθωμεν, εἰς καμμίαν περίπτωσιν νὰ μὴ ξεφεύγη ἀπὸ τὴν θέσιν του, ἀλλὰ νὰ ὀδηγῆται ἀπὸ τὴν λογικὴν ἐκεῖ ὅπου αὐτὴ νομίζει. Διότι τὸ θυμοειδὲς μέρος τῆς ψυχῆς²³ μᾶς εἶναι ἀκόμη κατ'ἀλληλον εἰς πολλὰ ἀπὸ τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς, ὅταν ὡσάν κάποιος στρατιώτης, ποὺ ἀπέθεσε τὰ ὄπλα εἰς τὸν στρατηγόν, προσφέρῃ προθύμως τὰς ὑπηρεσίας του εἰς αὐτὰ ποὺ τοῦ παραγγέλλονται καὶ εἶναι σύμμαχος εἰς τὴν λογικὴν ἐναντίον τῆς ἀμαρτίας. Δηλαδὴ ὁ θυμὸς εἶναι τὸ νεῦρον τῆς ψυχῆς, διότι τονώνει εἰς τὴν προσπάθειαν τῶν καλῶν ἔργων. Διότι ἔαν κάποτε τὴν συλλάβῃ νὰ ἔξη ἔξαχρειωθῇ ἀπὸ τὴν ἡδονήν, τὴν καθιστᾷ ἀπὸ μαλακὴν καὶ ὑπερβολικὰ χαλαράν, αὐστηράν καὶ γενναίαν, καθ' ὃν τρόπον σκληρύνουν τὸν σίδηρον μὲ τὸ βάψιμον εἰς τὸ νερόν. Διότι ἔαν δὲν θυμώσῃς ἐναντίον τοῦ κακοῦ, δὲν θὰ σοῦ εἶναι δυνατὸν νὰ τὸ μισήσῃς ὅσον ἀξίζει. Πρέπει, νομίζω, νὰ ἐπιδεικνύωμεν τὴν ἰδίαν ἐπιμέλειαν καὶ διὰ τὴν ἀγάπην τῆς ἀρετῆς καὶ διὰ τὸ μῖσος ἐναντίον τῆς ἀμαρτίας. Ὁ θυμὸς μάλιστα εἶναι πολὺ χρήσιμος εἰς αὐτὸ ἀκριβῶς. Ἐὰν ἔτσι ὁ θυμὸς ἀκολουθῶν τὴν λογικὴν, ὅπως ὁ σκύλος τὸν τσομπάνον, μένη πρᾶος καὶ ἡμερος εἰς αὐτοὺς ποὺ ὠφελοῦν καὶ εὐκόλα ὑπακούη εἰς τὴν λογικὴν, μὲ τὸ νὰ ἔξαγριώνεται εἰς τὸ ἄκουσμα ξένης φωνῆς καὶ εἰς τὴν θέαν ξένου προσώπου καὶ ὅταν ἀκόμη φαίνεται νὰ λαμβάνῃ περιποίησιν, καὶ νὰ ζαρῶνῃ φιλικὰ ὅταν φωνάζῃ ὁ γνώριμος του καὶ φίλος. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀρίστη καὶ συμμετρικὴ εἰς τὸν φρόνιμον συνεργία τοῦ θυμοειδοῦς μέρους τῆς ψυχῆς. Διότι αὐτὸς ποὺ εἶναι τέτοιος θὰ εἶναι ἀσυμφιλίωτος καὶ ἄσπονδος εἰς τοὺς ἐπιβούλους. Δὲν δέχεται ποτὲ τὴν φιλίαν μὲ αὐτὸ ποὺ βλάπτει, ἀλλὰ τὴν ἐπικίνδυνον ἡδονήν, ὡσάν λύκον, τὴν ἀποδιώκει πάντοτε καὶ τὴν κατασπαράσσει. Τέτοια εἶναι ἡ ὠφέλεια τοῦ θυμοῦ δι' αὐτοὺς ποὺ γνωρίζουν καλὰ

τον μὲν δὴ τὸ ἀπὸ θυμοῦ ὠφέλιμον τοῖς εἰδόσι μεταχειρίζεσθαι. Ἐπεὶ καὶ τῶν ἄλλων δυνάμεων ἐκάστη παρὰ τὸν τρόπον τῆς χρήσεως ἢ κακὸν ἢ ἀγαθὸν τῷ κεκτημένῳ γίνεται. Οἶον, τῷ ἐπιθυμητικῷ τῆς ψυχῆς, ὁ μὲν εἰς ἀπόλαυσιν σαρκός καὶ τῶν ἀκαθάρτων ἡδονῶν ἀποχρησάμενος, βδελυκτὸς καὶ ἀκόλαστος, ὁ δὲ ἐπὶ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, τρέφας καὶ τὴν ὄρεξιν τῶν αἰώνιων ἀγαθῶν, ζηλωτὸς καὶ μακάριος. Καὶ πάλιν τὸ λογιστικὸν ὁ μὲν καλῶς μεταχειριζόμενος φρόνιμος ἐστὶ καὶ συνετός, ὁ δὲ ἐπὶ βλάβῃ τῶν πλησίον ἡκονη-
 10 μῆνος τὸν νοῦν κακεντρεχῆς ἐστὶ καὶ κακοῦργος.

6. Μὴ δὴ οὖν τὰ πρὸς σωτηρίαν ἡμῶν δεδομένα παρὰ τοῦ κτίσαντος ἀφορμὴν ἑαυτοῖς ἁμαρτίας ποιήσωμεν. Οὕτω δὴ καὶ ὁ θυμὸς, ὅτε δεῖ καὶ ὡς δεῖ κινούμενος, ἀνδρίαν ποιεῖ καὶ ὑπομονὴν καὶ ἐγκράτειαν, παρὰ δὲ τὸν ὀρθὸν λόγον ἐνεργῶν,
 15 μανία γίνεται. Διὰ τοῦτο καὶ ἡμᾶς ὁ ψαλμὸς νουθετεῖ· «Ὁργί-
 γίξεσθε καὶ μὴ ἁμαρτάνετε». Καὶ ὁ Κύριος τῷ μὲν ὀργι-
 ζομένῳ εἰκῆ τὴν κρίσιν ἐπανατείνεται, τὸ δὲ ἐφ' αὐτὸν δεῖ κε-
 χρῆσθαι τῇ ὀργῇ, ὡς ἐν φαρμάκῳ εἶδει οὐ παραιτεῖται. Τὸ γὰρ,
 20 «Ἐχθραν θήσω ἀνὰ μέσον σου καὶ τοῦ ὄφεως» καὶ τὸ,
 «Ἐχθραίνετε τοῖς Μαδιηναίοις», διδάσκοντός ἐστι κεχρῆσθαι
 τῷ θυμῷ ὡσπερ ὄπλῳ. Διὰ τοῦτο Μωυσῆς ὁ πάντων ἀνθρώ-
 πων πραότατος, ἐκδικῶν τὴν εἰδωλολατρίαν, τὰς τῶν Λευι-
 τῶν χεῖρας πρὸς τὸν τῶν ἀδελφῶν φόνον ἐξώπλισε. «Θέσθω,
 φησί, τὴν ῥομφαίαν ἕκαστος ἐπὶ τὸν μηρὸν αὐτοῦ, καὶ διέλθετε
 25 ἀπὸ πύλης εἰς πύλην καὶ ἀνακάμψατε διὰ τῆς παρεμβολῆς·

24. Ψαλμ. 4,5.

25. Ματθ. 5,22.

νά τὸν μεταχειρίζονται. Ἄλλωστε καὶ κάθε μία ἀπὸ τὰς ἄλλας δυνάμεις σύμφωνα μὲ τὸν τρόπον τῆς χρήσεως ἀποβαίνει κακὴ ἢ καλὴ εἰς τὸν κάτοχον. Παραδείγματος χάριν αὐτὸς ποὺ χρησιμοποιεῖ τὸ ἐπιθυμητικὸν μέρος τῆς ψυχῆς διὰ νὰ ἀπολαύσῃ τὰς σαρκικὰς καὶ τὰς ἀκαθάρτους ἡδονὰς εἶναι σιχαμερὸς καὶ ἀκόλαστος. Αὐτὸς ὅμως ποὺ τὸ ἔστρεψε πρὸς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἀπόλαυσιν τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν εἶναι ἀξιοζήλευτος καὶ μακάριος. Ἐπίσης καὶ τὸ λογικόν· αὐτὸς ποὺ τὸ χρησιμοποιεῖ καλὰ εἶναι φρόνιμος καὶ συνετός. Αὐτὸς ὅμως ποὺ ἀκονίζει τὸ μαυλὸν του διὰ νὰ βλάβῃ τὸν πλησίον εἶναι κακὸς καὶ δόλιος καὶ κακοῦργος.

6. Τώρα λοιπὸν ἄς μὴ κάμωμεν διὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας ἀφορμὴν ἀμαρτίας αὐτὰ ποὺ μᾶς ἔχουν δοθῆ ἀπὸ τὸν κτίστην πρὸς σωτηρίαν. Ἔτσι λοιπὸν καὶ ὁ θυμὸς, ἐκδηλούμενος ὅταν πρέπη καὶ ὅπως πρέπει, ἰσχυροποιεῖ καὶ τὴν ὑπομονὴν καὶ τὴν ἐγκράτειαν. Ὅταν ὅμως ἐνεργῇ ἀντίθετα πρὸς τὸν ὀρθὸν λόγον, γίνεται τρέλλα. Διὰ τοῦτο μάλιστα ὁ ψαλμωδὸς μᾶς νουθετεῖ. «Νὰ ὀργίζεσθε, ἀλλὰ νὰ μὴ ἀμαρτάνετε»²⁴. Καὶ ὁ Κύριος ἀπειλεῖ τὴν καταδίκην εἰς αὐτὸν ποὺ ὀργίζεται χωρὶς κανένα λόγον²⁵. Δὲν παραιτεῖται ὅμως ἀπὸ τὸ νὰ χρησιμοποιῆ, σὰν εἶδος φαρμάκου, τὴν ὀργὴν ἐκεῖ ὅπου πρέπει. Δηλαδή τὸ «θὰ στήσω ἔχθραν ἀνάμεσα εἰς σέ καὶ εἰς τὸ φίδι»²⁶ καὶ τὸ «ἀρχίσατε ἐχθροπραξίας μὲ τοὺς Μαδιανίτας»²⁷, εἶναι ἔργον διδασκάλου νὰ χρησιμοποιήσῃ τὸν θυμὸν σὰν ὄπλον. Διὰ τοῦτο ὁ Μωυσῆς, αὐτὸς ποὺ ὑπῆρξεν ὁ πιὸ πρᾶος μεταξὺ ὄλων τῶν ἀνθρώπων²⁸, διὰ νὰ τιμωρήσῃ τὴν εἰδωλολατρίαν ἐξώπλισε τὰ χέρια τῶν Λευιτῶν διὰ νὰ φονεύσουν τοὺς ἀδελφούς. «Ἄς προσδέσῃ, λέγει, ὁ καθένας τὸ ξίφος του εἰς τὸν μηρόν του καὶ ἄς μεταβῆ ἔμπρὸς καὶ ὀπίσω ἀπὸ θύρας εἰς θύραν εἰς τὸ στρατόπεδον

26. Γέν. 3,15.

27. Ἄριθ. 25,17.

28. Ἄριθ. 12,3.

καὶ ἀποκτείνετε ἕκαστος τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ ἕκαστος τὸν πλησίον αὐτοῦ, καὶ ἕκαστος τὸν ἑγγιστά αὐτοῦ». Καὶ μετ' ὀλίγα· «Καὶ εἶπε, φησί, Μωυσῆς· ἐπληρώσατε τὰς χεῖρας ὑμῶν σήμερον τῷ Κυρίῳ, ἕκαστος ἐν τῷ νείῳ αὐτοῦ καὶ 5 ἐν τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ, δοθῆναι ἐφ' ὑμᾶς εὐλογίαν». Τί δὲ τὸν Φινεὲς ἐδικαίωσεν; Οὐχ ἡ δικαία ὀργὴ κατὰ τῶν πορνευσάντων; ὅς τὰ πολλὰ ἐπεικῆς ὢν καὶ προῶς, ἐπειδὴ εἶδε τὴν πορνείαν τοῦ Ζαμβρὶ καὶ τῆς Μαδιανίτιδος ἀναφανδὸν καὶ ἀπηρθησιασμένως γινομένην, οὐδὲ συγκαλυπτόντων αὐτῶν τῆς αἰ- 10 σχύνης τὴν ἀσχήμονα θεάν, οὐκ ἀνασχόμενος, εἰς δέον ἐχρήσατο τῷ θυμῷ, δι' ἃμφοῖν ἐλάσας τὸν σειρομάστην. Σαμουὴλ δὲ τὸν Ἀγὰν τὸν βασιλέα τοῦ Ἀμαλήκ ὑπὸ τοῦ Σαοὺλ παρὰ τὸ πρόσταγμα τοῦ Θεοῦ περισωθέντα οὐχ ὑπὸ δικαίας ὀργῆς εἰς μέσον ἀγαγὼν κατεφόνευσεν; Οὕτω γίνεται πολλάκις ὁ 15 θυμὸς ἀγαθῶν πράξεων ὑπηρέτης. Ἡλίας δὲ ὁ ζηλωτής, πενήτηκοντα καὶ τετρακοσίους ἄνδρας ἱερεῖς τῆς αἰσχύνης, καὶ τετρακοσίους ἄνδρας ἱερεῖς τῶν ἄλσῶν, ἐσθλιότας τράπεζαν Ἰεζάβελ, λελογισμένῳ θυμῷ καὶ σῶφρονι, εἰς ὄφελος παντὸς τοῦ Ἰσραὴλ ἐθανάτωσε. Σὺ δὲ ὀργίζῃ τῷ ἀδελφῷ σου εἰκῆ. 20 Πῶς γὰρ οὐκ εἰκῆ, ἄλλου ἐνεργοῦντος, ἄλλῳ χαλεπαίνων αὐτός; Καὶ ποιεῖς τὸ τῶν κυνῶν, οἳ τοὺς λίθους δάκνουσι, τοῦ βάλλοντος οὐδ' προσπατῖόμενοι. Ὁ ἐνεργούμενος ἐλεεινός, ὁ δὲ ἐνεργῶν μισητός. Ἐκεῖ τὸν θυμὸν μετὰθες ἐπὶ τὸν ἀνθρωποκτόνον, τὸν τοῦ ψεύδους πατέρα, τὸν ἐργάτην τῆς ἁμαρτίας, 25 τῷ δὲ ἀδελφῷ καὶ συμπάθησον, ὅτι ἐὰν ἐπιμείνη τῇ ἁμαρτίᾳ,

29. *Ἐξοδ. 32,27.

30. *Ἐξοδ. 32,29.

31. *Ἀριθμ. 25,8.

καὶ φονεύσατε ὁ καθένας τὸν ἀδελφόν του, τὸν φίλον του καὶ τὸν γείτονά του»²⁹. Καὶ ὕστερα ἀπὸ ὀλίγα λόγια, λέγει· «Καὶ τότε εἶπεν ὁ Μωυσῆς· σήμερα καθιερώθητε ὡς ἱερεῖς τοῦ Κυρίου, διότι ὁ καθένας σας ἐστράφη ἐναντίον τοῦ υἱοῦ του καὶ τοῦ συγγενοῦς του, ὥστε νὰ σᾶς χορηγήσῃ σήμερα τὴν εὐλογίαν του»³⁰. Τί ἦταν ἐκεῖνο ποῦ ἐδικαίωσε τὸν Φινεές; Δὲν ἦταν ἡ δικαία ὀργή του ἐναντίον αὐτῶν ποῦ εἶχαν πορνεύσει; Αὐτὸς ποῦ ἦταν τόσο πολὺ ἐπιεικὴς καὶ πρᾶος, ὅταν εἶδε τὴν πορνείαν τοῦ Ζαμβρι μὲ τὴν Μαδιανίτιδα νὰ γίνεται ὀλοφάνερα καὶ χωρὶς ἐντροπὴν καὶ οὔτε κἂν νὰ συγκαλύπτουν τὸ αἰσχρὸς των καὶ τὸ ἀπρεπὲς θέαμα, δὲν ἐκρατήθη. Καὶ ἔκαμε χρῆσιν τοῦ θυμοῦ του, ὅπως ἔπρεπε· τοὺς διαπέρασε καὶ τοὺς δύο μὲ τὴν λόγχην³¹. Ἐπίσης ὁ Σαμουὴλ τὸν Ἄγαγ τὸν βασιλέα τῶν Ἀμαληκитῶν, τὸν ὁποῖον ὁ Σαοὺλ διέσωσε παρὰ τὴν ἐντολήν τοῦ Θεοῦ, δὲν τὸν κατέσφαξε κάτω ἀπὸ τὴν δικαίαν ὀργήν, ἀφοῦ τὸν ὠδήγησεν ἐνώπιόν του;³² Ἔτσι πολλὰς φορὰς ὁ θυμὸς ἐξυπηρετεῖ ἀγαθὰς πράξεις. Παρομοίως καὶ Ἡλίας ὁ ζηλωτὴς κάτω ἀπὸ δικαιολογημένην καὶ συνετὴν ὀργήν δὲν ἐθανάτωσε πρὸς ὄφελος ὀλοκλήρου τοῦ Ἰσραὴλ τετρακοσίους πενήντα ἀνδρας, ποῦ ἦταν ἱερεῖς τῆς ἐντροπῆς καὶ τετρακοσίους ἀνδρας, ποῦ ἦταν ἱερεῖς τῶν ἱερῶν ἄλλῶν καὶ κατέτρωγαν τὸν ἄρτον τῆς Ἰεζάβελ³³; Ἐσὺ ὁμως ὀργίζεσαι ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ σου χωρὶς λόγον. Πῶς λοιπὸν δὲν δυσφορεῖς ὁ ἴδιος χωρὶς αἰτίαν ἐναντίον ἄλλου, ὅταν ἄλλος εἶναι αὐτὸς ποῦ δρᾷ; Καὶ κάμνεις αὐτὸ ποῦ κάμνουν οἱ σκύλοι, ποῦ δαγκάνουν τὰς πέτρας, ἀλλὰ δὲν πειράζουν αὐτὸν ποῦ τὰς ρίπτει. Ὁ παθῶν εἶναι ἀξιολύπητος, ὁ δρᾶστης ὁμως εἶναι μισητός. Νὰ μετατοπίσῃς τὸν θυμόν σου ἐκεῖ εἰς τὸν ἀνθρωποκτόνον διάβολον, ποῦ εἶναι ὁ πατέρας τοῦ ψεύδους καὶ ὁ ἐργάτης τῆς ἁμαρτίας. Νὰ εἶσαι συμπαθὴς πρὸς τὸν

32. Α' Βασιλ. 15,33.

33. Γ' Βασιλ. 18,22 - 40.

μετὰ τοῦ διαβόλου παραδοθήσεται τῷ αἰωνίῳ πυρί. Ὡσπερ δὲ τὰ ὄνόματα διάφορα θυμοῦ καὶ ὀργῆς, οὕτω καὶ τὰ ὑπ' αὐτῶν σημαινόμενα πλεῖστον ἀλλήλων διαφέρει. Ἔστι γὰρ θυμὸς μὲν οἶον ἕξαψίς τις καὶ ἀναθυμιάσις ὀξεῖα τοῦ πάθους, 5 ὀργὴ δὲ ἔμμοнос λύπη καὶ ὀρμὴ διαρκῆς πρὸς τὴν τῶν ἡδικηκότων ἀντίδοσιν, ὥσπερ ὀργώσης τῆς ψυχῆς πρὸς τὴν ἄμνηναν. Εἰδέναι οὖν χρὴ, ὅτι κατ' ἀμφοτέρας τὰς διαθέσεις πλημμελοῦσιν οἱ ἄνθρωποι ἢ μανικῶς καὶ ἐμπλήκτως κατὰ τῶν παροξυνόντων κινούμενοι, ἢ δολερῶς καὶ ἐπιβούλως τοὺς λυ- 10 πῆσαντας ἐνεδρεύοντες, ἅπερ ἀμφοτέρα φυλακτέον ἡμῖν.

7. Πῶς ἂν οὖν μὴ κινοῖτο πρὸς ἃ μὴ δεῖ τὸ πάθος; Πῶς; Εἰ προπαιδευθείης τὴν ταπεινοφροσύνην, ἣν ὁ Κύριος καὶ λόγῳ διετάξατο καὶ ἔργῳ ὑπέδειξε, νῦν μὲν λέγων, «Ὁ θέλων ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔστω πάντων ἔσχατος», νῦν 15 δὲ πρῶως καὶ ἀκινήτως τοῦ τύπτοντος ἀνεχόμενος. Ὁ γὰρ οὐρανοῦ καὶ γῆς ποιητὴς καὶ Δεσπότης, ὁ παρὰ πάσης τῆς νοητῆς καὶ αἰσθητῆς κτίσεως προσκυνούμενος, ὁ «Φέρων τὰ σύμπαντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ», οὐχὶ ζῶντα ἐπεμφεν αὐτὸν εἰς τὸν ἄδην, τῆς γῆς ὑπορραγείσης τῷ δυσσε- 20 βεῖ, ἀλλὰ νουθετεῖ καὶ διδάσκει. «Εἰ κακῶς ἐλάλησα, μαρτίρησον περὶ τοῦ κακοῦ, εἰ δὲ καλῶς, τί με δέρεις;». Ἐὰν γὰρ ἐθισθῆς πάντων ἔσχατος εἶναι κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου, τότε ἀγανακτῆσεις ὡς παρὰ τὴν ἀξίαν καθυβρισμένος; Ὅταν σε παιδίον νήπιον λαιδορήσῃ, γέλωτος ἀφορμὴν ποιῇ τὰ λοι- 25 δορήματα· καὶ ὅταν ὑπὸ φρενίτιδος ἐξεστηκῶς τὴν διάνοιαν φθέγγηται ῥήματα ἀτιμίας, ἐλεεινὸν ἡγήῃ μᾶλλον ἢ μίσους

34. Μάρκ. 9,35.

35. Ἰωάν. 18,22-23.

36. Ἐβρ. 1,3.

ἀδελφόν, διότι ἂν ἐπιμείνη εἰς τὴν ἁμαρτίαν, θὰ παραδοθῆ μαζί με τὸν διάβολον εἰς τὸ αἰώνιον πῦρ. Ὅπως δὲ διαφέρουν τὰ ὀνόματα θυμὸς καὶ ὀργή, ἔτσι καὶ ἡ σημασία των διαφέρει πάρα πολὺ μεταξύ των. Διότι θυμὸς εἶναι τρόπον τινὰ κάποια ἔξαψις καὶ ἀπότομον ξέσπασμα τοῦ πάθους, ἐνῶ ὀργή εἶναι μόνιμος λύπη καὶ διαρκὴς ὀρμηὶ πρὸς τὴν ἀνταπόδοσιν αὐτῶν ποὺ ἐπροκάλεσαν τὴν λύπην, ὡσάν ἡ ψυχὴ νὰ τείνη με ζέσιν πρὸς τὴν ἐκδίκησιν. Πρέπει λοιπὸν νὰ γνωρίζωμεν καλὰ ὅτι οἱ ἄνθρωποι καὶ ὡς πρὸς τὰς δύο διαθέσεις σφάλλουν. Διότι ἡ κινουῦνται ἐναντίον αὐτῶν ποὺ τοὺς ἐξοργίζουν με μανίαν καὶ διάθεσιν νὰ τοὺς κτυπήσουν ἢ δολίως καὶ ἐπίβουλα παγιδεύουν αὐτοὺς ποὺ τοὺς ἠδίκησαν. Ἡμεῖς πρέπει νὰ φυλασσωμεθα καὶ ἀπὸ τὰ δύο.

7. Πῶς λοιπὸν θὰ ἠμποροῦσε νὰ μὴ ἐκδηλωθῆ τὸ πάθος πρὸς αὐτὰ ποὺ δὲν ἀρμόζει; Πῶς; Ἐὰν προηγουμένως ἀσκηθῆς εἰς τὴν σωφροσύνην, τὴν ὁποῖαν ὁ Κύριος καὶ με λόγον καὶ ἔργον μᾶς ὥρισεν. Ἄλλοτε μὲν με τὸ νὰ λέγῃ· «αὐτὸς ποὺ θέλει νὰ εἶναι πρῶτος ἀνάμεσά σας, πρέπει νὰ εἶναι ὁ τελευταῖος ὄλων»³⁴. Ἄλλοτε δὲ με τὸ νὰ ἀνέχεται με πραότητα καὶ χωρὶς κίνησιν³⁵ αὐτὸν ποὺ τὸν ἐκτυποῦσε. Διότι αὐτὸς ποὺ εἶναι ποιητῆς τῶν οὐρανῶν καὶ τῆς γῆς καὶ Δεσπότης, αὐτὸς ποὺ προσκυνεῖται ἀπὸ ὀλόκληρον τὴν κτίσιν, «αὐτὸς ποὺ βαστᾷ τὰ σύμπαντα με τὴν δύναμιν τοῦ λόγου»³⁶ δὲν τὸν ἐξαπέστειλε ζωντανὸν εἰς τὸν ἄδην με τὸ νὰ διανοιχθῆ ἡ γῆ εἰς τὸν ἄσεβῆ, ἀλλὰ τὸν νουθετεῖ καὶ τὸν διδάσκει. «Ἐὰν ὠμίλησα κακῶς, μαρτύρησε διὰ τὸ κακόν, ἂν δὲ καλῶς, διατί με κτυπᾷς»³⁷; Ἐὰν συνηθίσῃς νὰ εἶσαι τελευταῖος ὄλων σύμφωνα με τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου, πότε θὰ ἀγανακτήσῃς διότι ἐξυβρίσθῃς χωρὶς νὰ τὸ ἀξίλις; Ὅταν ἓνα μικρὸ παιδί σὲ ὑβρίσῃ, νὰ θεωρήσῃς τὰς ὑβρεῖς ἀφορμὴν διὰ γέλια. Καὶ ὅταν κάποιος ἀπὸ μανίαν ξεστομίζῃ λόγια ἀτιμωτικά, νὰ τὸν θεωρῆς μᾶλλον ἀξιολύπητον παρὰ

37. Ἰωάν. 18,23.

ἄξιον. Οὐ τοίνυν τὰ ῥήματα πέφυκε τὰς λύπας κινεῖν, ἀλλὰ ἡ κατὰ τοῦ λαιδορήσαντος ἡμᾶς ὑπεροψία καὶ ἡ ἐκάστου περὶ ἑαυτὸν φαντασία. "Ὡστε ἂν ἀφέλης τῆς ἑαυτοῦ διανοίας τούτων ἐκάτερον, ψόφος ἐστὶν ἄλλως διακενῆς ἡχῶν τὰ φερόμενα.

5 Παῦσαι οὖν ἀπὸ ὀργῆς καὶ ἐγκατάλιπε θυμὸν, ἵνα φύγῃς τῆς ὀργῆς τὴν πείραν, τῆς ἀποκαλυπτομένης («'Απ' οὐρανοῦ ἐπὶ πᾶσαν ἀσέβειαν καὶ ἀδικίαν ἀνθρώπων»). Ἐὰν γὰρ λογισμῶ σῶφροσι ἐκτεμεῖν δυνηθῆς τὴν πικρὰν ῥίζαν τοῦ θυμοῦ, πολλὰ τῶν παθῶν τῇ ἀρχῇ ταύτῃ συναναιρήσεις. Καὶ γὰρ τὸ

10 δολερὸν καὶ ὑποπτον καὶ ἄπιστον καὶ κακόηθες καὶ ἐπίβουλον καὶ θρασὺ καὶ πᾶν τὸ τῶν τοιούτων πονηρῶν σμῆνος, ταύτης τῆς κακίας ἐστὶν ἀποβλαστήματα. Μὴ δὴ οὖν ἐπεισάγωμεν ἑαυτοῖς κακὸν τοσοῦτον· ἀρρωστίαν ψυχῆς, σκότωσι λογισμῶν, ἀπὸ Θεοῦ ἀλλοτριώσι, οἰκειότητος ἄγνοιαν, ἀρχὴν

15 πολέμου, συμφορῶν πλήρωμα, δαίμονα πονηρὸν αὐταῖς ὕμων ταῖς ψυχαῖς ἐντικτόμενον, καὶ ὡσπερ τινὰ ἔνοικον ἀναιδῆ προκατέχοντα ἡμῶν τὰ ἔνδον καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι τὴν πάροδον ἀποκλείοντα. "Ὅπου γὰρ ἔχθραι, ἔρεις, θυμοί, ἐριθειαι, φιλονικίαι, θορύβους ἀσιγήτους ταῖς ψυχαῖς ἐμποιοῦντα,

20 ἐκεῖ τὸ πνεῦμα τῆς πραΰτητος οὐκ ἀναπαύεται. Πεισθέντες δὲ τῇ παραινεσει τοῦ μακαρίου Παύλου, («πᾶσαν ὀργὴν καὶ θυμὸν καὶ κραυγὴν ἄρωμεν ἀφ' ἡμῶν σὺν πάσῃ κακίᾳ, καὶ γενώμεθα εἰς ἀλλήλους χρηστοὶ καὶ εὖσπλαγχνοί»), ἀναμένοντες τὴν μακαρίαν ἐλπίδα τὴν τοῖς πραέσιν ἐπηγγελμένην («Μακά-

25 ριοι γὰρ οἱ πραεῖς, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν»), ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

38. Ψαλμ. 36,8.

39. Ρωμ. 1,18.

ἄξιον μίσους. Φυσικά λοιπὸν δὲν εἶναι τὰ λόγια ποὺ προκαλοῦν τὴν λύπην, ἀλλὰ ἡ ὑπεροψία ἔναντι αὐτοῦ ποὺ μᾶς ἐξύβρισε καὶ ἡ φανταστικὴ ἰδέα ποὺ ὁ καθένας ἔχει διὰ τὸν ἑαυτὸν του. Ὡστε ἐὰν ἀφαιρέσης τὸ καθένα ἀπὸ αὐτὰ ἀπὸ τὸ μυαλὸν σου, ὅλα γενικῶς αὐτὰ ποὺ σοῦ ἔρχονται εἶναι κούφιος θόρυβος ποὺ εἰς τὸ κενὸν ἤχηϊ. «Παῦσε λοιπὸν ἀπὸ τὴν ὄργην καὶ ἄφησε τὸν θυμόν»³⁸, διὰ νὰ ἀποφύγῃς τὴν ἐμπειρίαν τῆς ὄργῃς, «ποὺ φανερώνεται ἀπὸ τὸν οὐρανὸν ἔναντιὸν κάθε ἀσεβείας καὶ κακίας τῶν ἀνθρώπων»³⁹. Διότι ἐὰν θὰ ἠμπορέσης μὲ σὴφρονα λογισμόν νὰ ξεριζώσης τὴν πικρὰν ρίζαν τοῦ θυμοῦ, μαζὶ μὲ τὴν ἀρχὴν αὐτὴν πολλὰ ἀπὸ τὰ κακὰ θὰ ξεπαστρέψῃς. Διότι πράγματι ὁ δόλος καὶ ἡ ὑποψία, ἡ ἀπιστία καὶ ἡ κακοήθεια, ἡ ἐπιβουλή καὶ ἡ θρασύτης καὶ ὀλόκληρον τὸ σμῆνος ἀπὸ τέτοια κακὰ, εἶναι βλαστάρια αὐτῆς τῆς κακίας. Ἄς μὴ εἰσάγωμεν λοιπὸν ἓνα τόσον μεγάλον κακὸν εἰς τοὺς ἑαυτοὺς μας. Διότι εἶναι ἀρρώστια τῆς ψυχῆς, σκοτοδίνη τῶν λογισμῶν, ἀποξένωσις ἀπὸ τὸν Θεόν, ἀγνοια τῆς συγγενείας, ἀρχὴ πολέμου, ἐπισώρευσις συμφορῶν, πονηρὸς δαίμων ποὺ γεννᾶται εἰς τὰς ἰδίας τὰς ψυχὰς μας καὶ ποὺ, ὡσὰν ξεσίπωτος νοικάρης κυριαρχεῖ εἰς τὴν οἰκίαν μας καὶ ἀποκλείει τὴν εἴσοδον τοῦ ἀγίου Πνεύματος. Διότι ὅπου ὑπάρχουν ἔχθραι, μαλώματα, θυμοί, ἔριδες, ποὺ ἐμβάλλουν εἰς τὰς ψυχὰς ἀκαταπαύστους θορύβους, ἐκεῖ δὲν ἀναπαύεται τὸ πνεῦμα τῆς πραότητος. Ἀφοῦ πιστεῦσωμεν εἰς τὴν παραίνεσιν τοῦ μακαρίου Παύλου, «ὡς ἀπομακρύνωμεν ἀπὸ ἡμᾶς κάθε ὄργην καὶ θυμόν καὶ κραυγὴν μαζὶ μὲ κάθε κακίαν, καὶ ὡς γίνωμεν καλοὶ ὁ ἓνας πρὸς τὸν ἄλλον, καὶ εὐσπλαγχνικοί»⁴⁰, ἀναμένοντες τὴν μακαρίαν ἐλπίδα ποὺ ἔχει ἐπαγγελθῆ εἰς τοὺς πράους («διότι εὐτυχεῖς εἶναι οἱ πρᾶοι, διότι αὐτοὶ θὰ κληρονομήσουν τὴν γῆν») ⁴¹ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ποὺ εἶναι ὁ Κύριός μας. Εἰς αὐτὸν πρέπει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

40. Ἐφεσ. 4,31 - 32.

41. Ματθ. 5,5.

ΟΜΙΛΙΑ
ΚΑΤΑ ΜΕΘΥΟΝΤΩΝ

1. Κινεῖ μὲν με πρὸς τὸν λόγον τὰ ἑσπερινὰ θεάματα, κατέχει δέ μου πάλιν τὴν δομὴν καὶ ἀπαμβλύνει τὴν προθυμίαν τῶν προλαβόντων πόνων τὸ ἄκαρπον. Ἐπεὶ καὶ γεωργός, τῶν πρώτων αὐτῷ σπερμάτων μὴ ἐκφυέντων, δκηνηρότερός 5 ἔστι πρὸς τὸ δεύτερον ταῖς αὐταῖς ἀρούραις πάλιν ἐγκαταβάλλειν. Εἰ γὰρ ἐπὶ τοσαύταις παραινέσεσιν, ἃς ἔν τε τῷ προλαβόντι χρόνῳ παρακαλοῦντες ὑμᾶς οὐ διελίπομεν, καὶ ἐφεξῆς τῶν ἑπτὰ τούτων τῆς νηστείας ἑβδομάδων νυκτὸς καὶ ἡμέρας διαμαρτυρόμενοι ὑμῖν τὸ Εὐαγγέλιον τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ 10 οὐκ ἐπαυσάμεθα, οὐδὲν γέγονεν ὄφελος, ἐπὶ ποταῖς ἐλπίσι διαλεχθῶμεν σήμερον; Ὡ πόσας νύκτας εἰκῆ ἡγρυπνήσατε; πόσας ἡμέρας εἰκῆ συνηθροίσθητε; εἴ γε καὶ εἰκῆ. Ὁ γὰρ ἐν προκοπῇ γενόμενος ἀγαθῶν ἔργων, εἶτα παλινδρομήσας πρὸς τὴν ἀρχαίαν συνήθειαν, οὐ μόνον τὸν ἐπὶ τοῖς πεπονημέ- 15 νοις μισθὸν ἐζημιώθη, ἀλλὰ καὶ βαρυντέρας ἀξιοῦται τῆς κατακρίσεως, ὅτι γευσάμενος καλὸν Θεοῦ ῥῆμα καὶ γνώσεως μυστηρίων ἀξιωθεῖς, πάντα προέδωκεν, ἡδονῇ βραχεία δελεασθεῖς. «Ὁ μὲν γὰρ ἐλάχιστος συγγνωστός ἐστιν ἐλέους· δυνατοὶ δέ, φησί, δυνατῶς ἐτασθήσονται». Μία ἑσπέρα, καὶ 20 μία προσβολὴ τοῦ ἐχθροῦ πάντα τὸν πόνον ἐκεῖνον διέλυσε

ΟΜΙΛΙΑ
ENANTION ΑΥΤΩΝ ΠΟΥ ΜΕΘΟΥΝ

1. Τὸ ἑσπερινὸν θέαμα μὲ παρακινεῖ νὰ ὀμιλήσω, ἀλλὰ τὸ ἄκαρπον τῶν προηγουμένων κόπων συγκρατεῖ πάλιν τὴν ὄρμην μου καὶ ἀμβλύνει τὴν προθυμίαν μου. Διότι καὶ ὁ γεωργός, ὅταν ἡ πρώτη σπορὰ δὲν φυτρώσῃ, γίνεται περισσότερον διστακτικὸς διὰ νὰ σπείρῃ καὶ πάλιν εἰς τὰ ἴδια χωράφια. Ἐὰν δηλαδὴ μὲ τὰς τόσας πολλὰς προτροπὰς μὲ τὰς ὁποίας δὲν ἐπαύσαμεν νὰ σᾶς προτρέπωμεν κατὰ τὸν χρόνον ποῦ ἐπέρασε καὶ ἔαν κατὰ τὰς ἑπτὰ αὐτὰς ἑβδομάδας τῶν νηστειῶν δὲν ἐπαύσαμεν νὰ σᾶς κηρύσσωμεν νύκτα καὶ ἡμέραν τὸ Εὐαγγέλιον τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, δὲν προέκυψε κανένα κέρδος, μὲ ποίας ἐλπίδας θὰ ὀμιλήσωμεν σήμερα; Ὡ πόσας νύκτας ἀσκόπως ἔχετε ξαγρυπνήσει; Πόσας νύκτας ἀσκόπως δὲν ἔχετε συγκεντρωθῆ; Ἐὰν βέβαια καὶ ματαίως! Διότι αὐτὸς ὁ ὁποῖος ἐπρόκοψεν εἰς ἀγαθὰ ἔργα καὶ ἔπειτα ξαναεπέστρεψεν εἰς τὴν παλαιάν του συνήθειαν δὲν ἐζημιώθη μόνον τὸν μισθὸν δι' αὐτὰ ποῦ ἐκοπίασεν, ἀλλὰ καὶ εἶναι ἄξιος βαρυτέρας καταδίκης, διότι ἀφοῦ ἐδοκίμασε τὸν καλὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ ἠξιώθη νὰ γνωρίσῃ τὰ μυστήρια, ὅλα τὰ ἐπρόδωσε μὲ τὸ νὰ παρασυρθῆ ἀπὸ στιγμιαίαν ἡδονήν. Διότι «ὁ ἀδύνατος εἶναι ἄξιος συγχωρήσεως, οἱ ἰσχυροὶ ὁμως, λέγει, θὰ κριθοῦν αὐστηρῶς»¹. Ἐνα βράδυ καὶ μία προσβολὴ τοῦ ἐχθροῦ ἔχουν διαλύσει καὶ ἐξαφανίσαι ὅλον ἐκεῖνον τὸν μόχθον. Ποία προθυμία λοιπὸν διὰ τὸν τωρινὸν λόγον; Ὡστε καὶ θὰ ἐσιωποῦσα ἀκόμη, τὸ ἠξεύρετε καλά, ἔαν δὲν ἐφοβούμην τὸ παράδειγμα τοῦ

καὶ ἠφάνισε. Ποία οὖν προθυμία τοῦ νῦν λόγου; Ὡστε κἂν ἐ-
 σιώπησα, εὖ ἴστε, εἰ μὴ ἐφοβούμην τὸ ὑπόδειγμα τοῦ Ἰερεμίου,
 ὃς πρὸς ἀπειθῆ λαὸν φθέγγεσθαι μὴ βουλόμενος, ἔπαθεν ἐκεῖνα
 ἅπερ αὐτὸς διηγήσατο· ὅτι ἐγένετο αὐτῷ πῦρ ἐν τοῖς ἐγκάτοις,
 5 καὶ παρεῖτο πάντοθεν καὶ οὐκ ἠδύνατο φέρειν. Γυναῖκες ἀκό-
 λαστοι, ἐπιλαθόμεναι τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ, τοῦ πυρὸς τοῦ αἰωνίου
 καταφρονήσασαι, ἐν ἡμέρᾳ τοιαύτῃ, ὅτε αὐτὰς ἐχρῆν διὰ τὴν
 ἀνάμνησιν τῆς ἀναστάσεως καθῆσθαι ἐν τοῖς οἴκοις, καὶ ἐν-
 νοιαν λαμβάνειν τῆς ἡμέρας ἐκείνης, καθ' ἣν ἀνοιγῆσονται
 10 μὲν οἱ οὐρανοί, ἐπιφανήσεται δὲ ἡμῖν ὁ κριτὴς ἐξ οὐρανῶν,
 καὶ σάλπιγγες Θεοῦ, καὶ ἀνάστασις νεκρῶν, καὶ κρίσις δικαία,
 καὶ ἀντίδοσις ἐκάστῳ κατὰ τὸ ἔργον αὐτοῦ· ἀντὶ τοῦ ταῦτα ἔχειν
 ἐν τοῖς διαλογισμοῖς καὶ καθαίρειν μὲν ἑαυτῶν τὰς καρδίας
 ἀπὸ πονηρῶν ἐνθυμήσεων, ἐξαλείφειν δὲ τοῖς δάκρυσιν τὰ προ-
 15 ἠμαρτημένα, ἐτοιμάζεσθαι δὲ πρὸς τὴν ἀπάντησιν τοῦ Χριστοῦ
 κατὰ τὴν μεγάλην ἡμέραν τῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ, ἀποσεισάμεναι
 τὸν ζυγὸν τῆς δουλείας τοῦ Χριστοῦ, ῥίψασαι ἀπὸ τῶν κεφαλῶν
 τὰ τῆς εὐσχημοσύνης καλύμματα, καταφρονήσασαι τοῦ Θεοῦ,
 καταφρονήσασαι τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ, καταναισχνυτήσασαι
 20 πάσης ἄρρενος ὄψεως, σοβοῦσαι τὰς κόμας, σύρουσαι τοὺς χι-
 τῶνας, («καὶ τοῖς ποσὶν ἅμα παίζουσαι»), ὀφθαλμῶ ἀσελεγεῖ,
 γέλωτι ἐκκεχυμένῳ πρὸς ὄρχησιν ἐκμανεῖσαι, πᾶσαν νέων ἀκο-
 λασίαν ἐφ' ἑαυτὰς προσκαλοῦμεναι, ἐν τοῖς πρὸ τῆς πόλεως μαρ-
 τυρίοις χοροὺς συστησάμεναι, ἐργαστήριον τῆς οἰκείας αὐτῶν
 25 ἀσχημοσύνης τοὺς ἡγιασμένους τόπους πεποιήνται. Ἐμίαναν
 μὲν τὸν ἀέρα τοῖς ἄσμασι τοῖς πορνικοῖς, ἐμίαναν δὲ τὴν γῆν
 τοῖς ἀκαθάρτοις ποσίν, ἣν ἐν ταῖς ὄρχήσεσι κατεκρότησαν,

Ἰερεμίου, ὁ ὁποῖος ἐπειδὴ δὲν ἠθέλησε νὰ ὁμιλήσῃ εἰς λαὸν ἀνυπάκουον, ἔπαθεν αὐτὰ τὰ ὁποῖα μᾶς διηγεῖται ὁ ἴδιος, ὅτι δηλαδὴ ἀναψε φωτιὰν εἰς τὰ ἔγκατά του καὶ ἀπὸ παντοῦ ἔλυωνε καὶ δὲν ἤμποροῦσε νὰ ἀνθῆξῃ². Γυναῖκες διεστραμμένα ἐξέχασαν τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ καὶ περιεφρόνησαν τὴν αἰωνίαν φωτιάν, εἰς ἡμέραν τέτοιαν, ὅποτε ἔπρεπεν αὐταὶ λόγῳ τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα νὰ κάθωνται εἰς τὰ σπίτια καὶ νὰ στοχάζωνται τὸ νόημα τῆς ἡμέρας ἐκείνης, κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ ἀνοιγοῦν οἱ οὐρανοὶ καὶ θὰ φανερωθῇ ἐνώπιόν μας ὁ κριτὴς ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς καὶ θὰ ἠχήσουν αἱ σάλπιγγες τοῦ Θεοῦ, καὶ θὰ γίνῃ ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν καὶ ἡ δικαία κρίσις καὶ ἡ ἀπόδοσις εἰς τὸν καθένα σύμφωνα μὲ τὰ ἔργα του. Ἄντι νὰ ἔχουν αὐτὰ εἰς τὸ μυαλὸν τους καὶ νὰ καθαρίζουν τὰς καρδίας των ἀπὸ τὰς πονηρὰς ἐνθυμήσεις καὶ νὰ ἐξαλείφουν μὲ δάκρυα τὰ ὅσα προηγουμένως ἠμάρτησαν, καὶ νὰ ἐτοιμάζωνται διὰ νὰ συναντήσουν τὸν Χριστὸν κατὰ τὴν μεγάλην ἡμέραν τῆς παρουσίας του, αὐταὶ ἀπετίναξαν τὸν ζυγὸν τῆς δουλείας τοῦ Χριστοῦ, ἔβγαλαν ἀπὸ τὰ κεφάλια των τὰ καλύμματα τῆς κοσμιότητος. Περιεφρόνησαν τὸν Θεόν, περιεφρόνησαν τοὺς ἀγγέλους του, ἔχασαν κάθε ἐντροπήν εἰς τοὺς ἀνδρας. Καὶ μὲ ἐπιδεικτικὸν τῖναγμα τῶν μαλλιῶν σύρουσαι τὰ ἐνδύματα καὶ συγχρόνως παίζουσαι προκλητικῶς μὲ τὰ πόδια των³, μὲ μάτια λάγνα, μὲ γέλιο σπαρταριστό, ἔχουν ξετρελλαθῆ διὰ χορὸν προκαλοῦσαι ἔτσι διὰ τοὺς ἑαυτοὺς των κάθε εἴδους ἀκολασίαν τῶν νέων. Καὶ ἀκόμη ἔστησαν χοροὺς εἰς τὰ μαρτύρια ποῦ εἶναι ἐμπρὸς ἀπὸ τὴν πόλιν καὶ μετέβαλαν τοὺς ἁγιασμένους τόπους εἰς ἐργαστήριον τῆς ἰδικῆς των αἰσχύροτης. Ἐμόλυναν τὸν ἀέρα μὲ πορνικὰ τραγούδια. Ἐμόλυναν τὴν γῆν μὲ τὰ ἀκάθαρτα πόδια, τὴν ὁποίαν κατεπάτησαν μὲ τοὺς χοροὺς. Ἐδημιούργησαν θέαμα εἰς τὸ πλῆθος τῶν νεαρῶν

3. Ἡσ. 3,16.

θέατρον ἐανταῖς νεανίσκων ὄχλον περιστησάμεναι, σοβάδες ὄντως καὶ παράφοροι παντελῶς, μανίας οὐδεμίαν ὑπερβολὴν ἀπολείπουσαι. Ταῦτα πῶς μὲν σιωπήσω; πῶς δὲ κατ' ἀξίαν δόξωμαι; Οἶνος ἡμῖν τῶν ψυχῶν τούτων τὴν ζημίαν ἐποίησεν
 5 οἶνος, τὸ παρὰ Θεοῦ δῶρον εἰς παραμυθίαν τῆς ἀσθενείας δεδομένον τοῖς σωφρονοῦσιν, ὄπλον δὲ νῦν γενόμενον ἀκολασίας τοῖς ἀσελγαίνουσι.

2. Μέθη, ὁ ἀσθαίρετος δαίμων, ἐξ ἡδονῆς ταῖς ψυχαῖς ἐμβαλλόμενος, μέθη, κακίας μήτηρ, ἀρετῆς ἐναντίωσις, τὸν
 10 ἀνδρεῖον δειλὸν ἀποδείκνυσι, τὸν σώφρονα ἀσελγῆ· δικαιοσύνην οὐκ οἶδε, φρόνησιν ἀναιρεῖ. Ὡσπερ γὰρ ὕδωρ πολέμιόν ἐστι πυρὶ, οὕτως ἀμετρία οἶνον λογισμὸν κατασβέννυσι. Διόπερ ὠκνονν τι λέγειν κατὰ μέθης, οὐχ ὡς περὶ μικροῦ τινος κακοῦ ἢ παροφθῆναι ἀξίου, ἀλλ' ὡς οὐδὲν ὄφελος παρεχομένου τοῦ
 15 λόγου. Εἰ γὰρ ὁ μεθύων παραφρονεῖ καὶ ἐσκοτώται, εἰκῆ ῥαψωδεῖ ὁ ἐπιπλήττων τῷ μὴ ἀκούοντι. Τίσιν οὖν διαλεχθῶμεν; εἴπερ ὁ μὲν χρήζων τῆς παραιέσεως, οὐκ ἀκούει τῶν λεγομένων· ὁ δὲ σωφρονῶν καὶ νήφων οὐ δεῖται τῆς ἐκ τοῦ λόγου βοηθείας, καθαρεύων τοῦ πάθους. Τί οὖν χρήσομαι τοῖς παροῦσιν, εἰ καὶ
 20 ὁ λόγος ἀχρηστος καὶ ἡ σιωπὴ ἄπορος; Παρίδωμεν τὴν ἐπιμέλειαν; Ἄλλ' ἐπικίνδυνος ἢ ἀμέλεια. Ἄλλὰ φθέγξομαί τι κατὰ τῶν μεθύόντων; Ἄλλ' εἰς νεκρὰς ἀκοὰς ἐνηχοῦμεν. Μή ποτε οὖν ὡς ἐπὶ τῶν λοιμικῶν νοσημάτων, οἳ τῶν σωμάτων θεραπευταὶ τοὺς μὲν ὑγιαίνοντας τοῖς προφυλακτικοῖς βοηθή-
 25 μασιν ἀσφαλίζονται, τοῖς δὲ κεκρατημένοις ὑπὸ τοῦ πάθους οὐκ ἐγχειροῦσιν, οὕτω καὶ ὑμῖν ἐξ ἡμισείας ἔχει ὁ λόγος τὸ χρήσιμον· φυλακὴν ὑποδεικνὺς τοῖς ἀπαθέσιν, οὐκ ἀπαλλαγὴν καὶ ἴασιν τοῖς ὑπὸ τοῦ πάθους κεκρατημένοις.

πού τούς περιεστοίχισαν· πράγματι αὐθάδεις καὶ τρελλοὶ ὀλότελα, δὲν παρέλειψαν καμμίαν ἀπὸ τὰς ὑπερβολικὰς μανίας. Πῶς νὰ τὰ ἀποσιωπήσω αὐτά; Καὶ πῶς νὰ κλαύσω ἐπαξίως; Τὸ κρασί σᾶς ἐπροκάλεσε τὴν ζημίαν τῶν ψυχῶν αὐτῶν. Τὸ κρασί πού ἐδόθη ὡς δῶρον εἰς τοὺς ἐγκρατεῖς ἀπὸ τὸν Θεὸν διὰ τὴν θεραπείαν τῆς ἀρρώστιας τῶρα ἐγίνετο ὄργανον ἀκολασίας εἰς τοὺς ἀσελεγεῖς.

2. Ἡ μέθη εἶναι ὁ θεληματικὸς δαίμων, ὁ ὁποῖος μὲ τὴν ἡδονὴν ἐμβαίνει εἰς τὰς ψυχάς. Ἡ μέθη εἶναι ἡ μητέρα τῆς κακίας, εἶναι ἡ ἀντίθεσις κατὰ τῆς ἀρετῆς· κάμνει τὸν γενναῖον δειλὸν καὶ τὸν ἐγκρατῆ ἀσελεγή. Δὲν γνωρίζει τὸ δίκαιον, ἀθετεῖ τὴν σύνεσιν. Διότι ὅπως τὸ νερὸν εἶναι ἐχθρὸς τῆς φωτιᾶς, ἔτσι ἡ ἄμετρος χρῆσις τοῦ κρασιοῦ, σβήνει τὸν λογισμόν. Διὰ τοῦτο ἐδίσταζα νὰ ὁμιλήσω ἐναντίον τῆς μέθης· ὄχι διότι εἶναι δῆθεν μικρὸν κακὸν ἢ ἄξιον νὰ τὸ παραβλέψῃ κανεὶς, ἀλλὰ διότι κανένα ὄφελος δὲν προσφέρει ὁ λόγος. Διότι ἐὰν ὁ μέθυσος γίνεται τρελλὸς καὶ ἀποτυφλώνεται εἰς τὰ χαμένα ἀπαγγέλλει ραφωδίας εἰς αὐτὸν πού δὲν ἀκούει αὐτὸς πού τὸν μαλώνει. Λοιπὸν πρὸς ποίους νὰ διαλεχθῶ; Ἐὰν αὐτὸς ὁ ὁποῖος ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ τὰς παραινέσεις δὲν ἀκούῃ αὐτὰ πού λέγονται, ἐνῶ ὁ ἐγκρατὴς καὶ νηφάλιος ἐπειδὴ εἶναι καθαρὸς ἀπὸ τὸ πάθος δὲν χρειάζεται τὴν βοήθειαν τοῦ λόγου, πῶς λοιπὸν θὰ μεταχειρισθῶ τοὺς παρόντας, ὅταν καὶ ὁ λόγος εἶναι ἄχρηστος καὶ ἡ σιωπὴ ἀνωφελής; Νὰ ἀμελήσωμεν; Ἄλλ' ἡ ἀμέλεια εἶναι ἐπικίνδυνος. Θὰ εἴπωμεν κάτι ἐναντίον αὐτῶν οἱ ὁποῖοι μεθοῦν; Ἄλλὰ θὰ φωνάξωμεν εἰς αὐτιὰ νεκρά. Ἴσως λοιπὸν, ὅπως εἰς τὰ λοιμώδη νοσήματα οἱ ἰατροὶ τῶν σωμάτων τοὺς μὲν ὑγιεῖς ἀσφαλιζοῦν μὲ προληπτικὰ μέτρα, τοὺς δὲ κατεχομένους ἀπὸ τὴν ἀρρώστιαν δὲν ἐπιχειροῦν νὰ τοὺς θεραπεύσουν, ἔτσι καὶ εἰς ἡμᾶς κατὰ τὸ ἥμισυ ὁ λόγος εἶναι χρήσιμος, μὲ τὸ νὰ ὑποδεικνύῃ προφύλαξιν εἰς αὐτούς· πού δὲν ἔχουν τὸ πάθος καὶ τὴν μὴ ἀπαλλαγὴν καὶ θεραπείαν εἰς αὐτούς, οἱ ὁποῖοι κυριαρχοῦνται ἀπὸ τὸ πάθος.

3. *Τίνι διενήνοχας τῶν ἀλόγων, ὦ ἄνθρωπε; Οὐδὲ τῆ δω-
 ρεᾶ τοῦ λόγου, ἦν λαβὼν παρὰ τοῦ κτίσαντός σε, ἄρχων καὶ
 κύριος ἐγένου πάσης τῆς κτίσεως; Ὁ τοίνυν ἀφελόμενος ἑαυτοῦ
 τὴν φρόνησιν διὰ τῆς μέθης, «Παρασυνεβλήθη τοῖς κτήνεσι
 5 τοῖς ἀνοήτοις, καὶ ὠμοιώθη αὐτοῖς». Μᾶλλον δὲ καὶ τῶν βο-
 σκημάτων φαίην ἂν ἔγωγε ἀλογωτέρους εἶναι τοὺς ἐν τῆ μέθῃ,
 εἴπερ τὰ μὲν τετράποδα πάντα καὶ τὰ θηρία τεταγμένας ἔχει
 τὰς πρὸς τὴν μίξιν ὁρμάς, οἱ δὲ ὑπὸ τῆς μέθης τὴν ψυχὴν κατε-
 χόμενοι καὶ τὸ σῶμα τῆς παρὰ φύσιν θερμοτήτος ἀναπλήσαντες,
 10 πάντα καιρὸν καὶ πᾶσαν ὥραν πρὸς τὰς ἀκαθάρτους καὶ ἀσχή-
 μονας συμπλοκάς καὶ ἡδονὰς συναυνοῦνται. Καὶ οὐδὲ τοῦτο μόνον
 τὴν ἀλογίαν αὐτοῖς ἐμποιεῖ, ἀλλὰ καὶ ἡ τῶν αἰσθήσεων παρα-
 τροπή, χεῖρονα παντὸς κτήνους ἀποδείκνυσι τὸν μεθύοντα.
 Ποῖον γὰρ βόσκημα οὕτω παραβλέπει καὶ οὕτω παρακούει ὡς
 15 ὁ μεθύων; Οὐκ ἀγνοοῦσι μὲν τοὺς οἰκειοτάτους, προστρέχουσι
 δὲ πολλάκις τοῖς ἄλλοτρίοις ὡς τοῖς συνήθεσιν; Οὐδὲ τὰς σκιάς
 διατηδῶσι πολλάκις ὡς ὄχετους ἢ φάραγγας; Ἦχων δὲ αὐ-
 τοῖς καὶ ψόφων, οἷονεὶ θαλάσσης κυμαιοῦσης, τὰ ὦτα πεπλή-
 ρωται, ἡ δὲ γῆ πρὸς τὸ ὄρθιον διανίστασθαι δοκεῖ καὶ τὰ ὄρη
 20 περιτρέχειν ἐν κύκλῳ. Οὗτοι ποτὲ μὲν γελῶσιν ἄπαιστα, ποτὲ
 δὲ ὀδυνῶνται καὶ κλαίουσιν ἀπαρηγόρητα. Καὶ νῦν μὲν θρασεῖς
 εἰσι καὶ ἀπτόητοι, νῦν δὲ κατάφοβοι καὶ δειλοί. Τούτοις ἕπνοι
 μὲν βαρεῖς καὶ δυσανάφοροι καὶ πνιγώδεις καὶ τῷ ὄντι θανά-
 του γείτονες, αἱ δὲ γρηγορήσεις τῶν ἕπνων ἀναισθητότεραι. Ἐν-
 25 ἕπνιον γὰρ αὐτοῖς ἐστὶν ὁ βίος, οἷ γε ἰμάτιον οὐκ ἔχοντες, οὐδὲ
 τί φάγωσιν εἰς τὴν ἀδριον, βασιλεύουσι καὶ στρατοπέδων ἄρ-
 χουσιν ἐν τῆ μέθῃ καὶ πόλεις οἰκοδομοῦσι καὶ χρήματα δια-
 νέμουσι. Τοιούτων φαντασιῶν καὶ ἀπάτης τσαυτῆς περιζέων*

3. Κατὰ τί διαφέρεις ἀπὸ τὰ ἄλογα ζῶα, ὦ ἄνθρωπε; Ὅχι κατὰ τὴν δωρεάν τοῦ λογικοῦ, τὴν ὁποίαν ἀφοῦ ἔλαβες ἀπὸ τὸν κτίστην σου, ἔγινες ἄρχων καὶ κύριος ὀλοκλήρου τῆς κτίσεως; Αὐτὸς λοιπὸν ποῦ μὲ τὴν μέθην ἀφήρεσεν ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν του τὴν σύνεσιν «ἔγινεν ὅμοιος μὲ τὰ ἀνόητα κτήνη»⁴. Ἡ καλύτερα θὰ ἤμποροῦσα νὰ εἶπω ἐγὼ ὅτι αὐτοὶ ποῦ εὐρίσκονται εἰς μέθην εἶναι πιὸ ἄλογοι καὶ ἀπὸ αὐτὰ ἀκόμη τὰ βοσκήματα. Διότι ὅλα τὰ τετράποδα καὶ τὰ θηρία ἔχουν καθωρισμένην καὶ σταθεράν τὴν ἐποχὴν τοῦ ζευγαρώματος, αὐτοὶ ὅμως οἱ ὁποῖοι κρατοῦν τὴν ψυχὴν ὑπὸ τὴν μέθην καὶ ἔχουν γεμίσει τὸ σῶμα ἀπὸ τὴν ἀφύσικον θερμότητα, ὅλον τὸν καιρὸν καὶ ὅλας τὰς ὥρας παρορμοῦνται πρὸς τὰς ἀκαθάρτους καὶ αἰσχρὰς συνουσίας καὶ ἡδονὰς. Καὶ δὲν εἶναι μόνον αὐτὸ ποῦ τοὺς ἐμβάλλει τὸν παραλογισμόν, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκτροπὴ τῶν αἰσθήσεων ἀποδεικνύει χειρότερον ἀπὸ κάθε κτῆνος αὐτὸν ποῦ μεθᾶ. Διότι ποῖον ζῶον παραβλέπει ἔτσι καὶ παρακούει ἔτσι, ὅπως αὐτὸς ὁ ὁποῖος μεθᾶ; Δὲν ἀγνοοῦν μὲν αὐτοὺς ποῦ τοὺς εἶναι πολὺ οἰκεῖοι ἀλλὰ πολλὰς φορὰς σπεύδουν πρὸς τοὺς ξένους, ὡσὰν εἰς τοὺς γνωστούς των; Δὲν πηδοῦν πολλὰς φορὰς τὰς σκιὰς τῶν πραγμάτων, ὡσὰν νὰ πηδοῦν αὐλάκια καὶ χάσματα; Τὰ αὐτιά των ἔχουν πληρωθῆ ἀπὸ ἤχους καὶ θορύβους, ὡσὰν νὰ κυματίζῃ θάλασσα. Ἡ γῆ τοὺς φαίνεται νὰ σηκώνεται ὀρθία καὶ τὰ βουνὰ νὰ περιτριγυρίζουν. Αὐτοὶ ἄλλοτε μὲν γελοῦν ἀκατάπαυστα, ἄλλοτε δὲ θλίβονται καὶ κλαίουν ἀπαρηγόρητα. Καὶ ἄλλοτε μὲν εἶναι θρασεῖς καὶ ἄφοβοι, ἄλλοτε δὲ φοβισμένοι καὶ δειλοί. Ὁ ὕπνος των εἶναι βαρὺς καὶ δύσφορος καὶ πνιγερός καὶ πράγματι γείτων τοῦ θανάτου, ἡ δὲ ἐγρήγορσις εἶναι χειρότερα τοῦ ὕπνου. Δι' αὐτοὺς δηλαδὴ ἡ ζωὴ εἶναι ὄνειρον. Αὐτοὶ οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχουν οὔτε ἔνδυμα, οὔτε τί νὰ φάγουν τὴν ἐπαύριον, εἰς τὴν κατάστασιν τῆς μέθης βασιλεύουν καὶ κυβερνοῦν στρατοὺς, κτίζουν πόλεις καὶ μοιράζουσι χρήματα. Μὲ τέτοιαις καὶ τόσαις φαντασιώσεις καὶ ψευδαπάτας γεμίζει τὰς

ὁ οἶνος τὰς καρδίας αὐτῶν πληροῖ. Ἔτεροι δὲ εἰς τὰ ἐναντία
 περιᾶγονται πάθη. Δυσέλπιδές εἰσι καὶ κατηφεῖς καὶ ὀδυνηροὶ
 καὶ δακρυώδεις καὶ ψοφοδεεῖς καὶ εὐπτόητοι. Ὁ αὐτὸς οἶνος
 ἐν διαφόροις σωματίων ἕξει, διάφορα τὰ πάθη ταῖς ψυχαῖς
 5 ἐργαζόμενος. Οἷς μὲν γὰρ ἂν διάχυσιν τοῦ αἵματος ἐμποιή-
 σας πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν ἐξανθήσῃ, φαιδρὸς καὶ ἠδεῖς καὶ γεγα-
 νομένους αὐτοὺς ἀποδείκνυσιν, ὧν δ' ἂν ὑπὸ τοῦ βάρους κατα-
 πιλήσῃ τὴν ἕξιν, συστέλλων αὐτῶν καὶ καταπιέζων τὸ αἷμα, πρὸς
 τὴν ἐναντίαν αὐτοὺς περιάγει διάθεσιν. Καὶ τί δεῖ λέγειν τῶν
 10 λοιπῶν παθῶν τὸν ὄχλον; τὰς δυσκολίας τοῦ ἥθους; τὸ εὐπαρό-
 ξυντον; τὸ μεμψίμοιρον; τὸ δξύρροπον τῆς ψυχῆς; τὴν κραυγὴν;
 τὸν θόρυβον; τὸ πρὸς πᾶσαν ἀπάτην εὐπαράγωγον; τὸ πρὸς τὰς
 ὀργὰς ἀταμίευτον;

4. Ἡ δὲ πρὸς τὰς ἡδονὰς ἀκρασία, ἀντικρως, ὥσπερ
 15 ἐκ πηγῆς τοῦ οἴνου φέρεται καὶ συνεισπίπτει τῷ ἀκράτῳ τῆς
 ἀσελγείας ἢ νόσος, πᾶσαν βοσκημάτων μανίαν ἐπὶ τὸ θῆλυ
 δευτέραν τῆς τῶν μεθύοντων ὕβρεως ἀποφαίνουσα, εἶπερ τὰ
 μὲν ἄλογα γνωρίζει τοὺς ὄρους τῆς φύσεως, οἱ δὲ μεθύοντες ἐν
 ἄρρηνι μὲν τὸ θῆλυ, ἐν δὲ τῷ θήλει τὸ ἄρρην ἐπιζητοῦσιν. Οὐ-
 20 δὲ ἐπεξελθεῖν τῷ λόγῳ ῥᾶδιον πᾶσι τοῖς ἐκ τῆς μέθης δεινοῖς.
 Αἱ μὲν οὖν ἐκ τοῦ λοιμοῦ βλάβαι χρόνῳ ἐγγίνονται τοῖς ἀνθρώ-
 ποις, κατὰ μικρὸν τοῦ ἀέρος τὴν παρ' ἑαυτοῦ φθορὰν ἐντιθέν-
 τος τοῖς σώμασιν, αἱ δὲ παρὰ τοῦ οἴνου εὐθὺς συνεισπίπτουσιν.
 Οὕτω γὰρ τὴν ψυχὴν ἀπολωλότες, ὡς ὑπὸ πάσης κηλίδος εἶναι
 25 κατεστιγμένοι, ἔτι καὶ αὐτὴν τοῦ σώματος τὴν ἕξιν προσδια-
 φθείρονται, οὐ μόνον τῇ ὑπερβολῇ τῶν ἡδονῶν ἐξοιστροουσῶν
 ἐπὶ λαγνείας ἐκτετηκότες καὶ διαρρέοντες, ἀλλὰ καὶ αὐτῷ τῷ
 ὄγκῳ πεπλαδηκὸς καὶ βρυῶδες καὶ τοῦ ζωτικῆς τόνου λελυμένον

καρδίας των τὸ κρασί πού βράζει μέσα των. Ἄλλοι δὲ περιπίπτουν εἰς τὰ ἀντίθετα πάθη. Εἶναι ἀπελπισμένοι καὶ κατηφεῖς, θλιβεροὶ καὶ δακρύβρεκτοι, εἰς τὸ ἔπακρον δειλοὶ καὶ φοβιτσαρήδες. Τὸ ἴδιον κρασί εἰς διαφορετικὰς καταστάσεις σωμάτων προκαλεῖ διαφορετικὰ τὰ πάθη εἰς τὰς ψυχάς. Αὐτοὺς δηλαδή εἰς τοὺς ὁποίους προκαλεῖ τὴν διάχυσιν τοῦ αἵματος νὰ φθάσῃ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν, τοὺς κάμνει χαρωποὺς, εὐχαρίστους καὶ χαρούμενους. Αὐτοὺς ὁμως τῶν ὁπίων τὴν διάθεσιν συμπιέζει κάτω ἀπὸ τὸ βᾶρος μὲ τὸ νὰ συστέλλῃ καὶ συμπυκνῶνῃ τὸ αἷμα, τοὺς ὀδηγεῖ εἰς τὴν ἀντίθετον κατάστασιν. Ἄλλὰ διατί πρέπει νὰ ὁμιλήσωμεν διὰ τὰς ἐνοχλήσεις τῶν ὑπολοίπων παθῶν; Τὰς δυστροπίας, τὴν εὐκολον ὀργὴν, τὴν μεμψιμοιρίαν, τὴν εὐκολον ἀλλαγὴν τῆς ψυχῆς, τὰς κραυγὰς, τὴν ταραχὴν, τὴν εὐκολίαν διὰ κάθε ἀπατεωνίαν, τὴν ἀσυγκράτητον ὀργὴν;

4. Ἡ δὲ ἀκράτεια πρὸς τὰς ἡδονὰς προέρχεται κατ' εὐθείαν ἀπὸ τὸ κρασί, ὡσάν ἀπὸ πηγὴν. Εἰς τὸν ἀκρατῆ εἰσβάλλει καὶ ἡ ἀρρώστια τῆς ἀσελγείας, ἡ ὁποία ἐκδηλῶνει τὴν κάθε βοσκηματώδη μανίαν πρὸς τὸ θηλυκὸν ὡς δευτέραν ὕβριν αὐτῶν, οἱ ὁποῖοι μεθοῦν. Ἀκόμη καὶ τὰ ζῶα γνωρίζουν καὶ συμπεριφέρονται σύμφωνα μὲ τοὺς φυσικοὺς νόμους, ἐνῶ οἱ μέθυστοι ἀναζητοῦν τὴν θηλείαν εἰς τὸν ἄρρενα καὶ τὸν ἄρρενα εἰς τὴν θηλείαν. Δὲν εἶναι εὐκολον ὁ λόγος νὰ διεξέλθῃ ὄλα τὰ δεινὰ τῆς μέθης. Αἱ βλάβαι λοιπὸν ἀπὸ τὴν πανώλην μὲ τὸν χρόνον γεννῶνται εἰς τοὺς ἀνθρώπους, διότι ὁ ἀέρας ὀλίγον κατ' ὀλίγον προκαλεῖ τὴν ἐξ αὐτοῦ φθορὰν εἰς τὰ σώματα, αἱ βλάβαι ὁμως ἀπὸ τὸ κρασί συγχρόνως εἰσορμοῦν μαζί μ' αὐτὸ εἰς τὸν ὀργανισμόν. Καὶ ἔτσι ἀφοῦ χάσουν τὴν ψυχὴν καὶ γίνουν κατάστικτοι ἀπὸ κάθε κηλῖδα, διαφθείρουν ἐπὶ πλέον καὶ τὴν ἴδιαν τὴν ὑγείαν τοῦ σώματος. Διότι ἔχουν λυώσει καὶ καταρρέουν ὄχι μόνον ἀπὸ τὰς ὑπερβολικὰς ἡδονὰς πού μανιωδῶς παρφορμοῦν εἰς τὴν λαγνείαν, ἀλλὰ καὶ λόγῳ αὐτοῦ τοῦ βάρους φέρουν τὸ σῶμα πλαδαρὸν καὶ χαῦνον καὶ ἐστερημένον

τὸ σῶμα φέροντες. Τούτων πελιδνοὶ οἱ ὀφθαλμοί, ὑπωχρος δὲ
 ἢ ἐπιφάνεια, πνεῦμα προσεστηκός, γλῶσσα παρειμένη καὶ
 κραυγὴ ἄσημος, ἀκροσφαλεῖς οἱ πόδες καθάπερ οἱ τῶν παί-
 δων, ἐκκρίσεις δὲ τῶν περιττωμάτων αὐτόματοι ὡσπερ ἀπὸ
 5 ἀψύχων ῥέουσαι. Ἐλεεινοὶ τῆς τρυφῆς, ἐλεεινότεροι τῶν ἐν
 πελάγει χειμαζομένων, οὓς ἄλλα ἐξ ἄλλων διαδεχόμενα καὶ
 ἐπιβαπτίζοντα κύματα ἀναφέρειν οὐκ ἐπιτρέπει τοῦ κλύδωνος.
 Οὕτω δὴ καὶ τούτων αἱ ψυχαὶ ὑποβρυχιοὶ φέρονται βεβα-
 πτισμένοι τῷ οἴνῳ. Διόπερ ὡς τὰ χειμαζόμενα πλοῖα ἐπειδὴν
 10 ὑπέραντλα γένηται, ἀναγκαίως τῇ ἐκβολῇ τοῦ φόρτου κομφί-
 ζεται, οὕτω καὶ τούτοις ἀναγκαῖοι τῶν βαρυνόντων αἱ ἀποθέ-
 σεις. Ἐμοῦντες γὰρ καὶ ἀποβλύζοντες, μόλις ἐλευθεροῦνται
 τοῦ βάρους, τοσοῦτον τῶν δυσπλοούντων ἐλεεινότεροι, ὅσον
 οἱ μὲν ἀνέμους καὶ θάλασσαν καὶ τὰς ἕξωθεν ἀνάγκας ἐπαιτι-
 15 ῶνται, οἱ δὲ ἀθθαίρετον ἐπισπῶνται τὸν ἐκ τῆς μέθης χει-
 μῶνα. Ὁ δαιμονῶν, ἐλεεινός· ὁ δὲ μεθύων, τὰ αὐτὰ πάσχων,
 οὐδὲ τοῦ ἐλεεῖσθαι ἄξιος, ἀθθαίρετῳ δαίμονι προσπαλαίων.
 Οἱ καὶ μέθης συντιθέασι φάρμακα, οὐχὶ τὸ μὴ παθεῖν τι δει-
 νὸν ἀπὸ τοῦ οἴνου, ἀλλὰ τὸ μὴ διαλείπειν μεθύοντες μηχανώ-
 20 μενοι. Ὀλίγη μὲν γὰρ αὐτοῖς ἡ ἡμέρα, μικρὰ δὲ ἡ νύξ καὶ ἡ
 χειμέριος, πρὸς γε τὸν τοῦ πότου χρόνον. Τέλος δὲ οὐκ ἔστι τοῦ
 κακοῦ. Αὐτὸς γὰρ ἑαυτὸν ὁ οἶνος ἐπὶ τὸ πλεῖον προάγει. Οὐ
 γὰρ τὴν χρεῖαν παραμυθεῖται, ἀλλ' ἐτέρου πότου χρεῖαν ἀπα-
 ραίτητον ἐμποιεῖ, ἐκκαίων τοὺς μεθύοντας καὶ ἀεὶ πρὸς τὴν
 25 τοῦ πλείονος ἔφεσιν προκαλούμενος. Ἀπλήρωτον δὲ τοῦ πίνειν
 τὴν ὄρεξιν ἔχειν ἐπινοοῦντες, τὸ ἐναντίον πάσχουσιν ἢ προή-

ἀπὸ τὸν ζωτικὸν τόνον καὶ ξεχαρβαλωμένον. Τὰ μάτια των εἶναι μαυροκίτρινα, τὸ πρόσωπον ὑπὸχλωμον, ἡ ἀναπνοὴ ἀποκρουστική, ἡ γλῶσσα ἀσυνάρτητος καὶ ἡ φωνὴ των ἀναρθρος καὶ ἀσαφής. Τὰ πόδια των ἀσταθῆ ὅπως εἶναι τῶν μικρῶν παιδιῶν καὶ αἱ κενώσεις τῶν περιττωμάτων γίνονται αὐτόματα ὡσάν ἀπὸ ἄψυχα. Οἱ ἐλεινοὶ τῆς ἡδονικῆς ζωῆς εἶναι πιὸ ἀξιοθρήνητοι ἀπὸ αὐτοὺς οἱ ὅποιοι χειμάζονται εἰς τὰ πελάγη, πού τὰ κύματα τῆς τρικυμίας ἐρχόμενα τὸ ἕνα κατόπιν τοῦ ἄλλου δὲν τοὺς ἐπιτρέπουν νὰ συνέλθουν. Ἔτσι τώρα καὶ αἱ ψυχαὶ αὐτῶν ὀδηγοῦνται πρὸς τὸ βάθος, πνιγμένοι μὲ τὸ κρασί. Διότι ὅπως ἀκριβῶς τὰ πλοῖα, πού ταλαιπωροῦνται ἀπὸ τὴν τρικυμίαν, ὅταν καταπλημμυρίσουν ἀπὸ τὰ νερά, ἀνακουφίζονται κατ' ἀνάγκην μὲ τὴν ἀπόρριψιν τοῦ φορτίου, ἔτσι καὶ δι' αὐτοὺς εἶναι ἀναγκαῖαι αἱ ἀποβολαὶ τῶν πραγμάτων πού τοὺς βαρύνουν. Μόλις καὶ μετὰ βίας δηλαδὴ ἀπελευθερώνονται ἀπὸ τὸ βάρος μὲ τὰς ἐκχύσεις καὶ τοὺς ἐμέτους. Τόσον ἐλεινότεροι εἶναι ἀπὸ αὐτοὺς πού ἔχουν κακὸν πλοῦν, καθόσον οἱ μὲν κατηγοροῦν τοὺς ἀνέμους, τὴν θάλασσαν καὶ τὰς ἐξωτερικὰς ἀνάγκας, αὐτοὶ δὲ ἐκουσίως δέχονται τὴν τρικυμίαν τῆς μέθης. Ὁ δαιμονιζόμενος εἶναι ἀξιολύπητος. Ὁ μέθυσος ὅμως πού πάσχει τὰ ἴδια, δὲν ἀξίζει τοῦ οἴκτου, διότι παλαίει μὲ ἐκούσιον δαιμόνιον. Αὐτοὶ κατασκευάζουν ἀκόμη καὶ φάρμακα μέθης ὄχι διὰ νὰ μὴ πάθουν κάτι κακὸν ἀπὸ τὸ κρασί, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐξευρίσκουγ τρόπον νὰ μὴ παύουν ἀπὸ τὸ νὰ μεθοῦν. Δι' αὐτοὺς δηλαδὴ ἡ ἡμέρα εἶναι ὀλίγη, ἐπίσης μικρὰ εἶναι καὶ ἡ χειμωνιάτικη νύκτα, διὰ τὸν χρόνον βέβαια τῆς πόσεως. Δὲν ὑπάρχει τέλος εἰς τὸ κακόν. Διότι τὸ κρασί τὸ ἴδιο ἀνοίγει τὴν ὄρεξιν διὰ περισσότερον. Δὲν μετριάζεται ἀπὸ τὴν ἔλλειψιν, ἀλλὰ κάμνει ἀπαραίτητον ἀνάγκην καὶ ἄλλης πόσεως μὲ τὸ νὰ φλέγη τοὺς μεθύσους καὶ μὲ τὸ νὰ προκαλῆ πάντοτε τὸν πόθον πρὸς τὸ περισσότερον. Μὲ τὸ νὰ ἐπινοοῦν ὅμως νὰ μὴ χορταίνουν τὴν ὄρεξιν τῆς πόσεως, παθαίνουν τὸ ἀντίθετον ἀπὸ ἐκεῖνο πού

ρηγνται. Τῷ γὰρ συνεχεῖ τῆς τροφῆς τὰς αἰσθήσεις ἀπομαραίνουσι. Ὡς γὰρ τὸ ἄγαν λαμπρὸν ἄμαυροῖ τὰς ὄψεις, καὶ ὡσπερ οἱ τοῖς μεγάλοις ψόφοις κατακρουόμενοι, τῇ ἀμετρίᾳ τῆς πληγῆς εἰς τὸ μηδὲ ἀκούειν παντελῶς περιάγονται, οὕτω καὶ οὗτοι λελλή-
 5 θασιν ἑαυτοὺς ὑπὸ τῆς ἄγαν φιληδονίας τὴν ἡδονὴν ἀπολέσαντες. Ἄποιος μὲν γὰρ αὐτοῖς καὶ ὑδατώδης ὁ οἶνος, κἂν ἄκρατος ᾖ, χλιαρὰ δὲ τοῦ νεαροῦ ἢ ἀντίληψις, κἂν τὸ ἀκραιφνέστατον ᾖ, κἂν αὐτὴ χιών, κατασβέσαι τὴν ἔνδον ἐν αὐτοῖς ἐκ τῆς ἀμετρίας τοῦ οἴνου καιομένην φλόγα μὴ δυναμένη. «Τίνι οὐαί;
 10 τίνι θόρυβος; τίνι κρίσεις; τίνι ἀηδία καὶ λέσχει; τίνι συντρίμματα διακενῆς; τίνος πελιδοὶ οἱ ὀφθαλμοί»; Οὐ τῶν ἐγχορονίζόντων ἐν οἴνῳ καὶ κατασκοπούντων ποῦ πότοι γίνονται; Τὸ οὐαί θρηνηδὲς ἐστὶ ἐπίφθεγμα. Θρήνου δὲ ἀξιοὶ οἱ μεθόντες, διότι «Μέθυσοι βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομή-
 15 σουσι). Θόρυβος δὲ διὰ τὴν ἐκ τοῦ οἴνου ταραχὴν ἐγγινομένην τοῖς λογισμοῖς. Καὶ ἀηδία διὰ τὰς πικρὰς ἐκ τῆς τοῦ πίνειν ἡδονῆς ἀναδόσεις. Τούτων γὰρ δεσμοῦνται μὲν οἱ πόδες, δεσμοῦνται δὲ χεῖρες ἐκ τῶν ἐπιπεπομένων αὐτοῖς παρὰ τῆς μέθης ῥευμάτων. Καίτοι καὶ πρὸ τούτων τῶν παθῶν, παρ' αὐτὸν τὸν
 20 καιρὸν τοῦ πίνειν, τὰ τῶν φρενιτικῶν αὐτοῖς συμπίπτει πάθη. Ὅταν γὰρ πλήρεις αἱ μὴνιγγες γένωνται τῆς αἰθάλης, ἣν ὁ οἶνος ἐξατμιζόμενος ἀναφέρει, βάλλεται μὲν ὀδύνας ἀφορήτοις ἢ κεφαλῇ· μένειν δὲ ὀρθὴ ἐπὶ τῶν ὤμων μὴ δυναμένη, ἄλλοτε ἐπ' ἄλλα καταπίπτει, τοῖς σπονδύλοις ἐνολισθαίνουσα. Λέσχην
 25 δὲ λέγει τὴν ἀμετρον ἐν τοῖς συμποσίοις καὶ ἐμφιλόνικον

ἐπιθυμοῦν. Διότι μὲ τὴν διάρκειαν τῆς τρυφῆς μαραζώνουν τὰς αἰσθήσεις. Ὅπως δηλαδή ἡ ὑπερβολικὴ λάμψις τυφλώνει τὰ μάτια καὶ ὅπως αὐτοὶ οἱ ὅποιοι ξεκωφαίνονται ἀπὸ τοὺς ὑψηλοὺς ἤχους ὀδηγοῦνται εἰς παντελεῖ κώφωσιν λόγῳ τοῦ ὑπερβολικοῦ πλήγματος, ἔτσι καὶ αὐτοὶ λάθρα χάνουν τὴν ἡδονὴν λόγῳ τῆς ὑπερβολικῆς φιληδονίας. Δι' αὐτοὺς τὸ κρασί εἶναι ἀγευστον καὶ νερουλὸν καὶ ὅταν ἀκόμη εἶναι γνήσιον. Ἡ πόσις τοῦ νεροῦ, εἴτε αὐτὸ εἶναι τὸ γάργαρον εἴτε εἶναι τὸ ἴδιον τὸ χιόνι, εἶναι χλιαρὰ διότι δὲν ἔμπορεῖ νὰ σβῆσῃ τὴν ἐσωτερικὴν φλόγα πού ἀναψεν ἡ ὑπερβολικὴ χρῆσις τοῦ κρασιοῦ. «Τίνι οὐαί; τίνι θόρυβος; τίνι κρίσεις; τίνι ἀηδίαί καὶ λέσχαι; τίνι συντρίμματα διακενῆς; τίνος πελιδνοὶ οἱ ὀφθαλμοί;»⁵. Δὲν εἶναι αὐτοὶ οἱ ὅποιοι χρο- νίζουσι πίνοντες κρασί καὶ κατασκοπεύουσι πού ὑπάρχουσι «κρασοπωλεῖα»; Τὸ οὐαί εἶναι ἐπιφώνημα θρηνητικόν. Αὐτοὶ οἱ ὅποιοι μεθοῦν ἀξίζουσι τὰ κλάματα, διότι «οἱ μέ- θυσοι δὲν θὰ κληρονομήσουσι τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ»⁶. Θόρυβος δὲ εἶναι ἡ ταραχὴ πού προκαλεῖται εἰς τὸ μυαλὸν ἀπὸ τὸ κρασί. Καὶ ἀηδίαί, λόγῳ τῶν πικρῶν ἐμπνεύσεων πού προέρχονται ἀπὸ τὴν εὐχαρίστησιν τῆς πόσεως. Αὐ- τῶν τὰ πόδια δένονται, αὐτῶν τὰ χέρια δένονται ἀπὸ τὰ ρεύματα πού ἐκπέμπονται εἰς αὐτὰ ἀπὸ τὴν μέθην. Καὶ ὁμως καὶ πρὶν ἀπὸ τὰ πάθη αὐτά, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς πόσεως, τὰ συμπτώματα αὐτῶν πού πάσχουσι ἀπὸ ἐγκεφαλίτιδα συμπίπτουσι μ' αὐτά. Ὅταν δηλαδή τὰ μηνίγγια γεμίσουσι ἀπὸ καπνιάν, τὴν ὁποίαν ἀναδίδει τὸ κρασί πού ἐξατμι- ζεται, ἡ κεφαλὴ προσβάλλεται ἀπὸ ἀνυπόφορους πόνους, ὥστε νὰ μὴ ἔμπορῃ νὰ στέκεται ὀρθία εἰς τοὺς ὤμους καὶ ἄλλοτε γέρνει πρὸς τὴν μίαν καὶ ἄλλοτε πρὸς τὴν ἄλλην μεριάν, μὲ τὸ νὰ γλιστρᾷ εἰς τοὺς σπονδύλους. Λέσχην δὲ ἐννοεῖ τὴν ὑπερβολικὴν καὶ ἐριστικὴν ὁμιλίαν κατὰ τὰ συμ-

6. Α' Κορ. 6,10.

ὀμίλιαν. Καὶ συντρίμματα διακενῆς γίνεται τοῖς οἰνόφυξι, οὐ δυναμένοις ὀρθοῦσθαι ὑπὸ τῆς μέθης. Ἀνατρέπονται γὰρ εἰς παντοῖα πτωμάτων σχήματα, ὥστε ἀναγκαῖον αὐτοὺς ἐπὶ τοῦ σώματος συντρίμματα ἔχειν διακενῆς.

- 5 5. Ἀλλὰ τίς εἴπη ταῦτα τοῖς οἰνοπλήκτοις; Καρηβαροῦσι γὰρ ἐκ τῆς κραιπάλης, νυστάζουσι, χασμῶνται, ἀγλὴν βλέπουσι, ναυτιῶσι. Διὰ τοῦτο οὐκ ἀκούουσι τῶν διδασκάλων πολλαχόθεν αὐτοῖς ἐμβοῶντων· «Μὴ μεθύσκεσθε οἴνω, ἐν ᾧ ἐστὶν ἄσωτία». Καὶ πάλιν· («Ἀκόλαστον οἶνος, καὶ ὑβριστικὸν
10 μᾶθη»). Ὡν παρακούοντες, αὐτόθεν ἔχουσι τὰς ἐπικαρπίας τῆς μέθης. Οἰδαίνει μὲν γὰρ ὁ ὄγκος, ὀφθαλμοὶ δίνυρον, στόμα ξηρὸν διακαές. Ὡσπερ γὰρ αἱ χαράδραι, ἕως μὲν ἂν αὐταῖς ἐπιρρέωσιν οἱ χεῖμαρροι, πλήρεις εἶναι δοκοῦσι, παρελθούσης δὲ τῆς πλημμύρας, ξηραὶ καταλιμπάνονται, οὕτω καὶ τοῖς οἰνό-
15 φυξι τὸ στόμα, ἐλλιμνάζοντος μὲν τοῦ οἴνου, πλήρῆς ἐστὶ πῶς καὶ δίνυρον, μικρὸν δὲ παραδραμόντος, ξηρὸν καὶ ἀνικμον ἀπελέγχεται. Παρασυρόμενον δὲ αἰεὶ καὶ κατακλυζόμενον τῇ ἀμετρίᾳ τοῦ οἴνου, καὶ τὴν ζωτικὴν ἰκμάδα προσαποβάλλει. Ποία γὰρ κατασκευὴ ἀνθρώπου οὕτως ἰσχυρὰ, ὥστε τοῖς ἐκ
20 τῆς μέθης κακοῖς ἀντισχεῖν; Τίς γὰρ μηχανὴ τὸ αἰεὶ θερμαινόμενον καὶ αἰεὶ διάβροχον τῷ οἴνω γινόμενον σῶμα μὴ οὐχὶ ἐκπλυτον καὶ ἐξίτηλον καὶ διερρηκτὸς γενέσθαι; Ἐντεῦθεν οἱ τρόμοι καὶ αἱ ἀσθένειαι, κοπτομένου γὰρ αὐτοῖς τοῦ πνεύματος ὑπὸ τῆς ἀμετρίας τοῦ οἴνου, καὶ τῶν νεύρων λυομένων τῆς συν-
25 τονίας, ὁ κλόνος τῷ σύμπαντι ὄγκῳ τοῦ σώματος ἐπιγίνεται. Τί τὴν κατάραν τοῦ Κάιν ἐφ' ἑαυτὸν ἐπισπᾶσαι, τρέμων καὶ περιφερόμενος διὰ παντὸς τοῦ βίου; Οὐ γὰρ ἔχον τὸ σῶμα τὸν

πόσια. Καί «συντρίμματα διακενῆς» συμβαίνουν εἰς τοὺς μεθύσους πού δέν ἤμποροῦν νά σηκωθοῦν ἀπὸ τὴν μέθη. Διότι ἀναποδογυρίζουν εἰς διάφορα σχήματα πτώσεων, ὥστε κατ' ἀνάγκην αὐτοὶ νά τραυματίζονται εἰς τὸ σῶμα χωρὶς κανέναν λόγον.

5. Ἄλλὰ ποῖος νά εἰπῆ αὐτὰ εἰς αὐτοὺς πού μεθοῦν; Διότι ἀπὸ τὴν μέθη ἔχουν τὰ κεφάλια των βαρειά, νυστάζουν, χασμουριοῦνται, βλέπουν θολά, ζαλιζονται. Διὰ τοῦτο δέν ἀκούουν τοὺς διδασκάλους πού ἀπὸ παντοῦ τοὺς κρᾶζουν· «νά μὴ μεθύετε μὲ κρασί, πρᾶγμα πού εἶναι ἀσωτία»⁷. Καί πάλιν «τὸ κρασί εἶναι χλεῦη καὶ ἡ μέθη πρᾶγμα ὑβριστικόν»⁸. Ἐπειδὴ ὁμως παρακοῦουν τὴν φωνὴν αὐτῶν διὰ τοῦτο ἀπὸ τὴν παρακοὴν δρέπουν τοὺς καρπούς τῆς μέθης. Ἐξογκώνεται τὸ βάρος, τὰ μάτια γίνονται ὄλουγρα, τὸ στόμα ξηραίνεται καὶ καίει. Διότι ὅπως αἱ χαράδραι, ἕως ὅτου μὲν τὰς διατρέχουν οἱ χεῖμαρροι, φαίνονται νά εἶναι γεμάται, ὅταν ὁμως περάσῃ ἡ πλημμύρα, ἐγκαταλείπονται ξηραί, ἔτσι καὶ εἰς τοὺς μεθύσους τὸ στόμα. Ὅταν λιμνάζῃ τὸ κρασί, εἶναι κάπως γεμάτον καὶ ὄλουγρον, ὅταν ὁμως δι' ὀλίγον λείψῃ γίνεται ξηρὸν καὶ ἄδροσον. Μὲ τὸ νά παρσύρεται δὲ καὶ νά κατακλύζεται ἀπὸ τὴν ἄμετρον χρῆσιν τοῦ κρασιοῦ, χάνει ἐπὶ πλέον καὶ τὴν ζωτικὴν δύναμιν. Διότι ποῖος ἄνθρωπος ἔχει τόσον ἰσχυρὰν σωματικὴν κρᾶσιν, ὥστε νά ἀντέχῃ εἰς τὰ κακὰ τῆς μέθης; Ποῖος τρόπος ὑπάρχει ὥστε τὸ σῶμα τὸ ὁποῖον συνεχῶς θερμαίνεται καὶ συνεχῶς ποτίζεται μὲ κρασί νά μὴ ξεπλυθῆ, νά μὴ διαβρωθῆ καὶ καταρρεύσῃ; Ἄπ' ἐδῶ προέρχονται τὸ τρεμούλιασμα καὶ αἱ ἀσθένειαι. Διότι, ὅταν κάτω ἀπὸ τὴν ἄμετρον χρῆσιν τοῦ κρασιοῦ αὐτοὶ ἀποδυναμώνωνται καὶ παραλύῃ ὁ τόνος τῶν νεύρων, ἐπέρχεται εἰς ὀλόκληρον τὸν ὄγκον τοῦ σώματος ὁ κλονισμὸς. Διατί ἐπισύρεις ἐπάνω σου τὴν κατάραν τοῦ Κάιν μὲ τὸ νά τρέμῃς καὶ νά κουβαλιέσαι εἰς ὀλόκληρον τὴν

8. Παροιμ. 20,1.

ἐκ τῆς φύσεως στηριγμόν, ἀναγκαίως περιδονεῖται καὶ κατασεύεται.

6. Μέχρι πότε οἶνος; μέχρι τίνος μέθη; Κινδυνεύεις λοιπὸν βόρβορος εἶναι ἀντὶ ἀνθρώπου, οὕτως ὄλος ἀνεμίχθης 5 τῷ οἴνῳ καὶ συγκατεσάπης αὐτῷ, ἐκ τῆς καθημερινῆς κραιπάλης οἴνου ἀπόζων, καὶ τούτου διεφθαρμένου, ὡσπερ τῶν ἀγγείων τὰ ἀχρηστότατα. Τούτους Ἑσάτας ὀδύρεται. «Οὐαὶ οἱ ἐγειρόμενοι τὸ πρωὶ καὶ τὰ σίκερα διώκοντες, οἱ μένοντες τὸ ὄψε· ὁ γὰρ οἶνος αὐτοὺς συγκαύσει· μετὰ γὰρ κιθάρας καὶ 10 ἀδλῶν τὸν οἶνον πίνουσι, τὰ δὲ ἔργα Κυρίου οὐκ ἐμβλέπουσι, καὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτοῦ οὐ κατανοοῦσι». Σίκερα πᾶν τὸ δυνάμενον μέθην ἐμποιῆσαι πόμα τοῖς Ἑβραίοις ὀνομάζειν σύνθητες. Οἱ οὖν ἀρχομένης ἡμέρας περισκοποῦντες, ποῦ πότοι γίνονται, καὶ οἰνοπώλια καὶ καπηλεῖα περιθροῦντες καὶ ἀλ- 15 λήλους ἐπὶ τὸ πίνειν παραλαμβάνοντες καὶ πᾶσαν τῆς ψυχῆς τὴν μέριμναν περὶ τὴν τῶν τοιούτων φροντίδα καταναλίσκοντες, οὗτοι ὑπὸ τοῦ προφήτου καταθρηνοῦνται, ὡς καιρὸν οὐδένα ἑαυτοῖς πρὸς τὴν τῶν θαυμασίων τοῦ Θεοῦ κατανόησιν ἀπολείποντες. Οὐ γὰρ ἄγουσι σχολὴν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν ἀνα- 20 νεῦσαι πρὸς οὐρανὸν καὶ τὰ ἐν αὐτῷ κάλλη καταμαθεῖν καὶ πᾶσαν τὴν ἐν τοῖς οὐσί διακόσμησιν ἐπισκέψασθαι, ὥστε ἐκ τῆς τούτων εὐταξίας τὸν δημιουργὸν ἐννοῆσαι, ἀλλ' εὐθύς ἀρχομένης ἡμέρας, κοσμοῦσιν ἑαυτῶν τὰ συμπόσια τάπησι ποικίλοις καὶ ἀνθίνοις παραπετάσμασι, σπουδὴν τε καὶ ἐπιμέλειαν 25 εἰς τὴν τῶν ἐκπωμάτων παρασκευὴν ἐπιδεικνυνται, ψυκτῆρας καὶ κρατῆρας καὶ φιάλας, ὡσπερ ἐν πομπῇ τινι καὶ πανηγύρει, διατιθέντες, ὡς ἂν τὸ τῶν ἀγγείων διάφορον τὸν κόρον αὐτοῖς

ζωήν; ⁹ Διότι όταν τὸ σῶμα δὲν διαθέτῃ τὴν φυσικὴν στήριξιν κατ' ἀνάγκην κλονίζεται καὶ πέφτει.

6. Μέχρι πότε τὸ κρασί; Ὡς πότε ἡ μέθη; Κινδυνεύεις λοιπὸν νὰ εἶσαι βόρβορος ἀντὶ ἀνθρώπου. Ἔτσι ἔχεις ὀλόκληρος βουτηχθῆ εἰς τὸ κρασί καὶ ἐσάπησες μαζί του, μετὸ νὰ βρωμᾶς κρασίλα ἀπὸ τὴν καθημερινὴν μέθην, ὅπως τὰ ἀχρηστα ἀπὸ τὰ ἀγγεῖα. Αὐτοὺς κλαίει ὁ Ἡσαίας. «Ἄλλοιμονον εἰς αὐτοὺς οἱ ὅποιοι σηκώνονται ἔνωρις τὸ πρῶν καὶ ἀναζητοῦν δυνατὸν ποτόν, οἱ ὅποιοι κάθονται ὡς ἀργά, μέχρις ὅτου τὸ κρασί τοὺς ἀνάψῃ. Μὲ συνοδείαν κιθάρας καὶ αὐλῶν πίνουν τὸ κρασί, ἀλλὰ δὲν δίδουν προσοχὴν εἰς τὰς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ καὶ δὲν βλέπουν τὰ ἔργα τῶν χειρῶν του» ¹⁰. Οἱ Ἑβραῖοι ὀνομάζουν συνήθως «σίκερα» κάθε ποτόν, τὸ ὅποῖον ἡμπορεῖ νὰ προκαλέσῃ μέθην. Αὐτοὶ λοιπὸν οἱ ὅποιοι μόλις ἀρχίσει ἡ ἡμέρα ἐξετάζουν ποῦ γίνονται κρασοποσίαι καὶ κυττάζουν γύρω ποῦ ὑπάρχουν κρασοπωλεῖα καὶ ταβερνεῖα καὶ παίρνουν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον διὰ νὰ πίνουν καὶ ἐξοδεύουν ὅλην τὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς γύρω ἀπὸ τὴν φροντίδα τῶν πραγμάτων αὐτῶν, αὐτοὶ θρηνοῦνται ἀπὸ τὸν προφήτην, διότι δὲν τοὺς μένει καιρὸς νὰ κατανοήσουν τὰ θαυμαστά ἔργα τοῦ Θεοῦ. Τὰ μάτια τοὺς δὲν ἔχουν καιρὸν νὰ κυττάξουν πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ νὰ παρατηρήσουν τὰ κάλλη ποῦ ὑπάρχουν εἰς αὐτὸν καὶ νὰ ἐπιθεωρήσουν ὀλόκληρον τὸν διάκοσμον ποῦ ἔχουν τὰ ὄντα, ὥστε νὰ ἐννοήσουν τὸν Θεὸν ἀπὸ τὴν εὐταξίαν αὐτῶν. Ἀλλὰ ἀμέσως μόλις ἡ ἡμέρα ἀρχίσῃ στολίζουν τὰ συμπόσια μετὰ ποικίλους τάπητας καὶ μετὰ λουλουδιαστὰ παραπετάσματα καὶ δεικνύουν βιασύνην καὶ φροντίδα εἰς τὴν προετοιμασίαν τῶν ποτηρίων. Ἀραδιάζουν ὡσὰν εἰς κάποιαν πομπὴν καὶ πανηγυρίν ἀγγεῖα ὅπου παγώνουν τὸ κρασί, στάμνας καὶ φιάλας, λῆς καὶ ἡ ποικιλία τῶν δοχείων τοὺς ἀφαιρεῖ

10. Ἡσ. 5,11-12.

ὑποκλέπτῃ, καὶ ἡ τῶν ἐκπωμάτων ὑπαλλαγὴ καὶ μετάβασις
 ἱκανὴν αὐτοῖς εἰς τὸ πίνειν διατριβὴν ἐμποιῇ. Συμποσίαρχοι
 δέ τινες ἐπὶ τούτοις καὶ ἀρχιουνοχοὶ καὶ ἀρχιτρύκλινοι καὶ
 τάξις ἐν ἀταξία καὶ διάθεσις ἐν ἀκόσμῳ πράγματι ἐπινενόη-
 5 ται, ἢ ὡσπερ ταῖς ἀρχαῖς ταῖς ἔξωθεν ἐκ τῶν δορυφορούν-
 των ἢ σεμνότης συναύξεται, οὕτω καὶ τῇ μέθῃ οἶον βασιλίδι
 τινὶ θεραπείαν περιστήσαντες, τὸ ἐπονειδιστον αὐτῆς τῷ ὑπερ-
 βάλλοντι τῆς σπουδῆς περιστέλλωσι. Στέφανοι ἐπὶ τούτοις
 καὶ ἄνθη καὶ μύρα καὶ θυμιάματα καὶ μυρία τινὲς ἔξωθεν
 10 θυμηδαί, πλείονα τὴν ἀσχολίαν τοῖς ἀπολλυμένοις παρασκευά-
 ζουσιν. Εἶτα πόρρω προϊόντος τοῦ τόπου, ἄμιλλαι περὶ τοῦ
 πλείονος, φιλονικίαι καὶ ἀγωνίσματα, ἀλλήλους ὑπερβάλλεσθαι
 φιλοτιμουμένων κατὰ τὴν μέθην· καὶ ὁ ἀγωνοθετῶν αὐτοῖς
 ὁ διάβολος, καὶ ἄθλον τῆς νίκης ἢ ἁμαρτία. Ὁ γὰρ πλείονα τὸν
 15 ἄκρατον ἐκχεόμενος, οὕτως φέρεται κατὰ τῶν ἄλλων τὰ νικη-
 τήρια. Ὅντως «Ἡ δόξα ἐν τῇ αἰσχύνῃ αὐτῶν». Φιλονικουσί
 μὲν γὰρ ἀλλήλοις, ἀμύνονται δὲ ἑαυτοῦς. Ποῖος λόγος ἐφικέσθαι
 τῆς αἰσχροτήτος τῶν γινομένων δύναται; Πάντα ἀλογίας γέμει,
 πάντα συγχύσεως· οἱ ἠττηθέντες μεθύουσιν, οἱ νικῶντες με-
 20 θύουσιν, οἱ ὑπηρεταὶ καταγελωῶσιν. Ἡ χεὶρ ἀπειρήκε, τὸ στόμα
 οὐχ ὑποδέχεται, ἡ γαστήρ διαρρηγνυται καὶ τὸ κακὸν οὐχ
 ὑφίησι. Τὸ ἄθλιον σῶμα τοῦ φυσικοῦ τόνου παραλυθέν, ἀπόρ-
 ρυτόν ἐστι πανταχόθεν, τὴν ἐκ τῆς ἀμετρίας βίαν μὴ ὑπομέ-
 νον.

25 7. Ἐλεεινὸν θέαμα Χριστιανῶν ὀφθαλμοῖς. Ἄνῃρ ἀκμά-
 ζων καθ' ἡλικίαν, σφριγῶν τῷ σώματι, στρατιωτικοῖς κα-
 ταλόγοις ἐμπρέπων, φοράδην οἴκαδε κομιζόμενος, μὴ δυνά-
 μενος ὀρθοῦσθαι, μηδὲ τοῖς ἰδίους ποσὶν ἀπιέναι. Ἄνῃρ φοβε-

τὸν κόρον καὶ ἡ ἀλλαγὴ καὶ ἡ μετατόπισις τῶν ποτηρίων τοὺς κάμνει νὰ πίνουν ἐπὶ πολὺν χρόνον. Καὶ δι' αὐτὰ ὑπάρχουν συμποσίαρχοι, ἀρχικερασταὶ καὶ προϊστάμενοι τοῦ συμποσίου καὶ ἔχει ἐπινοηθῆ τάξις μέσα εἰς τὴν ἀταξίαν καὶ τακτοποιήσις εἰς πρᾶγμα ἄκοσμον, διὰ νὰ αὐξάνεται συνάμα ἡ μεγαλοπρέπεια, ὅπως εἰς τὰς κοσμικὰς ἐξουσίας μὲ τοὺς δορυφόρους, ἔτσι καὶ τὴν μέθην, ὡσὰν βασιλίσσαν περιποιούμενοι, περιορίζουν τὴν αἰσχροτήτᾳ τῆς μὲ τὴν ὑπερβολικὴν φροντίδα. Καὶ ἐπιπροσθέτως στεφάνια καὶ ἀνθοδέσμαι καὶ ἀρώματα καὶ θυμιάματα καὶ χίλια ἴδια ἐξωτερικὰ φαιδρότητες παρασκευάζουν περισσοτέραν τὴν ἀπασχόλησιν εἰς αὐτοὺς ποὺ χάνονται. Ἐπειτα ἀφοῦ προχωρήσῃ περαιτέρω τὸ γλέντι τοῦ πιτοῦ, γίνεται ἄμιλλα ποῖος θὰ πιῇ περισσότερο, προσπάθειαι καὶ ἀγωνίσματα αὐτῶν ποὺ φιλοδοξοῦν νὰ ξεπεράσῃ ὁ ἓνας τὸν ἄλλον εἰς τὸ μεθύσι. Ὁ διάβολος εἶναι ὁ ἀγωνοθέτης εἰς αὐτοὺς καὶ βραβεῖον τῆς νίκης ἡ ἀμαρτία. Διότι αὐτὸς ὁ ὁποῖος καταναλῶναι περισσότερο κρασί αὐτὸς ἀναδεικνύεται νικητῆς ἔναντι τῶν ἄλλων. Πράγματι «ἡ δόξα εἶναι εἰς τὴν ἐντροπὴν των»¹¹. Διότι διαγωνίζονται μεταξύ των, ἀλλὰ τιμωροῦν τοὺς ἑαυτοὺς των. Ποῖος λόγος ἤμπορεῖ νὰ περιγράψῃ τὰς πράξεις τῆς αἰσχροτήτος; Ὅλα εἶναι γεμάτα παραλογισμόν, ὅλα εἶναι μία σύγχυσις. Διότι οἱ νικημένοι μεθοῦν, οἱ νικηταὶ μεθοῦν καὶ οἱ ὑπηρέται κοροϊδεύουν. Τὰ χέρια ἐκουράσθησαν, τὸ στόμα δὲν πίνει, ἡ κοιλία σκάζει καὶ τὸ κακὸν δὲν καταπραῖνει. Τὸ δύστυχον σῶμα παραλυμένον ἀπὸ τὴν φυσικὴν δύναμιν, ἀπὸ παντοῦ ἀφήνει ὑγρά, διότι δὲν ἀντέχει εἰς τὴν βίαν τῆς ὑπερβολῆς.

7. Ἀξιοθρήνητον θέαμα εἰς τὰ μάτια τῶν Χριστιανῶν. Ἄνδρας εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς ἡλικίας, σφριγηλὸς εἰς τὸ σῶμα, διαπρεπὴς εἰς τὰ στρατιωτικὰ ἀξιώματα μεταφέρεται εἰς τὸ σπῆτι τοῦ ἐπάνω εἰς φορεῖον, διότι δὲν ἤμπορεῖ νὰ σηκωθῆ, οὔτε μὲ τὰ πόδια του νὰ ἀπέλθῃ. Ἄνδρας ποὺ πρέ-

ρος εἶναι ὀφείλων τοῖς πολεμίοις, γέλωτός ἐστιν ἀφορμὴ τοῖς
 κατ' ἀγορὰν παιδίοις· ἄνευ σιδήρου καταβέβληται, ἄνευ πολε-
 μίων πεφόνευται. Ἄνῃρ ὀπλίτης, αὐτὸ τῆς ἡλικίας ἄγων τὸ
 ἄνθος, οἴνου γέγονε παρανάλωμα, ἔτοιμος παθεῖν τοῖς ἐχθροῖς
 5 ὄσα βούλονται. Μέθη, λογισμῶν ὀλεθρος, ἰσχύος διαφθορά,
 γῆρας ἄωρον, ὀλιγοχρόνιος θάνατος. Τί γάρ ἄλλο εἰσὶν οἱ με-
 θύοντες, ἢ τὰ εἶδωλα τῶν ἐθνῶν; «Ὁφθαλμοὺς ἔχουσι καὶ
 οὐ βλέπουσι, ὦτα ἔχουσι καὶ οὐκ ἀκοῦουσι»· χεῖρες παραλέλν-
 ται, οἱ πόδες ἀπενεκρώθησαν. Τίς ὁ ταῦτα ἐπιβουλεύσας; τίς
 10 ὁ τῶν κακῶν τούτων αἴτιος; τίς ὁ τὸ τῆς μανίας ἡμῖν φάρμα-
 κον ἐγκεράσας; Ἄνθρωπε, παρὰταξιν ἐποίησας τὸ συμπόσιον.
 Ἐκβάλλεις τοὺς νεανίσκους χειραγωγουμένους, ὡς τραυμα-
 τίας ἀπὸ πολέμου, ἐνέκρωσας τὴν ἀκμὴν τῆς νεότητος ἀπὸ οἴ-
 νου καὶ καλεῖς μὲν ὡς φίλον ἐπὶ τὸ δεῖπνον, ἐκβάλλεις δὲ νε-
 15 κρόν, οἴνῳ τὴν ζωὴν αὐτοῦ κατασβέσας. Ὅταν δὲ νομισθῶσι
 διακορεῖς εἶναι τοῦ οἴνου, τότε τοῦ πίνειν ἄρχονται καὶ πίνου-
 σι τὸ τῶν κτηνῶν τρόπον, ὡς ἀπὸ κρήνης αὐτοσχεδίου, ἰσαρί-
 θμους τοῖς ἀνακειμένοις τοὺς κρονονοὺς ἀφίεισης. Προϊόντος
 γὰρ ἤδη τοῦ πότου, ἐπεισέρχεται τίς αὐτοῖς νεανίας, γενναῖος
 20 τοὺς ὄμους, οὐπω μεθύων, φιάλην φέρων εὐμεγέθη οἴνου κατε-
 ψυγμένον, δς τὸν οἰνοχόον αὐτῶν παρῳσάμενος, καταστάς εἰς
 τὸ μέσον, διὰ σκολιῶν σωλῆνων ἴσην τοῖς συμπόταις δια-
 νέμει τὴν μέθην. Καινὸν τοῦτο τῆς ἀμετρίας τὸ μέτρον, ἵνα
 κατ' ἰσομοιρίαν ἀλλήλοις συνασελγαίνωσι, μηδένα ὑπερβάλλ-
 25 λειν ἐν τῷ πίνειν τὸν ἕτερον. Διελόμενοι γὰρ τὰς ὑδρορροάς,
 καὶ τὴν πρὸς ἑαυτὸν ἕκαστος τετραμμένην ὑποδεξάμενοι, ὡσ-
 περ ἀπὸ τινος δεξαμενῆς ἀπνευστὶ πίνουσιν ὡς οἱ βόες, τοσοῦ-
 τον ὑφέλκειν ἐπειγόμενοι τοῖς λαιμοῖς, ὅσον αὐτοῖς ἄνωθεν

πει νὰ εἶναι φοβερός εἰς τοὺς ἐχθροὺς γίνεται ἀφορμὴ γιὰ γέλιο εἰς τὰ ἀγοραῖα παιδιὰ. Ἔχει νικηθῆ χωρὶς ὄπλον, ἔχει φονευθῆ χωρὶς νὰ ὑπάρχουν ἐχθροί. Ἄνδρας στρατιώτης, πού διάγει τὸ ἄνθος τῆς ἡλικίας, ἔγινε παρανάλωμα τοῦ κρασιοῦ καὶ εἶναι ἔτοιμος νὰ πάθῃ ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς ὅσα αὐτοὶ ἐπιθυμοῦν. Ἡ μέθη εἶναι καταστροφή τοῦ λογικοῦ, φθορὰ τῆς δυνάμεως, πρόωρα γεράματα, θάνατος ὀλιγοχρόνιος. Τί ἄλλο λοιπὸν εἶναι οἱ μεθυσμένοι, παρὰ τὰ εἰδωλα τῶν εἰδωλολατρῶν; «Μάτια ἔχουν, ἀλλὰ δὲν βλέπουν, αὐτιά ἔχουν, ἀλλὰ δὲν ἀκούουν»·¹² τὰ χέρια ἔχουν παραλύσει, τὰ πόδια ἔχουν ἀπονεκρωθῆ. Ποῖος εἶναι αὐτὸς πού ἐσχεδίασεν αὐτά; Ποῖος εἶναι ὁ αἴτιος τῶν κακῶν αὐτῶν; Ποῖος μᾶς ἔχει κερᾶσει τὸ φάρμακον τῆς τρέλλας; Ὡ ἄνθρωπε, ἔχεις κάμει παράταξιν μάχης τὸ συμπόσιον. Βγάζεις ἀπ' ἐκεῖ τοὺς νεαροὺς κρατῶντάς τους ἀπὸ τὸ χέρι, ὡσάν τραυματίας πολέμου. Ἐνέκρωσες μὲ τὸ κρασί τὰ νεῖατα. Τὸν καλεῖς βέβαια ὡς φίλον εἰς τὸ δεῖπνον, τὸν διώχνεις ὅμως νεκρὸν, ἀφοῦ ἔσβησες τὴν ζωὴν του μὲ τὸ κρασί. Ὅταν νομίσουν ὅτι εἶναι χορτᾶτοι ἀπὸ κρασί τότε ἀρχίζουν νὰ πίνουν καὶ πίνουν ὅπως τὰ κτήνη, ὡσάν ἀπὸ αὐτοσχέδιον βρύσην, ἡ ὁποία ἀνοίγει ἰσαρίθμους πρὸς τοὺς φιλοξενουμένους κάνουλας. Ἐνῶ λοιπὸν ἔχει προχωρήσει τὸ γλέντι τοῦ συμποσίου, ἐμβαίνει εἰς αὐτοὺς κάποιος νεαρός. Ἔχει γεροὺς ὦμους, δὲν ἔχει ἀκόμη μεθύσει· κρατᾷ εἰς τὰ χέρια του μεγάλην φιάλην μὲ παγωμένον κρασί. Αὐτὸς ἀφοῦ παραγκωνίσει τὸν κεραστήν τους καὶ σταθῆ εἰς τὸ κέντρον διανέμει τὴν μέθην ἴσην εἰς ὅλους τοὺς συμπότας μὲ γυριστοὺς σωλήνας. Εἶναι νέον τὸ μέτρον τοῦτο τῆς ὑπερβολῆς, διὰ νὰ ἀσελοῦν ἰσομερῶς συγχρόνως μεταξὺ των, ὥστε ὁ ἕνας νὰ μὴ ξεπερνᾷ τὸν ἄλλον εἰς τὸ πιετόν. Ἄφοῦ μοιράσουν τὰς κάνουλας καὶ ὁ καθένας λάβῃ αὐτὴν πού εἶναι ἐστραμμένη πρὸς αὐτόν, ὡσάν ἀπὸ κάποιαν δεξαμενὴν πίνουν χωρὶς ἀναπνοήν, ὅπως τὰ βόδια. Βιάζονται νὰ ροφήσουν τόσον εἰς τὰ λαρύγγια των, ὅσον εἰς αὐτοὺς ἀφήνει ἀπὸ ἐπάνω

ὁ ψυκτὴρ διὰ τῶν ἀργυρέων ὀχετῶν ἐπαφήσι. Κατάκνυφόν σου πρὸς τὴν ἀθλίαν γαστέρα, κατάμαθε τοῦ ὑποδεχομένου ἀγγείου τὸ μέγεθος, ὅτι μιᾶς κοτύλης ἔχει κοιλότητα. Μὴ πρὸς τὴν οἰνοχόην ἀφόρα, πότε κενώσης, ἀλλὰ πρὸς τὴν σεαυτοῦ κοιλίαν, 5 ὅτι πάλαι πεπλήρωται. Διὰ τοῦτο, «Οὐαὶ οἱ ἐγειρόμενοι τὸ πρῶν καὶ τὰ σίκερα διώκοντες, οἱ μένοντες τὸ ὄψέ, καὶ διημερεῦοντες ἐν τῇ μέθῃ· ὡς μηδένα καιρὸν ἑαυτοῖς παρέχειν εἰς τὸ τὰ ἔργα Κυρίου ἐμβλέπειν, καὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτοῦ κατανοεῖν. Ὁ γὰρ οἶνος αὐτοὺς συγκαύσει»· διότι τὸ ἐκ τοῦ 10 οἴνου θερμόν, ἐγγινόμενον τῇ σαρκί, ἕξαμμα γίνεται τῶν πεπρωμένων βελῶν τοῦ ἔχθροῦ. Τὸν μὲν γὰρ λογισμόν καὶ τὸν νοῦν ὁ οἶνος καταβαπτίζει, τὰ δὲ πάθη καὶ τὰς ἡδονάς, ὡσπερ τι σμῆνος μελισσῶν ἐπεγεῖρει. Ποῖον γὰρ ἄρμα πύλων οὕτως ἀτάκτως φέρεται, ἀποβαλὸν τὸν ἡνίοχον; Ποῖον δὲ πλοῖον ἀ- 15 κυβέρνητον, ὑπὸ τῶν κυμάτων, ὡς ἂν τύχη, φερόμενον, οὐκ ἀσφαλέστερόν ἐστι τοῦ μεθύοντος;

8. Ἐκ τοιούτων κακῶν, ἄνδρες ὁμοῦ καὶ γυναῖκες κοινούς συστησάμενοι χορούς, δαίμονι οἰνηρῷ τὰς ψυχὰς παραδόντες, ἀλλήλους ταῖς ἀκίσι τῶν παθῶν ἀντετίτρωσκον. Γέλωτες 20 παρ' ἀμφοτέρων, ἄσματα αἰσχροῦ, σχήματα πορνικὰ, ἐρεθίζοντα πρὸς ἀσέλγειαν. Γελᾶς, εἰπέ μοι, καὶ τέρπη τέρπιν ἀκόλαστον, δακρύειν δέον καὶ στένειν ἐπὶ τοῖς φθάσασιν; Ἄσματα πόρνης φθέγγη, ἐκβαλὸν τοὺς ψαλμοὺς καὶ τοὺς ὕμνους, οὓς ἐδιδάχθης; Κινεῖς πόδας καὶ ἐξάλλη ἐμμανῶς καὶ χορεύεις 25 ἀχόρευτα, δέον τὰ γόνατα κάμπτειν εἰς τὴν προσκύνησιν; Τίνας ὀδύρωμαι; τὰς κόρας τὰς ἀπειρογάμους, ἢ τὰς ἐν τῷ ζυγῷ τοῦ

13. Ἡ κοτύλη ἦτο εἶδος ποτηρίου πλατέος, ποῦ ὁμοίαζε πρὸς λεκάνην, ἢ μᾶλλον πρὸς τὰς φιάλας τοῦ κρασιοῦ ποῦ ἔχουν πλατεῖαν βάσιν.

τὸ ψυγεῖον μὲ τὰς ἀργυρένιας κάνουλας. Σκύψε πρὸς τὰ κάτω καὶ κύττα τὴν δύστυχον κοιλίαν· παρατήρησε τὸ μέγεθος τοῦ δοχείου, τὸ περιεχόμενον τοῦ ὁποῖου ὑποδέχεται, ὅτι διαθέτει κοιλότητα μιᾶς κοτύλης¹³. Νὰ μὴ κυττᾶς πρὸς τὸ δοχεῖον μὲ τὸ κρασί, πότε θὰ τὸ ἀδειάσης, ἀλλὰ πρὸς τὴν κοιλίαν σου, διότι ἔχει κιόλας πληρωθῆ. Διὰ τοῦτο «ἀλλοίμονον εἰς αὐτοὺς οἱ ὁποῖοι σηκῶνονται ἔνωρις τὸ πρῶν καὶ ἀναζητοῦν δυνατὸν ποτόν, οἱ ὁποῖοι κάθονται ὡς ἀργὰ καὶ περνοῦν ὅλην τὴν ἡμέραν εἰς τὸ μεθύσι. Διότι δὲν δίδουν τὴν εὐκαιρίαν εἰς τοὺς ἑαυτοὺς των νὰ προσέξουν τὰς ἐνεργείας τοῦ Κυρίου καὶ νὰ κατανοήσουν τὰ ἔργα τῶν χειρῶν του. Τὸ κρασί θὰ τοὺς φλογώσει»¹⁴. Διότι ἡ θερμότης τοῦ κρασιοῦ ὅταν μεταδοθῆ εἰς τὴν σάρκα, γίνεται ἀναμμα τῶν πυρακτωμένων βελῶν τοῦ ἐχθροῦ. Τὸ κρασί καταβαραθρώνει τὴν λογικὴν καὶ τὸν νοῦν καὶ διεγείρει τὰ πάθη καὶ τὰς τέρψεις, ὡσὰν κάποιος σμῆνος μελισσῶν. Διότι ποῖον ἀμάξι ἀλόγων φέρεται τόσον ἄτακτα, ὅταν ἀπορρίψη τὸν καβαλλάρην; Ποῖον ἐπίσης πλοῖον ἀκυβέρνητον, πού ἀπὸ τὰ κύματα φέρεται, ὅπως τύχη, δὲν εἶναι πιὸ ἀσφαλὲς ἀπὸ τὸν μέθυσον;

8. Ἔνεκα τέτοιων κακῶν ἄνδρες μαζί καὶ γυναῖκες, ἀφοῦ ὠργάνωσαν κοινούς χορούς καὶ παρέδωσαν τὰς ψυχὰς των εἰς τὸν κρασωμένον διάβολον μὲ τὰ βέλη τῶν παθῶν ἐπλήγωσαν ὁ ἓνας τὸν ἄλλον. Γέλια ἀπὸ τὴν μίαν καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλην πλευρὰν τραγούδια αἰσχροῦ, χειρονομίαι πορνικαί, πού ἐρεθίζουν πρὸς ἀκολασίαν. Γελᾶς, πές μου, καὶ εὐχαριστεῖσαι μὲ ἀκόλαστον τέρψιν, ἐνῶ πρέπει νὰ χύνῃς δάκρυα καὶ νὰ ἀναστενάξῃς διὰ τὸ κατάντημα; Τραγουδᾶς πορνικὰ τραγούδια, ἀφοῦ ἀπέρριψες τοὺς ψαλμούς καὶ τοὺς ὕμνους, πού ἔχεις διδαχθῆ; Κουνᾶς τὰ πόδια καὶ πηδᾶς ἔξω ἀλλὰ καὶ χορεύεις αὐτὰ πού δὲν χορεύονται, ἐνῶ πρέπει νὰ κλίνῃς τὰ γόνατα εἰς τὴν προσκύνησιν; Ποίους νὰ κλαύσω;

14. Ἦσ. 5,11.

γάμου κατεχομένας; Αἱ μὲν γὰρ ἐπανήλθον, τὴν παρθενίαν οὐκ ἔχουσαι, αἱ δὲ τὴν σωφροσύνην τοῖς ἀνδράσι οὐκ ἐπανήγαγον. Εἰ γὰρ πού τινες καὶ τῷ σώματι τὴν ἁμαρτίαν διέφυγον, ἀλλὰ πάντως γε ταῖς ψυχαῖς τὴν φθορὰν ὑπεδέξαντο. Ταῦτά μοι
 5 καὶ περὶ τῶν ἀρρένων εἰρήσθω. Εἶδε κακῶς, θεεάθη κακῶς. «Ὁ ἐμβλέψας γυναικὶ πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι, ἤδη ἐμοίχευσεν». Εἰ αἱ ἀπὸ ταῦτομάτου συντυχίαι τοῖς περιέργως κατασκοποῦσι τοσοῦτον ἔχουσι κίνδυνον, αἱ κατ' ἐπιτήδευσιν ἀπαντήσεις, ὥστε εἶδεῖν γυναῖκας ἀσχημονούσας ὑπὸ τῆς μέθης καὶ κα-
 10 τασχηματιζομένας πρὸς ἔκλυσιν, καὶ μέλη τεθρυμμένα ἀδούσας, δυνάμενα καὶ μόνον ἀκουσθέντα πάντα οἴστρον ἡδονῆς ἐμποιῆσαι τοῖς ἀκολάστοις, τί ἐροῦσιν ἢ τί ἀπολογίησονται, ἐκ τοιούτων θεαμάτων μυρίων ἔσμον τῶν κακῶν συλλεξάμενοι; Οὐχ, ὡς διὰ τοῦτο ἐμβλέψαντες, ἵνα τὰς ἐπιθυμίας ἐγείρωσιν;
 15 Οὐκοῦν ὑπόδικοί εἰσι, κατὰ τὴν ἀπαραίτητον ἀπόφασιν τοῦ Κυρίου, τῷ κρίματι τῆς μοιχείας. Πῶς ὑμᾶς ἡ πεντηκοστὴ ὑποδέξεται, οὕτω τοῦ πάσχα καθυβρισθέντος; Ἡ πεντηκοστὴ τοῦ Πνεύματος ἔσχε τοῦ ἁγίου τὴν ἐναργῆ καὶ πᾶσι γνωρίμην ἐπιδημίαν· σὺ δὲ προλαβίων, σεαυτὸν οἰκητήριον τοῦ ἀντικει-
 20 μένου ἐποίησας πνεύματος καὶ ἐγένου ναὸς εἰδώλων, ἀντὶ τοῦ γενέσθαι ναὸς Θεοῦ διὰ τῆς ἐνοικήσεως τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου. Ἐπεσπάσω τὴν ἀρὰν τοῦ προφήτου, εἰπόντος ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ ὅτι «Στρέψω τὰς ἐορτὰς αὐτῶν εἰς πένθος». Πῶς τῶν οἰκετῶν ἄρξετε, αὐτοὶ δουλεύοντες ἐπιθυμίαις ἀνοή-
 25 τοις καὶ βλαβεραῖς ὡς ἀνδράποδα; Πῶς τοὺς παῖδας νοθετήσετε, ἀνουθέτητον ζῶην καὶ ἀδιάτακτον ζῶντες; Τί οὖν;

15. Ματθ. 5,28.

16. Ρωμ. 8,11.

Τὰ ἀνύπανδρα κορίτσια ἢ τὰς ὑπάνδρους γυναῖκας; Διότι τὰ μὲν κορίτσια ἐπέστρεψαν, ἀφοῦ ἔχασαν τὴν παρθενίαν, αἱ δὲ γυναῖκες δὲν ἐπανέφεραν τὴν συζυγικὴν πίστιν εἰς τοὺς ἀνδρας. Ἐὰν δηλαδὴ μερικαὶ διέφυγαν τὴν σωματικὴν ἁμαρτίαν, ἐξάπαντος ὁμως ἐδέχθησαν τὴν φθορὰν εἰς τὰς ψυχὰς των. Αὐτὰ, παρακαλῶ, ἰσχύουν καὶ διὰ τοὺς ἀνδρας. Ἐκύτταξε πονηρὰ καὶ ἐκυττάχθη πονηρὰ. «Αὐτὸς ποῦ ἐκύτταξε γυναῖκα καὶ τὴν ἐπόθησε, διέπραξε κιόλας τὴν μοιχείαν»¹⁵. Ἐὰν αἱ κατὰ τύχην συναντήσεις δι' αὐτοὺς ποῦ κυττάζουν περίεργα περικλείουν τόσον μεγάλον κίνδυνον, αἱ σκόπιμοι συναντήσεις, ὥστε νὰ ἴδοῦμεν γυναῖκας ποῦ ἀπὸ τὴν μέθην ἀσχημονοῦν καὶ συμμορφώνονται καταλλήλως δι' ἀκολασίαν, καὶ τραγουδοῦν περιπαθῆ τραγούδια, ποῦ ἤμποροῦν καὶ μόνον ὅταν ἀκουσθοῦν νὰ προκαλέσουν κάθε οἶστρον ἡδονῆς εἰς τοὺς ἀκολάστους, τί θὰ εἶπουν ἢ τί θὰ ἀπολογηθοῦν αὐτοὶ ποῦ ἐμάζευσαν ἀπὸ τὰ τέτοια θεάματα πληθὸς κακῶν; Δὲν ἐκύτταξαν ἀκριβῶς διὰ τὸν λόγον αὐτόν, διὰ νὰ διεγείρουν τὰς ἐπιθυμίας; Εἶναι ὑπεύθυνοι μοιχείας λοιπόν, σύμφωνα μὲ τὴν ἀμείλικτον ἀπόφασιν τοῦ Κυρίου. Πῶς θὰ σᾶς ὑποδεχθῆ ἡ Πεντηκοστή, ὅταν ἔτσι τὸ Πάσχα ἐξυβρίσθῃ; Τὴν Πεντηκοστὴν ἔγινεν ἡ γνωστὴ εἰς ὅλους καθαρὰ ἐπιδημία τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ἐσὺ ὁμως ἐπρόλαβες καὶ ἔκαμες τὸν ἑαυτὸν σου κατοικητήριον τοῦ ἀντιθέτου πνεύματος καὶ ἔγινες ναὸς τῶν εἰδώλων, ἀντὶ νὰ γίνῃς ναὸς τοῦ Θεοῦ μὲ τὴν ἐνοίκησιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος¹⁶. Ἐπέσυρες τὴν κατάραν τοῦ προφήτου ὁ ὁποῖος εἶπεν ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ ὅτι «θὰ μεταβάλω τὰς ἑορτὰς των εἰς ἑορτὰς πένθους»¹⁷. Πῶς θὰ κυβερνήσετε τοὺς ὑπηρέτας, ὅταν σεῖς οἱ ἴδιοι δουλεύετε, σὰν σκλαβάκια, εἰς τὰς βλακώδεις καὶ βλαβεράς ἐπιθυμίας; Πῶς θὰ νουθετήσετε τὰ παιδιὰ, ὅταν ζῆτε ζωὴν χωρὶς νουθεσίαν καὶ ἄτακτον;

17. Ἄμως 8,10.

Ἐν τούτοις ὑμᾶς καταλείπω; Ἀλλὰ φοβοῦμαι, μήπως ὁ μὲν ἀνυπότακτος στραγότερος γένηται, ὁ κατανευγμένος τῇ περισσοτέρᾳ λύπῃ καταποθῆ. «Ἰαμα γάρ, φησί, καταπαύσει ἁμαρτίας μεγάλας». Ἡ νηστεία τὴν μέθην θεραπευσάτω, ψαλ-
 5 μὸς τὴν αἰσχροὴν μελωδίαν, δάκρυον γενέσθω τοῦ γέλωτος Ἰαμα, ἀντὶ τῆς ὀρχήσεως τὸ γόνυ κλινέσθω, ἀντὶ τοῦ κρότου τῶν χειρῶν τὸ στήθος τυπτέσθω, ἀντὶ τοῦ κόσμου τῆς ἐσθῆτος ἢ ταπεινώσις. Ἐπὶ πᾶσιν ἢ ἐλεημοσύνη ἐξαγοραζέτω σε ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας. «Λύτρον γάρ τοῦ ἀνδρὸς ὁ ἴδιος αὐτοῦ πλοῦτος».

10 Πολλοὺς ἐργάτευσον τῶν θλιβομένων εἰς τὴν κοινωνίαν τῆς προσευχῆς, εἰ ἄρα σοι ἀφεθήσεται ἢ ἐπίνοια τῆς κακίας. «Ὅτε «Ἐκάθισεν ὁ λαὸς φαγεῖν καὶ πιεῖν καὶ ἀνέστησαν παίζειν», ἢ δὲ παιδιὰ αὐτῶν εἰδωλολατρία ἦν, τότε οἱ Λευῖται κατὰ τῶν ἀδελφῶν ἑαυτοὺς ἐξοπλίσαντες, εἰς ἱερωσύνην τὰς χεῖρας
 15 ἑαυτῶν ἐτελείωσαν. Καὶ ὑμῖν τοίνυν τοῖς φοβουμένοις τὸν Κύριον, ὅσοι νῦν ἐπεστιγνάσατε ἐπὶ τῇ ἀσχημοσύνῃ τῶν καταγνωσθέντων, ἐκεῖνο διαστελλόμεθα· ἐὰν μὲν ἴδητε μετανοοῦντας ἐπὶ τῇ ἀτοπίᾳ τῶν πεπραγμένων, συμπαθήσατε ὡς οἰκείους μέλεσι νενοσηκόσιν, ἐὰν δὲ ἀπαυθαδιαζομένους καὶ κατα-
 20 φρονοῦντας τῆς ὑμετέρας ἐπ' αὐτοῖς λύπης, «Ἐξέλθετε ἐκ μέσου αὐτῶν καὶ ἀφορίσθητε καὶ ἀκαθάρτου μὴ ἄπτεσθε», ἵνα οὕτως οἱ μὲν ἐντραπέντες εἰς ἐπίγνωσιν ἔλθωσι τῆς οἰκείας κακίας, ὑμεῖς δὲ τοῦ ζήλου τοῦ Φινεὲς τὸν μισθὸν ὑποδέξησθε, διὰ τῆς δικαιοκρισίας τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,
 25 ᾧ ἢ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

18. Β' Κορ. 2,7.

19. Ἐκκλ. 10,4.

20. Δαν. 4,24.

21. Παροιμ. 13,8.

Τί λοιπόν; θά σᾶς ἐγκαταλείψω εἰς αὐτά; Ἄλλὰ φοβᾶμαι μήπως ὁ ἀνυπότακτος γίνῃ ἀναιδέστερος καί ὁ λυπημένος καταστραφῆ μέ τήν περισσοτέραν λύπην¹⁸. Διότι «ἡ θεραπεία, λέγει, θά σταματήσῃ τὰ μεγάλα κακά»¹⁹. Ἡ νηστεία νά θεραπεύσῃ τήν μέθην, ὁ ψαλμός τὸ αἰσχρὸν τραγούδι, τὰ δάκρυα νά γίνουν ἡ θεραπεία τοῦ γέλιου, καί ἀντὶ τοῦ χοροῦ τὸ γόνατο νά κλίνη, ἀντὶ τὰ χέρια νά κτυποῦν παλαμάκια, νά κτυποῦν τὸ στῆθος, καί ἀντὶ τοῦ στολισμοῦ τοῦ ἐνδύματος ἡ ταπείνωσις. Καί ἐπάνω ἀπ' ὅλα ἡ ἐλεημοσύνη νά σέ ἐξαγοράζῃ ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν²⁰. Διότι «σωτηρία τοῦ ἀνδρὸς εἶναι ὁ ἴδιος ὁ πλουτὸς του»²¹. Νά προσλάβῃς ἐργάτας εἰς τὴν κοινωσίαν τῆς προσευχῆς πολλοὺς ἀπ' αὐτοὺς ποὺ λυποῦνται, μήπως σοῦ συγχωρηθῆ ἡ κακία ποὺ ἐπενόησες καί διέπραξες. Ὅταν «ὁ λαὸς ἐκάθισεν διὰ νὰ φάγῃ καί νὰ πιῆ καί μετὰ ἐσηκώθησαν διὰ νὰ διασκεδάσουν»²², καί ἡ διασκεδάσις των ἦταν εἰδωλολατρία, τότε οἱ Λευῖται, ἀφοῦ ἐξωπλίσθησαν ἐναντίον τῶν ἀδελφῶν, καθιερώθησαν. Καί εἰς σᾶς λοιπόν οἱ ὅποιοι φοβεῖσθε τὸν Κύριον, ὅσοι δηλαδὴ τώρα ἐθλίβητε διὰ τὴν αἰσχροτήτα αὐτῶν ποὺ ἔχουν κατακριθῆ, παραγγέλλομεν τοῦτο· ἐὰν μὲν τοὺς ἴδῃτε νὰ μετανοοῦν διὰ τὴν ἀπρέπειαν τῶν ὄσων ἔχουν διαπράξει, νὰ τοὺς συμπαθήσετε ὡσὰν ἄρρωστα ἰδικά σας μέλη, ἐὰν δὲ νὰ γίνωνται αὐθάδεις καί νὰ κοροϊδεύουν τὴν λύπην σας, διὰ λογαριασμόν τους, τότε, «φύγετε ἀπὸ ἀνάμεσά των καί ἀπομακρυνθῆτε καί μὴ ἐγγίζετε ἀκάθαρτον»²³, διὰ νὰ συνέλθουν ἔτσι ἀπὸ τὴν κακίαν τους αὐτοὶ ἀφοῦ ἐντραποῦν. Ἐσεῖς δὲ νὰ λάβετε τὴν ἀμοιβὴν τοῦ ζήλου τοῦ Φινεὲς κατὰ τὴν δικαίαν κρίσιν τοῦ Θεοῦ καί σωτήρος μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὅποιον πρέπει ἡ δόξα καί ἡ δύναμις εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

22. Ἐξοδ. 32,6.

23. Ἦσ. 52,11· Β' Κοριν. 6,17.

ΟΜΙΛΙΑ
ΕΙΣ ΤΟ· «ΠΡΟΣΕΧΕ ΣΕΑΥΤΩ»

1. Τοῦ λόγου τὴν χρῆσιν δέδωκεν ἡμῖν ὁ κτίσας ἡμᾶς
 Θεός, ἵνα τὰς βουλὰς τῶν καρδιῶν ἀλλήλοις ἀποκαλύπτωμεν
 καὶ διὰ τὸ κοινωνικὸν τῆς φύσεως ἕκαστος τῷ πλησίον μετα-
 διδῶμεν, ὥσπερ ἔκ τινων ταμείων, τῶν τῆς καρδίας κρυπτῶν,
 5 προφέροντες τὰ βουλεύματα. Εἰ μὲν γὰρ γυμνῇ τῇ ψυχῇ διε-
 ζῶμεν, εὐθὺς ἂν ἀπὸ τῶν νοημάτων ἀλλήλοις συνεγινόμεθα
 ἐπειδὴ δὲ ὑπὸ παραπειάσματος τῇ σαρκὶ καλυπτομένη ἡμῶν
 ἢ ψυχῇ τὰς ἐννοίας ἐργάζεται, ῥημάτων δεῖται καὶ ὀνομάτων
 πρὸς τὸ δημοσιεύειν τὰ ἐν τῷ βάθει κείμενα. Ἐπειδὴν οὖν ποτε
 10 λάβηται φωνῆς σημαντικῆς ἢ ἐννοια ἡμῶν, ὥσπερ πορθμείω
 τινὶ τῷ λόγῳ ἐποχουμένη, διαπερῶσα τὸν ἀέρα, ἐκ τοῦ φθεγγο-
 μένου μεταβαίνει πρὸς τὸν ἀκούοντα· κἂν μὲν εὖρη γαλήνην βα-
 θεῖαν καὶ ἡσυχίαν, ὥσπερ λιμέσιν εὐδίοις καὶ ἀχειμάστοις ταῖς
 ἀκοαῖς τῶν μανθανόντων ὁ λόγος ἐγκαθορμίζεται· ἐὰν δὲ οἶον
 15 ζάλη τις τραχεῖα ὁ παρὰ τῶν ἀκουόντων θόρυβος ἀντιπνεύση,
 ἐν μέσῳ τῷ ἀέρι διαλυθεὶς ἐνανάγησε. Ποιήσατε τοίνυν γαλή-
 νην τῷ λόγῳ διὰ τῆς σιωπῆς. Ἴσως γὰρ ἂν τι φανεῖν χρήσιμον
 ἔχων τῶν ἀγωγίμων. Δυσθῆρατός ἐστιν ὁ τῆς ἀληθείας λόγος,
 ῥαδίως δυνάμενος ἐκφεύγειν τοὺς μὴ προσέχοντας, οὕτω τοῦ
 20 Πνεύματος οἰκονομήσαντος συνεσταλμένον αὐτὸν εἶναι καὶ βρα-
 χύν, ὥστε πολλὰ ἐν ὀλίγοις δηλοῦν, καὶ διὰ συντομίαν εὐκολον
 εἶναι τῇ μνήμῃ παρακατασχέσθαι. Καὶ γὰρ φύσει ἀρετὴ λόγου,

ΟΜΙΛΙΑ

ΕΙΣ ΤΟ· «ΠΡΟΣΕΧΕ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟΝ ΣΟΥ»¹

1. Ὁ Θεὸς ποὺ μᾶς ἐπλασε μᾶς ἔδωσε τὴν χρῆσιν τοῦ λόγου, διὰ νὰ φανερώσωμεν ὁ ἓνας εἰς τὸν ἄλλον τὰς σκέψεις τῶν καρδιῶν καὶ νὰ μεταδίδωμεν ὁ καθένας εἰς τὸν πλησίον, λόγῳ τῆς κοινωνικότητος τῆς φύσεως, ὡσὰν ἀπὸ κάποια ταμεῖα, προσφέροντες τὰς σκέψεις ἀπὸ τὰ κρυπτὰ τῆς καρδίας. Διότι ἐὰν ἐζούσαμεν μὲ γυμνὴν ἀπὸ τὸ σῶμα τὴν ψυχὴν, ἀμέσως θὰ ἐπεκοινωνούσαμεν μεταξύ μας διὰ τῶν σκέψεων. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ψυχὴ μας διανοεῖται καλυπτομένη ἀπὸ τὸ παραπέτασμα τῆς σαρκός, ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ λόγια καὶ ὀνόματα διὰ νὰ ἀνακοινώσῃ αὐτὰ ποὺ κεῖνται εἰς τὸ βάθος της. Ὅταν λοιπὸν ἡ σκέψις ἐκφραστῇ διὰ φωνῆς, αὕτη μεταβαίνει ἀπὸ τὸν ὁμιλητὴν πρὸς αὐτὸν ποὺ τὸν ἀκούει, ἀφοῦ διασχίσῃ τὸν ἀέρα, φερομένη διὰ τοῦ λόγου, ὡσὰν διὰ πορθμείου. Καὶ ἐὰν μὲν εὕρῃ ἄκραν γαλήνην καὶ ἡσυχίαν, ὡσὰν εἰς γαλήνια καὶ ἀχείμαστα λιμάνια, ὁ λόγος ἀγκυροβολεῖ εἰς τὰς ἀκοὰς τῶν ἀκροατῶν. Ἐὰν ὅμως, ὡσὰν κάποια σφοδρὰ θύελλα, ὁ θόρυβος τῶν ἀκουόντων πνεύσῃ ἀντίθετα, τότε ὁ λόγος ναυαγεῖ, διαλυόμενος εἰς τὸν ἀέρα. Διὰ τῆς σιωπῆς λοιπὸν κάμετε ἡσυχίαν χάριν τοῦ λόγου. Διότι ἴσως κάτι ἀπὸ αὐτὰ ποὺ φέρει σᾶς φανῇ χρήσιμον καὶ ὠφέλιμον. Ὁ λόγος τῆς ἀληθείας εἶναι δύσκολον θήραμα, διότι εὐκόλα ἡμπορεῖ νὰ ξεφύγῃ αὐτοὺς ποὺ δὲν προσέχουν, ἀφοῦ ἔτσι τὸ Πνεῦμα οἰκονόμησε νὰ εἶναι σύντομος καὶ βραχύς, ὥστε νὰ δηλώνῃ πολλὰ εἰς ὀλίγα καὶ μὲ τὴν συντομίαν νὰ εἶναι εὐκόλον νὰ διατηρηθῇ εἰς τὴν μνήμην. Ἄλλωστε

μήτε ἀσαφεία κρύπτειν τὰ σημαινόμενα, μήτε περιττὸν εἶναι καὶ μάταιον εἰκῆ τοῖς πράγμασι περιρρέοντα. Ὅποιος οὖν δὴ ἐστὶ καὶ ὁ ἀρτίως ἡμῖν ἐκ τῶν Μωυσέως βίβλων ἀνεγνωσμένος λόγος, οὗ μέμνησθε πάντως οἱ γε φιλόπονοι, πλὴν εἰ μή που διὰ
 5 βραχύτητα παρέδραμεν ὑμῶν τὰς ἀκοάς. Ἔχει δὲ ἡ λέξις οὕτως. «Πρόσεχε σεαυτῷ μὴ ποτε γένηται ῥῆμα κρυπτὸν ἐν τῇ καρδίᾳ σου ἀνόμημα). Εὐκόλοί ἐσμεν πρὸς τὰς κατὰ διάνοιαν ἁμαρτίας οἱ ἄνθρωποι. Διόπερ ὁ πλάσας καταμόνας τὰς καρδίας ἡμῶν, εἰδὼς ὅτι τὸ πλεῖστον τῆς ἁμαρτίας ἐν τῇ ὁρμῇ πληροῦ-
 10 ται τῇ κατὰ πρόθεσιν, τὴν ἐν τῷ ἡγεμονικῷ καθαρότητα πρώτην ἡμῖν διετάξατο. Ὡ γὰρ μάλιστα προχείρως ἐξαμαρτάνομεν, τοῦτο πλείονος φυλακῆς καὶ ἐπιμελείας ἤξιωσεν. Ὡσπερ γὰρ τῶν σωμάτων τὰ ἀσθενέστερα οἱ προμηθέστεροι τῶν ἰατρῶν ταῖς προφυλακτικαῖς ὑποθήκαις πόρρωθεν ἀσφαλίζονται, οὕ-
 15 τως ὁ κοινὸς κηδεμῶν καὶ ἀληθινὸς τῶν ψυχῶν ἰατρός, ὁ μάλιστα ἡμῶν οἶδε πρὸς ἁμαρτίαν ὀλισθηρότερον, τοῦτο ἰσχυρότεραις προκατελάβετο φυλακαῖς. Αἱ μὲν γὰρ διὰ τοῦ σώματος πράξεις καὶ χρόνου δέονται, καὶ εὐκαιρίας, καὶ καμάτων, καὶ συνεργῶν, καὶ τῆς λοιπῆς χορηγίας. Αἱ δὲ τῆς διανοίας κινή-
 20 σεις ἀχρόνως ἐνεργοῦνται, ἀκόπως ἐπιτελοῦνται, ἀπραγματεύτως συνίστανται, πάντα καιρὸν ἐπιτήδειον ἔχουσι. Καὶ πού τις τῶν σοβαρῶν καὶ κατωφρωμένων ἐπὶ σεμνότητι, πλάσμα σωφροσύνης ἔξωθεν περικείμενος, ἐν μέσοις καθεζόμενος πολλὰκις τοῖς ἐπ' ἀρετῆς αὐτὸν μακαρίζουσιν, ἀπέδραμε τῇ διανοίᾳ πρὸς
 25 τὸν τῆς ἁμαρτίας τόπον ἐν τῷ ἀφανεῖ τῆς καρδίας κινήματι. Εἶδε τῇ φαντασίᾳ τὰ σπουδαζόμενα, ἀνετυπώσατό τινα ὁμιλίαν οὐκ εὐπρεπῆ, καὶ ὄλωσεν ἐν τῷ κρυφαίῳ τῆς καρδίας ἐργα-

ἡ φυσικὴ ἀρετὴ τοῦ λόγου εἶναι μήτε νὰ κρύπτη μὲ τὴν ἀσάφειαν τὰ ἐκφραζόμενα μήτε νὰ πλημμυρίζῃ ἀπὸ λέξεις περιττὰς καὶ πράγματα μάταια. Τέτοιος λοιπὸν εἶναι καὶ ὁ λόγος αὐτὸς ποῦ τώρα ἔχει ἀναγνωσθῆ ἀπὸ τὰ βιβλία τοῦ Μωϋσέως. Ὅσοι βέβαια εἴσθε φιλομαθεῖς νὰ ἐνθυμῆσθε αὐτόν, ἔκτος ἂν κάπου διέφυγε τὴν ἀκοήν σας, λόγῳ τῆς βραχύτητος. Ὁ λόγος κάπως ἔτσι ἔχει· «πρόσεχε σεαυτῷ μὴ ποτε γένηται ῥῆμα κρυπτὸν ἐν τῇ καρδίᾳ σου ἀνόμημα». Ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι εἴμεθα εὐκολοὶ εἰς τὰς ἀμαρτωλὰς σκέψεις. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς αὐτὸς ποῦ κατ' ἰδίαν ἔπλασε τὰς καρδίας μας ², ἐπειδὴ ἐγνώριζε πολὺ καλὰ ὅτι τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς ἀμαρτίας συντελεῖται εἰς τὴν κατὰ διάθεσιν ὀρμὴν, μᾶς ὥρισεν ὡς πρωταρχικὴν καθαρότητα αὐτὴν τῆς διανοίας. Διότι αὐτὸ μὲ τὸ ὁποῖον πολὺ πιὸ εὐκολὰ διαπραττομεν τὴν ἀμαρτίαν, δι' αὐτὸ ἠξίωσε περισσοτέραν προφύλαξιν καὶ ἐπιμέλειαν. Ὅπως δηλαδή οἱ προνοητικοὶ ἀπὸ τοὺς ἰατροὺς ἀσφαλίζουν τὰ ἀσθενέστερα σώματα μὲ τὰς προληπτικὰς συνταγὰς, ἔτσι καὶ αὐτὸς ποῦ εἶναι προστάτης ὄλων καὶ ἀληθινὸς ἰατρὸς τῶν ψυχῶν, μὲ ἰσχυροτέρας προφυλάξεις ἐξησφάλισεν αὐτὸ ποῦ ἐγνώριζεν ὅτι εἶναι εἰς ἡμᾶς περισσότερον ὀλισθηρὸν πρὸς τὴν ἀμαρτίαν. Διότι αἱ πράξεις ποῦ γίνονται μὲ τὸ σῶμα χρειάζονται καὶ χρόνον καὶ εὐκαιρίαν καὶ κόπους καὶ συνεργάτας καὶ ἄλλην βοήθειαν. Αἱ κινήσεις ὅμως τῆς διανοίας ἐνεργοῦνται ἀχρόνως, ἐπιτελοῦνται χωρὶς κόπον, σχηματίζονται εὐκολὰ καὶ ἔχουν ὄλον τὸν καιρὸν κατάλληλον. Μάλιστα κάποτε κάποιος ἀπὸ τοὺς σπουδαίους καὶ ἀπὸ αὐτοὺς ποῦ ὑπερηφανεύονται διὰ σεμνότητα, περιβαλλόμενος ἐξωτερικὰ ὁμοίωμα σωφροσύνης καὶ καθήμενος ἀνάμεσα εἰς αὐτοὺς ποῦ συχνὰ τὸν μακαρίζουν διὰ τὴν ἀρετὴν του, τρέχει γρήγορα μὲ τὴν σκέψιν πρὸς τὸν τόπον τῆς ἀμαρτίας, μὲ τὴν ἀφανῆ ἐνέργειαν τῆς καρδίας. Εἶδε μὲ τὴν φαντασίαν τὰ μελετώμενα, ἐφαντάσθη κάποιαν ἀπρεπῆ συναναστροφὴν καὶ γενικῶς εἰς τὸ κρυφὸν ἐργαστήριον τῆς καρδίας μὲ τὸ νὰ ζω-

στηρίω, ἐναργῆ ἐν ἑαυτῷ τὴν ἡδονὴν ζωγραφήσας, ἁμάρτυρον ἔσω τὴν ἁμαρτίαν εἰργάσατο, ἄγνωστον πᾶσιν, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ ἀποκαλύπτων τὰ κρυπτά τοῦ σκότους καὶ φανερῶν τὰς βουλὰς τῶν καρδιῶν. | Φύλαξαι οὖν «Μὴ ποτε γένηται ῥῆμα κρυπτόν ἐν τῇ καρδίᾳ σου ἀνόμημα». («Ὁ γὰρ ἐμβλέψας γυναικὶ πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι, ἤδη ἐμοίχευσεν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ»). Διότι αἱ μὲν τοῦ σώματος πράξεις ὑπὸ πολλῶν διακόπτονται, ὁ δὲ κατὰ πρόθεσιν ἁμαρτάνων, τῷ τάχει τῶν νοημάτων συναπαρτιζομένην ἔχει τὴν ἁμαρτίαν. "Ὅπου οὖν ὀξὺ τὸ παράπτωμα, τα-
 10 χεῖα δέδοται ἡμῖν ἢ φυλακὴ. Διαμαρτύρεται γὰρ, «Μὴ ποτε γένηται ῥῆμα κρυπτόν ἐν τῇ καρδίᾳ σου ἀνόμημα». Μᾶλλον δὲ ἐπ' αὐτὴν τοῦ λόγου τὴν ἀρχὴν ἀναδράμωμεν.

2. «Πρόσεχε, φησί, σεαυτῷ». Τῶν ζώων ἕκαστον παρὰ τοῦ τὰ πάντα συστησαμένου Θεοῦ οἴκοθεν ἔχει τὰς ἀφορμὰς
 15 πρὸς τὴν φυλακὴν τῆς οἰκείας συστάσεως. Καὶ εὗροις ἂν, εἰ καταμάθοις ἐπιμελῶς, τῶν ἀλόγων τὰ πλεῖστα ἀδίδακτον ἔχοντα τὴν πρὸς τὸ βλάπτον διαβολήν, καὶ φυσικῇ τινὶ πάλιν ὀλκῇ πρὸς τὴν τῶν ὠφελούντων ἀπόλαυσιν ἐπειγόμενα. Διὸ καὶ ἡμῖν ὁ παιδεύων ἡμᾶς Θεὸς τὸ μέγα τοῦτο παράγγελμα δέδωκεν,
 20 ἵνα ὅπερ ἐκεῖνοις ἐκ φύσεως, τοῦτο ἡμῖν ἐκ τῆς τοῦ λόγου βο-
 ηθείας προσγένηται, καὶ ὅπερ κατορθοῦται τοῖς ἀλόγοις ἀνεπιστάτως, τοῦτο παρ' ἡμῶν ἐπιτελεῖται διὰ τῆς προσοχῆς καὶ τῆς συνεχοῦς τῶν λογισμῶν ἐπιστάσεως· καὶ φύλακες ὦμεν ἀκριβεῖς τῶν παρὰ Θεοῦ δεδομένων ἡμῖν ἀφορμῶν, φεύγοντες
 25 μὲν τὴν ἁμαρτίαν, ὥσπερ τὰ ἄλογα φεύγει τῶν βρωμάτων τὰ

γραφήση μέσα του καθαρὰν τὴν ἡδονὴν, διέπραξε ἐσωτερικὰ τὴν ἀμαρτίαν ποὺ δὲν ἀποδεικνύεται καὶ ποὺ θὰ μείνη ἄγνωστος εἰς ὄλους ὡς τότε ποὺ θὰ ἔλθῃ αὐτὸς ποὺ ἀποκαλύπτει τὰ κρυπτὰ τοῦ σκότους καὶ φανερώνει τὰς σκέψεις τῶν καρδιῶν³. «Φυλάξου λοιπὸν μὴ τυχὸν κάποτε σκέψῃς κρυφῆ εἰς τὴν καρδίαν σου γίνῃ ἀμαρτία». Διότι «αὐτὸς ποὺ κυττάζει γυναῖκα μὲ πονηρὰν ἐπιθυμίαν εἶναι σὰν νὰ ἐμοίχευσε κιόλας εἰς τὴν καρδίαν του»⁴. Διότι αἱ πράξεις τοῦ σώματος διακόπτονται ἀπὸ πολλοὺς, αὐτὸς ὅμως ποὺ ἀμαρτάνει μὲ τὴν σκέψιν, μὲ τὴν ταχύτητα τῶν διανοημάτων ἔχει ὀλοκληρώσει τὴν ἀμαρτίαν. Ὅπου λοιπὸν τὸ παράπτωμα εἶναι ταχύ, ταχεῖα μᾶς ἐδόθη καὶ ἡ φρούρησις. Δηλαδή διακηρύσσεται ἐντόνως· «μὴ ποτε γένηται ῥῆμα κρυπτὸν ἐν τῇ καρδίᾳ σου ἀνόμημα». Καλύτερα ὅμως νὰ ἀνατρέξωμεν εἰς αὐτὴν τὴν ἀρχὴν τοῦ λόγου.

2. «Πρόσεχε, λέγει, τὸν ἑαυτὸν σου». Καθένα ἀπὸ τὰ ζῶα ἔχει ἐκ φύσεως ἀπὸ τὸν Θεὸν ποὺ ἐδημιούργησε τὰ πάντα, τὰς ἀφορμὰς διὰ τὴν προστασίαν τῆς ὑπάρξεώς του. Καὶ θὰ εὕρῃς ἐὰν ἐπιμελῶς παρατηρήσης ὅτι τὰ πιὸ πολλὰ ἀπὸ τὰ ἄλογα ζῶα δὲν ἔχουν διδαχθῆ τὴν προφύλαξιν πρὸς αὐτὸ ποὺ βλάπτει, καὶ ὅτι μὲ κάποιαν πάλιν φυσικὴν ἔλξιν σπεύδουν πρὸς τὴν ἀπόλαυσιν τῶν ὠφελίμων. Διὰ τοῦτο καὶ εἰς ἡμᾶς ὁ Θεὸς ποὺ μᾶς παιδαγωγεῖ ἔδωκε τὸ μεγάλο τοῦτο παράγγελμα, διὰ νὰ προστεθῆ καὶ εἰς ἡμᾶς μὲ τὴν βοήθειαν τῆς λογικῆς αὐτὸ τὸ ὅποιον ἐκ φύσεως ἔχουν ἐκεῖνα. Καὶ αὐτὸ ποὺ εἰς τὰ ζῶα κατορθώνεται χωρὶς καμμίαν ἐπιστάσιαν, αὐτὸ εἰς ἡμᾶς νὰ ἐπιτελῆται διὰ τῆς προσοχῆς καὶ τῆς συνεχοῦς ἐπιβλέψεως τῶν λογισμῶν. Καὶ νὰ εἴμεθα πιστοὶ φύλακες τῶν ἐντολῶν ποὺ μᾶς ἔχουν δοθῆ ἀπὸ τὸν Θεὸν μὲ τὸ νὰ ἀποφεύγωμεν τὴν ἀμαρτίαν, ὅπως τὰ ζῶα ἀποφεύγουν τὰ δηλητήρια ἀπὸ τὰς τροφὰς

4. Ματθ. 5,28.

δηλητήρια, διώκοντες δὲ τὴν δικαιοσύνην, ὡσπερ κάκεῖνα μετα-
 διώκει τῆς πόας τὸ τροφίμον. «Πρόσεχε οὖν σεαυτῶ», ἵνα δυ-
 νατὸς ᾖς διακρίνειν τὸ βλάπτον ἀπὸ τοῦ σώζοντος. Ἐπειδὴ δὲ
 διπλοῦν τὸ προσέχειν· τὸ μὲν, σωματικοῖς ὀφθαλμοῖς ἐνατενί-
 5 ζειν τοῖς ὄρατοῖς, τὸ δέ, τῇ νοερᾷ τῆς ψυχῆς δυνάμει ἐπιβάλλειν
 τῇ θεωρίᾳ τῶν ἀσωμάτων· ἐὰν μὲν ἐπὶ τῆς τῶν ὀφθαλμῶν ἐν-
 εργείας κείσθαι εἴπωμεν τὸ παράγγελμα, εὐθὺς αὐτοῦ τὸ ἀδύ-
 νατον ἀπελέγξομεν. Πῶς γὰρ ἂν τις ὄλον ἑαυτὸν τῷ ὀφθαλμῷ
 καταλάβοι; Οὐδὲ γὰρ αὐτὸς ἐφ' ἑαυτὸν ὁ ὀφθαλμὸς κέχρηται
 10 τῷ ὄρα· οὐ κορυφῆς ἐφικνεῖται, οὐ τὰ νῶτα οἶδεν, οὐ πρόσωπα,
 οὐ τὴν ἐν τῷ βάθει τῶν σπλάγγχνων διάθεσιν. Ἄσεβες οὖν τὸ
 λέγειν ἀδύνατα εἶναι τὰ τοῦ Πνεύματος παραγγέλματα. Λεί-
 πεται τοίνυν ἐπὶ τῆς κατὰ νοῦν ἐνεργείας τοῦ προστάγματος
 ἕξακούειν. «Πρόσεχε οὖν σεαυτῶ»· τουτέστι, πανταχόθεν σεαυ-
 15 τὸν περισκόπει. Ἄκοίμητον ἔχε πρὸς τὴν σεαυτοῦ φυλακὴν
 τὸ τῆς ψυχῆς ὄμμα. Ἐν μέσῳ παγίδων διαβαίνει. Κεκρουμμέ-
 νοι βρόχοι παρὰ τοῦ ἐχθροῦ πολλαχόθεν καταπεπήγασι. Πάντα
 οὖν περισκόπει, («Ἴνα σώζη ὡσπερ δορκὰς ἐκ βρόχων, καὶ
 ὡσπερ ὄρνεον ἐκ παγίδος»). Ἡ μὲν γὰρ δορκὰς ἀνάλωτός ἐστι
 20 τοῖς βρόχοις δι' ὀξύτητα τῆς ὄρασεως, ὅθεν καὶ ἐπώνυμός ἐστι
 τῆς οἰκείας ὀξύδερκίας, τὸ δὲ ὄρνεον κούφῳ τῷ πτερῷ ὑψηλό-
 τερον τῆς ἐπιβουλής τῶν ἀγρευόντων, ὅταν προσέχη, γίνεται.
 Ὅρα οὖν μὴ χείρων φανῆς τῶν ἀλόγων πρὸς τὴν σεαυτοῦ φυ-
 λακὴν· μὴ ποτε ταῖς παγίσιν ἀλούς, θήραμα γένη τοῦ διαβόλου,
 25 ἐξωγημένος ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸ ἐκείνου θέλημα.

3. «Πρόσεχε οὖν σεαυτῶ»· τουτέστι, μήτε τοῖς σοῖς,
 μήτε τοῖς περὶ σέ, ἀλλὰ σεαυτῷ μόνῳ πρόσεχε. Ἄλλο γάρ

5. Παροιμ. 6,5.

6. Β' Τιμ. 2,26.

καί νά ἐπιδιώκωμεν τήν δικαιοσύνην, ὅπως ἐκεῖνα ἐπιζητοῦν τὸ φαγώσιμον ἀπὸ τήν χλόην. «Πρόσεχε, λοιπόν, σεαυτῶ», διὰ νά γίνης ἱκανὸς νά διακρίνης τὸ βλαβερὸν ἀπὸ τὸ σωτήριον. Ἐπειδὴ ὁμως τὸ νά προσέχη κανεὶς σημαίνει δύο πράγματα, ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸ νά προσηλώνη τὰ σωματικὰ μάτια εἰς τὰ ὄρατά, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ νά ἐπιβάλλη μὲ τήν νοερὰν δύναμιν τῆς ψυχῆς τήν θεωρίαν τῶν ἀσωμάτων, ἐὰν μὲν εἴπωμεν ὅτι τὸ παράγγελμα ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐνέργειαν τῶν ὀφθαλμῶν, τότε ἀμέσως θὰ ἐλέγξωμεν τὸ ἀνεφάρμοστον αὐτοῦ. Διότι πῶς θὰ ἠμποροῦσε κανεὶς μὲ τὸν ὀφθαλμὸν νά ἰδῆ ὀλόκληρον τὸν ἑαυτὸν του; Μάλιστα οὔτε ὁ ἴδιος ὁ ὀφθαλμὸς χρησιμοποιεῖ τὴν ὄρασιν διὰ τὸν ἑαυτὸν του. Δὲν ἐπαρκεῖ διὰ τὴν κορυφήν, δὲν γνωρίζει τὰ νῶτα, οὔτε τὰ πρόσωπα, οὔτε τὴν διάθεσιν ποῦ εἶναι εἰς τὸ βάθος τῶν σπλάγχων. Ἄρα εἶναι ἀσέβεια νά λέγωμεν ὅτι δὲν ἰσχύουν τὰ παραγγέλματα τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ὑπολείπεται λοιπὸν νά κατανοοῦμεν τὴν προσταγὴν εἰς τὴν ἐνέργειαν τοῦ νοῦ. «Πρόσεχε, λοιπόν, σεαυτῶ». Δηλαδή ἀπὸ παντοῦ νά παρατηρῆς προσεκτικὰ τὸν ἑαυτὸν σου. Νά ἔχης ἄγρυπνον τὸ ὄμμα τῆς ψυχῆς σου διὰ τὴν προστασίαν τοῦ ἑαυτοῦ σου. Κρυφαὶ παγίδες ἔχουν στηθῆ παντοῦ ἀπὸ τὸν ἐχθρόν. Προσεκτικὰ νά παρατηρῆς τὸ κάθε τι λοιπὸν, «διὰ νά γλυτώνης σὰν τὸ ζαρκάδι ἀπὸ τὰ δόκανα καὶ σὰν πτηνὸν ἀπὸ τὴν παγίδα»⁵. Διότι τὸ μὲν ζαρκάδι λόγῳ τῆς ὀξύτατης ὀράσεως δὲν συλλαμβάνεται εἰς τὰ δόκανα, διὰ τοῦτο φέρει καὶ τὴν ἐπωνυμίαν δορκὰς διὰ τὴν ὀξυδέρκειαν του, τὸ δὲ πτηνὸν μὲ τὰ ἐλαφρὰ πτερά του πετᾷ ὑψηλότερα ἀπὸ τὸν κίνδυνον τῶν κυνηγῶν, ὅταν προσέχη. Κύττα λοιπὸν μὴ φανῆς κατώτερος ἀπὸ τὰ ἄλογα ζῶα εἰς τὴν προστασίαν τοῦ ἑαυτοῦ σου, διὰ νά μὴ κάποτε, ἀφοῦ συλληφθῆς εἰς τὰς παγίδας, γίνης θήραμα τοῦ διαβόλου, αἰχμάλωτος ἀπ' αὐτὸν εἰς τὸ νά κάμης τὸ θέλημά του⁶.

3. «Πρόσεχε, λοιπόν, σεαυτῶ». Δηλαδή, οὔτε τὰ δικὰ σου, οὔτε τὰ γύρω ἀπὸ ἐσέ, ἀλλὰ πρόσεξε μόνον τὸν ἑαυ-

ἔσμεν ἡμεῖς αὐτοί, καὶ ἄλλο τὰ ἡμέτερα, καὶ ἄλλο τὰ περὶ
 ἡμᾶς. Ἡμεῖς μὲν οὖν ἔσμεν ἡ ψυχὴ καὶ ὁ νοῦς, καθὸ κατ' εἰ-
 κόνα τοῦ κτίσαντος γεγενήμεθα, ἡμέτερον δὲ τὸ σῶμα καὶ αἰ-
 δι' αὐτοῦ αἰσθήσεις, περὶ ἡμᾶς δέ, χρήματα, τέχναι καὶ ἡ λοιπὴ
 5 τοῦ βίου κατασκευή. Τί οὖν φησιν ὁ λόγος; Μὴ τῇ σαρκὶ πρόσ-
 εχε, μηδὲ τὸ ταύτης ἀγαθὸν ἐκ παντὸς τρόπου δίωκε· ὑγείαν,
 καὶ κάλλος καὶ ἡδονῶν ἀπολαύσεις καὶ μακροβίωσιν, μηδὲ
 χρήματα καὶ δόξαν καὶ δυναστείαν θαύμαζε, μηδὲ ὅσα σοι τῆς
 προσκαίρου ζωῆς τῆν ἔπηρσιν πληροῖ, ταῦτα μεγάλα νο-
 10 μίσας, τῇ περὶ ταῦτα σπουδῇ τῆς προηγουμένης σεαυτοῦ ζωῆς
 καταμέλει, ἀλλὰ «Πρόσεχε σεαυτῶν»· τουτέστι, τῇ ψυχῇ σου.
 Ταύτην κατακόσμει καὶ ταύτης ἐπιμελοῦ. ὥστε πάντα μὲν τὸν
 ἐκ τῆς πονηρίας ἐπιγινόμενον αὐτῇ ὄντιον ἀποικονομεῖσθαι διὰ
 τῆς προσοχῆς, πᾶν δὲ τὸ ἀπὸ κακίας αἰσχος ἀποκαθαίρεσθαι,
 15 παντὶ δὲ τῶ ἐξ ἀρετῆς κάλλει κατακοσμεῖν αὐτὴν καὶ φαιδρῶ-
 νειν. Ἐξέτασον σεαυτὸν τίς εἶ, γινῶθι σεαυτοῦ τὴν φύσιν, ὅτι
 θνητὸν μὲν σου τὸ σῶμα, ἀθάνατος δὲ ἡ ψυχὴ, καὶ ὅτι διπλῆ τίς
 ἐστὶν ἡμῶν ἡ ζωὴ· ἡ μὲν οἰκεία τῇ σαρκί, ταχὺ παρερχομένη,
 ἡ δὲ συγγενὴς τῇ ψυχῇ, μὴ δεχομένη περιγραφὴν. «Πρόσεχε
 20 οὖν σεαυτῶν», μὴτε τοῖς θνητοῖς ὡς αἰδίοις ἐναπομείνης, μὴτε τῶν
 αἰδίων ὡς παρερχομένων καταφρονήσης. Ὑπερόρα σαρκός,
 παρέρχεται γάρ· ἐπιμελοῦ ψυχῆς, πράγματος ἀθανάτου. Ἐπί-
 στηθι μετὰ πάσης ἀκριβείας σεαυτῶ, ἵνα εἰδῆς διανέμειν ἕκα-
 τέρῳ τὸ πρόσφορον, σαρκὶ μὲν διατροφὰς καὶ σκεπάσματα,
 25 ψυχῇ δὲ δόγματα εὐσεβείας, ἀγωγὴν ἀστείαν, ἀρετῆς ἀσκησιν,
 παθῶν ἐπανόρθωσιν· μὴτε ὑπερπαιάνειν τὸ σῶμα, μὴτε περὶ τὸν
 ὄχλον τῶν σαρκῶν ἐσπουδακῆναι. Ἐπειδὴ γάρ «Ἐπιθυμεῖ ἡ
 σὰρξ κατὰ τοῦ πνεύματος, τὸ δὲ πνεῦμα κατὰ τῆς σαρκός,

τόν σου. Διότι ἄλλο πρᾶγμα εἴμεθα ἡμεῖς οἱ ἴδιοι καὶ ἄλλο πρᾶγμα τὰ δικά μας καὶ ἄλλο τὰ γύρω ἀπὸ μᾶς. Ἡμεῖς εἴμεθα ἡ ψυχὴ καὶ ὁ νοῦς, διότι ἔχομεν πλασθῆ σύμφωνα μετὰ τὴν εἰκόνα τοῦ κτίστου μας⁷. Ἰδικόν μας εἶναι τὸ σῶμα καὶ αἱ αἰσθήσεις του. Γύρω δὲ ἀπὸ μᾶς ὑπάρχουν χρήματα, τέχνηαι καὶ ὅλη ἡ ὑπόλοιποςπραμάτεια τοῦ βίου. Τί λοιπὸν λέγει ὁ λόγος τῆς Γραφῆς; Μὴ δίδης σημασίαν εἰς τὴν σάρκα, οὔτε νὰ ἐπιζητῆς μετὰ κάθε τρόπον ὅ,τι εἶναι ἀγαθὸν εἰς αὐτὴν, δηλαδὴ ὑγείαν, ὁμορφίαν καὶ ἀπολαύσεις ἡδονικὰς καὶ μακροζωίαν, οὔτε νὰ θαυμάζης χρήματα καὶ δόξαν καὶ ἐξουσίαν. Ἀλλὰ πρόσεχε τὸν ἑαυτὸν σου, δηλαδὴ τὴν ψυχὴν σου. Αὐτὴν στόλιζε καὶ αὐτὴν φρόντιζε, ὥστε διὰ τῆς προσοχῆς νὰ κατορθῶνῃς νὰ τὴν ἀπαλλάσσης ἀπὸ ὀλοκλήρον τὸν ρύπον ποῦ ἐπικάθεται εἰς αὐτὴν ἀπὸ τὴν πονηρίαν, νὰ ἀποκαθαίρεται κάθε αἴσχος κακίας καὶ νὰ τὴν κοσμήῃς καὶ νὰ τὴν φαιδρύνῃς μετὰ ὅλον τὸ κάλλος τῆς ἀρετῆς. Ἐξέτασε τὸν ἑαυτὸν σου· ποῖος εἶσαι; γνώρισε τὴν φύσιν σου, ὅτι τὸ μὲν σῶμά σου εἶναι θνητὸν ἡ δὲ ψυχὴ σου ἀθάνατος καὶ ὅτι ἡ ζωὴ μας εἶναι διπλῆ. Ἡ μὲν προσιδιάζει εἰς τὴν σάρκα καὶ περνᾷ γρήγορα, ἡ δὲ ἄλλη συγγενεῦει μετὰ τὴν ψυχὴν καὶ δὲν ἐπιδέχεται περιγραφὴν. Πρόσεχε, λοιπὸν, τὸν ἑαυτὸν σου καὶ μὴ προσκολληθῆς εἰς τὰ θνητὰ ὡσὰν σὲ αἰῶνια, μήτε νὰ περιφρονῆσῃς τὰ αἰῶνια ὡσὰν περαστικά. Νὰ περιφρονῆς τὴν σάρκα, διότι παρέρχεται. Νὰ ἐπιμελῆσαι τὴν ψυχὴν, διότι εἶναι πρᾶγμα ἀθάνατον. Μετὰ κάθε προσοχὴν νὰ ἐπιβλέπῃς τὸν ἑαυτὸν σου, διὰ νὰ γνωρίζῃς νὰ ἀπονέμῃς εἰς τὸν καθένα τὸ ὠφέλιμον· εἰς μὲν τὴν σάρκα τὰς διατροφὰς καὶ τὰ σκεπάσματα εἰς δὲ τὴν ψυχὴν τὰ δόγματα τῆς εὐσεβείας, δηλαδὴ λεπτὴν ἀγωγὴν, ἀσκησιν τῆς ἀρετῆς, διόρθωσιν τῶν παθῶν. Μήτε νὰ παραπαχαίνῃς τὸ σῶμα, μήτε νὰ φροντίζῃς διὰ τὰς σαρκικὰς ὀχλήσεις. Ἀφοῦ λοιπὸν «ἐπιθυμεῖ ἡ σὰρξ κατὰ τοῦ πνεύματος, τὸ δὲ πνεῦμα κατὰ τῆς σαρκὸς, ταῦτα δὲ ἀλλήλοις ἀντίκειται»⁸, πρόσεχε μήπως μετὰ τὸ νὰ

8. Γαλάτ. 5,17.

ταῦτα δὲ ἀλλήλοις ἀντίκειται» ὄρα μὴ ποτε προσθέμενος τῇ σαρκί, πολλὴν παρῶσχη τὴν δυναστείαν τῷ χεῖρονι. Ὡσπερ γὰρ ἐν ταῖς ῥοπαῖς τῶν ζυγῶν, ἐὰν μίαν καταβαρύνῃς πλάστιγγα, κουφοτέραν πάντως τὴν ἀντικειμένην ποιήσεις, οὕτω καὶ ἐπὶ 5 σώματος καὶ ψυχῆς, ὁ τοῦ ἐτέρου πλεονασμὸς ἀναγκαίαν ποιεῖ τὴν ἐλάττωσιν τοῦ ἐτέρου. Σώματος μὲν γὰρ εὐπαθοῦντος καὶ πολυσαρκία βαρυνομένου, ἀνάγκη ἀδρανῆ καὶ ἄτονον εἶναι πρὸς τὰς οἰκείας ἐνεργείας τὸν νοῦν, ψυχῆς δὲ εὐεκτούσης καὶ διὰ τῆς τῶν ἀγαθῶν μελέτης πρὸς τὸ οἰκεῖον μέγεθος ὑψουμένης, 10 ἐπόμενόν ἐστι τὴν τοῦ σώματος ἕξιν καταμαραίνεσθαι.

4. Τὸ αὐτὸ δὲ τοῦτο παράγγελμα, καὶ ἀσθενοῦσι χρήσιμον καὶ ἐρρωμένοις ἀρμοδιώτατον. Ἐν μὲν γε ταῖς ἀσθενείαις οἱ ἰατροὶ τοῖς κάμνουσι παρεγγυῶσι προσέχειν αὐτοὺς ἑαυτοῖς καὶ μηδενὸς τῶν εἰς θεραπείαν ἠκόντων καταμελεῖν. 15 Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἰατρὸς τῶν ψυχῶν ἡμῶν λόγος τὴν ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας κεκακωμένην ψυχὴν διὰ τοῦ μικροῦ τούτου βοηθήματος ἐξιᾶται. «Πρόσεχε οὖν σεαυτῷ», ἵνα κατὰ ἀναλογίαν τοῦ πλημμελήματος καὶ τὴν ἐκ τῆς θεραπείας βοήθειαν καταδέξῃ. Μέγα καὶ χαλεπὸν τὸ ἁμάρτημα; πολλῆς σοὶ χρεῖα ἐξομολογη- 20 σεως, δακρύων πικρῶν, συντόνου τῆς ἀγρυπνίας, ἀδιαλείπτου τῆς νηστείας. Κοῦφον καὶ φορητὸν τὸ παράπτωμα; ἐξισαζέσθω καὶ ἡ μετάνοια. Μόνον «Πρόσεχε σεαυτῷ», ἵνα γνωρίζῃς ψυχῆς εὐρωστίαν καὶ νόσον. Πολλοὶ γὰρ ἀπὸ τῆς ἄγαν ἀπροσεξίας, μεγάλα καὶ ἀνίατα νοσοῦντες, οὐδὲ αὐτὸ τοῦτο ἴσασιν ὅτι νοσοῦ- 25 σι. Μέγα δὲ τὸ ἐκ τοῦ παραγγέλματος ὄφελος καὶ τοῖς ἐρρωμένοις περὶ τὰς πράξεις ὥστε τὸ αὐτὸ καὶ νοσοῦντας ἰᾶται καὶ ὑγιαίνοντας τελειοῖ. Ἐκαστος γὰρ ἡμῶν τῶν μαθητευομένων τῷ λόγῳ μιᾶς τινος πράξεώς ἐστιν ὑπηρετής, τῶν κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον διατεταγμένων ἡμῖν. Ἐν γὰρ τῇ μεγάλῃ οἰκίᾳ τῇ Ἐκ-

ὑπερπαχύνῃς τὴν σάρκα προσφέρῃς πολλὴν ἐξουσίαν εἰς τὸ κατώτερον. Διότι ὅπως εἰς τὰς κλίσεις τῶν ζυγῶν, ἐὰν μὲν παραφορτώσῃς τὴν μίαν πλάστιγγα, ἐξάπαντος θὰ κάμῃς ἐλαφροτέραν τὴν ἀπέναντί της, ἔτσι καὶ εἰς τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν, ὁ πλεονασμὸς τοῦ ἑνὸς κατ' ἀνάγκην ἐπιφέρει τὴν ἐλάττωσιν τοῦ ἄλλου. Διότι, ὅταν τὸ σῶμα εὐεργετῆται καὶ βαρύνεται μὲ τὴν πολυσαρκίαν, κατ' ἀνάγκην ὁ νοῦς γίνεται ἀδρανὴς καὶ ἄτονος κατὰ τὰς ἐνεργείας του. Ὅταν ὅμως ἡ ψυχὴ εἶναι ὑγιὴς καὶ ἐξυψώνεται πρὸς τὸ ὕψος ποῦ τῆς ἀρμόζει μὲ τὴν μελέτην τῶν ἀγαθῶν, εἶναι ἐπόμενον νὰ μαραίνεται ἡ σωματικὴ ἕξις.

4. Τὸ ἴδιον αὐτὸ παράγγελμα καὶ διὰ τοὺς ἀσθενεῖς εἶναι χρῆσιμον καὶ διὰ τοὺς γεροὺς πολὺ κατάλληλον. Κατὰ τὰς ἀσθενείας οἱ ἰατροὶ παραγγέλλουσι εἰς τοὺς ἀρρώστους νὰ προσέχουν οἱ ἴδιοι τοὺς ἑαυτοὺς των καὶ νὰ μὴ παραμελοῦν τίποτε ἀπὸ αὐτὰ ποῦ συντελοῦν εἰς τὴν θεραπείαν. Ὅμοίως καὶ ὁ λόγος, ὁ ἰατρὸς τῶν ψυχῶν μας, μὲ τὸ μικρὸν τοῦτο βοήθημα θεραπεύει τὴν ψυχὴν ποῦ ἔχει τλαιπωρηθῆ ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν. Πρόσεχε, λοιπόν, τὸν ἑαυτὸν σου, διὰ νὰ λάβῃς ἀνάλογον πρὸς τὸ παράπτωμα καὶ τὴν βοήθειαν ἀπὸ τὴν θεραπείαν. Εἶναι μεγάλο καὶ βαρὺ τὸ ἁμάρτημα; Σοῦ χρειάζεται πολλὴ ἐξομολόγησις, πικρὰ δάκρυα, συνεχὴς ἀγρυπνία καὶ διαρκὴς νηστεία. Εἶναι ἐλαφρὸν τὸ ἁμάρτημα καὶ ὑποφερτόν; Νὰ ἐξισωθῆ καὶ ἡ μετάνοια. Μόνον νὰ προσέχῃς τὸν ἑαυτὸν σου, διὰ νὰ γνωρίζῃς τὴν ὑγείαν καὶ τὴν ἀρρώστιαν τῆς ψυχῆς. Διότι πολλοὶ ποῦ νοσοῦν ἀπὸ μεγάλῃν καὶ ἀνίατον ἀσθένειαν λόγῳ τῆς μεγάλης ἀπροσεξίας, δὲν γνωρίζουν οὔτε αὐτὸ τὸ ἴδιον, ὅτι δηλαδὴ νοσοῦν. Ἐπίσης μεγάλο εἶναι τὸ κέρδος ἀπὸ τὸ παράγγελμα καὶ εἰς τοὺς ὑγιεῖς ὡς πρὸς τὰς πράξεις, ὥστε τὸ ἴδιον καὶ τοὺς ἀρρώστους θεραπεύει καὶ τοὺς ὑγιεῖς τελειοποιεῖ. Διότι ὁ καθένας ἀπὸ μᾶς ποῦ μαθητεύομεν εἰς τὸν λόγον γίνεται ὑπηρέτης κάποιας πράξεως ἀπὸ αὐτὰς ποῦ σύμφωνα μὲ τὸ Εὐαγγέλιον μᾶς ἔχουν διαταχθῆ. Δηλαδὴ

κλησίᾳ ταύτῃ οὐ μόνον σκευὴ ἐστὶ παντοδαπά, χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ καὶ ξύλινα καὶ ὀστράκινα, ἀλλὰ καὶ τέχνηαι παντοῖαι. Ἔχει γὰρ ὁ οἶκος τοῦ Θεοῦ, «ἣτις ἐστὶν Ἐκκλησία Θεοῦ ζῶντος», θηρευτὰς, ὄδοιπόρους, ἀρχιτέκτονας, οἰκοδόμους, γεωργούς, 5 ποιμένας, ἀθλητὰς, στρατιώτας. Πᾶσι τούτοις ἐφαρμόσει τὸ βραχὺ τοῦτο ῥῆμα, ἐκάστῳ καὶ ἀκρίβειαν τοῦ ἔργου καὶ σπουδὴν τῆς προαιρέσεως ἐμποιοῦν. Θηρευτῆς εἰ ἀπεσταλμένος ὑπὸ τοῦ Κυρίου τοῦ εἰπόντος· «Ἴδου ἐγὼ ἀποστέλλω πολλοὺς θηρευτὰς καὶ θηρεύσουσιν αὐτοὺς ἐπάνω παντὸς ὄρου». Πρόσ- 10 εχε οὖν ἐπιμελῶς, μὴ πού σε διαφύγη τὸ θήραμα, ἵνα συλλαβόμενος τῷ λόγῳ τῆς ἀληθείας τοὺς ὑπὸ τῆς κακίας ἀγριωθέντας προσαγάγῃς τῷ σώζοντι· Ὁδοιπόρος εἰ ὁμοίως τῷ εὐχομένῳ· «Τὰ διαβήματά μου κατεῦθνον»· «Πρόσεχε σεαυτῷ», μὴ παρατραπῆς τῆς ὁδοῦ, μὴ ἐκκλίνῃς δεξιᾷ ἢ ἀριστερᾷ· ὁδῷ βασι- 15 λικῇ πορεύου. Ὁ ἀρχιτέκτων ἀσφαλῶς τὸν θεμέλιον καταβαλλέσθω τῆς πίστεως, ὅς ἐστιν Ἰησοῦς ὁ Χριστός. Ὁ οἰκοδόμος «βλεπέτω πῶς ἐποιικοδομεῖ μὴ ξύλα, μὴ χόρτον, μὴ καλάμην, ἀλλὰ χρυσίον, ἀργύριον, λίθους τιμίους». Ὁ ποιμὴν, πρόσεχε μὴ τι παρέλθῃ τῶν ἐπιβαλλόντων τῇ ποιμαντικῇ. 20 Ταῦτα δέ εἰσι ποῖα; Τὸ πεπλανημένον ἐπίστρεφε, τὸ συντετριμμένον ἐπίδησον, τὸ νοσοῦν ἴασαι. Ὁ γεωργός, περισκαπτε τὴν ἄκαρπον συκῆν καὶ ἐπίβαλλε τὰ πρὸς βοήθειαν τῆς καρπογονίας. Ὁ στρατιώτης, «Συγκακοπάθησον τῷ εὐαγγελίῳ», στρατεύου τὴν καλὴν στρατείαν κατὰ τῶν πνευμάτων τῆς πονη-

9. Β' Τιμ. 2,20.

10. Α' Τιμ. 3,15.

11. Ἰερεμ. 16,16.

12. Ψαλμ. 118,133.

13. Α' Κορ. 3,11-12.

εις τὴν μεγάλην οἰκίαν, τὴν Ἐκκλησίαν αὐτὴν, δὲν ὑπάρχουν μόνον διάφορα σκεύη, χρυσᾶ, ἀργυρᾶ, ξύλινα καὶ πήλινα⁹ ἀλλὰ καὶ διάφορα ἔπαγγέλματα. Ἔχει δηλαδὴ ὁ οἶκος τοῦ Θεοῦ, «ποῦ εἶναι ἡ Ἐκκλησία τοῦ ζῶντος Θεοῦ»¹⁰, κυνηγούς, πεζοπόρους, ἀρχιτέκτονας, οἰκοδόμους, γεωργούς, βοσκούς, ἀθλητάς, στρατιώτας. Εἰς ὅλους ὁ μικρὸς αὐτὸς λόγος θὰ εὗρη ἐφαρμογὴν καὶ θὰ ἐμβάλῃ εἰς τὸν καθένα καὶ ὀρθοπραξίαν καὶ ἐπιμέλειαν τῆς προαιρέσεως. Ἔχεις ἀποσταλῆ κυνηγὸς ἀπὸ τὸν Κύριον, ποῦ εἶπε· «Νὰ ἐγὼ ἀποστέλλω πολλοὺς κυνηγούς καὶ θὰ θηρεύσουν αὐτοὺς ἐπάνω εἰς ὅλα τὰ βουνά»¹¹. Νὰ προσέχῃς λοιπὸν μὲ ἐπιμέλειαν, μὴ σὲ διαφύγῃ ἀπὸ πουθενὰ τὸ θῆραμα, διὰ νὰ ὀδηγήσῃς εἰς τὸν σωτῆρα αὐτοῦς ποῦ ἔχουν ἐξαγριωθῆ ἀπὸ τὴν κακίαν, ἀφοῦ τοὺς συλλάβῃς μὲ τὸν λόγον τῆς ἀληθείας. Εἶσαι πεζοπόρος παρομοίως μὲ ἐκεῖνον ποῦ εὐχεται· «τὰ διαβήματά μου κατεύθυνον»¹². πρόσεξε μὴ παραστρατήσῃς, νὰ μὴ κλίνῃς πρὸς τὰ δεξιὰ ἢ πρὸς τὰ ἀριστερά. Βάδιζε τὴν βασιλικὴν ὁδόν. Ὁ ἀρχιτέκτων μὲ ἀσφάλειαν νὰ καταθέσῃ τὸν θεμέλιον τῆς πίστεως, ποῦ εἶναι ὁ Ἰησοῦς Χριστός. Ὁ κτίστης νὰ βλέπῃ πῶς κτίζει· «μὴ ξύλα, μὴ χόρτον, μὴ καλάμην, ἀλλὰ χρυσίον, ἀργύριον, λίθους τιμίους»¹³. Ὁ ποιμὴν νὰ προσέχῃ μὴ διαφύγῃ κάτι ἀπὸ αὐτὰ ποῦ ἐπιβάλλονται εἰς τὴν τέχνην τῆς ποιμαντικῆς. Καὶ ποῖα εἶναι αὐτά; Νὰ ἐπιστρέφῃ τὸ πλανημένον, νὰ ἐπιδένη τὸ πληγωμένον, νὰ θεραπεύῃ τὸ ἄρρωστον. Ὁ γεωργὸς νὰ σκάβῃ γύρω ἀπὸ τὴν ἄκαρπον συκίαν καὶ νὰ ἐφαρμόζῃ αὐτὰ ποῦ βοηθοῦν εἰς τὴν καρποφορίαν¹⁴. Ὁ στρατιώτης¹⁵ νὰ «συγκακοπαθήσῃ διὰ τὸ εὐαγγέλιον»,¹⁶ νὰ ἐκστρατεύῃ τὴν καλὴν ἐκστρατείαν¹⁷ ἐναντίον τῶν πνευμά-

14. Λουκ. 13,8.

15. Β' Τιμ. 2,3.

16. Β' Τιμ. 1,8.

17. Α' Τιμ. 1,18.

ρίας, κατὰ τῶν παθῶν τῆς σαρκός, ἀνάλαβε πᾶσαν τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ· μὴ ἐμπλέκου ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις, ἵνα τῷ στρατολογήσαντι ἀρέσῃς. Ὁ ἀθλητής, πρόσεχε σεαυτῷ, μὴ πού τινα παραβῆς τῶν ἀθλητικῶν νόμων. «Οὐδεὶς γὰρ στεφανοῦται, ἐὰν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ». Μιμοῦ τὸν Παῦλον καὶ τρέχοντα καὶ παλαίοντα καὶ πυκτεύοντα· καὶ αὐτός, ὡς ἀγαθὸς πύκτης, ἀμετεώριστον ἔχε τὸ τῆς ψυχῆς βλέμμα. Σκέπε τὰ καίρια τῇ προβολῇ τῶν χειρῶν· ἀτενὲς τὸ ὄμμα πρὸς τὸν ἀντίπαλον ἔστω. Ἐν τοῖς δρόμοις τοῖς ἔμπροσθεν ἐπεκτείνου.

10 Οὕτω τρέχε, ἵνα καταλάβῃς. Ἐν τῇ πάλῃ τοῖς ἀοράτοις ἀνταγωνίζου. Τοιοῦτόν σε εἶναι διὰ βίου ὁ λόγος βούλεται, μὴ ἀναπεπτωκότα, μηδὲ καθεύδοντα, ἀλλὰ νηφόντως καὶ ἐγρηγορότως ἑαυτοῦ προεσιῶτα.

5. Ἐπιλείπει με ἡ ἡμέρα διηγούμενον τὰ τε ἐπιτηδεύ-

15 ματα τῶν συνεργούντων εἰς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν δύναμιν τοῦ προστάγματος, ὅπως εὐαρμοστός ἔχει πρὸς ἅπαντας. «Πρόσεχε σεαυτῷ»· νηφάλιος ἔσο, βουλευτικός, τῶν παρόντων φύλαξ, προνοητικός τοῦ μέλλοντος. Μὴ τὸ μὲν ἤδη παρὸν διὰ ῥαθυμίας προῖεσο, τῶν δὲ μήτε ὄντων, μήτε ἔσομένων τυ-

20 χόν, ὡς ἐν χερσὶν ὄντων, τὴν ἀπόλαυσιν ὑποτίθεσο. Ἡ οὐχὶ φύσει ὑπάρχει τὸ ἀρρώστημα τοῦτο τοῖς νέοις, κουφότητι γνώμης ἔχειν ἤδη νομίζειν τὰ ἐλπισθέντα; Ὅταν γὰρ ποτε ἡρεμίας λάβωνται, ἢ ἡσυχίας νυκτερινῆς, ἀναπλάττουσιν ἑαυτοῖς φαντασίας ἀνυποστάτους, τῇ εὐκολίᾳ τῆς διανοίας ἐπὶ πάντα φε-

18. Ἐφεσ. 6,12.

19. Ἐφεσ. 6,13.

20. Β' Τιμ. 2,4.

21. Β' Τιμ. 2,5.

των τῆς πονηρίας¹⁸, ἐναντίον τῶν σαρκικῶν παθῶν, νὰ φορέση ὄλην τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ¹⁹. Μὴ ἐμπλέκεσαι εἰς τὰς βιοτικὰς ὑποθέσεις, διὰ νὰ ἀρέσης εἰς αὐτὸν ποὺ σὲ ἐπεστράτευσεν²⁰. Ὁ ἀθλητὴς ἄς προσέχη τὸν ἑαυτόν του, μὴ τυχὸν παραβῆ τοὺς ἀθλητικούς κανονισμοὺς. Διότι «κανεῖς δὲν στεφανώνεται ἐὰν δὲν ἀθλήσῃ νομίμως»²¹. Νὰ μιμῆσαι τὸν Παῦλον ποὺ καὶ ἔτρεχε καὶ ἐπάλαιε καὶ ἐπυγμαχοῦσε²². Καὶ ὁ ἴδιος σὰν καλὸς πυγμάχος νὰ ἔχῃς ἀσάλευτον τὸ βλέμμα τῆς ψυχῆς. Προφύλαγε τὰ εὐαίσθητα ὄργανα τοῦ σώματος μετὰ τὴν πρόταξιν τῶν χειρῶν. Τὸ βλέμμα σου νὰ ἀτενίζῃ τὸν ἀντίπαλον. Νὰ προπορεύεσαι εἰς τοὺς ἀγῶνας δρόμου²³. Ἔτσι νὰ τρέχῃς, διὰ νὰ προλάβῃς²⁴. Εἰς τὴν πάλιν νὰ ἀνταγωνίζεσαι ἐναντίον τῶν ἀοράτων. Ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ τέτοιον σὲ θέλει νὰ εἶσαι· ὄχι τεμπέλην καὶ κοιμισμένον, ἀλλὰ νηφάλια καὶ ἀγρυπνα προϊστάμενον τοῦ ἑαυτοῦ σου.

5. Δὲν θὰ μοῦ ἐπαρκέσῃ ἡ ἡμέρα νὰ διηγοῦμαι καὶ τὰ κατορθώματα τῶν συνεργῶν εἰς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν δύναμιν τοῦ προστάγματος, πόσον καλὰ ἀρμόζει εἰς ὅλους. «Πρόσεχε σεαυτῶ». Νὰ εἶσαι νηφάλιος, σκεπτικός, φύλαξ τῶν παρόντων καὶ προνοητικός διὰ τὰ μέλλοντα. Μὴ ἀφήνης νὰ σοῦ διαφύγῃ τὸ παρὸν ἐξ αἰτίας τῆς ὀκνηρίας καὶ μὴ λαμβάνῃς σὰν δεδομένην τὴν ἀπόλαυσιν αὐτῶν ποὺ μῆτε ὑπάρχουν καὶ ποὺ τυχὸν δὲν θὰ ὑπάρξουν, ὡσὰν νὰ τὰ ἔχῃς εἰς τὰ χέρια σου. Ἢ μήπως δὲν ὑπάρχει ἐκ φύσεως ἡ ἀρρώστια αὐτὴ εἰς τοὺς νέους, δηλαδὴ τὸ νὰ νομίζουν μετὰ τὴν ἐλαφρότητα τῆς γνώμης, ὅτι κατέχουν κίβλας αὐτὰ ποὺ ἐλπίζουν; Διότι ὅταν κάποτε ἡρεμήσουν ἢ κατὰ τὴν νυκτερινὴν ἡσυχίαν, πλάθουν μετὰ τὴν φαντασίαν ἀνύπαρκτα πράγματα μεταφερόμενοι εἰς ὅλα μετὰ τὴν εὐκολίαν τῆς σκέψεως, μετὰ τὸ νὰ φαντάζονται βίον περίοπτον, λαμ-

22. Α' Κορ. 9,26.

23. Φιλιππ. 3,14.

24. Α' Κορ. 9,24.

ρόμενοι ὑποτιθέμενοι περιφανείας βίον, γάμους λαμπρούς,
 εὐπαιδίαν, γῆρας βαθύ, τὰς παρὰ πάντων τιμάς. Ἐἴτα μηδαμοῦ
 στήναι τῶν ἐλπίδων δυνάμενοι, πρὸς τὰ μέγιστα τῶν ἐν ἀνθρώ-
 ποις ὑπερφυσῶνται. Οἴκους κτῶνται καλοὺς καὶ μεγάλους,
 5 πληρῶσαντες τούτους παντοδαπῶν κειμηλίων· γῆν περιβάλ-
 λονται, ὄσσην ἄν αὐτοῖς ἡ ματαιότης τῶν λογισμῶν τῆς ὄλης
 κτίσεως ἀποτεμήται. Πάλιν τὰς ἐντεῦθεν εὐπορίας ταῖς τῆς
 ματαιότητος ἀποθήκαις ἐναποκλείουσι. Προστιθέασι τούτοις
 βροσκήματα, οἰκετῶν πλήθος ἀριθμὸν ὑπερβαῖνον, ἀρχὰς πο-
 10 λιτικὰς, ἡγεμονίας ἔθνων, στρατηγίας, πολέμους, τρόπαια,
 βασιλείαν αὐτήν. Πάντα ταῦτα τοῖς διακένοις τῆς διανοίας
 ἀναπλασμοῖς ἐπελθόντες, ὑπὸ τῆς ἄγαν ἀνοίας ἀπολαύειν δο-
 κοῦσι τῶν ἐλπισθέντων, ὡς ἤδη παρόντων καὶ ἐν ποσὶ κειμένων
 αὐτοῖς. Ἰδιον ἀρρώστημα τοῦτο ἀργῆς καὶ ῥαθύμου ψυχῆς,
 15 ἐνόηνια βλέπειν ἐργηγορότος τοῦ σώματος. Ταύτην τοίνυν
 τὴν χαννότητα τῆς διανοίας καὶ τὴν φλεγμονὴν τῶν λογισμῶν
 καταπιέζων ὁ λόγος καὶ οἷον χαλινῶ τινι ἀνακρούων τῆς δια-
 νοίας τὸ ἄστατον, παραγγέλλει τὸ μέγα τοῦτο καὶ σοφὸν παρ-
 ἀγγελημα, «Σεαυτῶ, φησί, πρόσεχε» μὴ ὑποτιθέμενος τὰ ἀν-
 20 ὑπαρκτα, ἀλλὰ τὰ παρόντα πρὸς τὸ συμφέρον διατιθέμενος.
 Οἰμῶι δὲ κάκεινο τὸ πάθος ἐξαιροῦντα τῆς συνηθείας, ταύτη
 χρῆσασθαι τῇ παραινέσει τὸν νομοθέτην. Ἐπειδὴ ῥάδιον ἐκάστῳ
 ἡμῶν πολυπραγμονεῖν τὰ ἀλλότρια, ἢ τὰ οἰκεῖα ἑαυτοῦ διασκέ-
 πτεσθαι, ἵνα μὴ τοῦτο πάσχωμεν, παῦσαι, φησί, τὰ τοῦ δεῖνος
 25 κακὰ περιεργαζόμενος, μὴ δίδου σχολὴν τοῖς λογισμοῖς τὸ
 ἀλλότριον ἐξετάζειν ἀρρώστημα, ἀλλὰ «Σαυτῶ πρόσεχε» του-
 τέστιν, ἐπὶ τὴν οἰκείαν ἔρευναν στρέφε σου τὸ ὄμμα τῆς ψυχῆς.
 Πολλοὶ γάρ, κατὰ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου, «τὸ μὲν κάρφος τὸ ἐν
 τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ κατανοοῦσι, τὴν δὲ ἐν τῷ οἰκείῳ

πρὸς γάμους, εὐτεκνίαν, βαθεῖα γεράματα, τιμὰς ἀπὸ ὅ-
 λους. Ἐπειτα, ἐπειδὴ δὲν ἠμποροῦν νὰ σταματήσουν που-
 θενὰ τὰς ἐλπίδας, ἀλαζονεύονται δι' αὐτὰ πού θεωροῦνται
 μεγάλα μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Ἀποκτοῦν καλὰ καὶ με-
 γάλα σπίτια. Ἀφοῦ τὰ γεμίσουν μὲ διάφορα κειμήλια, πε-
 ριφράττουν τόσην γῆν, ὅσην εἰς αὐτοὺς ἡ ματαιότης τῶν
 λογισμῶν ἔχει ἀποκόψει ἀπὸ ὀλόκληρον τὴν κτίσιν. Πάλιν
 τὰ πλούσια εἰσοδήματα ἀπὸ αὐτὴν τὰ ἀποθηκεύουν εἰς
 τὰς ἀποθήκας τῆς ματαιοδοξίας. Κοντὰ εἰς αὐτὰ προσθέ-
 τουν ζῶα, ἀπειράριθμον πλῆθος δούλων, πολιτικὰς ἐξου-
 σίας, ἡγεμονίας ἔθνῶν, ἀξίωμα στρατηγοῦ, πολέμους, νί-
 κας καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν βασιλείαν. Ὅλα αὐτὰ ἀφοῦ τὰ
 διέτρεξαν μὲ τὰς κούφιας φαντασίας τῆς διανοίας, νομίζουν,
 λόγῳ τῆς ἄκρας μωρίας, ὅτι ἀπολαμβάνουν, ὡσάν νὰ εἶναι
 κίολας παρόντα καὶ κείμενα ἐμπρὸς εἰς τὰ πόδια των, αὐτὰ
 πού ἔχουν ἐλπισθῆ. Τὸ νὰ βλέπη ὄνειρα κανεὶς ἐνῶ τὸ σῶμα
 εἶναι ἄγρυπνον, τοῦτο εἶναι ἀρρώστια ἀκαμάτου καὶ ὀκη-
 ρᾶς ψυχῆς. Ὁ λόγος τῆς Γραφῆς διὰ νὰ καταπιέξῃ λοιπὸν
 αὐτὴν τὴν ἀποχαύνωσιν τοῦ νοῦ καὶ τὸν πυρετὸν τῶν λο-
 γισμῶν καὶ διὰ νὰ ἀναχαιτίξῃ, ὡσάν μὲ κάποιον χαλινόν,
 τὴν ἀστάθειαν τῆς διανοίας, παραγγέλλει τὸ μεγάλο καὶ
 σοφόν τοῦτο παράγγελμα· «σεαυτῶ, λέγει, πρόσεχε». Νὰ
 μὴ φαντάζεσαι τὰ ἀνύπαρκτα, ἀλλὰ νὰ οἰκονομῆς τὰ παρόντα
 πρὸς τὸ συμφέρον. Νομίζω δὲ ὅτι ὁ νομοθέτης διὰ νὰ ἀπο-
 βάλλῃ καὶ ἐκεῖνο τὸ πάθος ἀπὸ τὴν συνήθειαν ἐχρησιμοποίη-
 ῃσε τὴν ἰδίαν παραίνεσιν. Ἐπειδὴ εἶναι εὐκόλον πρᾶγμα εἰς
 τὸν καθένα ἀπὸ μᾶς νὰ περιεργάζεται τὰ ξένα παρὰ νὰ σκέ-
 πτεται τὰ ἰδικὰ του, διὰ νὰ μὴ παθαίνωμεν αὐτό, σταμάτησε,
 λέγει, νὰ περιεργάζεσαι τὰ κακὰ τοῦ τάδε, μὴ δίδης ἀργο-
 σχολίαν εἰς τοὺς λογισμοὺς νὰ ἐξετάζουν τὴν ξένην ἀσθένειαν,
 ἀλλὰ «σαυτῶ πρόσεχε». Δηλαδή νὰ στρέφῃς τὸ ὄμμα τῆς
 ψυχῆς σου εἰς τὴν ἔρευναν τοῦ ἑαυτοῦ σου. Διότι πολλοί,
 σύμφωνα μὲ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου, «τὸ μὲν κάρφος τὸ ἐν
 τῶ ὀφθαλμῶ τοῦ ἀδελφοῦ κατανοοῦσι, τὴν δὲ ἐν τῶ οἰκείῳ

ὄφθαλμῷ δοκὸν οὐκ ἐμβλέπουσι). Μὴ παύσῃ τοίνυν διερευνώ-
 μενος σεαυτὸν, εἴ σοι κατὰ ἐντολὴν ὁ βίος πρόεισιν· ἀλλὰ μὴ
 τὰ ἔξω περισκόπει, εἴ πού τις μῶμον ἐξευρεῖν δυνηθείης,
 κατὰ τὸν φαρισαῖον τὸν βαρὺν ἐκεῖνον καὶ ἀλαζόνα, ὃς εἰστήκει
 5 ἑαυτὸν δικαίων, καὶ τὸν τελῶνην κατευτελίζων, ἀλλὰ σεαυτὸν
 ἀνακρίνων μὴ διαλίπῃς· μὴ τι κατὰ τὰς ἐνθυμήσεις ἡμαρτες,
 μὴ τι ἢ γλῶσσα παρώλισθε τῆς διανοίας προεκδραμοῦσα, μὴ
 ἐν τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν πέπρακται τι τῶν ἀβουλήτων. Κἂν
 εὐθῆς ἐν τῷ βίῳ σεαυτοῦ πολλὰ τὰ ἁμαρτήματα (εὐρήσεις δὲ
 10 ἰάντως ἄνθρωπος ὢν), λέγε τὰ τοῦ τελῶνου· («Ὁ Θεός, ἰλά-
 σθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ»). «Πρόσεχε οὖν σεαυτῷ». Τοῦτό σοι
 τὸ ῥῆμα καὶ λαμπρῶς εὐημεροῦντί ποτε καὶ παντὸς τοῦ βίου
 κατὰ ῥοῦν φερομένον, χρησίμως παραστήσεται, ὡσπερ τις ἀγα-
 θὸς σύμβουλος ὑπόμνησιν φέρων τῶν ἀνθρωπίνων. Καὶ μέντοι
 15 καὶ ὑπὸ περιστάσεων πιεζομένῳ, ἐν καιρῷ ἂν γένοιτο τῇ καρ-
 δία κατεπαδόμενον, ὡς μήτε τύφῳ πρὸς ἀλαζονεῖαν ὑπέρογκον
 ἐπαρθῆναι, μήτε ἀπογνώσει πρὸς ἀγενῆ δυσθυμίαν καταπεσεῖν.
 Πλούτῳ κομᾶς; καὶ ἐπὶ προγόνοις μέγα φρονεῖς; καὶ ἐπαγάλλη
 πατρίδι καὶ κάλλει σώματος καὶ ταῖς παρὰ πάντων τιμαῖς;
 20 «Πρόσεχε σεαυτῷ», ὅτι θνητὸς εἶ, («Ὅτι γῆ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπε-
 λεύσῃ»). Περίβλεψαι τοὺς πρὸ σοῦ ἐν ταῖς ὁμοίαις περιφανείαις
 ἐξετασθέντας. Ποῦ οἱ τὰς πολιτικὰς δυναστείας περιβεβλη-
 μένοι; ποῦ οἱ δυσμαχώτατοι ῥήτορες; ποῦ οἱ τὰς πανηγύρεις
 διατιθέντες; οἱ λαμπροὶ ἵπποτρόφοι, οἱ στρατηγοί, οἱ σατρα-
 25 παι, οἱ τύραννοι; Οὐδὲ πάντα κόνις; οὐδὲ πάντα μῦθος; Οὐκ ἐν

25. Ματθ. 7,3.

26. Λουκ. 18,11.

27. Λουκ. 18,13.

ὀφθαλμῶ δοκὸν οὐκ ἐμβλέπουσι»²⁵. Μὴ παύσης λοιπὸν νὰ διερευνᾷς τὸν ἑαυτὸν σου, ἂν ἡ ζωὴ σου προχωρῇ σύμφωνα μὲ τὴν ἐντολήν. Νὰ μὴ ἐξετάζης ὅμως τὰ ἐξωτερικά, μὴ τυχὸν ἠμπορέσης νὰ ἀνακαλύψης ψεγάδι κάποιου, ὅπως ἐκεῖνος ὁ ἀκατάδεκτος καὶ ἀλαζονικὸς φαρισαῖος, ποὺ ἐδικαίωνε τὸν ἑαυτὸν του καὶ ἐξευτέλιζε τὸν τελώνην²⁶. Ἄλλὰ μὴ παραλίπης νὰ αὐτοανακρίνεσαι, μὴ τυχὸν διέπραξες κάποιον ἀμάρτημα κατὰ τοὺς στοχασμούς, μὴ ἡ γλῶσσα ἔσφαλεν εἰς κάτι τι μὲ τὸ νὰ προτρέξῃ τῆς διανοίας, μὴ εἰς τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου ἔχειπραχθῇ κάτι ἀπὸ τὰ ἀκούσια. Καὶ ἔαν εἰς τὴν ζωὴν σου εὐρῆς νὰ εἶναι πολλὰ τὰ ἀμαρτήματα (καὶ ἐξάπαντος θὰ εὐρῆς ἀφοῦ εἶσαι ἄνθρωπος), λέγε τὰ λόγια τοῦ τελώνου· «ὁ Θεός, ἰλάσθητί μοι τῷ ἀμαρτωλῷ»²⁷.

Πρόσεχε, λοιπὸν, τὸν ἑαυτὸν σου. Αὐτὸς ὁ λόγος θὰ σοῦ χρησιμεύσῃ σὰν κάποιος καλὸς σύμβουλος ποὺ ὑπενθυμίζει τὰ ἀνθρώπινα καὶ ὅταν λαμπρὰ εὐημερῆς καὶ ὅταν ὀλόκληρος ἡ ζωὴ κυλᾷ κατὰ τὴν φυσικὴν φορὰν τῶν πραγμάτων. Ἄλλ' ὅμως καὶ ὅταν πιέζεσαι κάτω ἀπὸ δυσκόλους περιστάσεις, εὐκαιριακῶς θὰ ἦταν δυνατὸν νὰ ἐπαναλαμβάνεται εἰς τὴν καρδίαν, ὥστε μὴτε λόγῳ ἐπάρσεως νὰ ἐπαρθῆς εἰς ὑπερβολικὴν ἀλαζονείαν, μὴτε ἀπὸ ἀπελπισίαν νὰ καταρρεύσῃς εἰς χυδαίαν μελαγχολίαν. Ὑπερηφανεύεσαι διὰ τὸν πλοῦτον, καὶ καυχᾷσαι διὰ τοὺς προγόνους, καὶ χαίρεσαι διὰ τὴν πατρίδα καὶ τὸ σωματικὸν κάλλος καὶ διὰ τὰς τιμὰς ποὺ δέχεσαι ἀπὸ ὅλους; «Πρόσεχε σεαυτῷ», διότι εἶσαι θνητός· «χῶμα εἶσαι καὶ εἰς τὸ χῶμα θὰ πᾶς»²⁸. Κύτταξε τριγύρω αὐτοὺς ποὺ πρὶν ἀπὸ ἐσέ ἔχουν δοκιμασθῆ εἰς τὰς ὁμοίας καυχήσεις. Ποῦ εἶναι αὐτοὶ ποὺ εἶχαν περιβληθῆ τὰς πολιτικὰς ἐξουσίας; Ποῦ εἶναι οἱ ἀκαταμάχητοι ρήτορες; Ποῦ εἶναι οἱ ὄργανοι τῶν πανηγύρεων; Οἱ λαμπροὶ ἵπποκόμοι, οἱ στρατηγοί, οἱ σατράπαι, οἱ τύραννοι; Δὲν

28. Γέν. 3,19.

ὀλίγοις ὀστέοις τὰ μνημόσυνα τῆς ζωῆς αὐτῶν; Ἐγκυφον τοῖς τάφοις, εἰ δυνήσῃ διακρίναι τίς ὁ οἰκέτης, καὶ τίς ὁ δεσπότης, τίς ὁ πτωχός, καὶ τίς ὁ πλούσιος. Διάκρινον, εἴ τίς σοι δύναμις, τὸν δέσμιον ἀπὸ τοῦ βασιλέως, τὸν ἰσχυρὸν ἀπὸ τοῦ ἀσθενοῦς, τὸν εὐπρεπῆ ἀπὸ τοῦ δυσειδοῦς. Μεμνημένος οὖν τῆς φύσεως, οὐκ ἐπαρθήσῃ ποτέ. Μεμνήσῃ δὲ σαυτοῦ, ἐὰν προσέχῃς σεαυτῷ.

6. Πάλιν δυσγενής τις εἶ καὶ ἄδοξος, πτωχός ἐκ πτωχῶν, ἀνέστιος, ἄπολις, ἀσθενής, τῶν ἐφ' ἡμέραν ἐνδείης, τρέμων τοὺς ἐν δυναστείᾳ, πάντας ὑποπτήσων διὰ ταπεινότητα βίου· «Πτωχός γάρ, φησὶν, οὐχ ὑφίσταται ἀπειλήν». Μὴ τοίνυν ἀπογνῶς σεαυτοῦ, μὴδ' ὅτι οὐδὲν ζηλωτὸν ἐν τῷ παρόντι σοι πρόσσεσι, πᾶσαν ἀγαθὴν ἀπορρίψῃς ἐλπίδα· ἀλλ' ἀνάγαγε σεαυτοῦ τὴν ψυχὴν πρὸς τε τὰ ἤδη ὑπεργμῆνα σοι παρὰ τοῦ Θεοῦ ἀγαθὰ καὶ πρὸς τὰ δι' ἐπαγγελίας ὑστερον ἀποκείμενα. Πρῶτον μὲν οὖν, ἄνθρωπος εἶ, μόνον τῶν ζῶων θεόπλαστον. Ἄρ' οὐκ ἐξαρκεῖ τοῦτο, σωφρόνως λογιζομένῳ, πρὸς εὐθυμίαν τὴν ἀνωτάτω, τὸ ὑπ' αὐτῶν τῶν χειρῶν τοῦ Θεοῦ τοῦ τὰ πάντα συστησάμενου διαπλασθῆναι; ἔπειθ' ὅτι καὶ κατ' εἰκόνα γενόμενος τοῦ κτίσαντός σε, δύνασαι πρὸς τὴν τῶν ἀγγέλων ὁμοτιμίαν δι' ἀγαθῆς πολιτείας ἀναδραμεῖν; Ψυχὴν ἔλαβες νοεράν, δι' ἧς Θεὸν περινοεῖς, τῶν ὄντων τὴν φύσιν λογισμῶ καθορᾶς, σοφίας δρέπη καρπὸν ἡδίστον. Πάντα μὲν σοι τὰ χερσαῖα ζῶα, ἡμε-

29. Ἐντεῦθεν φαίνεται νὰ ἐμπνέεται ἐν μέρει τὸ τροπάριον Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, τὸ ὁποῖον ψάλλεται κατὰ τὴν νεκρώσιμον ἀκολουθίαν· «καὶ πάλιν κατενόησα ἐν τοῖς μνήμασι καὶ εἶδον τὰ ὄσῃ τὰ γεγυμνωμένα

ἔγιναν ὅλοι σκόνη; Δέν εἶναι ὅλοι ἓνα παραμύθι; Δέν διατηρεῖται ἡ ἀνάμνησις τῆς ζωῆς των εἰς τὰ ὀλίγα κόκκαλα; Σκύψε εἰς τοὺς τάφους μήπως ἡμπορέσης καὶ διακρίνης ποῖος εἶναι ὁ δοῦλος καὶ ποῖος ὁ κύριος, ποῖος ὁ πτωχός καὶ ποῖος ὁ πλούσιος²⁹; Ξεχώρισε, ἐὰν ἡμπορῆς, τὸν αἰχμάλωτον ἀπὸ τὸν βασιλέα, τὸν ἰσχυρὸν ἀπὸ τὸν ἀδύνατον, τὸν ὁμορφον ἀπὸ τὸν ἄσχημον. Ἐφόσον λοιπὸν ἐνθυμῆσαι τὴν φύσιν σου δέν θὰ ἀλαζονευθῆς ποτέ. Θὰ ἐνθυμῆσαι ὁμως τὸν ἑαυτὸν σου, ὅταν προσέχης τὸν ἑαυτὸν σου.

6. Ἔχεις πάλιν κακὴν καταγωγὴν καὶ εἶσαι ἄσημος, πτωχός ἀπὸ πτωχοῦς, χωρὶς ἐστίαν, χωρὶς πατρίδα, ἀδύνατος, στερεῖσαι τὰ καθημερινά, τρέμεις αὐτοὺς ποὺ κατέχουν τὴν ἐξουσίαν, φοβᾶσαι καὶ ἐντρέπεσαι ὅλους ἐξ αἰτίας τῆς ταπεινότητος τοῦ βίου σου; Ἄλλ' ὁ «πτωχός, λέγει, δέν ἀπειλεῖται»³⁰. Μὴ λοιπὸν ἀπελπισθῆς· μὴ ἀπορρίψης κάθε καλὴν ἐλπίδα, διότι τίποτε ἀξιοζήλευτον δέν ἔχεις εἰς τὸ παρόν, ἀλλ' ὁδήγησε τὴν ψυχὴν σου ὑψηλά, καὶ πρὸς τὰ ἀγαθὰ, ποὺ ἔχει κίολας δημιουργήσει διὰ σέ ὁ Θεὸς καὶ πρὸς αὐτά, ποὺ σύμφωνα μὲ τὴν ὑπόσχεσίν του ἀπόκεινται εἰς τὸ μέλλον. Καὶ πρῶτα - πρῶτα εἶσαι λοιπὸν ἀνθρωπος· τὸ μόνον θεόπλαστον ἀπὸ τὰ ζῶα³¹. Δέν ἀρκεῖ λοιπὸν αὐτὸ, ἐφόσον στοχάζεσαι σωστά, τὸ ὅτι ἔχεις διαπλασθῆ πρὸς τὴν οὐράνιον γαλήνην ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ χέρια τοῦ Θεοῦ ποὺ ἐδημιούργησεν ὅλα; Ἐπειτα ὅτι, καὶ ἐπειδὴ ἔγινες σύμφωνα μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ κτίστου σου, ἡμπορεῖ μὲ ἐνάρετον ζωὴν νὰ κατευθυνθῆς πρὸς τὴν ἀγγελικὴν ὁμοτιμίαν; Ἐλαβες ψυχὴν νοερὰν μὲ τὴν ὁποῖαν στοχάζεσαι τὸν Θεόν, μὲ τὸν λογισμὸν κατανοεῖς τὴν φύσιν τῶν ὄντων, δρέπεις τὸν γλυκύτατον καρπὸν τῆς σοφίας. Ὅλα τὰ χερσαῖα ζῶα καὶ

καὶ εἶπον· ἄρα τίς ἐστι βασιλεὺς ἢ στρατιώτης; πλούσιος ἢ πένης; ἢ δίκαιος ἢ ἁμαρτωλός; . . .»

30. Παροιμ. 13,8.

31. Γέν. 2,7.

ρά τε καὶ ἄγρια, πάντα δὲ τὰ ἐν ὕδασι διαιτώμενα, καὶ ὅσα τὸν
 ἀέρα διαπέταται τοῦτον, δοῦλὰ ἐστὶ καὶ ὑποχείρια. Οὐδ' σὺ
 μέντοι τέχνας ἐξεῦρες καὶ πόλεις συνεστήσω καὶ ὅσα ἀναγκαῖα,
 καὶ ὅσα πρὸς τροφήν ἐπενόησας; Οὐδ' βάσιμὰ σοὶ τὰ πελάγη
 5 διὰ τὸν λόγον; Οὐδ' γῆ καὶ θάλαττα ὑπηρετεῖ τῷ βίῳ τῷ σῶ;
 Οὐκ ἄηρ καὶ οὐρανὸς καὶ ἀστέρων χορεῖται σοὶ τὴν ἑαυτῶν
 ἐπιδεικνύνται τάξιν; Τί οὖν μικροψυχεῖς, ὅτι ἵππος σοὶ οὐκ ἔστιν
 ἀργυροχάλινος; Ἄλλ' ἥλιον ἔχεις ὀξυτάτῳ δρόμῳ διὰ πάσης
 ἡμέρας δαδουχοῦντά σοι τὴν λαμπάδα. Οὐκ ἔχεις ἀργύρου καὶ
 10 χρυσοῦ λαμπηδόνας, ἀλλὰ σελήνην ἔχεις μυρίῳ σε τῷ παρ' αὐ-
 τῆς φωτὶ περιλάμπουσαν. Οὐκ ἐπιβέβηκας ἀρμάτων χρυσοκολ-
 λήτων, ἀλλὰ πόδας ἔχεις οἰκειῶν ὄχημα καὶ συμφυῆς σεαυτῷ.
 Τί οὖν μακαρίζεις τοὺς τὸ ἄδρὸν βαλάντιον κεκτημένους καὶ
 ἀλλοτρίων ποδῶν εἰς τὴν μετάβασιν δεομένους; Οὐδ' καθεύδεις
 15 ἐπὶ κλίνης ἐλεφαντίνης, ἀλλ' ἔχεις τὴν γῆν πολλῶν ἐλεφάντων
 τιμιωτέραν, καὶ γλυκεῖαν ἐπ' αὐτῆς τὴν ἀνάπαυσιν, ταχὺν
 τὸν ἵπνον, καὶ μερίμνης ἀπηλλαγμένον. Οὐδ' κατάκεισαι ὑπὸ
 χρυσοῦν ὄροφον, ἀλλ' οὐρανὸν ἔχεις τοῖς ἀρρήτοις τῶν ἀστέ-
 ρων κάλλεσι περιστίλλοντα. Ταῦτα μὲν δὴ τὰ ἀνθρώπινα· τὰ
 20 δ' ἔτι μείζω. Διὰ σὲ Θεὸς ἐν ἀνθρώποις, Πνεύματος ἁγίου
 διανομή, θανάτου κατάλυσις, ἀναστάσεως ἐλπίς, θεῖα προστά-
 γματα τελειοῦντά σου τὴν ζωὴν, πορεία πρὸς Θεὸν διὰ τῶν ἐν-
 τολῶν, βασιλεία τῶν οὐρανῶν εὐτρεπῆς, στέφανοι δικαιοσύνης
 ἔτοιμοι, τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς πόνους μὴ ἀποδράντι.

25 7. Ἐὰν προσέχης σεαυτῷ, ταῦτα καὶ ἔτι πλείω εὐρήσεις
 περὶ σεαυτόν· καὶ ἀπολαῦσεις μὲν τῶν παρόντων, οὐδ' μικροψυχή-

ἡμερα καὶ ἄγρια, ὅλα ὅσα ζοῦν καὶ τρέφονται εἰς τὰ νερά καὶ ὅσα πετοῦν εἰς αὐτόν τὸν ἀέρα, εἶναι δοῦλα καὶ ὑποχειριά σου. Σὺ δὲν ἐφεῦρες τέχνας, δὲν ἴδρυσες πόλεις καὶ δὲν ἐπενόησες ὅλα ὅσα εἶναι ἀναγκαῖα καὶ ὅσα προορίζονται διὰ τρυφηλὴν ζωὴν; Δὲν σοῦ εἶναι βατὰ τὰ πελάγη ἐξ αἰτίας τῆς λογικῆς; Ἡ ξηρὰ καὶ ἡ θάλασσα δὲν ὑπηρετοῦν τὴν ζωὴν σου; Ὁ ἀέρας καὶ ὁ οὐρανὸς καὶ τὰ συστήματα τῶν ἀστέρων δὲν σοῦ ἐπιδεικνύουν τὴν τάξιν των; Διατί λοιπὸν εἶσαι μικρόψυχος; Διότι τὸ ἄλογόν σου δὲν ἔχει ἀργυρᾶ χαλινάρια; Ἄλλ' ἔχεις τὸν ἥλιον ποῦ ἀδιακόπως καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν πρὸς χάριν σου κρατᾷ τὴν λαμπάδα. Δὲν ἔχεις τὰς ἀκτινοβολίας τοῦ ἀργύρου καὶ τοῦ χρυσοῦ, ἀλλ' ἔχεις τὴν σελήνην ποῦ σέ περιλάμπει μὲ τὸ ἄπλετον φῶς της. Δὲν ἔχεις ἐπιβῆ σέ χρυσοκέντητα ἀμάξια, ἀλλ' ἔχεις τὰ πόδια ἰδικόν σου ὄχημα καὶ σύμφυτον μὲ σέ. Διατί λοιπὸν μακαρίζεις αὐτοὺς ποῦ κατέχουν πλούσιον βαλάντιον καὶ ποῦ χρειάζονται ξένα πόδια διὰ νὰ μεταβοῦν κάπου; Δὲν κοιμᾶσαι εἰς κρεββάτι ἐλεφάντινον, ἀλλ' ἔχεις τὴν γῆν ποῦ εἶναι τιμιωτέρα ἀπὸ πολλὰ φίλντισι καὶ ἔχεις γλυκεῖαν τὴν ἀνάπαυσιν ἐπάνω εἰς αὐτήν, γρήγορον τὸν ὕπνον καὶ ἀπὸ κάθε φροντίδα ἀπηλλαγμένον. Δὲν κατακλίνεσαι κάτω ἀπὸ χρυστῆν ὀροφήν, ἔχεις ὁμως τὸν οὐρανὸν ποῦ ἀκτινοβολεῖ τριγύρω μὲ τὰ ἀπερίγραπτα κάλλη τῶν ἄστρων. Καὶ αὐτὰ βέβαια εἶναι τὰ ἀνθρώπινα. Τὰ ἄλλα ὁμως εἶναι ἀκόμη πιὸ ἀνώτερα. Διὰ σέ ὁ Θεὸς μεταξύ τῶν ἀνθρώπων, διὰ σέ ἡ χορηγία τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἡ κατάλυσις τοῦ θανάτου, ἡ ἐλπίς τῆς ἀναστάσεως, τὰ θεῖα προστάγματα ποῦ σοῦ τελειοποιοῦν τὴν ζωὴν, ἡ πορεία πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τῶν ἐντολῶν, ἡ ὁμορφὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, τὰ ἔτοιμα στεφάνια τῆς δικαιοσύνης, ἐφ' ὅσον δὲν ἀποφύγης τοὺς κόπους τῆς ἀρετῆς.

7. Ἐὰν προσέχης τὸν ἑαυτὸν σου, αὐτὰ καὶ πολὺ περισσότερα θὰ εὔρης γύρω σου. Καὶ τὰ μὲν παρόντα θὰ ἀπολάυσης, δὲν θὰ στενοχωρηθῆς δὲ δι' αὐτὸ ποῦ λείπει. Παντοῦ

σεις δὲ πρὸς τὸ ἐνδέον. Πανταχοῦ σοι παριστάμενον τὸ παρά-
 γελμα μεγάλην παρέξεται τὴν βοήθειαν. Οἶον, ὀργή σου τῶν
 λογισμῶν κατεκράτησε καὶ ἐκφέρει ὑπὸ θυμοῦ πρὸς τε ῥή-
 ματα ἀπρεπῆ καὶ πράξεις χαλεπὰς καὶ θηριώδεις; Ἐὰν προσ-
 5 ἔχης σεαυτῶ, καταστελεῖς μὲν τὸν θυμόν, ὡσπερ τινὰ πῶλον
 ἀπειθῆ καὶ δυσήνιον, τῇ πληγῇ τοῦ λόγου οἶονεὶ μάστιγι καθ-
 απτόμενος. Κρατήσεις δὲ καὶ γλώσσης, τὰς δὲ χεῖρας οὐκ
 ἐπαφήσεις τῷ παροξύναντι. Πάλιν ἐπιθυμῖαι πονηραὶ ἐξοιστρῶ-
 σαι σου τὴν ψυχὴν, εἰς ὀρμὰς ἀκρατεῖς καὶ ἀκολάστους ἐμβάλ-
 10 λουσιν. Ἐὰν οὖν προσέχης σεαυτῶ καὶ μνησθῆς ὅτι τοῦτο
 μὲν σοι τὸ παρὸν ἡδὺ εἰς πικρὸν καταστήσει πέρας, καὶ ὁ νῦν
 ἐκ τῆς ἡδονῆς ἐγγινόμενος τῷ σώματι ἡμῶν γαργαλισμός,
 οὗτος γεννήσει τὸν ἰοβόλον σκώληκα, ἀθάνατα κολάζοντα ἡμᾶς
 ἐν τῇ γέεννῃ, καὶ ἡ πύρωσις τῆς σαρκὸς μήτηρ γενήσεται τοῦ
 15 αἰωνίου πυρός, εὐθὺς οἰχθήσονται φυγαδευθεῖσαι αἱ ἡδοναὶ
 καὶ θαυμαστή τις ἔνδον γαλήνη περὶ τὴν ψυχὴν καὶ ἡσυχία γενή-
 σεται, οἶον θεραπανίδων ἀκολάστων θορύβου κατασιγασθέντος
 δεσποίνης τινὸς σώφρονος παρουσίᾳ. «Πρόσεχε τοίνυν σεαυτῶ»,
 καὶ γνῶθι ὅτι τὸ μὲν λογικόν ἐστὶ καὶ νοερόν τῆς ψυχῆς, τὸ δὲ
 20 παθητικόν τε καὶ ἄλογον. Καὶ τῷ μὲν φύσει τὸ κρατεῖν ὑπάρχει,
 τοῖς δὲ τὸ ὑπακούειν τῷ λόγῳ καὶ καταπείθεσθαι. Μὴ ποτε
 οὖν ἐάσης ἐξανδραποδισθέντα τὸν νοῦν δοῦλον γενέσθαι τῶν
 παθῶν, μηδ' αὖ πάλιν ἐπιτρέψης τοῖς πάθεσι κατεξαναστήναι
 τοῦ λόγου καὶ εἰς ἑαυτὰ τὸ κράτος τῆς ψυχῆς περιστῆσαι.
 25 Ὅλως δέ σοι ἡ ἀκριβὴς σεαυτοῦ κατανόησις αὐτάρκη παρέξει
 χειραγωγίαν πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ Θεοῦ. Ἐὰν γὰρ προσέχης
 σεαυτῶ, οὐδὲν δεήσῃ ἐκ τῆς τῶν ὄλων κατασκευῆς τὸν δημι-
 ουργὸν ἐξιχνεύειν, ἀλλ' ἐν σεαυτῶ, οἶονεὶ μικρῷ τινι διακόσμῳ
 τὴν μεγάλην κατόψει τοῦ κτίσαντός σε σοφίαν. Ἄσωματον
 30 νόει τὸν Θεὸν ἐκ τῆς ἐνυπαρχούσης σοι ψυχῆς ἄσωμάτου, μὴ
 περιγραφόμενον τόπῳ· ἐπειδὴ οὐδὲ ὁ σὸς νοῦς προηγουμένην
 ἔχει τὴν ἐν τόπῳ διατριβήν, ἀλλὰ διὰ τῆς πρὸς τὸ σῶμα συν-
 αφείας ἐν τόπῳ γίνεται. Ἄόρατον εἶναι τὸν Θεὸν πίστευε,

ὅπου καὶ ἂν εὐρίσκεσαι τὸ παράγγελμα αὐτὸ θὰ σοῦ προσφέρῃ μεγάλην βοήθειαν. Παραδείγματος χάριν· ἡ ὄργη σου ἐκυριάρχησεν εἰς τὰ λογικά καὶ ὀδηγεῖσαι ἀπὸ τὸν θυμὸν εἰς λόγια ἄσχημα καὶ εἰς πράξεις δυσαρέστους καὶ θηριώδεις; Ἐὰν προσέχῃς τὸν ἑαυτὸν σου, θὰ καταστείλῃς τὸν θυμὸν, ὡσὰν κάποιον δύστροπον καὶ δυσκολοχαλίνωτον πουλᾶρι, προσβαλλόμενος, σὰν μὲ μαστίγιον, μὲ τὸ πλήγμα τοῦ λόγου. Θὰ κρατᾷς καὶ τὴν γλῶσσαν καὶ δὲν θὰ χειροδικῆς ἐναντίον αὐτοῦ πού σε ἐξώργισεν. Ἐπίσης ἐπιθυμῖαι πού κάμνουν μανιώδη τὴν ψυχὴν τὴν ρίχνουν εἰς βιαίας ὁρμὰς καὶ ἀκολάστους. Ἐὰν λοιπὸν προσέχῃς τὸν ἑαυτὸν σου καὶ ἐνθυμηθῆς ὅτι τὸ εὐχάριστον τοῦτο παρὸν διὰ σέ θὰ καταλήξῃ εἰς τέλος πικρὸν καὶ ὁ γαργαλισμὸς πού προκαλεῖται τώρα εἰς τὸ σῶμα ἀπὸ τὴν ἡδονήν, αὐτὸς θὰ γεννήσῃ τὸ φαρμακερὸ σκουλήκι πού θὰ σέ τιμωρῆ αἰώνια εἰς τὴν κόλασιν καὶ ἡ φλόγωσις τῆς σαρκὸς θὰ γίνῃ μητέρα τοῦ αἰωνίου πυρός, εὐθύς ἀμέσως θὰ φυγαδευθοῦν αἱ ἡδοναὶ καὶ κάποια θαυμαστὴ ἐσωτερικὰ γαλήνη ἀπὸ τὴν ψυχὴν καὶ ἡσυχία θὰ ἐπικρατήσῃ, ὅπως μὲ τὴν παρουσίαν κάποιας σώφρονος κυρίας κατασιγάζει ὁ θόρυβος τῶν ἀκολάστων ὑπηρετριῶν.

Πρόσεχε λοιπὸν τὸν ἑαυτὸν σου. Καὶ γνώριζε ὅτι τὸ μὲν λογικὸν εἶναι καὶ νοερὸν μέρος τῆς ψυχῆς, τὸ δὲ παθητικὸν εἶναι καὶ ἄλογον. Καὶ εἰς τὸ μὲν λογικὸν ὑπάρχει ἐκ φύσεως ἡ ἐγκράτεια, εἰς δὲ τὸ παθητικὸν καὶ ἄλογον ἡ ὑπακοή καὶ ἡ πειθῶ γίνεται διὰ τοῦ λόγου. Μὴ λοιπὸν ἀφήσῃς, ἂν ποτε ὁ νοῦς ὑποδουλωθῇ, νὰ γίνῃ δούλος τῶν παθῶν. Μήτε πάλιν νὰ ἐπιτρέψῃς εἰς τὰ πάθη νὰ ξεσηκωθοῦν ἐναντίον τοῦ λογικοῦ καὶ νὰ διατηρήσῃς τὴν κυριαρχίαν τῆς ψυχῆς ἐπάνω εἰς αὐτά. Καὶ γενικῶς ἡ σωστὴ κατανόησις τοῦ ἑαυτοῦ σου θὰ προσφέρῃ ἀρκετὴν χειραγωγίαν διὰ νὰ ἐννοήσῃς τὸν Θεόν. Ἐὰν δηλαδὴ προσέχῃς τὸν ἑαυτὸν σου δὲν θὰ σοῦ λείψῃ τίποτε διὰ νὰ ἐξιχνιάσῃς ἀπὸ τὴν δημιουργίαν τῶν ὄλων τὸν δημιουργόν, ἀλλ' εἰς τὸν ἑαυτὸν σου, ὡσὰν εἰς μικρὸν διάκοσμον, θὰ ἰδῆς τὴν μεγάλην σο-

τὴν σεαυτοῦ ψυχὴν ἐννοήσας, ἐπειδὴ καὶ αὐτὴ σωματικοῖς ὀφθαλμοῖς ἄληπτός ἐστιν. Οὐτε γὰρ κέχρωσται, οὔτε ἐσχημάτισται, οὔτε τινὶ σωματικῷ χαρακτηρὶ περιείληπται, ἀλλ' 5 ἐκ τῶν ἐνεργειῶν γνωρίζεται μόνον. Ὡστε μῆτε ἐπὶ Θεοῦ ζήτησης τὴν δι' ὀφθαλμῶν κατανόησιν, ἀλλὰ τῇ διανοίᾳ ἐπιτρέψας τὴν πίστιν, νοητὴν ἔχε τὴν περὶ αὐτοῦ κατάληψιν. Θαύμαζε τὸν τεχνίτην, πῶς τῆς ψυχῆς σου τὴν δύναμιν πρὸς τὸ σῶμα συνέδησεν, ὡς μέχρι τῶν περᾶτων αὐτοῦ δικνουμένην, 10 τὰ πλεῖστον διεστῶτα μέλη πρὸς μίαν σύμπνοιαν καὶ κοινωνίαν ἄγειν. Σκόπει τίς ἢ ἀπὸ ψυχῆς ἐνδιδομένη τῇ σαρκὶ δύναμις, τίς ἢ ἀπὸ σαρκὸς πρὸς ψυχὴν ἐπανιοῦσα συμπάθεια, πῶς δέχεται μὲν τὴν ζωὴν ἐκ τῆς ψυχῆς τὸ σῶμα, δέχεται δὲ ἀλγηδόνας ἀπὸ τοῦ σώματος ἢ ψυχῆ, ποίας ἀποθήκας τῶν μαθημάτων 15 ἔχει, διὰ τί οὐκ ἐπισκοτεῖ τῇ γνώσει τῶν προλαβόντων ἢ τῶν ἐπιγινομένων προσθήκη, ἀλλ' ἀσύγχυτοι καὶ εὐκρινεῖς αἱ μνημαί, ὅλον χαλκῇ τινι στήλῃ τῷ ἡγεμονικῷ τῆς ψυχῆς ἐγκεχαραγμένοι, διαφυλάττονται πῶς μὲν πρὸς τὰ τῆς σαρκὸς ὑπολισθαίνουσα πάθη τὸ οἰκεῖον ἀπόλλυσι κάλλος, πῶς δὲ πάλιν 20 τὸ ἀπὸ κακίας αἰσχος ἀποκαθηραμένη, δι' ἀρετῆς πρὸς τὴν ὁμοίωσιν ἀνατρέχει τοῦ κτίσαντος.

8. Πρόσεχε, εἰ δοκεῖ σοι, μετὰ τὴν τῆς ψυχῆς θεωρίαν καὶ τῇ τοῦ σώματος κατασκευῇ, καὶ θαύμασον ὅπως πρόπον αὐτὸ καταγώγιον τῇ λογικῇ ψυχῇ ὁ ἀριστοτέχνης ἐδημιούργησεν. Ὁρθιον ἔπλασε μόνον τῶν ζώων τὸν ἄνθρωπον, ἵν' ἐξ αὐτοῦ 25 τοῦ σχήματος εἰδῆς ὅτι ἐκ τῆς ἄνωθεν συγγενείας ἐστὶν ἡ ζωὴ σου. Τὰ μὲν γὰρ τετράποδα πάντα πρὸς τὴν γῆν βλέπει καὶ πρὸς

32. Βασικῶς ἐδῶ ἀναπτύσσεται τὸ ὑμολογικὸν χωρίον «ἀσθενεῖ τὸ σῶμά μου, ἀσθενεῖ μου καὶ ἡ ψυχὴ».

φίαν τοῦ κτίστου. Νὰ ἀντιλαμβάνεσαι τὸν Θεὸν ἀσώματον ἀπὸ τὴν ἀσώματον ψυχὴν ποὺ ὑπάρχει μέσα σου, καὶ ὡς κάτι ποὺ δὲν περιορίζεται τοπικῶς. Ἄφοῦ καὶ ὁ νοῦς σου δὲν ἔχει προηγουμένην διαμονὴν εἰς τόπον, ἀλλὰ προσδιορίζεται τοπικῶς διὰ τῆς συνδέσεώς του μὲ τὸ σῶμα. Νὰ πιστεῦ- ης ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἀόρατος, ἀφοῦ ἐννοήσης τὴν φύσιν τῆς ψυχῆς σου, διότι καὶ αὐτὴ δὲν γίνεται ἀντιληπτὴ μὲ τὰ σω- ματικά μάτια. Διότι οὔτε ἔχει χρωματισθῆ, οὔτε ἔχει σχη- ματισθῆ οὔτε ἔχει περιληφθῆ σὲ κάποιο σωματικὸν σχῆμα, ἀλλὰ γίνεται γνωστὴ μόνον ἀπὸ τὰς ἐνεργείας. Ὡστε νὰ μὴ ἐπιδιώξης εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Θεοῦ νὰ τὸν ἴδῃς μὲ τὰ μάτια, ἀλλὰ ἀφοῦ ἐπιτρέψῃς εἰς τὴν διάνοιαν τὴν πίστιν νὰ ἔχῃς νοητὴν ἀντίληψιν περὶ αὐτοῦ. Νὰ θαυμάζῃς τὸν τεχνίτην, πῶς συνέδεσε τὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς μὲ τὸ σῶμα, ὥστε, ἐνῶ φθάνει μέχρι τὰ πέρατά του, νὰ ὀδηγῆ εἰς σύμ- πνοιαν καὶ κοινωνίαν τὰ μέλη ποὺ ἀπέχουν πάρα πολὺ με- ταξὺ των. Σκέψου ποῖα εἶναι ἡ δύναμις τῆς ψυχῆς ποὺ χο- ρηγεῖται εἰς τὸ σῶμα, ποῖα εἶναι ἡ συμπάθεια ποὺ ἀπὸ τὸ σῶμα ἐπανέρχεται εἰς τὴν ψυχὴν, πῶς δέχεται μὲν ἀπὸ τὴν ψυχὴν τὸ σῶμα τὴν ζωὴν καὶ πῶς δέχεται ἀπὸ τὸ σῶμα πάλιν ἡ ψυχὴ τοὺς πόνους³². Ποίας ἀποθήκας διαθέτει διὰ τὰς γνώσεις, διατί ἡ προσθήκη τῶν νέων γνώσεων δὲν καλύπτει τὴν γνώσιν τῶν προηγουμένων, ἀλλὰ διαφυλάσ- σονται ἀσύγχυτοι καὶ ξεκάθαροι αἱ ἐντυπώσεις, χαραγμέ- ναι ὡσάν εἰς χαλκίνην στήλην εἰς τὸ λογικὸν μέρος τῆς ψυ- χῆς. Πῶς χάνει τὸ κάλλος της μὲ τὸ νὰ γλυστρᾷ εἰς τὰ σαρ- κικά πάθη καὶ πῶς πάλιν ὅταν ἀποκαθάρῃ τὸ αἶσχος ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν κακίαν, βαδίζει διὰ τῆς ἀρετῆς τὴν πο- ρεῖαν τῆς ὁμοιώσεώς της πρὸς τὸν κτίστην.

8. Πρόσεξε, ἐὰν θέλῃς, μετὰ τὴν θεώρησιν τῆς ψυχῆς, καὶ εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ σώματος καὶ θαύμασε πῶς ὁ ἀ- ριστοτέχνης ἐδημιούργησεν αὐτὸ κατάλυμα ποὺ πρέπει εἰς λογικὴν ψυχὴν. Ἄπ' ὅλα τὰ ζῶα μόνον τὸν ἀνθρωπὸν ἔπλασεν ὀρθιον, διὰ νὰ γνωρίζῃς ἀπὸ τὸ σχῆμα αὐτὸ ὅτι

τὴν γαστέρα νένευκεν, ἀνθρώπῳ δὲ ἐτοίμη πρὸς οὐρανὸν ἢ ἀνά-
 βλεψις, ὥστε μὴ σχολάζειν γαστρί, μηδὲ τοῖς ὑπὸ γαστέρα πά-
 θεσιν, ἀλλ' ὄλην ἔχειν τὴν ὁρμὴν πρὸς τὴν ἄνω πορείαν. Ἐπειτα
 τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τῶν ὑψηλοτάτων θείας, ἐν αὐτῇ τὰς πλείστου
 5 ἀξίας τῶν αἰσθήσεων καθιδρῦσατο. Ἐκεῖ ὄψις καὶ ἀκοή καὶ γεῦ-
 σις καὶ ὄσφρησις, πᾶσαι ἐγγὺς ἀλλήλων κατωκισμέναί. Καὶ
 οὕτως περὶ βραχὺ χωρίον στενοχωρούμεναι, οὐδὲν ἐκάστη
 παρεμποδίζει τῇ ἐνεργείᾳ τῆς γείτονος. Ὀφθαλμοὶ μὲν γε
 τὴν ὑψηλοτάτην σκοπιὰν κατειλήφασιν, ὥστε μὴτὲν αὐτοῖς
 10 τῶν τοῦ σώματος μορίων ἐπιπροσθεῖν, ἀλλὰ μικρᾶ τινι προ-
 βολῇ τῶν ὀφρῦων ὑποκαθήμενοι, ἐκ τῆς ἄνωθεν ἐξοχῆς πρὸς
 τὸ εὐθὲς ἀποτείνονται. Πάλιν ἡ ἀκοή, οὐκ ἐπ' εὐθείας ἤνοικται,
 ἀλλ' ἐλικοειδεῖ τῷ πόρῳ τῶν ἐν τῷ ἀέρι ψόφων ἀντιλαμβάνεται.
 Σοφίας καὶ τοῦτο τῆς ἀνωτάτω, ὥστε τὴν μὲν φωνὴν ἀκωλύτως
 15 διέναι, ἣ καὶ μᾶλλον ἐνηχεῖν, περικλωμένην ταῖς σκολιότησι,
 μηδὲν δὲ τῶν ἔξωθεν παρεμπιπτότων κώλυμα εἶναι δύνασθαι
 τῇ αἰσθήσει. Κατάμαθε τῆς γλώττης τὴν φύσιν, ὅπως ἀπαλὴ
 τέ ἐστι καὶ εὐστροφος, καὶ πρὸς πᾶσαν χρεῖαν λόγου τῷ ποικίλῳ
 τῆς κινήσεως ἐξαρκούσα. Ὀδόντες, ὁμοῦ μὲν φωνῆς ὄργανα,
 20 ἰσχυρὰν τῇ γλώττῃ τὴν ἀντέρεισιν παρεχόμενοι, ὁμοῦ δὲ καὶ
 τροφῆς ὑπηρεταί· οἱ μὲν τέμνοντες αὐτήν, οἱ δὲ λεαίνοντες.
 Καὶ οὕτω πάντα λογισμῷ ἐπιπορευόμενος τῷ προσήκοντι,
 καὶ καταμανθάνων ὀλκὴν ἀέρος διὰ τοῦ πνεύμονος, τοῦ θερμοῦ
 φυλακὴν ἐπὶ τῆς καρδίας, ὄργανα πέψεως, ὄχετους αἵματος·
 25 ἐκ πάντων τούτων τὴν ἀνεξιχνίαστον σοφίαν τοῦ ποιήσαντός

ἡ ζωὴ σου προέρχεται ἀπὸ τὴν οὐράνιον συγγένειαν. Διότι τὰ μὲν τετράποδα ὅλα πρὸς τὴν γῆν βλέπουν καὶ πρὸς τὸ μέρος τῆς κοιλίας σκύβουν· εἰς τὸν ἄνθρωπον ὁμως ἡ ἀνάβλεψις πρὸς τὸν οὐρανὸν εἶναι ἐτοιμῆ, ὥστε νὰ μὴ ἀσχολῆται μὲ τὴν κοιλίαν, μήτε μὲ τὰ ὑποκοιλία πάθη, ἀλλὰ νὰ ἔχη ὁλόκληρον τὴν ὁρμὴν πρὸς τὴν ἀνοδικὴν πορείαν. Ἐπειτα μὲ τὸ νὰ θέσῃ τὴν κεφαλὴν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ σώματος μέσα εἰς αὐτὴν ἐτοποθέτησε τὰς πιὸ ἀξιολογωτέρας ἀπὸ τὰς αἰσθήσεις. Ἐκεῖ ἡ ὄρασις καὶ ἡ ἀκοή καὶ ἡ γεῦσις καὶ ἡ ὄσφρησις, ὅλαι ἡ μία δίπλα εἰς τὴν ἄλλην κατοικοῦν. Καὶ ἐνῶ εἶναι συγκεντρωμένοι εἰς τόσον μικρὸν χῶρον, κατὰ τίποτε δὲν ἐμποδίζει ἡ μία εἰς τὴν ἐνέργειαν τῆς γειτονικῆς. Βέβαια τὰ μάτια ἔχουν καταλάβει τὴν πιὸ ὑψηλὴν σκοπιάν, ὥστε κανένα ἀπὸ τὰ σωματικὰ μόρια νὰ μὴ ἐμβαίη μπροστὰ εἰς αὐτά, ἀλλὰ καθήμενα κάτω ἀπὸ κάποιαν μικρὰν προεσοχὴν τῶν φρυδιῶν, βλέπουν κατ' εὐθειαν ἐμπρὸς ἐξ αἰτίας τῆς προεσοχῆς ποῦ ὑπάρχει ἐπάνω. Ἡ ἀκοή πάλιν δὲν ἔχει ἀπ' εὐθείας ἀνοιγμα, ἀλλὰ μὲ τὸν κυκλοειδῆ πόρον ἀντιλαμβάνεται τοὺς εἰς τὸν ἀέρα θορύβους. Καὶ αὐτὸ εἶναι ἔργον τῆς οὐρανίου σοφίας, ὥστε ἡ μὲν φωνὴ ἀνεμπόδιστα νὰ διέρχεται ἢ στρεφομένη δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ εἰς τὰς κυρτότητας νὰ ἐνηχῆ περισσότερο, ὥστε τίποτε νὰ μὴ ἠμπορῆ νὰ γίνῃ ἐμπόδιον εἰς τὴν αἰσθησιν ἀπὸ αὐτὰ ποῦ ἐξωτερικὰ παρεμβάλλονται. Γνώρισε καλὰ καὶ τὴν φύσιν τῆς γλώσσης, πῶς εἶναι καὶ ἀπαλὴ καὶ εὐλύγιστος καὶ ἐπαρκεῖ εἰς κάθε ἀνάγκην τοῦ λόγου μὲ τὴν ποικιλίαν τῆς κινήσεως. Τὰ δόντια, ποῦ εἶναι συγχρόνως ὄργανα τῆς φωνῆς μὲ τὸ νὰ παρέχουν ἀντιστήριγμα εἰς τὴν γλώσσαν, εἶναι συγχρόνως καὶ ὑπηρέται τῆς τροφῆς. Ἄλλα μὲν μὲ τὸ νὰ τὴν κόπτουν καὶ ἄλλα δὲ μὲ τὸ νὰ τὴν ἀλέθουν. Καὶ ἔτσι ἐπιθεωρῶν τὸ κάθε τι μὲ τὸν πρέποντα λογισμὸν καὶ πληροφορούμενος τὴν ἔλξιν τοῦ ἀέρος διὰ τοῦ πνεύματος, τὴν διατήρησιν τῆς θερμότητος εἰς τὴν καρδίαν, τὰ ὄργανα τῆς πέψεως, τοὺς φορεῖς τοῦ αἵματος, ἀπ' ὅλα αὐτὰ θὰ κατανοήσῃς τὴν ἀνεξερεύνητον

σε κατόψει, ὡς ἂν καὶ αὐτόν σε εἰπεῖν μετὰ τοῦ προφήτου
«Ἐθαυμαστώθη ἡ γνῶσις σου ἐξ ἐμοῦ». «Πρόσεχε οὖν σεαυ-
τῷ» ἵνα προσέχης Θεῷ ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς
αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

34. Ψαλμ. 138,6.

σοφίαν τοῦ ποιητοῦ σου, ὥστε καί σὺ ὁ ἴδιος νὰ εἰπῆς μαζί με τὸν προφήτην· «δι' ἐμέ τέτοια γνώσις εἶναι ὑπερθαύματος»³⁴. «Πρόσεχε, λοιπόν, παντοῦ», διὰ νὰ προσέχῃς τὸν Θεόν, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις εἰς ὅλους τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ
ΠΡΟΤΡΕΠΤΙΚΗ ΕΙΣ ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΒΑΠΤΙΣΜΑ

1. Ὁ μὲν σοφὸς Σολομὼν, τῶν κατὰ τὸν βίον πραγμάτων τοὺς καιροὺς διαιρῶν καὶ ἐκάστῳ τῶν γινομένων τὸν ἐπιτήδειον ἀφορίζων, ἔφη· «Τοῖς πᾶσιν ὁ χρόνος, καὶ καιρὸς τῷ παντὶ πράγματι· καιρὸς τοῦ τεκεῖν καὶ καιρὸς τοῦ ἀποθανεῖν».

5 Ἐγὼ δὲ μικρὸν τοῦ σοφοῦ τῆν ἀπόφασιν ὑπαλλάξας, εἶπομι ἂν κηρῦσσω ὑμῖν τὸ σωτήριον κήρυγμα, ὅτι καιρὸς τοῦ ἀποθανεῖν καὶ καιρὸς τοῦ γεννηθῆναι. Τίς δὲ ὁ λόγος τῆς ἐναλλαγῆς; Ὅτι ὁ μὲν περὶ τῶν ἐν γενέσει καὶ φθορᾷ διαλεγόμενος, τῆ σωματικῇ φύσει, τὴν γένεσιν προέταξε τοῦ θανάτου (ἀδύνα-

10 τον γὰρ θανάτου πείραν λαβεῖ· τὸν μὴ πρότερον γεννηθέντα), ἐγὼ δὲ περὶ τῆς πνευματικῆς ἀναγεννήσεως τὸν λόγον ποιῶσθαι μέλλων, τὸν θάνατον προτίθημι τῆς ζωῆς. Διὰ γὰρ τοῦ ἀποθανεῖν τῆ σαρκὶ περιγίνεται ἡμῖν τὸ γεννηθῆναι τῷ πνεύματι, καθά φησι καὶ ὁ Κύριος· «Ἐγὼ ἀποκτενῶ, καὶ ζῆν ποιή-

15 σω». Ἀποθάνωμεν οὖν, ἵνα ζήσωμεν. Ἀποκτείνωμεν τὸ φρόνημα τῆς σαρκός, τὸ μὴ δυνάμενον ὑποταγῆναι τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ, ἵνα τὸ φρόνημα τοῦ πνεύματος ἰσχυρὸν ἡμῖν ἐγγένηται, δι' οὗ ζωὴ καὶ εἰρήνη περιγίνεσθαι πέφυκε. Συνταφῶμεν τῷ

1. Ἐκκλ. 3,1-2.

2. Δευτ. 32,39.

ΟΜΙΛΙΑ

ΠΡΟΤΡΕΠΤΙΚΗ ΕΙΣ ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΒΑΠΤΙΣΜΑ

1. Ὁ σοφὸς Σολομὼν διακρίνων τοὺς καιροὺς τῶν πραγμάτων τοῦ βίου καὶ προσδιορίζων εἰς τὸ καθένα ἀπὸ τὰ γεγονότα τὸν κατάλληλον καιρὸν εἶπε· «δι' ὅλα ὑπάρχει χρόνος καὶ διὰ κάθε πρᾶγμα ὑπάρχει καθωρισμένος καιρὸς· καιρὸς διὰ τὴν γέννησιν καὶ καιρὸς διὰ τὸν θάνατον»¹. Ἐγὼ ἀφοῦ παραλλάξω ὀλίγον τὴν γνώμην τοῦ σοφοῦ, ἤμπορῶ νὰ εἶπω τώρα ποὺ σᾶς ὁμιλῶ διὰ τὸ σωτήριον κήρυγμα ὅτι ὑπάρχει καιρὸς διὰ τὸν θάνατον καὶ καιρὸς διὰ τὴν γέννησιν. Ποῖος ὁμως ὁ λόγος αὐτῆς τῆς ἐναλλαγῆς; Ὅτι αὐτὸς μὲν διαλεγόμενος διὰ τὰ πράγματα ποὺ γεννῶνται καὶ φθείρονται καὶ ἀκολουθῶν τὴν ὑλικὴν φύσιν ἐπρόταξε ἀπὸ τὸν θάνατον τὴν γέννησιν (διότι εἶναι πρᾶγμα ἀδύνατον αὐτὸς ποὺ δὲν ἔχει γεννηθῆ προηγουμένως νὰ γνωρίσῃ τὸν θάνατον), ἐγὼ δέ, ὁ ὁποῖος πρόκειται νὰ ὁμιλήσω διὰ τὴν πνευματικὴν ἀναγέννησιν, προτάσσω τὸν θάνατον ἀπὸ τὴν ζωὴν. Διότι μὲ τὸν θάνατον τῆς σαρκὸς συντελεῖται εἰς ἡμᾶς ἡ πνευματικὴ ἀναγέννησις, ὅπως καὶ ὁ Κύριος λέγει· «Ἐγὼ θανατώνω καὶ ἐγὼ ζωοποιῶ»². Ἄς ἀποθάνωμεν λοιπὸν διὰ νὰ ζήσωμεν. Ἄς θανατώσωμεν τὸ σαρκικὸν φρόνημα, ποὺ δὲν ἔμπορεῖ νὰ ὑποταγῇ εἰς τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ³ διὰ νὰ ἰσχυροποιηθῇ εἰς ἡμᾶς τὸ πνευματικὸν φρόνημα, μὲ τὸ ὁποῖον φυσικὰ ἐπικρατεῖ ἡ ζωὴ καὶ ἡ εἰρήνη. Ἄς ταφῶμεν

---

3. Ρωμ. 8,7.

Χριστῷ τῷ ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντι, ἵνα καὶ συναναστῶμεν τῷ
 ἡμῖν τὴν ἀνάστασιν προξενήσαντι. Καιρὸς μὲν οὖν ἄλλοις ἄλ-
 λος ἐπιτηδεῖος· ἴδιος ὕπνου καὶ ἴδιος ἐργηγόρσεως· ἴδιος
 πολέμου καὶ ἴδιος εἰρήνης· καιρὸς δὲ βαπτίσματος ἅπας ὁ
 5 τῶν ἀνθρώπων βίος. Οὔτε γὰρ σῶματι ζῆν μὴ ἀναπνέοντι δυ-
 νατόν, οὔτε ψυχῇ συνεστάναι μὴ γνωρίζουση τὸν κτίσαντα.
 Θεοῦ γὰρ ἄγνοια θάνατός ἐστι ψυχῆς. Ὁ δὲ μὴ βαπτισθεὶς,
 οὐ πεφώτισται. Ἄνευ δὲ φωτός, οὔτε ὀφθαλμὸς τὰ ἑαυτοῦ καθορᾷ,
 οὔτε ψυχὴ Θεοῦ δέξασθαι δύναται θεωρίαν. Πᾶς μὲν οὖν
 10 χρόνος εὐκαιρίαν ἔχει πρὸς τὴν διὰ τοῦ βαπτίσματος σωτηρίαν·
 κἂν νύκτα εἴπης, κἂν ἡμέραν, κἂν ὥραν, κἂν στιγμήν χρόνου,
 κἂν τι βραχύτατον. Πολλῷ δὲ δή που εἰκὸς ἐπιτηδειότερον εἶ-
 ναι τὸν οἰκειότερον. Τί δ' ἂν γένοιτο τῆς ἡμέρας τοῦ Πάσχα συγ-
 γενέστερον πρὸς τὸ βάπτισμα; Ἡ μὲν γὰρ ἡμέρα μνημόσυνόν
 15 ἐστὶν ἀναστάσεως, τὸ δὲ βάπτισμα δύναμις ἐστὶ πρὸς τὴν ἀ-
 νάστασιν. Ἐν τοίνυν τῇ ἀναστασίμῳ ἡμέρᾳ τῆς ἀναστάσεως
 τὴν χάριν ὑποδεξώμεθα. Διὰ τοῦτο πόρρωθεν ἡ Ἐκκλησία
 τοὺς ἑαυτῆς τροφίμους ὑψηλῷ κηρύγματι συγκαλεῖ, ἵν' οὖς
 πάλαι ὤδινεν, ἀποκνήσῃ τότε, καὶ ἀπογαλακτίσασα αὐτοὺς
 20 τῶν λόγων τῆς κατηχήσεως, γεύσῃ τῆς στερεᾶς τῶν δογμάτων
 τροφῆς. Ἰωάννης ἐκήρυσσε βάπτισμα μετανοίας «καὶ ἐξεπο-
 ρεύετο πρὸς αὐτὸν πᾶσα ἡ Ἰουδαία». Κύριος κηρύσσει βάπτι-
 σμα υἰοθεσίας· καὶ τίς τῶν εἰς αὐτὸν ἡλικιότων οὐχ ὑπακού-
 σεται; Ἐκεῖνο εἰσαγωγικὸν τὸ βάπτισμα, τοῦτο τελειωτικόν.
 25 Ἐκεῖνο ἁμαρτίας ἀναχώρησις, τοῦτο οἰκειώσις πρὸς Θεόν.
 Ἐνὸς ἀνδρὸς ἦν Ἰωάννου τὸ κήρυγμα, καὶ πάντας εἴλκε πρὸς
 τὴν μετάνοιαν· οὐ δέ, διὰ προφητῶν διδασκόμενος· «Λούσασθε,

μαζί με τὸν Χριστόν, πού ἀπέθανε δι' ἡμᾶς, διὰ νὰ ἀναστη-
 θοῦμεν μ' αὐτόν πού μᾶς ἐπροξένησε τὴν ἀνάστασιν. Λοι-
 πὸν ὑπάρχει καιρὸς ἄλλος πού εἶναι κατάλληλος δι' ἄλλα·
 καιρὸς διὰ ὕπνον καὶ καιρὸς διὰ ἐγρήγορσιν. Καιρὸς διὰ πό-
 λεμον καὶ καιρὸς διὰ εἰρήνην. Καιρὸς ὅμως διὰ τὸ βάπτισμα
 εἶναι ὁλόκληρος ὁ βίος τῶν ἀνθρώπων. Διότι δὲν ἔμπορεῖ
 νὰ ζήσει τὸ σῶμα πού δὲν ἀναπνέει, οὔτε ἡ ψυχὴ νὰ ὑπάρ-
 ξη χωρὶς νὰ γνωρίσῃ τὸν κτίστην αὐτῆς. Διότι ἡ ἄγνοια
 τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁ θάνατος τῆς ψυχῆς. Αὐτὸς πού δὲν ἐβαπτί-
 σθη δὲν ἐφωτίσθη. Χωρὶς ὅμως φῶς οὔτε τὰ μάτια βλέπουν
 τὰ πράγματα τῶν, οὔτε ἡ ψυχὴ ἔμπορεῖ νὰ θεωρήσῃ τὸν
 Θεόν. Ὁλόκληρος λοιπὸν ὁ χρόνος παρέχει διὰ τοῦ βαπτί-
 σματος εὐκαιρίαν διὰ τὴν σωτηρίαν· εἴτε νύκτα θὰ εἰπῆς,
 εἴτε ἡμέραν, εἴτε ὥραν, εἴτε χρονικὴν στιγμὴν εἴτε κάτι πιὸ
 μικρότερον. Πολὺ ὅμως περισσότερο φαίνεται νὰ εἶναι πιὸ
 κατάλληλον αὐτὸ πού εἶναι πιὸ συγγενές. Τί πιὸ συγγενές
 πρὸς τὸ βάπτισμα ἀπὸ τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα θὰ ἔμπορουσε
 νὰ ὑπάρξῃ; Διότι ἡ μὲν ἡμέρα ὑπενθυμίζει τὴν ἀνάστασιν,
 τὸ δὲ βάπτισμα εἶναι δύναμις πρὸς τὴν ἀνάστασιν. Ἄς
 ὑποδεχθοῦμεν λοιπὸν τὴν δωρεάν τῆς ἀναστάσεως κατὰ τὴν
 ἀναστάσιμον ἡμέραν. Διὰ τοῦτο ἡ Ἐκκλησία ἀπὸ μακρὰ
 μὲ δυνατὸν κήρυγμα προσκαλεῖ τοὺς τροφίμους τῆς, διὰ νὰ
 γεννήσῃ αὐτοὺς πού προηγουμένως ἐκυφόρησε καὶ διὰ νὰ
 τοὺς θρέψῃ μὲ τὴν στερεάν τροφήν τῶν δογμάτων, ἀφοῦ τοὺς
 ἀποκόψῃ ἀπὸ τὸ γάλα τῶν κατηχητικῶν λόγων. Ὁ Ἰωάν-
 νης ἐκήρυσσε τὸ βάπτισμα τῆς μετανοίας καὶ ἔτρεχε πρὸς αὐ-
 τὸν ὁλόκληρος ἡ Ἰουδαία⁴. Ὁ Κύριος κηρύσσει τὸ βάπτισμα
 τῆς υἰοθεσίας· καὶ ποῖος ἀπὸ αὐτοὺς πού ἔχουν ἐλπίσει εἰς
 αὐτόν δὲν θὰ ὑπακούσῃ; Τὸ βάπτισμα ἐκεῖνο ἦταν ἡ εἰσα-
 γωγὴ, τὸ βάπτισμα τοῦτο εἶναι τὸ τελειωτικόν. Ἐκεῖνο
 ἦταν ἡ ἀποχώρησις τῆς ἁμαρτίας, τοῦτο εἶναι ἡ οἰκείωσις
 μετὸν Θεόν. Τὸ κήρυγμα ἐκεῖνο ἦταν ἐνὸς ἀνδρὸς, τοῦ Ἰωάν-
 νου, καὶ ἔτράβηξεν ὅλους πρὸς τὴν μετάνοιαν. Ἐσὺ ὅμως πού
 διδάσκεισαι ἀπὸ τοὺς προφήτας· «Λουσθῆτε καὶ καθαρισθῆ-

καθαροὶ γίνεσθε), διὰ ψαλμῶν νουθετούμενος· «Προσέλθετε πρὸς αὐτόν, καὶ φωτίσθητε», δι' ἀποστόλων εὐαγγελιζόμενος· «Μετανοήσατε καὶ βαπτισθήτω ἕκαστος ὑμῶν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, καὶ λήψεσθε 5 τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος», ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κυρίου προσλαμβανόμενος, λέγοντος· «Λεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς» (ταῦτα γὰρ πάντα σήμερον συνέδραμε πρὸς τὴν ἀνάγνωσιν), ὀκνεῖς καὶ βουλευὴ καὶ διαμέλλεις; Ἐκ νηπίου τὸν λόγον κατηχούμενος, οὐπω συνέθου τῇ ἀληθείᾳ; Πάντοτε μαθάνων, οὐδέπω 10 ἤλθες πρὸς τὴν ἐπίγνωσιν; Πειραστῆς διὰ βίου, κατάσκοπος μέχρι γήρωσ, πότε γενήσῃ Χριστιανός; πότε γνωρίσομέν σε ὡς ἡμέτερον; Πέρουσι τὸν παρόντα καιρὸν ἐξεδέχου, νῦν πάλιν ἀναμένεις τὸν ἐπιόντα. Ὅρα μὴ εὐρεθῆς μακροτέρας τῆς 15 ζωῆς τὰς ὑποσχέσεις ποιούμενος. Οὐκ οἶδας τί τέξεται ἡ ἐπιούσα· μὴ ἐπαγγέλλου τὰ μὴ σά. Ἐπὶ ζωὴν σε καλοῦμεν, ἀνθρωπε· τί ἀποφεύγεις τὴν κλῆσιν; Ἐπ' ἀγαθῶν μετουσίαν· τί ὑπερβαίνεις τὴν δωρεάν; Βασιλεία οὐρανῶν ἤνοικται· ὁ καλῶν ἀψευδῆς· ἡ ὁδὸς ῥαδία, οὐ χρόνον, οὐ δαπάνης, οὐ πραγματείας χρεία· τί μέλλεις; τί ἀναδύη; τί φοβῆ τὸν ζυγόν, ὡσπερ δάμαλις τις ἀπειροζυγος; Χρηστός ἐστιν, ἐλαφρός ἐστιν οὐ τρίβει τὸν αὐχένα, ἀλλὰ δοξάζει. Οὐ γὰρ δεσμεῖται ἡ ζεύγλη περὶ τὸν τράχηλον, ἀτεξούσιον ἐπιζητεῖ τὸν ὑφέλκοντα. Ὅρα ὅτι κατηγορεῖται Ἐφραῖμ, ὡς παροιστρῶσα δάμαλις, 25 ὅτι ἄτακτα περιπλανᾶται τὸν τοῦ νόμου ζυγόν ἀτιμᾶζων; Ὑπό-

5. Ἦσ. 1,16.

6. Ψαλμ. 33,6.

7. Πράξ. 2,38.

τε»⁵, νουθετεῖσαι ἀπὸ τοὺς Ψαλμοὺς· «προσέλθετε πρὸς αὐτὸν καὶ φωτισθῆτε»⁶, εὐαγγελίζεσαι ἀπὸ τοὺς ἀποστόλους· «μετανοήσατε καὶ ὁ καθένας ἀπὸ σᾶς νὰ βαπτισθῆ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ τὴν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν καὶ θὰ λάβετε τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος»⁷, προσλαμβάνεσαι ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν Κύριον ποὺ λέγει· «ἔλᾳτε κοντά μου ὅλοι οἱ κουρασμένοι καὶ φορτωμένοι καὶ ἐγὼ θὰ σᾶς ξεκουράσω»⁸ (ὅλα αὐτὰ σήμερα ἔτρεξαν πρὸς τὴν ἀνάγνωσιν), διστάζεις, σκέπτεσαι, καὶ ἀναβάλλεις; Ἐνῶ ἀπὸ νήπιον κατηχεῖσαι εἰς τὴν διδασκαλίαν δὲν συνετάγης ἀκόμη μὲ τὴν ἀλήθειαν; Εἰς ὅλην τὴν ζωὴν σου θὰ εἶσαι δόκιμος, μέχρι τὰ γερατεῖά θὰ εἶσαι θεατῆς· πότε θὰ γίνης Χριστιανός; Πότε θὰ σὲ γνωρίσωμεν ὡς ἰδικόν μας; Πέρυσι ἀνέμενες τὸν τωρινὸν καιρὸν, τῶρα πάλιν ἀναμένεις τὸν ἐπόμενον. Κύττα νὰ μὴ εὐρεθῆς νὰ δίδης ὑποσχέσεις, ποὺ εἶναι μακρότεραι ἀπὸ τὴν ζωὴν. Δὲν ἠξυῦρεις τί θὰ φέρῃ ἢ αὐριανὴ ἡμέρα. Νὰ μὴ ὑπόσχεσαι αὐτὰ ποὺ δὲν εἶναι ἰδικὰ σου. Σὲ προσκαλοῦμεν, ἄνθρωπε, εἰς τὴν ζωὴν. Διατί ἀποφεύγεις τὴν πρόσκλησιν; Εἰς συμμετοχὴν ἀγαθῶν. Διατί περιφρονεῖς τὴν δωρεάν; Ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν εἶναι ἀνοικτὴ. Αὐτὸς ποὺ προσκαλεῖ δὲν ψεύδεται. Ὁ δρόμος εἶναι εὐκλος. Δὲν χρειάζεται οὔτε χρόνος, οὔτε ἔξοδα, οὔτε φροντίδα. Διατί βραδύνεις; Διατί ἀποφεύγεις; Διατί φοβεῖσαι τὸν ζυγόν, ὡσάν δαμάλι ποὺ δὲν γνωρίζει ζυγόν; «Εἶναι καλὸς ὁ ζυγὸς καὶ ἐλαφρὸς»⁹. Δὲν πληγώνει τὸν λαϊμόν, ἀλλὰ τὸν δοξάζει. Διότι ἡ ζεύγλη δὲν δένεται γύρω ἀπὸ τὸν τράχηλον, ἐπειδὴ αὐτὸν ποὺ τὸν σύρει τὸν θέλει αὐτεξούσιον. Βλέπεις ὅτι ὁ Ἐφραίμ κατηγορεῖται, ὡς στρεκλιασμένη ἀγελάδα¹⁰, διότι περιπλανᾶται ἄτακτα ἀτιμάζοντας τὸν ζυγὸν τοῦ νόμου. Βάλε κάτω ἀπὸ τὸν ζυγὸν τὸν ἀνυ-

8. Ματθ. 11,28.

9. Ματθ. 11,30.

10. Ὦσ. 4,16.

θες σου τὸν ἀδάμαστον ἀχένα· γενοῦ ὑποζύγιον τοῦ Χριστοῦ, ἵνα μὴ ἀφειμένος τῆς ζεύγλης, μηδὲ ἐλευθεριάζων τῷ βίῳ, εὐ-επιχείρητος ᾖς τοῖς θηρίοις.

2. «Γεύσατε καὶ ἴδετε ὅτι χρηστὸς ὁ Κύριος». Γλυκύτητα μέλιτος πῶς ἀναγγεῖλω τοῖς ἀγνοοῦσι; «Γεύσασθε καὶ ἴδετε». Αἰσθησις, λόγον παντὸς ἐναργεστέρα πρὸς πείραν. Ὁ Ἰουδαῖος τὴν περιτομὴν οὐχ ὑπερτίθεται διὰ τὴν ἀπειλήν, ὅτι «Πᾶσα ψυχὴ, ἣτις οὐ περιτμηθήσεται τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ, ἐξολοθρευθήσεται ἐκ τοῦ λαοῦ αὐτῆς»· σὺ δὲ τὴν ἀχειροποίητον περιτομὴν ἀναβάλλῃ ἐν τῇ ἀπεκδύσει τῆς σαρκός, ἐν τῷ βαπτίσματι τελειουμένην, αὐτοῦ τοῦ Κυρίου ἀκούσας· «Ἄμην ἄμην λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ τις γεννηθῇ δι' ὕδατος καὶ Πνεύματος, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ». Κἀκεῖ μὲν ὀδύνη καὶ ἔλκος, ἐνταῦθα δὲ δρόσος ψυχῆς, καὶ ἔλκος καρδίας ἴαμα. 15 Προσκυνεῖς τὸν ὑπὲρ σοῦ ἀποθανόντα; Οὐκοῦν κατάδεξαι αὐτῷ συνταφῆναι διὰ τοῦ βαπτίσματος. Ἐὰν μὴ σύμφυτος γένη τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, πῶς κοινωνὸς γενήσῃ τῆς ἀναστάσεως; Ὁ Ἰσραὴλ ἐκεῖνος εἰς τὸν Μωυσῆν ἐβαπτίσθη ἐν τῇ νεφέλῃ καὶ ἐν τῇ θαλάσῃ, σοὶ τοὺς τύπους παραδιδούς, 20 καὶ χαρακτηρίζων τὴν ἐπ' ἐσχάτων τῶν καιρῶν δειχθησομένην ἀλήθειαν, σὺ δὲ περιφεύγεις τὸ βάπτισμα, οὐκ ἐν θαλάσῃ τυπούμενον, ἀλλ' ἐν ἀληθείᾳ τελειούμενον, οὐκ ἐν νεφέλῃ, ἀλλ' ἐν τῷ Πνεύματι· οὐκ εἰς Μωυσῆν τὸν ὁμόδουλον, ἀλλ' εἰς Χριστὸν τὸν ποιήσαντα. Ὁ Ἰσραὴλ εἰ μὴ παρῆλθε τὴν θάλασσαν, 25 οὐκ ἂν ἐχώρισθη τοῦ φαραῶ· καὶ σὺ ἐὰν μὴ παρέλθῃς διὰ τοῦ

11. Ψαλμ. 33,9.

12. Γέν. 17,14.

13. Κολασ. 2,11.

14. Ἰωάν. 3,5.

πότακτον αὐχένα σου. Γίνε ὑποζύγιον τοῦ Χριστοῦ διὰ νὰ μὴ γίνῃς εὐπρόσβλητος εἰς τὰ θηρία, ἀφοῦ ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τὴν ζεύγλην καὶ γυρίζεις ἐλεύθερα εἰς τὴν ζωὴν.

2. «Δοκιμάσατε καὶ θὰ ἰδῆτε ὅτι ὁ Κύριος εἶναι ἀγαθός»¹¹. Πῶς νὰ γνωρίσω τὴν γλυκύτητα τοῦ μέλιτος εἰς αὐτοὺς ποὺ τὴν ἀγνοοῦν; Γευσθῆτε καὶ ἰδέστε. Ἡ αἴσθησις εἶναι πιὸ ἀκριβὴς ἀπὸ κάθε λόγον διὰ τὴν γνῶσιν. Ὁ Ἰουδαῖος δὲν ἀναβάλλει τὴν περιτομὴν ἐξ αἰτίας τῆς ἀπειλῆς ὅτι «κάθε ἄνθρωπος ποὺ δὲν θὰ περιτμηθῆ τὴν ὀγδόην ἡμέραν, θὰ ἐξολοθρευθῆ ἀπὸ τὸν λαόν»¹². Ἐσὺ ὁμως ἀναβάλλεις τὴν περιτομὴν, ἡ ὁποία δὲν γίνεται μὲ χερί κατὰ τὴν ἀποβολὴν τῆς σαρκός¹³ καὶ τελειώνεται εἰς τὸ βάπτισμα, ἐνῶ ἤκουσες τὸν Κύριον νὰ λέγῃ· «ἀλήθεια, ἀλήθεια σᾶς λέγω· ἐὰν κάποιος δὲν ἀναγεννηθῆ διὰ τοῦ ὕδατος καὶ τοῦ Πνεύματος, δὲν θὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ»¹⁴. Καὶ ἐκεῖ μὲν ὑπάρχει πόνος καὶ πληγὴ, ἐδῶ ὁμως δροσιὰ τῆς ψυχῆς καὶ θεραπεία τῆς πληγωμένης καρδίας. Προσκυνεῖς αὐτὸν ποὺ ἀπέθανε διὰ σέ; Λοιπὸν καταδέξου νὰ ταφῆς μαζί μὲ τὸν Χριστὸν διὰ τοῦ βαπτίσματος¹⁵. Ἐὰν δὲν ἐνωθῆς εἰς ἓνα θάνατον ὅμοιον μὲ τὸν ἰδικόν του θάνατον¹⁶, τότε πῶς θὰ λάβῃς μέρος εἰς τὴν ἀνάστασιν; Ὁ Ἰσραὴλ ἐκεῖνος ἐβαπτίσθη εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Μωυσέως εἰς τὴν νεφέλην καὶ εἰς τὴν θάλασσαν¹⁷, διὰ νὰ σοῦ παραδώσῃ τοὺς τύπους καὶ διὰ νὰ δώσῃ τὸν χαρακτῆρα τῆς ἀληθείας ποὺ θὰ ἐφανερώνητο εἰς τοὺς τελευταίους καιροὺς. Ἐσὺ ὁμως ἀποφεύγεις τὸ βάπτισμα, τὸ ὁποῖον δὲν γίνεται τυπικῶς εἰς τὴν θάλασσαν, ἀλλὰ τελειώνεται εἰς τὴν πραγματικότητα; Ὁχι εἰς τὴν νεφέλην, ἀλλὰ εἰς τὸ Πνεῦμα, ὄχι εἰς τὸν Μωυσῆν ποὺ ἦταν συνάνθρωπός σου, ἀλλὰ εἰς τὸν Χριστὸν ποὺ σέ ἐδημιούργησεν. Ὁ Ἰσραὴλ ἐὰν δὲν ἐδιάβαινε τὴν θάλασσαν,

15. Κολασ. 2,12.

16. Ρωμ. 6,5.

17. Α' Κορ. 10,2.

ὕδατος, οὐ χωρισθήσῃ τῆς πικρᾶς τυραννίδος τοῦ διαβόλου. Οὐκ ἂν ἔπιεν ἐκεῖνος ἐκ τῆς πνευματικῆς πέτρας, εἰ μὴ τυπικῶς ἐβαπτίσθη, οὐδὲ σοί τις δώσει τὴν ἀληθινὴν πόσιν, εἰ μὴ μὴ ἀληθινῶς βαπτισθῆς. Ἔφαγεν ἄρτον ἀγγέλων ἐκεῖνος με-
 5 τὰ τὸ βάπτισμα, σὺ δὲ πῶς βρώσῃ τὸν ζῶντα ἄρτον, ἂν μὴ πρότερον ὑποδέξῃ τὸ βάπτισμα; Εἰσηλθεν ἐκεῖνος εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας διὰ τὸ βάπτισμα, σὺ δὲ πῶς ἐπανεῆλθης εἰς τὸν παράδεισον, μὴ σφραγισθεὶς τῷ βαπτίσματι; Ἡ οὐκ οἶδας
 10 ὅτι φλογίνη ῥομφαία τέτακται φυλάσσειν τὴν ὁδὸν τοῦ ξύλου ζωῆς, τοῖς μὲν ἀπίστοις φοβερὰ καὶ φλογίζουσα, τοῖς δὲ πεπιστευκόσιν εὐπρόσιτος καὶ ἡμερον ἐπιλάμπουσα; Καὶ στρέφεται αὐτὴν ἐποίησεν ὁ Δεσπότης, ὅταν μὲν γὰρ ἴδῃ πιστόν, τὰ νῶτα δίδωσιν, ὅταν δὲ τινα τῶν ἀσφραγίστων, κατὰ στόμα προσεπαντᾷ.

15 3. Ἡλίας ἄρμα πυρός καὶ ἵππους πυρίνους πρὸς αὐτὸν ἐλθόντας οὐ κατεπλάγη, ἀλλ' ἐπιθυμία τῆς ἄνω πορείας τῶν φοβερῶν κατετόλμησε καὶ μετὰ περιχαρείας ἐπέβη τῶν φλογίνων ὀχημάτων, ὁ ἐν σαρκὶ ζῶν ἔτι, σὺ δὲ οὐ πυρίνων ἀρμάτων ἐπιβήσεσθαι μέλλων, ἀλλὰ δι' ὕδατος καὶ Πνεύματος ἀναβαί-
 20 νειν εἰς τὸν οὐρανόν, οὐκ ἐπιτρέχεις τῇ κλήσει; Ἐδείξεν Ἡλίας τοῦ βαπτίσματος τὴν ἰσχὴν ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῶν ὀλοκαυτωμάτων, οὐ διὰ πυρός, ἀλλὰ δι' ὕδατος τὴν θυσίαν ὀλοκαυτώσας. Ἄλλως μὲν οὖν ἢ τοῦ πυρός φύσις τῷ ὕδατι μάχεται· ἐπειδὴ δὲ μυστικῶς τὸ ὕδωρ τρίτον τότε τοῦ βωμοῦ κατεχέθη,

18. Ψαλμ. 77,25.

19. Ἰωάν. 6,51.

20. Γέν. 3,24.

21. Γέν. 3,24.

δὲν θὰ εἶχεν ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὸν φαραῶ. Καὶ σὺ ἂν δὲν περᾶσης μέσα ἀπὸ τὸ νερόν, δὲν θὰ ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τὴν πικρὰν δουλείαν τοῦ διαβόλου. Ἐκεῖνος δὲν θὰ ἔπινε νερόν ἀπὸ τὴν πνευματικὴν πέτραν, ἂν δὲ ἐβαπτίζετο τὸ τυπικὸν βάπτισμα. Οὔτε εἰς σὲ θὰ δώση κανεὶς τὴν ἀληθινὴν πόσιν, ἂν δὲν βαπτισθῆς τὸ ἀληθινὸν βάπτισμα. Ἐκεῖνος μετὰ τὸ βάπτισμα ἔφαγεν ἄρτον ποὺ τρώγουν οἱ ἄγγελοι¹⁸, ἐσὺ ὅμως θὰ φάγῃς τὸν ζωντανὸν ἄρτον¹⁹, ἂν πρῶτα δὲν δεχθῆς τὸ βάπτισμα; Ἐκεῖνος λόγῳ τοῦ βαπτίσματος εἰσῆλθεν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ἐσὺ ὅμως πῶς θὰ ἐπιστρέψῃς εἰς τὸν παράδεισον χωρὶς νὰ σφραγισθῆς μετὰ τὸ βάπτισμα; Ἡ μήπως δὲν γνωρίζεις ὅτι φλογίνη ρομφαία ἔχει διαταχθῆ νὰ φυλάσσει τὸν δρόμον πρὸς τὸ ξύλον τῆς ζωῆς²⁰ ποὺ εἶναι μὲν φοβερὰ καὶ κατακαίει τοὺς ἀπίστους, δι' αὐτοὺς ὅμως ποὺ ἔχουν πιστεύσει εἶναι εὐκολοπλησίαστος καὶ λάμπει ἀπαλὰ; Καὶ ὁ Δεσπότης τὴν ἔκαμε νὰ περιστρέφεται²¹, ὥστε ὅταν μὲν ἰδῆ πιστόν, νὰ στρέψῃ τὰ νῶτα, ὅταν δὲ κάποιον ἀπὸ τοὺς ἀσφραγίστους, νὰ ἀπαντᾷ μετὰ τὴν κόψιν.

3. Ὁ Ἥλιος δὲν ἐφοβήθη ὅταν πύρινον ἄρμα καὶ πύρινα ἄλογα ἦλθαν πρὸς αὐτόν, ἀλλὰ λόγῳ τοῦ πόθου του διὰ τὴν πορείαν πρὸς τὰ ἐπάνω ἀπετόλμησε τὰ φοβερὰ γεμάτος ἀπὸ χαρὰν ἀνέβη ἐπάνω εἰς τὴν πυρίνην ἄμαξαν, ἐνῶ ἦταν ἀκόμη ζωντανός²². Ἐσὺ δὲ ποὺ πρόκειται νὰ ἐπιβῆς ὄχι εἰς πύρινα ἄρματα ἀλλὰ νὰ ἀνεβῆς εἰς τὸν οὐρανὸν διὰ τοῦ ὕδατος καὶ τοῦ Πνεύματος, δὲν προστρέχεις εἰς τὴν πρόσκλησιν; Ὁ Ἥλιος ἐφάνερωσε τὴν δύναμιν τοῦ βαπτίσματος ἐπάνω εἰς τὸν βωμὸν τῶν ὀλοκαυτωμάτων, μετὰ τὸ νὰ προσφέρῃ ὀλοκαύτωμα ὄχι μετὰ φωτιᾶν ἀλλὰ μετὰ νερόν. Διαφορετικὰ λοιπὸν ἡ φύσις τῆς φωτιᾶς μάχεται πρὸς τὸ νερόν, ἐπειδὴ ὅμως τὸ νερόν διὰ τρίτην τὸτε φορὰν ἐχύθη μυστικῶς ἐπάνω εἰς τὸν βωμὸν, ἐγένετο ἀρχὴ εἰς τὴν φωτιᾶν

ἀρχὴ ἐγένετο τῷ πυρὶ καὶ ἐξῆψε τὴν φλόγα ὡσπερ ἔλαιον. «Λά-
 βετέ μοι, φησὶν, ὑδρίας, καὶ ἐπιχέετε ἐπὶ τὸ ὀλοκαύτωμα καὶ
 ἐπὶ τὰς σχίδακας. Καὶ εἶπε· δευτερώσατε, καὶ ἐδευτέρωσαν·
 τρισώσατε, καὶ ἐτρίσσωσαν», δεικνύντος τοῦ λόγου, ὅτι
 5 διὰ τοῦ βαπτίσματος τῷ Θεῷ οἰκειοῦται ὁ προσαγόμενος, καὶ
 ὅτι φῶς καθαρὸν καὶ οὐράνιον ἐν ταῖς τῶν προσιόντων ψυχαῖς
 διὰ τῆς εἰς τὴν Τριάδα πίστεως ἀναλάμπει. Εἰ χρυσὸν τῇ ἐκ-
 κλησίᾳ διένεμον, οὐκ ἂν μοι εἶπες· ἀθρῖον ἦξω, καὶ ἀθρῖον δῶ-
 σεις, ἀλλ' ἀπήτεις ἂν ἦδη τὴν διανομὴν κατεπειγῶν καὶ ἐδυ-
 10 σφόρεις πρὸς τὴν ὑπέρθεσιν· ἐπειδὴ δὲ οὐχ ὕλης εὐχροίαν, ἀλ-
 λά ψυχῆς καθαρότητα προτείνεται σοι ὁ μεγαλόδωρος, προ-
 φάσεις πλάττη καὶ αἰτίας ἀπαριθμῆ, δέον ἐπιτρέχειν τῷ δώ-
 ρῳ. Ὡ τοῦ θαύματος! ἀνακαινίζη, μὴ χωνευόμενος, ἀναπλάτ-
 τη, μὴ συντριβόμενος, θεραπεύη, μὴ ὀδυνώμενος, καὶ οὐ λο-
 15 γίζη τὴν χάριν. Εἰ δοῦλος ἀνθρώπων ἦσθα, προεγράφη δὲ δού-
 λους ἐλευθερία, οὐκ ἂν ἐπὶ τὴν κυρίαν ἀπήνησας, συνηγόρους
 μισθούμενος καὶ δικαστὰς παρακαλῶν, ὥστε πάση μηχανῇ
 πρὸς ἐλευθερίαν ἐξαιρεθῆναι; Ἡ ποῦ καὶ ῥάπισμα, τὴν τε-
 λευταίαν τῶν δούλων πληγὴν, ὑπὲρ τῆς μετὰ ταῦτα τῶν αἰ-
 20 κισμῶν ἀπαλλαγῆς κατεδέχου. Ἐπειδὴ δὲ δοῦλον ὄντα σε, οὐκ
 ἀνθρώπων, ἀλλὰ τῆς ἁμαρτίας, καλεῖ πρὸς ἐλευθερίαν ὁ κῆ-
 ρυξ, ἵνα λύση μὲν σε τῆς αἰχμαλωσίας, ἰσοπολίτην δὲ τοῖς ἀγ-
 γέλοις ποιήσῃ, καὶ υἱὸν μὲν ἀποδείξῃ τοῦ Θεοῦ εἰσποιηθέντα
 διὰ τῆς χάριτος, κληρονόμον δὲ τῶν ἀγαθῶν τοῦ Χριστοῦ, οὐ-
 25 πω λέγεις εἶναί σοι καιρὸν δέξασθαι τὰ διδόμενα. Ὡ τῶν πο-
 νηρῶν ἐμποδίων! ὦ τῆς αἰσχυρᾶς καὶ ἀτελέστου ἀσχολίας! Ἔως
 πότε ἠδοναί; ἔως πότε ἠδυπάθειαι; Πολὸν ἐξήσαμεν χρόνον

καὶ ἀναψε τὴν φλόγα, ὅπως τὸ λάδι· «γεμίσατε, παρακαλῶ, λέγει, ὕδρις μὲ νερὸν καὶ χύσατε αὐτὸ ἐπάνω εἰς τὸ ὄλοκαύτωμα καὶ εἰς τὰ ξύλα· Καὶ εἶπε· ἐπαναλάβετε τοῦτο διὰ δευτέραν φοράν· καὶ αὐτοὶ τὸ ἐπανέλαβαν διὰ δευτέραν φοράν. Ἐπαναλάβετε διὰ τρίτην φοράν καὶ τὸ ἕκαμαν καὶ διὰ τρίτην φοράν»²³. Διὰ τὴν νὰ δείξη ὁ λόγος ὅτι αὐτὸς ὁ ὀπίσθιος προσάγεται διὰ τοῦ βαπτίσματος συγγενεῦει μὲ τὸν Θεὸν καὶ ὅτι εἰς τὰς ψυχὰς τῶν προσερχομένων διὰ τῆς πίστεως εἰς τὴν Τριαδικὴν Θεότητα ἀναλαμβάνει φῶς καθαρὸν καὶ οὐρανόθεν. Ἐάν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐμοίραζαν χρυσόν, δὲν θὰ μοῦ ἔλεγες· θὰ ἔλθω αὔριον, καὶ αὔριον θὰ δώσης, ἀλλὰ θὰ ἐζητοῦσες νὰ γίνῃ ἡ διανομὴ τάχιστα, καὶ θὰ δυσανασχετοῦσες διὰ τὴν ἀναβολὴν. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν σοῦ προσφέρει ὁ μέγας δωρητὴς χρωματιστὴν ὕλην, ἀλλὰ καθαρότητα ψυχῆς, πλάθεις προφάσεις καὶ ἀραδιάζεις δικαιολογίας, ἐνῶ πρέπει νὰ προστρέξῃς εἰς τὸ δῶρον. Ὡ τί θαῦμα! Ἀνακαινίζεσαι χωρὶς νὰ δοκιμάζεσαι εἰς τὸ χωνευτήρι, ἀναπλάσσεσαι χωρὶς νὰ συντρίβεσαι, θεραπεύεσαι χωρὶς νὰ πονᾷς καὶ δὲν λογαριάζεις τὴν δωρεάν; Ἐάν ἦσουν δοῦλος εἰς ἀνθρώπους, καὶ ἐγνωστοποιεῖτο ἡ ἐλευθερία εἰς τοὺς δούλους, δὲν θὰ ἔσπευδες τὴν ἰδίαν ἡμέραν νὰ μισθώσης συνηγόρους καὶ νὰ παρακαλέσῃς δικαστὰς, ὥστε μὲ κάθε τρόπον νὰ ἀπελευθερωθῇς; Ἡ ἴσως θὰ καταδεχόσουν καὶ τὸ ράπισμα, δηλαδὴ τὴν τελευταίαν πληγὴν τῶν δούλων, πρὸς χάριν τῆς μετέπειτα ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τὰς κακοποιήσεις. Ἐπειδὴ ὅμως ἐσὺ εἶσαι δοῦλος, ὄχι ἀνθρώπων, ἀλλὰ τῆς ἀμαρτίας, ὁ κῆρυξ σὲ καλεῖ εἰς ἐλευθερίαν, διὰ νὰ σὲ ἀπελευθερώσῃ ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς αἰχμαλωσίας καὶ διὰ νὰ σὲ καταστήσῃ πολίτην ἴσον μὲ τοὺς ἀγγέλους, διὰ νὰ σὲ ἀποδείξη ὅτι ἔγινες διὰ τῆς χάριτος υἱὸς Θεοῦ καὶ κληρονόμος τῶν ἀγαθῶν τοῦ Χριστοῦ. Λέγεις ὅτι δὲν εἶναι ἀκόμη καιρὸς νὰ δεχθῇς τὰ προσφερόμενα. Ὡ τί κακὰ ἐμπόδια! Ὡ τί αἰσχρὰ καὶ ἀτελείωτος ἀσχολία! Ὡς πότε αἱ τέρψεις; Ὡς πότε ἡ ἡδονικὴ ζωὴ; Ἀρκετὰ ἐζήσαμεν διὰ τὸν κόσμον, ὡς ζήσωμεν λοιπὸν καὶ διὰ

- τῷ κόσμῳ, ζήσωμεν λοιπὸν καὶ ἑαυτοῖς. Τί ψυχῆς ἀντάξιον; Τί ἰσοστάσιον τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν; Τίς ἀξιοπιστότερος σοι σύμβουλος τοῦ Θεοῦ; Τίς φρονιμώτερος τοῦ σοφοῦ, ἢ τίς ὠφελιμώτερος τοῦ ἀγαθοῦ; Τίς τοῦ κτίσαντος οἰκειότερος; Οὐδὲ τῇ Εὐὰ συνήνεγκε τῇ τοῦ ὄφρους συμβουλῇ πεισθῆναι μᾶλλον ἢ τῇ τοῦ Δεσπότη. Ὡ τῆς ἀτοπίας τῶν λόγων! Οὐκ ἄγω σχολὴν ὑγιᾶναι· μήπω μοι δείξης τὸ φῶς, μήπω συνάψης τῷ βασιλεῖ. Οὐ ταῦτα λέγεις ἀντικρως; Μᾶλλον δὲ τὰ τούτων ἄλογιστότερα. Σὺ δέ, εἰ μὲν ἦς ἐγγεγραμμένος τοῖς δημοσίοις ὀφλήμασι, χρεῶν δὲ ἀποκοπαὶ τοῖς ὑπευθύνουις περιηγγέλθησαν, εἰτὰ τίς ἦν ὁ πρὸς ἐπήρειαν ἄμοιρόν σε ποιῆσαι τῆς συγχωρήσεως ταύτης ἐπιχειρῶν, ἠγανάκτεις ἂν καὶ ἐβόας ὡς τὸ ἐπιβάλλον σοι μέρος τῆς κοινῆς χάριτος ἀφαιρούμενος. Ἐπειδὴ δὲ οὐ μόνον ἄφεις τῶν παρελθόντων, ἀλλὰ καὶ δωρεαὶ τῶν μελλόντων προεκηρύχθησαν, αὐτὸς σεαυτὸν ἀδικῶν, ἃ μὴδ' ἂν τῶν ἐχθρῶν σοὶ τίς ἐπηρεάσατο, οἶει προσηκόντως βεβουλεῦσθαι, καὶ λυσιτελῶς ἐντεθυμῆσθαι περὶ σεαυτοῦ, ὅς γε οὐ δέχη τὴν ἄφεισιν, ἀλλ' ἐναποθνήσκεις τοῖς ὀφλήμασι; καὶ ταῦτα εἰδώς, ὅτι ὁ τῶν μυρίων ταλάντων χρεωφειλέτης ἔτυχεν ἂν τῆς ἀφέσεως, εἰ μὴ αὐτὸς ἑαυτῷ τὴν εἰσπραξίν ἐκ τῆς πρὸς τὸν ὀμόδουλον ἀπανθρωπίας ἀνενεώσατο. Ὁ καὶ ἡμῖν φυλακτέον μὴ πάθωμεν, ἐπειδὴ τῆς χάριτος τύχωμεν, μὴ ἀφιέντες τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν, ἵνα βέβαιον ἡμῖν παραμείνη τὸ δῶρον.
- 25 4. Εἴσελθε εἰς τὸ ταμιεῖόν σου τῆς ψυχῆς, ἀνακίνησόν σου τῶν πεπραγμένων τὴν μνήμην. Εἰ μὲν πολλά σοῦ ἔστι τὰ ἁμαρτήματα, μὴ ἀθυμήσης τῷ πλήθει. («Ὅπου γὰρ ἐπλεόνασεν

τούς ἑαυτοῦς μας. Τί ἀξίζει ὅσον ἀξίζει ἡ ψυχὴ; Τί εἶναι ἰσάσιον πρὸς τὴν οὐράνιον βασιλείαν; Ποῖος σοῦ εἶναι περισσότερο ἀξιόπιστος φίλος ἀπὸ τὸν Θεόν; Ποῖος εἶναι πιὸ συνετός ἀπὸ τὸν σοφόν ἢ ποῖος πιὸ ὠφέλιμος ἀπὸ τὸν ἀγαθόν; Ποῖος εἶναι πιὸ συγγενὴς ἀπὸ τὸν δημιουργόν; Οὔτε εἰς τὴν Εὐαν συνέφερε νὰ πεισθῆ περισσότερο εἰς τὴν συμβουλήν τοῦ φιδιοῦ παρά εἰς τὴν συμβουλήν τοῦ Θεοῦ. Ὡ πόσον παράλογα λόγια! Δὲν ἔχω εὐκαιρίαν νὰ γίνω καλά. Μὴ μοῦ δεῖξης ἀκόμη τὸ φῶς, μὴ με συνδέσης ἀκόμη με τὸν βασιλέα. Αὐτὰ δὲν λέγεις ἀπροκάλυπτα; Ἡ καλύτερα, καὶ πιὸ παράλογα ἀπὸ αὐτά; Ἐσὺ δέ, ἐὰν ἦσουν γραμμένος εἰς τὰ δημόσια χρεὴ καὶ ἀνηγγέλλοντο ἀποσβέσεις χρεῶν διὰ τοὺς χρεώστας καὶ ἔπειτα ὑπῆρχε κάποιος ποὺ ἀλαζονικῶς θὰ ἐπεχειροῦσε νὰ σὲ ἐξαιρέσῃ ἀπὸ τὸ εὐεργέτημα αὐτό, δὲν θὰ ἀγανακτοῦσες καὶ δὲν θὰ ἐκραύγαζες, ὡς στερούμενος τοῦ δικαιώματος τῆς κοινῆς χάριτος; Ἐπειδὴ τώρα δὲν ἔχουν προαναγγελθῆ μόνον ἡ συγχώρησις τῶν παρελθόντων, ἀλλὰ καὶ τὰ μελλοντικὰ δῶρα, ἐσὺ ὁ ἴδιος ἀδικῶν τὸν ἑαυτὸν σου, νομίζεις ὅτι πολὺ σωστά ἐσκέφθης δι' αὐτὰ ποὺ οὔτε κάποιος ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς σὲ ἐζημίωσε καὶ ἐπωφελῶς προνοεῖς διὰ τὸν ἑαυτὸν σου, ἐσὺ ὁ ὁποῖος δὲν ἀποδέχσαι τὴν ἀπαλλαγὴν ἀλλὰ πεθαίνεις χρεωμένος; Γνωρίζεις ἄλλωστε πολὺ καλά αὐτὰ ὅτι ὁ χρεωφειλέτης τῶν μυρίων ταλάντων θὰ ἐπετύγγανε τὴν ἐξόφλησιν τοῦ χρέους ἐὰν ὁ ἴδιος δὲν εἶχεν ἀνανεώσει διὰ τὸν ἑαυτὸν του τὴν εἰσπραξιν ἐξ αἰτίας τῆς ἀπανθρωπίας πρὸς τὸν συνάνθρωπὸν του²⁴. Πρέπει νὰ προσέξωμεν νὰ μὴ πάθωμεν καὶ ἡμεῖς τὸ ἴδιον, με τὸ νὰ μὴ συγχωρήσωμεν εἰς τοὺς χρεώστας μας τὴν ὀφειλήν, ὅταν ἐπιτύχωμεν τὴν χάριν, διὰ νὰ παραμείνη μόνιμον εἰς ἡμᾶς τὸ δῶρον.

4. Νὰ εἰσέλθης εἰς τὸ δωμάτιον τῆς ψυχῆς σου, νὰ ἀναμοχλεύσης τὴν μνήμην τῶν πράξεών σου. Καὶ ἂν τὰ ἁμαρτήματά σου εἶναι πολλὰ, νὰ μὴ καταληφθῆς ἀπὸ λύπην ἐξ αἰτίας τοῦ πλήθους. Διότι «ὅπου ἡ ἁμαρτία ἐπλεόνασε

ἡ ἁμαρτία, ὑπερεπερίσσευσεν ἡ χάρις», ἐὰν δέχη τὴν χάριν. Τῷ γὰρ ὀφείλουσι πολὺ, πολὺ καὶ ἀφεθήσεται, ἵνα περισσότερον ἀγάπησῃ. Εἰ δὲ μικρὰ καὶ εὐτελῆ καὶ οὐ πρὸς θάνατόν σου τὰ ἁμαρτήματα, τί ἀγωνιάς τὸ μέλλον, ὅς γε οὐκ ἀγενῶς τὰ παρελ-
 5 θόντα διήνεγκας, καὶ ταῦτα οὐπω τῷ νόμῳ παιδαγωγούμενος; Νῦν, ὥσπερ ἐπὶ τρυτάνης, ἐστάναι νόμιζέ σου τὴν ψυχὴν, ἐνθεν ὑπ' ἀγγέλων, κἀκεῖθεν ὑπὸ δαιμόνων διελκομένην. Τίσινα ἄρα δώσεις τὴν ῥοπὴν τῆς καρδίας; Τί παρὰ σοὶ νικήσει; ἡδονὴ σαρκός, ἢ ἁγιασμός ψυχῆς; ἀπόλαυσις τῶν παρόντων, ἢ
 10 τῶν μελλόντων ἐπιθυμία; Ἐγγελοὶ σε παραλήφονται, ἢ καθέξουσιν οἱ κατέχοντες; Ἐπὶ παρατάξεως οἱ στρατηγοὶ τὸ σύνθημα τοῖς ὑπ' αὐτοὺς διανέμουσιν, ἵνα καὶ οἱ φίλοι ῥαδίως ἀλλήλους ἀνακαλῶνται, καὶ πρὸς τοὺς ἐναντίους, ἐὰν ἐν ταῖς συμπλοκαῖς ἀναμιχθῶσιν, εὐκρινῆς δύνηται ὑπάρχειν ὁ χωρισμός.
 15 Οὐδεὶς ἐπιγνώσεται σε, εἰ ἡμέτερος εἶ, ἢ τῶν ὑπεναντίων, ἐὰν μὴ τοῖς μυστικοῖς συμβόλοις παράσχη τὴν οἰκειότητα, ἐὰν μὴ σημειωθῇ ἐπὶ σέ τὸ φῶς τοῦ προσώπου Κυρίου. Πῶς ἀντιποιηθῇ σου ὁ ἄγγελος; πῶς δὲ ἀφέληται τῶν ἐχθρῶν, ἐὰν μὴ ἐπιγνῶ τὴν σφραγίδα; Πῶς δὲ σὺ ἐρεῖς, τοῦ Θεοῦ εἰμι, μὴ ἐπι-
 20 φερόμενος τὰ γνωρίσματα; Ἡ ἀγνοεῖς ὅτι τὰς ἐσφραγισμένας οἰκίας ὁ ὀλοθρευτῆς ὑπερέβαινε, ἐν δὲ ταῖς ἀσφραγίστοις κατεφόνευε τὰ πρωτότοκα; Ἄσφραγιστος θησαυρὸς εὐεπιχείρητος κλέπταις, πρόβατον ἀσημείωτον ἀκινδύνως ἐπιβουλεύεται.

25. Ρωμ. 5,20.

26. Α' Ἰωάν. 5,17.

ἐκεῖ ἡ χάρις ἐξεχείλισε»²⁵, ἐάν ἀποδέχεσαι τὴν χάριν. Διότι εἰς αὐτόν ποῦ ὀφείλει πολλά, πολλά καὶ θὰ τοῦ ἀφεθοῦν διὰ νὰ ἀγαπήσῃ περισσότερο. Ἐάν δὲ τὰ ἁμαρτήματα εἶναι μικρὰ καὶ ἀνάξια λόγου καὶ δὲν εἶναι ἁμαρτήματα ποῦ ἐπιφέρουν θάνατον²⁶, διατί ἀγωνιᾷς διὰ τὸ μέλλον, ἐσύ ὁ ὁποῖος μὲ εὐγένειαν ἐπέρασες τὰ παρελθόντα καὶ μάλιστα τὴν στιγμὴν ποῦ σὲ ἐπαιδαγωγοῦσεν ἀκόμη ὁ νόμος; Τώρα, ὡσάν ἐπάνω εἰς ζυγαριάν, νὰ νομίζῃς ὅτι στέκεται ἡ ψυχὴ σου, τὴν ὁποῖαν ἀπὸ τὴν μίαν ἄκραν τραβοῦν οἱ ἄγγελοι καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλην οἱ δαίμονες. Εἰς ποίους λοιπόν θὰ προσφέρῃς τὴν κλίσιν τῆς καρδίας σου; Τί θὰ νικήσῃ ἐντός σου; Ἡ σαρκικὴ ἡδονὴ ἢ ὁ ἁγιασμός τῆς ψυχῆς; Ἡ ἀπόλαυσις τῶν παρόντων ἢ ὁ πόθος τῶν μελλόντων; Θὰ σὲ παραλάβουν οἱ ἄγγελοι ἢ θὰ σὲ κρατήσουν αὐτοὶ ποῦ σὲ κατέχουν; Οἱ στρατηγοὶ εἶναι εἰς τὴν παράταξιν τῆς μάχης καὶ διανέμουν εἰς αὐτοὺς ποῦ εἶναι κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν των τὸ σύνθημα, διὰ νὰ διατάσσωνται εὐκολα νὰ ἐπιστρέφουν ὀπίσω οἱ μετὰ τῶν σύμμαχοι καὶ διὰ νὰ ἤμπορῇ νὰ ὑπάρχῃ σαφὴς διαχωρισμός, ὅταν κατὰ τὰς συγκρούσεις ἀνακατωθοῦν μὲ τοὺς ἀντιπάλους. Κανεὶς δὲν θὰ σὲ ἀναγνωρίσῃ ἐάν εἶσαι ἰδικός μας ἢ ἀνήκῃς εἰς τοὺς ἐχθροὺς, ἐάν δὲν προσφέρῃς τὴν ταυτότητά σου μὲ τὰ μυστικὰ σύμβολα, ἐάν δὲν σημειωθῇ ἐπάνω σου τὸ φῶς τοῦ προσώπου τοῦ Κυρίου²⁷. Πῶς ὁ ἄγγελος θὰ ἐγείρῃ ἀξιῶσεις διὰ σέ; Πῶς δὲ θὰ σὲ ἀποσπάσῃ ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς, ἐάν δὲν ἀναγνωρίσῃ τὴν σφραγιδα; Καὶ πῶς ἐσύ θὰ εἰπῆς, εἶμαι τοῦ Θεοῦ, ἐάν δὲν φέρῃς ἐπάνω σου τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα; Ἡ μήπως δὲν ἠξεύρεις ὅτι ὁ ἐξολοθρευτὴς ἄγγελος ἄφηνε μὲν ἄθικτα τὰ σημαδευμένα σπίτια, ἐφόνευε δὲ εἰς τὰ ἀσφράγιστα τὰ πρωτότοκα²⁸; Ὁ θησαυρὸς ποῦ δὲν εἶναι ἀσφαλισμένος εἶναι εὐπρόσβλητος εἰς τοὺς κλέπτας καὶ τὸ ἀσημάδευτον πρόβατον εὐκολα κινδυνεύει.

27. Ψαλμ. 4,7.

28. Ἔξοδ. 12,23.

5. Νέος εἶ; Ἀσφάλισαι τὴν νεότητα τῷ τοῦ βαπτίσματος χαλινῷ. Παρέδραμεν ἡ ἀκμὴ; Μὴ ζημιωθῆς τὰ ἐφόδια, μὴ ἀπολέσης τὸ φυλακτήριον, μὴ περὶ τῆς ἐνδεκάτης ὥρας ὡς περὶ πρώτης διανοοῦ· ὅπου γε προσήκει καὶ τὸν ἀρχόμενον τοῦ βίου 5 ἐν ὀφθαλμοῖς ἔχειν τὴν τελευτήν. Εἴ τις ἰατροῦν ἐπηγγέλλετο σοι μηχαναῖς τισι καὶ ἐπινοίαις νέον ποιήσῃν ἐκ γέροντος, οὐκ ἂν ἐπεθύμησας ἐλθεῖν ἐκείνην τὴν ἡμέραν, ἐν ἧ ἑαυτὸν ὄραῖν ἔμελλες πρὸς ἀκμὴν ὑποστρέφοντα; Ἐπειδὴ δὲ τὴν ψυχὴν σου ἀναθηλήσῃν ἐπαγγέλλεται σοι τὸ βάπτισμα, ἦν σὺ ἐπαλαίω- 10 σας καὶ ῥυσὴν αὐτὴν ἐκ τῶν ἀνομιῶν καὶ ἐσπιλωμένην ἀπέδειξας, καταφρονεῖς τοῦ εὐεργέτου καὶ οὐ προστρέχεις τῷ ἐπαγγέλματι. Οὐκ ἐπιθυμεῖς ἰδεῖν τί τὸ μέγα θαῦμα τῆς ὑποσχέσεως; πῶς ἄνευ μητρὸς ἀναγεννᾶται ἄνθρωπος; πῶς ὁ παλαιούμενος καὶ φθειρόμενος κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης 15 σφριγᾶ πάλιν καὶ ἀνηβᾶ καὶ εἰς τὸ ἀληθινὸν ἄνθος τῆς νεότητος ἐπανερχεται; Βάπτισμα αἰχμαλώτοις λύτρον, ὀφλημάτων ἄφεσις, θάνατος ἁμαρτίας, παλιγγενεσία ψυχῆς, ἔνδυμα φωτεινόν, σφραγὶς ἀνεπιχείρητος, ὄχημα πρὸς οὐρανόν, βασιλείας πρόξενον, νόθεσίας χάρισμα. Τοσοῦτων ἀγαθῶν καὶ τη- 20 λικούτων, ἄθλιε, προτιμοτέραν ἄγεις τὴν ἡδονήν; Νοῶ γὰρ σου τὴν ὑπέρθεσιν, κἂν περιστέλλῃ τοῖς ῥήμασιν, αὐτὰ βοᾷ τὰ πράγματα, κἂν τῇ φωνῇ σιωπᾶς. Ἔασον, ἀποχρήσωμαι τῇ σαρκὶ πρὸς τὴν ἀπόλαυσιν τῶν αἰσχυρῶν, ἐγκυλισθῶ τῷ βορβόρω τῶν ἡδονῶν, αἰμάξω τὰς χεῖρας, ἀφέλωμαι τὰ ἀλλότρια, δο-

5. Εἶσαι νέος; Νὰ ἀσφαλίσῃς τὰ νειᾶτα σου μὲ τὸν χαλινὸν τοῦ βαπτίσματος. Ἦλθεν ἡ ἀκμὴ τῆς ἡλικίας; Νὰ μὴ χάσῃς τὰ ἐφόδια, νὰ μὴ ἀπολέσῃς τὸ φυλακτόν, νὰ μὴ σκεφθῆς διὰ τὴν ἑνδεκάτην ὥραν, ὡσάν νὰ εἶναι ἡ πρώτη²⁹. Μολονότι πρέπει βέβαια καὶ αὐτὸς ποὺ ἀρχίζει τὴν ζωὴν νὰ ἔχη ὑπ' ὄψιν τοῦ τὸν θάνατον. Ἐὰν κάποιος ἀπὸ τοὺς ἰατροὺς σοῦ ὑπέσχετο ὅτι μὲ τὰ διάφορα μέσα καὶ ἐφευρήματα θὰ σὲ κάμῃ νέον ἀπὸ γέροντα, δὲν θὰ ἐπιθυμοῦσες νὰ ἔλθῃ ἐκείνη ἡ ἡμέρα κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ ἐπρόκειτο νὰ ἰδῆς τὸν ἑαυτὸν σου νὰ ἐπιστρέφῃ εἰς τὴν νεότητα; Ἐπειδὴ ὁμως τὸ βάπτισμα σοῦ ὑπόσχεται νὰ ἀνανεώσῃ τὴν ψυχὴν σου, τὴν ὁποίαν ἐσὺ ἐπαλαίωσες καὶ τὴν ἔκαμες ὄλην ρυτίδας ἀπὸ τὰς ἀνομίας καὶ γεμάτην σπιλώματα, περιφρονεῖς τὸν εὐεργέτην καὶ δὲν προστρέχεις εἰς τὴν ἐπαγγελίαν; Δὲν ἐπιθυμεῖς νὰ ἰδῆς πόσον μέγαλον εἶναι τὸ θαῦμα τῆς ὑποσχέσεως; Πῶς χωρὶς μητέρα ξαναγεννᾶται ὁ ἄνθρωπος³⁰; Πῶς αὐτὸς ποὺ παλαιώνει καὶ φθείρεται λόγῳ τῶν ἐπιθυμιῶν τῆς ἀπάτης³¹, πάλιν γίνεται σφριγηλὸς καὶ ξαναανεώνει καὶ ἐπανέρχεται εἰς τὸ πνευματικὸν ἄνθος τῆς νεότητος; Τὸ βάπτισμα λυτρώνει τοὺς αἰχμαλώτους, ἀφήνει τὰ χρέη, θανατώνει τὴν ἁμαρτίαν, ἀναγεννᾷ τὴν ψυχὴν. Ἐνδύει φωτεινὸν ἔνδυμα, σφραγίζει κατὰ τρόπον ἀπρόσβλητον, γίνεται ὄχημα πρὸς τὸν οὐρανόν, πρόξενον βασιλείας καὶ χάρισμα τῆς υἰοθεσίας. Ἐνῶ τὰ ἀγαθὰ εἶναι τόσα πολλὰ καὶ τόσον μέγала, ἐσὺ ἄθλιε, προτιμᾷς τὴν ἡδονήν; Ἐγὼ βέβαια ἀντιλαμβάνομαι τὴν ἀναβολήν, ἔστω καὶ ἂν μὲ τὰ λόγια τὴν μετριάζεις· τὰ ἴδια τὰ πράγματα κραυγάζουν, ἔστω καὶ ἂν μὲ τὴν φωνὴν σιωπᾷς. Ἄφησέ με νὰ χρησιμοποιήσω τὴν σάρκα διὰ τὴν ἀπόλαυσιν τῶν αἰσχυρῶν ἡδονῶν, νὰ κυλισθῶ εἰς τὸν βόρβορον τῶν ἡδονῶν, νὰ ματώσω τὰ χέρια μου, νὰ κλέψω τὰ ξένα, νὰ ἐξαπατήσω, νὰ

30. Ἰωάν. 3,4.

31. Ἐφεσ. 4,22.

λίως πορευθῶ, ἐπιορκήσω, ψεύσωμαι· καὶ τότε τὸ βάπτισμα, ὅταν λήξω ποτὲ τῶν κακῶν, ὑποδέξομαι. Εἰ μὲν οὖν καλὸν ἡ ἁμαρτία, φύλασσε ταύτην εἰς τέλος, εἰ δὲ βλαβερὰ τῷ ποιούντι, τί ἐπιμένεις τοῖς ὀλεθρίοις; Οὐδείς χολὴν ἐμέσαι ζητῶν, ἐκ πονηρᾶς
5 καὶ ἀκολάστου διαίτης πολυπλασίονα ταύτην ἑαυτῷ συναθροίζει. Καθαίρειν προσῆκε τῶν λυπούντων τὸ σῶμα, οὐ μέντοι κατασκευάζειν τὴν νόσον μείζονα τῆς δυνάμεως. Φαίνεται ἡ ναῦς μέχρι τινὸς τὸ βάρος τῶν ἀγωγίμων ὑφίσταται, τὸ δὲ ὑπὲρ τοῦτο, καταβαπτίζει. Φοβήθητι μὴ καὶ σὺ τὰ παραπλήσια
10 πάθης καὶ μείζονα τῆς ἀφέσεως ποιήσας τὰ ἁμαρτήματα, πρὸ τῶν ἐλπιισθέντων λιμένων ὑποστῆς τὸ νανάγιον. Ὅθ βλέπει Θεὸς τὰ γινόμενα; ἢ οὐ νοεῖ σου τὰ ἐνθυμήματα; ἢ συνεργάζεται σοι τὰς ἀνομίας; «Υπέλαβες ἀνομίαν, φησὶν, ὅτι ἔσομαι σοι ὁμοιος». Σὺ δὲ ἄνδρὸς μὲν θνητοῦ φιλίαν πραγματευόμενος,
15 δι' εὐεργεσίας αὐτὸν προσάγη, ἐκεῖνα λέγων καὶ πράττων οἷσπερ ἂν αἴσθη χαίροντα· Θεῷ δὲ προσοικειούμενος καὶ εἰς τὴν νιοῦ τάξιν ἐλπίζων παραδεχθήσεσθαι, τὰ ἐχθρὰ τῷ Θεῷ πράττων καὶ διὰ τοῦ νόμου παραβάσεως ἀτιμάζων αὐτόν, ἐξ ὧν μάλιστα προσκρούεις, ἐκ τούτων ἐλπίζεις τὴν οἰκειότητα;
20 Ὅρα μὴ ἐπ' ἐλπίδι τῆς ἀπολυτρώσεως, πλῆθος κακῶν σεαυτῷ συλλεξάμενος, τὴν μὲν ἁμαρτίαν συναθροίσης, τῆς δὲ συγχωρήσεως ἀποτύχης. «Θεὸς οὐ μνηστηρίζεται». Μὴ ἐμπορεῖον τὴν χάριν. Μὴ εἴπης· καλὸς μὲν ὁ νόμος, ἀλλ' ἡδίων ἡ ἁμαρτία. Ἡδονὴ ἄγκιστρον ἐστὶ τοῦ διαβόλου πρὸς ἀπώλειαν ἔλκον.
25 Ἡδονή, μήτηρ τῆς ἁμαρτίας· ἡ δὲ ἁμαρτία τὸ κέντρον ἐστὶ τοῦ θανάτου. Ἡδονή, τροφὸς τοῦ αἰωνίου σκώληκος, ἡ πρὸς

32. Ψαλμ. 49,21.

33. Γαλάτ. 6,7.

γίνω ἐπίορκος, νὰ ψευσθῶ, καὶ τότε θὰ δεχθῶ τὸ βάπτισμα, ὅταν κάποτε σταματήσω ἀπὸ τὰ κακὰ. Ἐὰν λοιπὸν ἡ ἁμαρτία εἶναι καλὸν πρᾶγμα νὰ τὴν κρατήσης ὡς τὸ τέλος, ἔάν ὁμως εἶναι βλαβερὰ εἰς αὐτὸν ποῦ τὴν διαπράττει, τότε διατί ἐπιμένεις εἰς τὰ καταστρεπτικά; Κανεὶς ποῦ θέλει νὰ ἐμέση χολὴν δὲν μαζεύει περισσοτέραν εἰς τὸν ἑαυτὸν του μὲ κακὴν καὶ ἀχαλίνωτον δίαιταν. Πρέπει νὰ καθαρίζωμεν τὸ σῶμα ἀπὸ τὰ βλαβερὰ καὶ ὄχι νὰ κάμνωμεν μεγαλυτέραν ἀπὸ τὴν ὑγίαν τὴν ἀρρώστιαν. Τὸ πλοῖον φαίνεται μέχρι ποίου σημείου ἠμπορεῖ νὰ σηκώσῃ τὸ βάρος τῶν ἐμπορευμάτων. Τὸ παραπάνω ἀπὸ τὸ κανονικὸν τὸ καταβυθίζει. Νὰ φοβηθῆς μήπως καὶ ἐσὺ πάθῃς παρόμοια καὶ, ἀφοῦ κάμῃς μεγαλύτερα ἀπὸ τὴν συγχώρησιν τὰ ἁμαρτήματα, ὑποστῆς τὸ ναυάγιον ἐμπρὸς εἰς τὰ λιμάνια τῆς ἐλπίδος. Δὲν βλέπει ὁ Θεὸς αὐτὰ ποῦ γίνονται; ἢ δὲν κατανοεῖ τὰς σκέψεις σου; ἢ συνεργάζεται μαζί σου εἰς τὰς ἀδικίας; «ἐνόμισες, λέγει, ὅτι εἶμαι ὁμοῖος μὲ σέ»³². Ἐσὺ ὅταν συνάπτῃς μὲ ἄνθρωπον θνητὸν φιλίαν, τὸν παρουσιάζεις ὡς εὐεργέτην, μὲ τὸ νὰ λέγῃς καὶ νὰ πράττῃς αὐτὰ μὲ τὰ ὁποῖα θὰ νοιώθῃς ὅτι χαίρεις. Ὅταν ὁμως κάμῃς φίλον τὸν Θεὸν καὶ ἐλπίζῃς νὰ γίνῃς δεκτὸς εἰς τὴν θέσιν τοῦ υἱοῦ, μὲ τὸ νὰ πράττῃς αὐτὰ ποῦ εἶναι ἐχθρικὰ εἰς τὸν Θεὸν καὶ μὲ τὸ νὰ τὸν ἀτιμάζῃς διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου, ἐλπίζεις νὰ ἐπιτύχῃς τὴν φιλίαν μὲ αὐτὰ μὲ τὰ ὁποῖα μάλιστα ἔρχεσαι εἰς σύγκρουσιν μὲ τὸν Θεόν; Πρόσεχε μήπως, μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς ἀπολυτρώσεως, ἀφοῦ ἐπισωρεύσῃς πολλὰ κακὰ εἰς τὸν ἑαυτὸν σου, συγκεντρώσῃς τὴν ἁμαρτίαν καὶ χάσῃς τὴν συγχώρησιν. Ὁ Θεὸς δὲν ἐμπαίζεται³³. Μὴ ἐμπορεύεσαι τὴν χάριν. Νὰ μὴ εἰπῆς· καλὸς εἶναι ὁ νόμος, ἀλλὰ γλυκυτέρα ἡ ἁμαρτία. Ἡ ἡδονὴ εἶναι τὸ ἀγκίστρι τοῦ διαβόλου ποῦ σύρει πρὸς τὴν καταστροφὴν. Ἡ ἡδονὴ εἶναι μητέρα τῆς ἁμαρτίας. Ἡ δὲ ἁμαρτία εἶναι τὸ κεντρὶ τοῦ θανάτου³⁴. Ἡ ἡδονὴ τρο-

34. Α' Κορ. 15,56.

καιρὸν μὲν καταλαίνει τὸν ἀπολαύοντα, ὕστερον δὲ πικροτέρας
 χολῆς ποιεῖται τὰς ἀναδόσεις. Οὐδὲν ἄλλο βοᾷ ἢ ὑπέρθεις
 ἢ ταῦτα· βασιλευσάτω ἐν ἐμοὶ πρῶτον ἡ ἁμαρτία, εἶτα βασι-
 λεύσει ποτὲ καὶ ὁ Κύριος. «Παραστήσω μου τὰ μέλη ὄπλα
 5 ἀδικίας τῇ ἀνομίᾳ»· εἶτα παραστήσω ποτὲ καὶ ὄπλα δικαιοσύ-
 νης αὐτὰ τῷ Θεῷ. Οὕτω καὶ Κάιν προσέφερε τὰς θυσίας· τὰ
 πρῶτα τῇ ἀπολαύσει τῇ ἑαυτοῦ, τὰ δεύτερα τῷ κτίσαντι καὶ
 δωρησαμένῳ Θεῷ. "Οτε δυνατὸς εἶ ἐν ἔργοις, τὴν νεότητά σου
 ταῖς ἁμαρτίαις προσαναλίσκεις. "Οτε ἀποκάμη τὰ ὄργανα,
 10 τότε προσάγεις αὐτὰ τῷ Θεῷ, ὅτε εἰς οὐδὲν αὐτοῖς ἐστὶ χρή-
 σασθαι, ἀλλ' ἀνάγκη κεῖσθαι διὰ τὸν ἐκ τοῦ χρόνου μαρασμὸν
 παραλυθέντος τοῦ τόνου. Ἡ ἐν γῆρᾳ σωφροσύνη οὐ σωφροσύ-
 νη, ἀλλ' ἀκολασίας ἀδυναμία. Νεκρὸς οὐ στεφανοῦται· οὐδεὶς
 δίκαιος δι' ἀδυναμίαν κακοῦ. "Εως ἐστὶ σοι δύναμις, λόγῳ κρᾶ-
 15 τει τῆς ἁμαρτίας. Τοῦτο γὰρ ἐστὶν ἀρετῆ· ἔκκλισις ἀπὸ κακοῦ
 καὶ ποιήσις ἀγαθοῦ. Ἡ δὲ ἀργία τῆς πονηρίας, οὔτε ἐπαίνων
 αὐτῇ καθ' ἑαυτήν, οὔτε κολάσεων ἀξιοῦται. Ἐὰν δι' ἡλικίαν
 παύση τῆς ἁμαρτίας, τῆς ἀσθενείας ἢ χάρις. Ἐπαινοῦμεν δὲ
 τοὺς κατὰ προαίρεσιν ἀγαθοὺς, οὐ τοὺς ἀπὸ τινος ἀνάγκης
 20 ἐξαιρεγομένους. Τίς δέ σοι καὶ τὸν ὄρον τῆς ζωῆς ἔπηξε; τίς σοι
 τὴν προθεσμίαν τοῦ γήρωσ ὥρισε; τίς οὕτως ἀξιόπιστος παρὰ
 σοὶ τῶν μελλόντων ἐγγνητής; Οὐχ ὄρας νήπια ἀρπαζόμενα,
 τοὺς ἐν ἡλικίᾳ ἀπαγομένους; Οὐκ ἔχει μίαν προθεσμίαν ὁ βίος.
 Τί ἀναμένεις πυρετοῦ σοι δῶρον γενέσθαι τὸ βάπτισμα; ὅτε

φοδοτεῖ τὸν αἰώνιον σκώληκα. Αὐτὴ πρὸς στιγμὴν καταπραϋνεῖ αὐτὸν πού τὴν ἀπολαμβάνει, ὕστερα ὁμως κάμνει πιὸ πικρὰς ἀπὸ τὴν χολὴν τὰς ἀναδόσεις. Ἡ ἀναβολὴ τίποτε ἄλλο δὲν κραυγάζει παρὰ αὐτά. Ἐξ βασιλεύσει πρῶτα εἰς ἐμὲ ἢ ἁμαρτία, ἔπειτα θὰ βασιλεύσει κάποτε καὶ ὁ Κύριος. Θὰ κάμω τὰ μέλη μου μέ τὴν παρανομίαν ὄπλα τῆς ἀδικίας³⁶. Ἐπειτα κάποτε τὰ ἴδια θὰ τὰ κάμω καὶ ὄπλα δικαιοσύνης εἰς τὸν Θεόν. Ἔτσι καὶ ὁ Κάιν ἐπέσφερε τὴν θυσίαν· τὰ πρῶτα διὰ τὴν ἰδικὴν του ἀπόλαυσιν, τὰ δεύτερα εἰς τὸν Θεόν πού τὰ ἔφτιασε καὶ τὰ ἐδώρησεν. Ὅταν ἔχῃς ἀκμαίαις τὰς δυνάμεις δι' ἔργα, τὰ νειᾶτα σου τὰ ἐξοδεύεις εἰς τὰς ἁμαρτίας. Ὅταν τὰ ὄργανα κουρασθοῦν, τότε τὰ προσφέρεις εἰς τὸν Θεόν, ὁπότε εἰς τίποτε δὲν ἠμπορεῖς νὰ τὰ χρησιμοποιοῦν, ἀλλ' εἶναι ἀνάγκη νὰ κατὰκηται, διότι παρέλυσεν ἡ δύναμις λόγῳ μαρασμοῦ ἀπὸ τὸν χρόνον. Ἡ σωφροσύνη τῶν γηρατειῶν δὲν εἶναι σωφροσύνη, ἀλλ' ἀδυναμία ἀκολασίας. Ὁ νεκρὸς δὲν στεφανώνεται. Κανένας δὲν εἶναι δίκαιος ἐξ αἰτίας τῆς ἀδυναμίας τοῦ κακοῦ. Ὡσπου ὑπάρχει δύναμις εἰς σέ, μέ τὴν λογικὴν νὰ τὴν κρατᾷς ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν. Διότι αὐτὸ σημαίνει ἀρετὴ· νὰ ἀπομακρύνεσαι ἀπὸ τὸ κακὸν καὶ νὰ πράττῃς τὸ ἀγαθόν³⁶. Ἡ ἀπραξία τῆς πονηρίας αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν δὲν ἀξίζει οὔτε τοὺς ἐπαίνους οὔτε τὰς τιμωρίας. Ἐάν λόγῳ ἡλικίας σταματήσῃς νὰ πράττῃς τὴν ἁμαρτίαν τὰ εὐχαριστῶ εἶναι τῆς ἀρρώστιας. Ἐπαινοῦμεν αὐτοὺς πού εἶναι ἀγαθοὶ ἀπὸ τὴν θέλησίν των καὶ ὄχι αὐτοὺς πού ἐμποδίζονται ἀπὸ κάποιαν ἀναγκαιότητα. Ποῖος ὁμως σοῦ ἔθεσε τὰ ὅρια τῆς ζωῆς; Ποῖος προσδιώρισε τὴν προθεσμίαν τῶν γηρατειῶν; Ποῖος εἶναι τόσον ἀξίόπιστος ἐγγυητῆς εἰς σέ διὰ τὰ μέλλοντα; Δὲν βλέπεις νὰ ἀρπάζονται νήπια καὶ ἡλικιωμένοι νὰ ἀπέρχονται; Ἡ ζωὴ δὲν ἔχει προθεσμίαν. Διατί περιμένεις νὰ λάβῃς τὸ δῶρον τοῦ βαπτίσματος

36. Α' Πέτρ. 3,11.

οὐδὲ φθέγξασθαι δυνήσῃ τὰ σωτήρια ῥήματα, τάχα δὲ οὐδὲ ἀκοῦσαι καθαρῶς ἐπιτραπήσῃ, αὐτῇ τῇ κεφαλῇ ἐνοικουήσῃ τῆς νόσου· οὐ χεῖρας ἄραι εἰς οὐρανόν, οὐκ ἐπὶ πόδας διαναστῆναι, οὐ κλῖναι γόνυ εἰς τὴν προσκύνησιν, οὐ διδαχθῆναι χρησί-
 5 μως, οὐχ ὁμολογῆσαι ἀσφαλῶς, οὐχὶ συνθέσθαι Θεῷ, οὐκ ἀποτάξασθαι τῷ ἐχθρῷ, τάχα δὲ οὐδὲ συνετῶς ἐπακολουθῆσαι μυσταγωγούμενος, ἀμφίβολος ὢν τοῖς παροῦσιν, ἄρα ἦσθον τῆς χάριτος, ἢ ἀναισθήτως ἔχεις τῶν γινομένων. "Όταν δὲ καὶ ἐπιστημόνως τὴν χάριν δέξῃ, τότε τὸ μὲν τάλαντον ἔχεις, τὴν
 10 δὲ ἐργασίαν οὐκ ἐπιφέρει.

6. Μίμησαι τὸν ἐννοῦχον. Εὗρεν ἐκεῖνος τὸν κατηχοῦντα καὶ οὐχ ὑπερεῖδε τὴν μάθησιν, ἀλλ' ἐπὶ τὸ ἄρμα ἀνεβιβάσατο τὸν πένητα ὁ πλούσιος, τὸν ιδιώτην καὶ εὐκαταφρόνητον ὁ σοβαρὸς καὶ ὑπέρογκος· καὶ διδαχθεὶς τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας,
 15 ἐδέξατο μὲν τῇ καρδίᾳ τὴν πίστιν, οὐκ ἀνεβάλετο δὲ τὴν σφραγίδα τοῦ Πνεύματος. Ἐπειδὴ γὰρ ἀπήνησαν ὕδατι, («Ἰδοὺ, φησὶν, ὕδωρ»). Ἐκ περιχαρείας ὁ λόγος· ἰδοὺ τὸ ζητούμενον. («Τί κωλύει με βαπτισθῆναι»); "Όπου προαίρεσις ἐτοιμία, τὸ κωλύον οὐδέν. Ὁ γὰρ καλῶν φιλάνθρωπος, ὁ διάκονος εὐτρεπής, ἡ χάρις ἄ-
 20 φθονος· ἡ προθυμία ἐνπαρχέτω, καὶ τὸ ἐμποδίζον οὐκ ἔσται. Εἰς ἔστιν ὁ κωλύων, ὁ ἐμφραῖσων ἡμῖν τὰς εἰς σωτηρίαν ὁδοὺς, ὃν νικήσωμεν τῇ συνέσει. Ἐκεῖνος τὸν ὄκνον ἡμῖν ἐμποιεῖ, ἡμεῖς διαναστῶμεν πρὸς ἐργασίαν. Ἐκεῖνος διακένους ἐπαγγελί-
 25 αῖς τὰς καρδίας ἡμῶν ἐξαπατᾷ, ἡμεῖς αὐτοῦ μὴ ἀγνοήσωμεν τὰ νοήματα. Ἡ γὰρ οὐχὶ τὴν μὲν ἁμαρτίαν σήμερον ποιεῖν ὑπο-

37. Τὸ κείμενον ἐδῶ ἀπηχεῖ τὴν εὐχὴν, ἡ ὁποία ἀναγινώσκεται καὶ σήμερον κατὰ τὴν τέλει τοῦ μυστηρίου τοῦ βαπτίσματος.

ὅταν ἔχῃς πυρετόν; Ὅποτε οὔτε θὰ ἠμπορέσῃς νὰ ἀπαγγείλῃς τὰ σωτήρια λόγια. Ἴσως δὲ νὰ μὴ σοῦ ἐπιτραπῇ κἄν νὰ τ' ἀκούσῃς καθαρὰ, ἐφ' ὅσον αὐτὴ ἡ ἀρρώστια ἐνοικῆ εἰς τὴν κεφαλὴν σου. Οὔτε νὰ ὑψώνῃς τὰ χέρια εἰς τὸν οὐρανόν, οὔτε νὰ σταθῆς εἰς τὰ πόδια, οὔτε νὰ γονατίσῃς κατὰ τὴν προσκύνῃσιν, οὔτε νὰ διδαχθῆς ἐπωφελῶς, οὔτε νὰ ὁμολογήσῃς σωστά, οὔτε νὰ συνταχθῆς μὲ τὸν Θεόν, οὔτε νὰ ἀποτάξῃς τὸν σατανᾶν³⁷. Ἴσως δὲ οὔτε νὰ παρακολουθῆσῃς μὲ κατανόησιν τὴν μυσταγωγίαν, ἐφ' ὅσον ἀμφιβάλλεις διὰ τὰ παρόντα· Ἴσως ἐνοιώσῃς τὴν χάριν, ἢ δὲν αἰσθάνεσαι αὐτὰ πού τελοῦνται. Ὅταν ὁμως καὶ συνειδητῶς θὰ δεχθῆς τὴν χάριν, τότε ἔχεις μὲν τὸ τάλαντον, δὲν προσφέρεις ὁμως τὴν ἐργασίαν.

6. Νὰ μιμῆσαι τὸν εὐνοῦχον³⁸. Ἐκεῖνος εὔρε τὸν κατηχητὴν καὶ δὲν ἐπεριφρόνησε τὴν μάθησιν. Ὁ πλούσιος ἀνέβασεν ἐπάνω εἰς τὴν ἄμαξαν τὸν πτωχόν, ὁ σοβαρὸς καὶ ὁ ἀξιωματοῦχος τὸν ἀπλοῦν καὶ τὸν περιφρονημένον. Καὶ ἀφοῦ ἐδιδάχθη τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας, ἐδέχθη μὲν τὴν πίστιν εἰς τὴν καρδίαν, δὲν ἀνέβαλεν ὁμως τὴν σφραγιδα τοῦ βαπτίσματος. Ὅταν λοιπὸν εὔρον νερόν· «νὰ, λέγει, νερόν!» Ὁ λόγος προέρχεται ἀπὸ περίσσειαν χαρᾶς. Νὰ αὐτὸ πού ζητοῦμεν. «Τί μ' ἐμποδίζει νὰ βαπτισθῶ»; Ὅπου ἡ διάθεσις εἶναι ἐτοιμὴ, δὲν ὑπάρχει κανένα ἐμπόδιον. Διότι αὐτὸς πού προσκαλεῖ εἶναι φιλόανθρωπος· ὁ ὑπηρέτης ἔτοιμος, ἡ χάρις πλουσία. Ἄρκει νὰ ὑπάρχη μέσα ἡ προθυμία καὶ δὲν θὰ ὑπάρξῃ κανένα ἐμπόδιον. Ἐνας εἶναι αὐτὸς πού ἐμποδίζει, πού μᾶς κλείει τοὺς σωτηρίου δρόμους· αὐτὸν θὰ τὸν νικήσωμεν μὲ τὴν σύνεσιν. Ἐκεῖνος μᾶς ἐμβάλλει τὴν ὀκνηρίαν, ἡμεῖς ἄς σηκωθοῦμεν δι' ἐργασίαν. Ἐκεῖνος ἐξαπατᾷ τὰς καρδίας μας μὲ κούφιας ὑποσχέσεις, ἡμεῖς ἄς μὴν ἀγνοήσωμεν τὰ σχέδια του. Ἡ μήπως δὲν μᾶς ὑποδαυλίζει νὰ διαπράξωμεν μὲν

38. Πράξ. 8,27 κέ.

βάλλει, τὴν δὲ δικαιοσύνην εἰς τὴν αὔριον πείθει ἡμᾶς ταμιεύεσθαι; Διὰ τοῦτο ὁ Κύριος ἀναλύων αὐτοῦ τὰς πονηρὰς συμβουλίαις, «Σήμερον, φησὶν, ἐὰν τῆς φωνῆς μου ἀκούσητε». Ἐκεῖνος λέγει, τὴν σήμερον ἐμοί, καὶ τὴν αὔριον τῷ Θεῷ. Ὁ Κύριος 5 ἀντιβοᾷ, σήμερον τῆς ἐμῆς φωνῆς ἀκούσατε. Νόησον τὸν ἐχθρόν· οὐ τολμᾷ συμβουλευσαὶ καθόλου ἀποστῆναι Θεοῦ (οἶδεν ὅτι βαρὺ τοῦτο ἀκοῦσαι Χριστιανοῖς), ἀλλὰ τέχναις ἀπατηλαῖς μεθοδεύει τὴν ἐπιχείρησιν. Σοφός ἐστι τοῦ κακοποιῆσαι. Συνοροῦ ὅτι κατὰ τὸ παρὸν ζῶμεν οἱ ἄνθρωποι, καὶ πᾶσα πράξις κατὰ τὸ 10 ἐνεστῶς ἐνεργεῖται. Τὴν οὖν σήμερον κλέπτων ἡμῶν διὰ τῆς μεθοδείας, τῆς αὔριον ἡμῖν τὰς ἐλπίδας περιαφίησιν. Εἶτα ἐπειδὴν ἡ αὔριον ἔλθῃ, πάλιν ἔρχεται ὁ κακὸς συμμεριστὴς ἡμῶν, ἀξιῶν τὴν σήμερον ἐαυτῷ, τὴν δὲ αὔριον τῷ Κυρίῳ· καὶ οὕτως αἰεὶ τὸ μὲν παρὸν δι' ἡδονῆς ὑφαιρούμενος, τὸ δὲ μέλλον ταῖς 15 ἐλπίσιν ἡμῶν προσαφίει, λανθάνει ἡμᾶς ἀποβουκολῶν τῆς ζωῆς.

7. Τοιαύτην εἶδον ἐγὼ ποτε πανουργίαν ὄρνιθος εὐμηχάνου. Εὐδαλώτων γὰρ αὐτῇ τῶν νεοττῶν ὑπαρχόντων δι' ἀπαλότητα, ἐαυτὴν προβαλλομένη ὡς ἔτοιμον θήραμα καὶ ταῖς χερσὶ 20 τῶν ἀγρευόντων ἐνστρεφομένη, οὔτε ἀλώσιμος ἦν ἐκ τοῦ προχείρου τοῖς θηρευταῖς, οὔτε ἀπὸγνωσιν αὐτοῖς ἐνεποίει τῆς ἄγρας· ἀλλὰ ταῖς ἐλπίσιν αὐτοῦς ποικίλως παρακατέχουσα, τῇ περὶ ἐαυτὴν ἀσχολία, τοῖς νεοσσοῖς τὴν ἄδειαν τῆς φυγῆς προεξένησεν, εἶτα, τὸ τελευταῖον, καὶ αὐτὴ συναπέπτη. Φο- 25 βήθητι μὴ καὶ σὺ τὰ παραπλήσια πάθῃς, ἐν ταῖς περὶ τῶν ἀδή-

τὴν ἁμαρτίαν σήμερα, τὴν δὲ δικαιοσύνην μᾶς πείθει νὰ τὴν κρατήσωμεν διὰ τὴν αὔριον; Διὰ τοῦτο ὁ Κύριος διαλύοντας τὰ πονηρὰ του σχέδια, λέγει· «σήμερα, ἂν ἀκούσετε τὸν λόγον μου»³⁹. Ἐκεῖνος λέγει· τὴν σήμερον ἀφιερῶσατέ την εἰς ἐμέ καὶ τὴν αὔριον εἰς τὸν Θεόν. Καὶ ὁ Κύριος ἀφήνει ἰσχυράν φωνήν· «σήμερα ἀκούσατε τὴν φωνὴν μου». Νὰ καταλάβῃς τὸν ἐχθρόν σου. Δὲν τολμᾷ καθόλου νὰ σὲ συμβουλεύσῃ νὰ ἀπομακρυνθῆς ἀπὸ τὸν Θεόν (διότι ἤξεύρει καλὰ ὅτι τὸ ἄκουσμα αὐτὸ εἶναι βαρὺ εἰς τοὺς Χριστιανούς), ἀλλὰ μὲ πονηρὰ καὶ ἀπατηλὰ σχέδια ἐτοιμάζει τὴν ἐπιχείρησιν. Εἶναι σοφὸς εἰς τὸ νὰ διαπράξῃ τὸ κακόν⁴⁰. Γνωρίζει πολὺ καλὰ ὅτι οἱ ἄνθρωποι ζῶμεν τὸ τῶρα καὶ ὅτι κάθε πράξις γίνεται κατὰ τὸ παρόν. Λοιπὸν μὲ τὸ νὰ κλέπτῃ μεθοδικῶς ἀπὸ μᾶς τὴν σήμερον μᾶς ἀφήνει τὰς ἐλπίδας διὰ τὴν αὔριον. Ἐπειτα, ὅταν ἔλθῃ ἡ αὔριον, πάλιν ἔρχεται ὁ κακὸς συμμεραστής μας καὶ ἀπαιτεῖ τὴν σήμερον διὰ τὸν ἑαυτὸν του, καὶ τὴν αὔριον διὰ τὸν Θεόν. Καὶ ἔτσι πάντοτε μὲ τὸ νὰ μᾶς ἀφαιρῇ ὑπουλα μὲ τὴν ἡδονὴν τὸ τῶρα καὶ μὲ τὸ νὰ μᾶς ἀφήνῃ τὸ μέλλον εἰς τὴν ἐλπίδα, κρυφίως μᾶς ἀποσπᾷ ἀπὸ τὴν ζωὴν.

7. Κάποτε ἐγὼ παρετήρησα τέτοιαν πανουργίαν ἐνὸς ἐπινοητικοῦ πτηνοῦ. Ἐπειδὴ δηλαδὴ τὰ πουλάκια του ἦταν εὐκόλον νὰ πιασθοῦν ἐξ αἰτίας τῆς ἀνωριμότητος, ἐπρόβαλλε τὸν ἑαυτὸν του σὰν εὐκόλον θήραμα καὶ ἐστριφογύριζε εἰς τὰ χέρια τῶν κυνηγῶν, ἔτσι ὥστε οὔτε αὐτομάτως νὰ συλλαμβάνεται ἀπὸ τοὺς κυνηγούς, ἀλλὰ οὔτε καὶ νὰ τοὺς ἀπογοητεύῃ εἰς τὸ κυνήγι. Ἀλλὰ ἀφοῦ τοὺς ἐκράτησε ποικιλοτρόπως μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ ἀσχολοῦνται μ' αὐτό, ἔδωσε τὴν εὐκαιρίαν εἰς τὰ πουλάκια νὰ φύγουν καὶ ἔπειτα, τελευταῖα, ἐπέταξε καὶ ἐκεῖνο μαζί των. Νὰ φοβῆσαι μὴ τυχὸν πάθῃς καὶ ἐσὺ παρόμοια μὲ τὸ νὰ ἐγκαταλείψῃς

40. Ἱερεμ. 4,22.

λων ἐλπίσι τὰ φανερά προϊέμενος. Δεῦρο δὴ οὖν μοι, ὄλον σε-
 αυτὸν μετὰθες ἐπὶ τὸν Κύριον, ἐπίδος σεαυτοῦ τὴν ὄνομασίαν,
 καταγράφητι μετὰ τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ στρατιώτης καταλόγοις
 ἐναριθμεῖται, ὁ ἀθλητῆς ἐναπογραψάμενος ἀγωνίζεται, ὁ δημό-
 5 τῆς πολιτογραφηθεὶς τοῖς φυλέταις ἐναριθμεῖται. Πᾶσι τού-
 τοις ὑπεύθυνος εἶ, ὡς στρατιώτης Χριστοῦ, ὡς ἀθλητῆς εὐσε-
 βείας, ὡς τὸ πολίτευμα ἔχων ἐν οὐρανοῖς. Ἀπογράφητι ἐν
 ταύτῃ τῇ βίβλῳ, ἵνα μεταγραφῆς εἰς τὴν ἄνω. Μάθε, διδάχθητι
 εὐαγγελικὴν πολιτείαν, ὀφθαλμῶν ἀκρίβειαν, γλώσσης ἐγ-
 10 κράτειαν, σώματος δουλαγωγίαν, φρόνημα ταπεινόν, ἐννοίας
 καθαρότητα, ὀργῆς ἀφανισμόν. Ἀγγαρευόμενος προστίθει,
 ἀποστεροῦμενος μὴ δικάζου, μισοῦμενος ἀγάπα, διωκόμενος
 ἀνέχου, βλασφημούμενος παρακάλει. Νεκρώθητι τῇ ἁμαρτίᾳ,
 συσταυρώθητι τῷ Χριστῷ, ὅλην τὴν ἀγάπην μετὰθες ἐπὶ τὸν
 15 Κύριον. Ἀλλὰ χαλεπὰ ταῦτα. Τί δὲ τῶν ἀγαθῶν εὐκόλον; Τίς
 καθεύδων τρόπαιον ἔστησε; Τίς τρυφῶν καὶ κατανλούμενος,
 τοῖς τῆς καρτερίας στεφάνοις κατεκοσμήθη; Οὐδεὶς μὴ δραμῶν
 ἀνείλετο τὸ βραβεῖον. Πόνοι γεννῶσι δόξαν, κάματοι προξε-
 νοῦσι στεφάνους. «Διὰ πολλῶν θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς
 20 τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν», φημί κἀγώ· ἀλλὰ ταύτας μὲν τὰς
 θλίψεις ἢ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν μακαριότης ἐκδέχεται,
 τοὺς δὲ τῆς ἁμαρτίας καμάτους τὸ τῆς γεέννης ἐπίπονον καὶ
 σκυθρωπὸν ἀναμένει. Ἀλλὰ γὰρ ἀκριβῶς σκοποῦντι, οὐδὲ
 τὰ τοῦ διαβόλου ἔργα τοῖς ἐργάταις τῆς ἀνομίας ἀκμητὶ παραγί-

41. Οἱ Χριστιανοὶ τότε, ὅπως καὶ σήμερον, ἐλάμβανον τὸ ὄνομα τῶν
 κατὰ τὸ βάπτισμα.

42. Ματθ. 5,41.

43. Ματθ. 5,25

44. Ματθ. 5,44.

45. Ματθ. 5,44.

46. Α' Κορ. 4,12-13

τὰ φανερά εἰς τὰς ἐλπίδας τῶν ἀδήλων. Ἐμπρὸς λοιπὸν τώρα, παρακαλῶ, νὰ μεταθέσης ὀλόκληρον τὸν ἑαυτὸν σου εἰς τὸν Κύριον. Δῶσε τὸ ὄνομα εἰς τὸν ἑαυτὸν σου ⁴¹. Γράψου εἰς τὸν κατάλογον τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ στρατιώτης εἶναι γραμμένος εἰς καταλόγους. Ὁ ἀθλητὴς ἀφοῦ καταγραφῆ ἀγωνίζεται. Ὁ πολίτης ἀφοῦ πολιτογραφηθῆ ὑπολογίζεται εἰς τὰ μέλη κάποιας φυλῆς. Δι' ὅλα αὐτὰ εἶσαι ὑπεύθυνος, ὡς στρατιώτης τοῦ Χριστοῦ, ὡς ἀθλητὴς τῆς πίστεως, ὡς πολίτης ποῦ ἔχεις τὸ πολίτευμα εἰς τοὺς οὐρανοὺς. Νὰ ἀπογραφῆς εἰς αὐτὸ ἐδῶ, διὰ νὰ μεταγραφῆς εἰς τὸ οὐράνιον βιβλίον. Νὰ μάθης, νὰ διδαχθῆς τὴν εὐαγγελικὴν πολιτείαν, τὴν εὐθύτητα τῶν ματιῶν, τὴν ἐγκράτειαν τῆς γλώσσης, τὴν δουλαγωγίαν τοῦ σώματος, τὴν ταπεινοφροσύνην, τὴν καθαρότητα τοῦ νοῦ, τὴν ἐξαφάνισιν τῆς ὀργῆς. Ὅταν ἀγγαρεύσαι νὰ προσθέτῃς ⁴². Ὅταν σὲ ἀδικοῦν νὰ μὴ πᾶς εἰς τὰ δικαστήρια ⁴³. Ὅταν μισῆσαι νὰ ἀγαπᾶς ⁴⁴. Ὅταν διώκεσαι νὰ ὑπομένῃς ⁴⁵, ὅταν βλασφημῆσαι νὰ παρακαλῆς ⁴⁶. Νὰ νεκρωθῆς διὰ τὴν ἁμαρτίαν ⁴⁷, νὰ συσταυρωθῆς μετὸν Χριστόν. Ὀλόκληρον τὴν ἀγάπην δῶσέ την εἰς τὸν Κύριον. Ἄλλὰ εἶναι δύσκολα αὐτά. Καὶ ποῖον ἀπὸ τὰ καλὰ εἶναι εὐκολον; Ποῖος ἔστησε τρόπαιον νίκης μετὸ νὰ κοιμᾶται; Ποῖος ἔστεφανώθη μετὰ στεφάνια τῆς καρτερίας, ζῶντας πολυτελεῖ ζωὴν καὶ διασκεδάζοντας; Κανένας δὲν ἐπῆρε τὸ βραβεῖον χωρὶς νὰ τρέξη. Οἱ κόπτοι γεννοῦν τὴν δόξαν, οἱ μόχθοι φέρουν τὰ στεφάνια. «Πρέπει, λέγω καὶ ἐγώ, ἡμεῖς μέσφ πολλῶν θλίψεων νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὴν οὐράνιον βασιλείαν» ⁴⁸. Ἄλλὰ τὰς θλίψεις αὐτάς, τὰς διαδέχεται ἡ μακαριότης εἰς τὴν οὐράνιον βασιλείαν, τοὺς κόπους ὁμως τῆς ἁμαρτίας τοὺς περιμένει ἡ κατῆφεια καὶ ἡ δυσκολία τῆς γέέννης. Ἄλλὰ δι' αὐτὸν ποῦ μετὰ προσοχὴν παρατηρεῖ, οὔτε τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου ἐπιτελοῦνται χωρὶς κόπον ἀπὸ τοὺς

47. Ρωμ. 6,2.

48. Πράξ. 14,22.

νεται. Ποῖοι ἰδρωῶτες τῆς σωφροσύνης; Ὁ δὲ πορνεύων κάθιδρώως
 ἐστὶ, τῆς ἡδονῆς αὐτὸν ἐκτηκούσης. Τί τοσοῦτον ὑφαίρει τοῦ
 σώματος ἢ ἐγκράτεια, ὅσον ἢ βδελυρὰ καὶ λυσσώδης ἀκολασία
 διαφθείρει; Νύκτες δὲ ἄπνοι τῶν διανοκτερευόντων ἐν προσ-
 5 ευχαῖς, ἀλλὰ πολλῶ χαλεπώτεροι τῶν ἐπαγρυπνούντων ταῖς
 ἀδικίαις. Ὁ τε γὰρ φόβος τοῦ φωραθῆσεσθαι καὶ ὁ ἐπὶ ταῖς
 ἡδοναῖς οἰστρος πᾶσαν ἀνάπαυσιν παντελῶς ἀπελαύνει. Εἰ δὲ
 φεύγων τὸ στενὸν τῆς ἐπὶ σωτηρίαν φερούσης, τὸ εὐρύχωρον
 διώκεις τῆς ἁμαρτίας; φοβοῦμαι μὴ μέχρι τέλους τὴν πλατεῖαν
 10 ὁδεύσας, ἀκόλουθον εὗρης τῇ ὁδῷ τὸ κατάλυμα. Ἀλλὰ δυσφύ-
 λακτος ὁ θησαυρός. Καὶ ἐπαγρύπνησον, ἀδελφέ. Ἐχεις συν-
 εργούς, ἐὰν θέλῃς, προσευχὴν νυκτοφυλακοῦσαν, νηστείαν
 οἰκουροῦσαν, ψαλμωδίαν ψυχαγωγοῦσαν. Ταύτας συμπαραῶλαβε.
 Αὗται συναγραυλείτωσάν σοι ἐπὶ τὰς φυλακὰς τῶν τιμίων.
 15 Τί βέλτιον, εἰπέ μοι, πλουτοῦντας ἡμᾶς ὑπὲρ τῆς φυλακῆς
 τῶν τιμίων ἀγωνιοῦν, ἢ μηδὲ ἔχειν τὴν ἀρχὴν δὲ φυλάξωμεν;
 Οὐδεὶς φόβῳ τῶν στερήσεων τὰ ἀγαθὰ ἀποθεῖται. Οὕτω γὰρ
 ἂν οὐδὲν τῶν ἀνθρωπίνων συνέστη, εἰ ἐφ' ἐκάστῳ τῶν σπου-
 दाζομένων τὰς ἀποτυχίας ἐλογιζόμεθα. Παράκειται γὰρ τῇ
 20 γεωργίᾳ μὲν ἡ ἀφορία, ταῖς ἐμπορίαις δὲ τὰ νανάγια, τοῖς γάμοις
 αἱ χηρεῖαι, ταῖς παιδοτροφίαις αἱ ἀτεκνώσεις. Ἀλλ' ὁμως ἐγ-
 χειροῦμεν τοῖς ἔργοις, ταῖς χρηστοτέραις ἐλπίσιν ἐπερειδόμενοι,
 τὴν δὲ τῶν ἐλπισθέντων ἔκβασιν ἀνατιθέντες τῷ τὰ ἡμέτερα
 οἰκονομοῦντι Θεῷ. Σὺ δὲ λόγῳ μὲν ἀποσεμνύνεις τὸν ἀγιασμόν,
 25 ἔργῳ δὲ τοῖς κατεγνωσμένοις ἐνδιατρίβεις. Ὅρα μὴ ποτέ σοι
 μεταμελήσῃ τῶν κακῶν βουλευμάτων, ὅτε ὄφελός σοι τῆς

ἐργάτας τῆς ἀδικίας. Ποῖοι εἶναι οἱ ἰδρῶτες τῆς ἐγκρατείας; Αὐτὸς ποὺ πορνεύει εἶναι κατὰιδρωμένος ἀπὸ τὴν ἡδονὴν ποὺ τὸν λυώνει. Τόσον πολὺ ἀφαιρεῖ ἡ ἐγκράτεια ἀπὸ τὸ σῶμα, ὅσον καταστρέφει ἡ βδελυρὰ καὶ μανιακὴ ἀκολασία; Αὐτοὶ ποὺ διανυκτερεύουν εἰς προσευχάς, παραμένουν νύκτες ἄπνοι, ἀλλὰ αἱ νύκτες αὐτῶν ποὺ ἐπαγρυπνοῦν εἰς τὰς ἀδικίας εἶναι πολὺ δυσκολώτεροι. Διότι καὶ ὁ φόβος νὰ μὴ συλληφθοῦν καὶ ὁ οἶστρος τῶν ἡδονῶν ἀπομακρύνει ὀλότελα κάθε ἀνάπαυσιν. Ἐὰν δὲ μὲ τὸ νὰ ἀποφεύγῃς τὴν στενότητα τοῦ δρόμου ποὺ ὁδηγεῖ εἰς τὴν σωτηρίαν, ἐπιζητεῖς τὴν εὐρυχωρίαν τῆς ἁμαρτίας, φοβοῦμαι μήπως, ἀφοῦ βαδίσῃς ὡς τὸ τέλος τὸν εὐρύχωρον δρόμον, εὔρης τὸ κατάλυμα ποὺ εἶναι ἡ συνέπεια τοῦ δρόμου. Ὁ θησαυρὸς ὅμως δύσκολα ἀσφαλίζεται. Νὰ ξαγρυπνήσῃς, ἀδελφέ μου. Ἐὰν θέλῃς, ἔχεις βοηθούς· τὴν προσευχὴν ποὺ φρουρεῖ τὴν νύκτα, τὴν νηστείαν ποὺ βοηθεῖ καὶ τὴν ψαλμωδίαν ποὺ ψυχαγωγεῖ. Αὐτὰς νὰ τὰς ἔχῃς μαζί σου. Μαζί σου αὐταὶ νὰ ἀγραυλοῦν εἰς τὴν φρούρησιν τῶν πολυτίμων ἀγαθῶν. Τί εἶναι καλύτερον, τὸ νὰ ἀγωνιοῦμεν διὰ τὴν φύλαξιν τῶν ἀγαθῶν, ὅταν πλουτοῦμεν ἢ τὸ νὰ μὴ ἔχωμεν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν αὐτὸ ποὺ θὰ φυλάξωμεν; Κανένας ἐξ αἰτίας τοῦ φόβου τῶν στερήσεων δὲν ἀπωθεῖ τὰ ἀγαθὰ. Διότι ἐὰν διὰ τὸ καθένα ἀπὸ τὰ σπουδαζόμενα ἐσκεπτόμεθα τὴν ἀποτυχίαν, τότε ἔτσι τίποτε ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα δὲν θὰ ὑπῆρχε. Διότι δίπλα εἰς τὴν γεωργίαν εὐρίσκεται ἡ ἀκαρπία, εἰς τὰς ἐμπορικὰς ἐργασίας τὰ ναυάγια, εἰς τοὺς γάμους ἡ χηρεία, εἰς τὴν ἀνατροφὴν τέκνων ἡ ἀτεκνία. Ἄλλ' ὅμως ἐπιχειροῦμεν τὰ ἔργα, στηριζόμενοι εἰς τὰς καλυτέρας ἐλπίδας καὶ ἀναθέτοντες τὴν ἔκβασιν τῶν πραγμάτων ποὺ ἔχομεν ἐλπίσει εἰς τὸν Θεὸν ποὺ κυβερνᾷ τὰς ὑποθέσεις μας. Ἐσὺ βέβαια μὲ τὰ λόγια ἐπαινεῖς τὸν ἁγιασμόν, μὲ τὰ ἔργα ὅμως διέρχεσαι τὸν καιρὸν μ' αὐτοὺς ποὺ εἶναι καταδικασμένοι. Κύττα μὴ τυχὸν κάποτε μετανιώσῃς διὰ τὰς σκέψεις σου, ὅποτε δὲν θὰ ἔχῃς κανένα κέρδος ἀπὸ τὴν μετάνοιαν. Τὸ παράδειγμα

μεταμελείας οὐδέν. Σωφρονισάτω σε τὸ τῶν παρθένων ὑπόδειγμα. Ἐκεῖναι τὸ ἔλαιον ἐν τοῖς ἀγγείοις μὴ ἔχουσαι, ὅτε συνεισελθεῖν αὐτὰς ἐχρῆν τῷ νυμφίῳ, τότε ἐνδεῶς ἔχουσαι τῶν ἀναγκαίων ἤσθάνοντο. Διὸ καὶ μωρὰς αὐτὰς ὁ λόγος ἀπεκάλε-
5 σεν, ὅτι τὸν καιρὸν τῆς τοῦ ἐλαίου χρήσεως εἰς τὸ περιεῖναι καὶ συμπορίζειν παραναλώσασαι, ἔλαθον ἑαυτὰς ἀποκλείσασαι τῆς φαιδρότητος τοῦ νυμφῶνος. Μὴ ποτε καὶ σὺ ἐνιαυτὸν ἐξ ἐνιαυτοῦ, καὶ μῆνας ἐκ μηνῶν, καὶ ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ὑπερτιθέμενος, καὶ μὴ λαμβάνων τὸ ἔλαιον, τὴν τροφὴν τοῦ φωτός,
10 ἐμπέσης ποτὲ εἰς ἣν οὐ προσδοκᾷς ἡμέραν, ἥνικα ἂν ἐπιλείπωσί σε λοιπὸν αἱ τοῦ ζῆν ἀφορμαί· ἀπορία δὲ ἢ πάντοθεν καὶ θλίψις ἀπαραμύθητος, ἀπειρηκότων μὲν ἰατρῶν, ἀπειρηκότων δὲ τῶν οἰκείων, ὅτε πυκνῶ ἄσθματι καὶ ξηρῶ συνεχόμενος, πυρετοῦ λάβρου διακαίοντος τὰ ἔνδον καὶ ὑποσμύχοντος, στενάξεις
15 μὲν ἀπὸ μέσης καρδίας, τὸν δὲ συλλυπούμενον οὐχ εὐρήσεις. Καὶ φθέγξῃ μὲν τι λεπτὸν καὶ ἀδρανές, ὁ δὲ ἀκούων οὐκ ἔσται πᾶν δὲ τὸ λαλούμενον παρὰ σοῦ, ὡς παραφροσύνη καταφρονεῖται. Τίς δώσει τὸ βάπτισμα τότε; Τίς ὑπομνήσει κεκαρωμένον τῷ πάθει; Οἱ προσήκοντες ἀθυμοῦσιν, οἱ ἔξω τοῦ πάθους
20 καταφρονοῦσιν, ὁ φίλος ὀκνεῖ τὴν ὑπόμνησιν, ὡς ταραχὴν ἐμποιοῦσαν, ἢ πον καὶ ἰατρὸς ἐξαπατᾷ, καὶ σεαυτὸν οὐκ ἀπογινώσκεις διὰ τὸ φύσει φιλόζων. Νῦξ καὶ ἐρημία τῶν βοηθούτων ὁ βαπτίζων οὐ πάρεστιν. Ὁ θάνατος παρέστηκεν, οἱ ἀπάγοντες κατεπεύγουσι. Τίς ὁ ἐξαιρούμενος; Θεὸς ὁ καταφρονηθεὶς;
25 Ἄλλ' εἰσακούσεται τότε· σὺ γὰρ αὐτοῦ νῦν εἰσακούεις. Προθεσμίαν δώσει; Καλῶς γὰρ ἐχρήσω τῇ δεδομένη.

τῶν παρθένων ἄς σέ σωφρονίσῃ⁴⁹. Ἐκεῖναι ἐνῶ δὲν εἶχαν τὸ λάδι εἰς τὰ ἄγγεῖα, τότε ἔνοιωσαν τὴν ἀνάγκην τῶν ἀπαιτήτων, ὅταν ἔπρεπε νὰ εἰσέλθουν εἰς τὸν γαμβρόν. Διὰ τοῦτο ἡ Γραφή τὰς ὠνόμασε μωράς. Διότι μὲ τὸ νὰ ἐξοδεύουν τὸν καιρὸν τῆς χρήσεως τοῦ λαδιοῦ εἰς τὸν δρόμον καὶ τὴν προετοιμασίαν ἀπέκλεισαν τὸν ἑαυτὸν των ἀπὸ τὴν χαρὰν τοῦ γάμου. Μὴ τυχὸν καὶ ἐσύ ἀπὸ χρόνον εἰς χρόνον καὶ ἀπὸ μῆνα εἰς μῆνα καὶ ἀπὸ ἡμέραν εἰς ἡμέραν ἀναβάλλων καὶ μὴ λαμβάνων τὸ λάδι, ποὺ τροφοδοτεῖ τὸ φῶς, φθάσης κάποτε εἰς τὴν ἡμέραν ποὺ δὲν περιμένεις, ὅποτε θὰ σοῦ ἔχουν λείψει αἱ δυνάμεις διὰ τὴν ζωὴν. Στέρησις θὰ εἶ. τι ἀπὸ παντοῦ καὶ ἀπαρηγόρητος θλίψις, διότι θὰ ἔχουν ἀποκάμει οἱ ἰατροί, θὰ ἔχουν ἀπελπισθῇ οἱ συγγενεῖς. Τότε ποὺ θὰ διακατέχεται ἀπὸ συχνὸν καὶ σκληρὸν ἄσθμα καὶ σφοδρὸς πυρετὸς θὰ κατακαίῃ τὰ σπλάγχνα σου καὶ θὰ τὰ σιγολυῶνῃ ἐσωτερικὰ, θὰ ἀναστενάξῃς μὲν ἀπὸ τὰ κατάβαθα τῆς καρδίας, δὲν θὰ εὐρῆς ὅμως αὐτὸν ποὺ θὰ σέ συλλυπηθῇ. Καὶ θὰ προφέρῃς βέβαια κάτι τὸ λεπτὸν καὶ ἀδύναμον, ἀλλὰ δὲν θὰ ὑπάρχῃ αὐτὸς ποὺ θὰ τ' ἀκούσῃ. Τὸ κάθε τι ποὺ θὰ λέγῃς, θὰ περιφρονῆται σὰν παράλογον. Ποῖος τότε θὰ σοῦ προσφέρῃ τὸ βάπτισμα; Ποῖος θὰ σέ θυμηθῇ, ὅταν θὰ εἶσαι βυθισμένος εἰς τὴν δυστυχίαν; Οἱ συγγενεῖς σου δυσθυμοῦν, αὐτοὶ ποὺ εὐρίσκονται ἔξω ἀπὸ τὴν δυστυχίαν ἀδιαφοροῦν, ὁ φίλος φοβεῖται τὴν ἐνθύμησιν, διότι τὸν ἐμβάλλει ταραχὴν, ἢ ἴσως καὶ ὁ ἰατρὸς σέ ἐξαπατᾷ καὶ δὲν ἀπελπίζεσαι, διότι φυσικὰ ἀγαπᾷς τὴν ζωὴν. Νύκτα καὶ ἔρημία ἀπὸ βοηθούς! Δὲν παρευρίσκεται αὐτὸς ποὺ βαπτίζει. Ὁ θάνατος εἶναι παρῶν. Βιάζονται οἱ ἀπαγωγεῖς. Ποῖος θὰ σέ σώσῃ; Ὁ Θεὸς ποὺ περιεφρονήθη; Ἄλλὰ τότε θὰ σέ εἰσακούσῃ, διότι ἐσύ τώρα αὐτὸν εἰσακούεις. Θὰ δώσῃ προθεσίαν; Διότι καλῶς ἐχρησιμοποίησες αὐτὴν ποὺ σοῦ ἐδόθη.

8. Μηδείς σε ἐξαπατάτω κενοῖς λόγοις. Ἐπιστήσεται γάρ σοι αἰφνίδιος ὄλεθρος, καὶ ἡ καταστροφή ὁμοίως καταγιγίδι παρέσται. Ἦξει ἄγγελος κατηφής, ἀπάγων βιαίως καὶ σύρων σου τὴν ψυχὴν δεδεμένην ταῖς ἁμαρτίαις, πυκνὰ μεταστρεφόμενήν πρὸς τὰ ὄδε καὶ ὀδυρομένην ἄνευ φωνῆς, τοῦ ὄργανου λοιπὸν τῶν θρῆνων ἀποκλεισθέντος. Ὡ πόσα σπαράξεις σεαυτόν! πόσα στενάξεις! ἄπρακτα μετανοῶν ἐπὶ τοῖς βουλευθεῖσιν, ὅταν ἴδῃς τὴν φαιδρότητα τῶν δικαίων ἐν τῇ λαμπρᾷ διανομῇ τῶν δόρων καὶ τὴν κατέφειαν τῶν ἁμαρτωλῶν ἐν τῷ

10 σκότει τῷ βαθυτάτῳ. Οἷα ἔρεῖς ἐν τῇ ὀδύνῃ τῆς καρδίας σου τότε; Αἰ μέ, μὴ ἀπορροῦμαι τὸ βαρὺ τοῦτο φορτίον τῆς ἁμαρτίας, οὕτω ἔραδίας οὐσης τῆς ἀποθέσεως, ἀλλὰ τὸν σωρὸν τῶν κακῶν τούτων ἐφέλκεσθαι. Αἰ μέ, τὰς κηλίδας μὴ ἀποπλύνασθαι, ἀλλὰ ἐστιγμένον εἶναι ταῖς ἁμαρτίαις. Νῦν ἂν ἤμην μετὰ τῶν

15 ἀγγέλων, νῦν ἂν τοῖς οὐρανόις ἀναθοῖς ἐνετρόφων. Ὡ τῶν πονηρῶν βουλευμάτων! διὰ πρόσκαιρον ἁμαρτίας ἀπόλαυσιν ἀθάνατα βασανίζομαι, δι' ἡδονὴν σαρκὸς τῷ πυρὶ παραδίδομαι. Δικαία ἡ κρίσις τοῦ Θεοῦ· ἐκάνυμην καὶ οὐχ ὑπήκουον, ἐδιδασκόμην καὶ οὐ προσεῖχον, διεμαρτύραντό μοι, ἐγὼ δὲ κατε-

20 γέλων. Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ἔρεῖς, ἀποκλαιόμενος σεαυτόν, ἐὰν προαναρπασθῆς τοῦ βαπτίσματος. Ἄνθρωπε, ἢ τὴν γέενναν φοβήθητι, ἢ τῆς βασιλείας ἀντιποιήθητι. Μὴ ἀτιμᾶσης τὴν κλήσιν. Μὴ εἴπῃς, «Ἐχε με παρητημένον» διὰ τό, καὶ τό. Οὐδεμία πρόφασις ἱκανὴ πρὸς παραίτησιν. Ἐμοὶ δακρύειν

25 ἐπέρχεται, ὅταν ἐνθυμηθῶ ὅτι τὰ ἔργα τῆς αἰσχύνῃς προτιμᾶς τῆς μεγάλης δόξης τοῦ Θεοῦ, καὶ διὰ τὸ τῆς ἀκολασίας ἡδὺν δυσσαποσπάστως ἔχων τῆς ἁμαρτίας, τῶν ἐν ἐπαγγελίαις ἀγαθῶν

50. Ἐφεσ. 5,6.

51. Α' Θεσσ. 5,3.

8. Ἄς μὴ σέ ξεγελά κανένας μὲ κούφια λόγια⁵⁰. Διότι αἰφνίδιος ὄλεθρος θὰ πέση⁵¹ καὶ καταστροφή ὁμοία μὲ καταιγίδα θὰ παρουσιασθῆ. Θὰ ἔλθῃ ἄγγελος σκυθρωπός, ποὺ θὰ ἀρπάξῃ βιαίως καὶ θὰ σύρῃ τὴν ψυχὴν σου, ἡ ὁποία εἶναι δεμένη μὲ τὰς ἁμαρτίας. Συχνὰ θὰ στρέφεται πρὸς τὰ ἐδῶ, καὶ θὰ θρηνῆ χωρὶς νὰ βγάξῃ φωνὴν, διότι τὸ ὄργανον τῶν θρήνων θὰ ἔχη κλεισθῆ. Ὡ πόσον θὰ σπαράξῃς διὰ τὸν ἑαυτὸν σου! Πόσον θὰ ἀναστενάξῃς! Χωρὶς κανένα ἀποτέλεσμα θὰ εἶναι ἡ μετάνοιά σου, ὅταν ἀντικρύσῃς τὴν χαρὰν τῶν δικαίων κατὰ τὴν ἐπίσημον ἀπονομὴν τῶν δώρων καὶ τὴν κατῆφειαν τῶν ἁμαρτωλῶν εἰς τὸ βαθύτατον σκοτάδι. Ὅποια λόγια θὰ εἶπῃς τότε μέσα εἰς τὴν ὀδύνην τῆς καρδίας σου; Ἄχ, νὰ μὴ ἀπορρίψω τὸ βαρὺ τοῦτο φορτίον τῆς ἁμαρτίας, ἐνῶ ἦταν τόσον εὐκολὸς ἢ ἀπόρριψις, ἀλλὰ σύρω τὸν σωρὸν τῶν κακῶν αὐτῶν. Ἄχ, νὰ εἶχα καθαρῆσαι τὰς κηλίδας, ἀλλ' εἶμαι στιγματισμένος μὲ τὰς ἁμαρτίας. Τώρα θὰ ἤμουν μαζί μὲ τοὺς ἀγγέλους, τώρα θὰ ἐτρυφοῦσα εἰς τὰ οὐράνια ἀγαθὰ. Ὡ τί πονηραὶ σκέψεις! Διὰ μίαν προσωρινὴν ἀπόλαυσιν τῆς ἁμαρτίας βασανίζομαι αἰῶνια. Διὰ τὴν ἡδονὴν τῆς σαρκὸς παραδίδομαι εἰς τὴν φωτιάν. Ἡ κρίσις τοῦ Θεοῦ εἶναι δικαία. Ἐπροσκαλούμην, ἀλλὰ δὲν ἤκουα. Ἐδιδασκόμην, ἀλλὰ δὲν ἐπρόσεχα. Μοῦ ἔδιδαν μαρτυρίας, ἀλλὰ ἐγὼ ἐπεριγελοῦσα. Αὐτὰ καὶ τέτοια θὰ εἶπῃς μὲ τὸ νὰ κλαίῃς τὸν ἑαυτὸν σου, ἐὰν ἀρπαγῆς ἀπὸ τὸν θάνατον προτοῦ βαπτισθῆς. Ἀνθρωπε, ἢ νὰ φοβηθῆς τὴν κόλασιν, ἢ νὰ ἐπιδιώξῃς τὴν βασιλείαν. Νὰ μὴ ἀτιμάσῃς τὴν πρόσκλησιν. Νὰ μὴ εἶπῃς· «θεώρησέ με δικαιολογημένον»⁵². δι' αὐτὸ καὶ αὐτό. Καμμιά δικαιολογία δὲν εἶναι ἀρκετὴ διὰ νὰ παραιτηθῆς. Μοῦ ἔρχεται νὰ δακρῦσω, ὅταν ἐνθυμηθῶ ὅτι προτιμᾶς τὰ ἔργα τῆς ἐντροπῆς ἀπὸ τὴν μεγάλην δόξαν τοῦ Θεοῦ καὶ λόγῳ τῆς γλυκύτητος τῆς ἀκολασίας δυσκόλως ἀποσπᾶσαι ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν καὶ ἀποκλείεις τὸν

52. Λουκ. 14,18.

σεαυτὸν ἀποκλείεις, ὡς μὴ ἰδεῖν τὰ ἀγαθὰ τῆς Ἱερουσαλήμ
 τῆς ἐπουρανίου. Ἐκεῖ ἀγγέλων μυριάδες, πρωτοτόκων πανηγύ-
 ρεις, ἀποστόλων θρόνοι, προφητῶν προεδρίαί, σκῆπτρα πα-
 τριαρχῶν, μαρτύρων στέφανοι, δικαίων ἔπαινοι. Ἐκείνοις σε-
 5 αὐτὸν ἐπιθύμησον συναριθμηθῆναι ἀπολουσάμενος καὶ ἁγιασθεὶς
 κατὰ τὴν δωρεὰν τοῦ Χριστοῦ, ὅτι αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος
 εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ἑαυτὸν σου ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ ποῦ εἶναι ὑποσχημένα, διὰ νὰ μὴ ἰδῆς τὰ ἀγαθὰ τῆς ἔπουρανίου Ἱερουσαλήμ⁵³. Ἐκεῖ ὑπάρχουν μυριάδες ἀγγέλων, συγκεντρώσεις ἀπὸ πρωτοτόκους, θρόνοι ἀποστόλων, πρωτοκαθεδρῖαι προφητῶν, σκῆπτρα πατριαρχῶν, στεφάνια μαρτύρων, ἔπαινοι δικαίων. Νὰ ἐπιθυμήσης νὰ συναριθμήσης τὸν ἑαυτὸν σου μ' ἐκείνους, ἀφοῦ λάβῃς τὸ βάπτισμα καὶ ἀγιασθῆς μετὰ τὴν δωρεάν τοῦ Χριστοῦ. Διότι εἰς αὐτὸν πρέπει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Β'

ΟΜΙΛΙΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑΙ

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΠΛΟΥΤΟΥΝΤΑΣ

1. Εἴρηται καὶ πρόην ἡμῖν τὰ περὶ τοῦ νεανίσκου τούτου καὶ μέμνηται πάντως ὃ γε φιλόπονος ἀκροατῆς τῶν ἐξη-
 τασμένων τότε· πρῶτον μὲν, ὅτι οὐχ ὁ αὐτός ἐστι τῷ παρὰ τῷ
 Λουκᾶ νομικῷ. Ὁ μὲν γὰρ πειραστῆς ἦν, εἰρωνικὰς τὰς ἐρωτή-
 5 σεις ποιούμενος· οὗτος δέ, ὑγιῶς μὲν ἐρωτῶν, οὐκ εὐπειθῶς
 δὲ καταδεχόμενος. Οὐ γὰρ ἂν ἀπῆλθεν ἐπὶ ταῖς τοιαύταις ἀ-
 ποκρίσεσι τοῦ Κυρίου λυπούμενος, εἰ καταφρονητικῶς αὐτῷ
 προσῆγε τὰς πεύσεις. Διόπερ οἶονεὶ μικτὸν αὐτοῦ τὸ ἦθος ἡ-
 μῖν ἀνεφαίνετο· πῆ μὲν ἐπαινετὸν δεικνύντος τοῦ λόγου, πῆ
 10 δὲ ἀθλιώτατον καὶ πάντη ἀπεγνωσμένον. Τὸ μὲν γὰρ γνωρίζαι
 τὸν ἀληθῶς διδάσκαλον καὶ παρελθόντα τὴν φαρισαίων ἀλαζο-
 νείαν καὶ νομικῶν οἴησιν καὶ γραμματέων ὄχλον, τὴν προσ-
 ηγορίαν ταύτην ἀναθεῖναι τῷ μόνῳ ἀληθινῷ καὶ ἀγαθῷ διδα-
 σκάλῳ, τοῦτο ἦν δ' ἐπηγεῖτο. Καὶ μέντοι τὸ φανῆναι φροντίδος
 15 ἄξιον ποιούμενον πῶς ἂν κληρονομήσειε τῆς αἰωνίου ζωῆς,
 ἀποδεκτὸν καὶ τοῦτο. Ἐκεῖνο δὴ λοιπὸν ἐλέγχει αὐτοῦ τὴν ὄλην
 προαίρεσιν, οὐ πρὸς τὸ ἀληθινῶς καλὸν ἀποβλέπουσαν, ἀλλὰ
 τὸ τοῖς πολλοῖς ἀρέσκον περισκοποῦσαν, τό· μαθόντα παρὰ

---

1. Ματθ. 19,16. Πρόκειται περὶ τοῦ πλουσίου νέου, ὁ ὅποιος εἶχε
 σπεύσει εἰς τὴν Ἱερικὴν πρὸς τὸν Κύριον καὶ τὸν ἠρώτησε τί πρέπει νὰ κάμη,
 διὰ νὰ κληρονομήσῃ τὴν αἰώνιον ζωὴν.

1
ΟΜΙΛΙΑ
ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΠΛΟΥΣΙΟΥΣ

1. Ἐχομεν ὁμιλήσει καὶ ἄλλοτε σχετικᾶ μετὸν νεανίσκον¹ αὐτὸν καὶ ἐξάπαντως θὰ ἐνθυμῆται ὁ ἐπιμελὴς ἀκροατῆς αὐτὰ πού ἐξετάσαμεν τότε. Πρῶτον μὲν δὲν εἶναι ὁ ἴδιος μετὸν νομικὸν πού ἀναφέρεται εἰς τὸν Λουκᾶν². Διότι ἐκεῖνος μὲν ἦταν πειρακτῆριος μετὸ νὰ κάμνη εἰρωνικὰς ἐρωτήσεις, αὐτὸς δὲ καλὰ μὲν ἐρωτοῦσεν, ἀλλὰ δὲν ἐδέχετο μετὸ εὐπείθειαν³. Διότι δὲν θὰ ἔφευγε λυπημένος ἀπὸ τὰς ἀπαντήσεις πού τοῦ ἔδιδεν ὁ Κύριος, ἐὰν περιφρονητικῶς τοῦ ἀπηύθυνε τὰς ἐρωτήσεις. Διὰ τοῦτο κάπως ἀνάμικτος μᾶς ἐφαίνετο ἡ συμπεριφορά του, διότι ἄλλοτε μὲν ἡ Γραφή⁴ μᾶς τὸν δεικνύει ἄξιον ἐπαίνου, ἄλλοτε δὲ ἀθλιώτατον καὶ καθ' ὀλοκληρίαν ἀπελπισμένον. Τὸ νὰ γνωρίσῃ δηλαδὴ τὸν ἀληθινὸν διδάσκαλον καὶ νὰ περιφρονήσῃ τὴν ἀλαζονείαν τῶν φαρισαίων καὶ τὴν γνώμην τῶν νομικῶν καὶ τὴν ἐνόχλησιν τῶν γραμματέων, καὶ νὰ ἀποδώσῃ τὴν ὀνομασίαν αὐτὴν εἰς τὸν μόνον ἀληθινὸν καὶ ἀγαθὸν διδάσκαλον, αὐτὸ ἦταν ἐκεῖνο πού ἐπηγέσαμεν. Ἐκτὸς δὲ τούτου καὶ τὸ νὰ φανῆ ὅτι φροντίζει πῶς θὰ ἠμποροῦσε νὰ κληρονομήσῃ τὴν αἰώνιον βασιλείαν, καὶ αὐτὸ ἀξίζει νὰ τὸ παραδεχθῶμεν. Ἀντιθέτως, ἐκεῖνο μάλιστα κρίνει ὀλόκληρον τὴν διάθεσίν του, πού δὲν ἀποβλέπει εἰς τὸ πραγματικῶς καλόν, ἀλλὰ προσέχει αὐτὸ πού ἀρέσει εἰς τοὺς πολλοὺς, τὸ ὅτι δηλαδὴ,

---

2. Λουκ. 10,25 ἐξ.

3. Ματθ. 19,22.

4. Ματθ. 19,23-26.

τοῦ ἀληθινοῦ διδασκάλου μαθήματα σωτήρια, μὴ ἐγγράφαι
 τῇ ἑαυτοῦ καρδίᾳ, μηδὲ εἰς ἔργον ἀγαγεῖν τὰ διδάγματα, ἀλλ'
 ἀπελθεῖν ἀθυμοῦντα, τῷ πάθει τῆς φιλοπλουτίας ἐσκοτισμένον.
 Τοῦτο δὲ τὴν ἀνωμαλίαν τῶν τρόπων καὶ τὸ πρὸς ἑαυτὸν ἀσύμ-
 5 φωνον ἀπελέγχει. Διδάσκαλον λέγεις καὶ τὰ μαθητῶν οὐ ποι-
 εῖς; Ἄγαθὸν ὁμολογεῖς καὶ τὰ διδόμενα παραπέμπη; Καίτοι
 ὁ γε ἀγαθὸς ἀγαθῶν ἐστι παρεκτικὸς δηλονότι. Καὶ ἐρωτᾷς
 μὲν περὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἐλέγχει δὲ ὅλος τῇ ἀπολαύσει τοῦ
 παρόντος βίου προσδεδεμένος. Τί δέ σοι χαλεπὸν, ἢ βαρὺ, ἢ
 10 ὑπέρογκον ῥῆμα ὁ διδάσκαλος προετείνατο; «Πώλησόν σου τὰ
 ὑπάρχοντα καὶ δὸς πτωχοῖς». Εἰ σοι προέβαλε πόρους γεωργι-
 κούς, ἢ τοὺς ἐξ ἐμπορίας κινδύνους, ἢ ὅσα ἄλλα τοῖς χρηματι-
 ζομένοις ἐπίπονα πρόσσεστιν, ἔδει σε λυπηθῆναι δυσφοροῦντα
 τῷ ἐπιτάγματι, εἰ δὲ οὕτω διὰ ῥαδίας ὁδοῦ, οὐδένα πόνον ἐ-
 15 χούσης οὐδὲ ἰδρωῶτα, ἐπαγγέλλεται σε κληρονόμον τῆς αἰωνίου
 ζωῆς ἀποδείξειν, οὐ χαίρεις τῇ εὐκολίᾳ τῆς σωτηρίας, ἀλλ'
 ἀπέροχη ὀδονώμενος τὴν ψυχὴν καὶ πενθῶν καὶ ποιεῖς σεαυτῷ
 ἄχρηστα πάντα ὅσα σοι προπεπόνηται. Εἰ γὰρ οὐκ ἐφόνευσας,
 ὡς σὺ φῆς, οὔτε ἐμοίχευσας, οὔτε ἔκλεψας, οὔτε κατεμαρτύρη-
 20 σάς τινος μαρτυρίαν ψευδῆ, ἀνόνητον σεαυτῷ ποιεῖς τὴν περὶ
 ταῦτα σπουδὴν, μὴ προστιθεὶς τὸ λείπον, δι' οὗ μόνου δυνήσῃ
 εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Καὶ εἰ μὲν ἱατρὸς ἐπηγ-
 γέλλετο κολοβώματα μελῶν ἐκ φύσεως ἢ ἐξ ἀρρωστίας προσόν-
 τα σοι διορθώσασθαι, οὐκ ἂν ἠθῆθήμεν ἀκούων, ἐπειδὴ δὲ ὁ μέ-
 25 γας τῶν ψυχῶν ἱατρὸς τέλειόν σε ποιῆσαι βούλεται τοῖς και-

5. Ματθ. 19,16.

6. Ματθ. 19,16.

7. Ματθ. 19,16.

ἀφοῦ ἐδιδάχθη σωτήρια μαθήματα ἀπὸ τὸν ἀληθινὸν διδάσκαλον, δὲν τὰ ἐχάραξεν εἰς τὴν καρδίαν του καὶ δὲν ἐφήρμοσεν εἰς τὴν πράξιν τὰ διδάγματα, ἀλλ' ἀπήλθεν λυπημένος, τυφλωμένος ἀπὸ τὸ πάθος τῆς φιλοπλουτίας. Αὐτὸ δὲ ἐλέγχει τὴν ἀνωμαλίαν τῆς συμπεριφορᾶς καὶ τὴν ἀσυμφωνίαν πρὸς τὸν ἑαυτὸν του. Τὸν ὀνομάζεις διδάσκαλον⁵ καὶ δὲν κάμνεις αὐτὰ πού κάμνουν οἱ μαθηταί; Τὸν λέγεις ἀγαθὸν⁶ καὶ περιφρονεῖς αὐτὰ πού δίδει; Καὶ ὁμως εἶναι φανερὸν ὅτι αὐτὸς πού εἶναι ἀγαθὸς παρέχει ἀγαθὰ. Καὶ ἐρωτᾷς μὲν νὰ μάθῃς διὰ τὴν αἰώνιον ζωὴν⁷, ἀποδεικνύεσαι ὁμως ὅτι ὀλόκληρος εἶσαι δεμένος εἰς τὴν ἀπόλαυσιν τοῦ παρόντος βίου. Ποῖον δὲ δύσκολον, βαρύν ἢ δυσβάστακτον λόγον σοῦ ἀπηύθυνεν ὁ διδάσκαλος; «Νὰ πωλήσῃς ὅσα ἔχεις καὶ νὰ τὰ μοιράσῃς εἰς τοὺς πτωχοὺς»⁸. Ἐάν σοῦ ἐπρότεινε γεωργικὰς ἐργασίας ἢ τοὺς κινδύνους τοῦ ἐμπορίου ἢ ὅσα ἄλλα ἐπίπονα προσιδιάζουν εἰς αὐτοὺς πού κερδοσκοποῦν, ἔπρεπε σὺ δυσφορῶν διὰ τὴν προσταγὴν νὰ λυπηθῆς. Ἐάν ὁμως σοῦ ὑπόσχεται νὰ σὲ ἀναδείξῃ κληρονόμον τῆς αἰωνίου ζωῆς μ' ἓνα τόσον εὐκόλον δρόμον πού δὲν ἔχει κανένα κόπον καὶ ἰδρώτα, δὲν χαίρεις διὰ τὴν εὐκολίαν τῆς σωτηρίας, ἀλλὰ φεύγεις μὲ ὀδύνην καὶ πένθος εἰς τὴν ψυχὴν καὶ ἀχρηστεύεις διὰ τὸν ἑαυτὸν σου ὅλα ὅσα ἔχεις κοπιάσει μέχρι τώρα; Διότι ἐάν δὲν ἐφόνευσες, ὅπως σὺ λέγεις, οὔτε ἐμοίχευσες, οὔτε ἐκλεψες, οὔτε ἐψευδομαρτύρησες ἐναντίον κάποιου⁹, καθιστᾷς ἀνώφελον εἰς τὸν ἑαυτὸν σου τὴν ἐπιμέλειαν γύρω ἀπὸ αὐτὰ, ἀφοῦ δὲν προσθέτεις αὐτὸ πού ὑπολείπεται, μὲ τὸ ὁποῖον θὰ ἤμπορέσῃς νὰ εἰσέλθῃς εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐάν μὲν κάποιος ἱατρὸς σοῦ ὑπέσχετο νὰ σοῦ διορθώσῃ ἀναπηρίας πού ὑπάρχουν εἰς σὲ ἐκ φύσεως ἢ ἀπὸ ἀρρώστιαν, δὲν θὰ εὐθυμοῦσες ὅταν τὸ ἤκουες; Ἐπειδὴ δὲ ὁ με-

8. Ματθ. 19,21.

9. Ματθ. 19,18-20.

ριωτάτοις ἔλλείποντα, οὐδέχῃ τὴν χάριν, ἀλλὰ πενθεῖς καὶ
 σκυθρωπάξεις. Ἐκείνης μὲν γὰρ δῆλος εἶ τῆς ἐντολῆς μακροῦν
 ὑπάρχων, καὶ ψευδῶς σεαυτῷ προσμαρτυρήσας αὐτήν, ὅτι ἡ-
 γάπησας τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. Ἴδου γὰρ τὸ παρὰ τοῦ
 5 Κυρίου προσταχθέν ἐλέγχει σε παμπληθὲς τῆς ἀληθινῆς ἀγά-
 πης ἀπολειπόμενον. Εἰ γὰρ ὅπερ διεβεβαιώσω ἀληθὲς ἦν, ὅτι
 ἐφύλαξας ἐκ νεότητος τὴν ἐντολήν τῆς ἀγάπης καὶ τοσοῦτον
 ἀπέδωκας ἐκάστῳ ὅσον καὶ σεαυτῷ, πόθεν σοι ἢ τῶν χρημά-
 των αὕτη περιουσία; Δαπανητικὸν γὰρ πλούτου, ἢ θεραπεία
 10 τῶν δεομένων, ὀλίγα μὲν ἐκάστου πρὸς τὴν ἀναγκαίαν ἐπιμέ-
 λειαν δεχομένου, πάντων δὲ ὁμοῦ καταμεριζομένων τὰ ὄντα,
 καὶ περὶ αὐτοῦ δαπανώντων. Ὡστε ὁ ἀγαπῶν τὸν πλησίον
 ὡς ἑαυτόν οὐδὲν περισσότερον κέκτηται τοῦ πλησίον, ἀλλὰ
 μὴν φαίνη ἔχων κτήματα πολλά. Πόθεν ταῦτα; ἢ δῆλον ὅτι
 15 τὴν οἰκίαν ἀπόλαυσιν προτιμοτέραν τῆς τῶν πολλῶν παραμυ-
 θίας ποιούμενος. Ὅσον οὖν πλεονάζεις τῷ πλούτῳ, τοσοῦτον
 ἐλλείπεις τῇ ἀγάπῃ. Ἐπεὶ πάλαι ἂν ἐμελέτησας τῶν χρημάτων
 τὴν ἀλλοτριώσιν, εἰ ἡγαπήκεις σου τὸν πλησίον. Νυνὶ δὲ προσ-
 πέφυκέ σοι τὰ χρήματα πλεόν, ἢ τὰ μέλη τοῦ σώματος, καὶ
 20 λυπεῖ σε αὐτῶν ὁ χωρισμὸς ὡς ἀκρωτηριασμὸς τῶν καιρίων.
 Εἰ γὰρ ἠμφίεσας γυμνόν, εἰ ἔδωκας πεινῶντι τὸν ἄρτον σου,
 εἰ ἢ θύρα σου ἀνέφικτο παντὶ ξένῳ, εἰ ἐγένου πατὴρ ὀρφανῶν,
 εἰ παντὶ συνέπασχες ἀδυνάτῳ, ὑπὲρ ποίων ἂν νῦν ἐλυπήθης
 χρημάτων; Ποῦ δ' ἂν καὶ ἐδυσχέρανας ἀποτιθέμενος τὰ λειπό-

γάλος ἰατρὸς τῶν ψυχῶν θέλει νὰ σὲ τελειοποιήσῃ ὡς πρὸς αὐτὰ πού καιρίως ὑστερεῖς, ἀρνεῖσαι τὴν δωρεάν καὶ πενθεῖς καὶ σκυθρωπάζεις; Εἶναι φανερὸν λοιπὸν πῶς στέκεσαι μακρὰ ἀπὸ τὴν ἐντολὴν καὶ ψευδῶς ὠμολόγησες εἰς τὸν ἑαυτὸν σου ὅτι ἔχεις ἀγαπήσει τὸν πλησίον σου ὡσάν τὸν ἑαυτὸν σου¹⁰. Διότι νὰ, ἡ προσταγὴ τοῦ Κυρίου σὲ ἀποδεικνύει ὅτι ἀπέχεις παρὰ πολὺ μακρὰ ἀπὸ τὴν ἀληθινὴν ἀγάπην. Διότι ἂν αὐτὸ πού διεβεβαίωσες ἦταν ἀληθινόν, ὅτι δηλαδὴ ἀπὸ τὰ νειᾶτά σου ἐτήρησες τὴν ἐντολὴν τῆς ἀγάπης καὶ ἔδωκες εἰς τὸν καθένα τόσον ὅσον καὶ εἰς τὸν ἑαυτὸν σου, τότε ἀπὸ ποῦ προέρχεται αὐτὴ ἡ χρηματικὴ περιουσία; Διότι ἡ ἱκανοποίησις τῶν ἀναγκῶν τῶν πτωχῶν καταναλῶνει τὸν πλοῦτον, ὅταν δηλ. ὁ καθένας μὲν δέχεται ὀλίγα διὰ τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν του, ὅλοι δὲ μαζὶ μοιράζονται τὰ ὑπάρχοντα πού ἐξοδεύονται δι' ὅλους. Ὡστε αὐτὸς πού ἀγαπᾷ τὸν πλησίον ὡσάν τὸν ἑαυτὸν του δὲν κατέχει τίποτε περισσότερον ἀπὸ τὸν πλησίον. Ἄλλ' ὅμως φαίνεσαι νὰ ἔχῃς πολλὰ κτήματα. Ἄπὸ ποῦ αὐτά; Ἄπὸ ποῦ ἀλλοῦ παρὰ ἀπὸ τοῦ ὅτι εἶναι φανερὸν ὅτι ἐπροτιμοῦσες τὴν ἰδικὴν σου ἀπόλαυσιν ἀπὸ τὴν παρηγορίαν τῶν πολλῶν. Ὅσον λοιπὸν ὑπερέχεις κατὰ τὸν πλοῦτον, τόσον ὑστερεῖς κατὰ τὴν ἀγάπην. Διότι πρὸ πολλοῦ θὰ εἶχες σκεφθῆ νὰ ἀπομακρύνῃς τὰ χρήματα, ἂν εἶχες ἀγαπήσει τὸν πλησίον. Τώρα δὲ τὰ χρήματα εἶναι συνδεδεμένα μαζὶ σου περισσότερον ἀπὸ τὰ μέλη τοῦ σώματος, καὶ ὁ χωρισμὸς ἀπὸ αὐτὰ σὲ λυπεῖ, σάν τὸν ἀκρωτηριασμὸν τῶν χρησιμωτέρων μελῶν. Διότι ἂν εἶχες ἐνδύσει τὸν γυμνόν, ἂν εἶχες δώσει τὸν ἄρτον σου εἰς αὐτὸν πού πεινᾷ, ἂν ἡ πόρτα σου εἶχεν ἀνοιγῆ εἰς κάθε ξένον, ἂν εἶχες γίνῃ πατέρας τῶν ὄρφανῶν, ἂν συνέπασχες μὲ κάθε ἀδύνατον, διὰ ποῖα τώρα χρήματα θὰ ἐδοκίμαζες λύπην; Ποῦ δὲ θὰ ἐδυσκολευόσουν νὰ διαθέσῃς τὰ ὑπόλοιπα, ἂν ἀπὸ πολλοῦ εἶχες σκεφθῆ νὰ τὰ μοιράζῃς εἰς τοὺς ἐνδεεῖς; Ἐπειτα, εἰς μὲν τὰς πανηγύρεις κανένας δὲν λυπεῖται νὰ πωλῆ τὰ ὑπάρχοντά του καὶ νὰ ἀποκτᾷ ἀντ'

μενα, πάλαι μελετήσας αὐτὰ διανέμειν τοῖς ἐνδεέσιν; Ἐἴτα, ἐν μὲν πανηγύρει οὐδεὶς λυπεῖται προϊέμενος τὰ ὑπάρχοντα, καὶ ἀντικτώμενος τὰ ἐνδέοντα, ἀλλὰ ὄσῳπερ ἂν ἐλάττονος τιμῆς τὰ πολυτίμητα πρῆται, τοσοῦτῳ χαίρει, ὡς λαμπροῦ αὐ-
5 τῷ τοῦ συναλλάγματος γενομένου, σὺ δὲ λυπῆ, χρυσίον καὶ ἀργύριον καὶ κτήματα διδούς, τουτέστι, λίθους καὶ χοῦν παρεχόμενος, ἵνα κτήσῃ τὴν μακαρίαν ζωὴν.

2. Ἄλλὰ τί χρῆσιν τῷ πλούτῳ; Ἐσθῆτι πολυτιμῆτι περιβαλεῖς σεαυτὸν; Οὐκοῦν δύο μὲν σοι πηχῶν χιτωνίσκος
10 ἀρκέσει, ἐνὸς δὲ ἱματίου περιβολὴ πᾶσαν τῶν ἐνδυμάτων ἐκπληρώσει τὴν χρεῖαν. Ἄλλ' εἰς τροφὴν καταχρῆσιν τῷ πλούτῳ; Εἰς ἄρτος ἱκανὸς ἀποπληρῶσαι γαστέρα. Τί οὖν λυπῆ; ὡς τίνος στερούμενος; δόξης τῆς ἀπὸ τοῦ πλούτου; Ἄλλ' εἰ μὴ χαμαὶ ζητήσῃς τὴν δόξαν, εὐρήσεις τὴν ἀληθινὴν ἐκείνην καὶ λαμπρὰν
15 προᾶγουσάν σε ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. Ἄλλ' αὐτὸ τὸ ἔχειν τὸν πλοῦτον ἀγαπητὸν ἐστὶ, κἂν μηδὲν ἀπ' αὐτοῦ περιγίνηται ὄφελος. Ὅτι μὲν οὖν ἀνόητός ἐστιν ἢ τῶν ἀχρηστων σπουδῆ, παντὶ γνώριμον. Πλὴν ἀλλὰ παραδόξον ἴσως φανεῖται σοι
20 ὁ πλοῦτος, καθ' ὃν ὁ Κύριος ὑποτίθεται τρόπον, πέφυκε παραμένειν, συνεχόμενος δέ, ἀλλοτριουῖσθαι. Ἐὰν φυλάσσης, οὐχ ἔξεις· εἰ μὴ σκορπίσης, οὐκ ἀπολεῖς. («Ἐσκορπίσε γὰρ, ἔδωκε τοῖς πένησιν· ἢ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα»). Ἄλλ' οὐ γὰρ ἱματίων ἕνεκεν οὐδὲ τροφῶν ὁ πλοῦτός ἐστι τοῖς πολλοῖς
25 περισπούδαστος, ἀλλὰ τις ἐπιπενόηται μεθοδείᾳ τῷ διαβόλῳ, μυρίας τοῖς πλουσίοις δαπάνης ἀφορμὰς ὑποβάλλουσα, ὥστε τὰ περιττὰ καὶ ἄχρηστα ὡς ἀναγκαῖα σπουδάζεσθαι, μηδὲν

11. Ἐσωτερικὸν ἔνδυμα ποῦ ἐφοροῦσαν τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν.

αὐτῶν αὐτὰ πού χρειάζεται. Ἄλλὰ μέ ὅσον μικροτέραν τιμήν ἀγοράζει τὰ πολυτίμητα πράγματα, τόσον περισσότερον χαίρει, διότι ἡ συναλλαγή του ὑπῆρξε λαμπρά. Ἐσὺ δὲ λυπεῖσαι μέ τὸ νὰ δίδης χρυσίον καὶ ἀργύριον καὶ κτήματα, δηλαδή μέ τὸ νὰ προσφέρης λίθους καὶ χῶμα, διὰ νὰ ἀποκτήσης τὴν αἰώνιον ζωὴν.

2. Ἄλλὰ τί τὸν χρειάζεσαι τὸν πλοῦτον; Θὰ ἐνδυθῆς μέ ἔνδυμα; Δύο πήχεις σοῦ ἀρκοῦν λοιπὸν διὰ τὸν χιτωνίσκον¹¹ καὶ ἡ ἔνδυσις ἐνὸς ἱματίου θὰ καλύψῃ ὀλόκληρον τὴν ἀνάγκην τῶν ἐνδυμάτων. Μήπως θὰ ἐξοδεύσης τὸν πλοῦτον εἰς τὴν διατροφήν; Ἐνας ἄρτος εἶναι ἀρκετὸς διὰ νὰ γεμίσης τὴν κοιλίαν σου. Διατί λοιπὸν λυπεῖσαι; Σὰν τί νὰ στερηῆσαι; τὴν δόξαν τοῦ πλούτου; Ἄλλ' ἐάν δὲν ἀναζητήσης τὴν ἐπίγειον δόξαν, θὰ εὕρης τὴν πραγματικὴν ἐκείνην καὶ λαμπράν, πού σὲ προάγει εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ἄλλὰ τὸ νὰ ἔχῃς ἀπλῶς τὸν πλοῦτον εἶναι πρᾶγμα ἀγαπητόν, ἔστω καὶ ἂν δὲν προκύπτει κανένα ὄφελος ἀπ' αὐτόν. Ὅτι λοιπὸν εἶναι ἀνόητος ἡ φροντίδα διὰ ἄχρηστα πράγματα, εἶναι εἰς ὅλους γνωστόν. Ἴσως σοῦ φανῆ παράδοξον αὐτὸ πού σκοπεύω νὰ εἶπω, πλὴν ὅμως εἶναι ἀπὸ ὅλα τὸ πιὸ ἀληθινόν. Ὅταν ὁ πλοῦτος σκορπίζεται, κατὰ τὸν τρόπον πού ὁ Κύριος παραγγέλλει, εἶναι φυσικὸν νὰ παραμένῃ, ὅταν ὅμως φυλάσσεται εἶναι φυσικὸν νὰ ἀποξενώνεται. Ἐάν τὸν φυλάσσης, δὲν θὰ τὸν ἔχῃς, ἐάν τὸν σκορπίσης, δὲν θὰ τὸν χάσῃς. Διότι «ἐσκόρπισεν ἐλευθέρως καὶ ἐμοίρασεν εἰς τοὺς πτωχοὺς· ἡ δικαιοσύνη του παραμένει αἰωνίως»¹². Ἄλλ' ὅμως ὁ πλοῦτος διὰ τοὺς περισσοτέρους δὲν εἶναι περιζήτητος οὔτε διὰ τὰ ἐνδύματα, οὔτε διὰ τὰς τροφάς, ἀλλὰ ὑπὸ τοῦ διαβόλου ἔχει ἐπινοηθῆ κάποιον τέχνασμα, πού ὑποβάλλει εἰς τοὺς πλουσίους ἀπείρους ἀφορμὰς διὰ δαπάνην, ὥστε τὰ περιττὰ καὶ τὰ ἄχρηστα νὰ θεωροῦνται ὡς

12. Ψαλμ. 111,9.

δὲ αὐτοῖς ἐξαρκεῖν πρὸς τὴν τῶν ἀναλωμάτων ἐπίνοιαν. Καταμερίζουσι γὰρ τὸν πλοῦτον πρὸς τε τὴν παροῦσαν χρεῖαν, καὶ πρὸς τὴν μέλλουσαν· καὶ τὸν μὲν ἑαυτοῖς, τὸν δὲ παισὶν ἀποτίθενται. Εἶτα καὶ διαιροῦσι τὸν αὐτὸν εἰς ἀφορμὰς δαπά-
5 νης ποικίλης. Οἶαι γὰρ αὐτῶν αἱ διατάξεις, ἄκουσον. Ἐστω, φησὶν, ὁ μὲν ἐν χρήσει πλοῦτος, ὁ δὲ ἀπόθετος· καὶ ὁ ταῖς χρεῖ-
αις ὑπηρετούμενος, ὑπερβαινέτω τῶν ἀναγκαίων τὸν ὄρον· οὗ-
τος πρὸς τὰς κατ' οἶκον πολυτελείας παρέστω, ἐκεῖνος πρὸς
τὰς ἐξωθεν φαντασίας ὑπερβαίνειτω, ὁ μὲν ὁδοιποροῦντι χορη-
10 γείτω τὴν πολυτέλειαν, ὁ δὲ ἐφ' ἐστίας μένοντι λαμπρὸν καὶ
περίβλεπτον κατασκευάζετω τὸν βίον, ὥστε μοι θαυμάζειν
ἐπεισι τῶν περιττῶν τὴν ἐπίνοιαν. Ὅχημάτ' ἐστὶ μυρία, τὰ
μὲν σκευαγωγῶντα, τὰ δὲ αὐτοὺς περιφέροντα, χαλκῶ καὶ
ἀργύρῳ κεκαλυμμένα. Ἴπποι πεμπληθεῖς, καὶ οὗτοι γενεαλο-
15 γούμενοι ἀπὸ εὐγενείας πατέρων, ὥσπερ οἱ ἄνθρωποι. Οἱ μὲν
τροφῶντας αὐτοὺς κατὰ τὴν πλῆθιν περιφέρουσιν, ἄλλοι συνθη-
ρεοῦσιν, ἄλλοι πρὸς ὁδοιπορίαν ἐξησκημένοι. Χαλινοὶ καὶ ζῶ-
ναι καὶ περιδέραια, πάντα ἀργυρᾶ, πάντα χρυσόπαστα. Τά-
πητες ἄλουργοί, κοσμοῦντες τοὺς ἵππους ὥσπερ νυμφίους,
20 ἡμιόνων πλῆθος, κατὰ χροάν διηρημένων, ἡνίοχοι τούτων, ἀλ-
λήλων διάδοχοι, οἱ προτρέχοντες, οἱ παρεπόμενοι. Τῶν ἄλλων
οἰκετῶν ἀριθμὸς ἄπειρος πρὸς πᾶσαν αὐτοῖς πολυτέλειαν ἐξαρκῶν· ἐπίτροποι, ταμίαι, γεωργοί, παντοδαπῆς ἔμπειροι τέ-
χνης, τῆς τε ἀναγκαίας καὶ τῆς πρὸς ἀπόλαυσιν καὶ τροφήν
25 ἐδρημένης· μάγειροι, σιτοποιοί, οἰνοχόοι, θηρευταί, πλάσται,
ζωγράφοι, ἠδονῆς παντοίας δημιουργοί. Ἀγέλαι καμήλων,

σπουδαῖα καὶ τίποτε νὰ μὴ εἶναι ἀρκετὸν διὰ τὴν ἐφευρε-
 τικότητα τῶν ἐξόδων. Διότι διαμοιράζουσι τὸν πλοῦτον
 σύμφωνα καὶ πρὸς τὴν παροῦσαν ἀνάγκην καὶ πρὸς τὴν
 μελλοντικὴν, καὶ ἓνα μέρος μὲν τὸ κρατοῦν διὰ τοὺς ἑαυτοῦς
 τῶν καὶ τὸ ἄλλο νὰ εἶναι ἀπόθεμα διὰ τὰ παιδιὰ τους. Ἐ-
 πείτα δὲ τὸν ἴδιον πλοῦτον κατανέμουσι σύμφωνα πρὸς τὰς
 ποικίλας ἀνάγκας. Ἄκου λοιπὸν ποῖοι εἶναι οἱ κανονισμοὶ
 αὐτῶν. Νὰ εἶναι, λέγει, ἄλλος μὲν πλοῦτος διὰ χρῆσιν, ἄλλος
 δὲ διὰ ἀπόθεμα, καὶ αὐτὸς ποῦ ἐξυπηρετεῖ τὰς ἀνάγκας νὰ
 ξεπερνᾷ τὸ ὄριον τῶν ἀπαραιτήτων πραγμάτων. Αὐτὸς
 νὰ ὑπάρχη διὰ τὰς πολυτελείας τῶν σπιτιῶν καὶ ἐκείνος νὰ
 ἐξυπηρετῇ τὰς κοσμικὰς ἐπιδείξεις. Ὁ μὲν νὰ παρέχη τὴν
 ἄνεσιν ὅταν ὁδοιπορῆς, ὁ δὲ νὰ κάμνη τὴν ζωὴν σου λαμπρὰν
 καὶ ἀξιοπρόσεκτον ὅταν μένης εἰς τὸ σπίτι. Ὡστε μοῦ ἔρχεται
 εἰς τὸν νοῦν νὰ θαυμάζω τὴν ἐφεύρεσιν τῶν περιπτῶν ἀναγκῶν.
 Ὑπάρχουσι χίλια δύο ἀμάξια, ἄλλα μὲν ποῦ μεταφέρουσι
 τὰς ἀποσκευάς, ἄλλα δὲ ποῦ κουβαλοῦν τοὺς ἰδίους καὶ ποῦ
 εἶναι καλυμμένα μὲ χαλκὸν καὶ ἄργυρον. Ὑπάρχουσι πάμπολλα
 ἄλογα ποῦ καὶ αὐτὰ γενεαλογοῦνται ἀπὸ προγόνους εὐγενι-
 κῆς ράτσας, ὅπως οἱ ἄνθρωποι. Ἄλλα μὲν τοὺς περιφέρουσι εἰς
 τὴν πόλιν, ὅταν διασκεδάζουσι, ἄλλα κυνηγοῦσι μαζί τους καὶ
 ἄλλα ἔχουσι ἐξασκηθῆ διὰ ὁδοιπορίαν. Τὰ χαλινάρια καὶ
 αἱ ζῶναι καὶ τὰ περιδέραια, ὅλα εἶναι ἀργυρένια, ὅλα χρυ-
 σοκέντητα. Πορφυρένια σαῖσματα ποῦ κοσμοῦν τὰ ἄλογα
 σὰν γαμβρούς· πληθώρα ἀπὸ μουλάρια, ποῦ κατὰ χρῶμα
 εἶναι χωρισμένα. Οἱ ὁδηγοὶ αὐτῶν, ὁ ἓνας κατόπιν τοῦ ἄλλου·
 αὐτοὶ ποῦ τρέχουσι ἔμπρὸς καὶ αὐτοὶ ποῦ ἀκολουθοῦν
 ἀπὸ ὀπίσω. Ἀπειράριθμοι ἀπὸ τοὺς ἄλλους ὑπηρέτας ποῦ
 ἀρκοῦν διὰ κάθε πολυτέλειαν καὶ ἄνεσιν, δηλαδὴ ἐπιστάται,
 ταμίαι, γεωργοί, τεχνῖται, ἔμπειροι διαφόρων ἐπαγγελμά-
 των, ποῦ ἔχουσι ἐφευρεθῆ καὶ διὰ τὰ ἀναγκαῖα, ἀλλὰ καὶ
 διὰ τὴν ἄνετον καὶ ἀπολαυστικὴν ζωὴν. Μάγειροι, ἀρτο-
 ποιοί, οἰνοχόοι, κυνηγοί, γλύπται, ζωγράφοι, δημιουργοὶ
 κάθε διασκεδάσεως. Κοπάδια ἀπὸ καμήλας, ποῦ ἄλλαι μὲν

τῶν μὲν ἀχθοφόρων, τῶν δὲ νομάδων, ἵππων ἀγέλαι, βουκόλια, ποίμνια, συφόρβια, οἱ τούτων νομεῖς, γῆ ἢ πᾶσι τούτοις πρὸς τροφήν ἐξαρκουῖσα καὶ ἔτι ταῖς προσόδοις τὸν πλοῦτον αὐξουσα· λουτρὰ ἐν πόλει, λουτρὰ κατ' ἀγρούς. Οἴκοι παντοδαποῖς
 5 μαρμάρους περιλαμπόμενοι, ὁ μὲν φρυγίου λίθου, ἄλλος λακωνικῆς ἢ θεσσαλικῆς πλακός· καὶ τούτων οἱ μὲν ἐν χειμῶνι θάλποντες, οἱ δὲ ἀναψύχοντες ἐν τῷ θερεί. "Εδαφος ταῖς ψηφῖσι διηρθισμένον, χρυσὸς ὑπαλείφων τὸν ὄροφον. "Όσον δὲ τῶν τοίχων διαφεύγει τὴν πλάκα, τοῖς τῆς γραφικῆς ἀνθεσι καλλω-
 10 πίζεται.

3. Ἐπειδὴν δὲ εἰς μυρία διασπώμενος ὁ πλοῦτος ἔτι περιττεύη, κατὰ γῆς ὠθεῖται καὶ ἐν ἀπορρήτοις φυλάττεται. "Αδηλον γὰρ τὸ μέλλον, μήπου τινὲς ἀδόκητοι ἡμᾶς καταλάβωσι χρεῖαι. "Αδηλον μὲν οὖν, εἰ ἤξεις πρὸς τὴν χρεῖαν τοῦ κατωρω-
 15 ρυγμένου χρυσίου, οὐκ ἄδηλος δὲ ἡ ζημία τῆς ἀπανθρωπίας τῶν τρόπων. "Ότε γὰρ οὐκ ἠδυνήθης ταῖς μυρίαις ἐπινοίαις ἐκδαπανῆσαι τὸν πλοῦτον, τότε αὐτὸν εἰς τὴν γῆν ἀπεκρύψω. Μανία δεινὴ, ἕως μὲν ἐν μετάλλοις ἦν ὁ χρυσός, ἀνερευνᾶν τὴν γῆν, ὅτε δὲ φανερός ἐγένετο, πάλιν ἐν τῇ γῆ αὐτὸν ἀφανίζειν.
 20 Εἶτα, οἶμαι, συμβαίνει σοι κατορρύσοντι τὸν πλοῦτον, συγκατορρύσειν καὶ τὴν καρδίαν. ("Όπου γὰρ ὁ θησαυρός σου, φησὶν, ἐκεῖ καὶ ἡ καρδία). Διὰ τοῦτο λυποῦσιν αἱ ἐντολαί· ἀβίωτον γὰρ ἑαυτοῖς τὸν βίον τίθενται, μὴ ταῖς ἀνωφελέσι δαπάναις ἐνασχολούμενοι. Καὶ μοι δοκεῖ τὸ πάθος τοῦ νεανίσκου, ἢ τῶν
 25 παραπλησίων αὐτῷ, παρόμοιον εἶναι, ὥσπερ ἂν εἴ τις ὁδοιπόρος ἐπιθυμίᾳ πόλεως τινος συντόμως τὴν μέχρις αὐτῆς ὁδὸν διανύσας, εἶτα αὐτοῦ που περὶ τὰ πρὸ τῶν τειχῶν καταλύσειε πανδοχεῖα, ὄκνη μικρᾶς κινήσεως τὸν τε προϋπάρξαντα πόνον

είναι διὰ τὰ φορτία καὶ ἄλλαι διὰ βοσκήν, κοπάδια ἀπὸ ἄλογα, βόδια, ποίμνια, ἀγέλαι ἀπὸ χοίρους, οἱ βοσκοὶ τῶν βοσκοτόπια ἀρκετὰ δι' ὅλα αὐτὰ καὶ γῆ πού μὲ τὰ προϊόντα τῆς αὐξάνει τὸν πλοῦτον. Λουτρά εἰς τὴν πόλιν, λουτρά ἐξοχικά, σπίτια περίλαμπρα ἀπὸ ποικίλα μάρμαρα, ἄλλο μὲν ἀπὸ λίθον φρυγικόν, ἄλλο ἀπὸ πλάκα λακωνικὴ ἢ θεσσαλική. Καὶ ἀπὸ αὐτὰ ἄλλα μὲν πού ζεσταίνουσι τὸν χειμῶνα, ἄλλα δὲ πού δροσίζουσι τὸ θέρος. Τὸ δάπεδον στολισμένον μὲ ψηφιδωτὰ καὶ ἡ ὄροφὴ χρυσοκέντητος. Τὸ μέρος δὲ τῶν τοίχων πού δὲν καλύπτεται ἀπὸ μάρμαρον καλλωπίζεται μὲ ζωγραφιστὰ ἄνθη.

3. Ὅταν ὁμῶς ὁ πλοῦτος πού διαμοιράζεται εἰς ἀπείρους ἀνάγκας περισσεύη, παραχώνεται εἰς τὴν γῆν καὶ φυλάσσειται εἰς μέρη μυστικά. Διότι τὸ μέλλον δὲν εἶναι φανερόν καὶ μὴ τυχόν ἀπρόβλεπτοι ἀνάγκαι μᾶς εὕρουσι. Εἶναι μὲν ἀπρόβλεπτον τὸ μέλλον ἐὰν ἔλθῃς πρὸς τὴν ἀνάγκην τοῦ χρυσοῦ, δὲν εἶναι ὁμῶς ἄδηλος ἡ ζημία ἀπὸ τὴν ἀπανθρωπίαν τῆς συμπεριφορᾶς. Διότι ἀφοῦ δὲν ἠμπόρεσες νὰ ἐξοδεύσῃς τὸν πλοῦτον εἰς τὰς ἀπειραρίθμους ἐπινοήσεις, τότε τὸν ἀπέκρυψες εἰς τὴν γῆν. Εἶναι φοβερὰ μανία, ὅσον μὲν ὁ χρυσὸς ἦταν εἰς μετάλλευμα, νὰ ἀνασκάπτῃς τὴν γῆν, ὅταν δὲ ἀνακαλυφθῇ, νὰ τὸν ἐξαφανίζῃς καὶ πάλιν εἰς τὴν γῆν. Ἐπειτα, νομίζω, σοῦ συμβαίνει ὅταν παραχώνῃς τὸν πλοῦτον νὰ παραχώνῃς μαζί καὶ τὴν καρδίαν σου. Διότι «ὅπου εἶναι ὁ θησαυρός σου, λέγει, ἐκεῖ εἶναι καὶ ἡ καρδία»¹³. Διὰ τοῦτο λυποῦν αἱ ἐντολαί. Διότι τοὺς κάμνουσι τὴν ζωὴν ἀβίωτον, ὅταν δὲν καταγίνεται μὲ τὰς ἀνωφελεῖς δαπάνας. Καὶ μοῦ φαίνεται ὅτι τὸ πάθος τοῦ νεανίσκου ἢ τῶν παρομοίων μὲ αὐτόν εἶναι ὅμοιον, ὅπως ἐὰν κάποιος πεζοπόρος πού λόγῳ τῆς ἐπιθυμίας νὰ ἴδῃ κάποιον πόλιν προθύμως διέτρεξε τὴν ὁδὸν μέχρις αὐτῆς, ἔπειτα δὲ κατέλυσε κάπου ἐκεῖ εἰς τὰ ξενοδοχεῖα πού ἦταν ἐμπρὸς ἀπὸ τὰ τεῖχη. Ἐξ αἰτίας τῆς τεμπελιᾶς νὰ βαδίσῃ ὀλίγον, ἀχρήστευσε

ἀχρειῶν, καὶ τῆς ἱστορίας τῶν ἐν τῇ πόλει καλῶν ἑαυτὸν ἀπο-
 κλείων. Τοιοῦτοί εἰσιν οἱ τὰ μὲν ἄλλα ποιεῖν καταδεχόμενοι,
 ἀντιβαίνοντες δὲ πρὸς τὴν τῶν ὑπαρχόντων ἀπόθεσιν. Οἶδα
 πολλοὺς νηστεύοντας, προσευχομένους, στενάζοντας, πᾶσαν
 5 τὴν ἀδάπανον εὐλάβειαν ἐνδεικνυμένους, ὄβολὸν δὲ ἓνα μὴ προΐ-
 ἐμένους τοῖς θλιβομένοις. Τί ὄφελος τοῦτοις τῆς λοιπῆς ἀρε-
 τῆς; Οὐ γὰρ παραδέχεται αὐτοὺς ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν διό-
 τι «Εὐκόπωτερον, φησί, κάμηλον διὰ τρυμαλιᾶς ῥαφίδος διελ-
 θεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν». Ἄλλ' ἡ μὲν
 10 ἀπόφασις οὕτως ἐναργῆς καὶ ὁ εἰπὼν ἀψευδής, οἱ δὲ πειθόμενοι,
 σπάνιοι. Καὶ πῶς βιωσόμεθα πάντα ἀποκτησάμενοι; φησί· τί
 δὲ τὸ σχῆμα τοῦ βίου ἔσται, πάντων πωλούντων καὶ πάντων
 ἀποκτωμένων; Μὴ ἐρώτα με διάνοιαν δεσποτικῶν προστα-
 γμάτων. Οἶδεν ὁ νομοθετήσας καὶ τὸ ἀδύνατον συναρμόσει τῷ
 15 νόμῳ. Σοῦ δὲ ὥσπερ ἐπὶ τρυτάνης δοκιμάζεται ἡ καρδία, πό-
 τερον πρὸς τὴν ζωὴν τὴν ἀληθινήν, ἢ πρὸς τὴν παροῦσαν ἀπό-
 λασιν καταρρέπει. Οἰκονομικὴν γὰρ τοῦ πλούτου τὴν χρῆσιν,
 ἀλλ' οὐκ ἀπολανστικὴν τοὺς σωφρόνως λογιζομένους νομίζειν
 προσῆκε· καὶ ἀποτιθεμένους, χαίρειν ὡς ἄλλοτριῶν χωριζο-
 20 μένους, ἀλλ' οὐχὶ δυσχεραίνειν ὡς τῶν οἰκείων ἐκπίπτοντας.
 Τί οὖν λυπῆ; τί καταπενθεῖς τῇ ψυχῇ, ἀκούων· «Πώλησόν
 σου τὰ ὑπάρχοντα); Εἰ μὲν γὰρ ἠκολούθει σοι πρὸς τὸ μέλλον,
 οὐδὲ οὕτως ἂν ἦν περισπούδαστα, ὑπὸ τῶν ἐκεῖ τιμίῶν ἐπισκο-
 τούμενα, εἰ δὲ ἀνάγκη μένειν ἐνταῦθα, τί μὴ πωλήσαντες, τὸ
 25 ἀπ' αὐτῶν κέρδος ἀπενεγκώμεθα; Σὺ δὲ χρυσὸν μὲν διδοὺς
 καὶ ἵππον κτώμενος, οὐκ ἄθυμεις, φθαρτὰ δὲ προϊέμενος καὶ
 βασιλείαν οὐρανῶν ἀντιλαμβάνων, δακρύεις καὶ ἀρηγῆ τὸν αἰ-

καὶ τὸν προηγούμενον κόπον καὶ ἀπέκλεισε τὸν ἑαυτὸν του ἀπὸ τὴν γνῶσιν τῶν καλῶν πραγμάτων τῆς πόλεως. Τέτοιοι εἶναι αὐτοὶ ποὺ καταδέχονται νὰ κάμνουν ὅλα τὰ ἄλλα, ἀλλ' ἀντιτίθενται εἰς τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν ὑπαρχόντων. Γνωρίζω ὅτι πολλοὶ νηστεύουν, προσεύχονται, στενάζουν, φανερώνουν ὅλην τὴν ἀνέξοδον εὐλάβειαν, δὲν ἀφήνουν ὅμως ἓνα ὀβολὸν εἰς αὐτοὺς ποὺ θλίβονται. Ποῖον τὸ ὄφελός των ἀπὸ τὴν λοιπὴν ἀρετὴν; Διότι δὲν τοὺς δέχεται ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν· διότι «εἶναι εὐκολώτερον, λέγει, νὰ περάσῃ μία καμήλα ἀπὸ τὴν τρύπαν μιᾶς βελόνας παρά νὰ ἐμβῆ ἓνας πλούσιος εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν»¹⁴. Ἄλλὰ ἡ ἀπόφασις εἶναι ὀλοκάθαρη καὶ αὐτὸς ποὺ τὴν εἶπε δὲν διαψεύδεται· αὐτοὶ ὅμως ποὺ τὴν πιστεύουν εἶναι σπάνιοι. Καὶ πῶς θὰ ζήσωμεν ὅταν παραιτηθοῦμεν ἀπὸ ὅλα; Ποία δὲ θὰ εἶναι ἡ μορφή τοῦ κόσμου ὅταν ὅλοι πωλοῦν καὶ ὅλα ἐγκαταλείπωνται; Μὴ μ' ἐρωτᾶς διὰ τὸ νόημα τῶν προσταγμάτων τοῦ Δεσπότη. Αὐτὸς ὁ ὁποῖος ἐνομοθέτησε γνωρίζει πολὺ καλὰ καὶ τὸ ἀδύνατον νὰ συναρμόζῃ μὲ τὸν νόμον. Ἡ καρδία σου ὡσάν εἰς ζυγαριὰν ζυγίζεται, ἂν κλίνῃ πρὸς τὴν ἀληθινὴν ζωὴν ἢ πρὸς τὴν προσωρινὴν ἀπόδρασιν. Διότι ἀρμόζει αὐτοὶ ποὺ σκέπτονται συνετὰ νὰ θεωροῦν τὴν χρῆσιν τοῦ πλούτου οἰκονομικὴν καὶ ὄχι ἀπολαυστικὴν, καὶ ὅταν τὸν ἀποχωρίζονται νὰ χαίρουν, ὡσάν νὰ ἀποχωρίζονται ἀπὸ ξένα, ἀλλὰ νὰ μὴ δυσανασχετοῦν, ὡσάν νὰ ἐκπίπτουν ἀπὸ οἰκεῖα. Διατί λοιπὸν λυπεῖσαι; Διατί καταστενοχωρεῖσαι ψυχικά, ὅταν ἀκούῃς· «Νὰ πωλήσῃς τὰ ὑπάρχοντα»; Διότι ἐὰν μὲν σὲ συνώδευαν εἰς τὸ μέλλον οὔτε καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν θὰ σοῦ ἦταν τόσον περιζήτητα, ἐπισκιαζόμενα ἀπὸ τὰ ἐκεῖ πολύτιμα ἀγαθὰ. Ἐὰν δὲ εἶναι ἀνάγκη ἀκόμη νὰ παραμένουν ἐδῶ, διατί νὰ μὴ ἀποκομίσωμεν κέρδος ἀπὸ αὐτὰ μὲ τὸ νὰ τὰ πωλήσωμεν; Ἐσὺ ὅμως μὲ τὸ νὰ δίδῃς χρυσὸν καὶ νὰ ἀποκτᾶς ἄλογον δὲν λυπεῖσαι, μὲ τὸ νὰ πωλῆς δὲ πράγματα φθαρτὰ καὶ νὰ ἀγοράζῃς τὴν οὐράνιον βασιλείαν, δακρύ-

τοῦντα καὶ ἀνανεύεις τὴν δόσιν, μυρίας προφάσεις ἀναλωμάτων ἐπινοῶν.

4. Τί ἀποκριθήσῃ τῷ κριτῇ, ὁ τοὺς τοίχους ἀμφιεννύς, ἄνθρωπον οὐκ ἐνδύεις; ὁ τοὺς ἵππους κοσμῶν, τὸν ἀδελφὸν 5 ἀσχημονοῦντα περιορᾷς; ὁ κατασήπων τὸν σῖτον, τοὺς πεινῶντας οὐ τρέφεις; ὁ τὸν χρυσὸν κατορύσσων, τοῦ ἀγχομένου καταφρονεῖς; Ἐὰν δὲ δὴ καὶ γυνὴ φιλόπλουτος συνοικῇ, διπλασιῶν ἢ νόσος· τὰς τε γὰρ τρυφὰς ἀναφλέγει καὶ τὰς φιληδονίας συναύξει καὶ κέντρα ταῖς περιέργοις ἐπιθυμίαις ἐνήσι, 10 λίθους τινὰς ἐπινοοῦσα, μαργαρίτας καὶ σμαράγδους καὶ ὑακίνθους καὶ χρυσόν, τὸν μὲν χαλκεύουσα, τὸν δὲ ἐξυφαίνουσα καὶ διὰ πάσης ἀπειροκαλίας τὴν νόσον αὔξουσα. Οὐ γὰρ ἐκ παρέργου ἢ περὶ ταῦτα σπουδῇ, ἀλλὰ καὶ νύκτες καὶ ἡμέραι τὰς περὶ τούτων μερίμνας ἔχουσι. Καὶ μυριοὶ τινὲς κόλακες 15 ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτῶν ὑποτρέχοντες, συνάγουσι τοὺς ἀνθοβαφεῖς, τοὺς χρυσοχόους, τοὺς μυρφεύς, τοὺς ὑφάντας, τοὺς ποιηκίτας. Οὐδένα χρόνον ἀναπνεῖν δίδωσι τῷ ἀνδρὶ, ἐκ τῶν συνεχῶν αὐτῆς ἐπιταγμάτων. Οὐδεὶς ἐξαρκεῖ πλοῦτος ταῖς γυναικείαις ἐπιθυμίαις ὑπηρετούμενος, οὐδ' ἂν ἐκ ποταμῶν ἐπιρρέῃ· 20 ὅταν σπουδάζεται μὲν παρ' αὐταῖς τὸ βαρβαρικὸν μύρον, ὡς τὸ ἐξ ἀγορᾶς ἔλαιον. Τὰ δὲ ἐκ θαλάττης ἄνθη, ἢ κόχλος, ἢ πίννα, ὑπὲρ τὸ ἐκ τῶν προβάτων ἔριον. Χρυσὸς δέ, περισφίγγων τοὺς βαρυντίμους τῶν λίθων· ὁ μὲν τις αὐταῖς προμετωπίδιος γίνεται κόσμος, ὁ δὲ περιανχένιος· καὶ ἄλλος ἐν ζῶναις καὶ ἄλ- 25 λος τὰς χεῖρας δεσμεῖ καὶ τοὺς πόδας. Χαίρουσι γὰρ αἱ φιλό-

15. «Ἀνθοβαφεύς» Ὁ βαφεύς ὠραίων ζωηρῶν χρωμάτων.

16. «Θαλασσινὴ πορφύρα» ἔτσι ἀποδίδομεν τὴν λέξιν «κόχλος», πού σημαίνει θαλασσινὸν σαλιγκάρι, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐξήγετο ἡ πορφύρα.

ζεις και ἀρνεῖσαι αὐτὸν ποῦ ζητᾶ και δὲν συγκατατίθεσαι νὰ δώσης, μὲ τὸ νὰ ἐφευρίσκῃς χιλίας δύο προφάσεις δι' ἔξοδευμα.

4. Τί θὰ ἀποκριθῆς εἰς τὸν κριτὴν, ἐσὺ ποῦ ἐνδύεις τοὺς τοίχους και δὲν ἐνδύεις ἀνθρωπον; Ποῦ στολιζεις τὰ ἄλογα, ἀλλὰ περιφρονεῖς τὸν ἀδελφὸν ποῦ εἶναι γυμνός; Ποῦ καταμουχλιάζεις τὸ σιτάρι και δὲν τρέφεις αὐτοὺς ποῦ πεινοῦν; Ποῦ παραχώνεις τὸν χρυσὸν και καταφρονεῖς τὸν καταπιεζόμενον; Ἐὰν μάλιστα συζῆ και γυναῖκα ποῦ ἀγαπᾶ τὸν πλοῦτον, τότε ἡ ἀρρώστια εἶναι διπλασία. Διότι και τὰς τέρψεις ἀνάβει και μαζί μ' αὐτὰς και τὰς φιληδονίας αὐξάνει, και κεντρίζει τὰς περιέργους ἐπιθυμίας, μὲ τὸ νὰ ἐπινοῆ διαφόρους λίθους, μαργαριτάρια και σμαράγδια και σαπφείρους και χρυσόν· ἄλλον μὲ τὸ νὰ τὸν ἐπεξεργάζεται εἰς κοσμήματα, ἄλλον δὲ μὲ τὸ νὰ τοῦ ὑφαίνῃ και νὰ αὐξάνῃ τὴν ἀσθένειαν μὲ κάθε πολυτέλειαν. Βέβαια ἡ φροντίδα γύρω ἀπ' αὐτὰ δὲν εἶναι κάτι τὸ πάρεργον, ἀλλὰ φροντίζουν δι' αὐτὰ ὀλοκλήρους νύχτας και ἡμέρας. Πάμπολλοι δὲ κόλακες, ποῦ συντρέχουν εἰς τὰς ἐπιθυμίας των, συγκεντρώνουν τοὺς ἀνθοβαφεῖς¹⁵, τοὺς χρυσοχόους, τοὺς ἀρωματοποιούς, τοὺς ὑφαντὰς, τοὺς διακοσμητὰς. Δὲν παρέχουν περιθώρια εἰς τὸν ἀνδρα νὰ ἀναπνεύσῃ ἀπὸ τὰς συνεχεῖς παραγγελίας της. Κανένας πλοῦτος δὲν εἶναι ἀρκετὸς νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὰς γυναικείας ἐπιθυμίας, οὔτε και ἂν ἀκόμη ρεῖν ἀπὸ ποταμούς, ὅταν αὐταὶ προμηθεύονται τὸ τεχνικόν, ὡσάν τὸ λάδι ἀπὸ τὴν ἀγοράν, και τὰ θαλασσινὰ ἄνθη, τὴν θαλασσινὴν πορφύραν¹⁶, τὴν πίνναν¹⁷, περισσότερον ἀπὸ ὅσον τὸ μαλλί ἀπὸ τὰ πρόβατα. Χρυσὸς δὲ ποῦ περισφίγγει τὰ πολύτιμα πετράδια, ἄλλος μὲν γίνεται δι' αὐτὰς στολισμὸς εἰς τὸ μέτωπον, ἄλλος δὲ γύρω ἀπὸ τὸν λαιμόν, ἄλλος εἰς τὰς ζώνας και ἄλλος περιβάλλει τὰ χέρια και τὰ πόδια.

17. «Πίνναν» ὄστρεον μὲ δύο ἐπιμήκη ἔλυτρα και μεταξώδη πώγωνα. Τερὶ αὐτῶν βλ. και ΕΠΕ, Μ. Βασιλείου ἔργα, τόμ. 4ος, Ζ' 30, σ. 290-291.

χρυσοὶ δεδεμένοι ταῖς χειροπέδαις, μόνον ἔαν χρυσὸς ὁ δεσμῶν
 αὐτὰς ᾗ. Πότε οὖν ψυχῆς ἐπιμελήσεται ὁ γυναικείαις ἐπιθυμίαις
 ὑπηρετούμενος; Ὡσπερ γὰρ τὰ ὑπόσθρα τῶν πλοίων κατα-
 γίδες καὶ ζάλαι, οὕτως αἱ πονηραὶ τῶν γυναικῶν διαθέσεις τὰς
 5 ἀσθενεῖς ψυχὰς τῶν συνοικούντων καταβαπτίζουσι. Πρὸς το-
 σαῦτα δὴ οὖν διελκόμενος ὁ πλοῦτος ὑπὸ ἀνδρὸς καὶ γυναικός,
 ἀλλήλους νικῶντων ταῖς ἐφευρέσει τῶν ματαίων, εἰκότως οὐ-
 δένα καιρὸν ἔχει πρὸς τοὺς ἐξωθεν παρακλύπτειν. Ἄλλ' ἔαν μὲν
 ἀκούσης, «Πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα καὶ δὸς πτωχοῖς»,
 10 ἵνα ἔχῃς ἐφόδια πρὸς τὴν αἰωνίαν ἀπόλαυσιν, ἀπέρχῃ λυπούμε-
 νος· ἔαν δὲ ἀκούσης, δὸς χρήματα γυναιξὶ χλιδῶσαις, δὸς λιθο-
 ξόοις, τέκτοσι, ψηφοθέταις, ζωγράφοις, χαίρεις ὡς δὴ τι χρη-
 μάτων τιμώτερον κατακτώμενος. Οὐχ ὀρθῶς τοὺς τοίχους τού-
 τους τοὺς ὑπὸ τοῦ χρόνου καταρρύνοντας, ὧν τὰ λείψανα, ὥσπερ
 15 σκόπελοί τινες, διὰ τῆς πόλεως πάσης ἀνέχουσι; Πόσοι ἦσαν
 κατὰ τὴν πόλιν πένητες, τούτων ἐγειρομένων, οἱ διὰ τὴν περὶ
 ταῦτα σπουδῆν ὑπὸ τῶν τότε πλουσίων παρεωρῶντο; Ποῦ τοί-
 νυν ἢ λαμπρὰ τῶν ἔργων κατασκευῆ; Ποῦ δὲ ὁ ἐπὶ τῇ τούτων
 μεγαλοουργίᾳ ζηλούμενος; Οὐ ταῦτα μὲν συγκέχυται καὶ ἠφά-
 20 νισται, ὥσπερ τὰ κατὰ παιδιὰν ἐν ταῖς ψάμμοις ὑπὸ τῶν παίδων
 φιλοτεχνούμενα, ὁ δὲ ἐν τῷ ἄδη κεῖται, ἐπὶ τῇ σπουδῇ τῶν μα-
 ταίων μεταμελόμενος; Μεγάλην ἔχε τὴν ψυχὴν τοῖχοι δὲ καὶ
 μικροὶ καὶ μείζους τὴν αὐτὴν χρειαν πληροῦσιν. Ὅταν παρέλ-
 θω εἰς οἰκίαν ἀνδρὸς ἀπειροκάλου καὶ ὀπιπλούτου καὶ ἴδω αὐ-
 25 τὴν παντοίοις γεγανωμένην ἄνθεσιν, οἶδα ὅτι οὗτος οὐδὲν τῶν
 ὀρωμένων τιμώτερον κέκτηται, ἀλλὰ τὰ μὲν ἄψυχα καλλω-

Διότι αὐταὶ ποὺ ἀγαποῦν τὸ χρυσάφι χαίρουν νὰ εἶναι δεμέναι μὲ χειροπέδας, μόνον ἔαν τὸ δέσιμον εἶναι ἀπὸ χρυσόν. Πότε λοιπὸν θὰ φροντίσῃ διὰ τὴν ψυχὴν του αὐτὸς ποὺ δουλεύει εἰς τὰς γυναικείας ἐπιθυμίας; Διότι ὅπως αἱ καταγίδες καὶ αἱ φορτοῦναι καταποντίζουσι τὰ σαθρὰ ἀπὸ τὰ καράβια, ἔτσι αἱ πονηραὶ διαθέσεις τῶν γυναικῶν καταπνίγουσι τὰς ἀσθενεῖς ψυχὰς τῶν συζύγων. Ὅταν λοιπὸν ὁ πλοῦτος ἀπὸ τὸν ἄνδρα καὶ τὴν γυναῖκα, ποὺ ὁ ἕνας συναγωνίζεται τὸν ἄλλον εἰς τὰς ἐπινοήσεις τῶν ματαίων, διασπαθίζεται εἰς τόσα πολλὰ πράγματα, εἶναι εὐλογον νὰ μὴ μὲνῃ καιρὸς νὰ ἐνδιαφερθοῦν διὰ τοὺς ἄλλους. Ἄλλὰ ἔαν μὲν ἀκούσῃ: «νὰ πωλήσῃς τὰ ὑπάρχοντα καὶ νὰ τὰ μοιράσῃς εἰς τοὺς πτωχοὺς», διὰ νὰ ἔχῃς ἐφόδια διὰ τὴν αἰώνιον ἀπόλαυσιν, τότε φεύγεις λυπημένος· ἔαν δὲ ἀκούσῃ: δῶσε χρήματα εἰς γυναῖκας, ποὺ ζοῦν πολυτελῶς, δῶσε εἰς τοὺς γλύπτας, εἰς τοὺς οἰκοδόμους, εἰς τοὺς τεχνίτας τῶν ψηφιδωτῶν, εἰς τοὺς ζωγράφους, χαίρεις ὡσάν νὰ ἀποκτῆς κάτι πολυτιμότερον ἀπὸ χρήματα. Δὲν βλέπεις αὐτοὺς τοὺς τοίχους ποὺ καταρρέουσι μὲ τὸν χρόνον, τῶν ὁποίων τὰ λείψανα ὡσάν κάποιοι σκόπελοι ἀναδύονται ἀπὸ ὀλόκληρον τὴν πόλιν; Ὅταν οἱ τοῖχοι αὐτοὶ ἐκτίζοντο, πόσοι ὑπῆρξαν οἱ πτωχοὶ εἰς ὅλην τὴν πόλιν, ποὺ παρεβλέποντο ἀπὸ τοὺς τότε πλουσίους λόγῳ τῆς φροντίδος των γύρω ἀπὸ αὐτά; Ποῦ λοιπὸν εἶναι ἡ λαμπρὰ κατασκευὴ τῶν ἔργων; Ποῦ δὲ αὐτὸς ποὺ ἔκαυχᾶτο μὲ τὴν μεγαλοπρέπειαν αὐτῶν; Δὲν ἔχουν καταστραφῆ καὶ ἐξαφανισθῆ αὐτά, ὅπως αὐτὰ ποὺ μὲ τὸ παιχίδι κατασκευάζουσι τὰ παιδιὰ εἰς τὴν ἀμμουδιάν καὶ αὐτὸς δὲν εὑρίσκεται εἰς τὸν ἄδην, μετανοιωμένος διὰ τὴν φροντίδα τῶν ματαίων πραγμάτων; Νὰ εἶσαι μεγαλόψυχος. Οἱ μικροὶ δὲ καὶ οἱ μεγάλοι τοῖχοι ἐκπληρώνουσι τὴν ἰδίαν ἀνάγκην. Ὅταν εἰσέλθω εἰς σπῆτι ἀνδρὸς ξιπασμένου καὶ νεοπλούτου καὶ τὸ ἰδῶ νὰ εἶναι στολισμένον μὲ ποικίλα ἄνθη, ἠξεύρω πολὺ καλὰ ὅτι αὐτὸς τίποτε ἀπὸ τὰ βλεπόμενα πολυτιμότερον δὲν κατέχει, ἀλλὰ καλλωπίζει τὰ ἄψυχα καὶ

πίζει, τὴν δὲ ψυχὴν ἀκόσμητον ἔχει. Ποίαν, εἰπέ μοι, χρεῖαν
 περισσοτέραν παρέχουσιν ἀργυραὶ κλῖναι καὶ τράπεζαι ἀργυ-
 ραῖ, ἐλεφάντιναι στιβάδες καὶ ἐλεφάντινοι δίφροι, ὥστε τὸν
 πλοῦτον διὰ ταῦτα μὴ διαβαίνειν πρὸς τοὺς πτωχοὺς, καίτοι
 5 μυρῖοι ἐφεστᾶσι τῇ θύρᾳ, πᾶσαν ἐλεεινὴν ἀφιέντες φωνήν;
 Σὺ δὲ ἀρῆ τὴν δόσιν, ἀδύνατον εἶναι λέγων ἐπαρκεῖν τοῖς αἰ-
 τοῦσι. Καὶ τῇ μὲν γλώσση ἐξόμνυσαι, ὑπὸ δὲ τῆς χειρὸς διε-
 λέγῃ, σιωπῶσα γὰρ σου ἡ χεὶρ τὴν ψευδολογίαν κηρύσσει,
 περιαστραπτομένη ὑπὸ τῆς ἐπὶ τοῦ δακτυλίου σφενδόνης. Πό-
 10 σους δύναται εἰς σου δακτύλιος χρεῶν ἀπολῦσαι; πόσους οἴ-
 κους καταπίπτοντας ἀνορθῶσαι; Μία σου κιβωτὸς ἱματίων
 δύναται δῆμον ὄλον ῥιγῶντα περιβαλεῖν, ἀλλ' ὑπομένεις ἄπρα-
 κτον ἀποπέμψαι τὸν πένητα, οὐ φοβούμενος τὸ δίκαιον τῆς
 ἀνταποδόσεως τοῦ κριτοῦ. Οὐκ ἠλέησας, οὐκ ἐλεηθήσῃ· οὐκ
 15 ἤνοιξας τὴν οἰκίαν, ἀποπεμφθήσῃ τῆς βασιλείας· οὐκ ἔδωκας
 τὸν ἄρτον, οὐ λήψῃ τὴν αἰώνιον ζωὴν.

5. Ἄλλὰ πένητα λέγεις σαντόν· κἀγὼ συντίθεμαι. Πέ-
 νης γὰρ ἔστιν, ὁ πολλῶν ἐνδεής. Πολλῶν δὲ ὑμᾶς ἐνδεεῖς ποιεῖ
 τὸ τῆς ἐπιθυμίας ἀκόρεστον. Τοῖς δέκα ταλάντοις δέκα ἕτερα
 20 προστιθέναί σπουδάζεις· ἐπειδὴν εἴκοσι γένηται, ἄλλα τσαῦτα
 ἐπιζητεῖς, καὶ αἰεὶ σοι τὸ προστιθέμενον, οὐχὶ τὴν ὁρμὴν ἴστη-
 σιν, ἀλλ' ἀναφλέγει τὴν ὄρεξιν. Ὡσπερ γὰρ τοῖς μεθύουσιν ἀ-
 φορμὴ τοῦ πίνειν ἢ προσθήκη τοῦ οἴνου γίνεται, οὕτω καὶ οἱ
 νεόπλουτοι πολλὰ κτησάμενοι, πλειόνων ἐπιθυμοῦσι, τῷ αἰεὶ
 25 προστιθεμένῳ τὴν νόσον τρέφοντες, καὶ περιτρέπεται αὐτοῖς
 ἢ σπουδὴ πρὸς τὸ ἐναντίον. Οὐ γὰρ εὐφραίνει αὐτοὺς τὰ παρόν-
 τα τσαῦτα ὄντα, ὅσον λυπεῖ τὰ ἐνδέοντα, ἅπερ ἂν αὐτοῖς ἐλ-
 λείπειν ὑπόθωνται, ὥστε αἰεὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῖς ταῖς μερίμναις
 ἐκτίκεσθαι, πρὸς τὸ ὑπερβάλλον τὴν ἄμιλλαν ποιουμένοις. Δέον

ἔχει ἀστόλιστον τὴν ψυχὴν. Ποίαν, πές μου, περισσότερην ἀνάγκην παρέχουν τὰ ἀργυρένια κρεβάτια καὶ τὰ ἀργυρένια τραπέζια, τὰ ἐλεφάντινα καθίσματα καὶ τὰ ἐλεφάντινα ἀμάξια, ὥστε ὁ πλοῦτος ἐξ αἰτίας αὐτῶν νὰ μὴ περνεῖ εἰς τοὺς πτωχοὺς, μολονότι ἀναριθμητοὶ στέκονται ἔξω ἀπὸ τὴν πόρταν καὶ ἐκβάλλουν κάθε εἶδος λυπητερᾶς φωνῆς; Ἐσὺ δὲ ἀρνεῖσαι νὰ δώσης, μὲ τὸ νὰ λέγῃς ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐπαρκέσης εἰς αὐτοὺς ποὺ ἐπαιτοῦν. Καὶ μὲ τὴν γλῶσσαν μὲν ὀρκίζεσαι, ἐλέγχεσαι δὲ ἀπὸ τὸ χέρι. Διότι τὸ χέρι σου ποὺ δὲν ὁμιλεῖ, ἀλλὰ περιαστράπτει ἀπὸ τὴν πέτραν τοῦ δακτυλιδίου, διαλαλεῖ τὴν ψευδολογίαν σου. Πόσους ἤμπορεῖ νὰ ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὰ χρέη ἓνα ἰδικόν σου δακτυλίδι; Πόσα σπίτια ποὺ καταστρέφονται νὰ ἀνορθώσῃ; Μία ἱματιοθήκη σου ἤμπορεῖ νὰ ἐνδύσῃ ὀλόκληρον λαόν ποὺ τρεμουλιάζει. Ἄλλ' ἀνέχεσαι νὰ διώξης ἄπρακτον τὸν πτωχόν, χωρὶς νὰ φοβᾶσαι τὴν δικαιοσύνην τῆς ἀνταποδόσεως ἀπὸ τὸν κριτὴν. Δὲν ἐλέησες, δὲν θὰ ἐλεηθῆς. Δὲν ἀνοιξες τὴν πόρταν, θὰ ἐκδιωχθῆς ἀπὸ τὴν βασιλείαν. Δὲν ἔδωσες τὸ ψωμί, δὲν θὰ λάβῃς τὴν αἰώνιαν ζωὴν.

5. Ἄλλὰ λέγεις πτωχόν τὸν ἑαυτὸν σου· καὶ ἐγὼ συμφωνῶ. Διότι πτωχὸς εἶναι αὐτὸς ποὺ στερεῖται ἀπὸ πολλὰ. Καὶ σᾶς ἡ ἀχόρταγος ἐπιθυμία σᾶς κάμνει νὰ στερεῖσθε ἀπὸ πολλὰ. Εἰς τὰ δέκα τάλαντα φροντίζεις νὰ προσθέσης ἄλλα δέκα· ὅταν γίνουν εἴκοσι, ἐπιζητεῖς ἄλλα τόσα καὶ μὲ τὸ νὰ προστίθεται πάντοτε δὲν σοῦ σταματᾷ τὴν ὁρμὴν, ἀλλὰ ἀνάβει τὴν ὄρεξιν. Διότι ὅπως εἰς τοὺς μεθύσους ἡ προσθήκη τοῦ οἴνου γίνεται ἀφορμὴ τοῦ νὰ μεθοῦν, ἔτσι καὶ οἱ νεόπλουτοι, ἀφοῦ ἀποκτήσουν πολλὰ, ἐπιθυμοῦν περισσότερα, τρέφοντες τὴν ἀσθένειαν μὲ αὐτὸ ποὺ πάντοτε προστίθεται καὶ κατανατᾷ ἡ φροντίδα τους εἰς τὸ ἀντίθετον. Διότι δὲν τοὺς εὐφραίνουν τὰ παρόντα ἂν καὶ εἶναι τόσα πολλὰ, ὅσον τοὺς λυποῦν τὰ ἐλλείποντα, ὅσα βέβαια αὐτοὶ ὑποθέτουν ὅτι τοὺς λείπουν, ὥστε πάντοτε ἡ ψυχὴ των νὰ λυώνῃ ἀπὸ τὰς φροντίδας, ἐφόσον ἐπιδιώκουν περισσότερα. Ἐνῶ αὐτοὶ

γὰρ αὐτοὺς εὐφραίνεσθαι καὶ χάριν ἔχειν, τοσοῦτων ὄντας εὐ-
 πορωτέρους· οἱ δὲ δυσφοροῦσι καὶ ὀδυνῶνται, ὅτι ἐνός ποῦ ἢ
 δευτέρου τῶν ὑπερπλουτούντων ἀπολιμπάνονται. Ὅταν τοῦτον
 τὸν πλούσιον καταλάβωσιν, εὐθὺς τῷ πλουσιωτέρῳ παρισωθῆ-
 5 ναι φιλονικοῦσι, κἂν ἐπ' ἐκεῖνον φθάσωσιν, ἐπὶ τὸν ἄλλον τὴν
 σπουδὴν μεταφέρουσιν. Ὡσπερ οἱ τὰς κλίμακας ἀναβαίνοντες,
 αἰεὶ πρὸς τὴν ὑπερκειμένην βαθμίδα τὸ ἴχνος αἴροντες, οὐ πρό-
 τερον ἴστανται πρὶν ἂν τῆς ἄκρας ἐφίκωνται, οὕτω καὶ οὗτοι
 οὐ παύονται τῆς κατὰ τὴν δυναστείαν ὁρμῆς, ἕως ἂν ὑψωθέν-
 10 τες, ἀπὸ μετεώρου τοῦ πτώματος ἑαυτοὺς καταρράξωσι. Τὴν
 σελευκίδα τὸ ὄρνεον ἐπ' εθεργεσία τῶν ἀνθρώπων ἀκόρεστον
 εἶναι ὁ κτίστης τῶν ὄλων ἐμηχανήσατο, σὺ δὲ ἐπὶ βλάβῃ τῶν
 πολλῶν ἀκόρεστον σεαυτοῦ τὴν ψυχὴν κατεσκεύασας. Ὅσα
 βλέπει ὁ ὀφθαλμὸς, τοσοῦτων ἐπιθυμεῖ ὁ πλεονέκτης. «Οὐ πλη-
 15 σθήσεται ὀφθαλμὸς τοῦ ὀράν», καὶ οὐ κορεσθήσεται φιλάργυρος
 τοῦ λαμβάνειν. Ὁ ἄδης οὐκ εἶπεν, ἀρκεῖ, οὐδὲ ὁ πλεονέκτης
 εἰπέ ποτε, ἀρκεῖ. Πότε χρήση τοῖς παροῦσι; πότε ἀπολαύσεις
 αὐτῶν; αἰεὶ τοῖς πόνοις τῆς κτήσεως συνεχόμενος; «Οὐαὶ οἱ
 συνάπτοντες οἰκίαν πρὸς οἰκίαν, καὶ ἀγρὸν πρὸς ἀγρὸν ἐγγίζον-
 20 τες, ἵνα τοῦ πλησίον ἀφέλωνται τι». Σὺ δὲ τί ποιεῖς; Οὐ προφα-
 σίζῃ μυρία, ἵνα λάβῃς τὰ τοῦ πλησίον; Ἐπισκοτεῖ μοι, φησὶν,
 ἢ τοῦ γείτονος οἰκία, θορύβους ἐνίησιν, ἢ τὸ πλανώμενον ὑπο-
 δέχεται, ἢ ὅτι ἂν τύχῃ αἰτιασάμενος, περιελαύνων καὶ ἐξω-
 θῶν καὶ ἔλκων αἰεὶ καὶ σπαράσσων, οὐ πρότερον παύεται, πρὶν
 25 ἂν ἐπαγάγῃ αὐτοῖς ἀνάγκην μεταναστάσεως. Τί τὸν Ναβουθάν
 τὸν Ἰεζραηλίτην ἀπέκτεινεν; Οὐχ ἢ τοῦ Ἀχαὰβ ἐπιθυμία τοῦ

18. Ἐκκλησ. 1,8.

19. Παροιμ. 27,20· 30,16.

πρέπει νά εὐφραίνωνται καί νά εἶναι εὐχαριστημένοι, ἐπειδή εἶναι τόσον πολὺ εὐποροί, αὐτοὶ ὅμως δυσφοροῦν καὶ θλίβονται, διότι εἶναι κατώτεροι ἀπὸ ἓνα ἢ δύο ὑπερπλουσίους. Ὅταν φθάσουν αὐτὸν τὸν πλούσιον, ἀμέσως ἀγωνίζονται νά ἐξισωθοῦν μὲ τὸν πλουσιώτερον. Καὶ ὅταν καὶ αὐτὸν τὸν φθάσουν, τότε μεταφέρουν τὴν φροντίδα εἰς τὸν ἄλλον. Ὅπως αὐτοὶ ποὺ ἀναβαίνουν τὴν σκάλαν πάντοτε σηκώνοντες τὸ βῆμά των εἰς τὸ παραπάνω σκαλοπάτι, δὲν σταματοῦν προτοῦ φθάσουν εἰς τὸ τελευταῖον, ἔτσι καὶ αὐτοὶ δὲν παύουν τὴν ὀρμὴν τῆς κυριαρχίας ὡς τὴν στιγμὴν ποὺ ἐξυψωθέντες θά καταστραφοῦν ἀπὸ ὑψηλὸν πέσιμον. Ὁ κτίστης τῶν ὄλων ἔκαμε νά εἶναι ἀχόρταγον τὸ ἀκριδοφάγον πτηνὸν διὰ τὸ καλὸν τῶν ἀνθρώπων, ἐσὺ ὅμως κατέστησες ἀκόρεστον τὴν ψυχὴν σου πρὸς ζημίαν τῶν πολλῶν. Ὅσα βλέπει τὸ μάτι, τόσα ἐπιθυμεῖ ὁ πλεονέκτης. «Τὸ μάτι δὲν θά χορτάσῃ ἀπὸ τὸ νά βλέπῃ»¹⁸ καὶ ὁ φιλάργυρος δὲν θά κορεσθῇ ἀπὸ τὸ νά λαμβάνῃ. Ὁ ἄδης δὲν εἶπεν ἀρκεῖ· οὔτε ὁ πλεονέκτης εἶπε ποτὲ ἀρκεῖ¹⁹. Πότε θά χρησιμοποιοῦν τὰ παρόντα; Πότε θά τὰ ἀπολαύσῃς, ὅταν πάντοτε διακατέχεσαι ἀπὸ τοὺς κόπους τῆς ἀποκτήσεως; «Ἀλλοίμονον εἰς σᾶς οἱ ὅποιοι ἐνώνετε οἰκίαν μὲ οἰκίαν καὶ παραβιάζετε τὰ ὅρια τῶν ἀγρῶν διὰ νά ἀφαιρέσετε κάτι ἀπὸ τὸν πλησίον»²⁰ Ἐσὺ δὲ τί κάμνεις; Δὲν ἐπικαλεῖσαι ἀπίρους δικαιολογίας, διὰ νά πάρῃς κάτι ἀπὸ τὸν πλησίον; Μὲ ἐπισκιάζει, λέγει, τὸ σπίτι τοῦ γείτονος, προκαλεῖ θορύβους, ἢ φιλοξενεῖ τοὺς ζητιάνους ἢ προφασίζεται ὅ,τι καὶ ἂν τύχῃ, τοὺς στενοχωρεῖ παντοῦ, διαρκῶς τοὺς τραβᾷ καὶ τοὺς σπαράσσει καὶ δὲν ἡσυχάζει προτοῦ τοὺς ἐξαναγκάσῃ νά ἀλλάξουν κατοικίαν. Τί ἦταν ἐκεῖνο ποὺ ἐφόνευσε τὸν Ἰεζραηλίτην Ναβουθάν; Δὲν ὑπῆρξεν ἡ ἐπιθυμία τοῦ Ἀχαάβ διὰ τὸ ἀμπέλι του²¹;

20. Ἡσ. 5,8.

21. Γ' Βασιλ. 20 κεφ.

ἀμπελῶνος; Πονηρὸς ἐν πόλει σύνοικος, πονηρὸς ἐν ἀγροῖς, ὁ πλεονέκτης. Ἡ θάλασσα οἶδε τὰ ὄρια αὐτῆς, ἢ νῦξ οὐχ ὑπερβαίνει ὀρθοθεσίας ἀρχαίας. Ὁ δὲ πλεονέκτης οὐκ αἰδεῖται χρόνον, οὐ γνωρίζει ὄρον, οὐ συγχωρεῖ ἀκολουθία διαδοχῆς, ἀλλὰ
 5 μιμεῖται τοῦ πρὸς τὴν βίαν πάντα ἐπιλαμβάνει, πάντα ἐπινέμεται. Καὶ ὡσπερ οἱ ποταμοὶ ἐκ μικρᾶς τῆς πρώτης ἀρχῆς ὀρμηθέντες, εἶτα ταῖς κατ' ὀλίγον προσθήκαις ἀνυπόστατον λαβόντες τὴν αὔξησιν, τῷ βιαίῳ τῆς φορᾶς τὸ ἐνιστάμενον παρασύρουσιν, οὕτω καὶ οἱ ἐπὶ μέγα τῆς δυνάμεως προελθόντες, ἐκ
 10 τῶν ἤδη καταδυναστευθέντων τὴν τοῦ πλείον ἀδικεῖν δύναμιν προσλαμβάνοντες, τοῖς προηδικημένοις τοὺς λειπομένους καταδουλοῦνται, καὶ γίνεται αὐτοῖς δυνάμεως αὔξεις ἢ περιουσία τῆς πονηρίας. Οἱ γὰρ προπεπονητοὶ κακῶς, ἠραγκασμένην αὐτοῖς παρεχόμενοι τὴν βοήθειαν, τὰς καθ' ἑτέρων βλάβας
 15 καὶ ἀδικίας συνεκπονοῦσι. Ποῖος γείτων, ποῖος σύνοικος, τίς συναλλάκτης οὐκ παρασύρεται; Οὐδὲν ὑφίσταται τὴν βίαν τοῦ πλούτου πάντα ὑποκύπτει τῇ τυραννίδι, πάντα ὑποπτήσσει τὴν δυναστείαν, πλείονα λόγον ἐκάστου τῶν ἠδικημένων ἔχοντος μὴ προσπαθεῖν τι κακόν, ἢ δίκην λαβεῖν ὑπὲρ τῶν φθασάντων.
 20 Ἐπάγει τὰ ζεύγη τῶν βοῶν, ἀροτριᾶ, κατασπείρει, θερίζει τὰ μὴ προσήκοντα. Ἐὰν ἀντίπηγος, αἰ πληγαί, ἐὰν ὀδύρη, ὕβρεων γραφαί, ἀγώγιμος εἶ, οἰκήσεις τὸ δεσμωτήριον, οἱ συκοφάνται εὐτρεπεῖς, εἰς τὸν ὑπὲρ τοῦ ζῆν κίνδυνον καθιστῶντες. Ἀγαπήσεις, καὶ ἄλλο τι προσδούς, ἀπηλλάχθαι πραγμάτων.

25 6. Ἐβουλόμην σε μικρὸν ἀναπνεῦσαι τῶν ἔργων τῆς ἀδικίας καὶ δοῦναι σχολὴν τοῖς σεαυτοῦ λογισμοῖς, ὥστε ἐνθυμηθῆναι πρὸς ὁποῖον πέρας ἢ σπουδῆ τῶν γινομένων συντέταται.

Ὁ πλεονέκτης εἶναι κακὸς γείτων εἰς τὴν πόλιν, κακὸς καὶ εἰς τὴν ἐξοχὴν. Ἡ θάλασσα γνωρίζει τὰ σύνορά της καὶ ἡ νύκτα δὲν παραβιάζει τὴν παλαιὰν ὄρθοεσίαν. Ὁ πλεονέκτης ὁμως δὲν σέβεται τὸν χρόνον, δὲν γνωρίζει σύνορα, δὲν ἀνέχεται τὴν σειρὰν τῆς διαδοχῆς, ἀλλὰ μιμεῖται τὴν ὀρμητικότητα τῆς φωτιᾶς. Ὅλα τὰ ἀρπάζει, εἰς ὅλα ἐξαπλώνεται. Καὶ ὅπως τὰ ποτάμια, ἀφοῦ ἀφωρμίσθησαν ἀπὸ μικρὰν ἀρχὴν πρῶτα, ἔπειτα ὀλίγον κατ' ὀλίγον μὲ τὰς προσθήκας ἀφοῦ αὐξηθοῦν ἀφόρητα, μὲ τὴν ὀρμητικότητα τῆς φορᾶς παρασύρουν τὰ ἐμπόδια, ἔτσι καὶ αὐτοὶ ποῦ ἀπέκτησαν μεγάλην δύναμιν· μὲ τὸ νὰ ἀποκτοῦν ἀπὸ αὐτοὺς ποῦ ἔχουν ἤδη ἀδικήσει δύναμιν νὰ ἀδικοῦν, περισσότερον καταπιέζουν τοὺς ὑπολοίπους μὲ αὐτοὺς ποῦ προηγουμένως ἠδικήθησαν καὶ γίνεται δι' αὐτοὺς ἡ περιουσία τῆς πονηρίας αὐξησις τῆς δυνάμεως των. Διότι αὐτοὶ οἱ ὅποιοι προηγουμένως ἔχουν ἀδικηθῆ μὲ τὸ νὰ προσφέρουν κατ' ἀνάγκην τὴν βοήθειάν των εἰς αὐτούς, συμπράττουν εἰς τὰς βλάβας καὶ τὰς ἀδικίας τῶν ἄλλων. Διότι ποῖος γείτων, ποῖος συγκάτοικος, ποῖος ἔμπορος δὲν παρασύρεται; Τίποτε δὲν ἀντιστέκεται εἰς τὴν δύναμιν τοῦ πλουσίου. Ὅλα ὑποκύπτουν εἰς τὴν τυραννίαν, ὅλα ἀπὸ φόβον ζαρώνουν εἰς τὴν καταδυναστευσιν, ὥστε ὁ καθένας ἀπὸ αὐτοὺς ποῦ ἔχουν ἀδικηθῆ ἔχει κάθε λόγον νὰ μὴ ἐπιχειρῆ νὰ πάθῃ χειρότερον κακὸν παρά νὰ ζητήσῃ ἰκανοποίησιν δι' ὅσα ἔπαθεν. Ὁδηγεῖ τὰ ζευγάρια τῶν βοδιῶν, ὀργώνει, σπείρνει, θερίζει αὐτὰ ποῦ δὲν τοῦ ἀνήκουν. Ἐὰν ἀντιμιλήσῃς, ἀκολουθοῦν τὰ κτυπήματα· ἔάν ὀδύρεσαι, σὲ καταγγέλλει ὅτι τὸν ἐξύβρισες, ὅτι εἶσαι ὑπὸ δίκην καὶ θά πᾶς φυλακὴν. Οἱ συκοφάνται εἶναι ἔτοιμοι νὰ θέσουν εἰς κίνδυνον τὴν ζωὴν σου. Θὰ εἶσαι εὐχαριστημένος ἀφοῦ δώσης καὶ κάτι παραπάνω νὰ ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τὰς ἐνοχλήσεις.

6. Θὰ ἤθελα νὰ σὲ ξεκουράσω ὀλίγον ἀπὸ τὰ ἔργα τῆς ἀδικίας καὶ νὰ δώσω εὐκαιρίαν εἰς τὰς σκέψεις σου, διὰ νὰ ἐνθυμηθῆς διὰ ποῖον σκοπὸν ἐγινεν ἡ μελέτη τῶν πραγμάτων

Ἔχεις γῆς ἀροσίμον πλῆθρα τόσα καὶ τόσα, γῆς πεφυτευμένης
 τοσαῦτα ἔτερα, ὄρη, πεδία, νάπας, ποταμούς, λιβάδας. Τί οὖν
 μετὰ τοσαῦτα; Οὐχὶ τρεῖς σε πῆχεις ἀναμένουσιν οἱ πάντες;
 Οὐχὶ λίθων ὀλίγων βάρος ἀρκέσει πρὸς φυλακὴν τῇ δυστήρῳ
 5 σαρκί; Ὑπὲρ τίνος μοχθεῖς; ὑπὲρ τίνος παρανομεῖς; Τί συνά-
 γεις χερσὶν ἀκαρπίαν; Εἴθε ἀκαρπίαν, καὶ μὴ ὕλην τῷ αἰωνίῳ
 πυρί. Οὐδὲ νῆφεις ποτὲ ἀπὸ τῆς μέθης ταύτης; Οὐχ ὑγιανεῖς
 τοὺς λογισμούς; Οὐδὲ σεαυτοῦ γενήσῃ; Οὐδὲ πρὸ ὀφθαλμῶν λήψῃ
 τὸ τοῦ Χριστοῦ δικαστήριον; Τί ἀπολογήσῃ, ἐπειδὴν σε κύκλω
 10 περιστάντες οἱ ἡδίκημένοι καταβοῶσί σου ἐπὶ τοῦ δικαίου
 κριτοῦ; Τί οὖν ποιήσεις; ποίους συνηγόρους μισθώσῃ; ποίους
 μάρτυρας παραστήσεις; πῶς παραπέσεις τὸν ἀπαραλόγιστον
 δικαστήν; Οὐκ ἐνὶ ῥήτρῳ ἐκεῖ, οὐκ ἐνὶ πιθανότης ῥημάτων,
 κλέψαι δυναμένη τοῦ δικαστοῦ τὴν ἀλήθειαν· οὐκ ἀκολουθοῦσιν
 15 οἱ κόλακες, οὐδὲ τὰ χρήματα, οὐχ ὁ ὄγκος τοῦ ἀξιώματος· ἔρη-
 μος φίλων, ἔρημος βοηθῶν, ἀσυνηγόρητος, ἀναπολόγητος,
 κατησχυμμένος παραληφθήσῃ, σκυθρωπός, κατηφής, μεμονω-
 μένος, ἀπαρησίαστος. Ὅπου γὰρ ἂν περιαγάγῃς τὸν ὀφθαλ-
 μόν, ἐναργεῖς ὕφει τῶν κακῶν τὰς εἰκόνας· ἐνθεν τοῦ ὄρφανοῦ
 20 τὰ δάκρυα, ἐκεῖθεν τῆς χήρας τὸν στεναγμόν, ἐτέρωθεν τοὺς
 κατακονδουλισθέντας ὑπὸ σοῦ πένητας, τοὺς οἰκέτας, οὐδὲ κα-
 τέξαινες· τοὺς γείτονας, οὐδὲ παρῳριζες· πάντα σοι ἐπαναστήσε-
 ται πονηρὸς χορὸς τῶν κακῶν σου πράξεων περιστοιχίζεται σε.
 Ὡσπερ γὰρ ἡ σκιά τῷ σώματι, οὕτω ταῖς ψυχαῖς αἱ ἁμαρτίαι
 25 παρέπονται, ἐναργῶς τὰς πράξεις ἐξεικονίζουσαι. Διὰ τοῦτο
 οὐκ ἔστιν ἄρησις ἐκεῖ, ἀλλ' ἐμφράσσεται τὸ στόμα, καὶ τὸ
 ἀνάισχυντον. Αὐτὰ γὰρ ἐκάστου καταμαρτυρεῖ τὰ πράγματα,
 οὐδὲ φωνὴν ἀφιέντα, ἀλλὰ τοιαῦτα φαινόμενα οἷα ὑφ' ἡμῶν κα-
 τεσκεύασται. Πῶς σοι δυνηθῶ ὑπ' ὄψιν ἀγαγεῖν τὰ φοικτὰ;

αὐτῶν. Ἐχεις τόσα καὶ τόσα πλέθρα καλλιεργησίμου γῆς, ἄλλα τόσα φυτευμένα, βουνά, πεδιάδας, κοιλάδας, ποταμούς, λιβάδια. Τί λοιπόν θὰ συμβῆ ὕστερα ἀπὸ ὅλα αὐτά; Δὲν σὲ περιμένουν τρεῖς πῆχεις ὅλοι - ὅλοι; Δὲν θὰ εἶναι ἀρκετὸν τὸ βάρος ὀλίγων πετρῶν διὰ νὰ φυλαχθῆ ἡ δυστυχῆς σάρκα; Διὰ ποῖον κοπιάζεις; Διὰ ποῖον ἀδικεῖς; Διατί μὲ τὰ χέρια σου μαζεύεις ἀκαρπῖαν; Μακάρι νὰ μαζεύης ἀκαρπῖαν καὶ ὄχι ὑλικὸν διὰ τὸ αἰώνιον πῦρ! Δὲν θὰ ἀπαλλαγῆς ποτὲ ἀπὸ τὴν μέθην αὐτὴν; Δὲν θὰ ὑγιάνουν τὰ λογικὰ σου; Δὲν θὰ συνέλθης; Δὲν θὰ φέρης ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτια σου τὸ δικαστήριον τοῦ Χριστοῦ; Τί θὰ ἀπολογηθῆς ὅταν θὰ σὲ ἔχουν περικυκλώσει οἱ ἀδικημένοι καὶ θὰ σὲ κατηγοροῦν εἰς τὸν δίκαιον κριτὴν; Τί θὰ κάμης λοιπόν; Ποίους συνηγόρους θὰ πληρώσης; Ποίους μάρτυρας θὰ προσκομίσης; Πῶς θὰ ξεγελάσης τὸν δικαστὴν ποῦ δὲν ἐξαπατᾶται; Δὲν παρίσταται δικηγόρος ἐκεῖ, δὲν ὑπάρχει ἐπιχειρηματολογία ποῦ νὰ ἤμπορῆ νὰ ὑποκλέψῃ τὴν ἀλήθειαν ἀπὸ τὸν δικαστὴν. Δὲν συνοδεύουν οἱ κόλακες, οὔτε τὰ χρήματα, οὔτε τὸ μέγεθος τοῦ ἀξιώματος. Μόνος χωρὶς φίλους, χωρὶς βοηθούς, χωρὶς συνήγορον, ἀναπολόγητος, ἐντροπιασμένος θὰ ὀδηγηθῆς, σκυθρωπός, κατηφής, ὀλομόναχος, δειλός. Διότι ὅπου καὶ ἂν περιφέρῃς τὸ βλέμμα σου θὰ ἰδῆς καθαρὰς τὰς εἰκόνας τῶν κακῶν ἔργων· ἀπὸ τὴν μίαν τὰ δάκρυα τοῦ ὄρφανου, ἀπὸ τὴν ἄλλην τοὺς στεναγμούς τῆς χήρας, ἀπ' ἄλλου τοὺς γρονθοκοπημένους ἀπὸ σὲ πτωχοὺς, τοὺς ὑπηρέτας ποῦ κατεξέσχισες τὰς σάρκας, τοὺς γείτονας ποῦ ἐξώργιζες. Ὅλα θὰ ξεσηκωθοῦν ἐναντίον σου. Ὁ πονηρὸς χωρὸς τῶν κακῶν σου πράξεων θὰ σὲ περιστοιχίσῃ. Διότι ὅπως ἡ σκιά τὸ σῶμα ἔτσι καὶ αἱ ἁμαρτίαι συνοδεύουν τὴν ψυχὴν καὶ ἐξεικονίζονται ὀλοκάθαρα τὰς πράξεις. Διὰ τοῦτο ἐκεῖ δὲν χωρεῖ ἄρνησις, ἀλλὰ βουβαίνεται τὸ στόμα καὶ μάλιστα τὸ ἀδιάντροπον. Διότι τὰ ἴδια τὰ πράγματα τοῦ καθενός, χωρὶς νὰ ἐκβάλλουν φωνὴν, ἀλλὰ ἐμφανιζόμενα ὅποια ἀκριβῶς ἀπὸ ἡμᾶς ἔχουν διαπραχθῆ, καταθέτουν ὡς μάρτυρες.

Ἐὰν ἄρα ἀκούσης, ἐὰν ἄρα ἐνδῶς, μνήσθητι τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἐν ἧ' «Ἀποκαλύπτεται ὄργη Θεοῦ ἀπ' οὐρανοῦ». Μνήσθητι τῆς ἐνδόξου τοῦ Χριστοῦ παρουσίας, ὅτε ἀναστήσονται, «Οἱ μὲν τὰ ἀγαθὰ πράξαντες, εἰς ἀνάστασιν ζωῆς, οἱ δὲ τὰ φαῦλα, 5 εἰς ἀνάστασιν κρίσεως». Τότε αἰσχρὴν αἰῶνιος τοῖς ἁμαρτωλοῖς «Καὶ πυρὸς ζῆλος ἐσθίειν μέλλων τοὺς ὑπεναντίους». Ἐκεῖνα λυπεῖτω σε, καὶ μὴ λυπεῖτω σε ἡ ἐντολή. Πῶς σε δυσωπήσω; τί φθέγξομαι; Βασιλείας οὐκ ἐπιθυμεῖς; γέενναν οὐ φοβῆ; πόθεν εὐρεθῆ ἴασις τῇ ψυχῇ σου; Εἰ γὰρ τὰ φρικτὰ οὐ πτοεῖ, τὰ φαι-
10 δρὰ οὐ προτρέπεται, λιθίνῃ καρδίᾳ διαλεγόμεθα.

7. Διάβλεψον, ἄνθρωπε, πρὸς τὴν φύσιν τοῦ πλούτου. Τί τοσοῦτον ἐπτόησαι περὶ τὸν χρυσόν; Λίθος ἐστὶν ὁ χρυσός, λίθος ὁ ἄργυρος, λίθος ὁ μαργαρίτης, λίθος τῶν λίθων ἕκαστος: χρυσόλιθον, καὶ βηρύλλιον, καὶ ἀχάτης, καὶ ὑάκινθος, καὶ ἀμέ-
15 θυσος, καὶ ἴασις. Ταῦτα δὴ τοῦ πλούτου τὰ ἄνθη· ὧν σὺ τὰ μὲν ἀποτίθεσαι κατακρύπτων καὶ τοὺς διαφανεῖς τῶν λίθων σκότῳ καλύπτων, τοὺς δὲ περιφέρεις, τῶν βαρυτίμων ἐναβρυνόμενος αὐτῶν τῇ ἀδύῃ. Εἰπέ, τί ὄφελός σοι λίθοις λαμπομένην περι-
στρέφειν τὴν χεῖρα; Οὐκ ἐρυνθιάς λιθιδίων κισσῶν ὡς γυναῖκες,
20 ὅταν κῶωσι; Καὶ γὰρ ἐκεῖναι λιθίδια περιτρῶγουσι, καὶ σὺ λίχνως ἔχεις περὶ τὰ ἄνθη τῶν λίθων, σαρόνυχας καὶ ἰάσπιδας

22. Ρωμ. 1,18.

23. Ἰωάν. 5,29.

24. Ἑβρ. 10,27.

25. «Βηρύλλιον»: μικρὸς βήρυλλος = σκληρὸν καὶ ἕλαφρὸν μέταλλον.

26. «Ἀχάτης»: εἶδος πολυτίμου λίθου, χρησίμου διὰ τὴν κατασκευὴν διαφόρων κοσμημάτων (δακτυλιδίων, καρφιδίων, μενταγιῶν κ.λ.π.), ταμπακερῶν, ποτηρίων, τεφροδοχείων καὶ ἄλλων λειαντικῶν ὀργάνων.

27. «Ἰάκινθος»: γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν λειροειδῶν, περιλαμβάνον περὶ τὰ 30 εἶδη φυτῶν βολβορρίζων, κοσμητικῶν.

Πῶς νὰ ἡμπορέσω νὰ φέρω τὰ φρικτὰ κάτω ἀπὸ τὰ μάτια σου; Ἐὰν βέβαια ἀκούσης, ἐὰν βέβαια μετανοιώσης, νὰ ἐνθυμηθῆς τὴν ἡμέραν ἐκείνην «κατὰ τὴν ὁποῖαν ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ φανερώνεται ἀπὸ τὸν οὐρανόν»²². Νὰ ἐνθυμηθῆς τὴν ἔνδοξον παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ, ὅποτε θὰ ἀναστηθοῦν «ἐκεῖνοι μὲν ποὺ ἔκαμαν τὸ καλὸν διὰ ζωὴν, ἐκεῖνοι δὲ ποὺ ἔκαμαν τὸ κακὸν διὰ καταδίκην»²³. Τότε αἰώνιος ἐντροπὴ εἰς τοὺς ἁμαρτωλοὺς «καὶ φωτιὰ ποὺ μέλλει νὰ καταφάγη αὐτοὺς ποὺ ἀντιτίθενται εἰς τὸν Θεόν»²⁴. Ἐκεῖνα νὰ σὲ λυποῦν καὶ νὰ μὴ σὲ λυπηῖ ἡ ἐντολή. Πῶς νὰ σὲ κάμω νὰ λυγίσῃς; Τί νὰ εἶπω; Δὲν ἐπιθυμοῦμε τὴν βασιλείαν; Δὲν φοβεῖσαι τὴν κόλασιν; Ἄπὸ ποῦ νὰ εὐρεθῆ θεραπεία διὰ τὴν ψυχὴν σου; Διότι ἐὰν τὰ φρικτὰ δὲν σὲ πτοοῦν, τὰ φαιδρὰ δὲν σὲ προτρέπουν, ὁμιλῶ εἰς λιθίνην καρδίαν.

7. Κύτταξε προσεκτικὰ, ἄνθρωπε, τὴν φύσιν τοῦ πλούτου. Διατί τόσον πολὺ ἔχεις συγκλονισθῆ ἀπὸ τὸν χρυσόν; Πέτρα εἶναι ὁ χρυσός, πέτρα ὁ ἄργυρος, πέτρα ὁ μαργαρίτης, πέτρα ἡ κάθε μία ἀπὸ τὰς πέτρας. Χρυσόπετρα, καὶ βηρύλλιον²⁵ καὶ ἀχάτης²⁶ καὶ ὑάκινθος²⁷ καὶ ἀμέθυστος²⁸ καὶ ἰασπιδας²⁹. Αὐτὰ λοιπὸν εἶναι τὰ ἄνθη τοῦ πλούτου. Ἄπ' αὐτὰς ἐσὺ ἄλλας μὲν ἀποθηκεύεις μὲ τὸ νὰ τὰς παραχώνῃς, ἄλλας, τὰς διαυγείς ἀπὸ τὰς πέτρας, μὲ σκότοστὰς καλύπτεις, ἄλλας δέ, τὰς πιὸ πολυτίμους ἀπὸ αὐτὰς, τὰς περιφέρεις καμαρώνων διὰ τὴν λάμψιν των. Πές μου, ποῖον τὸ ὄφελός σου νὰ περιστρέφῃς τὸ χέρι ποὺ λαμποκοπᾷ ἀπὸ πέτρας; Δὲν κοκκινίζεις νὰ ἐπιθυμῆς τὰ πετράδια, ὅπως αἱ γυναῖκες ὅταν ἐγκυμονοῦν; Διότι καὶ ἐκεῖναι ὀρέγονται τὰ πετράδια καὶ ἐσὺ ἐπιζητεῖς μὲ λαιμαργίαν τὰ ἄνθη τῶν πολυτίμων λίθων μὲ τὸ νὰ ἀναζητῆς σαρδόνυχας³⁰, ἰάσπιδας καὶ ἀμεθύ-

28. «Ἀμέθυστος»: πολυτίμος λίθος· χρήσιμος διὰ τὴν κατασκευὴν κοσμητικῶν λίθων καὶ καλλιτεχνικῶν ἀντικειμένων. Εἰς παλαιότερας ἐποχὰς ἐχρησιμοποιεῖτο καὶ ὡς φυλακτὸν κατὰ τῆς μέθης, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ.

29. «Ἰασπιδας»: εἶδος πολυτίμου λίθου.

30. «Σαρδόνυξ»: ἡμιπολύτιμος λίθος, παραλλαγή τοῦ ἀχάτου, μὲ λευ-

καὶ ἀμεθύσους ἐπιζητῶν. Τίς καλλωπιστῆς μίαν ἡμέραν ἠδυνήθη τῷ βίῳ προσθεῖναι; τίνας ἐφείσατο θάνατος διὰ τὸν πλοῦτον; τίνας ἀπέσχετο νόσος διὰ τὰ χρήματα; Ἔως πότε χροσός, τῶν ψυχῶν ἢ ἀγχόνη, τὸ τοῦ θανάτου ἄγκιστρον, τὸ τῆς ἀμαρτίας δέλεαρ; Ἔως πότε πλοῦτος, ἢ τοῦ πολέμου ὑπόθεσις, δι' ὃν χαλκεύεται ὄπλα, δι' ὃν ἀκονᾶται ξίφη; Διὰ τοῦτον συγγενεῖς ἀγνοοῦσι τὴν φύσιν, ἀδελφοὶ κατ' ἀλλήλων φονικὸν βλέπουσι· διὰ τὸν πλοῦτον αἱ ἐρημίαι τοὺς φονευτὰς τρέφουσι, ἢ θάλασσα τοὺς καταποντιστάς, αἱ πόλεις τοὺς συκοφάντας.

10 Τίς ἐστὶν ὁ ψεύδους πατήρ; τίς ὁ πλαστογραφίας δημιουργός; τίς ὁ τὴν ἐπιτοκίαν γεννήσας; Οὐχ ὁ πλοῦτος; οὐχ ἢ περὶ τοῦτον σπουδῆ; Τί πάσχετε, ἄνθρωποι; τίς ὑμῖν τὰ ὑμέτερα εἰς τὴν καθ' ὑμῶν ἐπιβουλήν περιέτρεψε; Συνεργία πρὸς τὸ ζῆν. Μὴ γὰρ ἐφόδια κακῶν ἐδόθη τὰ χρήματα; Λύτρον ψυχῆς. Μὴ

15 γὰρ ἀφορμὴ ἀπωλείας; Ἄλλ' ἀναγκαῖος ὁ πλοῦτος διὰ τοὺς παῖδας. Εὐπρόσωπος ἀφορμὴ πλεονεξίας αὕτη· τοὺς γὰρ παῖδας προβάλλεσθε, τὴν δὲ καρδίαν πληροφορεῖτε. Μὴ αἰτιῶ τὸν ἀναίτιον· ἴδιον ἔχει δεσπότην, ἴδιον οἰκονόμον, παρ' ἄλλου τὴν ζωὴν ἐδέξατο, παρ' αὐτοῦ τὰς ἀφορμὰς ἀναμένει τοῦ βίου.

20 Μὴ τοῖς γεγαμηκόσιν οὐκ ἐγράφη τὰ Εὐαγγέλια; «Εἰ θέλεις τέλειος εἶναι, πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δός πτωχοῖς». Ὅτε ἦτε παρὰ τοῦ Κυρίου τὴν εὐπαιδίαν, ὅτε ἤξιον γενέσθαι τέκνων πατρός, ἄρα προσέθηκας τοῦτο· δός μοι τέκνα, ἵνα παρακούσω τῶν ἐντολῶν σου; δός μοι τέκνα, ἵνα μὴ φθάσω εἰς τὴν βα-

25 σιλίαν τῶν οὐρανῶν; Τίς δὲ καὶ ἐγγνητῆς ἐσται τῆς τοῦ παιδὸς

κὰς καὶ φαιὰς διαστρώσεις. Χρησιμοποιεῖται καὶ αὐτὸς διὰ τὴν κατασκευὴν δακτυλιοῶν.

31. Ματθ. 19,21.

στους. Ποῖος καλλωπιστῆς ἤμπόρεσε νὰ προσθέσῃ μίαν ἡμέραν εἰς τὴν ζωὴν; Ποῖον ἐλυπήθη ὁ θάνατος διὰ τὰ πλούτη του; Ποῖος ἐγλύτωσεν ἀπὸ τὴν ἀρρώστιαν ἐξ αἰτίας τῶν χρημάτων του; Ὡς πότε ὁ χρυσὸς θὰ εἶναι ἡ ἀγχόνη τῶν ψυχῶν, τὸ ἀγκίστρι τοῦ θανάτου, τὸ δόλωμα τῆς ἀμαρτίας; Ὡς πότε ὁ πλοῦτος θὰ εἶναι ἡ αἰτία τοῦ πολέμου, διὰ τὸν ὁποῖον κατασκευάζονται ὄπλα, καὶ ἀκονίζονται τὰ ξίφη; Ἐξ αἰτίας αὐτοῦ οἱ συγγενεῖς παραγκωνίζονται τὴν συγγενεῖαν, οἱ ἀδελφοὶ μὲ φονικὴν διάθεσιν ὑποβλέπει ὁ ἕνας τὸν ἄλλον. Ἐξ αἰτίας τοῦ πλούτου αἱ ἐρημίαι φιλοξενοῦν τοὺς φονιάδες, ἡ θάλασσα τοὺς πειρατὰς, αἱ πόλεις τοὺς συκοφάντας. Ποῖος εἶναι ὁ πατέρας τοῦ ψεύδους; ποῖος ὁ δημιουργὸς τῆς πλαστογραφίας; Ποῖος ἐγέννησε τὴν ψευδορκίαν; Δὲν εἶναι ὁ πλοῦτος; Δὲν εἶναι ἡ μέριμνα δι' αὐτὸν; Τί κάμνετε, ὦ ἄνθρωποι; Ποῖος διὰ σᾶς ἔχει στρέψει ἐναντίον σας τὰ ἰδικὰ σας πράγματα; Εἶναι μέσον διὰ τὴν ζωὴν τὰ χρήματα. Μήπως δηλαδὴ τὰ χρήματα ἔχουν δοθῆ ὡς ἐφόδια κακῶν; Εἶναι λύτρον τῆς ψυχῆς. Μήπως εἶναι αἰτία καταστροφῆς; Ἄλλ' ὁ πλοῦτος εἶναι ἀναγκαῖος διὰ τὰ παιδιά. Αὐτὴ εἶναι μία εὐλογος δικαιολογία πλεονεξίας. Διότι ἐπικαλεῖσθε τὰ τέκνα, δίδετε ὅμως πληροφορίαν τῶν διαθέσεων τῆς καρδίας σας. Μὴ κατηγορῆς τὸν ἀναίτιον ἔχει τὸν κύριον του, ἔχει τὸν οἰκονόμον του, ἀπὸ ἄλλον ἔλαβε τὴν ζωὴν, ἀπὸ τὸν ἴδιον περιμένει καὶ τὰ ἀπαραίτητα διὰ τὴν ζωὴν. Μήπως τὰ εὐαγγέλια δὲν ἔχουν γραφῆ διὰ τοὺς ἐγγάμους; «Ἐὰν θέλῃς νὰ γίνῃς τέλειος, νὰ πωλήσῃς τὰ ὑπάρχοντά σου καὶ νὰ τὰ μοιράσῃς εἰς τοὺς πτωχοὺς»³¹; Ὅταν ἐζητοῦσες ἀπὸ τὸν Κύριον τὴν καλλιτεκνίαν³², ὅταν ἀξίωνες νὰ γίνῃς πατέρας παιδιῶν, ἐπρόσθετες ἄραγε τὸ ἐξῆς· δῶσέ μου παιδιά, διὰ νὰ παραβιάσω τὰς ἐντολάς σου; Δῶσέ μου παιδιά, διὰ νὰ μὴ φθάσω εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν; Ποῖος

32. Προϋποθέτει τὴν εὐχὴν τοῦ γάμου.

προαιρέσεως, ὅτι εἰς δέον χρήσεται τοῖς δοθεῖσι; Πολλοῖς γὰρ ὁ πλοῦτος ὑπηρέτης ἀκολασίας ἐγένετο. Ἡ οὐκ ἀκούεις τοῦ Ἐκκλησιαστοῦ λέγοντος· «Εἶδον ἀρρωστίαν δεινὴν, πλοῦτον φυλασσόμενον τῷ παρ' αὐτοῦ εἰς κακίαν αὐτῶ»· καὶ πάλιν·
 5 («Ὅτι ἀφίω ἐγὼ αὐτὸν τῷ ἀνθρώπῳ τῷ μετ' ἐμέ. Καὶ τίς οἶδεν εἰ σοφὸς ἔσται ἢ ἄφρων»); «Ὅρα δὴ οὖν μὴ μετὰ μυρίων πόνων τὸν πλοῦτον ἀθροίσας, ὕλην ἀμαρτημάτων ἐτέροις παρασκευάσης· εἶτα εὐρεθῆς διπλᾶ τιμωρούμενος, ὧν τε αὐτὸς ἠδίκησας καὶ ὧν ἕτερον ἐφωδίασας. Μὴ οὐχὶ παντὸς τέκνου οἰκειότερα σοί
 10 ἔστιν ἡ ψυχὴ; Μὴ οὐχὶ πάντων μᾶλλον εἰς οἰκειότητα προσεγγί-
 ζει; Πρῶτη αὐτῇ ἀπόδος τὰ πρεσβεῖα τῆς κληρονομίας, πλου-
 σίας αὐτῇ παράσχου τὰς ἀφορμὰς τῆς ζωῆς· καὶ τότε τοῖς παισὶ
 δαιωήσεις τὸν βίον. Οἱ μὲν γε παῖδες παρὰ γονέων μὴ διαδεξά-
 μενοι, ἑαυτοῖς πολλάκις οἴκους ἐποίησαν, ἡ ψυχὴ δέ, παρὰ σοῦ
 15 ἐγκαταλειφθεῖσα, παρὰ τίνος ἐλεηθήσεται;

8. Εἴρηται πρὸς τοὺς πατέρας ἃ εἴρηται οἱ ἄτεκνοι τίνα ἡμῖν εὐπρόσωπον αἰτίαν τῆς φειδωλίας προβάλλονται; Οὐ πωλῶ τὰ ὑπάρχοντα, οὐδὲ δίδωμι τοῖς πτωχοῖς, διὰ τὰς ἀναγκαίας τοῦ βίου χρείας. Οὐκοῦν οὐχ ὁ Κύριός σου διδά-
 20 σκαλος, οὐδὲ τὸ Εὐαγγέλιον ὀυθμίζει σοῦ τὸν βίον, ἀλλ' αὐτὸς σὺ νομοθετεῖς σεαυτῷ. Βλέπε δὲ εἰς οἶον κίνδυνον ἐμπίπτεις οὕτω διανοούμενος. Εἰ γὰρ ὁ μὲν Κύριος ὡς ἀναγκαῖα ἡμῖν διετάξατο, σὺ δὲ ὡς ἀδύνατα παραγράφῃ, οὐδὲν ἕτερον ἢ φρονι-
 μώτερον σεαυτὸν εἶναι λέγεις τοῦ νομοθέτου. Ἄλλ' ἀπολαύσας

ὅμως θὰ σοῦ ἐγγυηθῆ διὰ τὴν διάθεσιν τοῦ παιδιοῦ, ὅτι θὰ χρησιμοποίησῃ ὅπως πρέπει τὰ δοθέντα; Διότι ὁ πλοῦτος εἰς πολλοὺς ἔγινε μέσον τῆς ἀκολασίας. Ἡ δὲν ἀκούεις τὸν Ἐκκλησιαστήν ποῦ λέγει· «εἶδα θλιβερόν κακόν, νὰ φυλάσσεται δηλαδή πλοῦτος ἀπὸ τὸν κάτοχόν του πρὸς ἰδίαν βλάβην»³³. Καί ξανά ὅτι· «θὰ ἐγκαταλείψω ἐγὼ αὐτὸν εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος θὰ με ἀκολουθήσῃ. Καί ποῖος γνωρίζει ἐὰν θὰ εἶναι σοφὸς ἢ ἄφρων;»³⁴. Πρόσεχε τώρα λοιπὸν μὴ τυχόν, με τὸ νὰ συγκεντρώσῃς πλοῦτον ὕστερα ἀπὸ πολλοὺς κόπους, προετοιμάσῃς διὰ ἄλλους ὑλικὸν ἁμαρτημάτων καὶ ἔπειτα τιμωρηθῆς διπλασίως, καὶ δι' αὐτὰ ποῦ ὁ ἴδιος ἀδίκησες καὶ δι' αὐτὰ ποῦ ἐφωδίασες ἄλλον. Μήπως δὲν σοῦ εἶναι ἡ ψυχὴ οἰκειότερα ἀπὸ ὅλα τὰ παιδιά; Μήπως δὲν συγγενεῦεις με αὐτὴν περισσότερο ἀπὸ ὅλα; Εἰς αὐτὴν πρῶτον νὰ ἀποδώσῃς τὰ πρεσβεῖα τῆς κληρονομίας, νὰ τῆς προσφέρῃς πλοῦσια τὰ ἀπαραίτητα τῆς ζωῆς καὶ τότε θὰ δωρήσῃς εἰς τὰ τέκνα τὴν περιουσίαν. Διότι τὰ μὲν παιδιά ποῦ δὲν ἐκληρονόμησαν ἀπὸ τοὺς γονεῖς, πολλὰς φορὰς ἔκαμαν διὰ τοὺς ἑαυτοὺς των σπῖτια, ἡ δὲ ψυχὴ ποῦ ἔχει ἐγκαταλειφθῆ ἀπὸ σέ, ἀπὸ ποῖον θὰ ἐλεηθῆ;

8. Διὰ τοὺς πατέρας ἔχουν λεχθῆ αὐτὰ ποῦ ἐλέχθησαν. Οἱ ἄτεκνοι ποῖαν εὐλογον δικαιολογίαν τῆς τσιγγουνιάς των ἐπικαλοῦνται; Δὲν πωλῶ τὴν πρᾶμάτειαν μου· οὔτε τὴν μοιράζω εἰς τοὺς πτωχοὺς λόγῳ τῶν ἀναγκῶν τῆς ζωῆς. Λοιπὸν δὲν εἶναι διδάσκαλός σου ὁ Κύριος, οὔτε τὸ Εὐαγγέλιον κανονίζει τὴν ζωὴν σου, ἀλλὰ σὺ ὁ ἴδιος νομοθετεῖς διὰ τὸν ἑαυτὸν σου. Κύττα ὅμως εἰς ποῖον κίνδυνον ρίχνεσαι ὅταν ἔτσι σκέπτεσαι. Διότι ἐὰν ὁ Κύριος τὰ διέταξεν εἰς ἡμᾶς ὡς ἀναγκαῖα καὶ ἐσὺ τὰ διαγράψῃς ὡς ἀνεφάρμοστα, δὲν κάμνεις τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὸ νὰ εἶσαι φρονιμώτερος ἀπὸ τὸν νομοθέτην. Ἄλλ' ἀφοῦ τὰ ἀπολαύσω εἰς ὀλόκληρον τὴν

34. Ἐκκλησ. 2,18-19.

αὐτῶν παρὰ πᾶσάν μου τὴν ζωὴν, μετὰ τὴν τελευταίαν τοῦ βίου,
 διαδόχους ποιήσομαι τῶν ἐμοὶ προσόντων τοὺς πένητας, γράμ-
 μασι καὶ διαθήκαις κυρίους αὐτοὺς τῶν ἐμῶν ἀποδείξας. Ὅτε
 οὐδέτι ἔση ἐν ἀνθρώποις, τότε γενήσῃ φιλάνθρωπος· ὅταν νεκρόν
 5 σε ἴδω, τότε σε εἶπω φιλάδελφον. Πολλή σοι χάρις τῆς φιλοτι-
 μίας, ὅτι ἐν τῷ μνήματι κείμενος καὶ εἰς γῆν διαλυθείς, ἀ-
 δρός γέγονας ταῖς δαπάναις καὶ μεγαλόψυχος. Ποίων, εἰπέ μοι,
 καιρῶν τοὺς μισθοὺς ἀπαιτήσεις, τῶν ἐν τῇ ζωῇ ἢ τῶν μετὰ
 τὴν ἀποβίωσιν; Ἄλλ' ὃν μὲν ἔζης χρόνον, καθηδुπαθῶν τοῦ
 10 βίου καὶ τῇ τροφῇ διαρρέων, οὐδὲ προσβλέπειν ἠνείχου τοὺς
 πένητας, ἀποθανόντος δὲ ποία μὲν προᾶξις; ποῖος δὲ μισθὸς
 ἐργασίας ὀφείλεται; Δείξον τὰ ἔργα καὶ ἀπαίτει τὰς ἀνταποδό-
 σεις. Οὐδεὶς μετὰ τὸ λυθῆναι τὴν πανήγυριν πραγματεύεται,
 οὐδὲ μετὰ τοὺς ἀγῶνας ἐπελθὼν στεφανοῦται, οὐδὲ μετὰ τοὺς
 15 πολέμους ἀνδραγαθίζεται. Οὐ τοίνυν οὐδὲ μετὰ τὴν ζωὴν ἔστιν
 εὐσεβεῖν δηλονότι. Καὶ γὰρ ἐν μέλανι καὶ γράμμασι κατεπαγ-
 γέλη τὰς εὐποιίας. Τίς οὖν ἀναγγελεῖ σοι τὸν καιρὸν τῆς ἐξόδου;
 τίς ἐγγυητὴς ἔσται τοῦ τρόπου τῆς τελευταίας; Πόσοι ὑπὸ βι-
 αίων ἀνηρπάσθησαν συμπτωμάτων, οὐδὲ φωνὴν ρῆξαι συγχωρη-
 20 θέντες ὑπὸ τοῦ πάθους; Πόσους πυρετὸς ἐποίησεν ἔκφρονας; Τί
 οὖν ἀναμένεις καιρὸν, ἐν ᾧ πολλᾶκις οὐδὲ τῶν λογισμῶν ἔση τῶν
 σεαυτοῦ κύριος; Νῦν βαθεῖα καὶ νόσος βαρεῖα καὶ ὁ βοηθῶν
 οὐδαμοῦ· καὶ ὁ ἐφεδρεῦων τῷ κλήρω ἔτοιμος, πάντα πρὸς τὸ
 ἑαυτῷ χρήσιμον διοικούμενος, ἄπρακτά σοι ποιῶν τὰ βουλευ-
 25 ματα. Ἐἴτα περιβλεψάμενος ὧδε καὶ ὧδε καὶ ἰδὼν τὴν περιε-
 στῶσάν σε ἐρημίαν, τότε αἰσθήσῃ τῆς ἀβουλίας, τότε στενάξεις
 τὴν ἄνοιαν, εἰς οἶον καιρὸν ἐταμιεύου τὴν ἐντολήν, ὅτε ἢ μὲν
 γλῶσσα παρεῖται, ἢ δὲ χεῖρ ὑπότρομος ἤδη κλονουμένη ταῖς

ζωὴν μου μετὰ τὸν θάνατον θὰ κάμω κληρονόμους τῆς περιουσίας μου τοὺς πτωχοὺς, ἀφοῦ τοὺς καταστήσω κατόχους τῶν ἰδικῶν μου διὰ γραμμάτων καὶ διαθηκῶν. Ὄταν πιά δὲν θὰ εὐρίσκεσαι ἀνάμεσα εἰς τοὺς ἀνθρώπους, τότε θὰ γίνῃς φιλάνθρωπος. Ὄταν θὰ σὲ ἀντικρύσω νεκρόν, τότε θὰ σὲ ὀνομάσω φιλάδελφον. Σοῦ ὀφείλεται μεγάλο εὐχαριστῶ διὰ τὴν φιλοτιμίαν σου, διότι ἐνῶ κείσαι εἰς τὸν τάφον καὶ ἔχεις διαλυθῆ εἰς τὸ χῶμα, ἔγινες ἀφθονος καὶ μεγαλόκαρδος εἰς τὰς δαπάνας. Πές μου, διὰ ποίους καιροὺς θὰ ἀπαιτήσης τοὺς μισθοὺς; Δι' αὐτοὺς ποὺ ἔζησες ἢ δι' αὐτοὺς τοὺς μετὰ τὸν θάνατον; Ἄλλὰ τὸν καιρὸν κατὰ τὸν ὅποιον ἐξοῦσες, ἐνῶ ἐξοῦσες τὴν ζωὴν σου πολυτελῶς καὶ ὁ πλοῦτός σου ἐχύνετο τριγύρω σου, δὲν καταδεχόσουν οὔτε κἄν νὰ ρίξης μίαν ματιάν εἰς τοὺς πτωχοὺς, τώρα δὲ ποὺ εἶσαι πεθαμένος, ποῖα λοιπὸν εἶναι ἡ ἐνέργεια; Ποῖος μισθὸς δι' ἐργασίαν σοῦ ὀφείλεται; Δεῖξε τὰ ἔργα καὶ ζήτησε τὰς ἀνταμοιβάς. Κανένας μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς πανηγύρεως δὲν ἐμπορεῦεται. Οὔτε στεφανώνεται κανεὶς ὅταν ἔλθῃ μετὰ τοὺς ἀγῶνας· οὔτε ἀνδραγαθεῖ κανεὶς μετὰ τὸν πόλεμον. Ὅχι λοιπὸν εἶναι ὀλοφάνερον ὅτι οὔτε μετὰ τὴν ζωὴν εἶναι δυνατὸν νὰ εὐσεβῆ κανεὶς. Ἄλλὰ διὰ μελάνης καὶ γραμμάτων ἐξαγγέλλεις τὰς εὐεργεσίας σου. Ποῖος λοιπὸν θὰ σοῦ ἀναγγεῖλῃ τὸν καιρὸν τοῦ θανάτου; Ποῖος θὰ σὲ ἐγγυηθῆ διὰ τὸν τρόπον τοῦ θανάτου; Πόσοι δὲν ἔχουν ἀρπαγῆ κατὰ τρόπον αἰφνίδιον, χωρὶς νὰ τοὺς ἐπιτρέψῃ τὸ πάθημα νὰ ἀφήσουν κἄν φωνήν; Πόσους ὁ πυρετὸς δὲν ἐτρέλλανε; Διατί λοιπὸν περιμένεις καιρὸν ποὺ πολλὰς φορές δὲν θὰ εἶσαι κύριος τῶν λογικῶν σου; Νύκτα βαθεῖα, καὶ ἀσθένεια βαρεῖα καὶ βοηθὸς δὲν ὑπάρχει πουθενά. Καὶ αὐτὸς ποὺ παραμονεύει τὴν κληρονομίαν εἶναι ἔτοιμος, τὰ πάντα διοικῶν πρὸς τὸ συμφέρον του καὶ σοῦ καθιστᾷ ἄχρηστα τὰ σχέδια. Ἐπειτα ἀφοῦ κυττάξῃς γύρω ἐδῶ καὶ ἐκεῖ καὶ ἰδῆς τὴν ἐρημίαν ποὺ σὲ περιζώνει, τότε θὰ αἰσθανθῆς τὴν παραφροσύνην, τότε θὰ ἀναστενάξῃς διὰ τὴν μωρίαν, διὰ ποῖον καιρὸν ἐφύλασσες τὴν ἐντολήν,

συνολκαῖς, ὡς μήτε φωνῆ, μήτε γράμμασι διασημῆναι τὴν γνώμην. Καίτοι εἰ καὶ πάντα φανερώς ἐγγράπτο, καὶ πᾶσα φωνὴ διαρρηθῆναι κεκήρυκτο, ἐν γράμμα παρεντεθὲν ἱκανὸν ἦν πᾶσαν μεταποιῆσαι τὴν γνώμην· μία σφραγὶς παραποιηθεῖσα, δύο ἢ 5 τρεῖς μάρτυρες ἄδικοι, ὄλον ἂν τὸν κλῆρον ἐφ' ἐτέροισι μετήνεγκαν.

9. Τί οὖν σεαυτὸν ἐξαπατᾷς, νῦν μὲν κακῶς εἰς ἀπόλαυσιν σαρκὸς τὸν πλοῦτον διατιθέμενος, ἐπαγγελλόμενος δὲ εἰς ὕστερον ὦν οὐκέτι ἔσῃ κύριος; Ὡς ὁ λόγος ἔδειξε, πονηρὰ ἢ βουλή· 10 ζῶν μὲν, ἀπολαύσω τῶν ἡδονῶν, ἀποθανὼν δέ, πράξω τὰ διατεταγμένα. Ἐρεῖ καὶ σοὶ Ἀβραάμ· «Ἀπέλαβες τὰ ἀγαθὰ σου ἐν τῇ ζωῇ σου». Οὐ δέχεται σε ἡ στενὴ καὶ τεθλιμμένη ὁδός, τὸν ὄγκον τοῦ πλούτου μὴ ἀποτιθέμενον. Βαστάζων αὐτὸν ἐξῆλθες· μὴ γὰρ ἀπέριπτος ὡς προσετάχθης. Ὅτε ἔξης, σεαυ- 15 τὸν τῆς ἐντολῆς προετίθης· μετὰ τὸν θάνατον καὶ τὴν διάλυσιν, τότε τὴν ἐντολὴν τῶν ἐχθρῶν προετίμησας. Ἴνα γὰρ μὴ λάβῃ ὁ δεῖνα, λαβέτω, φησί, ὁ Κύριος. Καὶ τοῦτο τί εἴπωμεν, ἐχθρῶν ἄμυναν, ἢ τοῦ πλησίον ἀγάπην; Ἀνάγνωθί σου τὰς διαθήκας. Ἐβουλόμην μὲν ἔτι ζῆν καὶ ἀπολαύειν τῶν ἔμμαντοῦ. 20 Τῷ θανάτῳ χάρις, οὐ σοί. Εἰ γὰρ ἦς ἀθάνατος, οὐκ ἂν ἐμνήσθης τῶν ἐντολῶν. «Μὴ πλανᾶσθε· Θεὸς οὐ μυκτηρίζεται». Νεκρὸν εἰς θυσιαστήριον οὐκ ἀνάγεται· ζῶσαν προσένεγκε τὴν θυσίαν. Ὁ ἐκ τοῦ περισσεύματος προσφέρων, ἀπρόσδεκτος. Σὺ δὲ ἂ μετὰ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἐπερίσσευσες, ταῦτα προσφέρεις 25 τῷ εὐεργέτῃ. Εἰ οὐ τολμᾷς ἐκ τῶν λειψάνων τῆς τραπέζης δεξιῶσασθαι τοὺς ἐνδόξους, πῶς οὖν τολμᾷς τὸν Θεὸν ἐκ τῶν

35. Λουκ. 16,25.

36. Γαλάτ. 6,7.

ὁπότεν ἢ μὲν γλῶσσα παραλύη, τὸ δὲ χέρι τρέμον ἤδη συγκλονίζεται ἀπὸ τὰς νευρικὰς συσπάσεις, ὥστε οὔτε μὲ τὴν φωνὴν οὔτε μὲ τὰ γράμματα νὰ καταστῆ γνωστὴ ἢ ἀπόφασις. Καὶ ὅμως, ἂν καὶ ὅλα εἶχαν γραφῆ φανερά καὶ κάθε λέξις εἶχε διακηρυχθῆ ἀπερίφραστος, ἓνα γράμμα ἔαν παρεμβληθῆ εἶναι ἀρκετὸν νὰ ἀλλοιώσῃ ὀλόκληρον τὴν ἀπόφασιν. Μία σφραγίδα ἔαν παραποιηθῆ, δύο ἢ τρεῖς ψευδομάρτυρες ἂν ὑπάρξουν, ὀλόκληρος ἡ κληρονομία εἰς ἄλλους μεταφέρεται.

9. Διατί λοιπὸν ξεγελᾷς τὸν ἑαυτὸν σου μὲ τὸ νὰ διαθέτῃς κακῶς τῶρα τὸν πλοῦτον εἰς ἀπόλαυσιν τῆς σαρκός, καὶ μὲ τὸ νὰ ὑπόσχῃσαι εἰς τὸ μέλλον αὐτὰ διὰ τὰ ὁποῖα δὲν θὰ εἶσαι πλέον κύριος; Ὅπως τὸ ἀπέδειξεν ὁ λόγος, ἡ σκέψις εἶναι πονηρά. Ἐνόσῳ ζῶ θὰ ἀπολαύσω τὰς ἡδονάς, ὅταν δὲ πεθάνω θὰ πράξω τὰ ὅσα ἔχουν διαταχθῆ. Θὰ εἶπῃ καὶ εἰς σέ ὁ Ἄβραάμ· «ἀπέλαυσε τὰ ἀγαθὰ σου εἰς τὴν ζωὴν σου»³⁵. Ἡ στενὴ καὶ τεθλιμμένη ὁδὸς δὲν σὲ χωρᾷ, ἔαν δὲν ἀποβάλλῃς τὸ βάρος τοῦ πλούτου. Ἐφυγες ἀπὸ τὴν ζωὴν βασιτάζων αὐτόν. Διότι δὲν τὸν ἀπέβαλες, ὅπως διετάχθης, ὅταν ἐξοῦσε. Ἐπάνω ἀπὸ τὴν ἐντολὴν ἔθετες τὸν ἑαυτὸν σου. Μετὰ τὸν θάνατον καὶ τὴν διάλυσιν, τότε ἐπροτίμησε τὴν ἐντολὴν ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς. Διὰ νὰ μὴ λάβῃ δηλαδὴ ὁ τάδε, ὡς τὰ πάρη, λέγει, ὁ Κύριος. Καὶ πῶς νὰ τὸ ὀνομάσωμεν αὐτό; Ἄμυναν πρὸς τοὺς ἐχθρούς ἢ ἀγάπην πρὸς τὸν πλησίον; Ἀνάγνωσε τὰς διαθήκας σου. Ἦθελα βέβαια ἀκόμη νὰ ζῶ καὶ νὰ ἀπολαμβάνω τὰ ἰδικὰ μου. Ἡ χάρις ἀνήκει εἰς τὸν θάνατον, ὄχι εἰς σέ. Διότι ἔαν ἦσουν ἀθάνατος οὔτε κἄν θὰ ἐνεθυμόσουν τὰς ἐντολάς. «Μὴ πλανᾶσθε, ὁ Θεὸς δὲν ἐμπαίζεται»³⁶. Τὸ νεκρὸν δὲν προσφέρεται εἰς θυσίαν. Νὰ προσφέρῃς ζωντανὴν τὴν θυσίαν. Αὐτὸς ποὺ ἀπὸ τὸ περίσσευμα προσφέρει δὲν γίνεται δεκτός. Ἐσὺ δὲ αὐτὰ ποὺ σοῦ ἐπερίσσευσαν μετὰ ἀπὸ ὀλόκληρον τὴν ζωὴν, αὐτὰ προσφέρεις εἰς τὸν εὐεργέτην. Ἐάν δὲν τολμᾷς μὲ τὰ περισσεύματα ἀπὸ τὸ τραπέζι νὰ δεξιωθῆς τοὺς ἐπιστήμους, πῶς λοιπὸν τολμᾷς νὰ ἐξιλεώσῃς τὸν Θεὸν μὲ τὰ περισσεύ-

λειψάνων ἐξιλεοῦσθαι; Ἴδετε τὸ τέλος τῆς φιλοχρηματίας οἱ πλούσιοι καὶ παύσασθε ἐμπαθῶς πρὸς τὰ χρήματα διακείμενοι. Ὅσῳ φιλόπλουτος εἶ, τοσοῦτῳ μᾶλλον μηδὲν ὑπολείπη τῶν προσόντων σοι. Πάντα σεαυτοῦ ποιήσαι, πάντα ἐπικό-
 5 μισαι, μὴ καταλίπης ἄλλοτρίοις τὸν πλοῦτον. Τάχα δέ σε οὐδὲ περιστελοῦσιν οἱ οἰκέται τῷ τελευταίῳ κόσμῳ, ἀλλ' ἀφοσιώσονται τὴν ταφήν, τοῖς κληρονόμοις λοιπὸν προσχωρήσαντες κατὰ τὴν εὐνοίαν. Ἡ πον καὶ καταφιλοσοφήσουσί σου τότε· ἀπειροκαλία, φησί, καλλωπίζειν νεκρὸν καὶ πολυτελῶς ἐκκομίζειν
 10 τὸν οὐκέτι αἰσθανόμενον. Τί δὲ οὐ βέλτιον τοὺς περιόντας κοσμεῖσθαι τῇ πολυτελεῖ καὶ ἐνδόξῳ περιβολῇ, ἢ συγκαταστήπειν τῷ νεκρῷ τὰ πολυτίμητα τῆς ἐσθῆτος; Τί δὲ μνήματος ἐπισήμον καὶ ταφῆς πολυτελοῦς καὶ δαπάνης ἀκερδοῦς ὄφελος; Λέον εἰς τὰ κατὰ τὸν βίον ἀναγκαῖα χρήσασθαι τοῖς περιοῦσι.
 15 Τοιαῦτα ἐροῦσι καὶ σὲ τῆς βαρύτητος ἀμυνόμενοι, καὶ τοῖς διαδεξαμένοις τὰ σὰ χαριζόμενοι. Προλαβὼν οὖν, σεαυτὸν ἐνταφίασον. Καλὸν ἐντάφιον ἢ εὐσέβεια. Πάντα περιβαλλόμενος ἀπελθε· οἰκεῖον κόσμον τὸν πλοῦτον ποιήσαι· ἔχε αὐτὸν μετὰ σεαυτοῦ. Πείσθητι καλῷ συμβούλῳ, τῷ ἀγαπήσαντί σε Χριστῷ·
 20 τῷ δι' ἡμᾶς πτωχέυσαντι, ἵνα ἡμεῖς τῇ ἐκείνου πτωχείᾳ πλουτήσωμεν· τῷ δόντι ἑαυτὸν λύτρον ὑπὲρ ἡμῶν. Ἡ ὡς σοφῷ τὸ συμφέρον ἡμῖν συνορῶντι πεισθῶμεν, ἢ ὡς ἀγαπῶντος ἡμᾶς ἀνασχόμεθα, ἢ ὡς εὐεργέτην ἡμῶν ἀμειψόμεθα. Πάντως δὲ ποιήσωμεν τὰ διατεταγμένα ἡμῖν, ἵνα κληρονόμοι γενώμεθα
 25 τῆς αἰωνίου ζωῆς τῆς ἐν αὐτῷ τῷ Χριστῷ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

37. Β' Κορ. 8,9.

38. Α' Τιμ. 2,6.

ματα; Οἱ πλούσιοι ιδέστε τὸ τέλος τῆς φιλοχρηματίας καὶ σταματήσατε νὰ εἰσθε παθιασμένοι μὲ τὰ χρήματα. Ὅσον περισσότερο ἀγαπᾶς τὸν πλούτον, τόσο περισσότερο τίποτε δὲν χάνεις ἀπὸ αὐτὰ πού κατέχεις. Κάμε τα ὅλα ἰδικά σου, κουβάλησέ τα ὅλα, νὰ μὴ ἐγκαταλείψῃς εἰς ἄλλους τὸν πλούτον. Ἴσως δὲ οὔτε θὰ σὲ στολίσουν οἱ ὑπηρέται μὲ τὸν τελευταῖον διάκοσμον, ἀλλὰ θὰ ἐξαγνίσουν τὴν ταφὴν μὲ τὸ νὰ προχωρήσουν λοιπὸν σύμφωνα πρὸς τὴν εὐνοίαν εἰς τοὺς κληρονόμους. Καὶ ἀκόμη ἴσως τότε καταφερθοῦν ἐναντίον σου μὲ φιλοσοφήματα. Εἶναι ἄτοπον, λέγει, νὰ καλλωπίζῃς νεκρὸν καὶ μὲ πολυτέλειαν νὰ κάμῃς τὴν ἐκφορὰν αὐτοῦ, πού δὲν αἰσθάνεται πλέον. Τί λοιπόν, δὲν εἶναι καλύτερον νὰ στολιζῇς αὐτοὺς πού ἐπιζοῦν μὲ τὴν πολυτελεῖαν καὶ λαμπρὰν στολὴν ἀπὸ τὸ νὰ κατασαπίζουσιν μαζί μὲ τὸν νεκρὸν τὰ πολύτιμα ἐνδύματα; Ποῖον τὸ ὄφελος ἀπὸ ἐπίσημον μνήμα, ἀπὸ πολυτελεῖαν ταφὴν καὶ ἀπὸ δαπάνην χωρὶς κέρδος; Πρέπει νὰ χρησιμοποιηθοῦν ἀπὸ τοὺς ἐπιζῶντας διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς ζωῆς. Τέτοια θὰ εἰποῦν καὶ σὲ προστατεύοντες ἀπὸ τὸ βάρος καὶ χαριζόμενοι εἰς αὐτοὺς πού ἐκληρονόμησαν τὰ ἰδικά σου. Ἐκ τῶν προτέρων λοιπὸν νὰ ἐτοιμάσῃς τὰ ἐντάφια ἐφόδια. Ἡ εὐσέβεια εἶναι καλὸν ἐντάφιον. Ἀφοῦ ἐνδυθῆς ὅλα, φύγε ἀπὸ τὴν ζωὴν. Κόσμημά σου κάμε τὸν πλούτον σου. Ἐχε τὸν μαζί σου. Νὰ ὑπακούσῃς εἰς τὸν καλὸν σύμβουλον, τὸν Χριστὸν πού σὲ ἠγάπησε, πού ἐπτώχευσε πρὸς χάριν μας, διὰ νὰ πλουτήσωμεν ἡμεῖς μὲ τὴν πτωχείαν του³⁷. Εἰς αὐτὸν πού ἔδωκε τὸν ἑαυτόν του διὰ νὰ μᾶς λυτρώσῃ³⁸. Ἡ νὰ τὸν πιστεύσωμεν ὡς σοφὸν πού ἀποβλέπει εἰς τὸ συμφέρον μας ἢ νὰ τὸν ὑπομείνωμεν, διότι μᾶς ἀγαπᾷ ἢ νὰ τὸν ἀνταμείψωμεν ὡς εὐεργέτην. Ἐξάπαντος δὲ νὰ κάμωμεν τὰ ὅσα μᾶς ἔχουν διαταχθῆ, διὰ νὰ γίνωμεν κληρονόμοι τῆς αἰωνίου ζωῆς πού εἰς τὸν ἴδιον τὸν Χριστὸν ὑπάρχει, εἰς τὸν ὁποῖον πρέπει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ

ΕΙΣ ΤΟ ΡΗΤΟΝ ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ·
 «ΚΑΘΕΛΩ ΜΟΥ ΤΑΣ ΑΠΟΘΗΚΑΣ ΚΑΙ ΜΕΙΖΟΝΑΣ
 ΟΙΚΟΔΟΜΗΣΩ» ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΠΛΕΟΝΕΞΙΑΣ.

1. Διπλοῦν τὸ εἶδος τῶν πειρασμῶν. Ἡ γὰρ αἱ θλί-
 ψεις βασανίζουσι τὰς καρδίας, ὥσπερ χρυσὸν ἐν καμίνῳ, διὰ
 τῆς ὑπομονῆς τὸ δοκίμιον αὐτῶν ἀπελέγχουσαι, ἢ καὶ πολλάκις
 αὐταὶ αἱ εὐθηναὶ τοῦ βίου ἀντὶ πειρατηρίου γίνονται τοῖς πολ-
 5 λοῖς. Ὅμοίως γάρ ἐστι χαλεπὸν, ἐν τε δυσκολίαις πραγμάτων
 ἀταπεινῶτον τὴν ψυχὴν διασώσασθαι καὶ ἐν ταῖς περιφανείαις
 μὴ ἐπαρθῆναι πρὸς ἕβριν. Παράδειγμα δὲ τοῦ μὲν προτέρου
 εἶδους τῶν πειρασμῶν ὁ μέγας Ἰώβ, ὁ ἀκαταγώνιστος ἀθλητής,
 δς πᾶσαν τοῦ διαβόλου τὴν βίαν, ὥσπερ χειμάρρου φορᾶν, ἀσεί-
 10 στῶ καρδίᾳ καὶ λογισμοῖς ἀτρέπτοις ὑποδεξάμενος, τοσοῦτῳ
 μείζων τῶν πειρασμῶν ἀνεφάνη, ὅσῳ μεγάλα αὐτῷ καὶ δυσέ-
 κλυτα ἐδόκει παρὰ τοῦ ἐχθροῦ προβεβλήσθαι τὰ παλαίσματα.
 Τῶν δὲ κατὰ τὴν εὐημερίαν τοῦ βίου πειρασμῶν ὑποδείγματα
 ἄλλα τέ τινα, καὶ οὗτος ὁ νῦν ἡμῖν ἀναγνωσθεὶς πλούσιος, δς
 15 τὸν μὲν εἶχε πλοῦτον, τὸν δὲ ἤλπιζε· τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ
 ἐξ ἀρχῆς αὐτὸν ἐπὶ τῇ ἀγνωμοσύνῃ τῶν τρόπων μὴ κατακρί-
 ναντος, ἀλλ' αἰεὶ τῷ προϋπάρχοντι πλούτῳ πλοῦτον ἕτερον

1. Λουκ. 12,18.

2. Σοφ. Σολ. 3,6.

ΟΜΙΛΙΑ

ΕΙΣ ΤΟ ΡΗΤΟΝ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ ΤΟΥ ΛΟΥΚΑ·
 «ΚΑΘΕΛΩ ΜΟΥ ΤΑΣ ΑΠΟΘΗΚΑΣ ΚΑΙ ΜΕΙΖΟΝΑΣ
 ΟΙΚΟΔΟΜΗΣΩ»¹ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΠΛΕΟΝΕΞΙΑΣ.

1. Ἡ φύσις τῶν πειρασμῶν εἶναι διπλῆ. Διότι ἢ αἱ θλίψεις βασανίζουν τὰς καρδίας, ὅπως τὸν χρυσὸν εἰς τὴν κάμινον², μὲ τὸ νὰ δοκιμάζουσι διὰ τῆς ὑπομονῆς τὴν ἀκεραιότητα των, ἢ πολλὰς φορές καὶ αἱ ἴδιαι αἱ ἀφθονίαι τῆς ζωῆς γίνονται τὸ δοκιμαστήριον διὰ τοὺς περισσοτέρους. Διότι ἐξ ἴσου εἶναι δύσκολον καὶ νὰ διαφυλαχθῇ ἀταπεινότης ἢ ψυχὴ εἰς τὰς δυσκολίας τῶν πραγμάτων καὶ νὰ μὴ ἀλαζονευθῇ καὶ ἐκτραπῇ πρὸς ἀδικίαν εἰς τὰς εὐτυχεῖς περιστάσεις. Παράδειγμά δὲ ἀπὸ τὸ πρῶτον εἶδος τῶν πειρασμῶν εἶναι ὁ μέγας Ἰώβ. Αὐτὸς ὁ ἀκαταμάχητος ἀθλητής. Ὁ ὁποῖος μὲ τὸ νὰ ὑποδεχθῇ μὲ ἀκλόνητον καρδίαν καὶ ἀμετάβλητον φρόνημα ὀλόκληρον τὴν ὥσαν ὀρμὴν χειμάρρου σφοδρότητα τοῦ διαβόλου, ἀπεδείχθη τόσον ἀνώτερος ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς, ὅσον πιὸ μέγала καὶ ἀνυπέβλητα τοῦ ἐφάνησαν ὅτι εἶχαν προβληθῇ ἀπὸ τὸν ἐχθρὸν τὰ ἀγωνίσματα. Παραδείγματα δὲ ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς ποὺ προέρχονται λόγῳ τῆς εὐημερίας εἰς τὴν ζωὴν εἶναι καὶ μερικὰ ἄλλα, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἐδῶ ὁ πλούσιος ποὺ τῶρα δὲ ἀνεγνώσαμεν. Αὐτὸς, ἄλλον μὲν πλοῦτον κατεῖχεν, ἄλλον δὲ ἠλπίζεν ὅτι θὰ ἀποκτήσῃ. Διότι ὁ φιλόθρωπος Θεὸς ἀπὸ τὴν ἀρχὴν δὲν τὸν κατηγόρησε διὰ ἀγνώμονα συμπεριφορὰν, ἀλλὰ πάντοτε εἰς τὸν ὑπάρχοντα πλοῦτον ἐπρόσθετε καὶ ἄλλον,

προστιθέντος, εἴ πως αὐτῷ κόρον ἐμπούσας ποτέ, πρὸς τὸ
κοινωνικὸν καὶ ἡμερον τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐκκαλέσαιτο. « Ἀνθρώ-
που γάρ, φησί, πλουσίον ἠεφόρησεν ἡ χώρα καὶ διελογίζετο
καθ' ἑαυτὸν τί ποιήσω; Καθελὼ μου τὰς ἀποθήκας καὶ μεί-
5 ζουνας οἰκοδομήσω». Λια τί ὅν ἠεφόρησεν ἡ χώρα ἀνθρώπου
μηδὲν ἄλλῶν ἐκ τῆς εὐφορίας ποιήσιν μέλλοντος; Ἴνα μάλ-
λον ἢ τοῦ Θεοῦ μακροθυμία φανῇ, καὶ μέχρι τῶν τοιούτων ἐκ-
τεινωμένης αὐτοῦ τῆς χρηστότητος. « Βρέχει γὰρ ἐπὶ δικαίους
καὶ ἀδίκους, καὶ ἀνατέλλει τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἐπὶ πονηροὺς καὶ
10 ἀγαθοὺς». Ἡ δὲ τοιαύτη τοῦ Θεοῦ ἀγαθότης μείζονα συν-
άγει τοῖς πονηρομένοις τῇ κόλασιν. Ἦνεγκε τοὺς ὄμβρους
ἐπὶ τῆν ἔπι τῶν πλεονεκτικῶν χειρῶν γεωργομένην γῆν.
ἔδωκε τοῦ ἥλιον ἐκθάλλειν τὰ σπέρματα καὶ πολυπλασιάζειν
τοὺς καρποὺς διὰ τῆς εὐφορίας. Καὶ τὰ μὲν παρὰ Θεοῦ τοιαῦτα,
15 γῆς ἐπιτρεϊότης, ἀέρον εὐκροτοὶ καταστάσεις, σπερμάτωι
ἀφθονία, βοῶν συνεργίαι, τὰ ἄλλα, οἷς γεωργία πέφυκεν εὐ-
θηρεῖσθαι. Τὸ δὲ παρὰ τοῦ ἀθρώπου οἶα; Τὸ πικρὸν τοῦ ἠθους,
ἡ μισανθρώπια, τὸ δυσμετάδοτο. Ταῦτα τῷ εὐεργέτῃ ἀντε-
πεδεικνύτο. Οὐκ ἐμνήσθη τῆς κοίτης φουσεως, οὐχ ἠγήσατο χρῆ-
20 ναι το περιττεῶν τοῖς ἐνδεεσι καταμερῖσται. οὐκ ἔσχε τινα λό-
γον τῆς ἐντολῆς: « Μὴ ἀπόσχῃ εὐ ποιεῖν ἐνδεῶν καὶ, ἄ Ελεη-
μοσύνη καὶ πίστει μὴ ἐκλειπέτωσάν σε» καὶ, « Μιάθροπτε
πεινῶντι τὸν ἄρτον σου». Καὶ πάντες προφῆται, καὶ πάντες δι-
δάσκαλοι ἐμβροῶντες, οὐκ εἰσηκούοντο ἀλλ' αἱ μὲν ἀποθήκῃ
25 διερορήγνυντο τῷ πλήθει τῶν ἀποκειμένων στενοχωρούμεναι.

3. Λουκ. 12,16 - 18.

4. Ματθ. 5,45.

5. Παροιμ. 3,27.

6. Παροιμ. 3,3.

μήπως τυχόν, ἀφοῦ τοῦ ἐπροκαλοῦσε κάποτε κορεσμόν, θὰ ἤμποροῦσε νὰ προτρέψη τὴν ψυχὴν νὰ γίνῃ κοινωνικὴ καὶ ἡμερῆ. Διότι λέγει· «Ἐνὸς ἀνθρώπου πλουσιου τὰ χωράφια ἔφεραν μεγάλην ἔσοδειαν καὶ ἐσκέπτετο μέσα του· τί νὰ κάνω; Θὰ κατεδαφίσω τὰς ἀποθήκας μου καὶ θὰ κτίσω μεγαλυτέρας»³. Διατί λοιπὸν ἔφεραν μεγάλην ἔσοδειαν τὰ χωράφια ἐνὸς ἀνθρώπου ποῦ δὲν ἐμελλε νὰ κάμῃ κανένα καλὸν ἀπὸ τὴν εὐφορίαν; Διὰ νὰ φανῆ καλύτερα ἢ μακροθυμία τοῦ Θεοῦ καὶ ὅτι ἡ ἀγαθότης του φθάνει μέχρι καὶ τοῦ σημείου τούτου. Διότι «βρέχει διὰ τοὺς δικαίους καὶ ἀδίκους καὶ ἀνατέλλει τὸν ἥλιόν του διὰ τοὺς πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς»⁴. Ἡ καλωσύνη ὅμως αὐτῆ τοῦ Θεοῦ ἐπισωρεύει μεγαλυτέραν κόλασιν διὰ τοὺς πονηροὺς. Ἐρριξε τὰς βροχὰς εἰς τὴν γῆν ποῦ καλλιεργεῖται ἀπὸ τὰ ἀρπακτικὰ χέρια, ἔδωκε τὸν ἥλιον διὰ νὰ θερμαίνῃ τοὺς σπόρους καὶ νὰ πολλαπλασιάσῃ διὰ τῆς εὐφορίας τοὺς καρπούς. Καὶ αὐτὰ μὲν ποῦ προέρχονται ἀπὸ τὸν Θεὸν εἶναι τέτοια· καταλληλότης γῆς, εὐκρατοὶ καταστάσεις ἀέρων, ἀφθονίαι σπερμάτων, συνεργία βοδιῶν, καὶ ὅλα τὰ ἄλλα μὲ τὰ ὁποῖα ἐκ φύσεως ἡ γεωργία ἀκμάζει. Ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον ὅμως ποῖα; Ἡ ἀκρότης τοῦ ἤθους, ἡ μισανθρωπία, ἡ δυσκολία τοῦ νὰ δώσῃ. Αὐτὰ εἰς τὸν εὐεργέτην καὶ ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ ἰδικὰ του ἀνταπέδωκεν ὁ ἄνθρωπος. Δὲν ἐνεθυμῆθη τὴν κοινὴν φύσιν, δὲν ἐνόμισεν ὅτι ἔπρεπε νὰ διαμοιράσῃ τὸ πλεόνασμα εἰς τοὺς πτωχοὺς, δὲν ἐλογάριασε καθόλου τὴν ἐντολὴν· «μὴ ἀρνηθῆς βοήθειαν εἰς τοὺς πτωχοὺς»⁵ καὶ «τὸ ἔλεος καὶ ἡ ἀγαθὴ πίστις ἄς μὴ σὲ ἐγκαταλείψουν»⁶ καὶ «νὰ διαμοιράζῃς τὸν ἄρτον σου μ' αὐτὸν ποῦ πεινᾷ»⁷. Καὶ μολονότι τὸ διαλαλοῦν δυνατὰ ὅλοι οἱ προφῆται καὶ ὅλοι οἱ διδάσκαλοι, ὅμως δὲν εἰσηκούοντο. Ἄλλ' αἱ μὲν ἀποθήκαι, στενοχωρούμεναι ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν ἀποθηκεο-

7. Ἦσ. 58,7.

ἡ δὲ φειδωλὸς καρδία οὐκ ἐνεπίμπλατο. Ἄει γὰρ τὰ νέα τοῖς παλαιοῖς προστιθείς καὶ ταῖς κατ' ἔτος προσθήκαις τὴν εὐπορίαν προσαύξων, εἰς τὴν ἀδιέξοδον ταύτην ἀμηχανίαν ἐπέπεσον, ὑποχωρεῖν μὲν τοῖς παλαιοῖς διὰ τὴν πλεονεξίαν μὴ στυγερῶν, ὑποδέχεσθαι δὲ τὰ νέα διὰ τὸ πλῆθος μὴ ἐξαρκῶν.

Διὰ τοῦτο ἀνήνυτα μὲν αὐτῷ τὰ βουλευόμενα, ἀπορροὶ δὲ αἱ φροντίδες. Τί ποιήσω; Τίς οὐκ ἂν ἐλεήσειε τὸν οὕτω πολιορκούμενον; Δεῖλαιος τῆς εὐφορίας, ἐλεεινὸς τῶν παρόντων ἀγαθῶν, ἐλεεινότερος τῶν προσδοκώμενων. Μὴ γὰρ προσόδους αὐτῷ φέρει ἡ γῆ, στεναγμοὺς αὐτῷ φύει· μὴ γὰρ καρπῶν αὐτῷ εὐφορίαν συνάγει, φροντίδας καὶ λύπας καὶ ἀμηχανίαν δεινὴν. Ὅμοια τοῖς πενομένοις ὁδύρεται. Ἡ οὐχὶ ταύτην ἀφήσει τὴν φωνὴν καὶ ὁ διὰ πτωχείαν στενοχωρούμενος; Τί ποιήσω; Πόθεν τροφαί; πόθεν ἐνδύματα; Ταῦτα καὶ ὁ πλούσιος φθέγγεται. Ὀδυνᾶται τὴν καρδίαν ὑπὸ τῆς μερίμνης διεσθιόμενος. Ὁ γὰρ τοὺς ἄλλους εὐφραίνει, τοῦτο τήκει τὸν πλεονέκτην. Οὐ γὰρ χαίρει πάντων αὐτῷ πεπληρωμένων τῶν ἔνδον, ἀλλὰ νύσσει τὴν ψυχὴν αὐτοῦ περιορέων ὁ πλοῦτος καὶ τῶν ταμειῶν ὑπερχεόμενος, μὴ που καὶ πρὸς τοὺς ἐξώθεν παρακύνφας, ἀγαθοῦ τινος ἀφορμὴ τοῖς ἐνδεέσι γένηται.

2. Καὶ μοι δοκεῖ τὸ πάθος αὐτοῦ τῆς ψυχῆς τῷ τῶν γαστριμαργῶν προσεοικέναι, οἱ διαρραγῆναι μᾶλλον ὑπὸ λαιμαργίαις αἰροῦνται, ἢ τῶν λειψάνων μεταδοῦναι τοῖς ἐνδεέσι. Σύνες, ἄνθρωπε, τοῦ δεδωκότος. Μνήσθητι σεαυτοῦ, τίς εἶ, τί οἰκονομείς, παρὰ τίνος ἔλαβες, διὰ τί τῶν πολλῶν προεκρίθης. Ἀγαθοῦ Θεοῦ γέγονας ὑπηρέτης, οἰκονόμος τῶν ὁμοδούλων· μὴ

μένων αγαθῶν, ἔσπαζαν, ἢ ἀπληστος ὁμως καρδία δὲν ἐχόρταινε. Διότι μὲ τὸ νὰ προσθέτη πάντοτε τὰ νέα εισοδήματα εἰς τὰ παλαιὰ καὶ νὰ αὐξάνη τὴν εὐπορίαν μὲ τὰς ἐτησίας συγκομιδὰς περιέπεσεν εἰς τὴν ἀδιέξοδον αὐτὴν δυσχέρειαν, νὰ μὴ ἐπιτρέπη δηλαδὴ λόγῳ τῆς πλεονεξίας νὰ ἀνακόπτη ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν ὀρμὴν του ὡς πρὸς τὰ παλαιὰ, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ μὴ ἐπαρκῆ εἰς τὸ νὰ ἀποθηκεύη τὰ νέα, λόγῳ τοῦ πλήθους. Διὰ τοῦτο τὰ σχέδιά του ἦταν ἀκατόρθωτα καὶ ἀνυπερβλήτοι αἱ φροντίδες του. «Τί νὰ κάνω»; Ποῖος δὲν θὰ ἔλεοῦσεν αὐτὸν ποῦ τόσον πολὺ στενοχωρεῖται; Ταλαίπωρος ἐμπρὸς εἰς τὴν μεγάλην ἔσοδειαν, ἔλεινός ἐμπρὸς εἰς τὰ παρόντα ἀγαθὰ καὶ ἀκόμη πιὸ ἔλεινός ἐμπρὸς εἰς τὰ ἀναμενόμενα. Διότι ἡ γῆ δὲν τοῦ ἀποφέρει εισοδήματα βλαστάνει δι' αὐτὸν στεναγμούς· δὲν τοῦ συγκεντρώνει εὐφορίαν καρπῶν, ἀλλὰ φροντίδας, λύπας καὶ φοβερὰν ἀμηχανίαν. Θρηνεῖ παρομοίως μὲ αὐτοὺς ποῦ εἶναι φτωχοί. Ἡ μήπως καὶ αὐτὸς ποῦ στενοχωρεῖται λόγῳ τῆς πτωχείας του δὲν θὰ ἐκβάλη τὴν ἰδίαν κραυγὴν· «Τί νὰ κάνω»; Ἀπὸ ποῦ τροφαί; ἀπὸ ποῦ ἐνδύματα; Τὰ ἴδια λέγει καὶ ὁ πλούσιος. Θλίβεται κατὰ τὴν καρδίαν του, κατατρωγόμενος ἀπὸ τὴν μέριμναν. Δηλαδὴ αὐτὸ ποῦ εὐφραίνει τοὺς ἄλλους, αὐτὸν λυώνει τὸν πλεονέκτην. Διότι δὲν χαίρει ποῦ ὅλα εἰς τὸ σπῆτι του εἶναι γεμάτα πρὸς χάριν του, ἀλλὰ ὁ πλούσιος ποῦ τὸν περιβάλλει καὶ ξεχειλίζει ἀπὸ τὰς ἀποθήκας του ἀγκυλώνει τὴν ψυχὴν, μὴ τύχη καὶ σκύψη καὶ ἰσθμὸς πρὸς τοὺς ἕξω καὶ γίνη ἀφορμὴ κάποιου καλοῦ διὰ τὸν πτωχοῦ.

2. Καὶ ὁμως μοῦ φαίνεται πῶς τὸ πάθος του ὁμοιάζει μὲ τὸ πάθος τῆς ψυχῆς τῶν κοιλιοδούλων, οἱ ὅποιοι προτιμοῦν νὰ σκάσουν καλύτερα παρὰ νὰ δώσουν κάτι ἀπὸ τὰ ὑπολείμματα εἰς τοὺς ἐνδεεῖς. Ἄκου, ἄνθρωπε, τὸν χορηγόν. Θυμήσου ποῖος εἶσαι; τί διαχειρίζεσαι; ἀπὸ ποῖον ἔλαβες; διατί ἐπροτιμήθης ἀνάμεσα εἰς τοὺς πολλοὺς; Ἐχεις γίνει ὑπηρέτης τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ, οἰκονόμος τῶν συνανθρώπων

πάντα οἶον τῇ γαστρὶ τῇ σῆ παρυσκευάσθαι. Ὡς περὶ ἄλλο-
 τρίων βουλεύου τῶν ἐν χερσίν μικρὸν εὐφραίνει σε χρόνον,
 εἶτα διασφενέντα οἰχίσηται, τὸν δὲ ἐπ' αὐτοῖς λόγον ἀπαιτη-
 θήσῃ μετὰ ἀκριβείας. Ὡ δὲ πάντα ἁμοῦ θύγαις καὶ μοχλοῖς
 5 ἐναποκλείσας ἔχεις καὶ καταδήσας σφραγίσιν. ἐπαγορευνεῖς
 ταῖς μερίμναις καὶ βουλεύῃ κατὰ σταντόν, ἄφρονι συμβούλῳ
 σεαυτῷ κεχρημένος. Τί ποιήσω; Ἐτοιμον ἦν εἰπεῖν, ὅτι ἐμ-
 πλίσσω τὰς ψυχὰς τῶν πεινόντων, ἀνοίξω τὰς ἀποθήκας καὶ
 πάντας καλέσω τοὺς ἐνδοεῖς. Μιμήσομαι τὸν Ἰωσήφ τῷ τῆς
 10 φιλανθρωπίας κηρύγματι. θηέγξομαι φωνῆν μεγαλόφωνον ὅσοι
 ὑστερεῖσθε ἄρτων. ἔλθετε πρὸς με· τῆς παρὰ Θεοῦ δεδομένης
 χάριτος τὸ ἄρκοῦν ἕκαστος, οἶον ἐκ κοιτῶν πηγῶν, συμμεθέ-
 ξοντες. Ἄλλ' οὐ τοιοῦτος σὺ πάθεις; Ὅς γε βασκαίνεις μὲν τοῖς
 ἀνθρώποις τῆς ἀπολαύσεως, ποιητὸν δὲ βουλευτήριον ἐν τῇ
 15 ψυχῇ συγκροτήσας, φροντίζεις οὐχ ὅπως διαδόξῃς ἐκάστῳ τὰ
 πρὸς τὴν χρείαν, ἀλλ' ὅπως πάντα ὑποδεξάμενος, πάντας
 τῆς ἀπ' αὐτῶν ὠφελείας ἀποστερήσῃς. Παρέστησαν οἱ τὴν
 ψυχὴν ἀπαιτοῦντες, κάκεινος περὶ βρωμάτων τῇ ψυχῇ διελέ-
 γετο. Ταύτῃ τῇ νυκτὶ παρελαμβάνετο καὶ εἰς ἔτη πολλὰ τὴν
 20 ἀπόλασιν ἐφ' ἀντάζετο. Συνεχωρήθη πάντα βουλεύσασθαι καὶ
 φανερῶν ἑαυτοῦ ποιῆσαι τὴν γνώμην, ἵνα ἀξίαν τῆς προαιρέ-
 σεως δέξηται τὴν ἀπόφασιν.

3. Ὁ μὴ πάθῃς σὺ. Λιὰ τοῦτο γὰρ γέγραπται, ἵνα γύ-
 γωμεν τὴν ὁμοίωσιν. Μίμησαι τὴν γῆν, ἄνθρωπε· κατοποῶ-
 25 ρησον ὡς ἐκείνη, μὴ χειρῶν γανῆς τῆς ἀφύχου. Ἐκείνη μὲν οὖν

8. Γέν. 47,11εξ.

9. Λουκ. 12,20.

σου. Νὰ μὴ νομίζης ὅτι ὅλα ἔχουν ἐτοιμασθῆ δια τὴν ἰδικὴν σου κοιλίαν. Δι' αὐτὰ πού κρατᾶς εἰς τὰ χέρια σου νὰ σκέπτεσαι, ὡσαν νὰ εἶναι ξένα. Σὲ εὐφραίνουν δι' ὀλίγον χρόνον καὶ ἔπειτα ξεγλυστρουῖν καὶ χάνονται δι' αὐτὰ ὅμως θὰ σοῦ ἀπαιτηθῆ λόγος μὲ καθε λεπτομέρειαν. Ἐσύ ὅμως ὅλα μαζί τα ἔχεις ἀμπαρώσει μὲ θύρας καὶ μοχλοὺς. Καὶ ἀφοῦ τὰ ἀσφάλισες καλὰ ἐπαγρυπνεῖς μὲ τὰς φροντίδας καὶ σκέπτεσαι μέσα σου, χρησιμοποιοῦν τὸν ἑαυτὸν σου ἀσύνετον συμβουλον. «Τί νὰ κάνω»; Εὐκόλον ἦταν νὰ εἴπῃ ὅτι θὰ χορτάσω τὰς ψυχὰς αὐτῶν πού πεινοῦν, θὰ ἀνοίξω τὰς ἀποθήκας καὶ θὰ προσκαλέσω ὅλους τοὺς πτωχοὺς. Θὰ μιμηθῶ τὸν Ἰωσηφ⁸ εἰς τὸ κήρυγμα τῆς φιλανθρωπίας. Θα εἴπω γενναιοκάρδον λόγον. Ὅσοι δὲν ἔχετε ἄρτον, ἐλάτε εἰς ἐμέ. Ὁ καθένας νὰ λάβῃ ἀπο τὴν δωρεαν πού ἔχει δοθῆ ἀπὸ τὸν Θεόν, ὡσαν ἀπὸ κοινὴν πηγὴν, ὅσον τοῦ εἶναι ἄρκετόν. Ἄλλὰ σὺ δὲν εἶσαι τέτοιος. Ἀπὸ πού; Σὺ ὁ ὅποιος φθονεῖς τοὺς ἀνθρώπους διὰ τὴν ἀπόλαυσιν τῶν ἀγαθῶν, πού πονηρὰ βουλευέσαι εἰς τὴν ψυχὴν σου καὶ φροντίζεις ὄχι τὸ πῶς θὰ δώσης εἰς τὸν καθένα τὰ ἀναγκαῖα, ἀλλὰ τὸ πῶς ἀφοῦ τὰ ἀποθηκεύσης ὅλα, θὰ ἀποστερήσης ὅλους ἀπὸ τὴν ὠφέλειαν ἐξ αὐτῶν. Εὐρίσκοντο ἐμπρὸς του αὐτοὶ πού ζητοῦν τὴν ψυχὴν του⁹ καὶ ἐκεῖνος διελέγετο μὲ τὴν ψυχὴν του διὰ τὰ βρώματα. Τὴν νύκτα αὐτὴν τὸν ἔπαιρνα καὶ ἐκεῖνος ἐφαντάζετο πολυχρόνιον τὴν ἀπόλαυσιν¹⁰. Τοῦ ἐπετράπη νὰ σκεφθῆ τὸ κάθε τι καὶ νὰ γνωστοποιήσῃ τὴν γνώμην του, διὰ νὰ δεχθῆ τὴν ἀπόφασιν πού ἀξίζει εἰς τὴν προαίρεσιν του.

3. Αὐτὸ νὰ μὴ τὸ πάθῃς ἐσύ. Διότι διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἔχει γραφῆ, διὰ νὰ ἀποφύγωμεν τὴν ὁμοίωσιν μὲ αὐτόν. Νὰ μιμησῇ τὴν γῆν, ἀνθρωπε νὰ καρποφορήσῃς ὅπως ἐκείνη. Νὰ μὴ φανῆς κατώτερος ἀπὸ τὴν ἄψυχον γῆν. Ἐκεῖ-

10. Λουκ. 12,20.

τοὺς καρποὺς οὐκ εἰς ἑαυτῆς ἀπόλαυσιν, ἀλλ' εἰς τὴν σὴν ὑπη-
 ρεσίαν ἐξέθρεψε. Σὺ δὲ ὄν ἂν ἐπιδείξη τῆς εὐποίας καρπὸν,
 σεαυτῷ τοῦτον συνάγεις, διότι τῶν ἀγαθῶν ἔργων αἱ χάριτες
 ἐπὶ τοὺς διδόντας ἐπαναστρέφουσιν. Ἔδωκας τῷ πεινῶντι,
 5 καὶ σὸν γίνεται τὸ δοθὲν μετὰ προσθήκης ἐπανελθόν. Ὡσπερ
 γὰρ ὁ σῖτος, εἰς τὴν γῆν πεσών, κέρδος τῷ προεμένῳ γίνεται,
 οὕτως ὁ ἄρτος εἰς τὸν πεινῶντα καταβληθεὶς, πολύχουν τὴν
 ὠφέλειαν εἰς ἕστερον ἀναδίδωσιν. Ἔστω οὖν σοι τὸ πέρας τῆς
 γεωργίας ἀρχὴ τῆς ἐπουρανίου σπορᾶς· (Σπείρατε γάρ, φησὶν,
 10 ἑαυτοῖς εἰς δικαιοσύνην). Τί οὖν ἀδημονεῖς, τί κόπτεις σεαυτόν,
 πηλῶ καὶ πλίνθοις τὸν πλοῦτον ἐναποκλείσαι φιλονικῶν;
 «Κρεῖσσον ὄνομα καλὸν ὑπὲρ πλοῦτον πολύν». Εἰ δὲ θαυμάζεις
 τὰ χρήματα διὰ τὴν ἀπ' αὐτῶν τιμὴν, σκόπει πόσῳ πρὸς δόξαν
 λυσιτελέστερον, μυρίων παίδων πατέρα προσαγορεύεσθαι, ἢ
 15 μυρίους ἔχειν στατήρας ἐν βαλαντίῳ. Τὰ μὲν γε χρήματα κατα-
 λείψεις ἐνταῦθα, καὶ μὴ βουλόμενος, τὴν δὲ ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς
 ἔργοις φιλοτιμίαν ἀποκομίσεις πρὸς τὸν Δεσπότην, ὅταν δῆμος
 ὅλος ἐπὶ τοῦ κοινοῦ κριτοῦ περιστάντες σε, τροφέα καὶ εὐεργέτην
 καὶ πάντα τὰ τῆς φιλανθρωπίας ἀποκαλῶσιν ὀνόματα. Οὐχ
 20 ὄρᾳς τοὺς ἐν τοῖς θεάτροις, παγκρατιασταῖς καὶ μίμοις καὶ
 θηριομάχοις τισὶν ἀνθρώποις, οὓς κἂν βδελύξαιτό τις προσιδεῖν,
 ὑπὲρ τῆς ἐν ὀλίγῳ τιμῆς καὶ τῶν παρὰ τοῦ δήμου θορύβων καὶ
 κρότων τὸν πλοῦτον προεμένους; Καὶ σὺ μικροπρεπῆς εἰ περὶ
 τὰς δαπάνας, τηλικαύτης μέλλων ἐπιβήσεσθαι δόξης; Θεὸς

11. Ὡσηὲ 10,12.

12. Παροιμ. 22,1.

13. Στατήρ. Ἐχρησίμευεν εἰς τοὺς ἀρχαίους πρὸς δῆλωσιν νομισμα-
 τικοῦ βάρους, ἀλλὰ καὶ νομίσματος. Ὡσὼν νόμισμα εἶναι γνωστοὶ οἱ ἀτ-
 τικός, βοιωτικός καὶ αἰγυναῖος καὶ ὁ χρυσοῦς καὶ ἀργυροῦς στατήρ. Εἰς τὴν

νη λοιπὸν ἐκτρέφει τοὺς καρπούς, ὄχι διὰ νὰ τοὺς ἀπολαμβάνῃ ἡ ἴδια, ἀλλὰ διὰ νὰ ὑπηρετήσῃ ἐσέ. Ἐσὺ ὅμως ὅποιον καρπὸν τῆς ἀγαθοεργίας καὶ ἂν ἐπιδείξῃς, διὰ τὸν ἑαυτὸν σου τὸν μαζεύεις, διότι αἱ χάριτες τῶν ἀγαθῶν ἔργων ἐπιστρέφουν εἰς αὐτοὺς ποὺ δίδουν. Δίδεις εἰς αὐτὸν ποὺ πεινᾷ καὶ ἰδικὸν σου γίνεται αὐτὸ ποὺ δίδεται, διότι ἐπανέρχεται μὲ προσθήκην. Διότι ὅπως ὁ σπόρος τοῦ σίτου, ἀφοῦ πέσῃ εἰς τὴν γῆν, γίνεται κέρδος διὰ τὸν σπορέα, ἔτσι ὁ ἄρτος ποὺ κατετέθη εἰς τὸν πεινῶντα ἀποφέρει ὑστερα γόνιμον τὴν ὠφέλειαν. Νὰ εἶναι λοιπὸν διὰ σέ τὸ τέλος τῆς γεωργίας ἀρχὴ τῆς ἐπουρανίου σπορᾶς. Διότι λέγει «σπεύρατε διὰ τὸν ἑαυτὸν σας δικαιοσύνην»¹¹. Διὰ τί λοιπὸν ἀγωνιάς; Διὰ τί κόπτεσαι, προσπαθῶν νὰ περικλείσῃς τὸν πλοῦτον μὲ πηλὸν καὶ πλίνθους; «Εἶναι προτιμότερον τὸ καλὸν ὄνομα ἀπὸ μεγάλα πλοῦτη»¹². Ἐὰν δὲ θαυμάζῃς τὰ χρήματα διὰ τὴν τιμὴν ποὺ λαμβάνεις ἀπὸ αὐτά, σκέψου πόσον πολὺ πιὸ ὠφέλιμον διὰ δόξαν εἶναι νὰ ὀνομάζῃσαι πατέρας ἀπὸ μύρια παιδιὰ παρά νὰ ἔχῃς μυρίους στατηῆρας¹³ εἰς τὸ βαλάντιόν σου. Τὰ χρήματα βεβαίως, καὶ χωρὶς νὰ τὸ θέλῃς, θὰ τὰ ἐγκαταλείψῃς ἐδῶ, τὴν ὑπόληψιν ὅμως διὰ τὰ καλὰ ἔργα θὰ τὴν προσκομίσῃς εἰς τὸν Δεσπότην, ὅταν ὀλόκληρος λαὸς ἀφοῦ σταθῇ ἐμπρὸς εἰς τὸν κοινὸν κριτὴν θὰ σέ ἀποκαλῇ τροφέα καὶ εὐεργέτην καὶ θὰ σοῦ ἀποδίδῃ ὅλα τὰ ὀνόματα τῆς φιλανθρωπίας. Δὲν βλέπεις αὐτοὺς ποὺ εἰς τὰ θεάτρα δωρίζουν τὸν πλοῦτον τοὺς εἰς τοὺς ἀθλητὰς τοῦ παγκρατίου, εἰς τοὺς γελωτοποιοὺς καὶ εἰς μερικοὺς θηριομάχους ἀνθρώπους, ποὺ θὰ ἐσιχάινετο κανεὶς καὶ νὰ τοὺς ἀντικρύσῃ ἀκόμη, διὰ τὴν στιγμιαίαν τιμὴν καὶ διὰ τὰς ζητωκραυγὰς καὶ τὰ χειροκροτήματα ἐκ μέρους τοῦ λαοῦ; Καὶ σὺ ποὺ μέλλεις νὰ ἀπολαύσῃς τόσῃν μεγάλῃν δόξαν εἶσαι σφικτὸς εἰς τὰς δαπάνας αὐτάς; Ὁ Θεὸς θὰ εἶναι αὐ-

νωτέραν σημαίνει εἶδος ζυγοῦ κοινὸς στατέρι ἢ καντάρι. Τὸ βάρος τῶν νομισμάτων ἐποίκιλεν. Ἐνας στατήρ ἰσοδυναμεῖ μὲ 44 ὀκάδας ἢ 56 περίπου κιλά.

ἔσται ὁ ἀποδεχόμενος, ἄγγελοι ἐσσημοῦντες, οἱ ἀπὸ κτίσεως
 ἄνθρωποι μακαρίζοντες, δόξα αἰῶνος, στέφανος δικαιοσυνης,
 βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ἄθλά σοι ἔσται τῆς τῶν φθαρτῶν τού-
 των οἰκονομίας. ὦν οὐδενὸς φροντίζεις τῇ περὶ τὰ παρόντα
 5 σπουδῇ τῶν ἐλπιζομένων ἔπεροσῶν. Ἰεῦρο δὴ οὖν, ποικίλιος
 διάθου τὸν πλοῦτον, φιλότιμος καὶ λαμπρὸς περὶ τὰς δαπάνας
 τῶν δεομένων γενόμενος. Λεγέσθω καὶ περὶ σοῦ Ἄ' Εὐσκόρτισεν,
 ἔδωκε τοῖς πενησιν, ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα». *Μὴ*
βαρῦτιμος ἔσο ταῖς χειραῖς ἐπιτιθέμενος. Μὴ ἀνάμενε σι-
 10 *τοδείαν, ἵνα ἀνοίξῃς σιτοδοχεῖα. Ἄ' Οὐ γὰρ τιμουλκῶν σίτον,*
δημοκατάρατος». Μὴ λιμὸν ἐκδέχου δια χειρῶν, μὴ κοιρῆν ἔνδει-
αν, δι' εὐπορίαν ἰδίαν. Μὴ γίνου κάπηλος συμφορῶν ἀνθρωπίνου,
μὴ τῇ ὀργῇ τοῦ Θεοῦ καιρὸν ποιήσῃς περιουσίας χρημάτων.
Μὴ ἐπιξάνῃς τραύματα κεκακομένων ταῖς μύστιξι. Σὺ δὲ πρὸς
 15 *μὲν τὸν χρυσὸν ἀποβλέπεις, τὸν δὲ ἀδελφὸν οὐ προσβλέπεις·*
καὶ τοῦ μὲν νομίσματος ἐπιγινώσκεις τὸ χάραγμα καὶ τοῦ
δοκίμου διακρίνεις τὸ κίβδηλον, τὸν δὲ ἀδελφὸν παρὰ τὴν χειρῶν
παντελῶς ἄγνοεῖς.

4. Καὶ ἡ μὲν εὐχροιά σε τοῦ χρυσοῦ ὑπερήδει, ὅσος δὲ
 20 σοι ἀκολουθεῖ τοῦ ἐνδεοῦς ὁ στεναγμός, οὐ λογίζῃ. Πῶς σοι
 ἐπ' ὄψιν ἀγάγω τὰ πάθη τοῦ πένητος: Ἐκεῖνος περισκεψάμενος
 τὰ ἔνδον ὄρα ὅτι χρυσὸς μὲν αὐτῷ οὔτε ἔστιν, οὔτε γενήσεται
 πώποτε, σκευὴ δὲ καὶ ἐσθῆς τοιαῦτα, οἷα ἂν γένηται πτωχῶν

τὸς ποῦ θὰ σέ ὑποδεχθῆ. Ἄγγελοι ποῦ θα ἐπευφημοῦν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἀπο κτίσεως κόσμου θὰ σέ μακαρίζουν. Δόξα αἰώνιος, στέφανος δικαιοσύνης. οὐράνιος βασιλεία θὰ εἶναι τὰ ἔπαθλα διὰ σέ λόγω τῆς καλῆς διαχειρίσεως τῶν φθαρτῶν τούτων πραγμάτων. Διὰ κανένα ἀπὸ αὐτὰ δὲν φροντίζεις, διότι λόγω τῆς φροντίδος σου διὰ τὰ παρόντα περιφρονεῖς τὰ ἐλπιζόμενα ἀγαθὰ. Ἐμπρὸς λοιπόν, να διαθέτης ποικιλοτρόπως τὸν πλοῦτον, ἀφοῦ γίνης φιλότιμος καὶ λαμπρὸς εἰς τὰς δαπάνας δι' αὐτοὺς ποῦ ἔχουν ἀνάγκη. Ἄς λέγεται καὶ διὰ σέ: «ἐσκόρπισε ἐλευθέρως, ἔδωκεν εἰς τοὺς πτωχοὺς, ἡ δικαιοσύνη του θὰ παραμένῃ αἰωνίως»¹⁴. Νὰ μὴ εἶσαι πολυδάπανος μὲ τὸ νὰ προσθέτης πάντοτε νέας ἐνάγκας. Νὰ μὴ περιμένῃς ἔλλειψιν σιταριοῦ διὰ νὰ ἀνοίξης τὰς σιταποθήκας. Διότι καὶ αὐτὸς ποῦ ὑπερτιμᾷ τὸ σιτάρι εἶναι λασκατάρματος»¹⁵. Μὴ περιμένῃς τὴν πείναν διὰ νὰ κερδίσης χρυσοῦ, μήτε τὴν κοινὴν στέρησιν διὰ νὰ πλουτίσης ὁ ἴδιος. Μὴ γίνεσαι ἔμπορος τῶν ἀνθρωπίνων συμφορῶν. Μὴ ἐκμεταλλευθῆς τὸν καιρὸν τῆς ὀργῆς τοῦ Θεοῦ διὰ νὰ ἀποκτήσης χρηματικὴν περιουσίαν. Νὰ μὴ ἐξερεθίσῃς τα τραύματα αὐτῶν ποῦ ἔχουν ταλαιπωρηθῆ μὲ το μαστιγιὸν τῆς συμφορᾶς. Ἐσύ ἕως ἀποβλέπεις εἰς τὸ χρῆμα καὶ δὲν προσβλέπεις εἰς τὸν ἀδελφόν. Καὶ γνωρίζεις ἀπο μὲν τὸ νόμιμα, τὸ χαριστηρικὸν χαρσγμα καὶ ξεχωρίζεις τὸ πλαστὸν ἀπὸ τὸ νόμιμον, ἀγνοεῖς ὅμως καθ' ὁλοκληρίαν τὸν ἀδελφόν σου, ὅταν εὐοίσκεται εἰς τὴν ἀνάγκην.

4. Καὶ τὸ μὲν καλὸν χρῶμα τοῦ χρυσοῦ σέ ὑπερευχαριστοεῖ, δὲν λογαριάζεις ὅμως πόσον μέγας εἶναι ὁ στεναγμὸς τοῦ πτωχοῦ ποῦ σέ ἀκολουθεῖ. Πῶς νὰ σοῦ κάμω γνωστὰ τὰ βάσανα τοῦ πτωχοῦ: Ἐκεῖνος, ἀφοῦ παρατηρήσῃ τὰ τοῦ σπιτιοῦ του, βλέπει ὅτι οὔτε χρυσὸς ὑπάρχει εἰς αὐτὸν οὔτε θὰ ὑπάρξῃ ποτέ. Τὰ σκεύη δὲ καὶ τὰ ἐνδύματα τέτοια,

15. Παροιμ. 11,26 (Μετ. Θεοδοτίωνος).

κτῆματα, ὀλίγων τὰ πάντα ὀβολῶν ἄξια. Τί οὖν; Ἐπὶ τοὺς
παῖδας λοιπὸν ἄγει τὸν ὀφθαλμόν, ὥστε αὐτοὺς ἀγαγὼν εἰς
τὸ πρατήριον, ἐντεῦθεν εὐρέσθαι τοῦ θανάτου παραμυθίαν.
Νόησον ἐνταῦθα μάχην ἀνάγκης λιμοῦ καὶ διαθέσεως πατρικῆς.
5 Ἡ μὲν τὸν οἰκτιστὸν θάνατον ἀπειλεῖ, ἡ δὲ φύσις ἀνθέλλει,
συναποθανεῖν τοῖς τέκνοις πείθουσα· καὶ πολλάκις δορμήσας
καὶ πολλάκις ἀνακόπεις, τελευταῖον ἐκρατήθη ὑπὸ τῆς ἀναγκαίας
καὶ ἀπαραιτήτου χρείας ἐκβιασθεῖς. Καὶ οἷα βουλεύεται ὁ
πατήρ; Τίνα πρῶτον ἀπεμπολήσω; Τίνα δὲ ἡδέως ὁ σιτοπώλης
10 ὄψεται; Ἐπὶ τὸν πρεσβύτατον ἔλθω; Ἀλλὰ δυσωποῦμαι αὐτοῦ
τὰ πρεσβεῖα. Ἀλλὰ τὸν νεώτατον; Ἀλλ' ἐλεῶ αὐτοῦ τὴν ἡλι-
κίαν ἀναισθητοῦσαν τῶν συμφορῶν. Οὗτος ἐναργεῖς σώζει
τῶν γονέων τοὺς χαρακτῆρας, ἐκεῖνος ἐπιτηδεῖως ἔχει πρὸς τὰ
μαθήματα. Φεῦ τῆς ἀμηχανίας! Τίς γένομαι; Τίμι τούτων
15 προσκρούσω; Ποίαν θηρίου ψυχὴν ἀναλάβω; Πῶς τῆς φύσεως
ἐπιλάθωμαι; Ἐὰν πάντων ἀντίσχωμαι, πάντας ὄψομαι δαπανω-
μένους τῷ πάθει. Ἐὰν ἓνα προῶμαι, ποίοις ὀφθαλμοῖς τοὺς
λειπομένους προσίδω, ὑποπτος αὐτοῖς ἤδη γεγενημένος εἰς
ἀπιστίαν; Πῶς οἰκήσω τὴν οἰκίαν, ἔμαντῷ κατασκευάσας τὴν
20 ἀπαιδίαν; Πῶς ἐπὶ τὴν τράπεζαν ἔλθω, ἐκ τοιαύτης προφά-
σεως τὴν εὐπορίαν ἔχουσαν; Καὶ ὁ μὲν μετὰ μυρίων δακρῶν
τὸν φίλτατον τῶν παίδων ἀπεμπολήσων ἔρχεται, σὲ δὲ οὐ
κάμπτει τὸ πάθος, οὐ λογισμὸν λαμβάνεις τῆς φύσεως. Ἀλλ' ὁ
μὲν λιμὸς συνέχει τὸν ἄθλιον, σὺ δὲ ἀναβάλλῃ καὶ εἰρωνεῖμ,
25 μακροτέραν αὐτῷ κατασκευάζων τὴν συμφορὰν. Καὶ ὁ μὲν
τὰ σπλάγχνα προτείνεται τιμὴν τῶν τροφῶν, σοῦ δὲ οὐ μόνον
οὐκ ἀποναρκᾷ ἡ χεὶρ ἐκ τοιούτων συμφορῶν ὑποδεχομένη
τιμήματα, ἀλλὰ καὶ ζυγομαχεῖς περὶ τοῦ πλείονος· καὶ ὅπως

πού ἂν γίνουιν κτήματα τῶν πτωχῶν, ὄλα-ὄλα ἀξίζουιν ὀ-
 λίγους ὀβολούς. Τί λοιπόν; Στρέφει λοιπόν τὸ βλέμμα του
 εἰς τὰ παιδιὰ καὶ σκέπτεται νὰ τὰ ὀδηγήσῃ εἰς τὴν ἀγοράν,
 διὰ νὰ εὔρη ἀπ' ἐδῶ παρηγορίαν τοῦ θανάτου. Σκέψου
 ἐδῶ τὸν ἀγῶνα πού ἐπιβάλλεται ἀπὸ τὴν ἀνάγκην τῆς πεί-
 νης καὶ ἀπὸ τὴν πατρικὴν στοργήν. Ἡ μὲν πείνα ἀπειλεῖ
 τὸν οἰκτρότατον θάνατον, ἡ δὲ φυσικὴ στοργὴ τῶν γο-
 νέων ἀνθίσταται καὶ τὸν πείθει νὰ πεθάνῃ μαζί μὲ τὰ τέκνα
 του. Καὶ ἀφοῦ πολλὰς φορὰς ὤρμησε καὶ ὤπισθοχώρησεν
 ἄλλας τόσας, τελικῶς ὑπέκυψεν, ἐκβιασθεὶς ἀπὸ τὴν ἀναγκαί-
 αν καὶ ἀμείλικτον στέρησιν. Καὶ τί σκέπτεται ὁ πατέρας;
 Ποῖον πρῶτον νὰ πωλήσω; Ποῖον δὲ ὁ σιτοπώλης θὰ ἰδῆ
 μὲ εὐχαρίστησιν; Νὰ ἔλθω εἰς τὸν μεγαλύτερον; Ἐντρέ-
 πομαι ὀμως τὰ πρεσβεῖά του. Ἄλλὰ εἰς τὸν νεώτερον; Ἄλλ'
 εὐσπλαγχνίζομαι τὴν ἡλικίαν του, διότι δὲν ἤξεύρει ἀπὸ
 συμφοράς. Τὸ ἕνα φέρει ὀλοκάθαρα τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν
 γονέων. Ἐκεῖνος ἔχει καλὴν ἐπίδοσιν εἰς τὰ μαθήματα. Ἄχ
 τί ἀδιέξοδον! Τί νὰ κάμω; Μὲ ποῖον ἀπὸ αὐτοὺς νὰ συγ-
 κρουσθῶ; Ποῖαν ψυχὴν θηρίου νὰ ἀναλάβω; Πῶς νὰ λη-
 σμονήσω τὴν φύσιν μου; Ἐὰν ὀλους τοὺς κρατήσω, θὰ τοὺς
 ἰδῶ ὀλους νὰ ἐξαντλοῦνται ἀπὸ τὴν πείναν. Ἐὰν ἕνα πωλήσω,
 μὲ τί μάτια θὰ ἀντικρύσω τοὺς ὑπολοίπους, εἰς τοὺς ὀποίους
 θὰ ἔχω γίνει κιόλας ὑποπτος δι' ἔλλειψιν ἐμπιστοσύνης;
 Πῶς θὰ κατοικήσω εἰς τὸ σπίτι ἀφοῦ κατέστησα τὸν ἑαυτὸν
 μου ἄτεκνον; Πῶς θὰ ἔλθω νὰ καθίσω εἰς τὸ τραπέζι, πού
 θὰ ἔχη τὰ ἀγαθὰ ἀπὸ μίαν τέτοιαν αἰτίαν; Καὶ αὐτὸς μὲν
 προσέρχεται νὰ πωλήσῃ μὲ ἄφθονα δάκρυα τὸ πιὸ ἀγαπητὸν
 ἀπὸ τὰ παιδιὰ, ἐσὺ δὲ δὲν λυγίζεις ἀπὸ τὴν συμφοράν;
 Δὲν ἀναλογίζεσαι τὴν φύσιν; Ἡ πείνα συνθλίβει τὸν τα-
 λαίπωρον καὶ σὺ ἀναβάλλεις καὶ εἰρωνεύσαι, διὰ νὰ κάμῃς
 διαρκεστέραν εἰς αὐτὸν τὴν συμφοράν; Καὶ αὐτὸς μὲν προσ-
 φέρει τὰ σπλάγχνα του τίμημα διὰ τὰς τροφὰς, τὸ ἰδικόν σου
 ὀμως χέρι ὀχι μόνον δὲν ξηραίνεται μὲ τὸ νὰ δέχεται τι-
 μήματα ἀπὸ τέτοιας συμφοράς, ἀλλὰ καὶ ἀγωνίζεσαι διὰ

ἂν πολὺ λαβὼν ἔλαττον δόξης φιλονικεῖς, πανταχόθεν βαρύνων
 τὴν σκευφορὰν τῷ ἀθλίῳ. Οὐ δάκρυόν σοι ἔλλεινόν, οὐ στεναγμὸς
 καρδίαν μαλάσσει, ἀλλ' ἀκαμπτος εἶ καὶ ἀμείλικτος. Πάντα
 χρυσὸν βλέπεις, χρυσὸν φαντάζῃ· τοῦτό σοι καὶ καθεύδοντι
 ἐνύπνιον καὶ ἐγρηγοροῦσι ἐνθέρμιον. Ὡσπερ γὰρ οἱ ὑπὸ μανίας
 παράφοροι οὐ τὰ πράγματα βλέπονσιν, ἀλλὰ τὰ ἐκ τοῦ πάθους
 φαντάζονται, οὕτως σοι ἡ ψυχὴ τῇ φιλοχρηματίᾳ κατασχεθεῖσα,
 πάντα χρυσὸν, πάντα ἄοργυρον βλέπει. Ἦδιον ἂν ἴδοις τὸν χρυ-
 σὸν ἢ τὸν ἥλιον. Εὐχὴ τα πάντα πρὸς τὴν τοῦ χρυσοῦ φύσιν
 19 μεταβλήθῃναι, καὶ ἐπινοεῖς μόντοι καθ' ὅσον οἶόν τε.

5. Ποῖαν γὰρ μηχανὴν οἶα χρυσὸν οὐ κινεῖς; Ὁ σίτος
 χρυσὸς σοι γίνεται. ὁ αἶσος εἰς χρυσὸν μεταπίπτει, τὰ ἐξοῖά
 σοι ἀποχρυσοῦται, πᾶσα ἐμπορία, πᾶσα ἐπίνοια χρυσὸν σοι
 προσάγει. Ἀπὸς ἑαυτὸν ὁ χρυσὸς ἀπογεννᾷ, πολυπλασιαζόμενος
 15 ἐν δακτύλῳ καὶ κόφῳ οὐκ ἔστι καὶ τέλος τῆς ἐπιθυμίας οὐκ
 ἐξερχίσσεται. Τῶν μὲν γὰρ παίδων τοῖς λίχνοις ἀφειδῶς πολ-
 λάκις ἐνδίδομεν τῶν περισσοδουστῶν ὑπερεμπίμπλασθαι, ὥσ-
 τε τῷ ἐπεσβάλλοντι κόφῳ τὴν ἀποστροφὴν ἐμπουῆσαι. Ὁ
 δὲ πλεονέκτης οὐχ οὕτως, ἀλλ' ὅσῳ πλεονέκῳ ἐμφορεῖται,
 20 πλεονέκῳ ἐμπίπτει. «Πλοῦτος ἐὰν ᾖ, μὴ προστίθεσθε καρδίαν».

Σὺ σε κατέχεις τὸν παρασθέντα καὶ περιφράσσεις τὰς διε-
 ξόδους. Εἶτα κατεχόμενος καὶ ἐλλιμνάζων, οἶα ποιεῖ σοι; Ῥί-
 γνυσι τὰ κολύματα, ἀμέλει καὶ εὖν βιαίως ἐναποληφθεῖς καὶ
 πλημμυρῶν, καθαιρεῖ τὸν πλοῦσίῳ τὰς ἀποθήκας, ἐδαφίζει
 25 αὐτοῦ τὰ ταμιεῖα, ὥσπερ πολέμιός τις ἐπεισελθὼν. Ἀλλὰ μεί-
 ζονας οἰκοδομήσει: Ἄδηλον εἰ μὴ καθηρομένους παραδώσει τῷ

τὸ πλεόνασμα καὶ φιλονικεῖς πῶς νὰ λάβῃς περισσότερα καὶ νὰ δώσῃς ὀλιγώτερα, ἐπιβαρύνων ἀπὸ παντοῦ τὴν συμφορὰν εἰς τὸν δυστυχῆ. Δὲν σέ μαλακώνουν οὔτε τὰ θλιβερά δάκρυα, οὔτε οἱ ἀναστεναγμοὶ τῆς καρδίας, ἀλλ' εἶσαι ἀλύγιστος καὶ σκληρός. Τὸ κάθε τι τὸ βλέπεις ὡς χρυσὸν καὶ παντοῦ χρυσὸν φαντάζεσαι. Αὐτὸ σοῦ ἔχει γίνεαι ὄνειρον ὅταν κοιμᾶσαι, καὶ συνεχῆς ἔγνοια ὅταν εἶσαι ζύπνιος. Ὅπως δηλαδὴ αὐτοὶ ποὺ παραφέρονται ἀπὸ τρέλλαν δὲν βλέπουν τὰ πράγματα, ἀλλὰ φαντάζονται αὐτὰ ποὺ τοὺς ὑπαγορεύει τὸ πάθος, ἔτσι καὶ εἰς σέ ἡ ψυχὴ ποὺ ἔχει κατακυριευθῆ ἀπὸ τὴν φιλαργυρίαν παντοῦ χρυσὸν, παντοῦ ἄργυρον βλέπει. Περισσότερον εὐχάριστα θὰ ἔβλεπες τὸν χρυσὸν παρὰ τὸν ἥλιον. Εὐχεσαι ὅλα νὰ ἀλλάξουν καὶ νὰ γίνουν χρυσὸς καὶ ὅσον ἠμπορεῖς τὸ ἐφευρίσκεις βέβαια.

5. Διότι τί δὲν μηχανεύεσαι διὰ νὰ ἀποκτήσῃς χρυσόν; Τὸ σιτᾶρι σοῦ γίνεαι χρυσός, τὸ κρασί μετατρέπεται εἰς χρυσόν, τὰ μαλλιά διὰ σέ γίνονται χρυσός. Κάθε ἐμπορικὴ δουλειά, κάθε ἐφεύρεσις σοῦ ἀποφέρει χρυσόν. Ὁ ἴδιος ὁ χρυσὸς ἀποφέρει χρυσόν μὲ τὸ νὰ πολλαπλασιάζεται μὲ τὰ δανείσματα. Καὶ ὅμως δὲν ὑπάρχει κορεσμός καὶ ἡ ἐπιθυμία δὲν εὐρίσκει τέλος. Εἰς τὰ λαίμαργα ἀπὸ τὰ παιδιὰ πολλὰς φορὰς ἀτσιγκούνευστα ἐπιτρέπομεν νὰ παραχορταίνουν ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ πολὺ ἐπιθυμοῦν, ὥστε μὲ τὸν ὑπερβολικὸν κορεσμόν νὰ τὰ κάνωμεν νὰ σιχαθοῦν. Εἰς τὸν πλεονέκτην δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιον. Ἄλλ' ὅσον πιὸ πολλὰ ἀποκτᾷ, τόσοον περισσότερα ἐπιθυμεῖ. «Ἐὰν ὁ πλοῦτος αὐξάνῃ, μὴ προσκολλᾷτε εἰς αὐτὸν τὴν καρδίαν»¹⁶. Ἐσὺ ὅμως κατέχεις τὸν πλοῦτον ποὺ ὅλον αὐξάνει καὶ περιφράσσεις τὰς διεξόδους. Ἐπειτα μὲ τὸ νὰ κρατῆται καὶ νὰ λιμνάζῃ, τί σοῦ δημιουργεῖ; Θραύει τὰ ἐμπόδια βεβαίως καὶ τώρα ποὺ κατὰ τρόπον βίαιον ἔχει ἀμπαρωθῆ καὶ πλημμυρίζει, κρημνίζει τὰς ἀποθήκας τοῦ πλουσίου, κατεδαφίζει τὰ χρηματοκιβώτια, ὡσὰν νὰ ἐπέδραμε κάποιος ἐχθρός. Ἄλλὰ θὰ κτίσῃ μεγαλυτέρας; Δὲν εἶναι φανερόν ἐὰν δὲν τὰς παραδώσῃ

μετ' αὐτόν. Ὁξύτερον γὰρ ἂν αὐτὸς ἀπέλθοι ἀνασπασθεῖς,
 ἢ ἐκεῖνα κατὰ τὴν πλεονεκτικὴν ἐπίνοιαν ἐγερθεῖν. Ἀλλ' ὁ
 μὲν ἔχει τῶν κακῶν βουλευμάτων τὸ τέλος ἀκόλουθον, ὑμεῖς
 δέ, ἂν ἐμοὶ πείθησθε, πάσας θύρας ταμιείων ἀναπετάσαντες,
 5 ἀφθόρους παρέξετε τὰς διεξόδους τῷ πλούτῳ. Ὡσπερ γὰρ πο-
 ταμῷ μεγάλῳ πολύκαρπον γῆν δι' ὄχετῶν μυρίων ἐπερχομένῳ,
 οὕτως αὐτοί, τῷ πλούτῳ διδόντες διὰ ποικίλων ὁδῶν εἰς τὰς
 τῶν πενήτων οἰκίας κατασχίζεσθαι. Τὰ φρέατα ἐξαντλούμενα
 εὐφορώτερα γίνεται, ἐναφιέμενα δὲ κατασῆπεται· καὶ πλούτου
 10 τὸ μὲν στάσιμον ἄχρηστον, τὸ δὲ κινούμενον καὶ μεταβαῖνον
 κοινωφελές τε καὶ ἔγκαρπον. Ὡ πόσος μὲν ὁ παρὰ τῶν εὐεργε-
 τουμένων ἔπαινος, οὗ σὺ μὴ καταφρονήσης· πηλίκος δὲ ὁ παρὰ
 τοῦ δικαίου κριτοῦ μισθός, ᾧ σὺ μὴ ἀπιστήσης! Πανταχοῦ
 σοι τὸ ὑπόδειγμα τοῦ κατηγορουμένου πλουσίου προσαπαν-
 15 τάτω· δς τὰ μὲν ἤδη παρόντα φυλάσσων, περὶ δὲ τῶν ἐλπίζο-
 μένων ἀγωνιῶν καὶ ἄδηλον ἔχων εἰ βιώσεται τὴν αὔριον, τὸ
 αὔριον σήμερον προημάρτανεν. Οὕπῳ ἦλθεν ὁ ἰκέτης, καὶ προ-
 λαβὼν ἐδείκνυε τὴν ἀγριότητα· οὐ συνήγαγε τοὺς καρπούς,
 καὶ τῆς πλεονεξίας ἤδη εἶχε τὸ κρῖμα. Ἡ μὲν γῆ ἐδεξιοῦτο
 20 τοῖς ἐκφορίοις αὐτῆς· βαθὺ μὲν ἐν ταῖς ἀρούραις προδεικνῦσα
 τὸ λῆιον, πολὺν δὲ τὸν βῆτρον ὑπὲρ κλημάτων ἐμφαίνουσα, βρύ-
 ουσαν δὲ τῷ καρπῷ τὴν ἐλαίαν παρεχομένη, καὶ πᾶσαν ἐπαγγελ-
 λομένη τὴν ἐξ ἀκροδρύων τρυφήν. Ὁ δὲ ἀδέξιος ἦν καὶ ἄκαρπος·
 οὕπῳ ἔχων καὶ ἤδη βασκαίνων τοῖς δεομένοις. Καίτοι πόσοι
 25 κίνδυνοι πρὸ τῆς συγκομιδῆς τῶν καρπῶν; Καὶ γὰρ καὶ χάλαζα
 κατέκλασε καὶ καύσων ἤρπασεν ἐκ μέσων τῶν χειρῶν καὶ ὕδωρ

κρημισμένας εἰς τὸν κληρονόμον του. Διότι πολὺ πιὸ γρήγορα ἢμπορεῖ νὰ πεθάνῃ αὐτὸς παρὰ νὰ κτισθοῦν ἐκεῖνα σύμφωνα μὲ τὰ σχέδια τῆς πλεονεξίας. Ἄλλ' αὐτὸς μὲν ἔχει διὰ τὰ κακὰ του σχέδια ἀκόλουθον τὸ τέλος, ἐσεῖς ὁμως, ἐάν μὲ πιστεῦσετε, ἀφοῦ ἀνοίξετε ὄλας τὰ θύρας τῶν χρηματοκιβωτίων, θὰ προσφέρετε ἀφθόνους διεξόδους εἰς τὸν πλοῦτον, καὶ ὅπως εἰς μεγάλο ποτάμι ποῦ μὲ πολυἀριθμα κανάλια διοχετεύεται εἰς γῆν πολὺκαρπον, ἔτσι καὶ σεῖς νὰ ἐπιτρέπετε εἰς τὸν πλοῦτον νὰ διασχίζῃ ἀπὸ διαφόρους δρόμους τὰ σπίτια τῶν πτωχῶν. Τὰ πηγὰδια ὅταν ἀντλοῦνται, δίδουν πιὸ ἀφθονον νερόν, ὅταν ὁμως ἐγκαταλείπωνται σαπίζουν καὶ στεριεῦουν. Καὶ ὁ πλοῦτος ὅταν στέκεται εἶναι ἀχρηστος, ὅταν ὁμως κινῆται καὶ μεταδίδεται, γίνεται καὶ κοινωφελὴς καὶ καρποφόρος. Ὡ πόσον μεγάλος εἶναι ὁ ἔπαινος ποῦ προέρχεται ἀπὸ τοὺς εὐεργετούμενους! Νὰ μὴ τὸν καταφρονήσης. Καὶ πόσον μεγάλος ὁ μισθὸς ἀπὸ τὸν δίκαιον κριτὴν! Νὰ μὴ ἀπιστήσης εἰς αὐτόν. Πανταχοῦ τὸ παράδειγμα τοῦ πλουσίου ποῦ κατηγορεῖται νὰ σὲ συντροφεύῃ. Αὐτὸς, μὲ τὸ νὰ φυλάσῃ τὰ παρόντα καὶ νὰ ἀγωνιῇ διὰ τὰ ἐλπιζόμενα καὶ μὲ τὸ νὰ ἀγνοῇ, ἐάν θὰ ζήσῃ τὴν αὐριανὴν ἡμέραν, ἀμαρτάνει ἐκ τῶν προτέρων σήμερον διὰ τὴν αὔριον. Δὲν εἶχε προσέλθει ἀκόμη ὁ ζητιάνος καὶ ἐκεῖνος προκαταβολικῶς ἐφανέρωνε τὴν ἀγριότητα. Δὲν ἐμάζεψε τοὺς καρπούς καὶ εἶχε κιόλας τὸ κατάκριμα τῆς πλεονεξίας. Ἡ γῆ μὲν ἐχαιρέτιζε μὲ τὰ προϊόντα της· προεφανέρωνε βαθεῖα εἰς τὰ ὄργώματα τὸ σπαρμένον σιτάρι, ἐπαρουσίαζε πλοῦσια τὰ σταφύλια ἐπάνω εἰς τὰ κλήματα, παρεῖχε κατάφορτον τὴν ἐλαίαν ἀπὸ καρπούς καὶ ὑπέσχετο κάθε τρυφὴν ἀπὸ τὰ καρποφόρα δένδρα. Ἐκεῖνος δὲ ἦταν ἀφιλόφρων καὶ ἄκαρπος· διότι ἐνῶ ἀκόμη δὲν ἔχει, φθονεῖ κιόλας αὐτοὺς ποῦ ἔχουν ἀνάγκην. Καὶ ὁμως πόσοι κίνδυνοι ὑπάρχουν προτοῦ ἀκόμη γίνῃ ἡ συγκομιδὴ τῶν καρπῶν! Διότι συνήθως καὶ τὸ χαλάζι κατατσακίζει καὶ ἡ ζέστη ἀρπάζει μέσα ἀπὸ τὰ χέρια καὶ βροχὴ ποῦ πίπτει παράκαιρα ἀχρηστεύει τοὺς

παρὰ καιρὸν ἐκ νεφῶν ἐπιρρυνὲν ἠχρείωσε τοὺς καρπούς. Οὐδὲ προσεύχη οὖν τῷ Κυρίῳ τελειωθῆναι τὴν χάριν; Ἄλλὰ προλαμβάνων, σεαυτὸν ἀνάξιον ποιεῖς τῆς ὑποδοχῆς τῶν δειχθέντων.

5 6. Καὶ σὺ μὲν ἐν τῷ κρυπτῷ λαλεῖς σεαυτῷ, τὰ δὲ ῥήματά σου ἐν οὐρανῷ δοκιμάζεται. Διὰ τοῦτό σοι ἐκεῖθεν αἱ ἀποκρίσεις ἔρχονται. Τίνα δὲ ἐστὶ καὶ ἃ λέγει; «Ψυχί, ἔχεις πολλὰ ἀγαθὰ ἀποκείμενα· φάγε, πίε, εὐφραίνου καθ' ἡμέραν». ὦ τῆς ἀλογίας! Εἰ δὲ χοιρείαν εἶχες ψυχὴν, τί ἂν ἄλλο ἢ τοῦτο αὐτῇ εὐηγγελί-
 10 λίσω; Οὕτω κτηνώδης εἶ, οὕτως ἀσύνετος τῶν τῆς ψυχῆς ἀγαθῶν, τοῖς τῆς σαρκὸς αὐτὴν βρώμασι δεξιούμενος καὶ ὅσα ὁ ἀφεδρῶν ὑποδέχεται, ταῦτα τῇ ψυχῇ παραπέμπεις; Εἰ μὲν ἀρετὴν ἔχει, εἰ πλήρης ἐστὶν ἔργων ἀγαθῶν, εἰ Θεῷ προσωφκειώται ἔχει πολλὰ ἀγαθὰ, καὶ εὐφραινέσθω τὴν καλὴν τῆς ψυχῆς εὐ-
 15 φροσύνην. Ἐπεὶ δὲ τὰ ἐπίγεια φρονεῖς καὶ θεὸν ἔχεις τὴν κοιλίαν καὶ ὄλος σάρκινος εἶ, δεδουλωμένος τοῖς πάθεσιν, ἄκουε τῆς σοῦ πρεπούσης προσηγορίας, ἣν οὐδεὶς ἀνθρώπων ἔθετό σοι, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Κύριος· «Ἄφρον, ταύτη τῇ νυκτὶ τὴν ψυχὴν σου ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ σοῦ· ἃ δὲ ἠτοίμασας, τί τι ἐσται;». Μεί-
 20 ζων τῆς αἰωνίου κολάσεως ὁ γέλως τῆς ἀβουλίας. Ὁ γὰρ μετ' ὀλίγον μέλλων ἀνάρπαστος ἄγεσθαι, οἷα βουλεύεται; «Καθελῶ μου τὰς ἀποθήκας καὶ μείζονας οἰκοδομήσω». Καλῶς σὺ γε ποιῶν, φαίην ἂν ἔγωγε πρὸς αὐτόν. Ἄξια γὰρ καθαιρέσεως τὰ ταμιεῖα τῆς ἀδικίας. Κατάσκαπτε ταῖς ἑαυτοῦ χερσίν, ἃ κα-
 25 κῶς ὠκοδόμησας. Αὖτε τὰ σιτοδοχεῖα, ὅθεν οὐδεὶς ἀπῆλθέ ποτε

καρπούς. Δέν προσεύχεται λοιπόν εἰς τὸν Κύριον νὰ ὀλοκληρωθῆ ἢ δωρεά; Ἐσὺ ὁμως ἐκ τῶν προτέρων καθιστᾷς ἀνάξιον τὸν ἑαυτὸν σου νὰ ὑποδεχθῆς αὐτὰ πού σου ἔχουν φανερωθῆ.

6. Καὶ σὺ μὲν κρυφὰ συνομιλεῖς μὲ τὸν ἑαυτὸν σου, τὰ λόγια σου ὁμως κρίνονται εἰς τὸν οὐρανόν. Διὰ τοῦτο ἀπὸ ἐκεῖ σου ἔρχονται αἱ ἀπαντήσεις. Ποῖα ὁμως εἶναι αὐτὰ πού λέγει; «Ψυχὴ ἔχεις πολλὰ ἀγαθὰ διὰ πολλὰ χρόνια· φάγε, πίε, εὐφραίνου»¹⁷ καθημερινῶς. Ὡ τί παραλογισμός! Ἐὰν εἶχες ψυχὴν χοίρου, τί ἄλλο καλύτερον ἀπὸ αὐτὸ θὰ ἤμποροῦσες νὰ τῆς εὐαγγελισθῆς; Πόσον κτηνώδης εἶσαι, πόσον ἄμυαλος ἀπέναντι τῶν ἀγαθῶν τῆς ψυχῆς, νὰ χαιρετίζης αὐτὴν μὲ τὰ βρώματα τῆς σαρκός. Αὐτὰ πού καταλήγουν εἰς τὸν ἀπόπατον, αὐτὰ ἐσὺ τὰ παραπέμπεις εἰς τὴν ψυχὴν; Ἐὰν μὲν διαθέτῃ ἀρετὴν, ἐὰν εἶναι γεμάτος ἀπὸ ἀγαθὰ, ἐὰν ἔχη προσοικειωθῆ τὸν Θεόν, ἔχει πολλὰ ἀγαθὰ καὶ ὡς εὐφρανθῆ τὴν καλὴν εὐφροσύνην τῆς ψυχῆς. Ἐπειδὴ ὁμως σκέπτεσαι τὰ ἐπίγεια καὶ ἔχεις διὰ Θεὸν τὴν κοιλίαν καὶ εἶσαι ὀλόκληρος σὰρκες, ὑποδουλωμένος εἰς τὰ πάθη, ἄκουε τὴν προσωνομίαν πού σου ἀρμόζει καὶ τὴν ὁποῖαν δὲν σου τὴν ἔδωσε κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ ὁ ἴδιος ὁ Κύριος· «ἀνόητε αὐτὴν τὴν νύκτα ζητοῦν ἀπὸ σέ τὴν ψυχὴν σου. Αὐτὰ πού ἐτοίμασες, ποῖος θὰ τὰ πάρῃ;»¹⁸. Τὸ γέλιο τῆς ἀνοησίας εἶναι μεγαλύτερον κακὸν ἀπὸ τὴν αἰώνιον κόλασιν. Διότι αὐτὸς πού μέσα εἰς ὀλίγον μέλλει νὰ ἀρπαγῆ, τί σκέπτεται; «θὰ κατεδαφίσω τὰς ἀποθήκας μου καὶ θὰ κτίσω μεγαλυτέρας». Ἐσὺ βέβαια κάμνεις καλὰ, θὰ ἤμποροῦσα νὰ τοῦ εἶπω. Διότι τὰ ταμεῖα τῆς ἀδικίας ἀξίζει νὰ κρημισθοῦν. Ρίχνε κάτω μὲ τὰ ἴδια σου τὰ χέρια αὐτὰ πού κακῶς ἔχεις οἰκοδομήσει. Σπάσε τὰ ἀμπάρια τοῦ σιταριοῦ ἀπὸ τὰ ὁποῖα κα-

18. Λουκ. 12,20.

παραμυθίας τυχόν. Ἐφάνισον πάντα οἶκον πλεονεξίας φύλακα,
 ἀποσκεύασον ὀρόφους, περιέλε τοίχους, δεῖξον ἠλίω τὸν εὐρω-
 τιῶντα σῖτον, ἐξάγαγε ἐκ φυλακῆς τὸν δέσμιον πλοῦτον, θριάμ-
 βουσιν τὰ σκοτεινὰ τοῦ μαμωνᾶ καταγώγια. «Καθελῶ μου τὰς
 5 ἀποθήκας καὶ μείζονας οἰκοδομήσω». Ἐὰν δὲ καὶ ταύτας
 ἐμπλήσῃς, τί ποτε ἄρα διανοηθήσῃ; Ἡ ποῦ πάλιν καθαιρή-
 σεις, καὶ πάλιν οἰκοδομήσεις; Καὶ τί τούτων ἀνοητότερον,
 ἀπέραντα μοχθεῖν, οἰκοδομεῖν μετὰ σπουδῆς καὶ μετὰ σπουδῆς
 καθαιρεῖν; Ἐχεις ἀποθήκας, εἰς θέλῃς, τὰς οἰκίας τῶν πενή-
 10 των. Θησαύρισον σεαυτῷ θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ. Τὰ ἐκεῖ ἀποτι-
 θέμενα οὐ σῆτες καταβόσκονται, οὐ σηπεδῶν ἐπινέμεται, οὐ
 λησται διακλέπτουσιν. Ἀλλὰ τότε μεταδώσω τοῖς δεομένοις,
 ὅταν τὰς δευτέρας ἀποθήκας πληρώσω. Μακροὺς σεαυτῷ τοὺς
 χρόνους τῆς ζωῆς ἔπηξας. Σκόπει μὴ σε προλάβῃ ὁ κατὰ προθε-
 15 σμίαν ἐπιείγων. Καὶ γὰρ ἡ ἐπαγγελία οὐ χρηστότητός ἐστιν
 ἀλλὰ πονηρίας ἀπόδειξις. Ἐπαγγέλλῃ γάρ, οὐχ ἵνα δῶς μετὰ
 ταῦτα, ἀλλ' ἵνα τὸ παρὸν διακρούσῃ. Ἐπεὶ νῦν τί τὸ κωλύον
 πρὸς τὴν μετάδοσιν; Οὐ πάρεσται ὁ ἐνδεής; οὐχὶ πλήρεις αἱ
 ἀποθήκαι; οὐχ ὁ μισθὸς ἔτοιμος; οὐχ ἡ ἐντολὴ τηλαυγής;
 20 Ὁ πεινῶν τήκεται, ὁ γυμνητεύων πήγνυται, ὁ ἀπαιτούμενος
 ἄγχεται καὶ σὺ τὴν ἐλεημοσύνην εἰς τὴν αὔριον ἀναβάλλῃ;
 Ἄκουε Σολομῶντος· «Μὴ εἶπῃς, ἐπανελθὼν ἐπάνηκε, καὶ
 αὔριον δώσω»· οὐ γὰρ οἶδας τί τέξεται ἡ ἐπιούσα. Οἶων παρ-
 αγγελμάτων ὑπερορᾶς, τῇ φιλαργυρίᾳ τὰ ὦτα προαποβύσας;
 25 Πόσην ἔδει σε χάριν ἔχειν τῷ εὐεργέτῃ καὶ φαιδρὸν εἶναι καὶ
 λαμπρύνεσθαι τῇ τιμῇ, ὅτι οὐκ αὐτὸς διοχλεῖς θύρας ἑτέρων,

19. Ματθ. 6,20.

20. Ματθ. 6,20.

νένας ποτέ δὲν ἔφυγε παρηγορημένος. Ἐξαφάνισε κάθε οἰκημα πού φυλάσσει τὴν πλεονεξίαν, βγάλε τὴν στέγην, γκρέμισε τοὺς τοίχους, δείξε εἰς τὸν ἥλιον τὸ μουχλιασμένο σιτάρι, βγάλε ἀπὸ τὴν φυλακὴν τὸν φυλακισμένον πλοῦτον, σύντριψε τὰ σκοτεινὰ καταγῶγια τοῦ μαμμωνᾶ. «Θὰ κατεδαφίσω τὰς ἀποθήκας μου καὶ θὰ κτίσω μεγαλυτέρας». Ἐὰν ὁμως τὰς γεμίσης καὶ αὐτάς, τί λοιπὸν θὰ διανοηθῆς; Ἡ μήπως πάλιν θὰ τὰς γκρεμίσης καὶ πάλιν θὰ τὰς κτίσης; Καὶ τί πιὸ ἀνόητον ἀπὸ αὐτὰ, νὰ κοπιᾷζης ἀτελεύτητα, νὰ οἰκοδομῆς μὲ βιασύνην καὶ μὲ βιασύνην νὰ γκρεμίζης; Ἐὰν θέλῃς, ἔχεις ἀποθήκας τὰ σπίτια τῶν πτωχῶν. Θησαύρισε, διὰ τὸν ἑαυτὸν σου θησαυρούς εἰς τὸν οὐρανόν¹⁹. Αὐτὰ πού ἀποθηκεύονται ἐκεῖ οὔτε ὁ σκόρος τὰ κατατρώγει, οὔτε ἡ σῆψις τὰ σαπίζει, οὔτε οἱ λησται τὰ καταληστεύουν²⁰. Ἄλλὰ τότε θὰ δώσω εἰς αὐτοὺς πού ἔχουν ἀνάγκην, ὅταν γεμίσω τὰς δευτέρας ἀποθήκας. Ἐχεις προσδιορίσει διὰ τὸν ἑαυτὸν σου χρόνια πολλὰ τῆς ζωῆς. Κύττα νὰ μὴ σέ προλάβῃ αὐτὸς πού σύμφωνα μὲ τὴν προθεσίαν ἐπείγεται. Διότι ἡ ὑπόσχεσις δὲν εἶναι ἀγαθότης, ἀλλὰ ἀπόδειξις τῆς πονηρίας. Διότι ὑπόσχεσαι, ὄχι διὰ νὰ δώσης κατόπιν, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀποφύγῃς τὸ παρόν. Τί εἶναι αὐτὸ πού ἐμποδίζει τώρα τὴν μετάδοσιν; Δὲν εἶναι παρῶν ὁ πτωχός; Δὲν εἶναι γεμάται αἱ ἀποθήκαι; Ἡ ἀμοιβὴ ἐτοίμη; Δὲν εἶναι ξεκάθαρη ἡ ἐντολή; Αὐτὸς πού πεινᾷ λυώνει. Ὁ γυμνὸς ξεπαγιάζει. Ὁ ὀφειλέτης καταπνίγεται καὶ σὺ ἀναβάλλεις διὰ τὴν αὔριον τὴν ἐλεημοσύνην; Ἄκου τὸν Σολομῶντα: «Νὰ μὴ εἰπῆς: πῆγαινε καὶ γύρισε, αὔριον θὰ σοῦ δώσω»²¹. Διότι δὲν γνωρίζεις τί θὰ γεννήσῃ ἡ αὔριανὴ ἡμέρα²². Ὅποια παραγγέλματα περιφρονεῖς μὲ τὸ νὰ βουλώσης τὰ αὐτιά σου μὲ τὴν φιλαργυρίαν! Πόσῃν μεγάλῃν χάριν ἔπρεπε νὰ χρωστᾷς εἰς τὸν εὐεργέτην, πόσον νὰ εἶσαι χαρούμενος καὶ νὰ λαμπρύ-

21. Παροιμ. 3,28.

22. Παροιμ. 27,1.

ἀλλὰ τὰς σὰς ἄλλοι καταλαμβάνουσι; Νῦν δὲ κατηφῆς εἰ καὶ
 δυσέντευκτος, ἐκκλίνων τὰς ἀπαντήσεις, μὴ πού τι καὶ μικρὸν
 ἀναγκασθῆς τῶν χειρῶν ἐκβαλεῖν. Μίαν οἶδας φωνήν· οὐκ ἔχω,
 οὐδὲ δώσω, πένης γάρ εἰμι. Πένης εἰ τῷ ὄντι καὶ ἐνδεῆς παν-
 5 τὸς ἀγαθοῦ· πένης ἀγάπης, πένης φιλανθρωπίας, πένης πί-
 στεως εἰς Θεόν, πένης ἐλπίδος αἰωνίου. Συμμεριστὰς ποιήσον
 τῶν σίτων τοὺς ἀδελφούς· τὸ αὔριον σηπόμενον σήμερον μετὰδος
 τῷ δεομένῳ. Πλεονεξίας εἶδος τὸ χαλεπιότατον, μηδὲ τῶν φθει-
 ρομένων μεταδιδόναι τοῖς ἐνδεέσι.

- 10 7. Τίνα, φησίν, ἀδικῶ συνέχων τὰ ἑμαυτοῦ; Ποῖα, εἰ-
 πέ μοι, σαυτοῦ; πόθεν λαβὼν εἰς τὸν βίον εἰσήνεγκας; Ὡσπερ
 ἂν εἴ τις ἐν θεάτρῳ θεάν καταλαβὼν, εἶτα ἐξείργου τοὺς ἐπεισι-
 όντας, ἴδιον ἑαυτοῦ κρίνων τὸ κοινῶς πᾶσι κατὰ τὴν χρῆσιν
 προκείμενον· τοιοῦτοί εἰσι καὶ οἱ πλούσιοι. Τὰ γὰρ κοινὰ προ-
 15 κατασχόντες, ἴδια ποιοῦνται διὰ τὴν πρόληψιν. Ἐπεὶ εἰ τὸ πρὸς
 παραμυθίαν τῆς ἑαυτοῦ χρείας ἕκαστος κομιζόμενος, τὸ περιτ-
 τὸν ἠφίει τῷ δεομένῳ, οὐδεὶς μὲν ἂν ἦν πλούσιος, οὐδεὶς δὲ
 ἐνδεῆς. Οὐχὶ γυμνὸς ἐξέπεσες τῆς γαστροῦς; οὐ γυμνὸς πάλιν
 εἰς τὴν γῆν ὑποστρέψεις; Τὰ δὲ παρόντα σοι πόθεν; Εἰ μὲν
 20 ἀπὸ ταυτομάτου λέγεις, ἄθεος εἶ, μὴ γνωρίζων τὸν κτίσαντα,
 μηδὲ χάριν ἔχων τῷ δεδωκότι, εἰ δὲ ὁμολογεῖς εἶναι παρὰ Θε-
 οῦ, εἰπέ τὸν λόγον ἡμῖν δι' ὃν ἔλαβες. Μὴ ἄδικος ὁ Θεός, ὁ ἀνί-
 σως ἡμῖν διαιρῶν τὰ τοῦ βίου; Διὰ τί σὺ μὲν πλουτεῖς, ἐκεῖνος
 δὲ πένεται; Ἡ πάντως, ἵνα καὶ σὺ χρησιμότητος καὶ πιστῆς
 25 οἰκονομίας μισθὸν ὑποδέξῃ, καὶ κεῖνος τοῖς μεγάλοις ἄθλοις

νεσαι με την τιμήν, διότι ὁ ἴδιος δὲν ἐνοχλεῖς τὴν πόρταν τῶν ἄλλων, ἀλλὰ ἄλλοι κρούουν τὰς ἰδικὰς σου! Τώρα δὲ εἶσαι κατσούφης καὶ ἀποκρουστικός, ἀποφεύγων τὰς ἀπαντήσεις μὴ τυχὸν κάπου ἀναγκασθῆς νὰ βγάλῃς ἔστω καὶ ὀλίγον ἀπὸ τὰ χέρια σου. Μίαν λέξιν γνωρίζεις· δὲν ἔχω· οὔτε θὰ δώσω, διότι εἶμαι πτωχός. Πράγματι πτωχός εἶσαι καὶ στερεῖσαι ἀπὸ ὅλα τὰ ἀγαθὰ. Πτωχός ἀπὸ φιλανθρωπίαν, πτωχός ἀπὸ πίστιν εἰς τὸν Θεόν, πτωχός ἀπὸ ἐλπίδα αἰώνιον. Κάμε συμμετόχους εἰς τὰ σιτηρὰ τοὺς ἀδελφούς. Αὐτὸ ποὺ αὔριον σαπίζει, δῶσέ το σήμερον εἰς τὸν ἔχοντα ἀνάγκην. Ἡ πιὸ χειροτέρα μορφή τῆς πλεονεξίας εἶναι τὸ νὰ μὴ δίδῃ κανεὶς εἰς τοὺς ἐνδεεῖς οὔτε ἀπὸ αὐτὰ ποῦ φθείρονται.

7. Ποῖον, λέγει, ἀδικῶ μὲ τὸ νὰ προστατεύω τὰ ἰδικὰ μου; Ποῖα, πές μου, εἶναι ἰδικὰ σου; Ἀπὸ ποῦ τὰ ἔλαβες καὶ τὰ ἔφερες εἰς τὴν ζωὴν; Ὅπως ὅταν κάποιος, ἀφοῦ καταλάβῃ εἰς τὸ θέατρον θέσιν θέας, ἐμποδίζῃ ἔπειτα τοὺς εἰσερχομένους, μὲ τὸ νὰ νομίζῃ ἰδικόν του αὐτὸ ποὺ εἶναι κοινὸν κατὰ τὴν χρῆσιν εἰς ὅλους, τέτοιοι εἶναι καὶ οἱ πλούσιοι. Δηλαδὴ ἀφοῦ ἐκ τῶν προτέρων ἐκυρίευσαν τὰ κοινὰ ἀγαθὰ, τὰ ἰδιοποιοῦνται λόγῳ τοῦ ὅτι τὰ ἐπρόλαβαν. Διότι ἐάν ὁ καθένας, κρατῶν αὐτὸ ποῦ χρειάζεται διὰ νὰ θεραπεύσῃ τὰς ἀνάγκας του, ἄφηνε τὸ περίσσευμα εἰς τὸν ἔχοντα ἀνάγκην, τότε κανένας δὲν θὰ ἦταν πλούσιος, κανένας δὲν θὰ ἦταν πτωχός. Δὲν ἐξῆλθες γυμνὸς ἀπὸ τὴν κοιλίαν; Δὲν θὰ ἐπιστρέψῃς καὶ πάλιν γυμνὸς εἰς τὴν γῆν; Αὐτὰ δὲ ποῦ ἔχεις τώρα, ἀπὸ ποῦ τὰ ἔχεις; Ἐάν μὲν λέγῃς, ὅτι ἀπὸ τὴν τύχην, εἶσαι ἄθεος, διότι δὲν γνωρίζεις τὸν δημιουργόν, οὔτε εὐχαριστεῖς τὸν δοτῆρα. Ἐάν δὲ παραδέχεσαι ὅτι ἀπὸ τὸν Θεόν εἶναι, πές μου τὸν λόγον διὰ τὸν ὁποῖον τὰ ἔλαβες. Μήπως ὁ Θεὸς εἶναι ἄδικος ποὺ ἄνισα μοιράζει εἰς ἡμᾶς τὰ ἀναγκαῖα διὰ τὴν ζωὴν; Διατί ἐσύ πλουτεῖς καὶ ἐκεῖνος εἶναι πτωχός; Διὰ κανένα ἄλλον λόγον παρὰ διὰ νὰ λάβῃς ἐξάπαντος καὶ ἐσύ τὸν μισθὸν τῆς ἀγαθότητος καὶ τῆς καλῆς διαχειρίσεως

τῆς ὑπομονῆς τιμηθῆ; Σὺ δὲ πάντα τοῖς ἀπληρώτοις τῆς πλεονεξίας κόλποις περιλαβὼν, οὐδένα οἶει ἀδικεῖν τοσοῦτους ἀποστερῶν; Τίς ἐστὶν ὁ πλεονέκτης; Ὁ μὴ ἐμμένων τῇ αὐταρκεῖα. Τίς δὲ ἐστὶν ὁ ἀποστερητής; Ὁ ἀφαιρούμενος τὰ ἐκάστου.

5 Σὺ δὲ οὐ πλεονέκτης; σὺ δὲ οὐκ ἀποστερητής; ἃ πρὸς οἰκονομίαν ἐδέξω, ταῦτα ἴδια σεαυτοῦ ποιούμενος; Ἡ ὁ μὲν ἐνδεδυμένον ἀπογυμνῶν λωποδύτης ὀνομασθήσεται, ὁ δὲ τὸν γυμνὸν μὴ ἐνδύων, δυνάμενος τοῦτο ποιεῖν, ἄλλης τινός ἐστι προσηγορίας ἄξιος; Τοῦ πεινῶντός ἐστὶν ὁ ἄρτος, ὃν σὺ κατέχεις, τοῦ

10 γυμνητεύοντος τὸ ἱμάτιον, ὃ σὺ φυλάσσεις ἐν ἀποθήκαις, τοῦ ἀνυποδέτου τὸ ὑπόδημα, ὃ παρὰ σοὶ κατασῆπεται, τοῦ χερῆζοντος τὸ ἀργύριον, ὃ κατορύξας ἔχεις. Ὡστε τοσοῦτους ἀδικεῖς, ὅσοις παρέχειν ἐδύνασο.

8. Καλοὶ μὲν, φησὶν, οἱ λόγοι, ἀλλὰ καλλίων ὁ χρυσός.

15 Ὡσπερ οἱ τοῖς ἀκολάστοις περὶ σωφροσύνης διαλεγόμενοι. Καὶ γὰρ ἐκεῖνοι διαβαλλομένης τῆς ἐταίρας, ἀπὸ τῆς ὑπομνήσεως πρὸς τὰς ἐπιθυμίας ἐκκαίονται. Πῶς σοι ὑπ' ὄψιν τὰ πάθη τοῦ πένητος ἀγάγω, ἵνα γνῶς ἀπὸ ποταπῶν στεναγμῶν σεαυτῷ θησαυρίζεις; Ὡ πόσου ἄξιόν σοι φανεῖται ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς

20 κρίσεως τὸ ῥῆμα ἐκεῖνο· «Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. Ἐπεινάσα γὰρ καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν· ἐδίψησα καὶ ἐποτίσατέ με, γυμνὸς ἦμην καὶ περιεβάλετέ με)! Ποταπὴ δὲ σοι φρίκη, καὶ ἰδρῶς, καὶ σκότος περιχυθήσεται,

25 ἀκούοντι τῆς καταδίκης· «Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον, τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. Ἐπεινάσα γὰρ καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι

καὶ ἐκεῖνος διὰ νὰ τιμηθῆ με τὰ μεγάλα ἔπαθλα τῆς ὑπομονῆς. Ἐσὺ ὁμως, ἀφοῦ τὰ περιέλαβες ὅλα εἰς τοὺς ἀχόρταγους κόλπους τῆς πλεονεξίας, νομίζεις ὅτι κανένα δὲν ἀδικεῖς, ὅταν τόσους πολλοὺς ἀποστερῆς. Ποῖος εἶναι ὁ πλεονέκτης; Αὐτὸς ποὺ δὲν ἀρκεῖται εἰς τὴν αὐτάρκειαν. Ποῖος δὲ εἶναι ὁ ἄρπαγας; Αὐτὸς ποὺ ἀφαιρεῖ αὐτὰ ποὺ ἀνήκουν εἰς τὸν καθένα. Δὲν εἶσαι σὺ ὁ πλεονέκτης; Δὲν εἶσαι σὺ ὁ ἄρπαγας, ὅταν ἰδιοποιῆσαι αὐτὰ τὰ ἴδια ποὺ ἐδέχθης πρὸς διαχείρισιν; Ἡ αὐτὸς μὲν ποὺ ἀπογυμνώνει τὸν ντυμένον θὰ ὀνομασθῆ ἠλωποδύτης, ἐκεῖνος δὲ ποὺ δὲν ἐνδύει τὸν γυμνόν, ἐνῶ ἡμπορεῖ νὰ τὸ κάμη, ἀξίζει νὰ ὀνομασθῆ με ἄλλο ὄνομα; Τὸ ψωμί ποὺ κρατᾷς ἐσύ, εἶναι αὐτοῦ ποὺ πεινᾷ. Τὸ ἔνδυμα ποὺ φυλάσσεις εἰς τὰς ἱματιοθήκας εἶναι αὐτοῦ ποὺ γυμνητεύει. Τὰ παπούτσια ποὺ σαπίζουν εἰς σὲ εἶναι τοῦ ξυπόλυτου. Τὸ ἀργύριον ποὺ ἔχεις παραχωμένον εἶναι αὐτοῦ ποὺ τὸ χρειάζεται. Λοιπὸν τόσους ἀδικεῖς, ὅσους ἡμποροῦσες νὰ εὐεργετήσης!

8. Καλὰ εἶναι τὰ λόγια, λέγει, ἀλλὰ ἀκόμη πιὸ καλὸς εἶναι ὁ χρυσός. Ὡσάν αὐτοὶ ποὺ διαλέγονται περὶ ἐγκρατείας εἰς τοὺς ἀκολάστους. Πράγματι καὶ αὐτοί, ὅταν ἐξυβρίζεται ἡ πόρνη, ἀπὸ τὴν ἐνθύμησιν φλέγονται πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν. Πῶς νὰ σοῦ καταστήσω γνωστὰ τὰ βάσανα τοῦ πτωχοῦ, διὰ νὰ γνωρίσης ἀπὸ πόσον μεγάλους καημοὺς θησαυρίζεις διὰ τὸν ἑαυτόν σου; Ὡ πόσον πολῦτιμος θὰ σοῦ φανῆ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως ὁ λόγος αὐτός· «ἐλάτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατέρα μου, κληρονομήσατε τὴν βασιλείαν, ἡ ὁποία εἶναι ἑτοιμασμένη διὰ σᾶς ἀπὸ τὸν καιρὸν τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου. Διότι ἐπέίνασα καὶ μοῦ ἐδώκατε νὰ φάγω, ἐδίψασα καὶ μ' ἐποτίσατε, γυμνὸς ἦμουν καὶ μ' ἐνδύσατε»²³; Πόσον δὲ μεγάλην φρίκην, καὶ ἰδρώτας καὶ σκοτάδι θὰ σὲ περιβάλῃ, ὅταν ἀκούσης τὴν καταδίκην· «Φύγετε ἀπὸ ἐμέ, καταραμένοι, εἰς τὴν αἰώνιαν φωτιάν, ποὺ ἔχει ἑτοιμασθῆ διὰ τὸν διάβολον καὶ τοὺς ἀγγέλους του. Διότι ἐπέίνασα καὶ δὲν μοῦ ἐδώκατε νὰ φάγω, ἐδίψασα καὶ δὲν μ' ἐποτίσατε,

φαγεῖν· ἐδίψησα καὶ οὐκ ἐποτίσατέ με, γυμνὸς ἤμην καὶ οὐ
 περιεβάλετέ με»! Οὐδὲ γὰρ ἐκεῖ ὁ ἄρπαξ ἐγκαλεῖται, ἀλλ' ὁ
 ἀκοιῶνητος κατακρίνεται. Ἐγὼ μὲν εἶπον ἃ συμφέρειν ἐνό-
 μιζον, σοὶ δὲ πεισθέντι μὲν πρόδηλα τὰ ἐν ἐπαγγελίαις ἀποκεί-
 5 μενα ἀγαθὰ, παρακούσαντι δὲ γεγραμμένη ἐστὶν ἡ ἀπειλή,
 ἧς εὐχομαί σε τὴν πείραν διαφυγεῖν, βελτίονα γνώμην μεταλα-
 βόντα, ἵνα λύτρον σοι γένηται ὁ ἴδιος πλοῦτος, καὶ ἐφ' ἔτοιμα
 βαδίσῃς τὰ οὐράνια ἀγαθὰ· χάριτι τοῦ πάντας ἡμῶν καλέσαντος
 εἰς τὴν ἑαυτοῦ βασιλείαν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶ-
 10 νας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

γυμνός ἤμουν καὶ δὲν μ' ἐνδύσατε»²⁴. Διότι ἐκεῖ οὔτε ὁ ἄρπαγας κατηγορεῖται, ἀλλὰ αὐτὸς ποὺ δὲν κοινωνεῖ εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ πλησίον κατακρίνεται. Ἐγὼ μὲν εἶπα ὅσα ἐνόμιζα συμφέροντα, εἰς σὲ δὲ ἀφοῦ πιστεύσης, ὀλοφάνερα εἶναι τὰ ἀγαθὰ ποὺ σύμφωνα μὲ τὰς ἐπαγγελίας σὲ ἀναμένουν, ἀφοῦ ὅμως παρακούσης ἢ ἀπειλή σου ἔχει γραπτῶς διατυπωθῆ. Τὴν ἐμπειρίαν αὐτὴν σοῦ εὐχομαι νὰ διαφύγης, ἀφοῦ λάβης καλυτέραν ἀπόφασιν, διὰ νὰ σοῦ γίνῃ λύτρον ὁ ἴδιος ὁ πλοῦτος καὶ διὰ νὰ βαδίσῃς εἰς τὰ ἔτοιμα οὐράνια ἀγαθὰ, μὲ τὴν χάριν αὐτοῦ ποὺ μᾶς ἐκάλεσεν ὅλους εἰς τὴν βασιλείαν του, εἰς τὸν ὅποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις εἰς τοὺς ἀπεράντους αἰῶνας. Ἄμήν.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ

- Διὰ τὰ χωρία καὶ τὰ ὀνόματα τοῦ κειμένου οἱ ἀριθμοὶ παραπέμπουν εἰς σελίδας καὶ στίχους.
 — Διὰ τὰ χωρία καὶ τὰ ὀνόματα τῆς εἰσαγωγῆς καὶ τῶν σχολίων οἱ ἀριθμοὶ παραπέμπουν εἰς σελίδας· εὐρίσκονται δὲ ἐντὸς παρενθέσεων.

1. Εὐρετήριον χωρίων τῆς Γραφῆς

Γένεσις			Ἑξοδος		
1	26	84,6· 222,3.	2	1 ἐ.	112,3ἐ.
2	7	234,16.	12	23	260,21.
	17	26,23.	16	20	46,20.
3	18	178,18.	20	10	40,2 - 3.
	17	28,3.	24	18	32,7.
	18	28,3ἐ.	32]	6	32,13· 212,12.
	19	166,1· 232,20.		27	180,1ἐ.
	24	116,22· 254,9· 254,11.		29	180,3ἐ.
4	14	200,26ἐ.			
6	4	110,3.			
9	3	30,24.			Λευϊτικὸν
	20	32,3.			
	21	32,3.	16	29	26,16.
	17	252,8.	23	27	26,16.
18	27	166,8.			
25	30 - 34	32,25.			Ἀριθμοὶ
37	28	140,15.			
47	11 ἐ.	328,9.	10	10	22,1.

11	33	46,17.		Βασιλειῶν Β'	
12	1 έ.	166,14.			
	3	178,20.	1	24	88,10.
25	8	180,10.		26	88,9.
	17	178,19.	14	26	110,6.
			16	10	174,6.

Δευτερονόμιον

				Βασιλειῶν Γ'	
15	9	(17)·214 έ.			
32	39	246,14.	1	5 έ.	110,5.
			12	4	118,21.
				14	108,21 έ.
	Κριταί		17	1	36,5· 68,4.
			18	22 - 40	180,17.
13	4	34,3.		33 - 34	256,1 έ.
	14	34,5 έ: 66,24 έ.	19	18	34,18.
14	6	66,25.	20	κεφ.	304,25 έ.
15	16	66,25.			
16	3	66,26.			
	21	68,2.		Βασιλειῶν Δ'	
	25	68,3.			

Βασιλειῶν Α'

			2	11	254,15 έ.
			4	39 - 41	36,13.
				42 - 44	36,10.
1	11	66,21.			
	13 - 16	34,1.			
2	3	114,1 έ.			
15	33	180,12.			
16	14	116,22 έ.			
17	4	110,4.			
18	7	138,15.			
24	19	138,19.			
26	7	140,1.	4	5	178,15.

Παραλειπομένων Β'

Ψαλμοί

	7	260,17.			Παροιμίαι
21	7	166,11.			
32	15	216,8.			
33	6	250,1 ξ.	3	3	324,22.
	9	252,4.		27	324,21.
36	8	184,5.		28	342,22.
	25	72,11 ξ.		34	122,9.
38	2 - 3	168,22 ξ.	4	6	130,4.
48	13	192,4 ξ.	6	5	220,18.
49	21	264,13.	9	2	74,4.
61	11	336,20.	10	3	72,10.
63	2	50,5 ξ.	11	25	158,1.
77	25	48,5· 254,4.		26 (Μετ. Θεοδοτ.)	332,10.
80	4	22,1.	13	8	212,9· 234,10.
94	8	270,3.	15	1	156,8.
104	37	46,19.	18	17	128,6.
111	9	290,22 ξ.· 332,7 ξ.	20	1	200,9.
113	13 - 15	206,7 ξ.	22	1	330,12.
117	9	100,1.	23	6	142,23.
118	60	174,1.		29 - 30	198,9 ξ.
	133	226,13.	27	1	342,23.
119	5	88,4.		20	304,16.
127	5	280,1.	30	16	304,16.
138	6	244,2.			
140	4	78,3.			
142	4	174,19.			

Ἐκκλησιαστικῆς

		Ἰώβ			
			1	8	304,14 ξ.
1	1	98,10 ξ.	2	18 - 19	314,5 ξ.
	21	98,5 ξ.· 172,2 ξ.	3	1 - 2	246,3 ξ.
3	18	64,26.	4	4	144,3 ξ.
30	25	98,8.	5	13	314,3.
31	34	128,7.	10	4	212,3 ξ.

Σοφία	Σολομῶντος		3	16		188,21.
			5	8		304,18 ε.
3	6	322,2.		11 - 12		202,7 ε.
6	6	186,18 ε.		11		208,5 ε.
			28	1		50,2.
			40	1 - 2		54,1 ε.
	Ὦσηε			6		110,1 ε.
				7		110,2 ε.
4	16	250,24.	50	6		172,15.
10	12	330,9.	52	11		212,20 ε.
			56	10		158,9.
			58	3		70,14 ε.
	Ἀμῶς			4 (ἀντὶ 63,4)	22,8· 48,22.	
				6 (ἀντὶ 63,6)	22,9· 48,21.	
8	10	210,23.		7		324,22 ε.
	11	72,17 ε.	66	5		122,7.
				18		124,1.
	Μιχαίας					
						Ἰερεμίας
7	1	88,1.				
	2	86,22 ε.	4	22		270,8.
			5	8		48,12.
			9	23		114,1 ε.
				24		114,3 ε.
	Ἰωνᾶς		15	10		86,22 ε.
			16	16		226,8.
2	1	86,1.	20	9		188,4.
3	4 - 10	46,15.				
	Ἡσαίας					Θρηνοὶ
1	16	250,1.	1	1 ε.		86,20.

	Ίεζεχιήλ		17	22,10· 24,13· 60,12.
			20	342,10· 342,11 έ.
2	10	86,20.	21	294,21.
			7 3	232,1.
			9 12	28,26.
			10 22	168,15.
	Δαυιήλ		11 11	44,9.
			28	250,6.
1	8 - 16	36,19.	29	130,8 έ.
3	21	84,10.	30	250,21.
	24 - 33	38,5.	18 24 έ.	258,19.
4	24	212,8.	19 16	284,1· 286,5· 286,6·
6	15 έ.	84,27.		286,7.
	16 - 22	38,8 έ.	18	286,19.
0	2 - 3	38,7 έ.	19	288,3.
			21	(19)· 286,10· 312,20.
			22	284,5.
			23	284,13.
	Ματθαῖος		26	284,15.
3	4	44,6.	20 12	262,3.
	5 - 6	248,21 έ.	25 1έ.	276,1 έ.
	7	156,10.	34 - 36	346,20 έ.
4	2	44,13 έ.	41 - 43	348,3 έ.
5	4	88,14· 90,15.	26 33	118,9.
	5	184,24 έ.	27 31	172,18.
	22	156,11 έ· 178,15 έ.	35	172,18.
	25	272,12.		
	28	210,6· 218,5.		
	41	272,11.		
	44	272,12· 272,13.		
	45	324,8 έ.		
6	2	128,17.	9 29	48,8.
	16 - 17	68,22.	35	182,13 έ.
	16	28,9· 60,12.	10 44	130,2.
				Μάρκος

	31	114,8.		9 - 10	82,22.
2	7	116,2.		10	46,8.
	10	116,2.			
3	11 - 12	226,17.			
	16	70,18.		Γ α λ ά τ α ς	
4	3	120,16.			
	4	120,17.	2	20	80,23.
	5	218,3.	4	9	116,15.
	7	116,13.	5	17	46,4·60,15 έ· 222,23.
	12 - 13	272,13.		26	154,13.
6	10	62,19· 168,13· 198,14.	6	1	128,13.
7	5	48,18.		4	120,20 έ.
9	24	228,10.		7	264,22· 318,21.
	25	58,20 έ.			
	26	228,6.			
0	2	252,19.		Έ φ ε σ ί ο υ ς	
.5	10	116,3 έ.			
	42 - 44	98,20 έ.	4	22	262,14.
	56	264,25.		31 - 32	184,21 έ.
				31	156,10.
				32	154,14.
	Κ ο ρ ι ν θ ί ο υ ς Β'		5	6	278,1.
				18	200,8.
1	9	116,6 έ.	6	12	54,20 έ· 226,24.
	10	116,8.		13	228,1.
2	7	212,2.		16 - 17	60,2 έ.
4	10	82,7.			
	16	46,6 - 7.			
6	16	70,17 έ.		Φ ι λ ι π π η σ ί ο υ ς	
	17	212,20 έ.			
8	9	172,7 έ· 320,20.	1	23	88,5 έ.
9	9	290,22 έ.	2	13	116,1.
11	27	44,11· 82,23 έ.	3	10 - 11	114,17.
12	2	44,12.		12	116,17 έ.

14	228,9.	5	58,20· 228,4 έ.
18	86,19.	20	226,1.
19	204,16.	26	220,25.
4 4	88,16.	5 23	(52).

Κολασσαεῖς

Ἑβραίους

2 11	252,10.	1 3	182,17 έ.
12	252,16.	3 17	46,16.
3 5	82,5.	5 14	74,5 έ.
		10 27	310,6.
		11 33 - 34	38,14.
		37	44,2.
		38	44,3.

Θεσσαλονικεῖς Α'

4 13	98,19.
5 3	278,2.
8	58,27.
16 - 18	76,5 έ.

Ἰακώβου

4 6	122,9.
-----	--------

Τιμόθεον Α'

Πέτρου Α'

1 18	226,24.	3 11	266,15.
2 6	320,21.	5 3	128,22.
3 15	226,3.	5	122,9.
		17	260,3.

Τιμόθεον Β'

Ἀποκάλυψις

1 8	226,23.	14 13	98,19.
2 3	58,19· 226,23.		
4	228,2 έ.		

2. Εὐρετήριοι ὀνομάτων καὶ πραγμάτων

Α

Ἄαρὼν 166,13.

Ἄβεσσαλώμ 110,6.

Ἄβιμέλεχ 112,7.

Ἄβραάμ 44,6· 166,9· 318,11.

Ἄγᾶγ 180,12.

ἀγαθὰ αἰώνια 148,21· 178,6· ἀγαθὰ οὐράνια 348,13· ἀγαθὰ ἀγγελικὰ 84,16· ἀγαθὰ ἐπαγγελίας 84,17.

ἀγαθότης Θεοῦ 324,10.

ἄγγελος, -οι 28,6· 34,5· 48,4· 56,10· 66,18· 104,8· 130,5· 188,19· 260,7· 278,3· 332,1· ἀγγέλων μυριάδες 280,2.

ἀγιασμός 274,24· ἀγιασμός ψυχῆς 260,9.

ἄγιος, -οι (15)· 24,1· 30,19· 36,14· 38,13· 44,2· 86,21.

ἄγνοια Θεοῦ 248,7.

Ἄδὰμ 26,23· 116,22.

(ἀδελφοί Ἰωσήφ 16).

ἀδελφοκτονία 138,1.

ἄδης 300,21· 304,16.

Ἄδωνιας 110,5.

ἀθάνατος (ἄνθρωπος) 318,20.

ἀθλητῆς 228,3· ἀθληταὶ εὐσεβείας 54,14· 272,6.

Αἰγύπτιος, -οι 32,20· 46,18· 144,5.

Αἴγυπτος 46,21· 72,14· 142,2.

ἄϊδια 222,21.

αἶμα Μονογενοῦς 84,14.

αἰχμαλωσία 256,22.

ἀκοινωνήτος 348,8.

ἀκολασία (14)· 50,16· 278,26.

(ἀκολουθία νεκρώσιμος 234).

ἀλαζονεία 114,21· 118,21.

ἀλεξιτήριο πάθους 134,22.

ἀλλοτρίωσις Θεοῦ 154,11.

Ἄμαλῆκ 180,12.

ἄμαρτημα, -ατα 24,16· 90,11· 128,4· 224,19· 232,9· 258,27· 260,4· 264,10· 314,7.

ἄμαρτία, -αι (16)· 24,8· 28,2· 50,25· 68,7· 84,13· 88,11· 124,3· 164,1· 168,19· 170,17· 176,9· 178,11· 180,25· 204,14· 210,3· 212,9· 216,9· 218,9· 218,25· 224,16· 256,21· 264,2· 264,21· 266,3· 268,25· 272,22· 274,9· 278,4· 308,24· 312,4· ἄμαρτία ἀμάρτυρος 218,2· ἄμαρτία κατὰ διάνοιαν 216,8.

ἄμαρτωλός, -οι 120,10· 278,9· 310,5.

ἀναγέννησις πνευματικῆ 246,11. (ἀναγνώρισις Θεοῦ 15).

ἀνάμνησις τοῦ σωτηρίου πάθους 52,24· ἀνάμνησις ἀναστάσεως 188,8.

ἀνάστασις 248,2· ἀνάστασις νεκρῶν 188,11.

ἀναχώρησις ἁμαρτίας 248,25.
 ἀνὴρ ἐπιθυμιῶν 38,7· ἀνὴρ ἀπει-
 ρόκαλος καὶ ὀψίπλουτος 300,
 24.
 ἀνθρωποκτόνος 180,24.
 Ἄννα (μήτηρ τοῦ Σαμουὴλ) (13)·
 66,20· 112,24.
 ἀνομία 122,8· ἀνομίαι ἀδελφαὶ
 136,21.
 ἀνταπόδοσις 316,12· ἀνταπόδο-
 σις τοῦ κριτοῦ 302,14· ἀν-
 ταπόδοσις τῶν βεβιωμένων
 52,25.
 ἀντίδικος 166,20.
 ἀντίδοσις 188,12.
 ἀόρατοι 228,10.
 ἀπάντησις τοῦ Χριστοῦ 188,15.
 ἀπειλή 348,10.
 ἀπιστία 118,16.
 (ἀποκατάστασις ἐν Χριστῷ 19).
 ἀπόλαυσις αἰωνία 300,10· ἀπόλαυ-
 σις πρόσκαιρος ἁμαρτίας
 278, 16.
 ἀπολογία τῶν ἁμαρτημάτων 80,13.
 ἀποστερητὴς 346,4.
 ἀπόστολος, -οὶ 46,6· 76,1· 80,15·
 82,21· 86,17· 90,19· 114,7·
 128,12· 250,2.
 ἀριστοτέχνης 240,24.
 ἀρραβῶν τῆς κολάσεως 146,12.
 ἀρχιτέκτων 226,15.
 ἀρχῶν τοῦ κόσμου 110,19.
 ἀσέβεια 122,8.
 ἀσκητὴς εὐσεβείας 56,3.

(ἄσματα θρηνώδη 98).
 αὐτάρκεια 96,2.
 ἄφεςις 258,18· 264,10· ἄφεςις
 ὀφλημάτων 262,17.
 (ἀφιερωμένοι εἰς τὸν Θεὸν 34).
 Ἄχαάβ 304,26.

B

Βαβυλωνία 36,19.
 βάπτισμα (18)· 124,16· 248,4·
 248,15· 252,11· 252,21· 254,
 7· 254,21· 257,5· 262,1·
 262,16· 266,24· (272)· 276,
 18· 278,21· βάπτισμα μετα-
 νοίας 248,21· βάπτισμα υιο-
 θεσίας 248,23· βάπτισμα εἰς-
 αγωγικὸν 248,24· βάπτι-
 σμα τελειωτικὸν 248,24.
 βασιλεία 62,21· 146,13· 168,14·
 278,22· 302,15· 310,8· 348,
 14· βασιλεία Θεοῦ (15)· 286,
 22· βασιλεία οὐρανῶν 84,16·
 168,13· 236,23· 250,18· 258,
 2· 272,21· 290,15· 296,7·
 296,27· 312,25· 332,3· (βα-
 σιλεία αἰώνιος 18).
 βασκανία 132,4· 144,20· 152,6·
 154,2.
 βάσκανος, -οὶ 134,2· 134,14· 140,
 7· 142,23· 146,6· 146,23.
 βῆμα Χριστοῦ 100,4.
 βουλαὶ τῶν καρδιῶν 214,2· 218,4.

βρέφος 112,3.
βωμὸς ὀλοκαυτωμάτων 254,21.

Γ

(Γαβριήλ Σταυρονικητιανὸς 10).
(Γαλάται 86).
(Garnier J. 9).
γαστριμαργία 32,12· 32,19· 62,25.
γαστρίμαργοι 326,22.
Γεδεών 112,7.
γέεννα 310,8.
γέλως 90,16.
γεωργὸς 226,21.
γῆ τῆς ἐπαγγελίας 46,22· 254,7.
(γνώσις Θεοῦ 15)· γνώσις μυστη-
ρίων 186,16.
Γολιάθ 110,4· 138,12.
γραμματεῖς 284,12.
Γραφή (23)· 134,23· 158,7· Ψαλ-
μοὶ 178,14· 250,1· Παροι-
μίαι 156,8· Ἐκκλησιαστῆς
314,3· (Εὐαγγέλιον Ματ-
θαίου 11· 19).
(Γρηγόριος Θεολ. 9· 10· 35).
γυνὴ φιλόπλουτος 298,7.

Δ

Δαβὶδ 88,7· 138,9· 166,12· 168,
21· 174,3.
(δαιμονιζόμενος 17).

δαίμων, -ονες (17)· 48,8· 56,9·
142,12· 146,12· 160,18· 162,
17· 184,15· 298,18· 260,7·
δαίμων ἀρχέκακος 136,15·
δαίμονες μισόκαλοι 146,4·
δαίμων αὐθαίρετος 190,8·
196,17.

δάκρυον 212,5· δάκρυον Κυρίου
92,8· 94,27· δάκρυα ἁγίων
90,4· δάκρυα πικρὰ 224,20.
Δανιήλ (13)· 38,7· 46,24.
Δεσπότης 52,10· 124,17· 172,7·
172,14· 182,16· 254,12· 258,
6· 312,18· 330,17.

δημιουργὸς 202,22· 238,24.

(Δημοσθένης 165).

διάβολος (16)· 44,14· 106,12·
110,11· 132,2· 142,21· 182,1·
204,14· 220,24· 254,1· 264,
24· 290,25· 322,9· (διάβο-
λος ἀνθρωποκτόνος 16)· βλ.
καὶ ἀνθρωποκτόνος.

(Διάδοχος Φωτικῆς 77).

(διάκρισις τριμερῆς τῆς ψυχῆς 176).

διατάξεις ἀποστολικαὶ 80,20.

διδάγματα 286,2· διδάγματα σω-
τήρια καὶ ζωοποιὰ 44,22 -
23· διδᾶγμα ὄψεως 146,11.

διδασκαλία 76,3· 150,9· διδασκα-
λία θεία 96,12.

διδάσκαλος, -οι 64,11· 164,5· 200,
7· 284,11· 286,1· 314,20·
324,24· διδάσκαλος θεομα-
χίας 138,2.

δίκαιοι 88,1.
 δικαιοκρισία 212,24· δικαιοκρισία Χριστοῦ 52,26.
 δίκαιον 302,13.
 δικαιοσύνη 122,7· 220,1· 270,1· δικαιοσύνη ἀληθῆς 114,13.
 δικαστήριον Χριστοῦ 308,9.
 δικαστῆς ἀπαραλόγιστος 308,13. (διῶκται 78).
 δόγματα 40,16· 248,20· δόγματα ἀληθείας 72,21· δόγματα εὐσεβείας 60,7· 222,25.
 δοκίμιον 322,3.
 δόξα 104,3· 114,5· 126,4· 130,5· 152,13· 272,18· 330,24· δόξα αἰώνιος 126,11· 332,2· δόξα θεία 106,4· (δόξα ἀληθῆς 15). δουλεία 84,15.
 δοῦλοι 68,11.
 δύναμις Θεοῦ 106,2· δύναμις Χριστοῦ 118,16.
 δυσμετάδοτον 324,18.
 δωρεὰ Χριστοῦ 126,12· (δωρεὰ τῆς ἀναστάσεως 18).

E

Ἑβραῖοι (22)· 202,12.
 ἐγκράτεια 40,15· 54,15· 60,22· 62,2· 96,2· 178,13· ἐγκράτεια σώματος 274,3.
 εἶδωλα τῶν ἔθνῶν 206,7.
 εἰδωλολατρία 32,12. 178,21·

εἰδωλομανία 32,21.
 εἰκῶν θεία (14)· κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος 234,19.
 Ἑκκλησία (12· 18)· 56,20· 60,11· 150,13· 226,1· 248,17· 256,8· 272,3.
 (ἐκκλησιαστικὸν ἔτος 22· ἐκκλησιαστικὸς ρήτωρ 150). (ἐκπτώσις ἀνθρώπου 49).
 ἐλεημοσύνη 212,8· 342,21.
 ἐλευθερωτῆς τῶν ἀνθρώπων 142,17.
 Ἐλισσαῖος 36,8.
 ἐλλάμψεις ἀγίου Πνεύματος 48,3.
 ἐλπίς 86,15· 98,19· 114,22· ἐλπίδες ἀναστάσεως 84,15· 236,21· ἐλπίς ἀπολυτρώσεως 264,20· ἐλπίς τῶν αἰώνων 104,21· ἐλπίς τοῦ σωτηρίου 58,27· ἐλπίς τῆς δόξης 106,12· ἐλπίς τῆς δόξης τῶν στεφάνων 86,6· ἐλπίς τῆς ἀντιδόσεως 104,2· ἐλπίς τῶν μελλόντων 102,24· ἐλπίς μακαρία 184,24.
 ἐνέργεια (Θεοῦ) 240,5· ἐνέργεια ὀφθαλμῶν 220,6.
 ἔννοια Θεοῦ 238,26· ἔννοια τῆς ἡμέρας ἐκείνης 188,9.
 ἐνοίκησις τοῦ Πνεύματος 210,21.
 ἐντολή, -αὶ 26,23· 32,10· 78,4· 104,18· 288,2· 294,22· 310,7· 312,24· 316,27· 318,15· 324,21· 342,19· ἐντολή Κυρίου 182,22· ἐντολή ἱερά

106,11· έντολή τῆς ἀγάπης
288,7· έντολή τῶν ἐχθρῶν
318,16.

ἐξηγητῆς ἱερῶν λογίων 150,5.

ἐξομολόγησις 70,25· 224,19.

ἐπαγγελία, -αι 234,15· 278,27·
342,15· 348,9.

ἐπαινοὶ δικαίων 280,4.

ἐπιδημία Πνεύματος 210,19.

ἐπίγνωσις 250,11· ἐπίγνωσις τῆς
οἰκειᾶς κακίας 212,22.

(ἐπίσκοπος 11).

ἐπίστασις λογισμῶν 218,23.

(Ἔρασμος 12).

ἔργα 316,12· ἔργα ἀγαθὰ 104,6·
186,13· 330,3· 340,13· ἔργα
ἀδικίας 306,25· ἔργα δια-
βόλου 272,24.

ἐργάται ἀνομίας 272,24.

Εὐα 26,25· 258,5.

εὐαγγέλιον 224,29· 312,20· 314,20·
εὐαγγέλιον Χριστοῦ 228,15·
εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας 268,
14· εὐαγγέλιον τῆς χάριτος
τοῦ Θεοῦ 186,9.

εὐσέβεια 320,17.

εὐφροσύνη 84,19· εὐφροσύνη αἰ-
ώνιος 104,9.

εὐχαριστία 98,4· (εὐχαριστία ἐν
παντὶ 14)· εὐχαριστία ἐπὶ
πᾶσιν 76,8.

(εὐχή γάμου 313).

Ἐφρατμ 250,24.

ἐχθρός, -οὶ 220,17· 260,18· 270,6·

ἐχθρός Θεοῦ 146,9· ἐχθροὶ
ἀόρατοι 54,13· 56,6· 58,15.

ἐχιδνα 132,13.

Z

Ζαμβρί 180,8.

ζῆλος 136,24· 212,23.

(ζητήματα λατρευτικῆς φύσεως 12)

ζυγὸς τῆς δουλείας τοῦ Χριστοῦ
188,17.

ζωή 250,16· ζωὴ αἰώνιος 106,3·

110,14· (284)· 284,15· 286,

8· 302,16· ζωὴ ἀληθινὴ

296,16· ζωὴ εὐαγγελικὴ (14)·

84,2· (ζωὴ παραδεισιακὴ

48)· ζωὴ (ἐπίγειος) 312,

19· 316,15· ζωὴ πρόσκαιρος

222,9.

ζωοθυσιά 30,22 - 23.

H

ἡδονὴ 264,25.

Ἡλίας 34,16· 68,4· 180,15· 254,15

ἡμέρα τῆς κρίσεως 346,19· ἡμέρα

τῆς ἐπιφανείας 188,16· ἡμέ-

ρα τῶν στεφάνων 52,23·

ἡμέρα ἐκείνη 310,1.

Ἡσαίας 22,6· 202,7.

Ἡσαῦ 32,24.

(ήσυχασται 77· ήσυχασται άσκη-
ται 76).

("Ηρα 80).

Θ

θάνατος, -οι 34,20· 126,1· 142,15·
154,10· 158,18· 164,22· 246,
9· 276,23· 312,2· 318,15·
318,20· 334,3· θάνατος αι-
ώνιος 110,15· θάνατος ψυ-
χής 248,7· θάνατος άμαρ-
τίας 262,17.

θαύματα 142,10.

(θέλημα Θεοῦ 17).

θεμέλιον πίστεως 226,15.

(Θεοδοτιανος μετάφρασις 333).

(θεολογία δοξολογική 15).

(θεολόγος 19).

θεομαχία 138,1.

θεόπλαστος 234,16.

Θεός 70,26· 84,7· 90,4· 116,14·
128,19· 136,19· 318,26· 330,
24· 344,22· Θεός άόρα-
τος 240,1· Θεός άσώματος
238, 30.

θεότης 44,18· 94,1.

θεσμοί 154,11· (θεσμός τής νη-
στείας 13).

Θεσσαλονικεῖς 76,2.

θεωρία Θεοῦ 248,9· θεωρία άσω-
μάτων 220,6· θεωρία ψυ-

χής 240,22· θεωρία τῶν
άγαθῶν 102,28.

θηρευτής 226,7.

θησαυρός 342,10.

θρηνοι άγίων 90,3.

θρόνος Θεοῦ 104,9· θρόνοι άποστό-
λων 280,3.

θυμός (16)· 50,2· 158,5· 158,17·
160,9· 160,11· 162,22· 164,
19· 168,4· 170,11· 174,12·
174,26· 176,10· 176,17· 178,
12· 178,20· 180,11· 180,
15· 180,23· 182,2· 184,5·
184,8· 184,18.

θυρεός 58,27.

θυσία 254,22· 266,6· θυσία ζωσα
318,23.

θυσιαστήριον 318,22.

θώραξ δικαιοσύνης 60,2.

I

Ίακώβ πατριάρχης 72,14.

(Ίάκωβος μαθητής 34 - 35).

Ίεζάβελ 180,18.

Ίεζεκιήλ 86,20.

Ίερεμίας (17)· 12,25· 86,20· 188,2·

ιερεῦς 34,13.

(Ίεριχώ 284).

ιερουργία 34,13.

Ίερουσαλήμ έπουράνιος 104,7.

Ιερωσύνη 212,14.

Ιλασμός 26,16· 120,5.

(Ἰξίων 80).
 Ἰουδαῖος, -οι (16· 34) 40,2· 76,16·
 112,12· 142,8· 252,7.
 (Ἰουλίττα μάρτυς 15).
 ἰσοπολίτης ἀγγέλων 256,22.
 Ἰσραήλ 26,16· 112,2· 116,23·
 180,19· 252,18.
 Ἰσραηλῖται 122,4.
 Ἰωάννης Βαπτιστῆς καὶ Πρόδρο-
 μος (13· 34) 44,6· 124,16·
 248,21.
 (Ἰωάννης Χρυσόστομος. 133).
 (Ἰωάννης Δαμασκηνός 234).
 Ἰώβ 64,26· 96,22· 128,7· 322,8.
 Ἰωνάθαν 88,8.
 Ἰωσαφάτ 124,2.
 Ἰωσήφ 140,15· 328,9.

Κ

Κάιν (16)· 136,20· 200,26· 266,6.
 (καρποὶ πνευματικῆς προκοπῆς 17)·
 καρπὸς νηστείας 66,20· (καρ-
 ποὶ φθόνου 16).
 καταδίκη 348,3.
 κατακλυσμὸς 30,23.
 κατάκρισις 168,19· 186,16.
 κατάληψις 240,7.
 κατάλυσις θανάτου 236,21.
 (κατανόησις τῆς φύσεως τοῦ Θεοῦ
 17)· κατανόησις τοῦ Θεοῦ
 202,18· κατανόησις τοῦ Θεοῦ
 δι' ὀφθαλμῶν 240,6· (κατα-

νόησις τῆς φύσεως τῆς ἀν-
 θρωπίνης ψυχῆς 17)· κατα-
 νόησις σεαυτοῦ 238,25.
 κατήχησις 248,20.
 (κατηχούμενοι 18).
 καύχημα 114,2· καύχημα δικαι-
 οσύνης 120,2· καυχήματα
 ὑπὲρ τῶν θλίψεων 44,11.
 (καύχησις 15)· καύχησις ὀλόκλη-
 ρος καὶ τελεία 114,11.
 κήρυγμα, -ατα (17)· 56,13· 248,18.
 κήρυγμα σωτήριον 246,6·
 κήρυγμα φιλανθρωπίας
 328,10.
 κῆρυξ 256,21.
 κινήσεις διανοίας 216,19.
 (Κλήμης Ἀλεξ. 132).
 κληρονόμος, -οι τῆς αἰωνίου ζωῆς
 286,15· 320,24· κληρονό-
 μος τῶν ἀγαθῶν τοῦ Χρι-
 στοῦ 256,24.
 κλῆρος πατρῶος 30,20.
 κλῆσις (16)· 250,17· 254,20·
 278,23.
 κοινωνία τῆς ἀνθρωπείας φύσεως
 92,20· κοινωνία χαρίσμα-
 τος πνευματικοῦ 46,13· κοι-
 νωνία προσευχῆς 212,10· κοι-
 νωνία πρὸς τοὺς ἐνδεεῖς
 134,8.
 κοινωνὸς τῆς ἀναστάσεως 252,18.
 κόλασις 324,11· κόλασις αἰώνιος
 340,20.
 (Κοντογόνου Κ. 12).

(Courtonne Υ. 9· 10).

κρεοφαγία 30,23· 46,17.

κρίμα 132,6· 338,19· κρίμα διαβόλου 132,7· κρίμα μοιχείας 210,16.

κρίσις 118,2· 178,16· 278,18· κρίσις δικαία 188,11.

κριτής 118,3· 142,17· 172,16· 188,10· 298,3· 330,18· κριτής δίκαιος 72,20· 308,11· κριτής τῶν καρδιῶν 150,18.

κρυπτά τοῦ σκότους 218,3.

κτίσις 84,8· 182,17.

κτίστης 304,12.

Κύριος 22,9· 34,19· 44,13· 52,21· 62,6· 68,27· 88,13· 90,27· 92,24· 102,20· 110,16· 122,10· 124,8· 156,11· 172,14· 178,15· 182,12· 212,15· 226,8· 230,23· 246,14· 248,22· 250,5· 252,11· 260,17· 270,4· 272,2· 272,15· (284)· 288,5· 290,20· 312,22· 314,19· 318,17· 340,2· 340,18.

Λ

Λάζαρος 28,14· 44,5· 88,13· 92,1· λέοντες 38,11.

Λευταί 178,21· 212,13.

λόγια τοῦ Πνεύματος 72,7.

λογισμός, -οί 60,22· 158,1· 172,24· 174,26· 176,19· 184,7· 198,

16· 208,11· 230,16· 234,22· 238,3· 306,26· 308,8· 316,21· 334,23· λογισμοί ἄτρεπτοι 322,10.

λόγος πνευματικὸς 150,13.

λοιδορία 168,13· 170,1· 170,24.

λοιδορὸς 168,8· 168,16.

Λουκᾶς 284,4.

λύπη 50,3· 94,20· 96,20· 98,18· 132,15.

λύτρον ψυχῆς 312,14.

λωποδύτης 346,7.

M

Μαδιανίτις 180,8.

μαθηταί 126,5· 286,5· μαθητῆς Χριστοῦ 130,6· μαθηταί τῆς νηστείας 64,25· μαθητῆς διαβόλου 136,20.

μακαριότης 272,21.

μακροθυμία Θεοῦ 324,7.

μαμωνᾶς 342,4.

μάννα 46,18.

Μαρία (ἀδελφὴ Μωυσέως) 166,13.

ματαιότης λογισμῶν 230,6.

μάχαιρα τοῦ Πνεύματος 60,4.

μεγαλειότης 114,5.

μέθη (14· 17· 311)· 32,17· 50,7· 52,11· 60,21· 62,2· 62,21· 68,1· 70,5· 70,24· 190,8· 192,4· 196,18· 200,20· 202,

3· 204,6· 206,5· 206,23·
210,9· 308,7.
μέθυσοι (17)· 62,11.
μεθύων, -οντες 190,15· 192,13·
194,17· 196,16· 198,14· 206,
7· 208,16.
μετάνοια 28,2· 70,24 - 25· 224,
22· 248,27.
μετουσία ἀληθινῶν 148,21· με-
ουσία ἀγαθῶν 250,17.
μέτοχος Χριστοῦ 24,17.
μιμητῆς ταπεινοφροσύνης 130,8.
(Minge J. 9).
μισανθρωπία 324,18.
μισθός, -οὶ 128,16· 128,21· 186,15·
316,8· 342,19· μισθός δι-
καίου κριτοῦ 338,13· μι-
σθός πιστῆς οἰκονομίας
344,25.
μῖσος 134,25· 154,6· 158,14· μῖ-
σος ἁμαρτίας 176,16.
μνήμη πεπραγμένων 258,26.
μνημόσυνον ἀναστάσεως 248,14.
(μοιρολόγια 98).
(μοναχικός βίος 76 - 77).
(μοναχοὶ 35· 77).
(μονὴ Σταυρονικήτα 10).
(μυστήριον τοῦ βαπτίσματος 18·
268).
Μωυσῆς (13)· 32,7· 46,13· 66,19·
166,13· 178,20· 216,3·
252,18.

N

Ναβουθάν Ἰεζραηλίτης 304,25.
ναζιραῖος, -οὶ (34· 35)· 34,12.
(ναζιρικὴ ἰδιότης 35).
ναός Θεοῦ 210,21· ναός εἰδώλων
70,18· 210,20.
νεανίας 100,14.
νεανίσκος (11)· 284,1· 294,24.
νεκρός, -οὶ (98)· 142,12· 266,13·
318,22.
(νεομηνία 22).
νεόπλουτοι 302,24.
νηστεία (17· 23· 62)· 24,6· 26,11·
26,26· 28,5· 28,14· 30,19·
32,6· 34,3· 36,6· 38,12·
38,14· 40,17· 42,15· 44,6·
46,5· 48,7· 48,15· 48,20·
50,15· 52,14· 56,2· 56,8·
56,25· 60,18· 62,8· 64,3·
66,17· 68,17· 70,3· 72,17·
212,4· 274,12· νηστεία ἀ-
ληθῆς (13· 14)· 22,7· 72,2·
νηστεία πρεσβυτέρα τοῦ νό-
μου 26,14· νηστεία δημο-
σιευομένη 26,7· νηστεία ἀ-
διάλειπτος 224,20· (νηστεία
ψευδῆς 13).
νηστευταὶ 62,11.
Νινευίται 46,15.
νομικοὶ 284,12.
νομοθεσία 24,16· 32,11· 46,14·

76,11· νομοθεσία πρὸς τὸ
θρηνεῖν 96,3.

νομοθέτης, -αι 34,8· 50,21· 56,29·
66,19· 80,12· 230,22· 314,
24.

νόμος 26,13· 296,15· νόμος Θεοῦ
246,16· νόμος θανάτου 100,
23.

νοῦς 222,2· (νοῦς Κυρίου 14).

νυμφίος 276,3.

νυμφῶν 276,7· νυμφῶν εὐφροσύνης
74,8.

Νῶε 30,26· 32,3.

Ξ

ξύλον ζωῆς 254,9.

Ο

ὁδοὶ σωτηρίας 268,21· ὁδὸς τε-
θλιμμένη καὶ στενὴ 318,12·
(ὁδὸς ταπεινώσεως 15)· ὁδὸς
βασιλικῆ 226,14.

ὁδοιπόρος 226,12.

οικείωσις Θεοῦ 248,25.

(οἰκογενῆς 164).

οἰκονομία Θεοῦ 140,22.

οἰκονόμος 312,18· οἰκονόμος τῶν
παρὰ Θεοῦ 150,1· οἰκονό-
μος ὁμοδούλων 326,26.

οἶκος Θεοῦ 226,3.

(οἰκότριψ 164).

οἶνοπλῆγεται 200,5.

οἶνοποσία 32,6.

οἶνος 30,22· 50,3· 62,8· 190,4·
190,12· 194,1· 194,3· 194,
15· 196,9· 196,22· 198,6·
200,15· 202,3· 206,14· 208,
10.

ὄλοθρευτῆς 260,21.

ὄμμα τῆς ψυχῆς 220,16.

ὁμοίωσις τοῦ χρίστου 240,21· ὁ-
μοίωσις τῆς πτώσεως τοῦ
διαβόλου 122,2.

ὁμοτιμία ἀγγέλων 234,20.

ὄνομα Χριστοῦ 120,23.

ὀπλῖται πνευματικοὶ 58,24.

ὀπτασία 46,24.

ὀργῆ (16)· 160,15· 162,15· 162,
19· 164,4· 166,19· 172,11·
174,5· 182,2· 182,5· 184,5·
238,2· ὀργῆ Θεοῦ 332,13·
ὀργῆ δικαία 180,6· 180,13.

ὀργιζόμενος, -οι 158,21· 160,20·
170,7· 178,16.

ὀργίλος 168,9.

ὄροι τῆς φύσεως 194,18.

Π

παθήματα 50,6· (παθήματα Κυρίου
15)· παθήματα εὐσεβείας
152,21· παθήματα τῆς ψυχῆς

- 92,3· παθήματα σαρκικά
82,20.
- πάθος, -η (16)· 92,22· 94,17· 134,
14· 148,1· 156,13· 158,2·
164,25· 168,6· 170,9· 198,
20· 208,12· 294,24· 316,20·
326,21· 334,23· 336,6· πά-
θη σαρκός 240,19· 228,1.
- παῖδες 38,3.
- (παλαίσματα διαβόλου 13)· πα-
λαίσματα ἐχθροῦ 322,12.
- παλιγγενεσία ψυχῆς 262,17.
- πανηγύρεις πρωτοτόκων 280,2.
- παράβασις νόμου 264,18.
- (παραβίασις τοῦ νόμου τῆς νηστεί-
ας 13).
- παράγγελμα, -ατα 56,16· 156,5·
218,19· 220,7· 224,11· 224,
25· 238,1· 342,24· παραγ-
γέλματα Πνεύματος 220,12·
παραγγέλματα θεῖα 156,15.
- παράδεισος (13· 49)· 26,22· 28,12·
30,22· 32,5· 116,22· 254,8·
(παράδοσις παλαιά 18).
- παρθενία 210,1.
- παρθένοι 276,1.
- παραινέσεις πνευματικαί 156,4·
παραινέσεις ἀποστολικαί
156,9.
- παρχοῦ Εὔας 28,15.
- παράπτωμα 224,21.
- παρουσία ἐνδοξοῦ τοῦ Χριστοῦ
310,3.
- Πάσχα (11· 17· 18)· 210,17·
248,13.
- (πατέρες τῆς Ἐκκλησίας 62· 133).
- Παῦλος (14· 52)· 44,10· 84,3· 114,
15· 116,4· 136,22· 184,21·
228,5.
- πειρασμοί 34,10· 44,16· 322,1·
322,8· 322,13· πειρασμός
λοιδορίας 166,17.
- πειρατήριον 322,4.
- πένης, -ητες 58,2· 68,10· 126,5·
170,18· 172,2· 268,13· 300,
16· 302,13· 302,17· 308,21·
316,2· 332,21· 338,8· 342,
9· 344,4· 346,18· πένης
παντός ἀγαθοῦ 344,4.
- Πεντηκοστή (11· 17)· 210, 16.
- περικεφαλαία 58,25.
- περιτομή 252,7· περιτομή ἀχει-
ροποίητος 252,10.
- πέτρα πνευματικῆ 254,2.
- Πέτρος 118,6· 118,20.
- πίστις 60,1· 114,14· 120,22· 240,7·
268,15· πίστις εἰς τὴν Τρι-
άδα 256,7.
- πιστός, -οὶ (78)· 254,12.
- (πλατωνικὴ ἀνθρωπολογία 16).
- πλεονέκτης 304,14· 306,2· 326,16·
336,19· 346,3.
- πλεονεξία 50,16· 66,3· 312,16·
326,4· 338,19· 342,1· 344,
8· 346,1.
- πλόσιος, -οι (18· 19)· 42,11·

56,25· 68,12· 234,3· 268,13·
290,26· 300,17· 304,4· 320,
2· 322,14· 326,14· 336, 24·
338,14· 344,14.

πλοῦτος (19· 292)· 152,5· 288,9·
290,20· 294,11· 294,17· 296,
17· 298,18· 300,6· 302,4·
306,17· 310,11· 310,15· 312,
5· 314,2· 318,8· 320,5· 322,
15· 326,18· 330,11· 332,6·
338,5· 348,12· πλοῦτος ἐπ-
ουράνιος 104,5· πλοῦτος δέ-
σμιος 342,3.

Πνεῦμα ἅγιον 52,12· 72,23· 116,2·
150,7· 184,17· 214,20· 236,
20· 252,23· Πνεῦμα Θεοῦ
116,23· πνεῦμα πρᾶνότητος
184,20· πνεῦμα 46,2· πνεῦ-
μα τῆς πονηρίας (13)· 166,16.

ποιμὴν 226,18.

(ποιμνιον 19).

(πολυποσία 13).

(πολυφαγία 13).

πορνεία 68,1· 180,8.

πόρνος 168,18.

(πρεσβύτερος 11).

προαίρεσις 268,3· 284,13· 314,1·
328,21.

προεδραὶ προφητῶν 280,3.

πρόθεσις 216,10· 218,8.

πρόνοια Θεοῦ 84,10.

πρόξενος βασιλείας 262,19.

προσευχή, -αι (17· 20· 62)· 38,15·
274,5· 274,12· προσευχή ἀδι-

άλειπτος (14· 15· 76)· 76,8·
(προσευχή μονολόγιστος 77)· προσ-
ευχή μετὰ νηστείας 34,1.
προσκύνησις 268,4.

πρόσταγμα 228,16· πρόσταγμα Θε-
οῦ 86,21· 180,13· προστά-
γματα θεῖα 236,21· προσ-
τάγματα δεσποτικά 296,13·
πρόσταγμα προφητικόν 22,2.
προφήτης, -αι (14)· 32,17· 34,7·
36,10· 48,5· 72,10· 202,17·
210,22· 244,1· 248,27·
324,23.

πταῖσμα 106,10· 128,8.

(πτῶσις τοῦ ἀνθρώπου 19).

πτωχεία 326,13.

πτωχός, -οὶ 234,3· 302,4· 314,18·
332,21.

P

(Ρουφῖνος 12).

Σ

σάββατον 40,2.

(Σάκκος Στ. 11· 25).

Σαμουήλ (34)· 34,1· 66,20· 180,11.

Σαμφών (13· 34)· 34,2· 66,24.

Σαούλ (16)· 116,22· 138,7· 180,12.

σάρξ 46,3.

Σεμεεὶ 174,4.

είκερα 202,11.

σκῆπτρα πατριαρχῶν 28,3.

Σκύθης 144,5.

Σολομῶν 144,3· 246,1· 342,22.

Σουμανίτις 36,9.

σοφία 110,8· σοφία Θεοῦ 84,10·

110,10· σοφία θεία 106,3·

σοφία ἀνεξιχνίαστος 242,25·

σοφία ἀνθρωπίνη 112,20.

σπορά ἐπουράνιος 330,9.

στέφανοι 272,19· στέφανοι δικαι-

οσύνης 54,14· 236,23· 332,2·

στέφανοι ἐγκρατείας 60,19·

στέφανοι μαρτύρων 280,4·

στέφανοι ὑπομονῆς 166,5.

στρατιώτης 226,23· στρατιῶται

Χριστοῦ 54,12· 272,6.

συγχώρησις 122,16· 258,12·

264,21.

(συνείδησις 17).

σφραγίς 260,19· σφραγίς Πνεύ-

ματος 268,15· σφραγίς ἀνε-

πιχείρητος 262,18.

Σωτῆρ 142,9.

σωτηρία 32,22· 106,7· 112,6· 142,

10· 178,10· 274,8· 286,15·

σωτηρία διὰ τοῦ βαπτίσμα-

τος 248,10.

σωφροσύνη 210,2· 266,12· 274,1·

346,15.

σώφρων 148,5.

T

τάλαντον 268,9.

ταμιεῖα ἀδικίας 340,24.

ταπεινός 120,10.

ταπεινότης 124,9.

ταπεινοφροσύνη 120,13· 124,10·

126,3· 130,3· 182,12· ταπει-

νοφροσύνη σωτήριος 126,13.

ταπεινώσις (17)· 212,8.

τελείωσις (13)· 30,25· 156,7.

τελώνης 120,1· 232,10.

(Τεσσαρακοστή Μ. 11· 12· 13·
17).

(Τιρσει 22).

τροφή πνευματική 72,15·

τροχός (80)· 80,4.

Υ

υἱός Θεοῦ 256,24· υἱός Σολομῶν-
τος 108,21.

(ὑμνογραφία ἐκκλησιαστική 12).

ὕμνοι 208,23.

ὑπερφανία 108,3· 114,20· 116,

21· 120,3· 120,8· 124,6·

126,14.

ὑπερήφανος 118,23.

ὑπηρέτης Θεοῦ 326,26.

ὑποζύγιον Χριστοῦ 252,1.

ὑποθήκαι ἀποστόλου 82,6.

ὑπόκρισις 154,4.

ὑποκριτής 24,21.

φαραῶ 112,1· 142,4· 252,25.

φαρισαῖος, -οι 232,4· 284,11.

φθονερός, -οὶ 132,7· 144,22· φθονεροὶ ὀφθαλμοὶ 146,1.

φθῶνος (16)· 136,16· 140,5· 140,15· 142,18· 144,15· 152,13· 154,5.

φιλάδελφος 316,5.

φιλανθρωπία 136,2· 330,19.

φιλόανθρωπος 316,4· φιλόανθρωπος Θεὸς 322,15.

φιλαργυρία 66,3· 342,24.

φιλάργυρος 304,15.

Φιλιππηῖοι 86,18.

(Φιλιππίδης Α. 81).

φιλόλυποι 94,27.

φιλοπλουτία 286,3.

φιλόπλουτος 320,3.

Φινεῆς 180,6· 212,23.

φόβος 50,4.

φόνος 136,21· 178,22.

φρόνημα Πνεύματος 246,17· (φρόνημα σαρκικὸν 14)· φρόνημα σαρκὸς 246,16.

φρόνησις 110,8.

φύλακες 218,23.

φυλακή, -αὶ 216,17· 220,15.

φύσις τοῦ σώματος τοῦ ἀναστάντος 44,20.

X

Χαλδαῖοι 38,2.

χαρὰ (14)· 78,7· 86,16· 88,21· χαρὰ τοῦ Κυρίου 90,14· χαρὰ αἰώνιος 90,21· χαρὰ ἔληκτος 84,19.

χάρις 118,3· 266,18· 268,8· 268,19· χάρις τῆς ἀναστάσεως 248,16.

χαρίσματα Πνεύματος 150,14· χαρίσματα πνευματικὰ 52,13· χάρισμα υἱοθεσίας 262,19.

(χειρόγραφα 10).

(Χρήστου Π. 17· 18).

χρῖσμα ἅγιον 24,17.

(Χριστιανισμὸς 35).

Χριστιανός, -οὶ (15)· 204,25· 250,12· 270,7· (272).

χριστοκτονία 112,16.

Χριστὸς (14)· 114,14· 116,16· 128,15· 130,6· 226,16· 252,24· 320,19.

χρυσὸς 294,18· 296,25· 298,6· 310,12· 312,3· 332,15· 336,8· 336,12· 346,14.

Χωρῆβ 34,18.

Ψ

Ψαλμός, -οί 208,23· 212,4.

ψαλμοδία 274,13.

ψῆφος Θεοῦ 120,15.

ψυχή (16)· 80,16· 82,17· 134,5·

146,16· 194,4· 196,8· 222,

2· 222,22· 224,16· 234,

14· 238,9· 240,12· 248,6·

262,8· 278,4· 286,17· 296,21

300,2· 300,22· 302,28· 308,

24· 314,10· 326,17· 326,21·

328,18· 336,7· 340,9· 340,

14· ψυχή ἀθάνατος 222,17·

ψυχή ἀσώματος 238,30· ψυ-

χῆ ἀταπείνωτος 322,6· ψυ-

χῆ λογική 240,24· ψυχή

ράθυμος 230,14· ψυχή νοε-

ρά 234,21· 238,19.

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Εισαγωγή.	σελ.	9
Α΄ ΟΜΙΛΙΑΙ ΗΘΙΚΑΙ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ	»	21
1. Περί νηστείας, λόγος Α΄	»	22
2. Περί νηστείας, λόγος Β΄	»	54
3. Περί εὐχαριστίας	»	76
4. Περί ταπεινοφροσύνης	»	106
5. Περί φθόνου	»	132
6. Κατὰ ὀργιζομένων.	»	156
7. Κατὰ μεθύοντων	»	186
8. Εἰς τὸ «πρόσεχε σεαυτῷ».	»	214
9. Προτρεπτικὸς εἰς τὸ ἅγιον βάπτισμα	»	246
Β΄ ΟΜΙΛΙΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑΙ.	»	283
1. Πρὸς τοὺς πλουτοῦντας.	»	284
2. Εἰς τὸ «καθελῶ μου τὰς ἀποθήκας».	»	322
Εὐρετήρια	»	351
1. Εὐρετήριον χωρίων Γραφῆς	»	351
2. Εὐρετήριον ὀνομάτων καὶ πραγμάτων	»	359
Πίναξ περιεχομένων	»	374

**Έκτύπωση Ύφασε: «ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ» ΦΩΤΗ ΠΑ
Κατσιμίδου 30 – Τηλ. 928 592 – Θεσσαλονίκη**

**Βιβλιοδεσία: Αφοι ΒΑΡΟΥΣΙΑΔΗ
Λαχανά 17 – Τηλ. 839 414 – Θεσσαλονίκη**
